ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1
JEUDI
1er FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօդեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻԻ 21·632 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21·632

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՆՁՕՐՈՒԹԻՒՆԸ «ՈՒՐՈՒԱՑԻՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ» ԴԷՄ

Թրքական լրատուիւմներուն էջերէն անպակաս է "ուրուայի պետութիւն" ըմբռնումը. Թրքերէնով բառացիօրէն "խորունկ պետութիւն" կոչուած այդ ընդհատակեայ կառոյցը պետական կազմաւորումներէն ներս թափանցած ու քնաւորուած հրոսախումբերու, մաֆիական ուժերու ամբողջութիւն մըն է, ազգայնամոլ հակումներու տէր ընդհանրապէս: Հ. Տինքի սպանութեան առթիւ անգամ մը եւս այժմէականացաւ այդ կառոյցը, իրեն ուղղուած ամենածանր ամբաստանութիւններով: Անոնց առաջնորդներէն մէկը ուղղուեցաւ Հ. Տինքի սպանութեան երեկոյեան իսկ, Փարիզի մէջ, ուր խօսք կ'առնէր վաստաբանուհի Ֆ. Զէթին: Ան ոճիրին որպէս քուն հեղինակ բացայայտօրէն մատնացոյց ըրաւ այդ ուրուային պետութիւնը, չեշտելով որ հարկ է ուշադրութեամբ կարդալ Տինքի վերջին երկու գրութիւնները ("Ցառաջ", Յունուար 27/28, 30):

Վարչապետ Թ. Էրտողան Ափրիկեան միութեան վեհաժողովին ճամբուն վրայ, օդանաւին մէջ, պատասխանելով ընկերացող լրագրողներու հարցումներուն, ուշադրաւ քացատրութիւններ տըրուած է պետութեան ներթափանցած այդ դաղտնի կառոյցին մասին: Ըսած է. "Ուրուային պետութեան աւանդութիւնը հին է. օսմանցիէն ի վեր այդ արտայայտութիւնը կը գործածուի: Կրնանք գայն հիմնարկներու հրոսախումբերու վերածումը նկատել: Այդ տեսակի կառոյց մըն է: Մինչեւ այսօր կարելի եղած չըլլալով այդ քնոյթի կապերուն դէմ պայքարիլ, փոխարժէքը վճարեցինք թէ՛ որպէս ժողովուրդ, թէ՛ որպէս պետութիւն: Որպէս գործադիր, մինչեւ որոշ կէտ մը կրնանք հասնիլ: Հարկ է գործադիրը, օրէնսդիրը եւ արդարութիւնը գործակցին այդ ոլորտին մէջ":

..."Որպէս գործադիր, Տրապիզոնի մէջ մեր առած քայլը այդ ուղղութեամբ է: Կուսակալին ու ապահովութեան տընօրէնին պաշտօնազրկումը, քննիչներու տեղւոյն վրայ ուղարկումը խնդրին հետապնդման յատնաբերելու ջանքով էր: Անոնց աշխատանքէն եթէ պիտի տեսնենք թէ ի՛նչ գրութիւններ փոխանակուեցան, հարկաւոր միջամտութիւնը կատարուե՞ց, թէ ոչ":

..."Վերջին արարքը նաւու մը վրայ գործուածն էր: Անկատ պարագայ մը կը թուէր: Բայց իրօք այդպէ՞ս է արդեօք: Արարքին հեղինակը զինուորական մարզէն վտարուած մէկն էր: Կարելի չէ անհատական արարք նկատելով մէկդի ձգել":

Լրագրողները նիւթ ընել տուած են գործադիր իշխանութիւնները անզօրութեան մղող ազդակները: Էրտողան ըսած է. "Մէկը կը պաշտօնազրկէք. դիմում կը կատարէ, վճռաբեկը զինք կը վերահաստատէ իր պաշտօնին մէջ: Ի՞նչպէս աշխատիլ: Ուժերու զանազանութեան սկզբունքը պէտք է փոխադարձ զօրակցութեամբ յառաջ տարուի: Միութիւնն ու միասնութիւնը պէտք չէ տկարանայ":

Երբ լրագրողները հարց տուած են Հ. Տինքի ոճիրը դրդողին ոստիկանութեան հետ կապին մասին, վարչապետը պատասխանած է. "Ի. Թունճէլի մասին է խօսքը. ձերբակալուեցաւ: Արդարութեան վճիռով ի՛նչ կ'ըսուի, չենք կրնար դիտնալ: Առիկա միջամտութիւնը կը նշանակէ արդարութեան հոլովոյթին":

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան նախագահ Ժ. Շիրաքի հրաւէրով փետրուարի կէսին Փարիզ կը ժամանէ: Իր ներկայութեան տեղի կ'ունենայ Լուվրի "Արմէնիա Սաքրա" ցուցահանդէսին բացումը:

***

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՅԻՍ 12ԻՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան հրամանագրով մը Մայիս 12ը որոշած է Ազգային Ժողովի ընտրութեան թուական:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԼԻԿԱ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԲԱՆՏԵՐՈՒՆ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ադրբեջանի նախագահին փարիզ այցին առթիւ, եւ մահապատիժին մասին հաստատական իր դիրքորոշումը յայտնելէ ետք, մարդկային իրաւունքներու միջազգային դաշնակցութիւնը եւ Ազերբէյճանի անոր մասնաճիւղը տեղեկագիր մը հրապարակած են: Ան արդիւնք է յատուկ առաքելութեան մը ադրբեջանական բանտերու մէջ կատարած հետազօտութեան: Ըստ ածը այն է թէ մահապատիժին ընդունուին եթէ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուածները մահուան վտանգին ենթակայ են բանտերուն մէջ: Զարշարանքն ու դէշ վերաբերումը տարածուն են:

Ներկայիս ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած 230 հոգի կայ ադրբեջանական բանտերուն մէջ: Պատուիրակութիւնը այցելած է երեք բանտ ու հաստատած որ չարչարանքէն զատ տարածուն քնոյթ ունին թերսնուցումը, հիւանդութիւնները: Միջազգային եւ եւրոպական հիմնարկներու յանձնարարութիւնները առ ոչինչ կը համարուին ու լրատուիւմները կը լռեն այդ ոլորտին անցքերուն մասին. ատկէ զատ, արդարութեան իշխանութիւնը գործադիրին, հակակշռին ենթակայ է ու կաշառակերութիւնը լայն տարածում ունի իր մէջ: Բանտարկեալները իրենց կացութեան վերաբերեալ ուշադրութիւն դրաւելու համար ամէն յաճախակի հացադուլի կը գիմեն անհատաբար, կամ հաւաքաբար:

«ԱՐՏՈՑՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ» ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԻ

Անթոնիա Ալանի "Արտոյտներու Ագարակը" որ որպէս թերթօն հրատարակեցինք Վ. Բամպակեանի թարգմանութեամբ, Թավիւանի եղբայրներուն կողմէ չարժանկարի ժապաւէնի վերածուած է: Փետրուար 14ին ան պիտի ցուցադրուի Պէրլինի փառատօնին:

ԱՆԳԱՐԱ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԼՈՒ ՑՈՑՔԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Ցունուար 30ին Անգարայի գլխաւոր հրապարակին վրայ հաւաքուած ցուցարարներ Հ. Տինքի սպանութիւնը դատապարտելու նպատակով ուզած են քալել մինչեւ Արդարութեան նախարարութեան չէնքը: "Կեղեքուողներու ընկերվարական ճակատ"ին անդամ ցուցարարներուն առջեւ ոստիկանական ուժեր պատնէշներով փակած են ճամբան: Արգելքին դէմ բողոքի դիմելով բազմութիւնը ժողովուրդներու եղբայրութեան լոզունգներով պատառներ պարզած, արդարութեան եւ ներքին գործերու նախարարներուն հրաժարականները եւ 301րդ յօդուածին ջնջումը պահանջած է:

***

Նոյն ոճիրին հետաքննութեան ընթացքին մէջ Տրապիզոնի մէջ երեք հոգի եւս հակողութեան տակ առնուած ու հարցաքննութեան համար պոլիս ղրկուած են:

***

Այս առթիւ տեղին է յիշեցնել թէ "Թուրք վրիժառու ջոկատ"ը որ հրահանգած էր ազատ արձակել Հ. Տինքի ոճրագործն ու զինքը ոճիրին դրդողը, պետութեան կողմէ ստեղծուած կառոյց մըն է, 1980էն առաջ: Նոյն տարուան Սեպտեմբեր 12ի պետական հարուածէն ետք երկար տարի լուռ մնացած, յետոյ հակաքիւրտ արարքներով վերստին յայտնուած է:

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱՅ ՆՈՐ ԶՈՀ ՄԸ ԵԻՍ

Ցունուար 30ին Մոսկուայի մէջ իր տան առջեւ կրակոցներու զոհ դարձած է Արմէն Մանուկեան: 36 տարեկան երիտասարդին կրակ բացուած է ինքնաշարժէ մը: Ինչպէս նման բոլոր պարագաներուն հետաքննութիւն բացուած է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՈՐՈՇ ԹԱՂԱՄԱՍԵՐՈՒ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Մարսէյլի որոշ թաղամասեր եւ մերձաւոր որոշ շրջաններ "Ցառաջ" չեն առնուար Ցունուար 18էն ի վեր: Կ'ուզենք յայտնել թէ առաքումները կը կատարուին ամէն օր, կանոնաւոր կերպով: Կը թուի որ Մարսէյլի թղթատարական զբաղման կարգ մը կեդրոններ գործադուլի մէջ են, ինչ որ պատճառ է այս անակնկալ խանգարումներուն: Դժբախտաբար ոչինչ մեզմէ կախում ունի:

դործադրկութիւնը զգալի յաւելում կըրած է:

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ նախագահին Փարիզ այ-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ ԻՆՉԵ՛Ր ԳՐՈՒԵՑԱՆ

Հաստափոր հատոր մը լեցնելու չափ գրութիւն լոյս տեսաւ «Ակօս»ի հիմնադիրը – խմբագրին սպանութեան նիւթով, ոչ միայն թրքական և հայկական մամուլին մէջ: Ամերիկեանը, գերմանականը, Ֆրանսականը եւ բոլո՛ր միւսները սիւնակները, էջերը նուիրեցին Հ. Տինքի մամուլի, նաեւ քաղաքական վաստակին, մեկնաբանելով ըրածը, հաւատքները, անոնց անմիջական իրենց շրջանակէն գտած, կամ չըգտած անդրադարձները:

Հետաքրքրական չատ էջերը կային յաճախ զգացականութեամբ, կամ չհարկումով գրի առնուածներուն քով. հետեւեալները առաջիններէն ընտրուած հատուածներ են, գրի առնուած հայ, թուրք գերմանացի յօդուածագիրներու կողմէ:

Առաջինը էթիէն Մահչուփեանի Յունուար 21ի «Կազէթէմ» կայքէջին մէջ տեղ գտածէն է. կարեւոր է անով որ հեղինակը «Ակօս»ի խմբագրութիւնը գլխաւորելու կոչուած է, նաեւ անով որ զգալի կ'ընէ նահատակ իր ընկերոջը հետ բաժնած հաւատքին մէջ ընկերակումի վիճակը, անոր սպանութենէն ետք:

Է. Մահչուփեան «սիրտը կորսընցուցած օրը» կը նկատէ Հրանդին սպանութեան օրը, քանի որ այս վերջինը միշտ իրենց զոյգը նկատած է սրտին ու մտքին միասնութիւնը. ինք հոն մարմնաւորած է սիրտը, իսկ Մահչուփեան՝ միտքը: Ու սիրտէն զարնուած, զրկուած «միտք»ը կը գրէ.

... «Շիտակը, ես ինձմէ չատ վստահ չեմ: Վստահ չեմ թէ այս հաւաքականութեան, այստեղի մարդոց նոյն լայն սրտով պիտի կարենա՞մ նայիլ, թէ ոչ: Այլեւս պիտի չկարենամ խուսափիլ հարցումէն թէ մէջը ապրածս ընկերութիւն մը չէ՞ որ Հրանդին չկրցաւ հանդուրժել, անցեալին արժանի չկրցաւ ըլլալ ամէն ինքնութենէ ծանօթ կամ անանուն Հրանդներու, այս հողերուն մշակոյթին անծանօթ ըլլալով հանդերձ, հողին տենչացող ու, այդ տենչանքով մարդկութենէն հեռացած է: Ընդունելով երկչոտ աղաւնի մը ըլլալ, Հրանդ կ'ըսէր թէ այս հողերուն վրայ աղաւնիներուն ձեռք չէին զպցներ: Բայց այս ընկերութիւնը միշտ ձեռք դպցո՛ւց աղաւնիներուն... զանոնք աքսորեց, անոնց մշակոյթները ոտնակոխ ըրաւ... սպաննեց ուղղակի... Իսկ ատոր քաջատեղեակներէն մէկը Հրանդն էր անշուշտ: Բայց այդ սի՛րտը, ա՛խ, այդ սիրտը...

Ես Հրանդին սիրտը չունիմ: Այդ պատճառով այլեւս ես ինձմէ չատ վստահ չեմ: Կը տեսնեմ թէ անոր արիւնը գետինը պիտի չմնայ, պիտի չկարենայ մնալ: Որովհետեւ հիմակուընէ արդէն ցայտեց բոլորին վրայ: Կառավարութենէն, դինուորէն, դատական իշխանութենէն, ապահովութենէն ու անոնց նմաններէն մինչեւ համալսարանները, լրագրափուռները, գործարար աշխարհը այլեւս մաքուր մարդ չկայ: Իրենց վրայի արիւնով գլուխ-գլխի մնացած են բոլոր անոնք որոնք կը կարծէին թէ կրցած են իրենք զիրենք «մաքուր» պահել ու կը լռէին: Հիմա կը սկսի քննութիւնը անկեղծութեան զոր Հրանդ ունէր, բայց չունի այս ընկերութիւնը: Թուրքիոյ մարդկութեան քննութիւնն է այս մէկը: Թերեւս առիթն է մէկդի ձգելու ինքնագոհութեամբ, թշնամութեամբ ու խանձոմներով ձեւաւորուած ինքնութիւն մը ու զայն վերստեղծելու, առողջանալու... Երկրի մը մէջ որուն մեծամասնութեան ինքնութիւնը հակած է դէպի բռտութիւն, այդ հողին աւանդապահը երբ իր պարտէզին աղաւնին իսկ չուզեր ապրեցնել, կը նշանակէ թէ հիւանդութիւն մը կայ հոն: Թուրքիան ալ հիւանդ է... լայն սրտով առողջանալու ջանքերուն հետեւեցայ միշտ: Սակայն այսօր միմիայն հիւանդութիւն կը տեսնեմ: Ջեմ կրնար... որովհետեւ սիրտս երէկ՝ 2007 Յունուար 19ին կորսնցուցի ես»...

***

«Հրանդ Տինքը էթիկունքէն հարուածել» խորագրուած է Գալիֆորնիայէն Սան Տիէկոյի համալսարանի թուրք դասախօս Ֆաթմա Մընտըջօղլուի էջը որ զետեղուած էր համացանցի կայքէջերու վրայ. կը կրէր նոյն, Յունուար 21ի թուականը:

Ոճիրը իրեն մատնանշել կոչ տայ երեք իրականութիւն զորս հայրենասէր թուրքը անյապաղ պէտք է յստակօրէն տեսնէ:

«Առաջինը՝ երէկ սպաննուողը ոչ մեր անհատականութիւնն էր, ոչ մեր ազգային միութիւնը, ոչ ալ միջազգային վարկը: Ան մեր ծագումով հայ քաղաքացին՝ Հ. Տինքն էր զոր տակաւին 53 տարեկանին երեք փամփուշտով թիկունքէն զարկինք: Սպանութեան պատճառը Հայ ըլլալն էր: Նաեւ այն որ յայտնած էր 1915ի իրականութիւնը ամէնէն մարդկային ճամբով մեզի հասկցընել, ապրած գէշութիւններով ու անարդարութիւններով հանդերձ թուրք մարդուն նկատմամբ սէրն ու յարգանքը չկորսնցնել: Ֆրանսայի ցեղասպանութեան օրէնքին վճռաբար ընդդիմացած, մեր ազգային միութեան, պատիւին, անդորրին, կայունութեան, մահուընէնց պայքարի ելած ժողովրդավարութեան ուղղուած ուժերու հետ գործակցութիւնը, մեզ թիկունքէն հարուածելը մերժած թուրք քաղաքացի մըն էր զոր մենք թիկունքէն հարուածեցինք երէկ, եւ թէ առանց մեր աչքը քթթելու...

Երկրորդը՝ ժողովուրդ մը ազատութեան ու ժողովրդավարութեան չի կրնար տիրանալ ո՛չ սիրոյ ու գրովի խօսքերով, ո՛չ ալ սուտերով: Քաղաքականութիւն ընել ամէն առիթով սուտերով ժողովուրդը կեղեքել չէ, այլ՝ խօսելով, մտիկ ընելով, վիճաբանելով համաձայնութեան կարենալ յանգիլ: Այն միջավայրին մէջ ուր մարդիկ չեն կրնար խօսիլ, վիճաբանիլ, փամփուշտները կը խօսին, բռտութիւնը կը խօսի. մարդիկ լռութեան մէջ կը թաղուին, կը կծկուին, մտածումը, մշակոյթը, ստեղծագործութիւնը կը չքանան, նոր սկիզբներ անկարելի կը դառնան: ... Քաղաքացիներու ճակատագրի միութիւնը փոխանակ իրաւական հիմնարկներով պահպանելու «արիւնի» վրայ հիմնող հաւաքականութիւնները իրենց իսկ ստեղծած գոյութեան սարսափին մէջ խելակորոյս կ'ըլլան, իրենք իրենց վրայ կը փակուին ու կը պարտուին բռտութեան դէմ:

Երրորդը՝ ամէնէն կարեւորը. նոյնիսկ եթէ Հ. Տինքը զգետնող հարուածը վերջապէս երէկ տալու յաջողեցանք, իրականութեան մէջ մենք Հրանդները, Ռաքէլները, Անիները, Տիգրանները, Յակոբները 1915ին հարուածած էինք իրենց թիկունքէն: ... Նոյնիսկ եթէ անձամբ մեր մայրերը, հայրերը, մեծ հայրերը չին սպաննած, 1915ի աղէտը մեր անունով, «Թրքութիւն» անունով գործուած մարդկութեան դէմ յանցանք մըն է: Անոր փաստաթուղթերուն համար հեռուն երթալու պէտք չկայ. կը բաւէ Ազգ. Ժողովի փակ նիստերուն ատենագրութիւնները կարդալ:

... Մեզմէ հազարաւորներ յատկապէս արեւելեան եւ հարաւ-արեւելեան Անատոլուի մէջ Հայերէ մըննացած տուներուն մէջ մեծցանք, մեր եւիածներուն ծուխը անոնց չինած բուխերիկներէն բարձրացաւ, անոնց արտերը հերկեցինք, անոնց տնկած ծառերէն ծիրան հաւաքեցինք: Անոնցմէ մնացած փուռերուն մէջ հաց եփեցինք, հաց ծախեցինք, անոնց ձգած խանութներէն, հիմնած գործերէն չահ ապահովեցինք... բարգաւաճեցանք... Փրկուողներէ հազարաւորներու ինքնութիւնը, մշակոյթը կորուստի տրուեցաւ, բաւարար նկատեցինք անոնց մեզի քոյր, եղբայր ըլլալը, մտածեցինք թէ պէտք է երախտապարտ ըլլան մեզի, հպարտացանք մենք մեզմով: Զուզեցինք տեսնել թէ Անատոլուի մէկ անկիւնը ծնունդ առած, գարգացած ու հազարաւոր տարուան ընթացքին «մշակոյթ»ի վերածուած քաղաքակրթութիւն մը անհետացընել, մարդկութեան դէմ որքա՜ն ծանր յանցանք էր: Աւելի՛ն. այդ քաղաքակրթութեան մնացորդ, չրջանի ճարտարապետական ամէնէն հարուստ զարդարանքին տէր Ախթամարի երկեղեցիին պատերը տարիներով որպէս նշանառութեան թիրախ գործածեցինք. ծակ-ծակ ըրինք զարդաքանդակները. ճիշդ ինչպէս Հրանդ եղբայրը:

Լա՛ւ, բայց պարտաւո՞ր ենք պաշտպանելու Թալաթ փաշան: Որպէս Թուրքիոյ քաղաքացի, ԻԱ. դա՞րն ալ պիտի անցընենք անկէ մեզի մնացած այս զազրելի ժառանգութիւնը չքմեղելով: Զարգացած ժողովրդավարութիւններու մէջ քաղաքացիները անցեալին, այսօր թէ ապագային, յանուն իրենց գործած եւ գործուելիք յանցանքներու, ոճիրներու կ'ըմբոստանան: Թուրքիա այլեւս պարտաւոր է տարիներէ ի վեր ներսը կամ դուրսը այս հարցին մասին աչխատանք տանող, մըտածող մտաւորականներուն, հետազօտողներուն, իրաւաբաններուն փոխանակ մահով սպառնալու, զանոնք թիրախի վերածելու, անոնք ի մի բերելու եւ այս հարցին լուծում մը ճարելու»:

***

Թրքերէնով յաջորդ ցնցիչ գրութիւնը լոյս տեսած է Յունուար 22ին, «Կազէթէմ» կայքէջին վրայ, «1915–2007» խորագիրով: Հեղինակը կը կոչուի Ահմէտ Ալթան:

«Կարծես թէ չատ բան փոխուած չէ: 1915ին ալ կը սպաննէին, 2007ին ալ կը սպաննեն» տողերով կը սկսի գրութիւնը: Յետոյ կը չեչտէ տարբերութիւնը. «Այս անգամ "չըպատմեցին" մեզի թէ ոճիրը ինչպէս տեղի ունեցաւ. մենք անձամբ տեսանք: ... Մեծ հաւանականութեամբ պետութեան մէջ բնաւորուածներ սպաննել տուին Հրանդը: Իրենց նպատակն էր արտաքին աչխարհին հակազդեցութիւնը, անոր դէմ Թուրքիոյ կողմէ ներսի ազգայնամոլութեան հրահրումով եւրոպային անջատումը:

1915ին ալ Հայերը «մենք» չըսպաննեցինք:

Այդ խեղճերն ալ ոչ թէ «պետութեան մէջ բնաւորուածներ», այլ նոյնինքն պետութիւնը սպաննեց:

... Թուրք ժողովուրդը չկարենալով ինքզինք որպէս «ժողովուրդ» ըմբռնել, կը ստանձնէ հին ու նոր «պետութեան» յանցանքները:

Եւ չկարենալով ըմբռնել թէ ինք ժողովուրդն է, ինքզինք կը նոյնացընէ ոճրագործներուն հետ «մենք» ըսելով:

Չկրցայ բնաւ յօժարիլ որ հարիւր հազարաւորներու դաժան մահը, ապրուած արիւնալի ողբերգութիւնը «ցեղասպանութիւն» բառին ըստեղծած անդունդին մէջ կորսուին:

Սակայն որովհետեւ մենք չենք կրցած այդ բառը անդրանցել, տակաւին Հրանդի նման մարդիկ կը սպաննուին:

Նոր ոճիրներ կանխելու, այս երկրին անելի տարուելուն արգելք ըլլալու համար կը կարծեմ որ այլեւս այդ բառը անդրանցել մեր պարտականութիւնն է:

Օսմանեան պետութիւնը հարիւր հազարաւորներ սպաննեց միայն անոնց «Հայ» ըլլալուն պատճառով:

Ու այսօր գաղտնի ուժ մը Հրանդը կը սպաննէ «Հայ» ըլլալուն համար:

... Հրանդ իր մահով մեզի յիշեցուց թէ ժողովուրդ էինք, թէ պէտք չէր մենք մեզ նոյնացնէինք ոճրագործներուն հետ:

Ուրեմն, ժողովուրդ ըլլալուն հարկը վճարենք:

Ո՞վ սպաննեց Հրանդը:

Ո՞վ 1915ին սպաննեց Հայերը:

Անոնք ոչ թէ «ուրիշներ»ու, այլ «մեզի» հաչիւ տալու պարտաւոր են:

Որովհետեւ մե՛նք ենք մեռնողը:

Մեր մէկ մասնիկն է մեռնողը»:

***

Յունուար 24ին գերմանական մամուլի ծանօթ անուններէն «Տի Ցայթ»ի մէջ ալ գրութիւն մը լոյս տեսաւ Հրանդին սպանութեան նիւթով: Խորագրուած էր «Սպիտակ էջ մը Հրանդ Տինքին համար»:Ստորագրուած՝ Քրիսթին Փլաթ:

Հետաքրքրական է «Խօսիլ հայ ենք» աղաղակող թուրք բազմութիւններու տեսարանին առթիւ հետեւեալ մատնանչումը. «Անոնք որ կը գոչէին այդպէս, չէին ըսեր թէ Հայերը զոհեր են: Կ'ըսէին թէ իրենք "բոլորը զոհեր են": Հետեւաբար, ոչ մէ՛կ նոր կեցուածք Հայոց պատմութեան ուրացումին եւ ներկային առընչութեամբ:

Հ. Տինք ինկաւ երեք փամփուշտով, ինչպէս կրողն էր երեք դժբախտութիւններու: Առաջինը այն հաւատքն էր որ կարելի է որպէս Հայ ապրիլ, առանց ցեղասպանութեան յիշողութեան. հաւատք որ ժխտուեցաւ իր սպանութեամբ իսկ: Երկրորդը ցուցաբարներու հոծ բազմութիւններուն չեչտումն էր թէ իր սպանութեան սուգը Թուրքերուընն էր,ատով խափանելով Թուրքիոյ մէջ որպէս Հայ տեղ մը ունենալու կարելիութիւնը: Իսկ երրորդ դժբախտութիւնը քաղաքական ուժերուն չահարկումն էր որոնք իրմէ «Թուրքիոյ մշակութային բազմատարրութեան» տիպար մը ստեղծեցին ու լացին ոչ թէ Հայու մը վրայ, այլ իրենց այդ ներդրումին:

Այսպէսով Հ. Տինք եղաւ այն, ինչ որ չէր ուզեր. Հայոց պատմութեան զոհ մը: Մերժուած «համակեցութեան» զոհ մը: Զոհ մը՝ մերժուած յիշողութեան, մերժուած ճանաչումին:

Իր գագաղին վրայէն բացակայեցաւ հայկական դրօչակը, զոր կըրնայինք գետեղել չիրիմին վրայ: Յոյսի խորհրդանիչ ծաղիկ մը չենք կրնար ձօնել իրեն: Այլ թերեւս ըսպիտակ էջ մը միայն: Պարապ էջ մը, փոխարէն այն բոլոր էջերուն զորս պիտի չկարենայ այլեւս լեցընել: Էջ մը, փոխարէն այն էջերուն որոնք պատմութեան Թրքական հատորներէ պիտի բացակային Արեւ-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐՈՒՆ ԹՂԹԱՏԱՐԸ

Նոյեմբերին խմբագրատուն այցի կարգը Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կըրթարանի հինգերորդ դասարանինն էր: Օրեր առաջ հեռաձայնեցինք իրենց մեծերը, ժամադրուեցան. ու առաւօտ մըն ալ աւելի քան երկու տասնեակ մանչուկներ ու աղջնակներ լեցուեցան խմբագրատան նեղ միջոցին մէջ, մէկ-երկու ուսուցչի ու ծնողքի ընկերակցութեամբ:

Անմիջապէս նշմարեցինք որ իրենց մօտ որոշ աշխատանք տարած էր այցելութեան վայրին, իմասին չուրջ: Կային մէկ-երկուքը որոնք յայտնի հպարտութեամբ ըսին թէ տունը «Ցառաջ» կը տառնային: Ցետոյ, երբ առաջին երկչոտութեան պահերը անցան, զրոյցներէ, պայուսակներէ ելան տետրակները, էջեր որոնց վրայ հարցումներ նոթագրած էին: Ու սկսաւ «Ցառաջ»ի անցեալին, ներ-

կային մասին ինչո՞ւներու, ի՞նչպէսներու աշխոյժ յաջորդութիւն մը: Ո՞վ էր պատին վրայի մեծ նկարին պարոնը. ինչո՞ւ հայերէն թերթ մը հիմնած էր 1925ին, ո՞ւրկէ կ'առնէինք ամէն օրուան լուրերը, ո՛վ ինչ կ'ընէր խմբագրատան մէջ: Ցետոյ տպարանը. ինչի՞ կը ծառայէր այդ հսկայ մեքենան, տողաչարէն ելած տողերը ինչո՞ւ տաքուտաք էին, գրաչարը, էջադրողը ինչ՞չպէս կը կարդային տողերը հակառակէն:

Երբ հարցումները սպառեցան ու տրուած պատասխանները նոթագրուեցան, կարգը եկաւ նման այցերու պայմանադրական փուլին. դրբաչարմը պէտք է ամէն մէկուն անունը չարչր կապարէ տողին վրայ ու որպէս յիշատակ տար տիրոջը: Կարծեմ ատիկա եղաւ իրենց համար ամէնէն հետաքրքրականը. ամէն մէկը կը խնամքով ծրարեց կապարի փոքր չերտը, տեղաւորեց գրպանը ու չընորհակալութիւններու բաժինէն ետք Ս. Մեսրոպցիները ուրախ-ուրախ մեկնեցան:

Այսօր ցրուիչը պահարան մը բերաւ վարժարանէն: Իրենց ընկերացող ուսուցչուհիներէն Տիկ. Սեւան Նազարեան երկտողով մը մեզի ղրկած էր «աւարտական դասարանի աշակերտներուն խմբագրատուն այցելութեան առիթով կատարած սրտարուխ աշխատանքի մը ևմոյշները»: Կ'աւելցնէր թէ տղոց գրութիւնները լեզուական մեծ սրբագրութիւններու չեն ենթարկուած:

Հոս գոհունակութեամբ տեղ կու տանք այդ էջերուն, այն կարգով որ ուսուցչուհին ղրկած է մեզի: Նոյնպէս, առանց որեւէ հպումի:

Արաքս Սարեան

Ես, հինգերորդ դասարանի աշակերտներուն հետ այցելեցի «Ցառաջ» օրաթերթը: Ես այս պտոյտէն առաջ բնաւ չէի գիտեր, թէ որքան դժուար է պատրաստել լրագիր: Ես չատ կարեւորութիւն չէի տար լրագիրի մը, բայց այսօր սորվեցայ, որ այս չորս էջին ետին կայ ժամերու աշխատանք: Ես գրել չատ կը սիրեմ եւ այս այցելութիւնը իմ փափաքս զօրացուց: Շատ հաճելի ժամանակ անցուցի եւ մէկ օրուան մէջ չատ հետաքրքրական բաներ սորվեցայ: Ինծի համար կարեւոր է գիտնալ որ իմ այս գրութիւնը ուրիշ պզտիկներ ալ պիտի կարդան եւ մանաւանդ գիտնան որ հայկական լրագիր մը ունենալը չատ կարեւոր է:

Աշխէն Տիրէմ

«Ցառաջ»

Իմ անունս Աշխէն Տիրէք է եւ տասը տարեկան եմ:

Նոյեմբերին, հինգերորդ դասարանը(*), իր Ֆրանսերէնի եւ հայերէնի ուսուցչուհիներուն եւ տնօրէնուհիին հետ այցելեց «Ցառաջ» օրաթերթի խմբագրատունն ու տպարանը:

Շատ հետաքրքրական էր եւ չատ հաւնեցայ: Առաջին տպարանն էր, որ կ'այցելէի: Գործիքները չատ զարմանալի գտայ:

Կը յուսամ, որ արդիական տպարան մը պիտի այցելեմ, կարենալ բաղդատելու համար: Առաջ, չէի գիտեր, որ օրաթերթ մը գրելը չատ դժուար է, եւ ինծի համար լրագիր մը կարեւոր չէր, բայց հիմա հասկըցայ անոր կարեւորութիւնը:

(*) Ս. Մեսրոպի

Կարօ Ջրբաշեան

Բարեւ, իմ անունս Կարօ է եւ 10 տարեկան եմ: Ես Սուրբ Մեսրոպ Կրթարան կը յաճախեմ: Մենք գացինք «Ցառաջ»ի տպարանը: Ես չատ սիրեցի այնտեղ երթալ, որովհետեւ չատ աղուոր տեղ մըն էր եւ կապար եւ թերթ տուին մեզի:

Տիան Շահմիրեան
Իմ այցելութիւնը
«Ցառաջ» օրաթերթին

Նոյեմբերին ես եւ ընկերներս Ս. Մեսրոպ Կրթարանի 5րդ դասարանի աշակերտները այցելեցինք «Ցառաջ» օրաթերթի խմբագրատունն ու տպարանը:

Նախ մտանք խմբագրատուն ուր Արփիկ Միսաքեան եւ Արփի Թոփճեան մեզի բացատրեցին թերթի աշխատանքը: Ապա մենք մտանք տպարանը ուր կային չատ հետաքրքրական գործիքներ: Մեկնելու առն անունք մեզի տուին կապարէ օրինակ մը եւ օրաթերթ մը:

Ես չատ սիրեցի այս այցելութիւնը, որովհետեւ առաջին անգամն էր որ կ'այցելէի տպարան մը եւ մանաւանդ մարդիկ բարի էին:

Զաւէն Փալոյեան

Բարե՛ւ, իմ անունս Զաւէն Փալոյեան է: «Ցառաջ» օրաթերթ այցելեցի Նոյեմբերին իմ դասարանիս հետ: Ես սիրեցի, որովհետեւ չատ ուշագրաւ էր, եւ կը յուսամ ուրիշ անգամ նորէն կրնամ երթալ:

Դանիէլ Մուրատեան

Ես Դանիէլ Մուրատեանն եմ, 10 տարեկան, Սուրբ Մեսրոպ կրթարանի 5րդ դասարանի աշակերտ. ես իմ դասարանովս այցելեցի «Ցառաջ»ի խմբագրատունն ու տպարանը, ես առաջին անգամ տեսայ տպարան մը, չատ սիրեցի այդ այցելութիւնը ու չատ բաներ սորվեցայ: Շատ հաճելի էր, չատ սիրեցի:

Livres reçus

GLISSEMENT DE TERRAIN
roman

Traduit de l'arménien par **Denis Donikian**

VAHRAM MARTIROSYAN

Editions Les 400 coups et l'instant même; Paris 2007.

մահայաստանի եւ 1915/16ի ցեղասպանութեան մասին:

Հ. Տինք որ կը ձգտէր «անոնցմէ մէկը ըլլալ»ու, իր մահով նորէն եղաւ «մեզմէ մէկը»: Որովհետեւ թրքական ընկերութիւնը որ աւելի քան հարիւր տարիէ ի վեր կը պայքարինք մշակութային ու իրաւական հզօր միանութեան մը սիրոյն, նաեւ՝ լեզուական ու հոգային, տակաւին՝ պատմական ու ճանաչումներու, անգամ մը եւս կը յայտնուի յամառ, անգութ եւ անթափանցելի»:

*
**

«Պոսթըն կլոպ» օրաթերթը Յունուար 26ի խմբագրականը խորագրած էր «Ապանութիւն եւ հալածախտ Թուրքիոյ մէջ»: Տեղ տալէ ետք Մեսրոպ պատրիարքի դամբանականով ըսուածներու, ցուցարարներու պատառներուն լոզունգներու, կը չեշտէր Թուրքիոյ մէջ ազգայնականութեան վտանգը, ժառանգուած՝ Քէմալ Աթաթիւրքէն:

Հոն կ'ըսուէր. «Ազգայնականութիւնը սնուցած է քաղաքական առասպելը, որ արմատացած է յետօսմանեան թուրք պետութեան հիմնադիր Քէմալ Աթաթիւրքի առասպաղրած գաղափարաբանութեան մէջ: Թուրք ինքնուրականութիւնը եւ ապահովութեան սպասարկութիւնները, որոնք ընտրուած մարմիններէն անկախ կը գործեն, եւ կարգ մը ազատականներու կողմէ կը կոչուին «ընդյատակեայ պետութիւն», քէմալականութիւնը մեկնաբանեցին ձեւով մը, թէ մշակութային եւ լեզուական անկախութիւնը Քիւրտերու եւ միւս փոքրամասնութիւններու՝ ըմբռոստական մարտահրաւէր է թրքականութեան իւէալին: Քէմալականութեան աշխարհական գաղափարաբանութիւնը հաւասարապէս անհանդուրժող է կրօնական արտաքին ցուցադրութեան»:

Որպէս վերջաբան կ'ըսուէր թէ որպէսզի Թուրքիա մտնէ Եւրոպական համայնքին մէջ, պէտք է ձեռնարկէ դաստիարակչական լայն գործունէութեան մը, որուն մաս կը կազմէ «ջնջումը Հայկական զանգուածային ջարդերուն մասին իր առասպելներուն, եւ Քիւրտերու դէմ բանակին մղած կեղտոտ պատերազմին»:

Համադրեց՝ Ա. Թ.

Նման հմուտ պատմագէտ երկրաբանէ մը, որ Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանին մէջ ալ ուսուցիչ էր:

*
**

Խոսխեանին քիչ յետոյ, իրարու ետեւէ փարիզ եկան Թիֆլիսի Արմագանգ եւ Փորձ ամսաթերթերու դիտուն խմբագիր Արշար Ցովհաննիսեան, զօրավար Եիւզպաշեանց եւ Նիկոլա մեծ դուքսին բժիշկը տոքթ. Մելիք-Բեկլարեան, որոնք իրենց յաճախակի այցելութիւններով պատուեցին Հայկազեանի ընթերցարանը եւ իրենց նուիրատուութիւններով զայն քաջալերել ուզեցին:

Այս պատուական անձնաւորութիւններէն վերջինն էր, որ ծրընեւէն փարիզ հասաւ էջմիածնի միաբան Ստեփանէ Խորէն Վարդապետը, զոր Գէորգ Դ. Կաթողիկոսը Ցուիսերիա ղրկած է եղեր մանկավարժութիւն սորվելու համար:

Վարդապետին փարիզ ժամանելն ինձ խմացուց բժշկական ուսանողութեանս ընկեր Վահան Արծրունին (այժմ Երեւանի բժշկական համալսարանի ուսուցիչներէն, եւ հանրածանօթ իր առողջապահական ու գիտական բազմաղիմի հրատարակութիւններով), եւ խնդրեց որ բարի գալուստի պատշամաւորութիւն մը կազմի ու գնայինք Վարդապետին այցելութեան:

*
**

Խոսխեանէն քիչ յետոյ, իրարու ետեւէ փարիզ եկան Թիֆլիսի Արմագանգ եւ Փորձ ամսաթերթերու դիտուն խմբագիր Արշար Ցովհաննիսեան, զօրավար Եիւզպաշեանց եւ Նիկոլա մեծ դուքսին բժիշկը տոքթ. Մելիք-Բեկլարեան, որոնք իրենց յաճախակի այցելութիւններով պատուեցին Հայկազեանի ընթերցարանը եւ իրենց նուիրատուութիւններով զայն քաջալերել ուզեցին:

Այս պատուական անձնաւորութիւններէն վերջինն էր, որ ծրընեւէն փարիզ հասաւ էջմիածնի միաբան Ստեփանէ Խորէն Վարդապետը, զոր Գէորգ Դ. Կաթողիկոսը Ցուիսերիա ղրկած է եղեր մանկավարժութիւն սորվելու համար:

Վարդապետին փարիզ ժամանելն ինձ խմացուց բժշկական ուսանողութեանս ընկեր Վահան Արծրունին (այժմ Երեւանի բժշկական համալսարանի ուսուցիչներէն, եւ հանրածանօթ իր առողջապահական ու գիտական բազմաղիմի հրատարակութիւններով), եւ խնդրեց որ բարի գալուստի պատշամաւորութիւն մը կազմի ու գնայինք Վարդապետին այցելութեան:

*
**

Հաւաքեցի ինձ ծանօթ ուսանողները՝ բոլորն ալ պոլսեցի եւ կիրակի առաւօտ մը Վահան Արծրունիի առաջնորդութեամբ գացինք բարի գալուստ մաղթել Ստեփանէ Խորէն Վարդապետին, որ կը բնակէր պուլվար Սէն Միշէլի մէկ օթէլը: Արծրունի մեզ ներկայացուց հիւր վարդապետին, որ երբ դիտցաւ թէ մենք՝ բացի Արծրունիէն, ամէնքս Թրքահայեր ենք, սկսաւ օրհնած բերանը բանալ ու լալ. «Դուք Թրքահայերդ ոչինչ չինելու կարող մարդիկ չէք. դուք հոսհոսներ էք» ու բարկաճայթ աչքերով նայիլ մեր վրայ. հետս ընկերացող պարոններէն Շէրպէթեան երեք եղբայրները եւ Սիսակ Հպարեան խսկոյն սահմռկելով դուրս ելան սենեակէն. մինչ ես անվեհեր դէպի ընդվայրահաչ վարդապետին մօտենալով. «Շատ չնորհակալ ենք Հայր Սուրբ ձեզի, որ փոխանակ օրհնելու լեզուի, եկեղեցականի անվայել վերաբերում կ'ունենաք մեզ դէմ» ըսի ու դուրս ելայ սենեակէն Վահան Արծրունին հոն թողլով:

*
**

Կապուելիք կատարեալ խենթի մը երեւոյթն ունէր այս վարդապետը, որ իր գոյնը ուրիշ առթիւ մ'ալ ցոյց տուաւ, ի զարմացումն ամենեցուն:

«Հայկազեան» ընկերութեան դիւանը որոշեց, որ Վեհափառ Կաթողիկոսէն ու Ներսէս Պատրիարքէն եկած կոնդակները հանդիսաւոր կերպով կարդացուին. այս առթիւ մասնաւոր հրաւիրագիրներ ուղղուեցան փարիզաբնակ բոլոր Հայերուն, ինչպէս նաեւ Ստեփանէ Խորէն Վարդապետին:

Ընթերցարանը լեցուեցաւ այդ օրը հայ վաճառականներով եւ ուսանողներով. եկած էին հոն Գաբրիէլ Խատիսեան, Արշար Ցովհաննիսեան, բժիշկ Մելիք-Բեկլարեան կովկասահայ հիւրերը, սպասուեցաւ Վարդապետին, որ բաւական ուշ եկաւ. խոժոռ դէմքով, ակնոցը քիթին վրայ ներս մտաւ. ներկաները զինքը յարգելու համար ոտքի ելան, մինչ զինքը առանց «Ողջոյն ձեզ» մը ըսելու գնաց բազմիլ աթոռը, զոր Ռաֆայէլեան ցոյց տուաւ:

Ատենապետը երկու խօսքով բացաւ ժողովը, չնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, որոնք այդքան բազմաթիւ եկած էին, յետոյ հրաւիրեց գիս, որ իբր ատենադպիր կարդամ կոնդակները:

*
**

Կարդացի նախ կաթողիկոսական կոնդակը, զոր բոլոր ժողովականները, Վարդապետն ալ հետը, երիւղածութեամբ ունկնդրեցին ոտքի կանգնած:

(Շար. 155)

ԱՆՑՈՒԿԸ –
ՄՈՌՑՈՒԿ
ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Les familles Kurkdjian
ont la douleur d'annoncer le décès de

Gérard KURKDJIAN

survenu le 31 janvier 2007, dans sa 94e année.

Les obsèques seront célébrées le Vendredi 2 février à 14 heures, en l'église apostolique arménienne Saint Jean-Baptiste;

15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris
suivies de l'inhumation au Cimetière de Pantin Parisien.

(Շար. Ա. էջէն)

ցելուխեան առթիւ առեւտրական համաձայնագրեր առորագրուած են։ Բաքու Ա.Թ.Լ.Ի. 6 օդանաւ գնած է եւ թափօններու արժեւորման դրուխիւն մը, որոնց արժէքը 300 միլիոն եւրօ է։ Կողմերը պայմանագրեր առորագրած են նաեւ Թանգարաններու եւ գիտուխեան մարզերու մէջ։

ՍԱՐԿՈԶԻ Լոնտոն երթուղարձ մը ըրաւ Ցունուար 30ին եւ ճաչելէ ետք Թ. Պլէրի հետ կոչ մըն ալ ըրաւ հոն հաստատուած Ֆրանսացիներուն, որ Ֆրանսա վերադառնան։ Ատոնց Թիւը 250·000 է, որոնք ձեռնարկներու տէր են Անգլիա եւ որոնց Սարքոզի կ'ըսէ.– "Վերադարձէ՛ք"։ Օրուան ընթացքին լափսիւս մըն ալ ըրած է գովել ուզելով վարչապետը՝ "Եւրոպացի ընկերվարականները կրնան հպարտանալ մեզմէ···, ···իրենցմէ մէկով"։ Մեծն–Բրիտանիոյ մէջ գործազրկուխեան համեմատուխիւնը 4,5% է։

ՓԵՏՐՈՒՄ ՄԷԿԻՆ ծխելը բոլորովին արգիլուած է հանրային վայրերու մէջ եւ 175 հազար գործակալներ կան որոնք պատօնուած են պատիժներ արձանագրելու։ Առաջին պատիժը՝ ծխողին համար 68 եւրոյի տուգանք մըն է։ Օրէնքը ի գօրու է դպրոցներու, համալսարաններու, աշխատանքի վայրերու մէջ։ Մինչեւ 2008 Ցունուար 1, պայմանաժամ մը ունին ծխախոտ վաճառող սրճարանները (թ-ապա)։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Ներքին նախարարին զաւկին սfուրքրին գողուխեան հարցը բաւական աղմուկ հանած է երկրին մէջ։ Արդարեւ, սfուրքրը գողցուած էր Նէօյի եւ ձեռք առնուած արագընթաց եւ ծաւալուն միջոցները թոյլ տուած են որ ան գտնուի. Ա. Տէ. Էն.ի հետազօտուխիւնները ար թոյլ տուած են որ գողերուն ինքնուխիւնը ճչդուի։ Կը յիշուի, ի մէջ այլոց, որ 2006ին, նման 85·167 պարագաներու 6·908ը միայն լուծուած էին···։ Գանադ Անշէնէ (Ցունուար 31) կը հաղորդէ նաեւ որ 2006 Նոյեմբերին Էմ. Ժէ.ն (Ընդհ. տեղեկատուուխիւններ) քննուխիւն մը բացած է Ռուայալ – Հոլանտ գոյգի կալուածային հարստուխեան մասին։ Սարքոզի կը հերքէ իր դերը այս հարցին մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ երեսփոխանները դրեթէ միաձայնուխեամբ քուէարկած են Ցունուար 30ին մահապատիժի ջնջումի ծրագրին սահմանադրականացումը։ Այլ 20 երեսփոխաններ միայն դէմ եղած են։ Արդարուխեան նախարարը յայտնած է որ այս օրինագիծը աւելի հեռու կ'երթայ քան "Պատէնթէր օրէնք"ը (1981 Հոկտ. 9) որ ջնջած էր մահապատիժը, քանի այն ատեն Ֆրանսա կրնար վերահաստատել մահապատիժը։

«ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Միլանո.– Տէր եւ Տիկին Վազգէն Բամպակեան 1·000 եւրօ "Շաւարշ Մխսաքեան Հրապարակ"ի անուանակոչուխեան առթիւ։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

Եկայք տօնեցգուխ

ՇԱԲԱԹ, Փետրուար 3

Տօն Սրբոցն Սարգսի Զօրավարին
եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին
եւ չորեքտասան զինուորացն

Այս առթիւ ժամերգուխիւն եւ պատարագ կը մատուցուի։

Սկիզբ ժամերգուխեան՝ ժամը 9ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Սուրբ Սարգիս

ՇԱԲԱԹ, Փետրուար 3

Տօն Է Սուրբ Սարգիսի

Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԲՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԸՆԹԱՑՔ ԱՊՐՈՂՔԻ

ՀԱՑԱՍՏԱՆԷՆ ԾԱՏԿԱՊԱՏԻՍ ՀՐԱԽԻՐՈՒՄԸ ԳԱՑԵԱՆԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(Սոփրանօ Գոլորաթուր)

Կ'երգէ Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Սուրբ Խաչ եկեղեցիին մէջ,

13 rue du Perche — 75003 Paris

Փետրուար 3, ժամը 20·30ին

Իրեն կ'ընկերանայ դաշնակով Գրիգոր Ասմարեան. կը մասնակցի պարիթոն Մկրտիչ Մկրտիչեան։

Ցաւելեալ տեղեկուխիւններու համար հեռաձայնել.–

– 06· 63· 51· 22· 89
– 01· 43· 41· 44· 37 *Թիւերուն։*

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris
organise un voyage en Egypte
de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire
et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète

Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼՈԹՕ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ – Գուվաք Օտտոյի «Լէօլա Սասունի» մասնաճիւղի ԼՈԹՕ–ն կիրակի, Փետրուար 4, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին.–

Տրնի Փափէն – 15րդ Թաղամաս

□

ՏԷՍԻՆ

«ՊԷՕՐԷԿ»Ի ԵՐԵԿՈՑՔ

Շաբաթ, Փետրուար 3ի երեկոյեան, ժամը 8էն սկսեալ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Կապոյտ Խաչի Տէսինի տիկիններն կը հրաւիրեն տարեկան ծաղիկ ճաշին, համտեսելու «պէօրէկ»ներու համեղադոյն տեսականին, պատրաստուած՝ իրենց ձեռքերով, անչուշտ նաեւ ախորժաբեր աղանդեր, աղցան, գինի եւ սուրճ։

Մասնակցուխիւն՝ 12 Եւրօ· 12 տարեկանէն վար մանուկներուն համար՝ 10 Եւրօ, ներառեալ՝ վիճակահանուխեան տոմս մը։

Ամսպարեցէ՛ք արձանագրուելու, հեռաձայնելով Ռոզ–ին՝ 04· 78· 49· 19· 44։

□

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !

Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**

Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

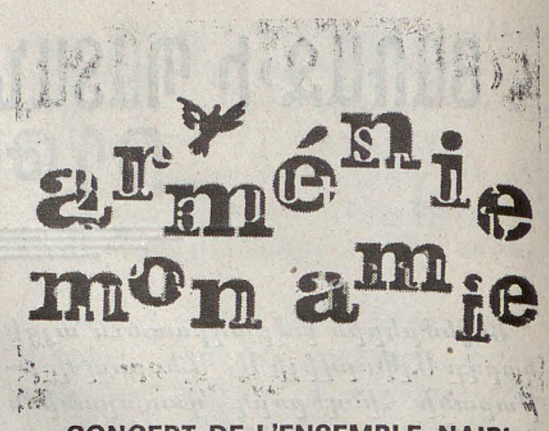
— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր–Դաւթեան» մասնաճիւղի Լոթօն Փետրուար 11, ժամը 14·30ին

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

CONCERT DE L'ENSEMBLE NAIRI
Sous la direction de Haïk Davtian
Chœur Tutte Voci et Orchestre
avec la participation de Sylvia Kevorkian, soprano et Didier Rousselle, ténor.
Le Dimanche 4 février à 16 heures
à LIVRY-GARGAN
Gymnase Vincent ·
Réservations : 01. 43. 83. 90. 39.
Au programme :
Vivaldi — Komitas/Yekmalian : Musique sacrée — Chants populaires arméniens.
Concert organisé par la Ville de Livry-Gargan, la Croix Bleue des Arméniens de France, Section Sevran-Livry et la Maison de la Culture Arménienne de Sevran Livry-Gargan et de la Seine — Saint-Denis.

*
**

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre
Commissariat :
Annie Vernay-Nouri,
conservateur au département des Manuscrits
Publication
Livres d'Arménie
Collections de la Bibliothèque nationale de France
par Annie Vernay-Nouri
Editions de la BnF
140 pages — 16,5 × 24 cm
80 illustrations couleurs
35 Euros
Ouvrage réalisé grâce au soutien financier de la Fondation Calouste Gulbenkian

*
**

SARKIS
AU MUSEE BOURDELLE
18 rue Antoine-Bourdelle, 75015 Paris

« INCLINAISON »
jusqu'au 3 juin
Exposition ouverte tous les jours sauf les lundis et jours fériés de 10h à 18h.

*
**

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

*
**

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 28 mai, Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).

*
**

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

*
**

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

Les activités du mois de Février du CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONCERT DU CHOEUR SAHAK-MESROP**
Vendredi le 2 à 20h30 en l'église de Bouc-Bel-Air

— **CONCERT DU CHOEUR SAHAK-MESROP**
Samedi le 3 à 20h30 en la Basilique de Saint-Raphaël
(Concert reporté du 6 janvier au **3 février).**
Direction : Khatchig YILMAZIAN — Au piano : Juliette YILMAZIAN;
Solistes : Ani Conquet — Antranik Minassian — Ardaroun Khoudatian
Noubarig Derminassian.

— **CONFERENCE — le Dimanche 25** à 16 heues :
«LES ARMENIENS, MARSEILLE ET LA PROVENCE»
par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN,
au Centre Culturel Sahak-Mesop — 339 avenue du Prado - Marseille 8e
—— Entrée libre ——

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2
VENDREDI
2 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·633 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·633

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱԿԻ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԾՂԱԾ ՈՒՂԵՐՁԸՆ

Ադրբեջանի նախագահ Ի. Ալիեւի ճերմակ այցելութիւնը Երեւան (Յունուար 29) նախագահ Շէրաք ըստ սովորութեան ողջոյնի ուղերձ մը արտասանած է: Հոն ի միջի այլոց ըսած է.

..."Հաստատակաց է մշակութային մեր կապերը ամրացնելու ձգտումը: Օրանց ժերի մէջ 2004ին կազմակերպուած "Բաքու – Փարիզ" ցուցահանդէսէն ետք որ մեծ յաջողութիւն արձանագրեց, Ֆրանսայի մէջ ադրբեջանական մշակոյթի եղանակ մը Ֆրանսայի հանրութեան թոյլ պիտի տայ ճանչնալու Ադրբեջանը, յատկապէս անոր երաժշտական աւանդութիւնները՝ վերացնող թախծոտ մուղամներէն մինչեւ նորագոյն ստեղծագործութիւնները":

..."Գիտէք թէ աւելի քան տասնամեակ մը ի վեր Ֆրանսա չանք չի խնայեր, Մինսկի խումբին մէջ, լուծում մը բերելու համար Ղարաբաղի ցաւոտ հակամարտութեան:

Երեւանի մէջ ըսի· այսօր ձեզի ալ կը կրկնեմ. Ֆրանսա կ'ուզէ հաստատակաց որ խաղաղութեան պահը հասած է: Կ'ուզէ տեր հաստատակաց, դիտնալով թէ ի՛նչ գին ունի պատերազմը: Այդ հանգրուանը նոտաճել վերջին քայլի մը կը կարօտի: Որոշ է որ դժուարին քայլ մըն է ան: Քայլ մը որ մարդոց ապագային նկատմամբ հաստատքի արարք է: Պէտք է չարժուամի խիզախութիւնը ունենալ, ի դէմ՝ տեսնել վիճակին երեւութականը ապահովութեան: Վերջին ալս քայլը կարելի ու հարկ է առնել թէ՛ Բաքուի մէջ, թէ՛ Երեւանի, որովհետեւ անով պիտի բացուի լոյսի, խաղաղութեան եւ բարգաւաճումի հորիզոն մը: Այս կէտին վերայ տեսայ թէ համաձայն ենք: Ասիկա մաղթանքս է հարաւային Կովկասի բոլոր ժողովուրդներուն":

ՈՒՆԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԸ

Թուրքիոյ ամօթի էջերէն տակաւին լայն չափով լուսաբեան պարտադրուած-ներէն է Ունեւորութեան տուրքը: "Հապէր" կայքէջին վերայ Շ. Շէքէր անուն մէկը կարճ դրութեամբ մը անդրադարձած է անոր, չեշտելով այդ թղթածրարին զանազան կէտերը վիճարկումի նիւթ ընելու հարկը:

Նախ կը յիշեցնէ թէ այդ տուրքին օրէնքը կերարկումի դրուած է 1942 Նոյ· 11ին եւ կերարկումը դադրած 1944 Մարտ 15ին: Շ. Սարաչօղլուի վարչապետութեան օրով մէկ անգամուան սահմանուած տուրքը սահմանող, զանճող մարմինները վերջին ծայր խորականութեամբ չարժած են: Զանոնք քաջալերած է վարչապետին հետեւեալ յայտարարութիւնը. "Այս երկրին մէկ որպէս հիւր գտնուողները թող աւոր փոխարժէքը վճարեն":

Բոլոր անոնց համար որոնք անկարող էին պահանջուած տարապայման տուրքերը վճարելու, պարտադիր աշխատանքի ճամբարներ կազմակերպուած էին նախ Աչքալէի, ապա նաեւ Էսկիշէհիրի մօտ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Տինքի ոճիրին հետաքննութիւնը յաջորդական փուլերով մնայուն ներկան է Թրքական լրատուականներուն: Յունուար 31ին կ'լսուէր թէ սպանութեան գործածուած փամփուշտները դրկող ե. Հայտին տուղ անձը Տրապիզոնի մէջ հսկողութեան տակ առնուած է: Ան ըսած է թէ անդիտացած է Հայտի գուն նպատակը: Իրեն հետ հսկողութեան տակ առնուած երկու հոգի ալ ըսած են թէ ան յայտնած էր թէ թրքութիւնը վարկաբեկելուն պատճառով պիտի սպանէ Հ. Տինքը, բայց ոչ ոք այդ խօսքերուն լուրջ կը վերաբերէր: Մանաւանդ, չատախօս մէկն էր ու ԱՄՆ–ու նախագահն ու Պապը սպաննելէ կը ճառէր: "Մենք ծաղրանքով կը վերաբերէինք իր այդ խօսքերուն" ըսած են անոնք:

Դժուար չէ նշմարել թէ ոճիրին մեղսակիցները անպատասխանատու, արկածախնդիր տիպարներու վերածելու հոլովոյթը ծայր առած է ու պէտք եղածէն աւելի են նախընթացները, տեսնելու համար թէ ո՛ւր կը յանգի ան:

Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է որ աչխոյժ չանք կը տարուի հարցը նոտադագոյն վնասով փակելու համար: Ներքին գործերու նախարարը Ա. Աքսու պատասխանելով Պոլսոյ Ապահովութեան ու Լրահաւաք բաժնի տնօրէնին իրենց պաշտօնին մէջ թերացած ըլլալուն պատճառով պաշտօնազրկումի պնդումներուն, ըսած է թէ մինչեւ որ քննիչներուն հարցաքննութիւնները աւարտին ոչ ոքի դէմ նման քայլ կ'առնուի: Երկու տնօրէնները թերացած կը նկատուին, քանի որ ոչինչ ըսած են իրենց հասած տեղեկութիւններէն ետք ալ թէ կը ծրագրուի Հ. Տինքի սպանութիւնը:

Միւս կողմէ Հ. Տինքի լիչատակին յարգանքի արտայայտութիւնները կը չարունակուին: Յունուար 27ին "Բոպիկնեը" պարախումբը յատուկ պարագրութեամբ մը "Ակօս"ի խմբագրատան առջեւ, Հ. Տինքի ինկած վայրին վրայ ելոյթ ունեցած է, կրկնելով անոր անկումի չարժումը ու ակնթարթի մը մէջ մաթը ծածկուած է երեսնիվայր երկարած երիտասարդներու մարմիններով, ամէն մէկուն վրայ լրագիրի թերթ մը ծածկուած:

Յունուար 31ին ալ Մանիսայէն գիւղացիներու խումբ մը հաւաքուած է նոյն վայրը, "Մի՛ վախնար, քանի վախնաս կարգը քեզի կը մօտենայ" լոզունգը արձակած, սպիտակ աղաւնիներ թռցուցած:

*
**

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՑԱՐԳԱՆՔԸ

Հ. Տինքի յիչատակը յարգուած է Եւրոպական Խորհրդարանին Յունուար 31ի նիստին, վայրկեանի մը յոտնկայս լռութեամբ: Նախագահ Փէօթէրինկ յայտարարած է Պրիւսէլի լիագումար նիստին. "Կ'ուզեմ յանուն Խորհրդարանին մեր վրդովումը արտայայտել: Իր յուղարկաւորութեան թափօրին հազարաւոր մարդոց մասնակցութիւնը մեզի յոյսը կը ներշնչէ թէ այս տխուր դէպքը թուրք իշխանութիւնները պիտի մղէ ազատութիւնը երաշխաւորելու կոչուած նոր բարեշրջումներու ձեռնարկելու":

ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ներքին գործերու նախարարութենէն չրջաբերական մը ղրկուած է 81 քաղաքներու կուսակալութիւններուն, անոնց ներու կուսակալութիւններուն, անոնց ազդարարելու համար որ ուշադիր ըլլան հաւանական գրգռութիւններու: Ըսուածը այն է որ Հ. Տինքի սպանութենէն ետք, յուղարկաւորութեան ու ցոյցերու ընթացքին արձանագրուած զարգացումներուն հակազդեցութիւնները պատճառ կ'ըլլան որ բռնութիւն արտայայտուի ընկերութեան զանազան հատուածներուն դէմ· իսկ ատիկա կարգ մը քաղաքներու մէջ հանրային կարգապահութեան վրայ ժխտական ազդեցութիւն կը գործէ ու կը գրգռէ ժողովուրդը:

"Ցառաջիկայ օրերուն հաւանական կը նկատուի որ նշուած պատահարներուն պատրուակով ամբողջ երկրին մէջ, յատկապէս ժողովուրդին զգայնութեան առարկայ ազգային եւ բարոյական արժէքներուն չեչտումով, բռնութեան արարքներ պատահին" կ'ըսուի չրջաբերականին մէջ:

Ապա կը թելադրուի որ հաւանական այդ գրգռութիւններուն առիթ չտրուի, պատուհաններու, արձանագրութիւններու, հաղորդագրութիւններու վանդալուր տեւեալները ճշդուին, գրգռութեան հեղինակները հսկողութեան տակ առնուին ու հաւանական դէպքերու առընչուած զարացումներուն տեղեակ պահուին Ա. պահովութեան տնօրէնութեան բաժանումները:

Նախարարութեան ազդարարութիւնը կրնայ ճնչումներու, սեղմումներու նոր չրջանի մը նախաբանը ըլլալ· չրջան որ մէկ անգամէն լռութեան կը դատապարտէ գրգռութիւններուն հետ բոլո՛ր անբաղձալիները:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ՔՐՄՈՒՀԻՆ» ՖԻԼՄԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԷՍԻ ՄԷՋ

Լոս Անճելըսի Զինեական չարժանկարի սրահին մէջ Յունուար 25ին առաջին ցուցադրութիւնը կատարուած է հայկական ֆիլմի մը· ան Վիքէն Զալտրանեանի "Քրմուհին" է որ 1200 հոգիանոց սրահին կողմէ չատ ջերմ ընդունելութեան արժանացած է: Գործին ամերիկացի արտադրիչը ողջունած է հայկական չարժանկարին միջազգային ասպարէզ մուտքը, երկու մչակոյթներու՝ հայկականին եւ ամերիկեանին գործակցութեան նշանակալից փաստը նկատելով գործը:

Բեմադրիչը արժանացած է մեծամեծ պատիւներու:

*
**

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՑԵՂԱՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՑՈՅՑ

Ռուսաստանի երեւանի դեսպանատան առջեւ հարիւրի չափ ռասնողներ Յունուար 31ին բողոքի ցոյց մը ըրած են, հակազդելու համար Հայերը Թիրախ առնող ցեղապաշտական յարձակումներուն: Պահանջուած է ռուս իշխանութիւններէն որ խիստ միջոցներ ձեռք առնեն երկրին մէջ օտարներու ուղղուած արարքներու հեղինակ ցեղապաշտներուն դէմ:

*
**

ԼՂՀ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԵՐ

Նախագահի խորհրդական Արման Մելիքեան Յունուար 30ի աուլիսին խօսած է Ղարաբաղի ազատագրուած տարածքներուն մասին. ըսած է թէ անոնք հայ գաղթականներու կորուստներուն մասնակի հատուցում կը հանդիսանան: Ինչ կը վերաբերի անոնց վրայ գաղթականներ բնակեցնելու խնդրին, ան ԼՂՀ ուժերով լուծել կարելի չէ, բայց պէտք է պայմաններ ստեղծուին որ մարդիկ փափաքին այդ չրջանները բնակիլ, հոն կառուցանել իրենց ապագան: Ադրբեջանէն վտարուած Հայերը պէտք է Ղարաբաղի քաղաքացի դառնալով որոշակի հատուցում ստանան, սեփականութեան իրաւունքի տիրանան: Մշակուած է "քաղաքացիութեան մասին" օրինագիծ մը ուրով հայ գաղթականներուն ԼՂՀ քաղաքացիութիւն ստանալու դիմքրին կարգեր բերուած են:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ճախ ճակատի նախագահական թեկնածուները կը բազմանան եւ քաւական խառնիճաղանճ պատկեր մը կը պարզուի: Փետրուար 1ին յանկէն վրայ կ'աւելնայ ժողէ Պովէ եւ այս ձեւով ազատական ճակատի դէմ մրցակցութիւնը կը դժուարացնէ Ս. Ռուայալի կացութիւնը: Մնաց որ չատեր դեռ չեն կրցած 500 ատորազրութիւնները ժողվել, ինչպէս Օլիվիէ Պըզանսընօ, որ կրցած է 405 ատորազրութիւն հաւաքել, մինչ Առլէթ Լակիյէ աւելի յաջող դիրքի վրայ է (աւելի քան 500 ատորազրութիւն): Դեռ կան Մարի–Ժորժ Պիւֆէ, Տոմինիք Վուանէ եւլն., եւլն.: Ներկայիս թեկնածուներու թիւը 44 է:

Օ. ՓԱՄՈՒՔ ջնջած է Գերմանիա կատարելիք իր այցելութիւնը ապահովութեան պատճառով: Հրանդ Տինքի սպանութենէն ետք, նոր սպառնալիքներու ենթակայ է: Փամուք Գերմանիա պիտի երթար չաբթու վերջ:

"ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ" (ԷՒ. ԺԷ) կը չարունակեն հետաքննութիւններ եւ ատուգումներ ընել եւ Ռուայալ–Հոլանտ կայուածային հարըստութեան քննութենէն զատ, նոյն ձեւի քննութիւններ անախորժ կացութիւն մը ստեղծած են Փարիզի 10րդ թաղամասի Անկէն փողոցը, ուր կը գտնուի Սարքոզիի ընտրապայքարին կեդրոնավայրը: Քաղաքապետը դրաւոր դիմած է Ներքին նախարարութեան, որպէսզի վերջ տրուի այն անընդունելի եւ բազմաթիւ քննութիւններուն, որոնք կը խանգարեն փողոցին բնակիչները: Սարքոզիի համար ամէն լաւ զրպարտութիւն է:

ԻՍՐԱՑԼԻ նախագահէն ետք, Արդարութեան նախարարն է՝ Պաչիմ Ոսմոն, որ դատապարտուած է սեռային հալածանքի մեղադրանքով: 56 տարեկան նախարարը կ'ամբաստանուի երիտասարդ կին գինուոր մը հետապնդած եւ համբոյր մը գողցած ըլլալով Յուլիս 12ին, այն օրը երբ կը սկսէր իսրայէլեան յարձակումը Լիբանանի վրայ: Ենթական վերաքննութեան դիմում ըրած է: Օլմերթ պարտի կառավարութեան փոփոխութեան ձեռնարկել:

Ս. ՊԷՐԼՈՒՍՔՈՆԻ հրապարակաւ նեղողութիւն խնդրած է կնոջմէն, ինչպէս այս վերջինը պահանջած էր Լա Ռեփուպլիքա օրաթերթին մէջ հրատարակուած իր նամակով (ամբողջ էջ մը): Նախկին վարչապետը ամուսնութիւն առաջարկած էր երիտասարդ երեսփոխանուհիի մը, ճչդելով՝ "եթէ ամուսնացած չըլլայի": Իր երկրորդ կինը, որ մայրն է երեք զաւակներուն (5ի վրայ) չէր հանդուրժած կատակի բնոյթին, զոր Պէրլուսքոնի ուզած էր տալ:

ՆԻՒ ՃԸՐՋԻՒ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Նիւ Ճըրզիի նահանգին մէջ գտնուղ Յովնանեան հայկական ամէնօրեայ վարժարանը հիմնուած է 1976ին, համեստ պայմաններու տակ: Դպրոցը սկսած է 13 աշակերտներով, գործածելով Ռիճֆիլտի Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ կից դասասենեակները, Նիւ Ճըրզիի հայկական ամէնօրեայ վարժարան անուան տակ: Աշակերտներու թիւի աճին հետեւանքով, երկու տարի ետք անհրաժեշտ նկատուած է ընդարձակ տարածք մը՝ իր յարմարութիւններով: Ուստի, 1978ին, վարժարանը փոխադրուած է իր ներկայ վայրը՝ Նիւ Միլֆըրտ, հանրային դպրոցաշէնքի մը մէջ, որ աշակերտներու թիւի նուազումի պատճառով պետութիւնը լքած էր զայն եւ վարձով յանձնած հայկական վարժարանի պատասխանատուներուն:

1984ին վարժարանի աշակերտներուն թիւը աճելով հասած է 115ի. հետեւաբար վարժարանի հիմնադիր անդամներու որոշումով դպրոցաշէնքը գնուած է եւ վերանորոգուած Յովնանեան ընտանիքի, յատկապէս Տէր և Տիկին Վահագն եւ Յասմիկ Յովնանեանի նիւթական առատաձեռն աջակցութեամբ: Այդ տարուընէ սկսեալ դպրոցը կոչուած է Յովնանեան ամէնօրեայ վարժարան: Այս դպրոցավայրին մէջ է որ վարժարանը կը ծաղկի, կը վարկաւորուի գոլէժներու եւ դպրոցներու ընկերակցութեան կողմէ: Վարժարանը նահանգի ամէնէն յառաջացեալ համակարգիչի աշխատանոցներով օժտուած հաստատութիւններէն մէկն է, որ համակարգիչի գիտարուեստը կը դործածէ կրթական բոլոր մարզերուն մէջ:

Պատմութեան համար կ'արժէ յիշել անունները վարժարանի հիմնադիրներուն՝ Վահագն Յովնանեան, Յասմիկ Յովնանեան, Գրիգոր Աստուրեան, Կարապետ Գինոսեան, Արթիւր Նալպանտեան, Անի Նալպանտեան, Մարթին Նալպանտեան, Խաչիկ Նետուրեան, Պետրոս Թաշճեան եւ Գրիգոր Ծատուրեան:

Նիւ Ճըրզիի Յովնանեան միջնակարգ (մինչեւ Ը. կարգ) վարժարան այցելեցի անցած Մայիս 2ին, Նիւ Եորքի հայ կաթողիկէ համայնքի ժողովրդապետ Հ. Անտոն Վրդ. Նուպարանկեանի հետ, *մօտէն ականատես ըլլալու վարժարանի կեանքին* եւ անոր արձանագրած նուաճումներուն: Նիւ Միլֆըրտ քաղաքի բնակարանային հանդարտ չրջանի մը մէջ գտնուղ վարժարանին արտաքին տեսքը իր կառոյցով իսկ հիացում կ'առթէ: Ներսը, արդիական դասասեորումով եւ կահաւորուած դրասենեակներէն մէկուն մէջ մեզ կը դիմաւորէ վարժարանի տնօրէնուհին՝ Փարիզէն իսկ կրթական ու մանկավարժական իր օգտաչատ գործունէութեամբ ինծի ծանօթ՝ Տիկին Անի Կարմիրեան: Երկուստեք զարմանք. ինք՝ Փարիզէն Նիւ Ճըրզի, վարժարանի տնօրէնուհի, ես՝ Փարիզէն Լոս Անճըլըս, իր խնամքին յանձնուած դպրոցին այցելու, իրարու կը հանդիպէինք 20 տարի ետք: Աչխարհ փոքր է...

Մեր զրոյցը կը սկսի դպրոցին հիմնադրութենէն, անցնելու համար անոր զարգացման, արձանագրած յաղողութիւններուն, ներկայի պատկերին եւ յառաջիկայի ծրագիրներուն: Նկատելով զրասենեակին մէջ ներկայութիւնը կամաւոր աչխատող Տիկին Աչիկեանի, որ ականատես վկաներէն եղած է վարժարանի հիմնադրութեան, տնօրէնուհին խօսքը կը փոխանցէ անոր: Տիկին Աչիկեան կը նչէ թէ այս վարժարանէն առաջ, Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ մէջ կար հայերէնի չաբաթօրեայ դասընթացքը, ուր քանի մը ծնողներ իրենց զաւակները կը բերէին հայերէն սորվելու համար: Եկեղեցին կը գնուէր Ռիճֆիլտի մէջ: «Այն առեն ամուսինս եկեղեցւոյ հոգաբարձու էր», կը նչէ ան աւելցնելով. «Յովնանեանները չատ խանդավառ էին հայկական ամէնօրեայ վարժարան մը ունենալու գաղափարով: Ներկայ դպրոցաշէնքը ամերիկեան փոքր դպրոց մըն էր: Փոքր դպրոցով սկսանք, հետզհետէ աչակերտներուն թիւը չատցաւ: Կրթական լաւ մակարդակ ունէր: Աչակերտներ երբ օտար վարժարան երթային իրենց ուսումը չարունակելու համար, լաւ յաղողութիւն կ'արձանագրէին: Մրցումներու մէջ առաջին կը հանդիսանային: Այս 30 տարիներու ընթացքին քանի մը տնօրէններ ունեցած ենք: Ներկայիս, եօթը տարիէ ի վեր տնօրէնուհին Անի Կարմիրեանն է. աչակերտները չատ կը սիրեն զինք»:

Հարկ է նչել որ դպրոցին աչակերտները բաւական հեռու չրջաններէ կու գան. երբեմն նոյնիսկ մէկ ժամ կը տեւէ տունէն դպրոց միջոցը: Սկիզբները աչակերտներ եկած են իրենց ծնողներու ինքնաչարժներով, այնուհետեւ հաստատուած է հանրակառքի դրութիւնը: Ներկայիս անոնց մեծ մասը դպրոց կու գայ հանրակառքով: Ծնողներ կան, որոնք հայերէն չեն գիտեր, Կ.Պոլսէն եկած թրքախօսներ են եւ իրենց զաւակները հայկական վարժարան կը ղրկեն, որպէսզի հայերէն սորվին:

Տնօրէնուհին խօսելով հայերէն լեզուի դասաւանդութեան մասին, դիտել կու տայ թէ հայերէնի նիւթերու դասաւանդութեան կը յատկացուի օրական երկու պահ, Ա.-Ը. կարգերու մէջ: Կը դասաւանդուին հայերէն լեզու եւ Հայոց պատմութիւն, իսկ Է. եւ Ը. կարգերու մէջ նաեւ գրականութիւն: Կը գործածուին Յ. Քիւրքճեանի պատրաստած դասագիրքերը: Կրօնի դասաւանդութիւն չկայ, սակայն դասարաններու մէջ աչակերտները հաղորդակից կը դառնան քրիստոնէական տօներուն եւ անոնց իմաստին, կը յաճախեն Կիրակնօրեայ վարժարան: Երգի ուսուցիչը կը սորվեցնէ նաեւ հոգեւոր երգեր:

Կը հետաքրքրուիմ դպրոցին մէջ հայ աչակերտներու հաղորդակցութեան իրրեւ միջոց գործածուող լեզուով: Տնօրէնուհին կը նչէ թէ հայերէնի պահուն ուսուցիչը կը խօսի հայերէն, ֆրանսերէնինը՝ ֆրանսերէն, անգլերէնինը՝ անգլերէն: Փոքր դասարաններու, այսինքն՝ մանկամսուրի եւ մանկապարտէզի աչակերտներուն հետ չատ ժամանակ զբաղող ուսուցիչները հայերէն կը խօսին փոքրերուն հետ, իսկ դասարաններու դաստիարակ ուսուցիչներ աչակերտներուն հետ անգլերէն կը խօսին:

Այս առընչութեամբ տնօրէնուհին կը պատմէ հետաքրքրական դէպք մը, նչելով. «Որոչուեցաւ ճաչի կամ պարտէզը խաղալու պահուն հայերէն խօսիլ: Օր մըն ալ անգլերէնի ուսուցիչները եկան մը-տահոգութիւն մը յայտնելու, նչելով որ աչակերտները ճաչասրահին եւ պարտէզին մէջ միայն հայերէն կը խօսին: Ուրախութիւնս անսահման էր: Յուզուեցայ: Մտածեցի որ յաղողած ենք մեր նպատակին մէջ: Ուսուցիչները դիտել տուին որ եթէ միայն հայերէն խօսին, մենչ չենք կրնար գիտնալ թէ ի՛նչ կ'ըսեն: Զիրենք հանդարտեցուցի որ մտահոգուելու բան չկայ: Իմ կարծիքով, եթէ զբօսանքի, ճաչի, խաղի պահերուն հայախօս հսկիչներու թիւը մեծ ըլլայ, աչակերտներուն մօտ հայերէնախօսութիւնը աւելի արդիւնաւէտ կը դառնայ»:

Ընթերցողները նկատեցին հաւանաբար այն՝ որ Նիւ Ճըրզիի Յովնանեան վարժարանին մէջ անգլերէնն եւ հայերէնն դասաւանդութեան կողքին կ'ուսուցանուի նաեւ ֆրանսերէն լեզուն: Այս մասին հետեւեալը կը նչէ Անի Կարմիրեան. «Դպրոցին մէջ, պետական ուսումնական ծրագրի դործադրութեան եւ հայեցի դաստիարակութեան կողքին, կը դասաւանդուի նաեւ ֆրանսերէն լեզու, Գ. կարգէն սկսեալ: Մտածեցինք փոքր տարիքէն սկսիլ ֆրանսերէնի ուսուցումը: Երախաները կան որ հայերէն չեն գիտեր, կան երախաներ ալ որ անգլերէն չեն գիտեր. հասարակաց իրականութիւն մը կայ, այն է՝ որ բոլորն ալ ֆրանսերէն չեն գիտեր: Հետեւաբար, տեղ մը բոլորն ալ զէրոյէն սկսելու փորձառութիւնը կ'ունենան: Սկիզբը դժուարութիւն ունեցանք յատակ ծրագրաւորումի, սակայն յաղողեցանք ի վերջոյ կազմակերպել ուսուցման եղանակը: Պէտք է չեչտել որ Տէր եւ Տիկին Վահագն Յովնանեան միչտ նեցուկ եղած են մեր բոլոր ծրագիրներուն: Ֆրանսերէնի դասաւանդութիւնը օրական 15 վայրկեան է. ճիշդ է որ կարճ է ժամանակը, սակայն ուսուցումը բաւական խտացուած է եւ կը տրուի քիչ մը ամէն բան: Երախաները իրենց տարիքի բերումով չուտ կ'ըմբռնեն եւ կ'իւրացնեն տրուածը եւ երբ 7րդ դասարան հասնին, արդէն բաւական լաւ կ'արտայայտուին: Արդէն Չ. կարգին մէջ դասաւանդութիւնը կէս ժամ է, իսկ Է. եւ Ը. կարգերուն մէջ լրիւ պահ է (45 վայրկեան), չաբաթը երեք օր: Դասաւանդութիւնը կ'ընէ ֆրանսացի ուսուցիչ մը»:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽՕՒԱԾ ԵՐԱԿՆԵՐԸ ՀԱՅԵՒԹՈՒՐՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Աչխարհ հարկադրուած է հայեւթուրք յարաբերութիւններու խըզուած երակներու ախտաճանաչումը ընելու, Հրանդ Տինքի սպանութեան լոյսին տակ: Նաեւ՝ թուրք հանրայինի կարծիքը, եւ քիչ մը լաւատեսութեամբ պէտք է ենթադրել որ Թուրքիոյ ղեկավարութիւնը, չեն կրնար այլեւս բարձի թողի ընել հիմնահարցեր: Անվարան յայտարարուեցաւ, որ Հրանդ Տինքի սպանութիւնը Թուրքիոյ ազգայնական մոլեռանդութեան եւ ծայրայեղականութեան արդիւնք էր: Այս հաստատումը ընելէ ետք պէտք է նչել որ մոլեռանդութիւն եւ ծայրայեղականութիւն ինքնաբոյս չեն, սունկ չեն, ծնունդ կ'առնեն աչխարհայեացքի եւ ղեկավարութեան ենթահողի վրայ:

Այս մոլեռանդութիւնը, ժամանակի ընթացքին, զանազան կերպարանքներ ստացած է: Սուլթանները, որպէս խալիֆաներ, իրենք իրենց չնորհած էին իսլամութեան առաջնորդութեան դերը, իրենց կայսրութիւնը ամրապնդելու համար: Թուրք քաղաքական մտածողութեան մէջ, համիսլամութիւնը միչտ զուգահեռ ընթացած է համաթրքական երազանքին հետ, որ կը չարունակուի մինչեւ այսօր, ոչ միայն ծայրայեղական համարուած չրջանակներու մէջ: Պետական աւագ դէմքեր յաճախ կը յիչեցնեն այդ հեռանկարը, տարբեր արտայայտութիւններով եւ նախաձեռնութիւններով, ինչպէս երբ կ'ըսեն թէ Թուրքերը կը տարածուին եգիպական ծովէն մինչեւ Չինաստան, կամ երբ կը հրաւիրեն թրքալեզու ժողովուրդներու համաժողովներ, միաձուլելու համար զանոնք Թուրքիոյ մականին տակ:

Հայ քաղաքական աւագ դէմքեր անցեալին ըրած են այս ախտաճանաչումը, գրած են գիրքեր, սակայն, դժբախտաբար, ժամանակի ցիներս չենք կարդար նման հրատարակութիւններ, երբեմն լեզուական արգելքի հետեւանքով, կամ պարզապէս աչակելտելով օտար մտածողներու եւ քաղաքական դէմքերու ուսուցման: Շատեր կարգ մը գիրքեր չեն կարդար նաեւ կողմնապաչտական նեղմտութեամբ: Հայ քաղաքական կեանքը առաջնորդելու կոչուածներէն չատեր կը մնան համայնքային կամ տեղայնական մակարդակներու վրայ: Աւելի ցած՝ դիրքապաչտութեան: Այս պայմաններուն մէջ, ծանօթութիւնը կը փոխարինուի ամբոխավարութեամբ կամ դիւանակալութեամբ, որոնք կը բաւարարուին կարգախօսներով: Այս գիրքերու չարքին են Ռուբէն կարգ մը հրատարակութիւնները, ինչպէս՝ Հայաստան միջցամաբային ուղիներու վրայ, որ աչխարհաքաղաքական ուչադրաւ վերլուծումը կը կատարէ Հայաստանի գոյութեան եւ իրաւունքին ինքնահաստատման եւ տեւելու նախադրեալներուն: Նոյնպէս, Ռուբէնի Հայ-թրքական կնճիռը գիրքը, որ վերահրատարակուած էր Ամերիկայի մէջ, Հ.Յ.Դաչնակցութեան հիմնադրութեան հարիւրամեակին առիթով, լոյս կը սփռէ մեր անմիջական ներկայի խնդիրներուն վրայ, մեր՝ Հայաստան եւ Սփիւռք, անքակտելիօրէն միաժամանակ: Ռուբէնի գոյգ գիրքերը լրացուցիչ են եւ որքան լաւ պիտի ըլլար որ անոնք ներչնչէին մեր ժամանակակիցները, քաղաքականութեամբ զբաղողները եւ հրապարակախօսները:

Ռուբէն կը գրէր. «...այժմ էլ Օսմանեան պետութեան մէջ բազմաթիւ են համիսլամութեան ցնորամիտ գաղափարների չատագովները ու կողմնակիցները»: Եթէ առարկայական հայեացք մը նետենք հանրապետական Թուրքիոյ վարած քաղաքականութեան վրայ, պիտի հաստատենք որ համաթրքական քաղաքականութիւնը կը չարունակրի, որուն վերջին օրինակը հանդիսացաւ Կիպրոսի հիւսիսային չրջանի գրաւումը, թնճուկ դարձած նախայարձակում մը, զոր միջազգային ընտանիքը անկարող եւ անցիներ փոքր տարիքէն սկսիլ ֆրանսերէնի ուսուցումը: Երախաները կան որ հայերէն չեն գիտեր, կան երախաներ ալ որ անգլերէն չեն գիտեր. հասարակաց իրականութիւն մը կայ, այն է՝ որ բոլորն ալ ֆրանսերէն չեն գիտեր: Հետեւաբար, տեղ մը բոլորն ալ զէրոյէն սկսելու փորձառութիւնը կ'ունենան: Սկիզբը դժուարութիւն ունեցանք յատակ ծրագրաւորումի, սակայն յաղողեցանք ի վերջոյ կազմակերպել ուսուցման եղանակը: Պէտք է չեչտել որ Տէր եւ Տիկին Վահագն Յովնանեան միչտ նեցուկ եղած են մեր բոլոր ծրագիրներուն: Ֆրանսերէնի դասաւանդութիւնը օրական 15 վայրկեան է. ճիշդ է որ կարճ է ժամանակը, սակայն ուսուցումը բաւական խտացուած է եւ կը տրուի քիչ մը ամէն բան: Երախաները իրենց տարիքի բերումով չուտ կ'ըմբռնեն եւ կ'իւրացնեն տրուածը եւ երբ 7րդ դասարան հասնին, արդէն բաւական լաւ կ'արտայայտուին: Արդէն Չ. կարգին մէջ դասաւանդութիւնը կէս ժամ է, իսկ Է. եւ Ը. կարգերուն մէջ լրիւ պահ է (45 վայրկեան), չաբաթը երեք օր: Դասաւանդութիւնը կ'ընէ ֆրանսացի ուսուցիչ մը»:

(Մնացեալը յաջորդով)

տակ եղաւ լուծելու, անկարողութիւն եւ անտարակուսելի ըլլալու յանդգնութիւնը ունեցաւ մեծ հարուած ժողովներու օրակարգ դարձնելու: Եւրոմիութեան զեկավարները չեն կարդացած, եւ հաւանօրէն պիտի չկարդան դեռ երկար ժամանակ, Թուրքէնի գիրքերը. Սրցաւ ազգայիններ կրնան ըսել որ հրապարակը աղմկող Հայերը դէթ թող կարդան: Իր վերլուծման ընթացքին, Թուրքէն ամենայն յստակութեամբ կ'ըսէ. Յայտնի է, «Թուրքերը համօսմանցիական եւ համաթուրանական սկզբունքներով երկու գլխաւոր նպատակի են ձգտել. նախ՝ ստեղծել ներքնապէս ուժեղ եւ միաճոյլ ազգութիւն, եւ ապա՝ հզօրանալով հեռահաս տարածուել դէպի Արեւելք եւ դէպի Արեւմուտք»: Այս առաջնորդող մտածումով կը բացատրուին Հայոց ցեղասպանութեան մասին, մինչեւ իսկական եւ մեծ ադէտը հայրենահանումն է եւ կը մնայ, որուն նպատակը միաճոյլ պետութեան ստեղծումն է, բնիկներու անհետացումով, ցեղային մաքրագործումով, քաղաքական ոճրային ընթացք, Էփիւրասիոն Էքսփրէս, զոր չեն վարանիր յիշեցնել երբ անգամ մը հարկ կը զգան:

Ժամանակակից Թուրքիան, իր նպատակին հասնելու համար, ըստ կացութեան պահանջին, կ'օգտագործէ կրօնը, ցեղը, լեզուն, եւ պարզ պատերազմի Արեւմուտքը աչք ու ականջ խուփ կը պահէր միջազգային հաւասարակշռութիւնը իրեն ի նպաստ պահելու չահախնդրութեամբ, իսկ այսօր, համաչափ հայնացման ծիրէն ներս՝ առեւտուրի եւ չուկայական անմիջական չահեր հետապնդելով: Թուրք ազգայնականութիւնը ծաւալապաշտական նկարագիր ունեցած է եւ ունի, եւ Եւրոմիութիւն մտնելու ճիգերը զուտ տնտեսական չեն իրեն համար: Արեւմուտքը, ներառեալ Միացեալ Նահանգները, Թուրքիոյ տիրապետութեան տակ գտնուող ժողովուրդներու հարցը պէտք է որ կրնայ լուծել, Եւրոպայի դռները բանալէ առաջ: Թուրքիա անդամ դառնալով Եւրոմիութեան, վերջնական կերպով մարած պիտի ըլլայ գործած չարիքները եւ բռնապետութիւնները: Հայկական անլոյծ հարց կայ: Սոսկ ցեղասպանութեան ճանաչման բարոյական մխիթարութեամբ, մասնակից եւ մեղսակից պիտի ըլլա՞նք մեր ժողովուրդի վերջնական իրաւազրկման, հողային հարց չարծարծելու չիմաստութեամբ:

Ցեղասպանութեան ճանաչումը երբ կը հետապնդուի, հարկ է բացատրել միաժամանակ թէ ինչո՛ւ ցեղասպանութիւն գործուեցաւ: Հարկ է յիշեցնել եւ կրկնել՝ ոդի համար: Թուրքէն այս խնդիրը կը լուսաբանէ թուրք քաղաքական գործիչի մը, Ահմէտ Ճէվտէթի խօսքերով. «Եթէ Հայերը ցանկութիւն ունեն մեզի հետ ապրելու, թող երկու հաւատացող մարդ ուղարկեն Էնկիւրի եւ խնդրեն Մեծ Ազգային Ժողովի կառավարութիւնից, որ իրը հայրենակից իրենց ներս առնեն. իսկ եթէ չեն ուզենայ մեզ հետ ապրել, թող գնան Արժէնթինա եւ այնտեղ հաստատուեն...»: Այսինքն, ինքնորոշում, պատմութիւն, բազմադարեան հայրենիք, եւ այլ մեծ սկզբունքներ չկան...

Այս քաղաքականութեան ուղիղ գծին վրայ, հակառակ Լօզանի դաշնագրի սահմանած նուազագոյն իրաւունքներուն, փոքրամասնութիւնները հետզհետէ կը զառնան աւելի փոքրամասնութիւն, կոստանդնուպոլսոյ Ուղղափառ Տիեզերական Պատրիարքութիւնը խեղդամահ պիտի ըլլայ: Քիւրտերը պիտի չարունակեն մնալ լեռնական թուրքեր, բռնագրաւուած Արեւմտահայաստանը... Լաւ է երբեմն յիշել 1955ի խռովութիւնները եւ չարդերը, որոնց հետեւանքով տեղի ունեցաւ Հայերու, Յոյներու եւ Ասորիներու զանգուածային արտագաղթ, որպէսզի քիչ մը աւելի միաձոյլ ըլլայ Թուրքիան:

Վերջին զոհը, ինչպէս դիպուկ կերպով դիտել տրուեցաւ, մէկուկէս միլիոնին վրայ աւելցող մէկ, եղաւ Հրանդ Տինքն է, քանի որ ցեղասպանութեան հարցը ուզեց այժմէականացնել Թուրքիոյ մէջ, զոհի եւ տիրոջ իրաւունքով: Եւրոպայի հանրային կարծիքը հարկ է լուսաբանել որ լրագրողի մը սպանութենէն անդին՝ ազգի մը դէմ սպառնալիք կայ, եւ այս սպառնալիքը նորութիւն չէ, պիտի մնայ մինչեւ այնատեն որ բռնի ուժով հաստատուած խայտառակ հաւասարակշռութիւնները վերատեսութեան չենթարկուին:

Որոնք վերատեսութեան չեն ենթարկուիր անարդարանալի մեղսակցութիւններով:

Ամբողջական խնդիրներ կան եւ լեզուագարութեամբ զանոնք չերտել մարդկութեան դէմ գործադրուող չարիք է:

Թուրքէն ազգի ուղղուած չեչտակի հարցում բանաձեւած է. «Բայց կը պահէ՞ հայութիւնը Հայաստանի ամբողջականութեան գաղափարը»: Եթէ յստակ պատասխան չտրուի երկուսին տարբերութիւնը. ձեր այս արածը անարդանք է Հայոց Ընդհանուր Հայրապետին, պէտք է հեռագրեմ Նորին Վեհափառութեան»:

***

Այս խելառաբանութեան ի լուր չկրցայ զսպել բարկութիւնս, եւ քոլոր ուժովս՝ "Օ՛ն, վարդապետ չուտ հեռագրեցէք" պոռացի, "ես ալ պիտի հեռագրեմ, թէ դուք Փարիզ եկել էք բողոքանութիւն տալորելու" յարեցի, եւ սրահը թողլով դուրս ելլելու եղայ, բայց բարեկամներ զիս չթողուցին:

Եւ ինչո՞ւ համար այս սպառնալիքը ըրի վարդապետին, որ չչմեցաւ եւ չկըրցաւ թերան բանալ, կ'արժէ որ պատմեմ:

Երբ Վահան Արծրունիի առաջնորդութեամբ հայ ուսանողներս մեր առաջին այցելութիւնն ըրինք Ստեփանէ Վարդապետին, եւ արժանի եղանք անոր ամենատզեղ ընդունելութեան, ինչպէս յայտնած եմ, ու ես իրեն քանի մը քաղաքավարի խօսք ուղղելով մեկնեցայ քովէն, յաջորդ օրը Վարդապետը Արծրունին նորէն քովը կանչելով, կ'ըսէ թէ կ'ուզէ ծանօթանալ ինձ. "Թորգոմեան ասածդ մի խելօք պարոն է ինձ երեւում, կամենում եմ խօսել նրան հետ երբեմն: Բերէ՛ք նրան ինձ մօտ" ըսած ըլլայ:

***

Վարդապետին այս խօսքը հաղորդեց ինձ Վահան Արծրունի, եւ իրեն հետ գացի մէկ օր Հայր Սուրբ Ստեփանէին, որ այս անգամ չա՛տ մարդավարի ընդունեց զիս. նախորդ յիմարատիպը չէր. անոր խօսելակերպը բոլորովին փոխուած էր. երկար հարցուփորձեց զիս Փարիզու կրթական հաստատութիւններուն վրայ. տեղեկութիւններ տուի Պոլսոյ հայութեան ու ազգային ընկերութիւններու մասին. գոհ մնաց ու երբ մեկնելու եղայ, խնդրեց որ մօտակայ Կիրակի օրը իրեն երթայի, ընկերանալու համար մէկ երկու քողոքական եկեղեցիներ, ուր խիստ լաւ քարոզներ պիտի լսէինք, եւ ապա միատեղ պիտի ճաշէինք երեկոյին:

Որոշուած Կիրակի առաւօտ գացի գտնալ Վարդապետը եւ միատեղ ուղեւորեցանք էքուալի կողմերը գտնուող էկլիզ Ռէֆորմէի մը արարողութեան, մտիկ ընելնք հոն քարոզ մը, զոր "վերարկուազգեստ" փասթէօր – պաստուելի մը արտասանեց ժամէն աւելի բացատրութիւններ ու աղօթքներ ընելով: Քարոզէն աւելի մեր Վարդապետին ընթացքը իմ ուշադրութիւնս գրաւեց. կը դիտէի աչքիս ծայրովը, որ էջմիածնի միաբան այս վարդապետը ամենայն ջերմեռանդութեամբ, երկիւղածութեամբ կը հետեւէր աղօթք ու երգերուն եւ տրուած քարոզին համար թուքերը կը կլլէր:

***

Երբ դուրս ելանք, "Պարոն Թորգոմեան" ըսելով կեցուց զիս Վարդապետը եւ կեղեցւոյն առջեւը, եւ ձեռքը ուսիս վրայ դնելով, յարեց՝ "Ի՛նչ լաւ արարողութիւն էր, որ՛քան պարզ, ո՛րքան խորհրդաւոր, գրաւիչ է բողոքական եկեղեցին. որքա՛ն փափաքելի է որ Հայ եկեղեցին նման լինէր": Պատասխան չըտուի իրեն, բայց ուզեց որ կէս օրէն յետոյ ալ գնայինք լսել երկու ուրիշ քարոզներ, "մին ժամը երկուսուկէսին ռիւ տը լա Վիքթուառի վրայ, իսկ երկրորդը՝ ժամը հինգուկէսին փանթէոնի մօտ, ռիւ Թուռնըֆոն": Հետեւեցայ իրեն, ու մեր Կիրակին ամբողջովին անցաւ բողոքական եկեղեցիներ երթալ գալով, եւ ժամը 9ին հազիւ վերջ գտան մեր այս այցելութիւնները, ո՛ր առեն կը հնչէր ճաշելու ժամը, զոր անցուցինք իր բընական օթեւանին ներքեւի ճաշարանին մէջ ուտելով:

(Շար. 156)

ԵԱԻԻԼ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Յունուար 21ին, կէսօրէն վերջ, Շաւիլի «Լեւեն Շանթ» դպրոցի տարեկան աւանդական տօնածառի հանդէսն էր: Քաղաքին մբչակոյթի պալատ՝ «Ալթրիոմ»ի ընդարձակ սրահներէն մէկուն մէջ, սիրայօժար կերպով տրամադրուած քաղաքապետարանին կողմէ, հաւաքուած էին ծնողները, բարեկամները, հաճելի ժամանակ մը անցընելու աշակերտներուն հետ:

Ցերեկոյթին բացումը կատարեց Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան առենապետ՝ Հրայր Հրաչեան, որ նախ մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգել տուաւ նորոգ հանգուցեալ՝ տարաբախտ Հրանդ Տինքի թարմ յիշատակը: Ապա, չնորհաւորելէ վերջ Նոր տարին, հաւասկիզբ կերպով պարզեց դպրոցին արդի պատկերը ուրեմն տրամադրեց չաբաթօրեայի աշակերտներուն, որպէսզի անոնք ներկայացնեն իրենց պատրաստած յայտագիրը, ուսուցչուհիներ Ռոզին Թաշճեան – Ադամեան եւ Անի Քալթըլըի պատրաստութեամբ: Նախ բեմադրուեցաւ Յովհաննէս Թումանեանի «Սուտասան» փոքրիկ հէքեաթը, ուր դերակատարով: Ապա, հանդիսականներուն ներկայացուեցաւ Ռոզին Թաշճեանի նոր հրապարակ հանած խտասալիկը, նուիրուած մանկական երգերու ձայնագրուած անցեալ ամառ Երեւանի մէջ, էջմիածնի մանկական երգչախումբի ընկերակցութեամբ: Այս աշխատանքով, ի մի կը բերուին քիչ ծանօթ կամ մոռցուած 22 երգեր, արեւելահայերէն եւ արեւմտահայերէն չօշափելի ներդրում մը մանկական երգերու ձայնագրութիւններու գետ աղբատ անդաստանին:

Այս սալիկէն առնուած 16 երգեր մեկնաբանեցին դպրոցին 15 աշակերտները: Յիշենք. Քայլերդ մանկապարտէզի, Լապտերները, Ժամացոյցը, Ուրախ առաւօտ, Փուչիկը, Սեւուլիկ ուլիկ, Չուարթ առուակ, Ամենալաւ մայրիկիս, Թաշկինակս, Կաղանդի դիչեր...: Նչենք որ ամէն երգի համար, ուսուցչուհիները յատուկ բեմայարդարում եւ հագուստեղէններ պատրաստած էին. հակայ աշխատանք մը որ արժանի է ամէն գնահատանքի եւ որ չերմօրէն ողջունուեցաւ ներկաներուն կողմէ եւ այդ, հակառակ մէկ երգէն միւսը երկար սպասումներու... Անտարակոյս որ այս ներկայացումը եւ այս երգերը երկար դըրոշմուած պիտի մնան երախաներու միտքերուն եւ յիշողութիւններուն մէջ: Կը չնորհաւորենք Ռոզինը ու Անին իրենց նուիրումին համար:

Կաղանդ պապային ժամանումը բոլորին ուրախութիւն պատճառեց, մանաւանդ երբ իր գեղեցիկ նուէրները բաժնեց ամէն ներկայ մանուկներուն:

Այդ օր, հանդէսին ներկայ էր նաեւ Սալբի Գասպարեան, Հալէպի Կիլիկեան ճեմարանի ուսուցչուհին, որ իր քաջալերական խօսքը փոխանցեց ուսուցչուհիներուն եւ կազմակերպիչներուն, ընդունելով որ հայապահպանման աշխատանքը չատ աւելի դժուար է այս հորիզոններու տակ...

Վերջին խօսքը վերապահուած էր Շաւիլի հոգեւոր հովիւ՝ Գրիգոր Աբգյ. Ալաչատրեանի որ յոյս յայտնեց ապագայ սերունդին հանդէպ որպէսզի ան վառ պահէ եւ իրագործէնք մեր նախնիներու արժէքները ու մշակութային գանձերը: Ընդառաջելով առենապետին կոչին, որոշ գումար մը հաւաքուեցաւ, որպէսզի գոյատեւէ Հայ դպրոցը:

Ցերեկոյթը աւարտեցաւ հիւրասիրութեամբ մը:

Հ. Հ.

Chansons enfantines arméniennes
CD de 22 chansons interprétées par Rosine TACHDJIAN et la chorale d'enfants de Ste. Etchmiadzine.
Production Disques DOM

ԱՆՑՈՒԿԸ –
ՄՈՌՑՈՒԿ
ԲԱԲ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Les familles Kurkdjian
ont la douleur d'annoncer le décès de

Gérard KURKDJIAN

survenu le 31 janvier 2007, dans sa 94e année.

Les obsèques seront célébrées le Vendredi 2 février à 14 heures, en l'église apostolique arménienne Saint Jean-Baptiste;

15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris
suivies de l'inhumation au Cimetière de Pantin Parisien.

TELEVISION
FRANCE 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» ayant trait à l'Arménie sera diffusée le **dimanche 4 février de 9h30 à 10h.** Elle a pour titre :
«EN ARMENIE, L'EGLISE CATHOLIQUE AFFIRME SA PRESENCE».

NAVASART
Ballet arménien
présente
HAYASTAN
Palais des Congrès de Paris
3 mars à 20h30;
4 mars à 15h30

«ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏՀՍԻՆ.– Ա. Մանուկեան 100 եւրօ առ ի պնահատութիւն Իվ Թերնոնի "Assassins" յօդուածին։

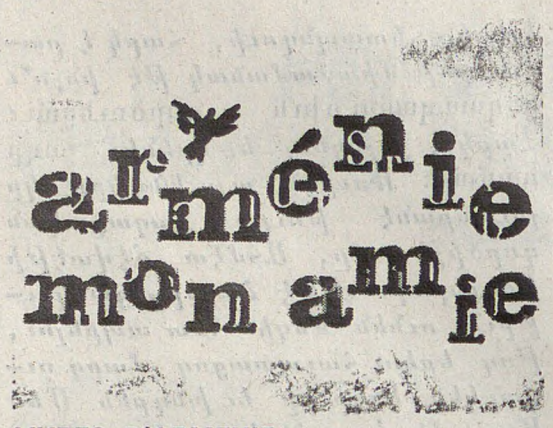
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ ԱՄԱԿԱԳԻՆԸ

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծննդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս վաճառքի մէջ ընդհանուր պայմանները)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վաճառքեան։

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France

Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre
Commissariat :
Annie Vernay-Nouri,
conservateur au département des Manuscrits

Publication
Livres d'Arménie
Collections de la Bibliothèque nationale de France
par Annie Vernay-Nouri
Editions de la BnF
140 pages — 16,5 × 24 cm
80 illustrations couleurs
35 Euros
Ouvrage réalisé grâce au soutien financier de la Fondation Calouste Gulbenkian

⁂

SARKIS
AU MUSEE BOURDELLE
18 rue Antoine-Bourdelle, 75015 Paris

« INCLINAISON »
jusqu'au 3 juin
Exposition ouverte tous les jours sauf les lundis et jours fériés
de 10h à 18h.

⁂

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

⁂

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 28 mai, Musée de la Marine (IPace du Trocadéro, Paris).

⁂

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

⁂

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

եկայք տօնեցուք

ՇԱԲԱԹ, Փետրուար 3

Տօն Սրբոցն Սարգսի Զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ չորեքտասան զինուորացն

Այս առթիւ ժամերգութիւն եւ պատարագ կը մատուցուի։

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Սուրբ Սարգիս

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 3

Տօն Է Սուրբ Սարգիսի

Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼՈԹՕ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ – Գուվար Օտոյի «Էօլա Սասունի» մանաճիւղի ԼՈԹՕ-ն կիրակի, փետրուար 4, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։–

Տրնի փափէն – 15րդ թաղամաս

⁂

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր-Դաւթեան» մանաճիւղի Լոթօն փետրուար 11, ժամը 14·30ին

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

□

ՏՀՍԻՆ

«ՊԷՕՐԷԿ»Ի ԵՐԵԿՈՑԹ

Շաբաթ, փետրուար 3ի երեկոյեան, ժամը 8էն սկսեալ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Կապոյտ Խաչի Տէսինի տիկինները կը հրաւիրեն տարեկան ծաղիկ ճաշին, համտեսելու «պէօրէկ»ներու համեղագոյն տեսականին, պատրաստուած՝ լրենց ձեռքերով, անշուշտ նաեւ ախորժաբեր աղանդեր, աղցան, գինի եւ սուրճ։

Մատակարարութիւն՝ 12 եւրօ· 12 տարեկանէն վար մանուկներուն համար՝ 10 եւրօ, ներառեալ՝ վիճակահանութեան տոմս մը։

Ամապարեցէ՛ք արձանագրուելու, հեռաձայնելով Ռոզ-ին՝ 04·78·49·19·44։

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

Les activités du mois de Février du

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONCERT DU CHOEUR SAHAK-MESROP**
Samedi le 3 à 20h30 en la Basilique de Saint-Raphaël
(Concert reporté du 6 janvier au **3 février).**
Direction : Khatchig YILMAZIAN — Au piano : Juliette YILMAZIAN;
Solistes : Ani Conquet — Antranik Minassian — Ardaroun Khoudatian
Noubarig Derminassian.

— **CONFERENCE — le Dimanche 25** à 16 heues :
«LES ARMENIENS, MARSEILLE ET LA PROVENCE»
par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN,
au Centre Culturel Sahak-Mesop — 339 avenue du Prado - Marseille 8e
—— Entrée libre ——

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— **Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,**
— **Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France
CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

⁂

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007
A BELLEFONTAINE DANS LE JURA
— **des Assistant(e)s-Sanitaires**
— **des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris
organise un voyage en Egypte
de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire
et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète

Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 3
SAMEDI
3 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·634 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·634

Ա. ԿԻԼ ԱՄՆ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ԿԱՆԽԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՁԱՆԱԶՈՒՄԸ

Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումի օրինագիծին ԱՄՆ–ու Ներկայացուցիչներու ժողովին յղումը յաւելեալ աշխուժութեամբ չարժման անցուցած է Թուրքիոյ իշխանութիւնները: Արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլ կը պատրաստուէր Ուաշինկթըն մեկնիլ, հանդիպումներ ունենալու եւ կանխելու համար ղրական արդիւնքով քուէարկութիւն մը: Այդ հանդիպումներուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէն Գ. Ռայսի եւ ԱՄՆ–ու հրէական լոպիին հետ ծրագրըւածները: Կիւլ պիտի չեչտէ թէ ճանաչումի ուղղութեամբ որեւէ քայլ թէ՛ երկկողմ յարաբերութիւններուն, թէ՛ ընկերային գործակցութեան կարեւոր չափով մը պիտի վնասէ:

Կիւլի ըսելիքները կ'ամփոփուին երեք կէտով. ա– Եթէ Ցեղասպանութեան օրինագիծը ընդունուի, Թուրքիա այլեւս չի կրնար ռազմավարական գործընկեր ըլլալ. բ– Թուրքիա իր կարելին ըրած է, Հայաստան եւս պէտք է իր դիւանները բանայ. գ– Զօրավիդ կանգնեցէք միասնական յանձնաժողովի մը մեր առաջարկին. Թող ԱՄՆ–ն ալ մասնակցին անոր:

Ա. Կիւլի այցը տեղի կ'ունենայ փետր. 4-9: Գ. Ռայսի հետ հանդիպումը փետր. 6ին է: Ա. Կիւլի կ'ընկերանայ Սպայակոյտի նախագահը:

Ըստ Անդարա հասած տեղեկութիւններու, Ուաշինկթըն պիտի թելադրէ որ Թուրքիա կարգ մը չօշափելի քայլեր առնէ, օրինակ բանայ Հայաստանի սահմանը:

Սակէ զատ, ԱՄՆ–ու Անգարայի դեսպանը Ռ. Ուիլըըն յայտարարած է թէ Պուշի վարչակազմին կեցուածքին մէջ փոփոխութիւն չկայ "Օսմանեան վերջին շրջանի ողբերգական պատահարներ"ուն առընչութեամբ եւ թէ այդ կեցուածքը չեչտօրէն պիտի արտայայտուի Գոնկրէսի վիճարկումին ընթացքին:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ՄԻՔՐՈՍՈՖԹ» – ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ցունուար 30ին Լոնտոնի մէջ Հայաստանի առեւտուրի եւ տնտեսական զարգացման նախարարը Կ. Ճէմարիտեան եւ «Միքրոսոֆթ»ի նախագահը Պ. Կէյց գործակցութեան համաձայնագիր մը ըստորագրած են: Անով կը նախատեսուի նորարարական թէքնոլոժիներու կեդրոն մը ստեղծել Հայաստանի մէջ: Նաեւ «Միքրոսոֆթ»ը Հայաստանի մէջ ներդրումներ, կրթական եւ նորարարական ծրագիրներ կ'իրականացնէ: Կառավարութիւնն ալ իր կարգին տեղեկատուական ոլորտին մէջ հեղինակի իրաւունքը պաշտպանելու օրէնսդրական քայլերու կը ձեռնարկէ, պետական կառավարման համակարգին մէջ «Միքրոսոֆթ»ի ծրագիրները կը գործադրէ:

***

ԿԱՇԱՌԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԱԽՈՅԶ

Ցունուար 31ին հրապարակուած են կաշառակերութեան նիւթով կատարուած հարցախոյզին արդիւնքները: Պատասխանողներու 10էն 9ը ըսած են թէ կաշառակերութիւնը մեծ հիմնախնդիր է Հայաստանի մէջ: Նոյն համեմատութեամբ չեչտած ալ են թէ անհրաժեշտ է ազատ, արդար ընտրութիւններու կազմակերպումը:

Պատասխանողներու 40%ը կաշառակերութիւնը յանցանք համարած է, 12%ը՝ անբարոյականութիւն: Մեծամասնութիւնը համոզում յայտնած է որ այդ երեւոյթը վերջին երեք տարուան ընթացքին աւելի չեչտուած է:

Ամէնէն խթիարուած մարզերը որպէս, նշուած են երթեւեկի պետական տեսչութիւնը, ընտրական համակարգը, հարկահաւաք ծառայութիւնները:

Կաշառակերութիւնը պակսեցնելու առումով ամէնէն կարեւոր նախապայմանները նկատուած են օրէնքներու կիրարկումին ապահովումը (94%) եւ կաշառակերներուն պատժուիլը (92%):

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՏ ԲԱՑԱԾ Է ԺԽՏՈՂԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԱՆ ՄԸ ԴԷՄ

Իտալահայ գաղութէն 82 հոգի սրբագրութեան ու մէկ Եւրոյի խորհրդանշական հատուցումի պահանջով դատի դիմած են հրատարակչատան մը եւ մամուլի էսփրէսսօ–Ռեփուպլիքա հաստատութեան դէմ: Դատի դիմած է նաեւ Իտալահայ միութիւնը:

Իրաւագէտ Սրապեան ըսած է թէ գաղութը խորապէս վրդոված է հանրագիտարանին ներկայացումէն, մանաւանդ որ ան ցրուած է տասնեակ հազարաւոր օրինակներով: Դատը տեղի կ'ունենայ Թուրինոյի մէջ ուր լոյս տեսած է հանրագիտարանը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ Շիրաք քաւական ծանրակչիռ բանավէճ մը ստեղծեց ձախաւեր յայտարարութենէ մը ետք Իրանի հիւլէական ծրագիրներուն մասին: Երկուշաբթի, Ցունուար 29ին, Շիրաք կ'ընդունի քանի մը լրագրողներ (Նուվէլ Օպսէրվաթէօր, Ինթէրնէշընըլ Հերալտ Թրիպիւն եւ Նիւ–Եորք Թայմզ) եւ անոնց կը յայտարարէ թէ "եթէ Իրան հիւլէական ռումբ ունենար, այնքան ալ վտանգաւոր չէր ըլլար", աւելցնելով թէ ինչ որ վտանգաւոր կ'ըլլար՝ տարածումն է: Դեռ քիչ մըն ալ հեռու երթալով կ'ըսէ. "եթէ Իրան ռումբ մը նետէր (իմա՝ Իսրայէլի վրայ), 200 մեթր չկտրած թեհրան չմնար չմնաւած կ'ըլլար": Նման տեսակէտ մը բոլորովին հակոտնեայ է ֆրանսական պաշտօնական դիրքին, որ ինչպէս իր ընկերակիցները, կը պահանջէ որ Իրան դադրեցնէ հիւլէական ծրագրերը (իւրանիումի հարստացում): Նման կափ մը չէր կրնար ուշադրութիւնը չգրաւել ամերիկեան մամուլին, հակառակ անոր որ յաջորդ օրն իսկ (Ցունուար 30) կրկին հրաւիրած էր նոյն լրագրողները "ճշդելու համա իր գաղափարը": Բայց երբ եռքեք թերթերն ալ հրատարակած են նոյն օրը (Փետր. 1) Իրենց քաղած տեղեկութիւնները, էլիզէ դատապարտած է "սխալի բանավէճ մը" որակելով պատահարը ու աւելցուցած թէ ամերիկեան մեխանները չեն վարանիր որեւէ յարձակում ընելու Ֆրանսայի դէմ: Ի՞նչ անցած դարձած է: Շիրաք միշտ դրաւոր նոթեր ունի, բայց երբ լրագրողները երկու հարցում կ'ուղղեն Իրանի մասին, առանց մտածելու կը պատասխանէ, նոթ չունենալով: Ամէն պարագայի մէջ, որքան ալ Շիրաք բացատրէ որ սխալ հասկցուած է, "չեմաթիք ամփոփում մը" ըրած էր, նոյնիսկ եթէ առնէ իր խօսքերը, որոնք "օֆ" ըսուած էին, այսինքն ոչ արձանագրուելու համար, սակայն օգուտ չունէր, եղածը եղած էր: Եւ նման կափ (ինչ որ Ֆրանսացիք պուռտ մկրտած են) մը կողքին Սեկոլէն Ռուայալի կափերը կը մոռցուին...:

ԻՐԱՔԻ մէջ, Փետրուար 1ին 70 հոգի մեռած է զանազան յարձակումներու կամ ռճրափորձերու հետեւանքով: Աւոնցմէ 57ը զոհ գացած է կրկնակ անճնապանական ռճրափորձի մը Հիլլայի չուկայի մը մէջ: Ընդհանուր ձեւով, միայն Ցունուարի երկայնքին 2062 հոգի մեռած է:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍԻ միջեւ քաղբիւզի տագնապ մը ծագած է, որովհետեւ Կիպրոսի Հանրապետութիւնը Եւրոպական Միութեան անդամ ընդունուած է 1 Մայիս 2004ին: Թուրքիա կը պահանջէ որ Կիպրոս չընդունուի Եւրոպական Միութեան մէջ, քանի որ կղզիին հիւսիսային մասը Թուրքիոյ կողմէ գրաւուած է 1974ին: Կիպրոս կը պատասխանէ թէ ինք կը ներկայացնէ կղզիին միակ օրինական կառավարութիւնը, եւ որ Թուրքիա պէտք է նախ հեռանայ կղզիէն:

Թուրքիա կը պատասխանէ թէ ինք կը ճանչնայ Հիւսիսային Կիպրոսի Թուրքական Հանրապետութիւնը, որ միակ օրինական կառավարութիւնն է կղզիին: Կիպրոս կը պատասխանէ թէ Հիւսիսային Կիպրոսի Թուրքական Հանրապետութիւնը ոչ միայն անօրինական է, այլ նաեւ ինքնահռչակ է, որովհետեւ միայն Թուրքիա ճանչցած է զայն:

Թուրքիա կը պատասխանէ թէ Կիպրոսի

ՆԻՒ ՃԸՐՋԻԻ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Յովնանեան վարժարանի առօրեայ կեանքին մէջ յատկանշական երեւոյթ մըն է ուրբաթօրեայ աշխատանոցներու դրութիւնը: Այսպէս, ամէն Ուրբաթ օր, կէսօրէ ետք, դպրոցը կ'ենթարկուի եռուզեռի մը: Աշխատանոցներու մէջ, Ա.–Լ. կարգի աշակերտները միասին աշխատելու առիթ կ'ունենան իրենց ընտրած ծրագիրներէն մէկուն մէջ: Գրադարանը, մարզարանը, խոհանոցը, ճաշարանը եւ դասարանները մէկուկէս ժամ դիմագիծ կը փոխեն ու կը դառնան տարբեր տարիքի աշակերտներու հանդիպումի վայր: Մէկը միւսին կ'օգնէ, գիտցողը սորվողին օգտակար կ'ըլլայ, խորհուրդ կու տայ կամ կը քաջալերէ: Աշխատանոցներու կարգին են՝ պար, բառախաղ, ճատրակ, ասեղնագործութիւն, թատրոն, չարժանկար եւ այլն:

Տնօրէնուհի Տիկին Անի Կարմիրեանի հետ կը չրջինք վարժարանին զանազան բաժինները, ականատես կ'ըլլամ լուսաւոր, արդիական կահաւորումով ընդարձակ դասասենեակներու, ճոխ գրադարան–ընթերցասրահի մը, հարուստ կազմածներով համակարգիչի աշխատանոցի. կայ նաեւ լսատեսողական սարքաւորումներով օժտուած ընդարձակ սրահ մը: Տնօրէնուհին դիտել կու տայ թէ 2002ին դպրոցաշէնքին կողքին աւելցուած են 22 հազար քառակուսի ոտք տարածութեամբ այլազան յարմարութիւններ՝ հանդիսասրահ – մարզարան, գիտական աշխատանոց, նոր գրադարան եւ նուէրներու կրպակ մը: Վարժարանին 25ամեակին առիթու կատարուած այս արդիականացումը փաստ մըն է հաստատութեան չարունակական յաջողութեան եւ պատասխանատուներու յանձնառութեան՝ դպրոցը արդիական եւ չնչող կրթական հաստատութիւն մը դարձնելու:

2005ին վարժարանի մուտքին զետեղուած է հայկական այբուբենի զեղեցիկ յուշաքար մը, զոր նուիրած են Տէր եւ Տիկին Վահագն եւ Յասմիկ Յովնանեան, հայկական տառերու գիւտին 1600 ամեակին առիթով: Յուշաքարի օրհնութիւնը կատարած է Մխիթեալ Նահանգներու արեւելեան թեմի (Կիլիկեան) առաջնորդ Օշական Արք. Զօլոյեան: Ի դէպ, ուրախալի է հաստատել որ Յովնանեան վարժարանը կը վայելէ Մխիթեալ Նահանգներու արեւելեան զոյգ թեմերու (էջմիածնական եւ կիլիկեան) առաջնորդարաններու հովանաւորութիւնը:

Յովնանեան վարժարանը ունի հոգաբարձութիւն մը, որուն նախագահն է Վահագն Յովնանեան, կրթական խորհրդատու մարմին մը, բարեկամներու չրջանակ մը եւ ծնողական խորհուրդ մը, որոնք ձեռնարկներ կազմակերպելով նիւթապէս կ'օգնեն դպրոցին: Վարժարանին տարեկան պիւտճէն մէկ ու կէս միլիոն տոլար է: Ուսուցչական կազմը կը բաղկանայ 30 հոգիէ, որոնց 10ը կը զբաղի հայերէնի եւ հայկական նիւթերու դասաւանդութեամբ: Ներկայիս աշակերտութեան թիւը 210 է:

Նիւ Ճըրզիի Յովնանեան վարժարանի առաջին տնօրէնը եղած է Անդրանիկ Գզիրեան, որուն յաջորդած են Հուրիկ Փափազեան – Սահակեան, Արուսեակ Մալխասեան, Ատրինէ Շամամեան, Գրիգոր Փիսէճեան, Վիրճինիա Գարանֆիլեան, Արթուն Համալեան, Իրիս Փափազեան եւ 2000 թուականէն ի վեր Տիկին Անի Կարմիրեան:

Հետաքրքրական է նշել որ Յովնանեան ամէնօրեայ միջնակարգ վարժարանը, Յովնանեան չրջանաւարտից վարժարան անուան տակ, անցեալ տարի հաստատած է յատուկ դասընթացք մը, որուն նպատակներն են՝ մասնակցողներուն հայերէն լեզուի եւ հայ մշակոյթի գիտելիքները ճոխացնել, աշակերտներուն միջեւ հին կապերը պահելու կամ նոր կապեր ստեղծելու առիթը ընծայել եւ միջնակարգէն անդին երկլեզուական ուժեղ փորձառութեան մը կարելիութիւնը տալ: Ընթացիկ տարեչրջանին յիշեալ դասընթացքին կը մասնակցին 2004–2006 տարիներու հունձքերէն 15 աշակերտներ: Շաբաթ օրերը ժամը 10–14, տնօրէնուհին եւ իր օգնականները կը դասաւանդեն հայ գրականութիւն, Հայոց պատմութիւն, կը քննարկեն օրուան հետաքրքրական նիւթեր եւ այս բոլորը՝ հայերէնով:

Յովնանեան վարժարանի հիմնադրութեան 25ամեակը կը նչուէր 2002ի Ապրիլ 6ին: Այդ առիթիս հրատարակուած յոբելենական գրքոյկին մէջ տեղ գտած են հայ եւ օտար պաշտօնական անձնաւորութիւններու չնորհաւորական եւ գնահատական գրութիւնները, որոնցմէ կ'ուզեմ յիչել քանի մը նոյչներ:

Այսպէս, Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոս, Մարտ 22 թուակիր իր օրհնութեան գիրով ի մէջ այլոց կը նչէր. «Աչխարհասփիւռ մեր ժողովրդի համար ազգային վարժարաններ հայ կեանքի բիւրեղեայ ակունքն են: Յովնանեան վարժարանը նոյնպէս կոչուած է գիտելիք եւ ճանաչողութիւն փոխանցել մեր զաւակներին, հաւատքով ու ազգային աւանդներով սնել ու զօրացնել նրանց մատղաչ հոգիները, հաղորդ դարձնել Հայոց ոսկեղենիկ լեզուին ու գրականութեանը, մեր ժողովրդի եւ եկեղեցու հնագոյն պատմութեանը, որպէսզի հայ մանուկները հասակ առնեն իբրեւ արժանաւոր անհատներ, ովքեր երջանկութիւն կարող են բերել իրենց ընտանիքներին, ծառայել իրենց հարազատ ժողովրդին եւ լինել օրինաւոր քաղաքացիները իրենց երկրի»:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. կաթողիկոս չնորհաւորելով վարժարանին 25ամեակը, կը գրէր. «Հաստատութիւններու կեանքին մէջ քսանըհինգ տարիները համեմատաբար կարճ ժամանակաչրջան մը կը կազմեն: Այդ ժամանակաչրջանը, սակայն, կարեւոր անկիւնադարձ մըն է ապագայատեսիլ գործունէութեան մը համար, յատկապէս երբ ան առընչուած է սերունդներու ուսման ու դաստիարակութեան հետ: Արդարեւ, երբ Յովնանեան վարժարանի 25ամեայ հայելիին մէջ կը դիտենք անոր գործունէութեան անդրադարձը, կըրնանք անվարան հաստատել, թէ այս վարժարանի ընթացքը եղած է ինքնավստահ ու հաստատաքայլ: Ուստի, կը հաւատանք որ Յովնանեան վարժարանի 25ամեակի նչումը ինքնին գրաւականն է նոր «ամեակ»ներու կերտումին»:

Նիւ Միլֆըրտ չրջանի քաղաքապետ Ֆրանք տը Պարի կը գրէր. «Ժամանակները վստահօրէն փոխեցին դպրոցին տեսքը: Ինչ որ առեն մը վայելուչ չրջանի մը մէջ պարզ դպրոցաշէնք մըն էր, ներկայիս վերածուած է ուսման սքանչելի հիմնարկի մը՝ ոչ միայն ուսումնական, կրթական եւ պատմական մշակոյթի, այլեւս մարմնամարզական կրթութեան, չնորհիւ նոր կառուցուած մարզաւանին»:

Կիլիկեան թեմի առաջնորդ Օշական Արք. Զօլոյեան կը նչէր. «1976ին ես ներկայ էի դպրոցի բացման: Բազմաթիւ առիթներով տրուած այցելութիւններուս ընթացքին մեծ հաճոյքով ականատես եղած եմ վարժարանին արագ եւ կորովի աճումին: Յովնանեան վարժարանը ներկայիս է եւ միշտ պիտի ըլլայ, մեր համայնքին կարեւոր մէկ մասը»:

Էջմիածնական թեմի առաջնորդը՝ Խաժակ Արք. Պարսամեան, կը գրէր. «Ամբողջ քառորդ դար Յովնանեան ամէնօրեայ վարժարանը որակաւոր եւ հայեցի կրթութեամբ ու դաստիարակութեամբ կոփած է իր խնամքին յանձնուած հայ մատղաչ մանուկներուն սիրտերն ու հոգիները՝ զանոնք պատրաստելով աւելի բարձր մակարդակի ուսման եւ մանաւանդ անոնց մէջ կազմաւորելով ազգային ինքնագիտակցութեան ոգին ու տոհմիկ նկարագիրը»:

Խորապէս տպաւորուած Յովնանեան վարժարանին մէջ տարուող ուսումնական, կրթական եւ դաստիարակչական աչխատանքներէն եւ 30 տարիներու ընթացքին անոր արձանագրած յաջողութիւններէն, վերջին հարցում մը կ'ուզեմ տնօրէնուհիին, գիտնալու համար թէ արդեօք հիմադիր – բարերարը իր զաւակները կը ղրկէ՞ այս դպրոցը: Տնօրէնուհին կ'ըսէ թէ վարժարանին բացման չրջանին Յովնանեաններ նախակրթարանի աչակերտական տարիքի զաւակներ չունէին, սակայն ուրախութեամբ կը հաստատէ, թէ անոնց թոռները ներկայիս կը յաճախեն այս դպրոցը:

Հրաժեչտ կու տամ արժանաւոր տնօրէնուհի Տիկին Անի Կարմիրեանին, իր օգնականներէն՝ «Յառաջ»ի աչխատակից Վարդան Մատթէոսեանին, ուսուցիչներուն, մաղթելով նորանոր նուաճումներ եւ օր մը երկրորդական վարժարանի վերածում:

ՏԱՆԻԻԼ ՀԱՐՄՍ

Ռուս գրագէտ, ծնած 1905ին: Շրջանաւարտ Պետերսբուրգի գերմանական վարժարանէն, այնուհետեւ իմաստ: Կր հետաքրքրուի փիլիսոփայութեամբ եւ հոգեբանութեամբ: Նրբօրէն գաւեշտագգած եւ մանկօրէն խաղասէր՝ մանուկներու եւ չափահասներու համար բազմաթիւ երկեր կը գրէ, որոնց մեծ մասը անտիպ կը մնայ բաղաբական սեղմումներու պատճառաւ: Բ. Աչխարհամարտի օրերուն կը բանտարկուի եւ կը չֆանայ: Ծ.Թ.

17 ՋԻ

1928

Մեր գիւղին մէջ մէկը կը վախճանի եւ իր որդիներուն հետեւեալ կտակը կը թողու.

Աւագ որդիիս կը թողում ունեցուածքիս կէսը:

Միջնեկ որդիիս կը թողում ունեցուածքիս մէկ երրորդը:

Կրտսեր որդիիս կը թողում ունեցուածքիս մէկ իններորդը:

Սակայն մեռնելով՝ այդ մարդը իր եաին ձգած կ'ըլլայ միմիայն 17 ձի, ուրիչ ոչինչ: Եւ որդիները կը սկսին 17 ձիերը իրարու միջեւ բաժնել:

Աւագը կ'ըսէ.– Ես կ'առնեմ բոլոր ձիերուն թիւին կէսը: Եթէ 17 երկուքի բաժնես, ութ ձի ու կէս կ'ըլլայ:

– Ինչպէ՞ս ութ ու կէս ձի կրնաս առնել կ'ըսէ միջնեկը: – Չին կտորկտոր ընելո՞վ:

– Իրաւո՛ւնք ունիս, կը համաձայնի աւագ եղբայրը: Սակայն դուք ալ ձեր բաժինները պիտի չկարենաք հանել: 17 ոչ երկուքի կը բաժնուի, ոչ երեքի, ոչ ալ իննի:

– Ի՞նչ ընենք ուրեմն:

– Ահա՛ թէ ինչ, կ'ըսէ կրտսերը: Օհան ճիշդպատելեան անունով չափ խելացի մարդ մը կը ճանչնամ: Ան կրնայ մեզի օգնել:

– Աղէկ, կանչէ՛ զինք կը համաձայնին միւս երկուքը:

Կրտսերը կը մեկնի եւ չուտով կը վերադառնայ մարդու մը հետ, որ ձի հեծած՝ կարճուկ ծխամորճ մը կը ծխէ:

– Ահա՛ պարոն Օհան ճիշդպատելեան, կը ներկայացնէ կրտսերը:

Եղբայրները կը պարզեն մարդուն իրենց մտմտուքը: Ան կը լսէ հանդարտ եւ վերջաւորութեան կ'ըսէ.

– Առէ՛ք իմ ձիս: Այն ատեն կ'ունենաք 18 ձի, եւ այդ թիւը դիւրաւ կը բաժնէք:

Եղբայրները կը սկսին 18 ձիերը բաժնել:

Աւագը կ'առնէ կէսը, այսինքն 9 ձի:

Միջնեկը կ'առնէ մէկ երրորդը, այսինքն 6 ձի:

Կրտսերը կ'առնէ մէկ իններորդը, այսինքն 2 ձի:

Իրենց միջեւ բաժնած ձիերուն թիւը գումարելով 9+6+2, իրենք 17 կ'ունենան: Իսկ պարոն Օհանը հաւիէն այլեւս դուրս մնացած 18րդ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՐԿՈՒ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻՆԵՐ

Փարիզի Ս. Մեսրոպ մշակութային կեդրոնին մէջ, գրական – գեղարուեստական երեկոյթները, որ տարիներէ ի վեր, ամիսը անգամ մը տեղի կ'ունենային, այս տարիէն սկսեալ ալ աւելի մեծ թափ պիտի ստանան, նաեւ Ֆրանսերէն յայտագիրներով: Անցեալ Յունուար 18ի երեկոյթը նուիրուած էր Ի. դարու սկիզբին, փարիզահայ մշակութային կեանքի ծանօթ բայց միեւնոյն ժամանակ Եւրոպայի մէջ համբաւ վայելող երգիչ՝ թենոր Արմենակ Շահմուրատեանին (1878՝ Մուշ – 1939՝ Փարիզ):

Երեկոն բացուեցաւ Կոմիտասի ընկերակցութեամբ Արմենակ Շահմուրատեանի երգերով որոնք, մերթ ընդ մերթ, կ'ընդմիջուէին բանախօս կարէն Սիմոնեանի եւ երգիչի նամակները ընթերցող՝ Արտաշէս Ոսկանեանի կողմէ: Շուրջ հարիւր տարիներ առաջ, այդ մեղեդիները եւրոպական երաժշտասէր հասարակութիւնը հաղորդակից կը դարձընէին հայ ժողովուրդի հոգեւոր արժէքներուն: 1911ին, երգիչը եւս իր ունեցաւ Փարիզի Օփերայի բեմին վրայ ու մեծ յաջողութեամբ հանդէս եկաւ Կունոյի Ֆոսթի դերով: Այդ ժամանակ, հայ երգը իր հարազատութիւնը պահած էր եւ այդ ձեւով ալ կը փոխանցուէր օտար չրջանակներու մէջ: Ժամանակները փոխուած են, արժէքները նոյնպէս, բայց մարդը միշտ կարօտ է հոգին հարստացնող եւ զգացումնքները դաստիարակող արուեստին: Այդպէս է հայ երգը, ընդհանրապէս հայ երաժշտութիւնը որ հակառակ օտար ազդեցութիւններու, պարտաւոր է մնալ իր բուրմը պատանդանին վրայ:

Յունուարի 25ի յաջորդ հինգշաբթին նուիրուած էր մեծ ընդդիմում ունեցող նիւթի մը՝ «Հայ գիրը, ձեռագիրները եւ տպագրութիւնը»: Բանախօսն էր գրականութիւնը հետազօտող, գեղարուեստական գիրքերու եւ աշխատութիւններու թարգմանիչ՝ Լեւոն Քէչէեան որ ներկայացուց «Ս. Մեսրոպ Մաշտոցէն Յակոբ Մեղապարտ» նիւթը: Ան պատմեց այբուբենի ծագումի մասին վեր առնելով անոր առանձնայատկութիւնները ապա կարդաց Հայերէնէ Ֆրանսերէն Կորիւնի «Վարք Մաշտոցի» իր թարգմանութենէն հատուածներ: Ցառաջիկայ ամիսներուն, դասախօսը իր նիւթը պիտի չարունակէ ձեռագիր մատեաններու եւ տպագրութեան պատմութեան չուրջ: Մեր հանրութեանը կը տեղեկացնենք:

ՆԵՐԿԱՑ Մ Ը

«ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՄԱՏԵԱՆՆԵՐ» ԱԶԳԱՑԻՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարեան ձեռնարկներէն է Ֆրանսայի Ազգային մատենադարանին մէջ «Հայաստանի մատեաններ»ու ցուցահանդէսը: Անոր բացումը կատարուեցաւ Յունուար 29ին, մատենադարանի չէնքին ներքնատան մէջ ուր գետեղուած է ցուցադրութիւնը:

Ան կազմուած է նոյն մատենադարանին հայկական պահեստին հարստներով որոնց մէջ չատ են գեղեցիկ գործերը, նաեւ հնագոյնները: Մանաւանդ որ մշտական ցուցադրութեան առիթ չի գտնուիր անոնց համար:

Պէտք է ըսել որ ինչպէս պատրաստուած համառօտ պատառներով կ'ըսուէր, հայ գիրքի աւանդութիւնը բաւական հին է Ֆրանսայի մէջ: Առաջինները մատենադարան մուտք գործած են Ֆրանսուա Ա.ի օրով: 1730ին աբբայ Սէվէն յատուկ առաքելութեամբ արեւելք կը ղրկուի, անկէ կը բերէ 134 ձեռագրեր: Ցաջորդ դարերուն չարունակած է հայ մատեաններու նկատմամբ հետաքրքրութիւնը, հարստացնելով հաւաքածոն:

Ցուցադրութեան ուշագրաւ նմոյշներ են Յակոբ Դ. կաթողիկոսին (1671) նամակը, Զ.-է. դարու պապիրոսի վրայ հայատառ յուշարձան գրութեան մը մէկ հատուածը, Վենետիկէն, Պոլիսէն, Խրիմէն, կտուցի անապատէն աւետարաններ, ԺԲ. դարու Տիվրիկի քարոզագիրք մը, Ղրիմի (1429) չարակնոցը, համայիլներ, տօնացոյցեր, ժամագիրքեր, տակաւին՝ աչխարհացոյց մը, Վենետիկ տպուած հայերէն ա. գիրքէն (1511) օրինակ մը, եւլն., եւլն.:

Նմոյշներէն լուսանկարներով, համապատասխան գրութիւններով 140 էջնոց հատոր մըն ալ լոյս տեսած է որ կը վաճառուի տեղւոյն վրայ:

Ցուցահանդէսը բաց կը մնայ մինչեւ Մարտ 25. կարելի է այցելել Երեքշաբթիէն Շաբաթ ժամը 12–19: Մուտքը ազատ է:

Ա. Թ.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՄՈՒՇԵՂ ԱՐՔ.Ի Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ԸՆԹՐԻՔԸ

Մոնթեպելլոյի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ «Բաղրամեան» սրահին մէջ, Յունուար 6ին, տեղի ունեցած է առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեանի Ս. Ծննդեան աւանդական ընթրիքը, նախաձեռնութեամբ թեմին կրօնական ժողովին եւ Ազգ. վարչութեան, կազմակերպութեամբ Առաջնորդարանի Տիկնանց օժանդակ մարմնին եւ հիւրընկալութեամբ բարերարուհի Տիկին Թինա Գարոլանի եւ ընտանիքին: Ներկայ եղած են 600 հոգի: Ցայտագիրը վարած է Պարթեւ Վրդ. Կիւլիւմեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Տիկնանց մարմնի ատենապետուհի Մարիամ Կարապետեան: Խօսք առնելով Ազգ. վարչութեան ատենապետը՝ կարօ Յակոբեան, յայտնած է թէ Ազգ. Առաջնորդարանի նոր չէնքին բարեփոխման գործը իր լրումին հասած է: Հայաստանի աւագ հիւպատոսը՝ Արմէն Լիլոյեան, խօսք առնելով չեշտած է Հայրենիք–Սփիւռք միասնութեան եւ համատեղ գործակցութեան կարեւորութիւնը, նոյն ատեն անդրադառնալով այն պատմական իրականութեան, որ դարեր չարունակ մեր եկեղեցին կանգնած է մեր ժողովուրդի կողքին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որմէ ետք փակման խօսքը արտասանած է Առաջնորդը, անդրադառնալով միամեայ աչխատանքներու իրագործման եւ յառաջիկայ ծրագիրներու, որոնցմէ ամէնէն յատկանչականը նոր քահանաներու պատրաստութեան դասընթացքի մը ծրագրի մչակումն է:

ԼՐԱՏՈՒ

Publications reçues

LES TRESORS D'ARMENIE

Des sites antiques aux créateurs d'aujourd'hui

N° de février (en kiosques)

Connaissance des arts
51 rue Vivienne — 75002 Paris

ՄԱՐԻԱՄԻԿԸ ԻՇԽԻԿԻՆ ԻՆՔԶԻՆՔ ՔԱՂԱՔ ՏԱՆԻԼ ԿՈՒ ՏԱՅ

Իշուկը կը քաչէ երկանիւ կառքը, որու մէջ բազմած է Մարիամիկը: Արեւը կը չողայ: Ծառերուն վրայ խնճորները կը ճօճին:

Ցանկարծ իշուկը կանգ կ'առնէ: Մարիամիկը կ'ըսէ.– Հաճիս չարունակէ՛ դէպի քաղաքը քալել: Սակայն իշուկը պոչը կը թօթուէ ու անչարժ կը մնայ:

Մարիամիկը իշուկին մտրակը կը ցուցնէ.– Ահա՛ թէ ինչ կայ ձեռքս: Սակայն իշուկը ականջները կը փարտէ ու տեղը տնկուած կը մնայ:

Այն ատեն Մարիամիկը կառքէն կ'իջնէ, իշուկին լուծը կ'արձակէ եւ նորէն կը լծէ, սակայն այս անգամ պոչը առջեւէն:

Ապա մկրատ մը կը հանէ ու իշուկին բաչէն փունջ մը մազ կը կտրէ: Իշուկը զարմացած՝ կը հետեւի աղջկընակին չարժումներուն:

Մարիամիկը կրկին կը տեղաւորուի կառքին մէջ եւ իշուկին մագէն խոփ–խոչոր ընչացք եւ մօրուք կը ձեւացնէ դէմքին վրայ:

Իշուկը աչքերը պիշ–պիշ նայելով՝ կը սկսի զարհուրած ետ–ետ քալել: Կը քալէ ու կառքը ետեւէն կը քաչէ: Այդ ձեւով Մարիամիկը քաղաք հասած կ'ըլլայ:

Ռուսերէնէ թարգմանեց՝

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԵԱՆ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Վարդապետ Խորէն Ստեփանէին քողոքականութեան ա՛յդ աստիճան սիրահարութիւն ունենալը, անձամբ դիտած ու ուչադրութեան առած ըլլալուս համար էր, որ ստիպուեցայ սպառնալիքս արտասանել իր ունեցած անվայել, անճահ ու անկիրթ ընթացքին զոր ցուցուց պատրիարքական կոնդակին ընթերցումիս ժամանակ:

*
**

Իմ սպառնալիքիս վրայ Վարդապետը լուռ մնաց. դունատեցաւ եւ թողուց սրբարանը մեկնեցաւ գնաց:

Երթալէն յետոյ Պ. Գաբրիէլ Խատիսեան ներկաներուն յայտնեց, թէ այս Վարդապետը էջմիածնի միաբանութեան մէջ չարունակ կռուազան, կռուաբոյծ է եղած եւ կաթողիկոսը դիտմամբ գինքը ղրկեր է ծրնեւ, որպէս զի վանքը հանդարտութիւն գտնայ:

Ստեփանէ Խորէն Վարդապետ քիչ մը տաեն եւս մնաց Փարիզ, ապա գնաց էջմիածին, ուր ի վարձատրութիւն իւր անոպայ, կոչտ ու քինախնդիր արարքներուն, իմացանք որ եպիսկոպոս ալ օծուեր է եղեր:

Զգիտեմ թէ ինչ տեսակ գործունէութիւն ունեցած է, միայն անուղղակի կերպով տեղեկացած եմ թէ աղջիկներու գիշերօթիկ վարժարան մը բացեր է եղեր Թիֆլիսի մէջ, եւ այս վարժարանը առուպի մը չափ տեւած է: Յետոյ նա աչխարհաբարի թարգմանած է եղեր 1889ին, Խորենացիին պատմութիւնը, կարգ մը ոչ–գիտական ծանօթագրութիւններով:

*
**

Այսչափ աչխատութիւններ բաւ համարելով, ես այլ եւս կը պատրաստուէի մեկնիլ Փարիզէն, ուստի Հօփիթալ տիւ Միտիի էքսբէռնութեան պաչտօնս առժամապար Մադսուտ Շէրպէթճեան ընկերիս փոխանցելով, ես Թողուցի Փարիզը՝ ինչպէս ըսած եմ արդէն. մեկնեցայ 1881 Յուլիս 2ի գիչերուան գնացքով եւ ուղղակի գացի Մոնփըլիէ եղբօրս, զոր կրօտցած էի 1879էն ի վեր:

Եղբայրս եկաւ զիս ընդունիլ կայարանէն, առաջնորդեց օթէլ մը, յետոյ զիս տարաւ իր երկրագործական վարժարանը որուն ամէն կողմը այցելեցինք. երկու օր մնացի եղբօրս հետ եւ միատեղ չրջեցանք Մոնփըլիէ քաղաքին բոլոր հետաքրքրական վայրերը. գացինք մինչեւ Փալավաս կոչուած ծովեզերքը, յետոյ բաժնուեցայ իրմէ, եւ հինգ ժամ ճամբորդութեամբ հասայ Մարսէյլ, դէպի Պոլիս չոգենաւ նստելու համար:

*
**

Մարսէյլի մէջ այցելութիւն տուի Պ. Սիմէոն Միրզայեանց չուչեցի պատուական Հայուն եւ երեւելի վաճառականին, որուն հետ թղթակցութեամբ ծանօթութիւն հաստատած էի, եւ որ ա՛ինչափ օգտակար ինձ եղած էր, "Ֆրանսայի Հայ ուսանողութեան" աչխատութիւնս պատրաստած ժամանակներուս միջոցին:

Միրզայեանց ինքը բարի եղած էր հաւաքել Մարսէյլի գպրոցներուն եւ չրջակայ տեղերը գտնուած հայ ուսանողներու անունները, որով իմ պատրաստած վիճակագրական մեծագոյն ծառայութիւնը մատուցած էր: Շնորհակալութիւնս յայտնելի իրեն, որ ազնուութիւնն ունեցաւ զիս հիւրընկալելու, եւ յետոյ անձամբ առաջնորդեց չոգենաւ, Փաֆէ ընկերութեան "Արմէնի"ն, որ իր հետաքրքրական պատմութիւնն ունի, եւ զոր ինձ հաղորդեց Միրզայեանց:

"Արմէնի" չոգենաւը 1881 Յուլիս 12ի առաւօտ Թողուց Մարսէյլի երկայնատուն քարափը եւ Պոլիս հասաւ Յուլիս 19ի առաւօտուն, խաղաղ ծովով ու առանց ուրիչ նաւահանգիստ հանդիպելու:

*
**

Շոգենաւէն զիս առնելու եկած էին հայրս, մօրեղբայրս եւ մէկ քանի ազգականներ. հայրս զիս գրկեց ու անվերջ համբուրեց ուրախութեան արցունքներ թափելով նորաբուսիկ մօրուքիս վրայ. իմանք չոգենաւէն երկթի նաւակի մը մէջ ու քսան վայրկեանէն հասանք Սկիւտար, հոն նստանք կառք, հասանք տուն ուր մայրս գրկաբաց քոյրերուս հետ զիս ողջագուրեց համբոյրներու տարափներ գրոչմելով երեսներուս վրայ, եւ վերսկսելով նաեւ եղբօրս կարօտը առնելու համար:

(Շար. 157)

ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՁՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԱՒԱՌԻՆ — Ամն 1·500 եւրօ:

2007, ANNEE DE L'ARMENIE

Faites un voyage inoubliable en Arménie et au Karabagh

avec l'**U.C.F.A.F.**
(Union Culturelle Française des Arméniens de France)
6 Cité du Wauxhall - 75010 Paris
Tél. : 01 42 08 76 45 de 15 à 17h
www.ucfaf.com

du samedi 21 juillet au dimanche 5 août

1495 Euros pour 16 jours/15 nuits
(base demi pension — chambre double)

Renseignements et inscriptions
(avant le 18 mai dans la mesure des places disponibles)
— **Mme Yazidjian:** 29-32 ave. Pasteur
93100 Montreuil
Tél. : 01 42. 87. 95. 98

RADIO-COURTOISIE
FM 95.6

Dimanche 4 février à 7 heures 45 : Libre Journal des Musiciens (**Musique arménienne**).

(Շար· Ա· էջէն)

տեւ. Անգարա չընդունիր այն համաձայնագիրը, որ ստորագրուած է Նիկոսիոյ եւ Լիբանանի միջեւ իրենց ծովային սահմանագլուխներուն մասին եւ որ թոյլ պիտի տայ դիւրացնել քարիւղի կամ բնական կազի յետագայ շահագործումը: Համաձայնագիրը ստորագրուած է Յունուար 17ին, բայց Անգարա կը մերժէ կիպրոսի հեղինակութիւնը ամբողջ կղզիին վրայ եւ ուրեմն նաեւ համապատասխան ջուրերուն:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ, աւելի ճիշդ դպրոցներու, լիսէներու, վարժարաններու եւ համալսարաններու, բաւական մեծ աղմուկ եւած է, որովհետեւ ղրկուած են «Ստեղծագործման աթլասը» պատկերազարդ հատորները (770 էջ), որոնց հեղինակը Թուրք մըն է՝ Հարուն Եահիա (բուն անունով՝ Ատնան Իօքթար) եւ նըպատակն է վարկաբեկել Տարուինի տեսակէտները, որոնք «տհաբեկչութեան բուն աղբիւրն են»: Հեղինակին համար մարդիկ յեղաշրջում չեն կրած, այլ՝ ըստեղծուած են: Կրթական նախարարութիւնը դիմում կատարած է որպէսզի հատորը չդրուի աշակերտներուն եւ ուսանողներուն: Տասնեակ հազարաւոր տպաքանակ ունեցող հատորը կը տարածուի Գերմանիա եւ Ֆրանսա:

ՊՈՒՏԻՆ մամուլի իր տարեկան ասուլիսի ընթացքին յայտարարած է որ կը խորհի կազ արտադրող երկիրներու ՕՓԷՓ մը ստեղծել (քարիւղ արտածող երկիրներու կազմակերպութիւն), ինչ որ խրթռպէս կը մտահոգէ Եւրոպան: Պուտին գիտակից է որ Արեւմուտքի բացասական հակազդեցութիւններու կրնայ բախիլ, ուրեմն կը ճշդէ որ գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ ապահովել ստոյգ հայթայթում մը օգտագործողներուն:

Gravez votre nom sur la terre d'Arménie

Legs et donations au Fonds Arménien de France

Léguer c'est choisir.
Le donateur exprime sa volonté, en son âme et conscience, libre de toute contrainte. C'est un acte d'autant plus libre qu'on peut changer d'avis par la suite. Le loi ne retient que le dernier des actes qu'on a passés chez le notaire ou consignés soi-même.

Léguer est un acte de confiance
par lequel on charge une association d'affecter à un but précis le fruit du travail de toute une vie. Il est donc indispensable de vérifier l'habilitation du bénéficiaire à recevoir des legs sans aucun droit de succession ainsi que sa capacité à réaliser son projet. Dans le cas inverse, l'ensemble des fonds recueillis est automatiquement versé au Trésor Public. Les conseils d'un notaire seront donc utiles.

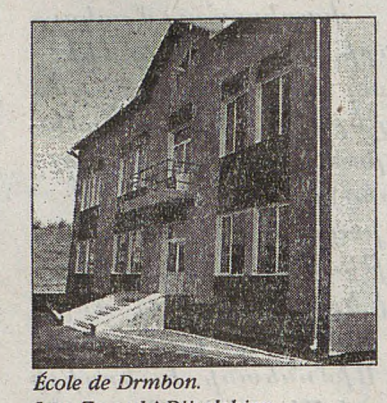
Que puis-je faire en Arménie ?
En léguant vos biens au Fonds Arménien de France, reconnu de Bienfaisance, votre réalisation profitera à plusieurs dizaines, voire ce taines d'enfants et de personnes, et portera votre nom, celui de votre famille ou de l'un de vos proches :

Constructions d'écoles, d'immeubles d'habitations, de réseaux d'adduction d'eau et d'électricité, rénovations de musées, création de Fonds nominatif d'aide aux orphelins, soutien à la recherche scientifique, à l'éducation...

CHACUN A DANS SON CŒUR UN RÊVE À RÉALISER

Fonds Arménien de France
5 avenue Reille
BP 12 , 75660 Paris Cedex 14
Tél : 01 48 83 51 06.
E-mail : info@fondsarmenien.net

Quelques réalisations

École de Drmbon.
Legs Zarouhi Djivelekian.

École Antranik Nourian de Gumri.
Legs Antranik Nourian.

École Zareh Vorpouni de Dzaghgaber.
Legs Daniel et Krikor Chahinian.

NAVASART
Ballet arménien
présente
HAYASTAN
Palais des Congrès de Paris
3 mars à 20h30;
4 mars à 15h30

TELEVISION
FRANCE 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» ayant trait à l'Arménie sera diffusée le **dimanche 4 février de 9h30 à 10h.** Elle a pour titre :
«EN ARMENIE, L'EGLISE CATHOLIQUE AFFIRME SA PRESENCE».

PROMOTION D'HIVER EN ARMÉNIE

Saberatours
SevanVoyages
en collaboration avec
AIR FRANCE
et
EuropeHotel
vous proposent
1 Billet A/R
à
485€*
+ 1 EURO
=
4 nuits offertes à Europe Hotel

■ 11, rue des Pyramides
75001 PARIS
tél 01 42 96 10 10
fax 01 42 96 18 77
armenie@saberatours.fr

■ 48, cours de la Liberté
69003 LYON
tél 04 78 60 13 66
fax 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com

■ 67, La Canebière
13001 MARSEILLE
tél 04 95 09 30 60
fax 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr

*Tarif H.T. Aérienne. Offre valable du 1/11/06 au 24/03/07 et soumise à des conditions particulières, dans la limite des places disponibles.

Studio VICKEN 06 25

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼՈՒՐՕ

Կազմակերպ Միաբ Շաւիղի «Տէր-Դաւթեան» մանաճիւղի Լուրօն Փետրուար 11, ժամը 14·30ին

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta :** 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie :** 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig :** 04. 91. 77. 87. 31

Les activités du mois de Février du CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONFERENCE — le Dimanche 25** à 16 heues :
«LES ARMENIENS, MARSEILLE ET LA PROVENCE»
par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN,
au Centre Culturel Sahak-Mesop — 339 avenue du Prado - Marseille 8e
—— Entrée libre ——

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 4
DIMANCHE
4 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅԱՍՔ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 332

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՓԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօդեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·635 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·635

ՏԱՐՕՒԱՆ ԶԳԱՑԱՑՈՒՆՑ ՎԷՊԸ

"LES BIENVEILLANTES"

(...ԵՒ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ՀԱՆՃԱՐԸ)

Գրեց՝ **ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ**

Անցեալ տարուան Ֆրանսական Ակադեմիայի եւ Կոնքուռի ղոյզ մրցանակներուն արժանացաւ ամերիկացի գրողի մը հատորը, 903 էջ: Les Bienveillantes (*) (անգլերէն իմաստով The kindly ones) խորագրեալ այս վէպը անմիջապէս անցած է «զգայացունց»ներու չարքի, մէկէ աւելի պատճառներով· նախ հեղինակին ինքնութեամբ: 39ամեայ ամերիկացի Ճոնաթըն Լիթըլ վէպը գրած է ուղղակի Ֆրանսերէնով, եւ օտարազգիներու կողմէ նման ստեղծագործութիւնները ընդհանրապէս կը դիմաւորուին մանաւոր խանդավառութեամբ: Սակայն վէպին Ֆրանսերէնով գրուիլը չատ զարմանալի չէ: 1967ին Նիւ Եորք ֆաղաք ծնած հեղինակին Միացեալ Նահանգներ կեցութեան տարիները կը զուգադիպին Եէյլ համալսարանի իր ուսանողութեան, որմէ առաջ եւ վերջ ապրած եւ ուսանած է Ֆրանսայի մէջ, իսկ տարիներէ ի վեր բնակութիւն հաստատած է Սպանիոյ Պարչելոնա քաղաքը: Ծագումով հրեայ իր նախնիները ժթ· դարու վերջաւորութեան Լեհաստանէն փոխադրուած են Միացեալ Նահանգներ: Իր հայրը՝ Ռոպըրթ, նոյնպէս գրող է:

Ճոնաթըն Լիթըլ առաջինը չէ որ իր մայրենի լեզուի կողքին կը ստեղծագործէ երկրորդ լեզուով մը ,որ չատ մը գրողներու մօտ փոխարինած է առաջին լեզուն: Ժոզէֆ Գոնրատ, այս անունը չորդեգրած, մայրենին լեհերէնն էր, նախքան ֆրանսերէնը: Սամուէլ Պէքէթ իր «Սպասելով Կոտոյին» եւ «Մալօն կը մեռնի» թատերախաղերը գրած է ֆրանսերէնով, ապա ինք իսկ զանոնք թարգմանած (կամ գրած անգլերէն): Մեր մէջ նոյնպէս նման պարագաներ ծանօթ են, ինչպէս ամերիկահայ Լեւոն Զաւէն Սիւրմէլեան, որուն առաջին գիրքը հայերէն բանաստեղծութիւններու ուշագրաւ հատոր մըն էր, եւ կամ Ֆրանսահայ արձակագիր Վահրամ Կաքաեան, որ դարձաւ Վիքթոր Կարատն:

Իր կենսագրութեան մասին յաւելեալ տեղեկութիւններ կրնան աւելի լուսաբանել գիրքին խթան հանդիսացող ազդակները –Լիթըլ ազդուած է տեսնելով Գլօտ Լանդմանի «Շօա» (Հոլոքոստ)) չարժանկարը, զոր արուեստով աստիճան մը աւելի բարձր կարելի է նկատել քան Սթիվըն Սփիլպէրկի «Շինդլըրի ցուցակը»: Ինք մաս կազմած է ոչ-կառավարական կազմակերպութիւններու «Անօթութեան դէմ պայքար»ի առաքելութիւններուն: Գացած է նաեւ Զէչէնիա, ուր ալ վիրաւորուած է 2001ին: Հրատարակած է նաեւ Ռուսական Դաչնակցութեան Ապահովութեան մարմիններու մասին լրատուական տեղեկագիր մը:

Այս ընդարձակ վէպը պատմութիւնն է Երկրորդ Աշխարհամարտին եւ Արեւելեան Ճակատին, եւ զուգահեռաբար Հրէական ողիսականին: Վէպին խորագիրը, «Բարեացակամները», հակիմաստն է խորքին: Անոնք յունական դիցաբանութեան Կատադիներն են, երեք քոյրերը – Տիսիփոն, Մագերա եւ Ալեքտով – որոնք կը մարմնացնեն ոխը, անողոք վրէժխնդրութիւնը եւ կախարդանքը, այնքա՛ն ահարկու՝ որ կարելի չէր համարձակիլ զիրենք կոչել իրենց անուններով: Անոնք անխնայ կը հետապնդէին հեղինակները ոճիրներու, զորս իրենք իսկ մղած էին գործադրելու: Պատումը յուշադրութիւնն է երեւակայական – կամ իրականութենէն այլափոխուած – նացի Ապահովութեան մարմիններէն (ԷՍ· ԷՍ·) բարձրաստիճան զինուորականի մը, Մաքսիմիլիան Աուէ, որ մաս կը կազմէ Հիմլէրի (Կէսթափոյի եւ ԷՍ·ԷՍ·–ներու ընդհանուր հրամանատար) սպայակոյտին եւ մանակից կը դառնայ ջարդերուն:

Մեզի համար այլապէս ուշագրաւ են գրքին մէջ Հայոց մասին անցքերը, գլխաւորաբար երկու տեղ: 202–204 էջերուն կը խօսուի Միջերկրային Միութեան կազմութեան մէջ ժողովուրդներու եւ լեզուներուն դերին մասին: Հոս է որ հեղինակը դէմ յանդիման կը գտնուի եզակի հսկայի մը՝ Մեսրոպի: Սովետներու ազգային քաղաքականութիւնը հիմնուած էր, կ'ըսէ, լեզուի վրայ: Բոլշեւիք իշխանութիւնը, սահմանեց ազգային ամբողջովին ինքնատիպ քաղաքականութիւն մը, որ զարմանալի մէկ համադրութիւնն էր մէկ կողմէ գիտական աչխատանքներու, միւս կողմէ համայնավար միջազգային գաղափարաբանութեան (որ սկզբնօրէն անկարող էր նկատի առնելու փոքրամասնութիւններու ձգտումները): Հարցին խորհրդային լուծումը կարելի է նապէս ամփոփել· ժողովուրդ մը, կամ ազգութիւն մը հաւասար է լեզուի, առաւել՝ հողամասի: Այս ըմբռնումին հաւատարիմ մնալու համար է որ փորձեցին Հրեաները –որոնք լեզու (եիտիչ) ունէին սակայն ոչ՝ հողամաս– օժտել Birobidjan Արեւելքի ինքնավար շրջանով մը· Պիրոպիճան: Սակայն ձախողեցան, որովհետեւ Հրեաները չուզեցան հոն ապրիլ:

Այսպէս, ամէն ազգութիւններուն համար, ժողովրդագրական հիմունքներով, սովետները ստեղծեցին վարչական ինքնավարութեան բարդ աստիճանաւորում մը, յստակ իրաւունքներով եւ սահմանափակումներով: «Ամէնէն կարեւոր ազգութիւնները, ինչպէս Հայերը, Վրացիները եւ այդպէս կոչուած՝ Ազերիները, նման Ուկրանացիները եւ Բելառուսերուն, իրաւունք ունեցան Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետութեան մը» (...) Պէտք է ըսել որ հայերէնը եւ վրացերէնը «երկու չատ հին գրական լեզուներ են, եւ չատ հարուստ աւանդութեամբ, եւ որոնք գրուած էին ուսերէն, նոյնիսկ սլաւերէնէն չատ առաջ (...) Մեսրոպ, որ Ե· դարուն ստեղծեց վրացական եւ հայկական այբուբենները –մինչ այս երկու լեզուները իրարու հետ նուազագոյն կապ չունին– պէտք է եղած ըլլար հանճարեղ լեզուագէտ մը: Իր վրացական այբուբենը ամբողջովին հնչաբանական է: Կարելի չէ այնքան մը ըսել սովետական լեզուագէտներու կողմէ ստեղծուած այբուբեններուն մասին: Կ'ըսեն նաեւ թէ Մեսրոպ ստեղծած է այբուբեն մը Կովկասի Ալպանացիներուն համար, սակայն դժբախտաբար անկէ հետք չէ մնացած»:

Գիրքին մէջ այլ տեղ մը (էջ 51–53) կը խօսուի հայ քահանայի մը փրկարար սխրագործութեան մասին: Ուկրանական Էմպէրկ (ծանօթ՝ որպէս Լվով) քաղաքէն խորհրդային զօրքերը չնահանջած՝ 3 հազար հոգի կը մաքրագործեն: Երբ Գերմանացիները կը մտնեն, բոլոր Ուկրանացիները որոնք պահուըտած են անտառներուն մէջ թէ այլուր, կը սկսին Հրեաներու դէմ վայրագութիւններու: Փողոցի մը մէջ, վէպի հերոսին օգնութեան կուչ կ'ընէ մօրուսաւոր եկեղեցական մը, եւ գրեթէ բոնի զինք կը մտցնէ մեծ դռնէ մը ներս: Եկեղեցւոյ բակին մէջ, ուր աղաղակը բոնած է ամէն տեղ, Հրեաներ բիրերով, թոպերով կը սպաննուին: Եկեղեցին հայկական է: Քահանան տարահնչիւն գերմաներէնով կը խնդրէ սպային մի֊ջամտութիւնը· «Պրն· սպայ, խնդրեմ բան մը ըրէք, հոս եկեղեցի է»: Գերմանացին անորոշ եւ անշարժ կը մնայ, այսուհանդերձ խուժանը պահ մը կանգ կ'առնէ երբ կը նկատէ սպային ներկայութիւնը: Դարձեալ օգտուելով մեր քահանան հեղեղ մը խօսք կը թափէ չարգարներու գլխուն ու ապա կը թարգմանէ Գերմանացիին· «Իրենց ըսի թէ դուք կը հրահանգէք զադրեցնել: Իրենց ըսի թէ եկեղեցիները սրբազան վայրեր են, եւ իրենք խոզեր էին, եւ թէ եկեղեցիները կը գտնուէին Վէհհրմախթի պաշտպանութեան ներքեւ, եւ եթէ չմեկնէին պիտի ձերբակալուէին»: «Բայց ես առանձին եմ», կ'ըսէ սպան: «Վնաս չունի»: Իր լուռ ներկայութիւնը համազօր եղած էր արդելքի, չնորհիւ մեր հնարամիտ քահանային: Երբ խուժանը դուրս կ'ելլէ, քահանան իր չնորհակալութիւնները կը յայտնէ Գերմանացիին, եւ նոյնիսկ սպային օգնութեամբ դեռ կենդանի վիրաւոր մը ներս կը փոխադրէ: Հոն «տարօրինակ» լեզուով մը կը խօսի երեք անձերու հետ, որոնք դէպի բակ կ'ուղղուին: «Հոս ի՞նչ է», հարց կու տայ սպան: «Հայկական տաճար է»: «Ուրեմն Լէմպէրկի մէջ Հայե՞ր կան», զարմացած հարց կու տայ Գերմանացին: Քահանան ուսը կը թօթվէ· «Շատ առաջ, քան Գերմանացիները եւ Աւստրիացիները»:

Իսկ տեղ մը կայ, որ եթէ Հայոց չի վերաբերիր սակայն մեր մէջ տխուր արձագանգներ կ'արթնցնէ: Հրէական անբաղձալի ներկայութեան «վերջին լուծում»էն առաջ, մտածուած է, իմէջ ալ ծրագիրներու, հարցը այլ մէկ ճանապարհով լուծել: Ծրագիրն է երեք միլիոն Հրեաներու տալ հաւաքավայր մը, «հայրենիք» մը, զանոնք տեղահանելով Եւրոպայէն եւ փոխադրելով Մատակասքար··· Անկարելի գործադրութիւն: 50ական թուականներու նոյն կարգի լուծումի մը զրոյցներ լսելի եղած էին, այս անգամ Մեծ Եղեռնէն վերապրողներու սերունդներուն հաչւոյն, ափրիկեան այդ նոյն կղզին յարմար նկատելով Հայերուն որպէս հայրենիք···

***

Գրքին ուշագրաւ մասերն են այն էջերը (362–370), ուր գերման սպան կը փափաքի կարծիք փոխանակել համայնավարութեան եւ նացիական ազգային ընկերվարական գաղափարաբանութեան մասին, երբ իրեն կը բերուի անողոք միջոցներով հարցաքննուած վիրաւոր ռուս կոմիսար մը: Կ'եզրակացուի թէ երկու կողմերն ալ թշնամիներ կ'ոչնչացնեն, մէկը յանուն ցեղային գերադասութեան, միւսը՝ ընկերային – տնտեսական գաղափարաբանութեան: Գործող վարչական կառոյցներու դրօյթը գրեթէ նոյնն է: Մէկուն համար ջնջուելիքն է Հրեան, գնչուն, Լեհը, միւսին՝ քաղքենին, համայնավարութենէն չեղողները, եւայլն: Մէկը ունի իր կեդրոնացման վայրերը, միւսը՝ կուլակը: Տարբերութիւններ անշուշտ կան, քաղքենին կրնայ դասալիարակութեամբ դառնալ մարքսիստ, Հրեան՝ ոչ արիական: Մէկը համաչխարհային չջնջանակին կը պատկանի, միւսը՝ նեղ ցեղային: Այս մասին Գերմանացին կ'ըսէ թէ երբ օր մը Ռուսիոյ համայնավար արտաքին ճակատը փուլ գայ, «Ռուսերը պիտի դառնան աւելի ազգային – ընկերվարական քան մենք»:

Թէ ինչո՞ւ հոլոքոստը գործադրուեցաւ: Թէր կամ սկեպտիկ կարծիքներ կը յայտնուին, կ'ուզուի նաեւ յարաբերականացնել զայն: Հակասեմականութիւնը չատ հին ժամանակներէն կու գայ, «նախքան կարզ մը քրիստոնեաներու կողմէ սիրասպանութեամբ ամբաստանութիւնը»: Պատումին հեղինակը կ'ենթայ մինչեւ հին յունական չրջան· Հրեաներու դէմ առաջին գրութիւններուն կարելի է հանդիպիլ Ադեքսանդրիոյ Յոյներուն մօտ, որոնք Հրեաները կ'ամբաստանէին ապրընկերայնութեամբ, իրենց հիւրընկալութեան օրէնքներուն բռնաբռումով: Պատճառը Հրեաներուն սննդական արգելքներն էին, «որ իրենց կ'արգիլէր ուրիշներու մօտ ճաչել, կամ ալ զանոնք ընդունիլ»: (էջ 618):

Հոգեվերլուծումի փորձով մը կ'ըսուի թէ Գերմանացիներուն մէջ հրէութիւն կայ: Վէպին դէմքերէն մէկը, անունով հրեայ սակայն նացի բարձրաստիճան մը, կ'ըսէ թէ Գերմանացիները կը պարտին Հրեաներուն որովհետեւ բոլոր մեծ մտածումներուն եաին կանգնած է Հրեան (էջ 420), զոր կը մերժէ ճանչնալ Գերմանացին: Սպաննելով Հրեան, Գերմանացին իր մէջի Հրեան է որ կը սպաննէ անկէ ազատե-

►

(*) Jonathan Littel, **«Les Bienveillantes»**, roman, Gallimard, 2006, 903 pages.

լու համար, որովհետեւ նաեւ երկու ընտրեալ ժողովուրդի չի կրնար ըլլալ:

Զուգահեռները նաեւ կը պծուին բնակչնջումի արարքին եւ Աստուածաշունչին հատուածներուն միջեւ: Երբ վերչն գայ հրաման մը կըտրուկ, վերջնական, անառարկելի, աստուածաշնչական օրինակով – ինչպէս էր նացիական պատգամը Հրեական բնակչնջումին վերաբերեալ – մարդկային մտածողութիւնը կը սառի եւ հրու կամքը կը գործադրէ: Որքան ալ յարակարծական թուի, ապանդի նման պատգամներ կան նաեւ Աստուածաշունչին մէջ: Առաջին Թագաւորաց (Սամուէլ գլխուն մէջ, կը կարդանք. «Ա՛րդ, գնա եւ կոտորէ Ամաղեկացիները և Յարիմացիները, և ոչնչացուր այդ բոլորը ինչ որ անոնց կը պատկանի: Անոնցմէ ոչ ոք պէտք է փրկուի: կը կոտորես զանոնք ու կ'ոչնչացնես բոլորը, ըլլան տղամարդ թէ կին, երախայ ըլլայ թէ կաթնակեր մանուկ, արջառ ու ոչխար, ուղտ և աւանակ» (էջ 211):

Վէպին հերոսը զարգացած, լայն հմտութեան տէր (ինչպէս հեղինակը) մտաւորական մըն է, ուսած է իրաւագիտութիւն եւ չի նմանիր նացի սպաներուն, որոնք զբաղած են միայն ոճրային հրահանգներու գործադրութեամբ: Իրմով կը բաշխըւին պատմական տեղեկութիւններ, փիլիսոփայութիւն, տնտեսագիտութիւն: Ան նաեւ մխսեռական եւ ազգապղծական հակումներ ունի (յարաբերած է իր երկուորեակ քրոջ հետ, որ մաս կը կազմէ իր սեռային ցնորքին): Ունի մտալկումներ, զառանցանքներ որոնց միջոցին անտանելի աստիճան սուր պատկերներ, ոմանք սեռային, կը պատկերուին իրենց ամենահում վիճակով: Վէպը գրուած է առաջին դէմքով, վկայողի վաւերականութիւն մը տալով երեւակայածին հերոսին պատումին, ուր կերտուած տիպարներու կողքին կը տողանցեն պատմական անուններ նացիական եւ ալջակողմեան աշխարհէն: Վկայողի պարագային կրնայ ծագիլ հարց մը. բնական՞ն է, հոգեբանօրէն թէ բնական՞ն է, հոգեբանօրէն կարելի՞ է որ հատուածուր նացի մը կարենայ նման լուսամիտ, որոչ հեռաւոր դիրքերէ պատկերել զանգուածային ջարդերը եւ մարդկութեան դէմ ոճիրները որոնց մաս կազմած է (թէեւ նման տիպարներու նախընթացներ կան ժամանակակից գրականութեան մէջ): Միւս կողմէ հեղինակը կը ստեղծէ նաեւ անհետեւեր կացութիւններ, օրինակ երբ գրքին աւարտին հերոսը քիթը կը սեղմէ անհպելի, անմերձենալի Հիթլէրին:

Այս ծաւալուն գործը գրուած է 19րդ դարու աւարտի վէպերու ըմբռնումով: Չգալի է որ հեղինակը հաչածանօթ է ռուսական գրականութեան դասականներուն – Թոլսթոյ, Տոստոեւսկի – եւ կրած կրնի ալ ըլլալ որոշ ազդեցութիւններ: Գեղագիտականօրէն ամէն բան կատարեալ չէ: Պատումին թանձրութիւնը, շատ ֆիլ ստորաբաժանումներով եւ բացատրութիւններով, նաեւ նացիական տիտղոսներու առատութեամբ, դժուար ընթեռնլի կը դարձնէ գիրքը:

Այսուհանդերձ ընթերցողը վէպին կը կապուի: Վէպին հարուստ աստղէը, մօտաւոր անցեալի մարդկային ահաւոր ողբերգութիւնը, պատերազմներու գազանային բնոյթը, սեզբունքներու անանկութիւնը, Եւրոպայի աւերումը բոլոր կողմերով եւ իմաստներով, վաւերագրային մանրամասնութիւնները (թէեւ անոնց մատուցման անտանելի եղանակը քիչ մը կը պղտորէ ամբողջական պատկերը) մարդկութեան հաւաքական յիշողութեան մաս կը կազմեն, եւ ընթերցողը

La destruction des Arméniens (1915) et des Tutsis (1994)

AU MILIEU DES RUINES de Zabel ESSAYAN
et *DANS LE NU DE LA VIE* de Jean HATZFELD

Comparaison

Ce texte a fait l'objet d'une lecture à deux voix par Hermine Karagheuz et Liliane Daronian, le 4 novembre 2006, lors des journées Mémoires arméniennes *(installation andiovisuelle, exposition, tables rondes) organisées au Parc de la Villette -dans le cadre de l'Année de l'Arménie en France- par Jean-Claude Kebabdjian et Jacques Kebadian et par l'AAA, et le CRDA. Une version augmentée sera publiée dans les* Mélanges, *dédiée à l'historien Jean-Pierre Chrétien.*

En lisant **Dans le nu de la vie** [1] de Jean Hatzfeld qui concerne le génocide du Rwanda, il s'est produit comme un appel à comparaison avec **Au milieu des ruines** [2] de Zabel Essayan, dont je poursuivais alors la traduction. **Au milieu des ruines** porte sur le massacre des Arméniens dans l'Empire ottoman, en Cilicie. L'appel est venu des textes eux-mêmes, peut-être de la «blessure cachée» évoquée par Sylvie Umubyeyi, interrogée par Jean Hatzfeld : **«Après le passage du génocide, il subsiste, enfoui dans l'esprit du rescapé, une blessure qui ne pourra jamais se montrer en plein jour, aux yeux des autres. Nous, nous ne connaissons pas exactement la nature de la blessure cachée, mais au moins nous savons qu'elle existe»** [3].

En 1908, l'avènement du pouvoir jeune-turc dans l'Empire fait espérer une ère de réformes et de libertés. L'espoir sera de courte durée et presque aussitôt, en avril 1909, surviennent des massacres qui feront quelques trente mille victimes parmi la population arménienne de Cilicie [4]. Ils furent précédés par ceux qui endeuillèrent les provincs arméniennes sous le sultan Abdul Hamid en 1894-96, et suivis par la Catastrophe [5] de 1915-16 qui anéantira les Arméniens de l'Empire, faisant un million et demi de victimes [6].

Le 6 avril 1994, l'avion qui ramène à Kigali, le président du Rwanda, Juvénal Habyarimana, fait l'objet d'un attentat qui provoque la mort du président. C'est le prétexte au déclanchement de tueries de Tutsis et aussi des Hutus de l'opposition dans tout le Rwanda, selon un plan concerté de longue date. Ces tueries feront entre huit cent mille et un million de victimes. Jean Hatzfeld s'attachera à recueillir les témoignages de rescapés dans la région de Nyamata [7].

Née à Constantinople, en 1878, la vie de Zabel Essayan, grande figure de la littérature arménienne, fut mouvementée. Son histoire reflète celle du peuple arménien qui s'ouvre alors au monde, aspire à la liberté et subit une succession d'événements tragiques. Elle séjourna à Paris où elle se maria, fit des études et écrivit. Le 24 avril 1915, elle échappa de justesse à la rafle des intellectuels dans la capitale ottomane, prélude au projet d'extermination des Arméniens. Après avoir résidé en divers pays, elle se rendit en Arménie et son parcours s'acheva en 1943, dans une obscure geôle soviétique. En juin 1909, mandatée par le patriarcat arménien de Constantinople, elle se rend en Cilicie dans le cadre de la Croix-rouge arménienne, pour porter assistance aux sinistrés, notamment à la cohorte des orphelins. De retour, elle écrit **Au milieu des ruines** [8].

Jean Hatzfeld, né en 1949, a été journaliste à **Libération.** Il fut chroniqueur sportif, correspondant de guerre. Il est aussi écrivain. Il a séjourné plusieurs mois au Rwanda depuis le génocide, et plus précisément sur les collines de Nyamata où il a recueilli des témoignages de rescapés tutsis.

Le travail comparatif proposé confronte ce qui fut écrit au début et à la fin d'un siècle, dans des contextes aussi différents que l'Empire ottoman et la République rwandaise.

La Cilicie et les collines de Nyamata sont respectivement deux régions incluses dans des ensembles plus vastes : l'Empire ottoman pour la première, la République de Rwanda pour la seconde. La commune de Nyamata est près de cent fois moins étendue que la Cilicie mais le nombre des victimes y est presque deux fois plus important: les tueries s'y commettent pendant 5 semaines, **«entre le lundi 11 avril à 11 heures et le samedi 14 mai à 14 heures»** [9]. Elles durent 6 jours en Cilicie où elles se produisent en deux temps, du 14 au 16 avril, puis du 25 au 27 avril 1909 [10]. La violence des tueries s'exerce dans les villes et villages parfois très distants et dans ces espaces de tueries, la mort est omniprésente, comme dans les marais de Nyamata.

Se remémorant une messe de requiem, Zabel Essayan montre comment le processus identificatoire opère en elle : **«M'abandonnant jusqu'au tréfonds de la douleur, je sentais mon individualité se fondre peu à peu dans la souffrance collective.** [...] **C'est alors que j'ai communié avec le véritable destin de mon peuple»** [11]. Elle aimerait pouvoir se délester de cette trop grande implication laquelle, pense-t-elle, pourrait nuire au caractère universel de ce dont elle a à témoigner et qu'elle considère, avant la lettre, comme un crime contre l'humanité : **«**[...] **j'irais jusqu'à souhaiter que soit oubliée la nationalité de l'auteur et que l'on se souvienne que la douleur, l'indignation, le chagrin ou le désespoir, qui ont fait tour à tour entendre leur voix en ces pages, ne sont que l'expression de sentiments humains»** [12].

Zabel Essayan décrit l'univers de souffrance qui se présente à elle. Cet univers s'insinue en elle, parce qu'elle anticipe, parce qu'elle voit et entend, enfin, parce qu'elle imagine. Son empathie et sa capacité identificatoire deviennent des outils de transmission là ou la raison défaille. Elle se décrit elle-même revivant en imagination —jusqu'aux confins de l'imaginable— ce qui lui a été rapporté, comme si elle voulait redonner corps —son corps— à ce qui s'est passé : celui du témoin direct. Evoquant l'ouvrage, le critique et écrivain Hagop Ochagan ne dit-il pas, en substance, par une formule forte et elliptique, que c'est avec son corps que Zabel Essayan a écrit ses impressions ? [13].

Jean Hatzfeld ne donne pas, dans son livre, les raisons qui l'ont conduit à écrire sur la tragédie du Rwanda. Un début de réponse apparaît dans les propos d'une rescapée : **«...j'ai compris votre besoin d'entendre ce que nous avons vécu pendant tout ce temps, votre désir de savoir comment je devrais survivre à ces peines»** [14]. On apprend dans une interview au journal **Le Monde** [15] qu'il est issu d'une famille juive et habité par l'histoire d'un autre génocide : **«C'est compliqué parce que le mot est tabou dans ma famille».** L'identification de Jean Hatzfeld aux rescapés aiguise probablement une écoute que parachève un travail d'écriture. Par ce travail, l'auteur «présente» la parole des rescapés, il s'en fait l'intercesseur.

Dans ce même article, Jean Hatzfeld s'explique sur la nature littéraire de son travail : **«la construction littéraire permet d'approcher plus près de la vérité».** [...] **Pour donner tout leur sens à ces témoignages, il faut les inscrire dans la littérature».**

Il en est de même pour **Au milieu des ruines** considéré comme un chef d'œuvre de la littérature arménienne.

Dans les deux cas, le passage par l'identification —explicite ou implicite— et celui par la littérature jouent un rôle central qui permet d'affronter un réel innommable, difficilement saisissable.

Les conditions de production de chacune des œuvres sont à l'opposé. **«Le séjour à Nyamata s'échelonne sur plusieurs mois, interrompu par des retours à Paris afin d'écouter les entretiens**[...] **et repartir avec de nouvelles questions»** [16] [...] **«Là-bas m'attendent une chambre dans la maison d'Edith, une voiture tout-terrain** [...] **et un magnétophone»** [17]. Les tueurs ne sont pas au pouvoir au Rwanda, et dans la commune de Nyamata, ils sont plutôt au pénitencier de Rilima ou en fuite au Congo.

Pendant son séjour de près de trois mois, Zabel Essayan n'est pas seulement, on l'a vu, préoccupée d'écriture. Ses rencontres avec les sinistrés sont de courte durée, uniques. Chaque séparation est vécue par eux comme un abandon.

Régnait à cette époque une liberté d'expression dangeureuse dans le cadre d'un régime qui prônait les libertés et ourdissait simultanément le crime. Les précautions auxquelles elle est tenue sont perceptibles. En Cilicie, l'impunité ds criminels est la règle: **«...assis devant des boutiques, sur des tabourets bas, des hommes accusés de meurtre fumaient tranquillement le narguilé»** [18] Le constat des rescapés est douloureux: **«...des criminels avérés sont laissés libres et lorsqu'ils passent à côté de nous, ils se retournent avec insolence, ils nous dévisagent...»** [19]. La punition s'abat plutôt sur les rescapés et surtout sur ceux qui ont eu l'audace de résister : **«...ceux qui n'avaient pas été massacrés étaient considérés comme coupables de vivre. Ceux qui avaient pris les armes pour défendre leur maison et leur village** [...] **étaient condamnés à mort ou à de longues peines d'emprisonnement»** [20].

Zabel Essayan parcourt la Cilicie, sous les yeux des tueurs, alors qu'elle est femme et arménienne. Elle voyage sur de longues distances, sous un soleil de plomb, dans une charrette qui lui brise le dos. La nuit, elle craint de n'avoir nulle part où dormir : **«Nous savions déjà qu'il ne restait ni église, ni école; pas le moindre foyer arménien où nous aurions pu demander l'hospitalité»** [21].

Les témoignages sont recueillis par Jean Hatzfeld en 1997, soit trois ans après les faits, seulement deux mois

---

●►

կամայ – ակամայ, երբեմն անդոհանքով, մերթ զզուանքով, մասնակից կը դառնայ դէպքերու հոլովոյթին: Խոովք մը հանդարտեցնելու ձեւը կրնայ աւելի խոովք փնտռելու մէջ կայանալ:

Որպէս եզրափակում կարելի է աւելցնել թէ հաւաքական յիշողութիւնը մարելու ժամանակ ալ չէ, հետեւաբար գործը ունի նաեւ այժմէական ճիւղաւորումներ, այլ դունաւորումներով եւ յաւելեալ պերակատարներով: Բ. Ա.

մարտէն եաք չարունակուող տեղական թէ չրջանային պատերազմները, աւերները, խժդժութիւնները, ջարդերը, փոքրամասնութիւններու մաքրագործումը, խարականութիւնը, կանգ չեն առած աչխարհի չորս կողմերը: Միւս կողմէ, **«Les Bienveillantes»**ները կը շարունակեն ըզգացնել իրենց մղձաւանջային ներկայութիւնը եւ մեզի եւս կ'ըսկրկինք զիրենք կոչել իրենց անունով:

Գ. Բ.

Պոսթըն

après Zabel Essayan qui se rend en Cilicie en juin 1909. Le temps commence à exister à nouveau dans les collines de Nyamata alors qu'en Cilicie il est plus proche de ce qu'évoque Claudine Kayitesi : **«On était oublié du temps. Il devait continuer de passer pour d'autres, des Hutus, des étrangers, des animaux, mais il ne voulait plus passer pour nous»** [22].

Le texte de Z. Essayan est un sombre récit de voyage. L'ensemble semble avoir été écrit d'un souffle d'une écriture fluide toujours soutenue. Portant l'histoire d'une humanité bafouée, il apparaît comme un long fleuve qui coulerait sans heurt. Il est protecteur, maternel à l'image de l'exergue au chapitre sur les orphelins **«...en chaque orphelin, voyez votre propre enfant et souffrez pour chacun d'eux en particulier. Offrez votre cœur tout entier pour cette maternité imprévue et douloureuse».** Lorsqu'il se fait intercesseur, entre la vie —ceux à qui il s'adresse— et la mort —ceux dont la vie a été brutalement interrompue—, le texte évoque, par l'intériorité, la spiritualité qui en émane, certains statues ou masques africains à l'interface de la vie et de la mort, du visible et de l'invisible. Le sentiment d'ampleur n'est jamais débordement.

Dès son arrivée en Cilicie, Zabel Essayan éprouve le sentiment de se trouver face à des gens qui ont dans les yeux le souvenir des mêmes flammes, et dont la parole est porteuse de la même confusion. La vision du dortoir des orphelins donne cette même impression d'un tout indivisible : **«...sur des matelas alignés à même le sol, régnait une confusion de membres enfantins à moitié nus... Comme l'espace manquait, on avait l'impression que les enfants étaient couchés comme agglutinés les uns aux autres»** [23]. Certaines figures émergeront de cette masse indistincte.

Jean Hatzfeld présente quatorze témoignages dans un cadre ordonné de manière identique. Une première page donne en titre, le prénom, le nom, l'âge, la fonction, le lieu d'habitation du témoin. Suit une photo qui le représente dans un cadre familier. La présentation identique ne s'oppose pas à la volonté d'individuation. On peut penser que l'auteur cherche à donner toute sa place à la personne du rescapé, à sa parole, à sa dignité, à sa part dans la vie. Tout en finesse et profondeur, la parole des rescapés, qui parviennent à mettre l'indicible en mots, est bouleversante.

Zabel Essayan relève que les sinistrés arméniens n'accèdent guère à la parole. **«La terrible réalité»** est **«au-delà des limites de l'imagination humaine. Ceux qui l'ont vécu ne sont pas non plus capables de la raconter dans son intégralité; tous bafouillent, soupirent, pleurent et ne rapportent que des bribes d'événements»** [24].

Elle se heurte à ce même silence en elle-même : **«Mais ce que je vis dépassait toute imagination; il m'est difficile d'en donner une vue d'ensemble; les mots, avec leur signification quotidienne et courante, sont incapables de décrire les scènes épouvantables, indicibles, que mes yeux eurent à contempler»** [25]. Claudine Kayitesi, dans **Le Nu de la vie,** cherche aussi un mot manquant : **«...il manque un mot en kinyarwanda pour désigner les méfaits des tueurs d'un génocide, un mot dont le sens surpasse la méchanceté, la férocité et cette catégorie de sentiments existants»** [26]. Elle ajoute un peu plus loin : **«Je pense d'ailleurs que personne n'écrira jamais toutes les vérités ordonnées de cette tragédie mystérieuse** [...]» [27].

Dans les deux textes, la volonté d'extermination et le désespoir qu'elle engendre font référence à un «infini» qui échappe au domaine de l'imaginable, du compréhensible, du trasmissible. Rapporter ces faits est ressenti à la fois comme une exigence et une impossibilité. Zabel Essayan en témoigne : **«...mais je ne parviens jamais à faire la somme des éléments composant l'histoire infinie et sanglante que représente chacune de ces têtes d'anfans»** [28].

Les femmes et les enfants constituent l'immense majorité des sinistrés de Cilicie, dans une société qui donne ordinairement peu de place à leur parole. Ajoutons que les sujets chrétiens sont, dans l'Empire, infériorisés et dominés, ce qui altère aussi leur libre expression. Ce que l'on appelle le **«silence des rescapés»** s'en trouve probablement redoublé. A la rareté des paroles se substituent des sanglots, des gémissements, des hurlements, qui font écho aux rituels traditionnels de deuil. Les femmes s'arrachent les cheveux, se griffent le visage, déchirent leur vêtements, se frappent elles-mêmes, se tordent de douleur. Le corps se substitue à la parole manquante. Et quand on observe ces corps, ce ne sont que les plaies non cicatrisées, visages cadavériques défigurés, lèvres convulsées, membres disloqués. On chante plutôt qu'on ne parle: berceuses sur la sépulture d'un enfant, chants de lamentation.

Dans eL Nu de la vie est parcouru par le mot «génocide». Cette phrase d'innocent Rwililiza illustre la prégnance du mot dans la réalité rwandaise : **«Tous les jours je prononce le mot "génocide»** [29]. L'usage du mot, en référence au génocide des Juifs, semble aider à penser ce qui est arrivé.

En 1909, le mot n'existe pas, ni en 1915. Mais des éléments de comparaison existent dans l'histoire des Arméniens. Zabel Essayan fait souvent référence aux massacres de 1884-86. Le destin doublement tragique des travailleurs saisonniers, **«déjà endeuillés et meurtris»** [30], la bouleverse. Ayant survécu aux massacres dans les provinces arméniennes, venus en Cilicie pour y travailler la terre, ils y trouvent la mort.

1909 en Cilicie ou 1994 au Rwanda ne sont pas des faits isolés, dans l'un comme dans l'autre cas, les rescapés évoquent des antécédents, un climat sombre, une chaîne de crimes impunis.

Abordons de plus près le champ proprement dit de la terreur et des massacres.

Au Rwanda comme en Cilicie, la déshumanisation précède la mort. Au Rwanda on donne aux Tutsis des noms d'animaux nuisibles : **«cancrelats», «vers», «serpents»** [31]. Innocent Rwililiza décrit ainsi le mécanisme : **«Ils avaient enlevé l'humanité aux Tutsis pour les tuer plus à l'aise...»** [32]. En Cilicie, on traite les Arméniens de **giavours,** terme de mépris appliqué aux non-musulmans: **«Ils ne nous ont pas considérés comme des êtres humains... Ils nous ont traités pis que des chiens... Ils nous tuaient en disant: "Vous êtes sans Dieu, et tout comme votre Christ qui est mort dans la souffrance, chacun d'entre vous mourra dans la souffrance...»** [33].

Au Rwanda comme en Cilicie, ce que l'on croit être un refuge sacré —l'église— est en réalité un piège mortel où l'on meurt par centaines, par milliers.

En Cilicie comme à Nyamata, il arrive que le sang des victimes soit ingéré par les survivants. Angélique Mukamanzi explique comment on maintenait les enfants en vie pendant la fuite dans les marais : **«On leur disait de rester gentils comme des poissons dans les mares. C'est-à-dire de ne pas sortir plus que la tête et de ne pas pleurer. On leur donnait à boire l'eau des boues, même si, parfois, elles étaient un peu teintées de sang»** [34]. Claudine Kayitesi, elle aussi, se souvient: **«On buvait l'eau du marais pleine de boue. Elle était vitaminée, excusez-moi l'expression, du sang des cadavres»** [35]. Dans **Au milieu des runies** affleure la révolte : **«...la putréfaction était telle que l'on fût obligé d'enlever les cadavres qui étaient cachés dans ces vastes moissons. Et le pain dont ils firent l'aumône ensuite aux veuves et aux orphelins, provenait du blé irrigué par ce sang»** [36].

Cibles du projet d'extermination, les corps vivants et les corps morts sont dans une terrible proximité. Dans l'église de Nyamata, **«les gens qui ne coulaient pas de leur sang coulaient du sang des autres...».** Claudine Kayitesi a une phrase saisissante pour décrire cette proximité : **«Nous, quand on rencontrait ces cadavres tout nus qui avaient été découpés,** [...] **cette vision de nudité nous brûlait les nerfs d'une terrible façon. Ces corps nus à l'abandon du temps, ils n'étaient plus tout à fait eux, ils n'étaient pas encore nous. Ils étaient un cauchemar véridique, je ne pense pas que vous pouvez comprendre»** [37]. »

De nombreuses scènes, dans les deux ouvrages présentent des enfants martyrisés au-delà de l'imaginable. Dans un long passage, Zabel Essayan suggère le viol d'un enfant : **«Son enfance déshonorée, outragée, s'était éveillée, prématurément, au plus grand des malheurs humains»** [38]. Au Rwanda, **«...toutes les femmes s'attendaient à être violées»** [39]. En Cilicie **«...» des vieilles femmes paralysées et aveugles furent oubliées dans les maisons incendiées»**[40], dans les collines de Nyamata, beaucoup de vieillards **«se sont laissés périr, assis au petit jour contre un arbre**[...]» [41].

En Cilicie comme à Nyamata, il faut faire souffrir plus encore en tuant tous les membres d'une famille sous les yeux d'un membre survivant de cette même famille.

En Cilicie, les instruments de mort les plus courants sont l'arme blanche, le fusil et le feu, et à Nyamata, le feu encore et la machette, un instrument agricole.

Quels sont les bruits que fait le crime de masse? Les tueurs arrivent en chantant dans l'église de Nyamata : **«[...] ils criaient de toutes leurs forces, ils riaient à gorges chaudes. Ils cognaient à bout de bras, ils coupaient sans choisir personne»** [42]. Ces rires rendent fous : **«...les gens sur le point de mourir devenaient fous en entendant les rires diaboliques d'une foule sauvage assoifée de sang»** [43]. Dans l'église de N'tarama, **«on n'entendait que le brouhaha des attaques, on était presque paralysés, au milieu des machettes et des cris des assaillants»** [44]. En Cilicie, **«à travers le bruit assourdissant et continu des fusils, celui de voix humaines parvenaient jusqu'à nous, confus, indéterminé, effrayant, comme sorti d'une seule bouche»** [45]. L'impressionnante expression de Cassius Niyonsaba, douze ans, est très évocatrice : **«Il y avait un fort tapage et fort silence en même temps»** [46].

Alors que sur les collines de Nyamata, on voit évoluer de petites équipes de tueurs bureaucrates qui **«travaillent» de «9h30 à 16h»** [47], c'est plutôt l'impression d'une foule qui attaque par surprise qui prédomine en Cilicie mais le crime y est tout aussi organisé et entre Adana et Erzine les tueries sont coordonnées au moyen du télégramme.

. . .

Ce mouvement de va-et-vient entre les deux textes est loin d'épuiser le sujet, mais déjà semble apparaître une communauté de destin entre ceux qui gardent, au fond d'eux-mêmes, une **«blessure qui ne pourra jamais se montrer en plein jour», «blessure cachée»** dont ils ne connaissent pas la nature mais qu'ils partagent.

LILIANE DARONIAN

---

(1) J. Hatzfeld, *Dans le nu de la vie : récits des marais rwandais.* Paris, Seuil, 2000. Référence en abrégé : *Le nu*

(2) Z. Essayan, *Au milieu des ruines*, Constantinople, H.H.E., 1911, traduit de l'arménien par Liliane Daronian et Annie Kambourian, non publié. Référence en abrégé : *Les ruines*

(3) *Le nu*, p. 208.

(4) «Cette région de près de 37 350 km², enclavée entre le Taurus cilicien au nord et à l'ouest, l'Antitaurus et l'Amanus à l'est et la mer Méditerranée au sud, recouvre approximativement les limites du royaume arménien de Cilicie [...]», Raymond Kevorkian, «Les massacres de Cilicie d'avril 1909», *Revue d'histoire arménienne contemporaine*, 1999, Tome 3, n° spécial, p. 21.

(5) *aghed*, en arménien.

(6) «Les massacres de 1894-1896 marquent, de fait, le début du processus génocidaire qui va se poursuivre sous trois régimes politiques successifs». Claire Mouradian, «La question d'"Orient ou la sanglante agonie de "l'homme malade"», *Revue d'histoire de la Shoah*, numéro spécial ayant pour titre : *Ailleurs, hier, autrement : connaissance et reconnaissance du génocide des Arméniens*, janvier-août 2003, 177-178, p. 81.

(7) «La commune de Nyamata s'étend sur une quinzaine de collines d'une superficie totale de 398 km². Sa population en mars 1994, à la veille du génocide s'élevait à environ 119 000 habitants: environ 60 000 Hutus et 59 000 Tutsis]...[Environ 50 000 Tutsis ont été assassinés [...]» *Le nu*, p 229.

(8) Voir notamment au sujet de cet ouvrage, l'article de Krikor Beledian, «L'expérience de la catastrophe dans la littérature arménienne», *Revue d'histoire arménienne contemporaine*, 1995, Tome I, p. 127-197 et le chapitre de l'ouvrage de Marc Nichanian, *Entre l'art et le témoignage: littérature arménienne au XX' siècle*, vol. I, «Zabel Essayan: la fin du témoignage et le revirement catastrophique», Genève, Métis Press, 2006, p. 215-274.

(9) *Le nu*, p. 7.

(10) Raymond Kevorkian, «Les massacres de Cilicie d'avril 1909», *Revue d'histoire arménienne contemporaine*, *op. cit.*, p. 59 et 89.

(11) *Les ruines*, p. 24.

(12) *Les ruines*, p. 8.

(13) Hagop Ochagan, *Hamapatker arevmtahay grakanutyan* [*Panorama de la littérature arméno-occidentale*], Beyrouth, Hamazkaïne, 1968, Vol. 6, p. 246 (en arménien).

(14) *Le nu*, p. 169.

(15) *Le Monde 2.* Supplément du *Monde* daté du 21-22 mars 2004.

(16) *Le nu*, p. 173.

(17) *Le nu*, p. 173.

(18) *Les ruines*, p. 272.

(19) *Les ruines*, p. 225.

(20) *Les ruines*, p. 6.

(21) *Les ruines*, p. 221.

(22) *Le nu*, p. 192.

(23) *Les ruines*, p. 39.

(24) *Les ruines*, p 17.

(25) *Les ruines*, p. 35.

(26) *Le nu*, p. 189.

(27) *Le nu*, p. 198.

(28) *Les ruines*, p. 37.

(29) *Le nu*, p. 112.

(30) *Les ruines*, p. 122.

(31) Sur la propagande qui contribua à la déshumanisation et conduisit au génocide voir *Rwanda, Les média du génocide*, sous la dir. de Jean-Pierre Chretien, Paris, Karthala, 2002.

(32) *Le nu*, p. 100.

(33) *Les ruines*, p. 207.

(34) *Le nu*, p. 82.

(35) *Le nu*, p. 190.

(36) *Les ruines*, p. 68.

(37) *Le nu*, p. 196.

(38) *Les ruines*, p. 42.

(39) *Le nu*, p. 70.

(40) *Les ruines*, p. 18.

(41) *Le nu*, p. 54.

(42) *Le nu*, p. 17.

(43) *Les ruines*, p. 18.

(44) *Le nu*, p. 51.

(45) *Les ruines*, p. 51.

(46) *Le nu*, p. 51.

(47) *Le nu*, p. 7. ■

Avétis Aharonian, SUR LE CHEMIN DE LA LIBERTÉ

Marseille, éd. Parenthèses, 2006, collection «diasporales».

par Chakè MATOSSIAN
Docteur en Philosophie et Théorie de la Communication

Sous une couverture graphiquement réussie, reprenant une image du film **Ararat** d'Atom Egoyan, les éditions Parenthèses rééditent le receuil paru en 1979 des textes d'Avéits Aharonian écrits entre 1898 et 1902 lors de son séjour en Europe, pour le périodique officiel de la Fédéraiton révolutionnaire arménienne, **Drochak**, dirigé par Christapor Mikaelian à Genève. Ecrivain, chroniqueur et homme politique, né en 1866 dans un petit village au pied de l'Ararat, Avétis Aharonian a vécu les massacres perpétrés sous le règne d'Abdul Hamid et les a vus comme l'annonce d'une extermination plus effrayante encore qu'il découvrira avec le génocide de 1915. Les dix-neuf nouvelles réunies ici transportent ses souvenirs, ou plutôt les impressions indélébiles que de telles expériences limites laissent sur l'esprit, la mémoire et le corps. Si Avétis Aharonian a étudié à Etchmiadzine, à Lausanne et à Paris, il n'en a pas pour autant oublié la campagne, les paysage des montagnes, les forêts, les champs, la flore et la faune qui y vivent ou qui y meurent et surtout y agonisent. Sa vie se passe entre le Caucase et l'Europe ; il occupe des postes importants comme celui de la présidence du Conseil national arménien du Caucase et, à la proclamation d'indépendance de la République arménienne, le 28 mai 1918, celui de président de la délégation de la République arménienne. Il signe le traité de Sèvres le 10 août 1920 et quitte l'Arménie effondrée et soviétisée pour s'établir en France où paralysé depuis 1933, il s'éteint en avril 1948, à Marseille.

Le style de ces nouvelles, peut sembler assez daté au lecteur d'aujourd'hui plus habitué à la crudité et à la cruauté du réel banalisées par les médias. Certes, le pathos un peu trop larmoyant d'Avétis Aharonian, ses effets mélodramatiques teintés de romantisme, contrastent avec des écrits épiques récents, relatant les mêmes faits, comme **Le conte de la pensée dernière**[1] dans lequel Edgar Hilsenrath narre crument, avec vigueur et animosité, à traveres l'histoire d'un paysan arménien émigré un temps aux Etats - Unis et revenu sur ses terres, les massacres subis par les Arméniens et la programmation du génocide par les Turcs. Voici un extrait des pages d'Hilsenrath décrivant ce qui a suivi le soulèvement de Van :

Sur l'ensemble du territoire anatolien, c'est aux portes mêmes des villes que les Arméniens furent fusillés. A Bakir, cependant, on se montra plus discret. Comme les hautes montagnes n'étaient pas très éloignées, on conduisit les Arméniens arrêtés à l'extérieur de la ville, dans la montagne, à une distance que j'évalue à quarante longueurs de cigarette, ni plus ni moins. Là où les gorges si profondes que les zaptiehs eux-mêmes craignaient de regarder par-dessus les promontoires rocheux, là où les djinns mêlaient leurs hurlements à ceux du vent et où un homme vaillant ne pouvait pisser dans un ravin sans éprouver une sensation de creux à l'estomac, là où l'on n'avançait qu'avec prudence et où l'on tenait serrées les rênes de sa monture, c'est là qu'on les fusilla. Cependatn, tous ne furent pas fusillés : Les gendarmes étrangers à la région, appelés en renfort pour prêter la main aux zaptiehs de Bakir, disaient qu'il fallait économiser les munitions, parce qu'on était strictement rationné à ce point de vue et que les temps étaient difficiles — ce que d'autres avaient dèja dit avant eux. Ces zaptiehs venus d'ailleurs donnèrent l'exemple en passant les Arméniens au fil de l'épée. Plusieurs commandos de tchettés arrivèrent également sur les lieux. Et ces tchettés avaient des haches dans leurs fontes. Les stupides et indolents zapetiehs de Bakir furent stupéfaits de voir avec quelle dextérité les tchettés s'entendaient à défoncer les crânes des Arméniens à la hache, à croire que ils n'avaient jamais rien fait d'autre de leur vie. C'était un avantage aussi de ne pas avoir à enterrer les morts, les ravins constituaient des tombes idéales.[2]

Avétis Aharonian n'avait certes pas manqué de souligner le sadisme des gendarmes turcs (zaptié), les insultes et les tortures qu'ils infligaient aux villageois, notamment au sacristain Grégoire, mis à nu par ses bourreaux :

Le sacristain se pencha sur le piège et se mit à donner des explications. Lorsqu'il avança les deux mains vers la partie qui attrape la patte ou le cou de l'animal imprudent, l'un des zaptié déclencha soudain le mécanisme et les deux poignets du malheureux vieillard furent immédiatement coincés dans le piège. Il hurla de douleur : c'était insupportable. Des larmes amères apparurent dans les yeux du vieillard et tombèrent sur les poignets meurtris. Toutes ses supplications restèrent vaines. Ils ne le libérèrent pas. Ils en riaient au contraire et s'amusaient. Le vieillard essaya de se libérer les mains en s'aidant des pieds. Mais sans succès. Il se débattait comme un fauve blessé et hurlait de douleur. Son corps nu pris au piège se roulait au sol. Il suppliait, pleurait alors que les zaptié riaient sans cesse. Ils trouvaient le spectacle vraiment très amusant.[3]

Parfois, les larmoiements semblent trop abondants. Ils sont en fait le revers de la virilité, indissociable de l'héroïsme;l'homme viril et héros proné par Aharonian est aussi un homme capable de pleurer et de faire pleurer les autres. Les femmes héroïques sont des femmes viriles, des veuves. Les types de femmes chez Aharonian se distinguent par leur rôle social, par leur position dans le tissu social fondé sur les liens du mariage. Il y a les veuves, les vierges et les mères. Les veuves dégagent une force virile, prennent des initiatives, risquent la vie pour la liberté, l'honneur et la résistance. Les vierges se sacrifient, les mères, comme la déesse grecque Hestia restent autour du foyer et nourrissent ceux qui gravitent autour de ce centre chaleureux où il arrive qu'un chat ronronne. Elles perdent en général un fils. L'homme quant à lui se distingue, à la fois par une position sociale et par son caractère. Chez Aharonian, le héros résistant est forcément asocial, il vit en marges, retiré dans la montagne et dépend, pour sa nourriture et sa survie, des habitants du village. Aharonian laisse peu de choix au paysan villageois : il y a celui qui se convertit à la résistance, celui qui tente d'aider mais finit par trahir sans le vouloir et doit, par culpabilité, se convertir à la résisitance et, enfin, il y a aussi le vrai traitre. Le pathos qui marque la narration se trouve renforcé par la «rage» qui vient contrebalancer les larmes. Le mot «rage» est sans doute celui qui apparaît le plus dans les contes réunis ici. La rage naît de la vue du sang des siens versé injustement, c'est la rage des personnages ; mais c'est aussi, bien sûr, la rage de l'auteur et cette rage, Aharonian la dirige contre la croyance du peuple arménien, une croyance qui devient crédulité, une acceptation du texte évangélique pris au pied de la lettre. Il s'attaque à une religiosité qui a entraîné le peuple à accepter d'endosser le rôle du bouc émissaire, à ne pas se révolter : «Qui donc a lié le sang au salut? » (p. 127). La rage d'Aharonian est une rage biblique plus qu'une rage d'athée. C'est Job plus que Voltaire.

Ils m'ont dit : «donne-nous ton caftan». Je leur ai même donné ma soutane. N'est-ce pas ce que l'Evangile m'avait enseigné depuis quarante ans, continua le sacristain ? On m'a frappé à la tête et j'ai présenté mon visage. Ca aussi, c'est l'Evangile qui nous l'a enseigné. Ils ont brulé ma barbe. Puis ils ont percé ma chair... L'Evangile n'avait pas écrit que si l'on perce ta chair, tu ne ressentiras pas la douleur ? Et moi, je l'ai ressentie, et quelle douleur ! [...] Apportez-moi un linceul, Arméniens : il ne me reste que le linceul. Celui qui a donné sa chemise et sa soutane sans broncher à l'ennemi, celui qui a présenté son visage pour être giflé, celui qui, comme moi, a souri sous son poing, doit désormais se promener dans un linceul. Arméniens ! Il ne reste que le linceul ! Nous avons donné trop de chemises et de soutanes. Soyons maudits..., dit le sacristain. Et, affaibli, il s'affala au sol de tout son long, comme un chêne millénaire déraciné par la tempête. (pp. 128-129).

Dans son roman, Edgar Hilsenrath a lui aussi mis en evidence le lien entre souffrance et croyance que renforce l'existance en cet endroit précis de la terre :

«Mais il ne peut pleuvoir durant un mariage arménien !»

Et pourquoi cela ?»

«Parce que le Christ se trouve parmi les convives».

«Comment sais-tu cela?»

«Tout le monde sait cela, dis-je. Le Christ est présent à tous les baptêmes et à tous les mariages arméniens.»

«De tous les chrétiens, les Arméniens sont-ils ses préférés ?»

«Oui, mon angelet, dis-je, moi, le conteur. De tous les chrétiens, les Arméniens sont ses préférés, car ils sont en grand danger ici, au pays des musulmans.»

«En grand danger ?»

«En grand danger.»

«Par amour pour Lui ?»

«Par amour pour Lui.»[4]

Aharonian peint en noir, un peu comme Géricault, au bitume, en faisant appel aux éléments météorologiques, principalement la tempête, caractéristique de la vision du sublime romantique. La force des éléments, la puissance du vent se font les indices de l'horreur indicible. Le souffle de la tempête, le mugissement du vent deviennent les seul bruits, les seuls sons capables d'exprimer l'horreur dépourvue de sens qu'aucun mot dans aucune langue ne saurait signifier. Ce qui est indicible est aussi irregardable, d'où la présence de l'aède aveugle (l'**achough**) dont le chant se mêle aux sifflements lugubres d'un vent nocturne balayant un cimetière où il cherche désespérement son fils. S'adressant à un large public, puisque les textes paraissent dans un journal, Aharonian tente d'éveiller un juste sentiment de révolte en prônant un idéal héroïque dont la gestuelle théâtrale parfois outrée peut sembler un peu ridicule aujourd'hui. Ainsi fait-il dire au **haidouk** ou résistant arménien au moment où celui-ci meurt dans les bras du pauvre paysan Baghdo : «Ah ! je ne suis qu'une grue atardée... Des lieux lointains... Mon aile s'est brisée... Mes ailes sont brisées... Je ne peux plus, je n'en peux plus... Qui es-tu ?» (p. 96). Qu'un homme vivant ses dernières minutes puisse parler de lui-même métaphoriquement en se comparant à une grue semble peu plausible. D'où la nécessité de situer ces textes dans leur contexte. Ils prennent en quelque sorte la relève des contes de fées et des légendes que les grand-mères racontaient dans les villages comme celui où a grandi Aharonian. Avec l'horreur des massacres, ce ne sont plus les fées qui pourraient faire rêver mais les héros qui doivent réveiller l'esprit de lutte, de défense et de justice. N'oublions pas que Aharonian ne narre pas pour le plaisir de la narration mais pour témoigner de l'insupportable qui doit passer par le détour de la représentation pour être communiqué. Dès lors que, par rapport à ce réel, toute parole est toujours dèja un masque ou un simulacre, autant se jeter tout entier dans le style de la fiction.

Les contes d'Aharonian n'oublient pas la vie. Au témoignage de l'auteur s'ajoute celui du cosmos. Aharonian en appelle aux étoiles, aux rochers, aux montagnes et aux champs. La nature est témoin et la nature est tombeau (champs, lacs, rivières). L'oiseau et le serpent, figures symboliques s'il en est, scandent les textes. Il arrive à l'auteur de se faire oiseau, de voler, en compagnie d'une vierge incarnant «l'esprit de liberté». Aharonian prend une vision aérienne de son pays qu'il ne reconnaît plus, non que les éléments y soient changés mais bien la couleur, leur couleur naturelle. Les rivières coulent toujours, mais elles sont devenues rouges, et rouges les champs. Couleur signalétique par excellence, le rouge du sang versé se fait annonciateur d'un nouvel homme né de la terre. Adam, ne l'oublions pas, signifie le rouge, le vivant. Ainsi Aharonian espère-t-il transmettre la flamme vivante du flambeau, «témoin de vie» :

Dans les foyres sombres et froids, j'ai allumé mon cœur comme un flambeau lumineux et j'ai attisé le feu de mon âme pour réchauffer les corps tremblants des malheureux. Ma parole a pénétré une âme veuve et mélancolique comme des gouttes de fer fondu et j'ai ainsi allumé le feu de la juste colère, là où régnait la glace. Dans les scrupules maudits, j'ai enfoncé l'acier froid de mon regard et j'ai arraché les masques des sourires hypocrites et de la ruse répugnante, en présence de leurs innombrables victimes. J'ai redressé le dos courbé du travailleur affamé et, dans son regard docile, j'ai mis l'étincelle divine. (p. 167).

Le livre d'Avétis Aharonian révèle également, de manière subtile et discrète, presque inconsciente, la culpabilité qui marque les survivants des massacres ou des catastrophes. Pourquoi suis-je encore vivant ? Au sentiment de déréliction s'ajoute la culpabilisaiton qui se fait moteur de l'écriture, injonction. La houlette de l'auteur :

Sur les flancs d'une montagne lointaine, les bergers trouvèrnt dès l'aurore, dans les fleurs, une houlette de fer sans pareille, au bout de la quelle se trouvait un cœur brûlé qui fumait encore . . . (p. 168).

---

(1) Edgar Hilsenrath, *Le conte de la pensée dernière*, Paris, Albin Michel, 1992 (éd. originale allemande *Das Märchen vom letzten Gedanken*, Munich, 1989).

(2) *Ibid.*, p. 388.

(3) Avétis Aharonian, *Sur le chemin de la liberté*, pp. 125-126.

(4) E. Hilsenrath, *op. cit*, p. 300.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6
MARDI
6 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·636

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

82e ANNEE — N° 21·636

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՄՆ-ՈՒ ԿՈՂՄԷ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ՞ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Ա.Մ.Ն–ու կողմէ Հայկական Ցեղասպանութեան ի վերջոյ ճանաչումի հեռանկարը բաւական խուճապի մատնած կը թուի ըլլալ Անգարան: Ճիշդ է որ դեմոկրատներու յաջողութիւնը որոշ յոյսեր կը ներշնչէ, բայց սխալ է մտածել թէ ստոյգ յաղթանակի մը սեմին ենք· ասիկա մի-այն այն պարզուկ պատճառով որ Ուաշինկթընի որեւէ միջոց կրնայ օգտագործել անվարան, Թուրքիան մղելու համար սա կամ նա քայլին: Արդէն Թրքական աղբիւրներու ըսածը թէ Ա· Կիւլի Ա.Մ.Ն այցին պիտի առաջարկուի որ օրինակ՝ Հայաստանի սահմանը բանալով Թուրքիա դրական ժեստ մը կատարէ, որոշ չափով գաղափար կու տայ դէպքերու յետագայ ընթացքին մասին: Ա.Մ.Ն–ու պաշտօնական դիրքէն, որ կը բնորոշուի նախագահին ու մօտիկ շրջանակին կեցուածքով, ոչինչ փոխուած է: Անոնք նոյնիսկ յայտարարեցին թէ ամէն բան պիտի ընեն ճանաչումի մը պատուար կանգնելու համար:

Նիւթին մասին հետաքրքրական մատնանշում մը կ'ընէր Թուրք ծանօթ լրագրող Մ·–Ա· Պիրանտ ("Հիւրրիյէթ", փետր· 2)· ըսելէ ետք թէ հայկական օրինագիծը հաստնցած ու հասած է ընդունելու փուլին, կը չեշտէր թէ սովորական սպառնալիքներով, ճառերով կարելի չէր արգելք ըլլալ անոր: Կը թելադրէր դիմել միակ ճարին որ անակնկալ արարքով մը աչխարհը զարմացնելու մէջ կը կայանար:

Մ·–Ա· Պիրանտ գրեթէ ստոյգ կը նկատէ դէպքերու հետեւեալ յաջորդութիւնը· մինչեւ այսօր 18 երկրի խորհրդարան ճանչցած է Ցեղասպանութիւնը ու նոյնքան մըն ալ կը պատրաստուի նոյն քայլին: Ցետոյ օրէնքներ պիտի հրապարակուին որոնցմով ժխտողականութիւնը պատժելի արարք պիտի հռչակուի: Պիտի յաջորդէ Թուրքիան եւս ճանաչումի մը ղելու պարտադրանքը: Իսկ վերջին փուլը պիտի կազմէ զոհերու չառաւիղներուն հատուցում վճարելու խնդիրը:

Լրագրողը կը յիշեցնէ թէ վերջերս արդէն թելադրած է չանտեսել առանց նախապայմանի յարաբերութիւն հաստատելու Հայաստանի պատրաստակամութիւնը· ան կ'ըսէ· "Երեւանը խօսակից առնելու կարեւորութիւնը չեշտած էի, քանի որ կարելի չէ չհզօքացնել հայկական լոպին": Ապա կը կրկնէ Հայաստանի սահմանը բանալուն օգուտը այս հարցին մէջ, աւելցնելով որ ատիա իսկ բաւարար պիտի չըլլայ, հարկ է միջազգային հանրութեան զարմանք պատճառելու միջոցը գտնել, քանի որ կ'ըսէ· "Ասո՛ս, Ցեղասպանութեան արատը մօտ է մեր ճակատը մրոտելու":

*
**

Մ·–Ա· Պիրանտին ազդարարութեան անսալու տպաւորութիւնը կը գործէ թերթին նոյն թիւին մէջ տրուած լուրը թէ Թուրքիոյ Մշակոյթի նախարարը Սփիւռքը պիտի հրաւիրէ Ապրիլ 24ի եկեղեցիին վերաբացումին: Ան ատիկա յայտարարեր է Ազգային Ժողովի լիագումար նիստին: Ատոր ալ թերեւս Եւրոպական Միութիւնն է "որուն մշակութային քաղաքականութիւնը հիմնուած է ոչ թէ հասարակաց, այլ բազմատարր մշակոյթի մը վրայ: Իսկ Թուրքիա Միութեան եւ համաշխարհային մշակոյթի քազմատարրութեան իտի նպաստէ":

*
**

Ա· Կիւլի Ա.Մ.Ն այցին նախօրեակին տեղւոյն հրէական լոպին աչխոյժ գործունէութեան լծուած է, օգնական ըլլալու համար անոր ջանքերուն: Այդ լոպիները պիտի ծանրանան այն վարկածին վրայ որ Ցեղասպանութեան ճանաչումի պարագային Թուրքիա – Ա.Մ.Ն գործակցութիւնը պիտի տուժէ, յատկապէս Ինճիրլիքի զինուորական խարիսխին Իրաքի համար գործածութեան մարզին մէջ:

Հրէական լոպիներու բուն ջանքը պիտի կայանայ ճանաչումի օրինագիծը Ներկայացուցիչներու ժողովին լիագումար նիստի օրակարգին չբերելու մէջ: Հոն հասնելու պարագային իրենք նախագահուհի Ն· Փելոզիի վրայ ազդելու մեծ լծակներ չունենալով պիտի աչխատին ազդել ժողովին չորրորդ դէմոկրատ դէմքը նկատուած Ռահմ Էմանուէլին որ եթէ օրինագիծին արգելք ըլլալուն համոզուի, կրնայ այդ ուղղութեամբ ազդեցութիւն բանեցնել Փելոզիի վրայ:

*
**

Ա· Կիւլի Ա.Մ.Ն հասած օրը, փետր· 4–ին, հեռատեսիլի ամերիկեան կայան մը սիրած է "Կէսգիշերուան ճեպընթաց" ծանօթ ֆիլմը որ Թրքական բանտի մը անբերեւակայելի խժդժութիւնները նիւթ կ'ունէր: Կայանը ֆիլմը ցուցադրած է դիտողներու ամէնէն խիտ եղած ժամերուն: Թրքական լրատուական յատուկ մտադրութիւն չտեսնելով հանդերձ կատարուածին մէջ, զուգադիպութիւնը ուշադրաւ կը նկատէին:

Ֆ. ՉԷՔԻՆ՝ «ԻՐԱԻԱԿԱՆ ՈՃԻՐ ԷՐ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ»

Հ· Տինքի վաստաքանը Ֆ· Չէքին ընդարձակ հարցազրոյց մը տուած է "Միլլիյէթ"ի (փետր· 5)· հոն "իրաւական ոճիր" կ'որակէ սպանութիւնը, բացատրելով որ հակառակ մասնագէտներու եւ վճռաբեկի դատախազին տեղեկագրին ուր Տինքի դրութիւններուն մէջ յանցանքի տարր չէր դտնուած, ան "Թուրքի Թշնամի" ցոյց տրուեցաւ, առնարդար յարձակումներու թիրախ եղաւ ու դատապարտուեցաւ:

Փաստաբանուհին ըսած է նաեւ թէ Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական տեսանին առջեւ բացուած դատը պիտի չարունակէն, նոր թղթածրարով մը ներկայացնելով Հ· Տինքի կատարուած սպառնալիքները, պետութեան կողմէ անոր կեանքին պաշտպանութեան անտեսումը:

Հետաքրքրական է ոճրագործին, ոճիրին մասին իր ախտորոշումը: Չէքին կ'ըսէ· "պարզ դիպուածի արդիւնք չի կրնար ըլլալ որպէս ոճրագործ 17 տարեկան մէկուն ընտրութիւնը: Ասիկա երեք-չորս երիտասարդի կողմէ "Հ· Տինք առնուով Թուրքի Թշնամի մը կայ, եկէք երթանք սպաննենք" ըսելով ծրագրուած ոճիր մը չէ: Վերջին ծայր կազմակերպուած արարք է: ...Նոյնիսկ անկարելի չէ որ փամփուշտը արձակողը կ'անդիտանար թէ վերեւներէն ո՛վ է բուն կազմակերպիչը: Կը խորհիմ որ հետաքննութիւնը մինչեւ պետութեան ներսի չատ կարեւոր անուններու կը հասնի":

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(3 février)

LA MEMOIRE VIVE DE L'ARMENIE

Նկարագրող յօդուածով մը հրաւէր կը կարդացուի Հայաստան այցելելու, լաւագոյն նկարագրութիւններով տեսարժան վայրերու:

«ԹԱՅՄ ՄԱԿԱԶԻՆ»Ը ԿԸ ՍՐԲԱԳՐԷ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

"Թայմ"ի եւրոպական հրատարակութիւնը փետրուար 12ի թուականը կրող բայց արդէն ցրուած նոր թիւով սրբագրած է 2005 Յունիս 6ին Հայկական Ցեղասպանութեան մասին կատարած սխալը: Այդ թուականին թերթը առանց նախապէս ստուգելու իր բաժանորդներուն բաժնած էր Անգարայի Առեւտրական սենեակին կողմէ պատրաստուած Տէ· Վէ· Տէ մը որ Թուրքիոյ զբօսաշրջութիւնը զովերգելու պատրուակին տակ Հայկական Ցեղասպանութեան մասին ժխտողական քարոզչութիւն կը կատարէր:

Կատարուած սխալը սրբագրելու համար նոյն տարուան Հոկտեմբեր 17ին, խմբագրութիւնը պատասխանելու իրաւունք տուած էր Ֆրանսական հինգ կազմակերպութիւններու. Ֆրանսահայ Խորհուրդին, Հայ Դատի Յանձնախումբին, Ցիշողութիւն 2000ին, ՄՐԱՓ–ին եւ Ժ'Ա-գիւզ–ին: Անոնց պատասխանին կցուած էր խմբագրութեան ներողութիւնն ալ:

2005ի աւարտին, մօտ վերոնշեալ հինգ կազմակերպութեան միացած էին Ջուկերահայ ընկերակցութիւնը, Ֆրանսահայ իրաւաբաններու միութիւնը, Հայ Դատի Եւրոպայի դրասենեակը եւ Գալիֆորնիա Գուրիները ու համաձայնութիւն գոյացած էր "Թայմ"ի ներկայացուցիչներուն հետ, այլեւս երբեք այդ թերթին մէջ չխնդրականացնելու Հայկական Ցեղասպանութեան իրականութիւնը:

"Թայմ"ի միջազգային հրատարակչականին տնօրէնը Մ· Էլիըթ հրապարակային յայտարարութեամբ մը կը չեշտէ· "Նկատի ունեցէք որ ինչպէս առաւել կարեւոր այլ հիմնարկներ, "Թայմ"ն ալ խմբագրական իր քաղաքականութեան մէջ որոշած է Հայկական Ցեղասպանութիւնը ընդունիլ որպէս պատմական եղելութիւն մը: Հետեւաբար, մեր թղթակիցներն ու հրատարակութեան տնօրէնները տեղեակ կը պահեմ թէ "Հայկական Ցեղասպանութիւն" յղացքը պէտք է գործածուի առանց որեւէ այլ որակումի":

Առ այդ, պարբերականին նոր թիւին եւրոպական հրատարակութիւնը լման էջ մը յատկացուցած է Հայկական Ցեղասպանութեան, նոյն առեն թիւին ընկերացընելով երկլեզու (Ֆրանսերէն – անգլերէն) Տէ· Վէ· Տէ· մը (550 հազար օրինակ) որ Լօրանս Ժուլտանի պատրաստած 52 վայրկեաննոց ժապաւէնն է, անցեալ տարի "Արթէ" կայանէն հեռաստուած: Ժապաւէնէն եռք կայ պատմաբան Իվ Թէրնոնի հետ կատարուած հարցազրոյց մըն ալ:

Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու խորհուրդը, ինչպէս հայկական այլ մարմիններ որոնք այս խնդրին մէջ իրեն միացած էին, գոհունակութիւն կը յայտնեն ձեռք ձգուած արդիւնքին որով կարելի եղած է դիմակայել նիւթական կարեւոր միջոցներով կատարուած թրքական ժխտողականութեան փորձերը:

ՇՈՒԱՏ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ ԱՌԵՐԵՍՈՒՄԻ ԿՈՉ ԹՈՒՐՔԻՈՑ

Շուէտի խորհրդարանին մէջ "Եւրոպական Միութեան ճամբուն վրայ Թուրքիոյ ընելիքները" խորագրուած գիտաժողով մը կազմակերպուած է տեղւոյն ատորական կազմակերպութիւններուն կողմէ: Ելոյթներ ունեցած են խորհրդարանի նախկին նախագահը, Զախակողմեան կուսակցութեան նախագահը, Թուրքիոյ նախկին դեսպանը, միջազգային իրաւապիտութեան դասախօս Օ· Պրինկ, Թուրք հրատարակիչ – հրապարակագիր Ռ· Զարաքօլու, գրող Ս· Աթաման:

Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած է Սոցիալ դեմոկրատ կուսակցութենէն Աննա Լուտվիկսոն· ան Հ· Տինքի սպանութեան նիւթով խօսիս քննադատած է Թուրքիան· խորհրդարանի նախկին նախագահ Պ· Վոն Սիմսոու չեշտած է թէ Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական տեսանին առջեւ բացուած 6·200 դատերէն 1·100ը Թուրքիոյ դէմ են: Ան ծանրացած է այն տուեալին վրայ որ Թուրքիոյ մէջ ծանրակչիռ հարցեր կան կեանքի իրաւունքին, մտածումի եւ արտայայտութեան ազատութեան, չարչարանքի կիրարկումի առումով· կան դրական տուեալներ ալ, տակայն Եւրոպայի անդամակցութեան համար բաւարար չեն անոնք տակաւին:

Միւս ելոյթ ունեցողները պահանջած են որ "Թրքութիւն" յղացքը դադրի թալու մը ըլլալէ, քրտական հարցին լուծում գտնուի, 301րդ յօդուածը ջնջուի, եւլն·:

Թուրք գրող Ս· Աթաման ըսած է·

"Ամբողջ աչխարհին ծանօթ է Օսմանեան պետութեան 1915ին գործած ծրագրուած բնաջնջումը: Այդ շրջանին կոտորուած 13–15 միլիոնէն 3–4 միլիոնը քրիստոնեայ էր: Ասորիները, Հայերը ո՞ւր կորսուեցան: Միջազգային հանրութեան այս հարցին մասին յիշողութեան կորուստը անհասկնալի է: Մինչեւ այսօր Թուրք ո՛չ մէկ կառավարութիւն կրցաւ հարցերը լուծելու քաջութիւնը գտնել: Թուրքիա իր այս վիճակով ո՞վ խաբել կը ջանայ: Մութ պատկերը կը չարունակուի եւ այս կացութեան մէջ ակներեւ է որ Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութիւնը անկարելի է: Երբ նայինք իր պատմութեան, Թալաթ փաչան Հիթլէրին հաւասար ոճրագործ է· սակայն իրենց տեսանկիւնէն ան հերոս մըն է: Թուրքիա պարտի առանց այլեւայլի ընդունիլ թէ գործած է բոլոր այդ կոտորածները եւ հաչիւ տալ պատմութեան: Կարելի չէ տեղ մը հասնիլ "Թուրքիան Թուրքերունն է, աչխարհը թո՛ղ Թրքանայ" խօսքերով: Որովհետեւ Թուրքերը ներողութեան պարտք ունին մեզի":

Ռ· Զարաքօլու եւս անհրաժեչտ նկատած է որ Թուրքիա առերեսումի գայ իր պատմութեան հետ, ճանչնալով Հայկական եւ Ատորական Ցեղասպանութիւնը:

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ ԱՐԴԷՆ ՀԵՐՈՍԱՑԱԾ Է

Դժուար է ըսել թէ ի՛նչպէս պէտք է մեկնաբանել· Թրքական լրատուականներու հրապարակախոսութի՞ւնն է, թէ Հայու մը կեանքին Թուրքիոյ մէջ ղրուշ չարժելու իրականութիւնը· Հ· Տինքի մարդասպանը ձերբակալուելէ եռք ոստիկանատան մէջ հերոսի վերաբերումի արժանացած է, ատոր նկարներն ալ սփռուած է Թրքական հեռատեսիլը: Օ· Սամասթ իսկական հերոսի նման լուսանկարուած, տեսագրուած է Թրքական դրչակին տակ, Աթաթիւրքի ծանօթ մէկ խօսքին առջեւ· ոստիկան պինուորներ,

(Շար·ը Դ· էջ)

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

«ՈՒ ՄԵՐԹ ԼԱՑԱՒ ՈՒ ՄԵՐԹ ԽՆԴԱՑ ԻՄ ՀՈԳԻՍ»

ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ – ՀԱՐՑԱԶՐՈՑՑՆԵՐ
ՍԱՐԳԻՍ ԽԱԶԵՆՑ – ԵՐԵՒԱՆ 2006

Թարմ գիրք մը որ հեղինակը անձամբ հասցուց արտասահման եւ իմ ձեռքս: Հակառակ որ 500 էջերէ բաղկացած է, եւ կայ զաղափարներու կրկնութիւն, հակառակ որ տպուած է սովետական սխալագրութեամբ, բան մը որ սփիւռքածին Յակոբեան կրնար խնայել մեզի, քանի քիչ չեն այսօր Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ լոյս տեսնող դիրքերը Հայաստանի մէջ, տպուած է ընտիր թուղթի վրայ եւ կը կարդացուի յափշտակութեամբ, մեծ հաճոյքով եւ գրեթէ մէկ շունչով: Հոն կան խօսքեր, զաղափարներ, զգացումներ որոնք կը բխին հայրենասէր, արդար, մանուկի պէս անմեղ անձի մը ջինջ հոգիէն, համամարդկային եւ հայրենասիրական փորձագրութիւններու չարք մըն է, իրարու յաջորդող ուր համեստութիւնն ու հայրենասիրութիւնը իր ներաշխարհին զոյգ բեւեռները կը կազմեն: Պաշտամունքի հասնող հիացական տողեր նուիրած է Մարտիրոս Սարեանի, Մինաս Աւետիսեանի եւ Արշիլ Կորքիի մասին: «Որու հետ ուզում ես համեմատել Սարեանին ոչ մէկը չի կարող հասնիլ. դուք կ'երթաք, ձեր զաւակներն ու թոռներն ալ կ'երթան, Սարեանը կը մնայ» (էջ 325):

«Մինասը իր արուեստով պայքարեցաւ բռնութեան դէմ, սարկութեան դէմ, յաղթեց եւ զոհուեցաւ պայքարի ժամանակ: Մինասը պարզապէս հանճարեղ նկարիչ չէր· Մինասը ոգիի հերոս էր» (էջ 81):

«Արշիլ Կորքին ամենամեծ գանձն է որ հայ ժողովուրդը նուիրել է Միացեալ Նահանգներուն...» (էջ 317):

Հետաքրքրական են իր հանդիպումները Օննիկ Աւետիսեանի, Ժիրայր Օրաքեանի, Լաւինա Բաժբէուկ-Մելիքեանի, Գառզուի եւ այլ արուեստագէտ եւ մտաւորականներու հետ, մանրամասնութիւններ որ մեր մեծերու կեանքին եւ նկարագրին մէկ երեսը կը լուսաւորեն ժամանակակից մեծէ մը՝ Յ. Յակոբեանէ որ իր կարգին իր տեղն ունի Հայ նկարչութեան ալպոմին մէջ:

Գառզուի մասին կը գրէ թէ որքան յուզումնալից եղած է հանդիպումը Սարեանի հետ 1966ին Գառզուի երեւանեան առաջին ցուցահանդէսի բացումին առիթով: Եւ այսպէս հատորին մէջ իրարու ետեւէ կը տողանցեն ամէն դասակարգի մտաւորականներ եւ արուեստագէտներ – Փէլէչեան, Պարաճանով, Յակոբ Սուքիասեան, Կարպիս Սուրէնեան, Հանրի Վէրնէօյ, Ռ. Էլիբեկեան, Կոմիտաս, Վախթանգ Անանեան եւ այլն, հայրենասէր հեղինակը չի մոռնար նոյնիսկ գանատահայ երիտասարդ լուսանկարիչ՝ Հրայր Բագէն որ «գոնէ լուսանկարներով փրկում է մեր սքանչելի եկեղեցիները... եւ սովորեցնում է. մեզ աւելի հայ է դարձնում երկրագնդի որ մասի վրայ էլ որ ապրենք» (էջ 354):

Յակոբեան առատաբուխ զուլալ աղբիւր մըն է որ հայկականութեան լեռներէն կը բխի, ներկայ անմխիթար վիճակէն մեր ցամքած սրտերը զովացնելու· տարուած հայրենասիրական անզսպելի խանդով, յաճախ ինքզինք կը կրկնէ, գիտակցօրէն կը չեղի մշակած թեմայէն, կը վերադառնայ իր նիւթին, երբեմն կը մանկանայ, աւելի ստէպ պապիկի լեզու կը գործածէ թոռնիկի ուղղուած, կեանքի մասին կը կատարէ խորհրդածութիւններ· «Ես գտնում եմ որ մարդ արարածի բոլոր ուրախութիւնները, տխրութիւնները, ճախորդութիւնները պայմանաւորուած են մարդկային յարաբերութիւններով եւ դու չես կարող խուսափիլ այն ուրախութիւններից որ քեզ ուրիշը կարող է պատճառել եւ փոխադարձաբար» (էջ 158–159):

Յակոբեան, առանց ուզելու, ինքնաբերաբար կը չօշափէ այժմէական բուռն հարցեր, ԱՍՄԱԼԱ, համաշխարհայնացում, հակասովետական արտայայտութիւններ ամէն առիթով, անոնց անիմաստ խստութիւններու մասին (էջ 195), Յովհաննէս Պօղոս Բ. քահանայապետի չարտասանած «ցեղասպանութիւն» բառին մասին (էջ 407), առանձներ ցոյց կու տայ Միացեալ Նահանգներու դէմ «որ աշխարհի ամենահարուստ, կազմակերպուած, հաւատացեալ, ամէն ինչ ազօթքով սկսող, դեմոկրատական, հանրապետական, սահմանադրական, կոնգրեսական, նախագահական այդ չնաշխարհիկ երկրուղ... որ ունի գլուխ-գործոց զէնքեր, որոնցմէ ամենափառաւորը ջրածնային ռումբը չէ միայն, բակտերիական զէնք, քիմիական ռումբ, նէօտրոնային ռումբ»(էջ 425): Հայաստանի օրէ օր օտարացման, Մելգոնեան վարժարանի, Կոմիտասի եւ Հրանդ Մաթեւոսեանի մասին, եւ յանկարծ հանդարտաբարոյ, խաղաղասէր հեղինակը երկար յօդուած կը նուիրէ «Հայկական նեմեսիս»ին (էջ 163–176) եւ նոյնիսկ «վրէժ»ի կոչ կ'արձակէ քանի ուրիշներ մեր հարցը պիտի չլուծեն. «Գիշերային Երեւանում հարիւրաւոր հսկայական անհեթեթ, օտարալեզու գովազդներու չարքին, գոնէ մի հատ գովազդի մակերեսը զբաղեցնող լուսատախտակի վրայ կարդայինք "Ո՞վ պիտի մեր վրէժը լուծէ Թուրքերից"» (էջ 408):

Յաճախ կը կրկնէ որ ինք քաղաքականութեամբ չի զբաղիր բայց կ'աւելցնէ «Իբրեւ հայ մարդ չեմ կարող անտարբեր լինել իմ ժողովրդի վիճակին, իմ ժողովրդի պատմութեանը... ես ոչ թէ քաղաքականութեանն եմ մասնակցում, այլ պարզապէս ուզում եմ իմանալ ի՞նչ է կատարւում իմ երկրում» (էջ 181):

Ան դժգոհ է ներկայ իշխանութիւններէն. «Դժբախտաբար այս տասը տարիների ընթացքում երկրի վիճակն այնպիսին է որ չեմ հասկանում ինչ է կատարւում... մեր պետութիւնը ո՞ւր է գնում, ի՞նչ հեռանկարներ կան ժողովրդի համար...» (էջ 182): «Մենք պարզ տեսնում ենք որ երկիրը արիւնաքամ է լինում, ժողովուրդը թողնում է իր երկիրը ու հեռանում» (էջ 181):

Յակոբեանի համար քսաներորդ դարու մեծագոյն ձեռքբերումը «Անկախութիւնն է»: «Անկախ Հայաստանը ինձ համար նախ եւ առաջ այն է որ մեր կառավարութիւնը, մեր նախագահը ուրիշի կողմից նշանակուած չէ, այլ մենք ընտրած ենք. ուրեմն մենք սկսում ենք ամենակարեւոր մի փուլ մեր պատմութեան մէջ՝ մեր պետութեան ստեղծումը» (էջ 76): «Իրարու հանդէպ թշնամութիւնով զժուար է պետութիւն կառուցել» (էջ 77):

Յակոբեանի լեզուն Հայաստանի գիտնականներու այլասերած արեւելահայերէնը չէ, արեւմտահայ չարահիւսութեամբ գիւրամատչելի ընտիր հայերէն մըն է, սակաւաթիւ օտար բառերու գործածութեամբ:

Ափսոս՝ ինք որ այնքան զիպուկ և սրտի անկեղծ ցաւով կը խօսի 1922ի 4 Մարտի տխրահռչակ «դեկրետ»ի դէմ (էջ 424–434) որքան մեծ փաստ մը տուած պիտի ըլլար եթէ սոյն արժէքաւոր, բովանդակալից, հայրենասիրական մեծ ապրումով գրած հատորը Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ հրատարակած ըլլար:

ՑԻՊԻ

(«ԱԶԴԱԿ»Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՑՑԸ՝ ԵՐԳԻՉ – ԵՐԳԱՀԱՆ
ՌՈՒԲԷՆ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆԻՆ ՀԵՏ)

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ԴԱ ԵՐԱՋ Է, ՊԶՏԻԿ ՀԱՏՈՒԱԾ ՏԱՐԱԾՈՒԹԵԱՆ»

Քաղաքային բանահիւսութեան (ֆոլխլորի) ամէնէն յայտնի հայ երգիչը՝ Ռուբէն Հախվերդեան իր բազմաթիւ երգերուն մէջ լաւագոյնը կը նկատէ մանկական երգերը, որոնք արդէն հրապարակուած են առանձին ձայնասկաւառակով: Այդ երգերը, սակայն, հասցէագրուած չեն միայն մանուկներուն, այլ ձայնասկաւառակը կը կրէ «0–100 տարեկան երեխաներին» անուանումը և հաւասարապէս սիրելի է թէ՛ մեծերուն, թէ՛ փոքրերուն: Երգիչը համոզուած է, որ մեզմէ իւրաքանչիւրին մէջ թաքնուած է մանուկը, եւ մարդ կը սպառի ա՛յն ժամանակ, երբ հեռանայ իր մանկութենէն եւ մոռնայ զայն:

Վերջին տարիներուն Ռուբէն Հախվերդեան մանուկներու յատուկ բազմաթիւ ծրագիրներ կ'իրականացընէ· ան վստահ է, որ մանուկներու հետ տարուող աշխատանքը շատ կարեւոր է, քանի որ մարդ կը ձեւաւորուի մանկութեան տարիներուն: Մանկական երգերը գրուած են պարզ, անմիջական շունչով, լեզուն շատ պարզ է եւ յստակ, գերծ՝ գրաբարեան մաքրամոլութենէն ու բառակոյտերէն: Ինչպէս Ռուբէն Հախվերդեանի միւս երգերը, (սիրային, խոհական եւ այլն), մանկական երգերը նոյնպէս շատ արագ սիրուեցան եւ արդէն կը մեկնաբանուին նաեւ այլոց կողմէ:

Ռուբէն Հախվերդեանը ընդհանրապէս դժուարահաճ է հարցազրոյցներ տալու մէջ, սակայն երբ գիտցաւ, որ հարցազրոյցը Պէյրութի համար է, անմիջապէս համաձայնեցաւ, քանի որ (ինչպէս ինք ըսաւ) առանձնայատուկ վերաբերում ունի Լիբանանի եւ մեծ սէր՝ լիբանանահայութեան հանդէպ:

⁂

«Ազդակ»· Ինչո՞վ պայմանաւորուած է լիբանանահայութեան հանդէպ ձեր առանձնայատուկ վերաբերումը:

Ռուբէն Հախվերդեան· Ես բազմիցս եղած եմ Լիբանան եւ շատ սիրած եմ Հայաստանէն հեռու գտնուղ այդ հայրենիքը... Պէյրութն ինձ համար նման է հայրենիքի: Շատ սիրած եմ Պուրճ Համուտը· եթէ երեւանցի ծնուած չլինէի, կը փափաքէի անպայման Պուրճ Համուտ ծնուած լինէի եւ ապրէի էնտեղ: Այդ թաղամասը շատ նման է Երեւանի Կոնդ թաղամասին ու շատ հարազատ է ինձ: Շատ ընկերներ ունեմ Պէյրութ, որոնց մէջ հայաստանցիներ էլ կան:

Առհասարակ, Սփիւռքի մէջ գըտնելով, ես ինքս ինձ համար մի փոքրիկ Երեւան կը չինեմ եւ շատ չեմ զգար, որ Երեւանից դուրս եմ...

«Ա.»· Ուրեմն Երեւանը ձեզի համար հոգեւո՞ր տարածք է եւ ո՞չ բնակավայր...

Ռ. Հ. Ե՛ւ բնակավայր, ե՛ւ հոգեւոր տարածք: Երեւան ինձ համար չէնքերը չեն, այլ՝ մարդիկ, որոնց մեծ մասն այսօր լքած է քաղաքը՝ իր հետ տանելով այդ հոգեւոր տարածքից մի մաս...

«Ա.»· Դուք այդ մասին կ'ըսէք ձեր երգերէն մէկուն մէջ· «Քո իսկական սիրահարները բեզ լքեցին իմ Երեւան, անտէր ու դուս մուրացկանները դարձան տէր ու տիրակալ»: Իսկ այսօ՞ր:

Ռ. Հ. Այսօր շատ բան չէ փոխուած այդ խօսքերի մէջ: Նոյնն է ամէն ինչ: Երեւանին տիրացած են նրանք, ովքեր էութեամբ, մտածողութեամբ, կենսագրութեամբ ոչ մէկ առընչութիւն ունեն քաղաքին հետ... Գողեր ու աւազակներ, որոնք երէկ կուրծք էին ծեծում եւ հայրենասիրական ճառեր էին ասում, իսկ այսօր դարձել են «տէր» եւ մոռացել իրենց ճառերը: Ասուած է, չէ՞· «Հայրենասիրութիւնը ըստահակի վերջին օթեւանն է»: Ինչ վերաբերում է այսօրուայ կառավարողներին, նրանք իրենք իրենց ձեռքով կրակն ընկած են: Ասում էին, թէ օլիկարխների դէմ պայքար պիտի մղենք, բայց այսօր իրենք տարբաշխուած են օլիկարխների հետ և դարձած՝ օլիկարխ – կառավարողներ: Եւ ամէն ինչ սկսուեց սահմանադրութեան ընդունմամբ... Միակ ցաւն այն է, որ մեր երեխաները պիտի ապրեն անօրէն երկրի մէջ:

«Ա.»· Այս նիւթին մասին խօսելու ժամանակ, դուք ամիսներ առաջ հրապարակ նետեցիք «նիփազգիներ» բառը, որ այսօր արդէն կը գործածեն բոլոր թերթերը: Ի՞նչ նկատի ունեցած էք «նիփազգի» ըսելով...

Ռ. Հ. Այդ բառը ես չեմ յօրինել, իմ ընկերս յօրինած է «ձիփազգի»ն այն չէ, ում ինքնաչարժն անպայման «ճիպ» է: Այն հաստ վիզով, եռանկիւնի գլուխով, խողի ուղեղով մարդն է, որ միայն այսօրուա՛յ մասին է մտածում: Նա իր հաստ վզից անդին ոչինչ չի տեսնում...

«Ա.»· Ռուբէն, դուք երգերու մէջ ալ բաղաքական բովանդակութիւն կը դնէք: Ինչո՞ւ այդ ամէնը, երգերէն դուրս, ուղղակի չէք ըսեր իշխանաւաւորներուն...

*Ռ. Հ. Նախ՝ ես քաղաքականութեամբ չեմ զբաղիր, ես ինքս ինձ համար մի քանի կանոն ունեմ, որոնցմից մէկն էլ այն է, որ ես չեմ ուզում ինձ ներկայացնել որպէս քաղաքական գործիչ: Ես ուզում եմ ինձ ներկայացնել որպէս մարդ, որ ունի իր կարծիքը, որ ունի իր տեսակէտը, որ ունի իր ցաւը, որ ունի իր ուրախութիւնը, որ ունի իր հոգսերը, որ ունի իր մտահոգութիւնները: Ես ուզում եմ ինձ ներկայացնել որպէս մարդ, որ ունի իր ընտանիքը, որ ունի իր զաւակները, որ ունի իր ծնողները, որ ունի իր ընկերները, որ ունի իր հարեւանները, որ ունի իր փողոցը, որ ունի իր թաղամասը, որ ունի իր քաղաքը, որ ունի իր երկիրը: Ես ուզում եմ ինձ ներկայացնել որպէս մարդ, որ ունի իր հոգեվիճակը, որ ունի իր հոգեբանական խնդիրները, որ ունի իր հոգեկան ցաւերը, որ ունի իր հոգեկան ուրախութիւնները, որ ունի իր հոգեկան տագնապները, որ ունի իր հոգեկան ճգնաժամերը, որ ունի իր հոգեկան վերելքները, որ ունի իր հոգեկան անկումները, որ ունի իր հոգեկան յաղթանակները, որ ունի իր հոգեկան պարտութիւնները, որ ունի իր հոգեկան կորուստները, որ ունի իր հոգեկան գտածոները, որ ունի իր հոգեկան ձեռքբերումները, որ ունի իր հոգեկան հարստութիւնը, որ ունի իր հոգեկան աղքատութիւնը, որ ունի իր հոգեկան հարուստ աշխարհը, որ ունի իր հոգեկան աղքատ աշխարհը, որ ունի իր հոգեկան հարուստ ներաշխարհը, որ ունի իր հոգեկան աղքատ ներաշխարհը, որ ունի իր հոգեկան հարուստ արտաքին աշխարհը, որ ունի իր հոգեկան աղքատ արտաքին աշխարհը, որ ունի իր հոգեկան հարուստ ներքին աշխարհը, որ ունի իր հոգեկան աղքատ ներքին ա

ՇԱԽԻԼ

ՀԷՔԵԱԹՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հայաստանի տարին կը չարունակուի Շաւիլի մէջ: Վերջին ձեռնարկը տեղի ունեցաւ Յունուար 23ին «Ալբիոմ»ի սրահներէն մէկուն մէջ եւ նուիրուած էր Հայկական հէքեաթներուն:

Մեծամասնութեամբ Ֆրանսացիներէ բաղկացած լսարանը, մօտ մէկ ու կէս ժամ հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ հինգ պատմողներուն ներկայացուցած պատմութիւններուն: Այսպէս, Հելէն, Մարի-Քրիսթին, Շանթալ, Մարի-Թերեզ եւ Կի, հինգն ալ Ֆրանսացի, մերթ ընդ մերթ եւ առանց որեւէ գրաւոր օգնութեան, մեծ ապրումով ներկայացուցին հետեւեալ հէքեաթները. «Մի կաթիլ մեղր,», «Անահիտ թագուհին», «Պարէզին տէրը», «Զուլհակը ու սեւ չրջանակը», «Թագաւորը ու սափրիչը», «Ոսկէ սափորը» եւ «Գանգրոտ տոտիկներով այծը»: Ամէն մէկ հէքեաթի առաջին նախադասութիւնը հայերէն ընթերցեցին Շաւիլի «Լեւոն Շանթ» դպրոցի աշակերտներ՝ Աւետիս եւ Ազատ Թօփալեան եղբայրները: Ամէն պատմուածքի վերջաւորութեան քլարինէթի երաժշտական ընդմիջում մը հաճելի մթնոլորտ մը կը ստեղծէր: Հէքեաթներու այս երեկոն կազմակերպած էր Շաւիլի գրադարանի տնօրէնն՝ Պրն. Կի Փէռոչօ: Կը շնորհաւորենք: Բոլորն ալ գոհունակութեամբ հեռացան սրահէն:

Շաւիլի Հայկական տարին դեռ կը չարունակուի:

Հ. Հ.

ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ՇԼԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Ֆրանսահայ Մշակութային միութեան մէջ չուրջ տարիէ մը ի վեր կը գործէ չարժանկարի ակումբ մը, մկրտուած՝ Ռուբէն Մամուլեան: Անոր նախաձեռնարկ եղաւ հայկական ֆիլմերու սիրահար, կարեւոր հաւաքածոյի մը տէր Արթօ Փէհլիվանեան որուն նպատակն է հայկական ֆիլմադարան մը ստեղծել:

Ա. Փէհլիվանեանի նախաձեռնութիւնը արձագանգ գտաւ այլ շրջաններու մէջ ալ, ուր գաղափարը ծագեցաւ նման ակումբներ հիմնելու. ինք պատրաստած է ծրագիր մը որով հայաշատ կեդրոններու մէջ ամէն եռամսեայ ժապաւէն մը կը ցուցադրէր: Այս տարուան առաջին տեղի ունեցաւ Յունուար 19ին Լիոնի մէջ, յաջորդ օրն ալ Վալանս:

Ֆրանսահայ Մշակութային միութեան տեղւոյն պատասխանատուն՝ Վարդգէս Վարդանեան Վալանսի ցուցադրութեան ողջոյնի խօսքը արտասանեց: Ապա խօսքը տուաւ Ա. Փէհլիվանեանի որ ծանօթացուց երգնկեանի «Առաջին սիրոյ երգը» ու հրաւիրեց ներկաները որ գործին մասին ասուլիս մը սարքուի ցուցադրութենէն ետք:

Ներկաները մեծ հետաքրքրութեամբ դիտեցին ետք ֆիլմը, աչխոյժ մասնակցութիւն բերին վիճաբանական ասուլիսին: Յաջորդ ներկայացումը տեղի կ'ունենայ Մայիս 25ին: Ուրախալի է տեսնել որ մշակութային նման ձեռնարկ ծիլերը կ'արձակէ այլ շրջաններու մէջ ալ, հետաքրքրութեան հետ խանդավառութիւն ալ ստեղծելով, չնորհիւ Ա. Փէհլիվանեանի ջանքերուն ու կորովին:

Վ. Վ.

ՊԷՐԼԻՆԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ԾԵՐԱՆՈՑԸ

Վերջերս Թուրք լրագրող մը Պէրլինի իր տպաւորութիւնները գրի առնելով կ'ըսէ թէ այդ մայրաքաղաքին մէջ մարդ բաւական դիւրութեամբ կրնայ Թուրքիոյ կարօտը մոռնալ: Ապա կը նկարագրէր իր գտնուած թրքական բոլոր այն վայրերը որոնք երաժշտութեամբ, ուտելիք – խմելիքով, յարդարանքով, յաճախորդներով կարելի կը դարձնէին մոռացումը: Գերմանական մամուլին մէջ ալ չատ անգամ անդրադարձ կը գտնէ այն իրողութիւնը թէ Գերմանիոյ մայրաքաղաքը, յատկապէս ղրուշ չրջաններու մէջ, աւելի կը նմանի անատոլեան քաղաքի մը· այնքա՛ն ծաւալուն է հոն թրքական ներկայութիւնը:

«Ֆրանքֆուրթըր ալկէմայնէ յայթունկ»ի մէջ երկու լրագրողուհիներ այդ երեւոյթին որպէս նորագոյն տուեալ, կը նկարագրեն թրքական ծերանոց մը, աւելի ճիշդ՝ հանգստեան տուն մը: Անոր առաջին բնակիչը մուտք գործած է Դեկտեմբեր 18ին, բայց տունը ամբողջութեամբ պատրաստ պիտի ըլլայ միայն ամրան վերջաւորութեան: Գինները սովորական մակարդակէն աւելի ցած են, այսուհանդերձ պահանջուած ամսականը կրնայ մինչեւ 1640 Եւրոյի հասնիլ:

Թրքական ընկերութեան մէջ, նոյնիսկ Եւրոպայի բնակիչ հատուածին, ընթացիկ երեւոյթ չէ ընտանիքի անդամ մը ծերանոց առաջնորդել: Եւ այդ մտայնութիւնը իւրացուած է երկրորդ, երրորդ սերունդներուն ալ կողմէ: Բայց հարցը կը ծագի երբ ծերացած ծնողքը ընտանիքին մէջ պահելու փափաքը անիրականանալի կը դառնայ: Ի վերջոյ արեւմտեան ընկերութեան պայմանները իրենց ազդեցութիւնը կ'ունենան թուրք ընտանիքներու վրայ եւս: Գրեթէ վերջ գտած է ընտանեկան աւանդական այն պատկերը ուր միայն հայրը կ'աշխատի, իսկ մայրը տունը կը մնայ, զբաղելու համար իր զաւակներով եւ մեծ ծնողքով: Բազմաթիւ ընտանիքներ այսօր պէտք ունին թէ՛ հօր, թէ՛ մօր աշխատավարձին:

Թուրք գործաւորներու առաջին խումբերը որոնք 1960ական թուականներուն Գերմանիա հասած են, այսօր ծերացած են. երկրին 2·4 միլիոն թուրքերուն 10·2%ը 60 տարեկանէն վեր է· եւ Պէրլինի միայն Քրոյցպէրկ թաղին մէջ 65–75 տարեկան թուրքերու թիւը մինչեւ 2020 թուականը պիտի կրկնապատկուի:

Անոնց մէջ քիչ թիւով յաջող դերմանախօսներ կան: Մեծ մասը հաւատացեալ է: Կը նեղուին յաճախ դերմանական հանգստեան տուներու մէջ: Պատճառը միայն կրօնական չէ: Շատ բան չի փոխուիր, նոյնիսկ երբ տան անձնակազմը իրենց լեզուն կը խօսի:

Մինչդեռ Վիկտորիա ճեմապարտէզին եզերքը հաստատուած թրքական ծերանոցին մէջ նկատի առնուած են անոնց մշակութային, ցեղային սովորութիւնները: Բնակիչները կրնան աղօթել Մէքքէին ուղղութեամբ պատրաստուած յատուկ սենեակի մը մէջ եւ միասնաբար կը նչեն իրենց ծոները: Խոհանոցի մթերքը թուրք առեւտրականներէ կը գնուի: Միսը, օրինակ, կ'առնուի մսավաճառներէ որոնք իսլամական կանոններուն համաձայն մորթուած կենդանիի միս կը ծախեն:

Թրքական հանգստեան տան մը անհրաժեշտութիւնը ցոյց կու տայ պարագան թէ տարեցներու յատուկ պէրլինեան 270 հաստատութիւններուն մէջ հազիւ հարիւր թուրք կը գտնուի, Գերման պատասխանատուներ գոհ են որ այդ տան բնակիչները ընկերութենէն ամբողջովին խզուած կեանք մը չեն ունեցած: Բայց թրքական ուսումնասիրութեան կեդրոնէն աշխատողներ նման հաստատութիւն յաջողած համարկումի մը տանող ճամբայ չեն նկատեր:

ՔԱՂՀԱՆ

թեան եւ իշխանաւորների հետ ոչ մի կապ չունեմ... Եւ երգերս էլ յատուկ այդ նպատակով չեմ գրում: Ես ասում եմ այն, ինչ տեսնում եմ: Մեր կեանքն է իմ երգերի մէջ:

Իսկ եթէ քաղաքական բովանդակութիւն տեսլով նկատի ունէք «նախագահական ընտրութիւններ» երգը, ապա, ինչպէս կը տեսնէք, 15 տարի է այդ երգը չի կորցնում իր այժմէականութիւնը: Յաւօք սրտի: Նոյնը չարունակւում է: Նո՛յն ասիական կեղտոտ ու բութ բարքերն են, նո՛յն ղէմքերը, նո՛յն օլիկարխները, նո՛յն ածականներով մարդիկ...

«Ա.» Շուտով ընտրո՛ւ ընտրութիւններ ես: Պիտի մասնակցի՞ք ընտրութիւններուն, թէ ձեզի համար տարբերութիւն չկայ՝ նախագահը կը փոխուի՞, կամ ոչ:

Ռ. Հ. Տարբերութիւն, ի հարկէ, կայ: Այս երկրին մէջ իմ թոռներն են մեծանալու, եւ ես փափաքում եմ, որ արժանի ղեկավարներ ունենանք: Իսկ ընտրութիւններին անպայման կը գնամ:

(Մնացեալը յաջորդով)

Պատրաստեց՝ ԱՆՈՒՇ ԹՐՈՒԱՆՑ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բ֊ժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Փոքրիկ նախաճաշ մը ընելէս յետոյ, իսկոյն զայի այցելել ծերունազարդ մեծմայրս ու մօրաքոյրերս, որոնց հետ ալ նոյն համբոյրներու արարողութիւնը տեղի ունեցաւ մի զմիոյ վրայ:

Ֆանի մը օր ծնողքիս ու քոյրերուս քով հանգիստ ընելէս, ու ազգական եւ բարեկամ անձերու այցելութիւնները ընդունելէս յետոյ, ես ալ ելայ այցելութիւններու, որոնց մասին խօսելէ առաջ, հարկ կը համարիմ գրել հոս եղելութիւն մը, որ խիստ նշանակալից է ինձ համար, եւ որու հետ սերտ առընչութիւն ունեցած է Մարսէյլի հայկական մատուռին բացումը եւ հաստատութիւնը: Պատմեմ:

***

1880ի վերջերը Փարիզ եկան երկու հայ գինուորական բժիշկ իրենց արուեստը կատարելագործելու. առաջինը՝ տոքթ. Մկրտիչ Սանճաքճեանն էր, երկրորդը՝ տոքթ. Միհրան Քէմհաճեանը՝ ի ծնէ կաղ:

Ասոնք երկուքն ալ մասնաւոր յանձնարարականներով ուղղակի իմ վրաս եկան ու ես իմովսանն առանձնորդ եղայ իրենց, թէ՛ հիւանդանոցներու մէջ եւ թէ՛ փրոֆէսօրներուն մօտ: Իմ կնոջս ծնողքն ալ տունս, եղանք մտերիմ բարեկամներ, զի պատուական ու աշխոյժ երիտասարդներ էին, մանաւանդ՝ Չերմ ուսումնասէր:

Երբ վաքանսի համար կը պատրաստուէի գնալ Պոլիս, վերոյիշեալ բժիշկներէն՝ Սանճաքճեանը խնդրեց ինձմէ, որ Փարիզ վերադարձած ժամանակս, հետս ընկերացնեմ իր նշանածը՝ Օր. Բէմպէ Գաբրիէլեանը, որպէս զի, անցին գնան Մանչէսթըր, այն տեղ հայ եկեղեցւոյ մէջ պսակուելու:

Խոստացայ կատարել յանձնարարութիւնը, որուն համար նամակ մ'ալ ինձ տուաւ, նշանածին ուղղուած: Այս մասին կը գրեմ յետոյ:

***

Պոլսոյ մէջ, ուրկէ մեկնած էի անմօրուս, կարմիր ֆէսը գլխիս, այժմ իմ բարեկամներս զիս մօրուսաւոր ու երկայն գլխարկով տեսնալուն, աստիճան մը յարդալիր, չըսեմ ակնածալիր վերաբերում ի'նենային ինձ հետ. հազիւ կը համարձակէին խօսիլ նախկին մտերմութեամբ, մինչ ես՝ իմ քնածին պարզասիրութեամբ ու ժողովրդականութեամբս անմերձենալի չէի ըլլար. հպարտութիւն բնա՛ւ ցոյց չէի տար:

Առաջին այցելութիւնս ըրի, իմ բազմերախտ վարժապետիս, Խ. Պ. Մխաքեանին, որ երբ զիս տեսաւ "Եկո՛ւր, սա այծի մօրուքդ քաչկռտելով պատժեմ քեզ, որ Պոլսէն մեկնած օրդ ինձ 'մնաս բարով'ի չեկար, վազեցիր չոգենաւ. վախցար թէ հե՞տդ կու գայի" ըսաւ, ու զիս նստեցուց իր դէմը:

Ներողութիւնը խնդրեցի, ձեռքը համբուրելով. իրաւունք ունէր զիս յանդիմանելու, զի արդարեւ չկրցայ երթալ իրեն "մնաք բարով" մը ըսելու. անցադիրի եւ ուրիշ վկայականներու պաշտօնական ձեւակերպութիւնները ժամանակս սպառեցին, աճապարանքի զիս մատնեցին:

Սակայն Փարիզ հասնելէս անմիջապէս յետոյ իրեն թէ՛ դրաբար եւ թէ՛ աշխարհաբար երկար նամակ մը ուղղեցի, հետն ալ դրաբար ոտանաւոր մը, զոր 1878ի կաղանդին առթիւ պատրաստած էի, եւ առիթ չէի ունեցած զայն իրեն ներկայութեանը կարդալ, ինչպէս նախորդ տարին:

***

Բաւական մը նատայ Մխաքեանին սենեակը, որուն չորս պատերը կը ծածկէին ամբողջովին բազմերամ ու բազմազան հատորներ, պատմական, գրական կամ բանաստեղծական. խօսեցանք երկար Փարիզի վրայ, եւ յայտնեցի իրեն թէ ուսանողական ժամերէս գողնալով գացած էի մերթ ընդ մերթ Փարիզի Պիպլիոթէք ևասիոնալը եւ յաջողած էի հոն ձեռք անցընել "Փարիզ" անուն հայ թերթին հաւաքածոները, կարդալ անոնց մէջ իր այն յօդուածները, որոնք՝ "իր աննման գրչին գլուխ-գործոցները սեպուած են ինձ համար" ըսի. եւ յարեցի թէ՝ "Գավուր"ի վրայ գրածները, ինչպէս նաեւ "Մխրիթչեան Կարապետ"ը եւ "Բեկնազարեան Ցովհաննէս Վարդապետը, Սուրբ եւ Անուրբ" վերնագրով գրութիւնները քանիցս կարդացի անյագաբար, ու սքանչացած մնացած եմ իր յայտնած առողջ գաղափարներուն վրայ:

Շատ ուրախ եղաւ իմ այս արտայայտութեանս առթիւ, և յանձնարարեց ինձ, որ միշտ հետամուտ ըլլայի ազգային գրականութեան եւ միշտ սիրէի, Հ. Եղ. Հիւրմիզդի ոսկեղինիկ գրաբարը: Ձեռքը դարձեալ համբուրելով մեկնեցայ քովէն:

***

Երկրորդ այցելութիւնս ըրի, Տոքթ. Կոպեոնիկ Հիւնքեարպէյճեանին, որ ուսանողութեանս առաջին թեթեւատ քայլերուս առաջնորդն եղած էր, եւ որ՝ 1880 Մայիսին իր Տոքթորայի վերջին քննութիւնը ու թեզը անցընելէն յետոյ թողած էր Փարիզը, գացած հաստատուած էր Գումգաբու, Ազգային Պատրիարքարանին կից տունին մէջ:

(Շար. 158)

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13

ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ

Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Տօնին առիթով մասնաւոր
Հոգեհանգստեան պաշտօն
Վախճանեալ Առաջնորդաց և Փարիզեան
հոգեւոր պաշտօնէից յիշատակին

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 15

ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՋՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
Մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայից,
որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին
451 թուին

Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Զհնի սրբոյ պատարագի,
Մաղթանք Հայրապետական,
Տօն անուանակոչութեան ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց

*
**

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Փետրուար 13, երեքշաբթի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին *Տեառնընդառաջի* նախատօնակ, Անդաստան եւ մոմավաւրութիւն։

Իսկ փետր. 14, Չորեքշաբթի, ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ։ *Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։*

Պատարագը կը մատուցանէ եւ
կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔՄԱՐԵԱՆ
(Ռոճ Ալփեան Շրջանի Հայոց Եպիսկ.)

(Շար. Ա. էջէն)

ոստիկանները ալ իրեն հետ յիշատակի լուսանկարներ քաշուած են։ Տարբեր բան պիտի չըլլար եթէ ենթական հայրենիքի փրկութեան արարք մը գործած ըլլար, անշուշտ այնքան մը քարեմիտ ըլլալով որ Հ. Տինքի մը սպանութիւնը որպէս այդ ընկալուած չէ։

Հեռատեսիլէն եւոք փետր. 3ի թրքական թերթերն ալ տեղ կու տային այդ նկարներուն. "Միլլիյէթ" կը խորագրէր. "Աչխարհին խայտառակ եղանք"։

Լուրին յատկացուած սիւնակները աւելի լեցուած էին երեւոյթին օտար լրատուներէ գտած արձագանգով։ Կը տեղեկացուէր նաեւ թէ ներքին գործերու նախարարը Ա. Ազուս "ամօթալի տեսարան" որակած էր ոճրագործին հերոսացումը։ Իսկ վարչապետ Էրտողան անդամ մը եւս նիւթ ըրած էր ուրուային պետութեան վարկածը, ըսելով թէ պետութեան իրաւական արժէքները առ ոչինչ համարելով հանրութեան մէջ ապօրինի կառոյցներու, հրոսախումբերու կազմակերպումին նկրտողներու առիթ չտալ կը ջանան։ Չեն գոհանար միայն ոճրագործները ձերբակալելով, այլեւ կը պըրպըտեն անոնց երկարաձգումները։

Այնքան ծանրակչիռ տուեալ մը յանգած է, գոնէ առայժմ, ամէնէն սովորական կարգադրութեան. չորս ոստիկան առկախուած են, չորս ժանտարմի ալ պաշտօնավայրը փոխուած։

Թուրքիոյ իրականութեան քաջածանօթ մը հաղիւ թէ զարմանայ իրենց թերթերուն իսկ կողմէ "գայթակղութիւն" որակուած երեւոյթին։ Գրած էինք արդէն թէ Տինքի սպանութեան յաջորդած միահամուռ զօրակցութիւնը չատ չուտով տեղը ձգած էր ազգայնամոլական նեղմտութեան, հակահայ կեցուածքներու։

Այդ շարքին վրայ կարելի է աւելցնել Սպայակոյտի նախագահ զօր. Ե. Պիւյիւքանըթի դժգոհութիւնը, արտայայտուած՝ օտար դիւանագէտներու հասցէին որոնք ներկայ եղած էին Տինքի յուղարկաւորութեան։ Ան ըսած է թէ այդ դիւանագէտներէն ոչ ոք ներկայ կը գտնուի ամէն անգամ որ քիւրտ ապըստամբներու դէմ պայքարին ինկած թուրք զինուորի մը յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ։

*
**

Թերթերը լայն տեղ կու տան Տինքի ոճրի միջամուխներէն է. Թունճէլի ահաբեկիչի նախընթացներուն։ Փաստաթուղթերով ցոյց կը տրուի թէ ոստիկանութեան մասնիչ այդ անձը անցեալին ալ Մաք Տոնալտի մը վրայ նետուած ռումբի մը առընչութեամբ ոստիկանական հետապնդումի առարկայ եղած, բայց երբեք դատարան չէ ներկայացած։ Մամուլը հարց կու տայ որ ոստիկանութեան հետ կապերուն չնորհիւ խորհրդաւոր վերաբերո՞մ տեսած է։

Միւս կողմէ, նոյն մամուլը կը տեղեկացնէ թէ Տինքի ոճիրը դրդող ե. համալի խէալը նմանիլ էր Ալպուլահ Ջաթլըի որ թրքական գաղտնի սպասարկութիւններու կողմէ պաշտօն ստացած էր արտասահմանի մէջ հակահայ արարքներ կազմակերպելու։

Ուշագրաւ էր նիւթին մասին նոյն մամուլին չաբաթավերջի խորագիրներէն հետեւեալը. "Ոճրագործին առընչուած վէճերը մոռցուցին Հ. Տինքի սպանութիւնը"։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

«ՅԱՌԱՋԻ» ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 50րդ տարելիցին առիթով, Տէր եւ Տիկին կարպիս Ազիրեան 45 եւրօ։

ԵՐԵԿՈՑՔ ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայեւթուրք յարաբերութիւններու նիւթով

Փետրուար 10, Շաբաթ, ժամը 20:30ին

Առնուազիւլ Շառլ Ազնաւուր սրահին մէջ կազմակերպութեամբ Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին եւ Սատուճցիներու միութեան։

– Մուտքը ազատ է –

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ հին թաղամասին մէջ, փետրուար 3ին, ամէնէն մահացու ոճրափորձը գործուեցաւ ամերիկեան յարձակումէն ի վեր։ Մէկ թոն պայթուցիկ կրող քեռնակառքի մը պայթումէն Սատրիյայի առեւտրական թաղամասը, 135 հոգի մեռած են եւ աւելի քան 300 վիրաւոր կար։ Ստեղծուած խուճապը ահաւոր եղած է եւ նախագահ ու վարչապետ դատապարտած են "զազրելի ոճիրը", բայց եւ այնպէս ոճրափորձերը կը չարունակուին եւ օրական միջին հաշուով 100 մեռեալ կայ։ 2006ի ընթացքին միայն, ըստ ՄԱԿ–ի, 16·800 մեռեալ կար Պաղտատի մէջ եւ հեռանկարներն ալ աւելի յոռետես են։ Ամերիկեան տեղեկատուութեանց համար "քաղաքացիական պատերազմ մըն է" որ տեղի կ'ունենայ, որ ծագում առաւ ամերիկեան "ժողովրդավարացում"էն, ի վեր Իրաքի մէջ։ Փետր. 4ին, նոր ոճրափորձերէ 37 հոգի եւս մեռած է։

ԻՏԱԼԻՈՑ մէջ, Ֆութպոլի քոլոր մըրցումները արգիլուեցան ցնոր անօրինութիւն ոստիկանի մը մահէն ետք Փետր. 2ին Գաթանէի եւ Փալերմոյի մրցումի աւարտին։ Միջադէպերը, որոնք Իտալիոյ մենաշնորհը չեն, ամէն անգամ քիչ մը աւելի սաստիկ ընոյթ կ'առնեն եւ անկարելի դարձած է վերջ տալ խուլիկանութեան։ Ընդվզումը մեծ է եւ փրոտի իսկ չի հանդուրժեր։ Թերեւս մրցումները վերսկսին երկու չաբաթէն, բայց այն տեղի պիտի ունենան առանց հանդիսատեսի։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Փետր. 5ին, ԻՒՆԻՍԷՖ–ի հովանաւորութեան տակ բացուեցաւ համազգամար մը, որու օրակարգն է զինուոր – երախաները։ Կը մասնակցին 60 երկիրներ եւ հաստատուած է որ առնուազն 300 հազար մանուկներ (10 տարեկանէն սկսեալ) պատերազմի կը մըղուին, գլխաւորաբար ափրիկեան երկիրներու մէջ։

ՖԱԹԱՀԻ ԵՒ ՀԱՄԱՍԻ միջեւ նոր համաձայնագիր մը ստորագրուած է եւ կը թուի որ Գազայի մէջ սկսած է գործադրուիլ Փետր. 4էն ի վեր։ Վարչապետը (Համասէն) Սաուտի Արաբիա զացած է ուր փոքր վեհաժողովի մը պիտի մասնակցի Ապասի (Ֆաթահ) հետ ազգային միասնականութեան կառավարութիւն մը կազմելու համար։

ՃԱՔԱՐԹԱՑԻ մէջ (Ինտոնեզիա) տեղատարափ անձրեւներ եւ ողողումներ աւեր գործած են եւ աւելի քան 340 հազար աղէտեալներ կան մայրաքաղաքին մէջ։ 18 մեռեալ կայ եւ 12·600 հոգի զօրակոչի ենթարկուած է օգնութեան հասնելու համար։

ՄԻՇԷԼ ՌՈՒ, Ֆրանսական թատրոնի սիրուած դէմքերէն, գլխաւորաբար վոտվիլներու մէջ, մեռաւ 77 տարեկանին սրտի հիւանդութեան հետեւանքով։ Թատերդութիւններէ զատ, ձայնը չատ ծանօթ էր կարդ մը ամերիկեան կամ քրիստոնական հեռատեսիլի ֆիլմերու թարգմանութիւններու համար, ինչպէս էր Թոնի Գըրթիսի պարագան «Ամիճալըման վոքր» չարքին մէջ։

TELEVISION
FRANCE 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» ayant trait à l'Arménie sera diffusée le **dimancha 4 février de 9h30 à 10h.**
Elle a pour titre :
«EN ARMENIE, L'EGLISE CATHOLIQUE AFFIRME SA PRESENCE».

L'Arménie mon amie

SARKIS
AU MUSEE BOURDELLE
18 rue Antoine-Bourdelle, 75015 Paris

« INCLINAISON »
jusqu'au 3 juin
Exposition ouverte tous les jours sauf les lundis et jours fériés de 10h à 18h.

*
**

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

*
**

Aivazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin,
Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

*
**

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

*
**

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼՈԹՕ

Կազմակերպ Ա. Խաչի Շաւիղի «Տէր–Դաւթեան» մասնաճիւղի Լոթօն փետրուար 11, ժամը 14·30ին

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7
MERCREDI
7 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·637 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·637

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԸ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒՆ ՓԱՌԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՈՒ Լ. ՄԱՀՉՈՒՓԵԱՆԻՆ

Մէկ կողմէն կը չարունակուի Հ· Տինքի սպանութեան հետաքննութիւնը, միւս կողմէն ոճիրին դրդող ե· Հայալի ֆութպոլի ակումբին կայքէջը զովեստներ կը չռայլէ անոր ու բուն մարդասպանին, սպառնալիքներ տեղացնելով Մեսրոպ Պատրիարքին ու Լրագրող Լ· Մահչուփեանի: Պէտք է ըսել որ հետաքննութեան ու կայքէջով հրապարակուածին միջեւ լրջութեան կշիռը հակած է դէպի երկրորդը:

Հետաքննութեան նորագոյն զարգացումը այն է որ մինչ ոճիրին մասին լրատուութիւնը անտեսած ըլլալով Պոլսոյ Ապահովութեան տնօրէն Ճ· Ճէրրահի հրաժարականը կը պահանջուէր, երկրորդական դէմքի մը պաշտօնազրկումով ան վրկուած ու մնացած է իր աթոռին վրայ:

Ոստիկանութիւնը հարցաքննած է Ապահովութեան տնօրէնութեան լրաքաղ բաժնի պատասխանատուն Ա· Իլհանը որ խոստովանած է, քսան թրքական թերթ, թէ իր տնօրէնին՝ Ճ· Ճէրրահի չէ փոխանցած Հ· Տինքի սպանութեան ծրագրումին մասին իրեն հասած տեղեկութիւնը: Աւագ ինք պարտականութեան մէջ թերացած համարուած ու պաշտօնազուրկ յայտարարուած է:

Ինչ կը վերաբերի ոճրագործին ու զինքը դրդողին փառաբանութեան, վերոնշեալ կայքէջին վրայ անխափան կը շարունակուի ան: Հոն տեղ գտած արտայայտութիւններէն են հետեւեալները· "Օ· Սամասթ մը կ'երթայ, տեղը նորը կու գայ··· "Բոլորս Հայ ենք" գոռացողներ·· Ձեր թիւին բազմապատիկ չափով Օ· Սամասթներ ունինք··· խելացի գըտնուեցէ՛ք": "Բոլորս տրապիզոնցի ենք, բոլորս Թուրք, բոլորս Օ· Սամասթ, բոլորս Մ·-Ա· Աղճա": "Մեր 30 հազար նահատակները այս երկրին մէջ երբեք Հ· Տինքի մը արժէքը չունեցան: Որովհետեւ անոնք հայրենիքին համար զոհուեցան, բայց Տինքի նման մեր երկիրը չվարկաբեկեցին":

Կայքէջին վրայ տեղ գտած են Մեսրոպ Պատրիարքին, լրագրող Լ· Մահչուփեանի ուղղուած սպառնալիքներ: Իր բաժինը ստացած է վիպագիր Օ· Փամուք եւս որուն "կարդը հասած" կը նկատուի, "Թուրքի բոլոր թշնամիները թրքական փամփուշտի թիրախ դառնալու դատապարտուած են" վերջաբանով:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ-ԹՈՒՐՔԻԱ ՀԱՆՐԱՔՈՂՈՎԸ 301-ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾԻՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Եւրոպական Միութիւն – Թուրքիա խորհրդարանական յանձնաժողովի նախագահներէն Լակէնտիժ բաց նամակով մը դիմած է Թուրքիոյ վարչապետին ու ընդդիմութեան գլխաւոր կուսակցութեան (ՃՀՓ) ղեկավար Տ· Պայքալին, պահանջելով որ փոփոխութեան ենթարկուի պատժական օրէնսդրքին 301րդ յօդուածը: Ան ըսած է թէ Հ· Տինքի սպանութենէն երկու չաբաթ անցած է ու ժամանակն է չարժման անցնելու:

Եւրոպացի դիւանագէտը գրած է հետեւեալը· "Ամէն մարդ համաձայն է որ Թուրքիոյ մէջ վերջին երկու տարուան ընթացքին չեշտուած է ազգայնական եւ նեղմտութեան մթնոլորտը· ատոր հետ կապ ունի Հ· Տինքի սպանութիւնը: Իսկ պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածը այդ մթնոլորտը ներկայացնող խորհրդանիշ մըն է":

Ապա բացատրած է նոյն յօդուածին Եւրոպայի համար անընդունելի երկու կէտերը· առաջինը հոն գործածուած "Թրքութիւն" եզրն է: "Եւրոպայի պատժական օրէնքներէն ոչ մէկուն մէջ նման արտայայտութիւն կարելի է գտնել: Իսկ Թուրքիոյ մէջ լրագրողներու, գրողներու դէմ բացուած դատերուն բազմացումը այդ բառին պատճառով է: Հ· Տինք ալ նոյն պատճառով դատապարտուած էր: Այդ բառը Թուրք քաղաքացիներու խօսելիքին ու արդիլուած արտայայտութիւններու մասին չփոթ, որոշ մեկնաբանութիւններու կարելիութիւն եւ արդարութեան մէջ անստուգութիւն կը ստեղծէ" ըսած է Լակէնտիժ:

Ապա չարունակած ·· "Միշտ ըսիք· "Համբերենք ու տեսնենք թէ այդ յօդուածը ի՛նչ ձեւով կը մեկնաբանուի": Տեսանք թէ դատարանները ինչպէս մեկնաբանեցին զայն: Աւելի երկար ատեն չենք կրնար համբերել: ···Իրեն դէմ տրուած վճիռը Հ· Տինքը թիրախի վերածեց: 301ի մասին տակաւին որքա՞ն փամփուշտ կարիք կը զգաք: Ներկայի ձեւով ու մեկնաբանութեամբ այդ յօդուածը մարդկային կեանքը վտանգի կ'ենթարկէ":

Բայց նամակը աւարտած է միակ լուծումի թելադրանքով· "Օրէնքը բաւարար չափով յստակ չէ: Այդ պատճառով պէտք է կիրարկութենէ վերցուի: Եթէ կը մտածուի որ թրքական ժողովրդավարութեան առումով հարկ է պետութիւնը պահպանել վարկաբեկումներու դէմ, 301րդ յօդուածը պէտք է չարադրուի այն ձեւով որ ոչ ոք կարենայ սխալ մեկնաբանել զայն ու գործածել պատժելու նպատակով":

ՊՈԼԻՍ

ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՏ ԿԸ ԲԱՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՏՆՕՐԷՆԻՆ ԴԷՄ

Մարդկային իրաւունքներու Պոլսոյ մասնաճիւղը Յունուար 30ին դատ բացած է Ապահովութեան տնօրէն Ճ· Ճէրրահի դէմ: Դատին պատճառը Հ· Տինքի սպանութեան առընչութեամբ նոյն տնօրէնին թերացումը, պաշտօնին չարաշահումը, յանցաւորը զովաբանելն է: Բողոքարկու կողմը կը չեշտէ հակառակ ստացած սպառնալիքներուն Հ· Տինքը առանց պաշտպանութեան ձգելու, սպանութեան մասին կատարուած լրատուութեամբ հանդերձ ծրագրողներուն դէմ հետապնդում չձեռնարկելու, ոճիրէն ետք հեղինակին մինչեւ Սամսոն փախուստին արգելք չըլլալու պարագաները, ոճիրը ոչ թէ կազմակերպութեան մը, այլ ազգայնամոլական զգացումներու տէր անհատի մը արարքը նկատելով կատարածը օրինականացնելու կեցուածքը, դէպքին օրը տնօրէնին պաշտօնավայրէն բացակայութիւնը, եւլն·:

ՓՈՒՇԱՆ ՏՈՓՈՒԻ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔ ՀԵՐՈՍԻ ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԵԱՄԲ

Հրանդ Տինք վաստակաւոր սպաննուեցաւ, եւ թաղուեցաւ հերոսի վայելչութեամբ ի ներկայութեան աւելի քան հարիւր հազար յուղարկաւորներու, որոնց անմիջական յուզումը առաստպելային կերպարի վերածեց Հրանդ Տինքը:

Պետական, դիւանագիտական, քաղաքական, մտաւորական մեծ դէմքեր ելոյթներ ունեցան իրենց հիացումը արտայայտելով զոհի մասին: Հեռատեսիլի, ձայնասփիւռի կայաններ օրերով յայտագիրներ նուիրեցին, միջազգային մամուլը գըրեց, Պետրոս Թերզեան, Թ· Աբիխ, Գր· Քէօսէեան հանդէս եկան տեղին յօդուածներով "Յառաջ"ի էջերուն մէջ, թողուն ալ պախարակելով քամոնալի ոճիրը եւ գնահատելով Տինքի գաղափարները, անոր անվեհեր կեցուածքը, մանաւանդ քաջութիւնը եւ յանձնառութիւնը մինչեւ նահատակութիւն երթալու:

Ան պաշտպանեց Թուրքիոյ պէս երկրի մը մէջ "անպաշտպանելի" գաղափարներ, ընդդէմ այնպիսի մտայնութիւններու որոնք ներկայ էին երկրին մէջ (ցեղապաշտութիւն, կրօնական անհանդուրժողութիւն, ազգայնամոլութիւն, եւ այլն):

*
**

Այսօր հաւատացողներ կան որ Տինքի պայքարը անպայման օր մը կը յաղթանակէ Թուրքիոյ մէջ:

Տինքի նահատակութեան առթիւ, հեռատեսիլէն բեմադրուած աղատախոհ արտայայտութիւնները, չատ-չատերուն կարծել կու տան որ Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավար սկզբունքները զարգացման ընթացքի մէջ մտած են արդէն:

Բայց այլահաւատներ ալ կան: Աստնք վերապահութեամբ կը նային դէպքերուն, որովհետեւ կը հաստատեն թէ ինչ որ պատահեցաւ Հրանդ Տինքին, կրկնութիւնն է 92 տարի առաջուան պատահածին: Կը հաւատան թէ Թուրքիան այն երկիրն է ուր ժողովուրդը հատզութիւնը չունի դատախարակութեան: Ան միշտ կը գործէ համաձայն իր բնաւորութեան եւ նկարագրին:

Այս հաստատումը ախուր է: Նոյնիսկ սիրտ պատռտող: Որովհետեւ կը խափանէ քաղաքական զարգացման ամէն հեռանկար, ամէն կարելիութիւն եւ ակընկալութիւն: Այս կը նշանակէ թէ Թուրքին մօտ բնութիւնը գերակշիռ է քան դաստիարակութիւնը: Իսկ անոնք որոնք Թուրքը մօտէն կը ճանչնան, լաւ գիտեն թէ Թուրքին բնաւորութիւնը այլօրէն կը կոչուի նաեւ դայլի բնաւորութիւն:

Դայլը կը դաստիարակուի՞···

Այս հաշուով այլահաւատները երբեք Թուրքիոյ հետ երկխօսութեան պիտի չբնտան:

Բաղձալի է անշուշտ որ այս հարցին մէջ սխալողները այլահաւատները ըլլային:

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱՅՈՒ ՆՈՐ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Փետրուար 5ի առաջին ժամերուն իր ինքնաշարժին մէջ երկու անձանօթի կրակոցներուն զոհ եղած է չինարարական ձեռնարկութեան մը տնօրէն Մ· Վարդազարով: Ոճրագործները չորս կրակոցէ ետք "Նիւա" կառքով մը հեռացած են անյայտ ուղղութեամբ: Առաջին հետաքննութենէն ետք ոստիկանութիւնը յայտնած է թէ ոճիրը կրնայ կապ ունենալ Վարդազարովի գործի մարդին հետ:

Պուլէկ հակիրճ պատմականը կ'ընէ հայ ժողովուրդին, կ'արձագանգէ Ցեղասպանութենէն վերապրողի մը նկարագրութեան, կը ծանրանայ Ցեղասպանութեան վրայ, որ մէկ ու կէս միլիոն զոհ պատճառեց, այսինքն Թրքահայաստան ապրող ժողովուրդին երեք չորրորդը: Կ'անդրադառնայ Ղարաբաղի հարցին:

Ակնարկով մըն ալ կը յիշէ երկու Հայաստանները, այսինքն՝ Սփիւռքը:

ՄԱՄՈՒԼ

«VALEURS ACTUELLES»

(2/8 février)

1917-2007. L'ANNEE DE L'ARMENIE, QUATRE-VINGT-DIX ANS APRES LE GENOCIDE

LES SURVIVANTS D'EREVAN

Հայաստանի տարուան առթիւ, պարբերականը երեք էջ նուիրած է Հայաստանի, ուր կը մատնանշուի, ի մէջ այլոց "ջարդուած՝ Թուրքերուն կողմէ, զպուած՝ Ստալինի կողմէ, հայ ժողովուրդը ապրի· Միութեան տապալումին սպասեց ազատ ըլլալու համար": Նկար մը կը ներկայացնէ Շիրաքը որ Մխիթարեան կաթերդ կ'այցելէ, կը յիշուի որ երեք կարեւոր ցուցահանդէսներ եւ աւելի քան 400 ուրիշներ դասարի մէջ, կը նշեն Հայաստանի տարին: Ժողովուրդ մը որու պատմութիւնը ցաւոտ ողիսական մըն է:

Յօդուածագիրը Փիէր – Ալեքսանդր

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ փոխ վարչապետ եւ արտաքին գործերու նախարար Ա· Կիւլ ԱՄՆ այցին առաջին օրը տեսակցութիւն

(Շար·ը Դ· էջ)

ԾԻՐԱՆԻ ԾԱՌ

ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ԳԼՆՃԵԱՆ
Առաջնորդ Ուրուկուէյի թեմի

Իմ ծնուած օրուանէն մօրս հետ իմ կողքին է եղել մեր տան հարեւանուհեամբ, քարակոյտերի եւ վայրի թփերի մէջ հասակ նետած մի վիթխարի ծիրանի ծառ: Ոչ ոք չը-գիտէր, թէ ով էր տնկել այն: Գուցէ պա՞պս կամ տա՞տս մի օր ծիրան են կերել եւ կորիզները պատահականօրէն դէս ու դէն գցել, որոնցէ մէկնումէկը վերապրելով՝ ծիլ է արձակել:

Ծառն իր տարիքը չէր կարողանում թաքցնել այսօրուայ մի չարք պառաւած կանանց նման, որոնց հաստակեղեւ չպարի տակ կեանքի մայրամուտն է սքօղուած: Նրա բնի վրայ դրոշմուած էին սառնաշունչ քամիների, կոցահարող կարկուտների, տապի ու անողոք քարկոծումների դէմ մղուած պայքարի բազմամեայ խորշոմները:

Բայց յաղթամարմին ծիրանի ծառը մնացել էր կանգուն. ճիւղերն ու ոստերը գորովագութ մօր քաղցրածոր թեւերի նման տարածած՝ պատրաստ գրկելու նոյնիսկ իր անառակ որդիներին:

Գարնան գալստեան առաջին աւետիսը այդ ծառի միջոցով էի ստանում: Ծիրանագոյն ոստերի վրայ բիւրաւոր սպիտակափառ ծաղիկներ էին բացւում՝ նման օդում կախարդուած ձեան փաթիլներ: Նրանց քաղցրանոյշ բուրմունքը պահում էր իր մշտաբոյր թարմութիւնը՝ գարնան յորդառատ անձրեւների համանուագի հետ խառնուած: Իսկ արեւոտ օրերին էլ ինչքա՜ն գունագեղ թռչուններ էին դայլայլելով ոստոստում այդ ծաղիկների մէջ, բազմերանգ ու նրբաթեւ թիթեռներ չուրջպար էին բռնում, լսւում էր ժրաջան մեղուների բզզոցը, որոնք՝ գալիս էին ըմբոշխնելու ծաղիկների անմահական նեկտարը: Բացւում էր հէքեաթային մի աշխարհ՝ խորքով իրական ու չօշափելի, իմ մանկութեան առաջին յուշերով պարուրուած:

Պատահում էր նաեւ անխուսափելին: Թխպոտ ամպեր էին կուտակւում, մռայլ երկինքը զայրացած փայլատակում էր: Ահասարսուռ որոտումների ձայներից լռում էր թռչունների ուրախ ճռուողիւնը: Կարկուտը հարուածում էր ծառի ծաղիկներին, որոնց թերթիկները դողահար վար էին թափւում, իսկ երբեմն էլ նորաբողբոջ ոստերից չատերն ամբողջութեամբ ջարդուկոտոր էին լինում: Քիչ ժամանակ անց ամէն ինչ խաղաղւում էր: Նորից բացւում էր երկինքը, բայց ծիրանի ծառի արցունքները դեռ չարունակում էին կաթել իր ճղակոտոր զարճած գետնատարած բալիկների վրայ: Այդուհանդերձ նա կարիք չէր զգում մխիթարական խօսքի, այլ իր սիրայորդ հայեացքը ուղում էր ինձ՝ կարծես ասելու համար.

– Մի՛ տխրիր, տե՛ս, վիրաւոր ճիւղերիս մէջ պահել եմ քո բաժինը:

Նոր օրեր էին բացւում՝ արեւոտ, չոգ, չոր ու չատ անգամ հեղձուցիչ: Ծիրանենին սփռում էր հովասուն սառուերը իր բնի չուրջը անհոգ խաղացող մանուկներիս վրայ: Մենք անխղճօրէն քաչքչում էինք ճիւղերը՝ քաղելու համար նրա լուսաժպիտ ու քաղցրահամ պտուղները, իսկ ուր չէր հասնում մեր ձեռքը՝ քարով անգթաբար խփում էինք ճիւղերին, որոնց ցնցումից ահաբեկուած՝ դրանք ընկնում էին ցած քարերի ու մացառների մէջ, թէեւ վիրաւորուած տեսքով, բայց ոչ դառնացած համով: Իսկ ծառը՞, նա անյիշաչար մօր նման չէր վշտանում մեզանից, չարունակում էր տարածել իր գութգուրոտ բազուկները մեր՝ չարաճճի երեխաներիս վրայ եւ նոյնիսկ աւելին. տերեւների մէջ թաքցրած իր հասունացած պտուղները, հեզհետէ ինքնաբուխ կերպով եւ մեծահոգաբար, ցած էր գցում մեզ համար:

Գալիս էր աշունը: Ծիրանենու տերեւները հոդմացրիւ էին լինում, ամէնից յանդուգնները անգամ, միառժամանակ դիմադրելուց յետոյ, մեծագոյն տխրութեամբ ընկնում էին ցած: Դեղնագոյն մի մելամաղձոտութիւն սփռում էր իր անհիւթական չղարչը բնութեան ու մեր հոգիների վրայ: Այնուհետեւ ձմրան ցրտաչունչ ու անողոք եղանակը հալածում էր մեզ բացօթեայ վայրերից: Պատսպարւում էինք ծնողական սիրով ու վառարանի կրակով ջերմացած մեր տներում: Պատուհանից նայում էի ծառերին, յատկապէս իմ սիրելի ծիրանի ծառին: Նա իր վիթխարի ու խրոխտ կեցուածքով առանձնանում էր միւսներից: Լուռ էր, զրկուած իր արտաքին չքեղ փայլից, բայց միշտ վեհապանծ, ինքնագոհ ու հպարտ՝ ուրիշներին օգտակար լինելու համոյքից վեհացած ու ազնուացած: Ծառը նոյնիսկ չէր ափսոսում իր կորցրած տերեւների համար, քանզի գիտէր, թէ դրանք հողին խառնուելով՝ դառնալու են անփոխարինելի անունդ ուրիշ արմատների համար:

Պայմաններն ու հանգամանքները ստիպեցին ինձ, եւ ինձ նման չատերին, թողնելու մեր պապենական հողը, տունն ու տեղը եւ հաստատուելու օտար աշխարհում: Անցան տասնեակ տարիներ, բայց ես ամէն գիշեր, նաեւ միայնութեան պահերիս, փակում էի աչքերս ու մտքով գնում տուն: Կրկնւում էր միեւնոյն տեսարանը. սա մեր գիւղն է, դէպի արեւելք նայելիս՝ ձախ կողմում մեր տունն է, որի մշտարթուն պահապանն է կարօտակէզ սրտով իր որդուն սպասող մայրս, որ տնից եթէ դուրս էր գալիս՝ միայն եկեղեցի գնալու համար: Տան աջ կողմում իմ ծիրանի ծառն է, որ լայնատարած բազուկները փռած, սպասում է վերադարձիս:

Տարիներ անց վերադարձայ տուն: Գիտէի, որ չատ բան էր փոխուել իմ հայրենի գիւղում, բայց այդուհանդերձ, թէկուզ մի պահ խաբուած լինելու ցանկութեամբ, դարձայ դէպի արեւելք: Նոյն արեւն էր ,իմ մանկութեան ոսկեթեւ երազանքների չքնչղող արեւը: Նայեցի ձախ կողմս. մեր տունը հաւասարուած էր գետնին, ուր չկար ինձ սպասող հրեչտականման մայրս, դիմէի որ այդ այդպէս էր, բայց ցանկացայ մէկ անգամ էլ ապրել անցեալս: Շրջուեցի դէպի աջ՝ իմ ծիրանի ծառի տեղում մի չքնաղ էր բարձրացուել...:

Սակայն ոչինչ, ոչինչ չի կարող ջնջել մանկութեանս լուսաշող այդ զոյգ յիշատակները, որոնք անաղարտ կերպով զրօսմուած կը մնան էութեանս մէջ: Ինձ համար դրանք մշտագոյ ներկայութիւն են. դէպի արեւելք նայելիս՝ ձախ կողմում մեր տունն է՝ մօրս քաղցր տեսքով ու ժպիտով, իսկ աջում՝ ծիրանի ծառը՝ իր ծիրանաշող տեսքով: Նրանք՝ մայրս եւ ծիրանի ծառը, ուրիշներին նուիրուելով ու ծառայելով, ուրիշներին երջանկացնելով՝ ոչ թէ սպառուեցին, այլ՝ անմահացան:

(«ԱԶԴԱԿ»Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՑՑԸ՝ ԵՐԳԻԶ – ԵՐԳԱՀԱՆ ՌՈՒԲԷՆ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆԻՆ ՀԵՏ)

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ԴԱ ԵՐԱԶ Է, ՊԶՏԻԿ ՀԱՏՈՒԱԾ ՏԱՐԱԾՈՒԹԵԱՆ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Ա.» Լա՛ւ, խօսինք ստեղծագործական կեանքին մասին: Վերջերս երեւանի մէջ համերգ – ներկայացում մը ունեցաք, որ կարծես ձեր ստեղծագործական կեանքի հաշուետուութիւնը կամ ամփոփումը ըլլար: Ինչէ՞ արդէն ժամանա՞կն է ամփոփումներու...

Ռ. Հ. Հաշուետուութիւն, ամփոփում միշտ պէտք է: Իսկ վերջերս արդէն զգում էի նման մի համերգի կարիքը: Հաշուետուութիւն՝ առաջին հերթին ինքս ինձ...

«Ա.» Կը ներէի, բանի՞ տարեկան էք...

Ռ. Հ. 55ի եւ 60ի միջեւ եմ: Մեծ հայր եմ արդէն:

«Ա.» Լա՛ւ: Հաշուետուութիւնը կայացա՞ւ...

Ռ. Հ. Այո՛: Ես հանդիսատեսի միջոցով կարողացայ «ստուգել» վերջին նոր երգերս... Ես երգերս «ստուգում» եմ միայն հանդիսատեսի միջոցով: Հանդիսատեսը իմ հայելին է: Նա ստիպում է քեզ՝ հասկընալ թոյլ եւ ուժեղ կողմերդ: Հանդիսատեսը քեզ նոյնիսկ ստիպում է նոր երգեր գրել, կը պահանջէ՛: Ո՛չ ուղղակիօրէն, անշուշտ:

«Ա.» Դուք լա՞ւ կը ճանչնաք ձեր հանդիսատեսը:

Ռ. Հ. Փորձում եմ ճանաչել: Ես զգացած եմ, որ իմ երգերը լսելու ժամանակ մարդիկ դահլիճին մէջ մեկուսանում, առանձնանում են եւ միանում են միայն այն ժամանակ, երբ ծափահարում են: Իմ երգի կամ իմ կատարման իմաստը (ինձ համար) այն է, որ մարդն ինքն իր հետ մի պահ մենակ մնայ: Դա չատ կարեւոր է... Իսկ ընդհանրապէս՝ համերգը չատ պատասխանատու բան է: Ես չատ եմ յուզւում համերգներից առաջ:

«Ա.» Այդ պատճառո՞վ ֆիչ համերգներ կու տաք:

Ռ. Հ. Ընդհանրապէս ես համերգ կ'ունենամ այն ժամանակ, երբ դրամս վերջանայ... Ես մի մարդ եմ, որ երգեր է գրում, եւ երբ ընտանիքին դրամ պէտք լինի, կը գնայ, մի տեղ համերգ կը տայ, որ իր ընտանիքի հոգսերը հոգայ...

«Ա.» Իսկ չէ՞ք մտածեր դպրոց մը բանալ՝ ձեր արուեստին գաղտնիքները փոխանցելու եւ ուրիշներուն:

Ռ. Հ. Այդ էր պակաս: Ես ինքս ինձ ուսուցիչ չեմ համարեր: Դա մեծ պատասխանատուութիւն է, բոլորովին ուրիշ աշխատանք: Ես կրթառ նուագել չգիտեմ, ի՞նչ սովորեցնելու մասին է խօսքը: Մինչեւ հիմա էլ զարմանում եմ, որ ինձ ծափահարում են, քանի որ ինքս ինձ երգիչ էլ չեմ համարում...

«Ա.» Ինչպիսի՛ համեստութիւն... Դուք ինքնավստահութեան պակաս ունէ՞ք...

Ռ. Հ. Ես երբեք էլ ինքնավստահ չեմ եղել...

«Ա.» Իսկ ինչի՞ կարիք ունէք հիմա:

Ռ. Հ. Կը փափաքէի, որ աւելի հետաքրքրական կեանքով մը ապրէի, քան ապրում եմ... Թէեւ ասեմ նաեւ, որ այլեւս չեմ խմում, ծխելն ալ մօտ օրերս պիտի թողնեմ:

«Ա.» Իսկ յաջորդ քայլը ո՞րն է:

Ռ. Հ. Յաջորդ քայլը չէ, բայց երազանքս է գիւղը փոքրիկ տուն ունենալ, փոքր այգիով, սպիտակ այծեր պահել եւ գինի պատրաստել իմ ձեռով...

«Ա.» Ինչո՞ւ ինքնաշարժ չէք վարեր:

Ռ. Հ. Զեմ ուզեր: Վարել էլ չեմ իմանում...

«Ա.» Ի՞նչ է ձեր ամէնէն կարեւոր յատկութիւնը:

Ռ. Հ. Զարմանալու ընդունակութիւնը: Երբ մարդը դադարում է զարմանալ արեւի ծագումով, մայր մտնելով, կը դառնայ «ռոպոթ», այսինքն՝ Ամերիկացի...

«Ա.» Ինչո՞ւ, Ամերիկացիները ի՞նչպէս են:

Ռ. Հ. Ընդհանրապէս, Ամերիկան զարհուրելի երկիր է: Զուր չէ ասուած՝ Աբեմուտք: Երկիր, ուր արեւը մայր է մտնում: Դրսից փայլուն, ներսից՝ փտած... Աբեւելքը՝ հակառակը. դրսից անշուք է, բայց ներսը՝ տաքուկ տօն կայ... Մենք Երեւանի մէջ մէկ չիշ օղիով եւ մի քանի թթու վարունգով խընճոյքներ կ'անենք, իսկ Ամերիկայի մէջ աշխարհի բոլոր խմիչքները թափուած են, բայց չկարողացանք մի տօն սարքել, որովհետեւ մարդիկ միայն իրենց աչխատանքի մասին են մտածում...

Այդ երկիրն ինքն իր պոչի ետեւէն ընկած մի չուն է, այնքան պիտի վազէ, որ գլուխը դառնայ, ընկնի – մեռնի...

«Ա.» Իսկ հայրենիքի ձեր բնորոշումը, մէկ խօսքով, ինչպիսի՞ն է:

Ռ. Հ. «Հայրենիքը դա երազ է, պզտիկ հատուած տարածութեան»...

«Ա.» Ուրբէն դուք կրցա՞ծ էք ընտանիք ունենալուն հետ նաեւ ազատ մարդ ըլլալ...

Ռ. Հ. Այո՛: Իմ ընտանիքը ինձ ոչինչ չի պարտադրել, ինձնից ոչինչ չի պահանջել: Իմ զաւակները ինքնուրոյն սովորել են, համալսարան են աւարտել՝ առանց իմ օգնութեան, միջամտութեան, առանց ինձ խանգարելու...

«Ա.» Իսկ դո՞ւք ինչպէս եղած էք ձեր ծնողներուն համար:

Ռ. Հ. Նայտառակի մէկը եղել եմ նրանց համար: Ես կարգին դպրոց չեմ գնացել, ութ դպրոց դարձել եմ, ոչ մէկը աւարտել... Այդ դպրոցների դրուածքն ինձ դուր չէր գալիս... Բայց չատ էի կարդում:

«Ա.» Կը կարծէ՞ք, որ առանց կարգին դպրոց ու համալսարան երթալու, միայն գիրք կարդալով կարելի է հասնիլ բարձր մակարդակի...

Ռ. Հ. Հնարաւոր է, բայց դա ամէն մէկի համար չէ:

«Ա.» Այդչափ կը կարդայիք... Ո՞ր մէկն է ձեր ամէնէն սիրելի գիրքը:

Ռ. Հ. Սթիվինսընի «Գանձերի կղզին»:

«Ա.» Իսկ որո՞նք են ձեր սիրած երգիչները:

Ռ. Հ. Ես սիրած երգիչներ չու-

ԴԺՈՒԱՐ ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Սփիւռքահայութիւնը իր գոյութենէն ասդին, վստահաբար, այսքան աչքոյժ Յունուար ամիս մը չէր դիմաւորած: Պոլսահայ գաղութը տագնապալի վիճակի մատնուած է, ջարդարարի մը կողմէ գրեթէ ըսպասուած, Հրանդ Տինքի ահաբեկութեամբ: Լիբանահայութեան մեծամասնութիւնը, ընդդիմադիր ուժերու զօրակցելով, թէեւ արդարօրէն, անելանելի քանակցութիւններու եւ վտանգաւոր իրադարձութիւններու եռին կը շարունակէ իր իրաւունքներուն վերատիրանալու սպասման վիճակը: Իրաքի արիւնալի առօրեան, քրիստոնեայ փոքրամասնութիւններու դէմ եղած անիրաւութեան, ընդհանուր անապահովութեան, հայկական եկեղեցիներու ստացած նիւթական վնասներուն ու աւելի՛ն՝ զոհերուն պատճառով, սարսափած է հայ զանգուածներու տեղափոխութեան, այլ խօսքով՝ տեղահանութեան: Ռուսաստանի մեր հայրենակիցներուն մ՛ալ կրնանք հարցնել. «Իսկ այս ամիս քանի՞ հոգի սպաննուեցաւ»: Ամերիկահայերը Ներկայացուցիչներու տան կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչման աշխատանքներով տարուած են, երբ այստեղ, Ֆրանսահայութիւնը, Հայաստանի տարի տօնելու հետ միաժամանակ Ցեղասպանութիւնը ժխտողներու դէմ պայքար կը մղէ:

Իսկ ի՞նչ բաժին կը ստանայ Արցախը: Արդեօ՞ք ան մեր հետաքրքրութեան կեդրոնը չէ: Թէ ԼՂՀ–ն, արդէն ինչպէս կը բացատրէր «Դուրիէ էնթէրնասիոնալ» չաբաթաթերթի (Յունուար 18–24) խմբագիր Ֆիլիպ Թիւբօ–Տանժան, կարգ մը չճանցուած պետութիւններու ժողովուրդները, այն տպաւորութիւնը ունին, որ կ՛ապրին ոչ մէկ տեղ:

Այս տարուան ամրան, Ղարաբաղի մէջ տեղի պիտի ունենան նախագահական ընտրութիւններ: Սակայն քաղաքական դաշտի լճացման, կամ անհոգութեան պատճառով, հինգ ամիս մնացած, տակաւին թեկնածութիւններ յայտարարուած չեն:

Նայիրա Հայրումեան, համացանցի «Լրագիր» տեղեկատուական կայքէջին մէջ ստորագրած յօդուածով մը (Յունուար 11) հարցականի տակ կը դնէ ղարաբաղեան կուսակցութիւններու պատրաստութիւնը յառաջիկայ ընտրութիւններուն: Այնտեղ կ՛ըսուէր որ նախագահի պաշտօնին համար պայքարը պիտի ծաւալի քաղաքական գրեթէ ամբողջ դաշտը գրաւած ներկայ իշխանութիւններու, եւ անոր գլխաւոր ընդդիմադիր Հ.Յ.Դաշնակցութեան միջեւ:

Այս «մեծ լուրթիւնը» ըստ Ստեփանակերտի «Դեմօ» թերթի խմբագրականին (Յունուար 31, «Լրագիր»), կը բացատրուի նախագահ Արկադի Ղուկասեանի վերջնական որոշման յանգումով: Վերջինս չի պահեր վերընտրուելու իր մտադրութիւնները, թէեւ երրորդ անգամ պաշտօնավարելը արգիլուած է «ԼՂՀ նախագահի մասին» օրէնքով, ինչպէս նաեւ վերջերս վաւերացուած Սահմանադրութեամբ:

Յունուար ամսուան մէջ, «Բաց հասարակութիւն» կազմակերպութեան եւ «Մի խտանութիւն» մարդամշակութային միութեան կատարած հարցախոյզին մասնակցած է 300 հոգի: «Ըստ ձեզի, մեզ մօտ հնարաւո՞ր են ազատ, արդար եւ թափանցիկ ընտրութիւններ» հարցումին դրական պատասխան տուած է 109 հոգի (36%): Իսկ «Ղարաբաղի ճակատագրի հարցում ԼՂՀ ապագայ նախագահի ո՞ր դիրքորոշումը ձեզ համար ընդունելի կը լինէր» հարցումին 109 մարդ (36%) առաջարկած են Ղարաբաղի անկախութիւնը, 18·6%–ը՝ Հայաստանի հետ վերամիաւորում, իսկ 27%–ն ալ անկախութիւնը տեսած են որպէս միջանկեալ փուլ Հայաստանի հետ վերամիաւորման ճանապարհին վրայ:

Նախագահի պաշտօնին համար յստակ թեկնածուներու բացակայութեան պատճառով դերակշռած են չորս անուններ: Բակօ Սահակեան (Ազգային ապահովութեան մարմնոյ պետ)՝ 11%, Աշոտ Ղուլեան (Ազգ. ժողովի նախագահ)՝ 10%, Մասիս Մայիլեան (Արտաքին գործերու փոխ նախարար)՝ 8·6% եւ Արկադի Ղուկասեան՝ 6%:

ԳԱՍՊԱՐ

ԻՍԻԻ «ՈՍԿԷ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ» Ս. ՏԱՆՏԻԿԵԱՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Իսիի քաղաքապետարանը այս տարի եւս տուած է Ոսկէ խիճի մրցանակը. անոր արժանի նկատուած է Սապին Տանտիկեան. ան նախագահուհին է զեղապործական հիմնարկի մը, որ կը գտնուի նոյն քաղաքին մէջ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

ՏՈԼՈՐԷՍ ՉՕՀՐԱՊ ԼԻՊՄԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

JP MORGAN CHASE BANK, TRUSTEE

Հաճոյքով կը հաղորդենք, թէ Տոլորէս Չօհրապ Լիպման Հիմնադրամը նիւթապէս պիտի օժանդակէ որ հրատարակուին ընտրեալ

ա. վարդապետական ուսումնասիրութիւններ հայագիտական նիւթերու մասին,

բ. Հայոց հին պատմութեան երկեր հայ պատմաբաններու,

գ. 19րդ դարու եւ սկիզբի վաղ շրջանի հայ գրականութեան երկեր:

Ներկայացուող աշխատասիրութիւնները կրնան ըլլալ կա՛մ հայերէն կա՛մ անգլերէն լեզուով: Եթէ գործ մը հայերէն լեզուով է, անոր պէտք է ընկերանայ անգլերէն որակաւոր թարգմանութիւնը:

Դիմումնագիրները ներկայացնել ամէն տարուան Ապրիլ 15 եւ Նոյեմբեր 15 թուականներէն առաջ:

Յաւելուածական տեղեկութեան եւ դիմումնագրի թերթիկ ստանալու համար դիմել

LIEBMANN FUND — PUBLICATIONS
c/o Mr. M. Haigentz
1518 11th Street
Fort Lee, NJ 07024

նեմ: Ես ունեմ սիրած երգեր: Շատ եմ սիրում «Իթց ը ուորլտ ափ մէն» երգը եւ Ժակ Պրէլի «Ամստերտամ» երգը: Այդ երգերը ժամանակին ցնցել են ինձ:

«Ա.» Իսկ ազդեցութիւնը լա՞ւ բան է:

Ռ. Հ. Վատ բան չէ: Ես նաեւ ֆրանսական եւ ռուսական երգարուեստից ազդեցութիւններ կրած եմ: կարծում եմ, որ դրանով միայն հարստացրել եմ հայկական երգարուեստը: Առանց ազդեցութիւնների, ընդհանրապէս, անհնար է մի լաւ բան անել: Բայց ազդեցութիւն չի նշանակում կապկել ինչ որ մէկը, այնպէս՝ ինչպէս անում են մեր յայտնի «աստղաբուծարան»ում՝ Երգի պետական թատրոնում: Այդ թատրոնում հայ երգիչներին պարտադրում են երգել ամերիկեան ոճով, որը մեր մտածողութեան, յատկապէս լեզուամտածողութեան հետ ոչ մէկ կապ չունի:

«Ա.» Մեր հայ երգիչների մասին ի՞նչ կարծիք ունէք:

Ռ. Հ. Ինձ համար Հայաստանի մէջ մէկ երգչուհի կայ՝ Շուշան Պետրոսեանը:

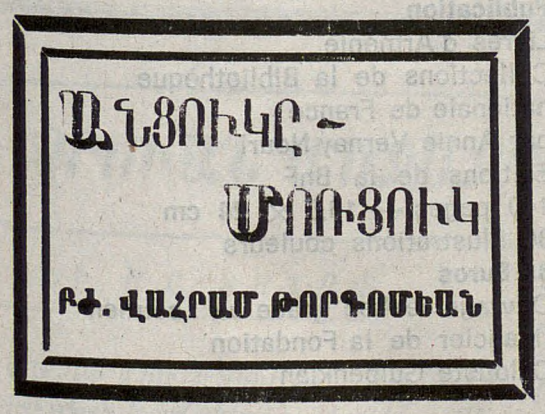
«Ա.» Ռուբէ՛ն, դուք գրեթէ ձեր երգերու խօսքերուն հեղինակն էք: Սկիզբը բանաստեղծութի՞ւնը կը գրէք, թէ երաժշտութիւնը:

Ռ. Հ. Երկուքը միասին են ծընւում: Ի դէպ, իմ երգերի խօսքերը, այսինքն իմ բանաստեղծութիւնները հրատարակել են առանձին գրքով՝ «խօսքեր» խորագրով:

«Ա.» Եւ ապարտին, ի՞նչ խորհուրդ կու տաք:

Ռ. Հ. Ես ամէն մարդու խորհուրդ եմ տալիս յոյսն ինքն իր վրայ դնի եւ յիշի՝ եթէ քչով չբաւարարուեցաւ, երջանիկ լինել չի կարող:

Պատրաստեց՝ ԱՆՈՒՇ ԹՐՈՒԱՆՑ

Խիստ փայլուն կերպով սկսած էր իր ասպարէզը. չուտով լաւ անուն հանած էր. գալի մէկ օր ներկայ եղայ իր ձրի ընդունելութեան, ու այնքա՛ն հիացայ աղքատ հիւանդներու հետ ունեցած երկայնմբեր ու բարեգութ իր վարուելակերպին, որ քանի մը օր յետոյ գրէի ձեռք առի և "Թերճիմանը էֆքեար" թերթին մէջ հրապարակաւ գնահատական մը ուղղեցի իրեն. չնորհաւորեցի Տէր Յովհաննէս Հիւանքեարպէյեանեան Աւագ քահանան իր բժիշկ զաւկին յաջողութեանը համար:

Տէր Հիւանքեարպէյեանեան, որ 1879ին Զմիւռնիոյ մէջ էի տեսած, Կ. Պոլիս վերադարձած էր այլ եւս:

*
**

Երրորդ այցելութիւնս ըրի ամերիկացի յոյժ պատուական միսիոնար տոքթ. Սլոքք Պլիսին, որ դրացի էր մեզ Ս. Խաչի փողոցը եւ բարեկամ եղած էի հեռը 1878ին ի վեր, երբ Ռոմէլի–Հիսարի բարձունքը զտնուած "Ռոպէրթ–Գոլէճ"ի տարեկան մրցանակաբաշխութեանը ներկայ եղայ այդ տարի հօրս հետ: Մրցանակի հանդէսէն յետոյ բարեկամներ զիս ներկայացուցին տոքթ. Պլիսին, որ նոյն եղրեկոյին իսկ զիս ու ուրիշներ ճաշի հրաւիրեց իր տունը:

Այդ օրէն յետոյ, երբեմն երբեմն կ'երթայի իր մօտ, լաւ կը խօսէր հայերէն, կը ճառէր միշտ Ս. Գիրքէն, իր տունէն դուրս չէր թողուր որ ելլայի ես, առանց աղօթք մը վրաս արտասանելու. ձեռքը դլխիս վրայ կը դնէր, կ'աղօթէր որ Տէրը ինձ խմաստութիւն չնորհէր:

Շնորհակալութեան այցելութիւն մ'էր այս տոքթ. Պլիսին, որ երբ Ֆրանսա մեկնելուս նախօրեակին իրեն հրաժեշտի ողջոյնս տալու գացի, զիս յանձնարարեց Փարիզի ամերիկեան հովիւ տոքթ. Հիչքոքի, սա ալ ուղեց ինձ օգտակար ըլլալ, բայց հուսկ յետոյ պաշտօնով փոխադրուեցաւ Նիւ–Եորք:

*
**

Այս այցելութիւններուս միջոցին չէի քնաւ մոռցած իմ հին ազգականներս ու բարեկամներս, որոնց փոխ առ փոխ գացի տեսութեան: Բայց Կիրակի օր մ'ալ եկայ գացի Օրթագիւղ տեսնալ Օր. Բէմպէ Գաբրիէլեանը, նշանածը տոքթ. Սանճաքճեանի. հաղորդեցի իր խօսեցեալին յանձնարարութիւնը եւ խնդրեցի որ պատրաստ գտնուէր քանի օրէն ինձ հետ մեկնելու, եթէ կ'ուզէր: Օրիորդը հաւանեցաւ, եւ ես իսկոյն վերադարձայ Սկիւտար ներկայ ըլլալու Ս. Խաչի վարժարաններուն տարեկան պարգեւաբաշխութեան հանդէսին, որուն համար հոգածարձութիւնը յատուկ հրաւիրագիր ինձ ղրկած էր:

Ներկայ եղայ ես այդ հանդէսին, որ տեղի կ'ունենար նոյն սրահին մէջ, ուր "Կրթասիրաց ընկերութիւն"ը իր գիշերային բանախօսութիւնները սարքած էր 1879ին, եւ որուն պատերուն վրայ կը կարդացուէր դեռ անաղարտ կերպով, ժամանակին իմ գրած "Մի' ծխեր", "Լուռ լե'ր" խօսքերը:

*
**

Այդ հանդէսին ներկայ գտնուելովս, ես մտքովս կը մոլորէի անցեալին մէջ. կը մտաբերէի մեր սկզբնակատար երեկոյթները, Օրմանեան Վարդապետին փառաւոր գիշերը, անոր յուռթի քանախօսութիւնը, եւ տեսակ մը տրտմութիւն կը տիրէր վրաս, երբ ահա տեսարանին վրայ բազդոյը բացուեցաւ:

Վարժարանին երկսեռ սաներէն կազմուած խումբ մը սկսաւ երգել "Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու" երգը. եւ անմիջապէս յետոյ Վէրտիի նշանաւոր Թրավիաթային լաւ կատարներ, առաջնորդութեամբ իրենց ղեկավար մարզիչ դասատու փիէր Գոնսոլիի որ Հայուհիի մը հետ ամուսնացած էր եւ դաշնակի դասեր կու տար մասնաւորներու եւ ազգային մէկ քանի վարժարաններու մէջ:

Շատ հաճելի ու սիրուն կերպով կը շարունակէր հանդէսը, երբ ամենաուշինչ միջադէպ մը զայն յանկարծ խանգարեց:

*
**

Յուսն քաղմութիւն մը լեցուցած էր ընդարձակ սրահը. շատեր ոտքի վրայ մնացած էին, պարտէզն ալ լիքն էր ժողովուրդով: Միջոց մը քանի մը անձեր կ'ուզեն քաղմութիւնը ճեղքել ու ներս մտնալ, բայց կարելի չըլլար ու ժխոր մը կը սկսի. դժգոհութեան ձայներ կը բարձրանան, մուտքի դրան մօտ, ո՛ր աստեն սանները կ'երդէին Թրավիաթա:

Դաշնակահար փիէր Գոնսոլի կարծելով որ դուրսի աղմուկը իրեն դէմ է, նախանձորդներու կողմէ լարուած, թողուց դաշնակը, ընդհատեց երգեցողութիւնը եւ տեսարանին վրայ յառաջանալով սկսաւ պոռալ. "պանա ինչին տիր պու քավկա, կէլսին պանա, պէն ռէվօլվէռ վար" ըսաւ, կզկտուր Թրքերէնով, այսինքն՝ "թէ որ այս աղմուկը ինձ դէմ է, թո՛ղ թշնամիս գայ, ես վեցհարուածեան ունիմ":

Ես նստած տեղէս անմիջապէս վեր տեսարանին վրայ խոյացայ եւ Գոնսոլիին թեւէն քաշելով տարի վարագոյրին ետեւը ու Ֆրանսերէն ըսի իրեն թէ ի՞նչ կ'ընէք. ինչո՞ւ համար ձեզի դէմ ըլլայ, եւ այլ ողոքիչ խօսքերով նստեցուցի հոն զինքը եւ զգացի թէ բերանը օղի կը հոտէր, չնորհքով զինով էր:

(Շար. 159)

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13

ՍՐԲՈՑ ՂԵԻՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ

Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Տօնին առիթով մասնաւոր
Հոգեհանգստեան պաշտօն
վախճանեալ Առաջնորդաց և Փարիզեան
հոգեւոր պաշտօնէից յիշատակին

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 15

ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայից,
որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին
451 թուին

Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Զինի սրբոյ պատարագի,
Մաղթանք Հայրապետական,
Տօն անուանակոչութեան ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց

*
**

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Փետրուար 13, երեքշաբթի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին *Տեառնընդառաջի* նախատօնակ, Աղբաստան եւ մոմավաւորութիւն։

Իսկ փետր. 14, Չորեքշաբթի, ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ։ *Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Ծածկոց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։*

Պատարագը կը մատուցանէ եւ
կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
(Ռոճ Ալփեան Շրջանի Հայոց Եպիսկ.)

(Շար. Ա. էջէն)

ունեցած է նախագահի օգնական Տ. Զէնէքի եւ Ազգային ապահովութեան խորհրդական Ս. Հատլէյի հետ։ Տեսակցութիւններէն ետք պատասխանելով լրագրողներու, ան ըսած է թէ ամերիկացի երկու պաշտօնատարներն ալ իրեն ապահովութիւն տուած են որ Գոնկրէսին կողմէ Ցեղասպանութեան ճանաչումի օրինագիծը խոչընդոտելու համար ամէն բան պիտի ընեն։ ԱՄՆ–ու արտաքին գործերու նախարարութեան Եւրոպայի եւ Եւրասիայի հարցերու պատասխանատու պաշտօնատարը Մ. Պրայզա եւս կիւլի այցին նախօրեակին իսկ յայտարարած է թէ Ներկայացուցիչներու ժողովին յղուած Ցեղասպանութեան ճանաչումի օրինագիծին քուէարկումը ծանր հարուած մը կ'ըլլայ ԱՄՆ – Թուրքիա յարաբերութիւններուն։ Ան ալ ըսած է թէ Սպիտակ տունը քացահրիկ գործունէութիւն կը տանի արգելք ըլլալու համար թէր քուէարկութեան մը։ Կիւլի ուշադրութեան ժամանակացոյցին մէջ հակառակ Անգարայի բոլոր պնդումներուն կարելի չէ եղած Ն. Փելոզիի հետ ժամադրութիւն մը արձանագրել։ Թուրք նախարարը պիտի չհարենայ տեսակցիլ պաշտպանութեան նախարար Ռ. Կէյցի հետ ալ։

"ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ ազգայնամոլներու սպառնալիքները կը բազմանան" կը խորագրէր Լիպէրասիոն (Փետր. 6), ենթախորագրով ալ աւելցնելով՝ "Թուրք մտաւորականներ. վախին վերադարձը", աւելի մեծ տառերով։ Մարք Սեմօ կը նկարագրէ մթնոլորտը եւ սպառնալիքները որոնք կը տեղան համացանցի կայքէջերէն։ Մտահոգ Թուրքերը չեն պակսիր, անոնցմէ մէկն է Պասքըն Օրան, որուն, ի վերջոյ, իշխանութիւնները թիկնապահ մը տրամադրած են, ինչպէս նաեւ քանի մը տասնեակ այլ մտաւորականներու (ներառեալ Փամուք)։ Օրան կը բացատրէ որ մինչեւ ընդհանուր մթնոլորտ մը կը տիրէ, որ աւելի մտահոգիչ է քան կազմակերպուած դաւ մը։ Քաղաքական դիտութեանց այս փրոֆէսէօրը վրդոված է որ անցեալ տարիներուն ներկայացուած բողոքները մահուան սպառնալիքներու առթիւ, երբեք արդիւնքի չեն յանգած։ Նոյն մտավախութիւնները ունին ուրիշներ ալ։ Եւրոպական հարցերու մասնագէտ համալսարանական մըն ալ (Ճենկիզ Աքթար) կը յիշէ Հրանդ Տինքի սպանութեան ստեղծած յուզումը, բայց կը յաւելի որ երկրին ազատական տարրը փոքրամասնութիւն մը կը կազմէ։

ՆԻՒՈՒԱ. ՍԱՐՔՈՋԻ, փետրուար 5ին, առաջին թեկնածուն եղաւ, որ հեռատեսիլի Ա. կայանէն, Փաթրիք Փուավը տ'Արվորի հովանիին տակ, ներկայացաւ մօտ 100 հանդիսատեսներու եւ պատասխանեց անոնց զարմանալի եւ զարմանալի հարցումներուն։ Շեշտեց թէ քաղաքական բաց պատուհանի նախագահը պիտի ըլլայ ու չխուսափեցաւ որեւէ հարցումի պատասխանելէ։ Անոնք կը վերաբերէին աշխատանքի, գործազրկութեան, բնակութեան, հանգստեան թոշակի, միասեռականութեան, որդեգրումի հարցին միասեռականներուն կողմէ (որուն դէմ է), տուրքերուն, ցեղապաշտութեան, եւլն., եւլն.։ Մերժեց տալ իր նախարարապետին անունը, քանի վստահ չէ որ կը յաղթէ, բայց հանդարտութեամբ պատասխանեց, զսպելով իր ջիղերը։ Այս նոր յայտագիրը որ մկրտուած է "Հարցում մը ունիմ ձեզի", պիտի չարունակուի ամէն երկուշաբթի։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, փետրուար 5ի վաղ առաւօտեան, խուժած է 10րդ թաղամասի Անկէն փողոցի քրտական մշակութային կեդրոնը եւ խուզարկութեան ձեռնարկած։ Ըստ Քիւրտերուն, տակն ու վրայ ըրած են կարասիները եւ առած տարած երեք համակարգիչ եւ թղթածրարներ։ Այս գործողութիւնը կատարուած է այն ենթադրութեամբ որ ցանցը օժանդակած է նաեւթապէս Թուրքիա գործուած ոճրափորձերու։ Մազուտով քիւրտ 13 Թուրքեր հարցաքնդուած են։ Նոյն օրը 50 Քիւրտեր ցոյց մը ըրած են նոյն փողոցը գտնուող Ն. Սարքոզիի ընտրապայքարի կեդրոնատեղիին առջեւ։

LA
Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

vous donne rendez-vous
pour l'édition spéciale
de son Salon du livre arménien
«ARMEN'LIVRES»
Du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel d'Alfortville

*
**

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
ճեղի հետ կը ժամադրուի
յաւուրկ "ԱՐՄԷՆ'ԳԻՐՔ"
հայ գիրքի տօնավաճառին՝
Մարտ 22 – 28ին
Ալֆորվիլի Նորակառոյց
Մշակոյթի կեդրոնին մէջ

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ապրուռ. սակագինը

	€	
Մահագր	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք–Նշանուած	135	(161,46)
Ծննդ	135	(161,46)

Բոլոր ապրուռ սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ապրուռ, Մինչեւ Մէկ Քսան-որդ. Սիւնակ (25 տող) մահագդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

ARMÉNIE MON AMIE

AGENDA

EXPOSITION SARIAN
A ISSY
Du 1er février au 31 mars
au Musée français de la Carte à jouer
16 rue Auguste Gervais —
Issy-les-Moulineaux

*
**

«CONNAISSANCE DES ARTS»
(Numéro de février)
s'associe à cet événement
en présentant les différentes facettes,
souvent méconnues,
de l'art arménien ancien, moderne
et contemporain.

- **Aghtamar, la miraculée:** Connaissance des Arts vous raconte l'histoire de l'ancienne église Sainte-Croix d'Aghtamar, témoignage du génie bâtisseur arménien, miraculeusement épargné par les tremblements de terre et par l'Histoire.
- **Etre artiste en Arménie aujourd'hui :** Enquête inédite sur la jeune scène artistique arménienne entre photographie, vidéo et installation.
- **Quinze siècles d'art arménien :** Entretien avec Jean-Pierre Mahé, sur la spécificité artistique arménienne au cours des siècles.

*
**

La GALERIE
LE MINOTAURE
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris
en collaboration
avec la Galerie **Le Gaillard**
expose des œuvres abstraites
de 1925 à 1930 de
Léon TUTUNDJIAN
Artiste arménien
(collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)

Léon Tutundjian,
«Abstraction 1925-1930»
Du 1er février au 10 mars

*
**

SARKIS
AU MUSEE BOURDELLE
18 rue Antoine-Bourdelle, 75015 Paris

« INCLINAISON »
jusqu'au 3 juin
Exposition ouverte tous les jours
sauf les lundis et jours fériés
de 10h à 18h.

*
**

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

*
**

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼՈՓՕ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր–Դաւթեան» մասնաճիւղի Լոփօն Փետրուար 11, ժամը 14·30ին
ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta :** 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie :** 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig :** 04. 91. 77. 87. 31

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris
organise un voyage en Egypte
de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire
et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète
Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre
Commissariat :
Annie Vernay-Nouri,
conservateur au département des Manuscrits

Publication
Livres d'Arménie
Collections de la Bibliothèque nationale de France
par Annie Vernay-Nouri
Editions de la BnF
140 pages — 16,5 × 24 cm
80 illustrations couleurs
35 Euros
Ouvrage réalisé grâce au soutien financier de la Fondation Calouste Gulbenkian

*
**

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin,

Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).

Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

*
**

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

*
**

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

ՀԻՆԴՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8
JEUDI
8 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·638 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·638

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԱՏԺԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔՈՎ ԽԵՂԿԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հ. Տինքի սպանութիւնը անգամ մը եւս արծարծեց պատժական օրէնքին 301րդ (Թրքութիւնը ամարգելու) յօդուածը ջնջելու, գոնէ բարեփոխելու պահանջները: Այս անգամ անհատներէ –զբօսող, լրագրող, մտաւորական, արուեստագէտ, եւլն·– զատ, կազմակերպութիւններ ալ ձայն բարձրացուցին: Այդ բոլորին գլխաւոր թիրախը՝ վարչապետ Էրտողան աշխարհական այդ կազմակերպութիւններուն թելադրեց փոփոխութեան առաջարկ ներկայացնել, քանի որ յօդուածին ընդհանրապէս մտածելի բան չէր:

Շարք մը ժողովներով կարելի չեղաւ միջին կէտի մը վրայ համաձայնիլ: Վերջապէս Փետր. 6ին Թրք· Թերթեր տեղեկացուցին որ աշխարհական այդ կազմակերպութիւնները –միութիւններ, արհմիութիւններ–, յաջողած են փոփոխութեան տարբերակի մը չուրջ համաձայնութիւն գոյացնել: Ժողովին չեն մասնակցած Բժիշկներու միութիւնը, Մարդկային իրաւունքներու միութիւնը որոնք կը յամառէին յօդուածին ուղղակի ջնջումը պահանջել:

Նախատեսուած փոփոխութիւնը կը կայանայ անհեթեթ բառախաղի մը մէջ: Նախապէս օրէնքով կ'ըսուէր թէ յանցանք է "Թրքութիւնը վարկաբեկել, անարգել": Նոր ձեւով առը փոխարէն պիտի գործածուի "նախատել"ն ու "նսեմացնել"ը: Իսկ "Թրքութիւնը" պիտի նկատի առնուի ո՛չ թէ ցեղային բնոյթով, այլ՝ "քաղաքացիութեան" կապով: Սահմանուած պատիժն ալ երեքէն երկու տարուան կը զեղչուի ու կը կիրարկուի "առոյգ ու անմիջական վտանգի" պարագային:

Առաջարկը վարչապետէն ու միւս հեղինակութիւններէն ընդունուելու պա-

ՊՈԼԻՍ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ԴԱՏԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԱԾ

Շիշլիի դատարանին առջեւ Հ. Տինքի դէմ 301րդ յօդուածին առընչութեամբ բացուած դատը չարունակուած է Փետր· 6ին: Ամենայն լրջութեամբ տրուած բացատրութիւնը այն է որ "ենթակային մահուան լուրը չէ հասած դատարան"...

Թէեւ դատը աւարտած էր Հ. Տինքի տրուած վեց ամսուան քանտարկութեան վճիռով, բայց վճռաբեկը պատիժը տեղին գտնելով հանդերձ, ընթացակարգի սխալ մը նկատած եւ հրահանգած էր որ դատը վերատին տեղի ունենայ:

Փետր· 6ի նիստին Հ. Տինքի ու թերթին հրատարակութեան տնօրէնուհի Գոհրին Գարագաշլըի պաշտպանութիւնը ըստանձնելու համար մեծ թիւով փաստաբան ատեան փութացած է. մինչ ամբաստանող ազգայնամոլ խմբակներէն գրեթէ ոչ ոք ներկայ գտնուած է:

Դատարանը որոշած է ամբաստանեալին ինքնութեան արձանագրութիւնը պահանջել ու նիստը յետաձգած է Ցունիս 14ին:

բազային, հաւանօրէն իրաւագէտներու չրջանակին մէջ նոր վէճի մը մեկնակէտ պիտի ըլլայ· հարցին մասնագէտները պիտի լծուին վարկաբեկել – անարգել – նսեմացնել բայերուն տարբերութիւնները ճշդելու նրբագոյն աշխատանքին:

Մինչ այդ, Եւրոպական Միութեան մէջ Թուրքիոյ քացակայութեամբ տառապողներ նոր զօրեղութեան պիտի ձեռնարկեն, Անգարայի յառաջդիմական, ռենորոդիչ, նորարարական եւ յատկապէս արեւմտամէտ քայլերուն ի տես:

ՓԱՐԻԶ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻԻ ՏՊԱՒՈՐԻՉ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

Փետրուար 6ին, Երեքշաբթի կէսօրուան մօտ Փարիզի Ծովային ազգային թանգարանին մէջ հանդիսաւորապէս քացուեցաւ Ը. Այվազովսկիի գործերուն ցուցահանդէսը: Անկախ ցուցադրուած պատառներուն արժէքէն, յատկացուած ընդարձակ վայրը, յարմարագոյն լուսաւորումը, գործերուն ներկայացումը, դասաւորումը, Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան ամէնէն ուշագրաւ ձեռնարկներէն մէկը ըլրած են ցուցահանդէսը:

Նախատարահին մէջ հրաւիրեալները ողջունեց թանգարանին տնօրէնը թեր Ծովակալ Ժ.-Ն. Կարա· ան յիշեց Այվազովսկիի կենսագրականը, Փարիզ վատարած այցերը, ունեցած ցուցահանդէսները· ըսաւ թէ արուեստագէտին պատառներուն գլխաւոր նիւթը փոթորկոտ ծովն էր, անոր դէմ մարդուն մղած պայքարով: Շեշտեց թէ Հայաստանէն ծովու թեմայով գծած նկարիչներու գործեր ալ ցուցադրուած են, մինչ Հայաստան այսօր ծով չունի, բայց անոնց պատառները կը մարմնաւորեն ազատութեան ձգտումը:

Իրեն յաջորդեց Հայաստանի դեսպանը Պրն· Ի· Նալպանտեան, որ տարուան բացառիկ կարեւորութեան տէր ձեռնարկներէն մէկը կոչեց ցուցահանդէսը: Այվազովսկին նկատեց Հայաստանի ամէնէն խորհրդաւոր անձնաւորութիւններէն մէկը: Ինք եւս չնորհակալութիւն յայտնեց ձեռնարկին յաջողութեան սատարողներուն, յատկապէս Շահէն Պաչատուրեանին: Շեշտեց թէ Այվազովսկիի ամէնէն մոայլ պատառներուն մէջ անգամ միշտ լոյսի նշոյլ մը կայ որ խորհրդանիշն է Հայու լաւատեսութեան, յոյսին:

Սրահ մտնողներուն հետաքրքրական բացատրութիւններ տուաւ ցուցահանդէսին գլխաւոր պատասխանատուն, կազմակերպիչը Շ. Պաչատուրեան: Բացատրեց օրինակ թէ Նոյի Արարատէն էջքի պատառը ճիշդ 117 տարի առաջ անգամ մը ցուցադրուած է Փարիզի մէջ Այվազովսկիի ցուցահանդէսին: Վերադարձին արուեստագէտը զայն նուիրած է Նոր Նախիջեւանի թանգարանին, բայց յետոյ, ռուսական յեղափոխութեան անյայտացած է: Զայն յայտնաբերած ու Երեւան փոխադրած է Մարտիրոս Սարեան: Սովետական չրջանին կրօնական նիւթով նկարներ արգիլուած ըլլալով, պատառը երկար տարիներ Ազգային պատկերասրահին պահեստին մէջ ձգուած է: 1961ին ինք դիպուածով հոն տեսած է զայն ու արտօնութիւն առանալով ցուցադրութեան դրած:

Շ· Պաչատուրեան ըսաւ թէ Այվազովսկիի չուրջ վեց հազար գործերուն կէսը փոթորիկի նիւթով է ու կը պատկերացնէ մարդը որ կը մաքառի, բայց միշտ կը փրկուի: Աւելցուց թէ Թ· դարու քաղաքական փոթորիկներուն մէջ կը խորհրդանչէ Հայուն մղած պայքարը: Արուեստագէտը 1895–96ի կոտորածներէն ներչնչուած տասը պատառ ալ ունի, որոնց 3–4ը վերջերս յայտնաբերուած են:

Այվազովսկի իր տունը, ատաղձածքը կտակած է իր ծնած ու ապրած քաղաքին՝ Թէոտոսիայի, որուն բնակչութեան մօտ կէսը Հայ էր: Ինք որ մկրտուած, ամուսնացած ու թաղուած է նոյն քաղաքին Ս· Սարգիս եկեղեցիին մէջ, կը հանդիսի "ծնաւ մահկանացու, բայց ձգեց անմահ անուն" արձանագրութեամբ չիրմաքարին տակ· իսկ եկեղեցիին քահանան անոր ծնունդը արձանագրած է տոմարին մէջ, ինչ որ անխաթար փաստ է Այվազովսկիի ծագումին մասին:

Հրաւիրեալներու բազմութիւնը մեծ յափշտակութեամբ դիտեց նկարները, երկար պահեր յամենալով ամէն մէկուն առջեւ: Իսկապէս հազուագիւտ առիթ մըն է ցուցահանդէսը, գրեթէ առասպելականացած արուեստագէտի մը գործին այդքան համախումբ ներկայացումով:

Ա· Թ·

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԵԾ ՄՉԿԻԹԸ եւ Ֆրանսայի իսլամական կազմակերպութիւններու միութիւնը դատ մը բացած են Շառլի Հեպտօ երգիծաթերթին դէմ, որովհետեւ 2006 Փետր· 8ին, արտատպած էր դանիական թերթին հրատարակած ծաղրանկարները՝ առաջին անգամ լոյս տեսած 2005 Հոկտեմբերին, եւ զորս մահմետական կանոնները նախատական կը նկատէին Մոհամէտի հանդէպ: Դատավարութիւնը բացուեցաւ Փետր· 7ին եւ տուժող կողմը կը գտնէ որ այդ ծաղրանկարները "հրապարակային նախատինք մըն են հանդէպ մարդոց խումբի մը՝ իրենց կրօնքին պատճառաւ": Պատիժը կը սահմանէ վեց ամիս բանտարկութիւն եւ 22·500 եւրօ տուգանք: Երգիծաթերթը կը պաշտպանէ արտայայտութեան ազատութեան սկիզբունքը եւ իր պաշտպանութեան համար ծանօթ վկաներուն մէջ են Ֆր· Հոլանտ, Ֆր· Պայրու, Էմիզասկէթ Պատէնթէր: Պէտք է ըսել թէ Շիրաքի արտայայտութիւնը անցեալ տարի քաջալերած է այս դատը, քանի ըսած էր որ "բացայայտ դրդռութիւն մըն է" եւ որ պէտք է խուսափիլ որեւէ արարքէ որ կրնայ վիրաւորել ուրիշի մը համոզումը: Այս հարցին կապակցութեամբ Լիպէրասիոն բացառիկ թիւ մը հրատարակած էր Փետր· 7ին: Մահմետականները ներչնչուած են նաեւ Վոլթէրի Զաիրկէն որ կ'ըսէր· "Օրէնքները եղած են օգնելու համար քաղաքացիներուն եւ նոյն չափով ալ զիրենք վախցնելու համար": Բայց, կը թուի որ լաւ չեն սերտած Վոլթէրի բուն տեսակէտները:

ՓԱՐԻԶԻ 13րդ թաղամասին մէջ է որ Սեկուլէն Ռուայալ հանրածողով մը ունէր Փետր· 6ին եւ որու ընթացքին ձաղկեց աչքը եւ մանաւանդ Ն· Սարքոզին, 5·000 հանդիսականներու առջեւ: Շեշտը դրաւ գլխաւորաբար իրենց տարբերութեան վրայ: Կը սպասուի գլխաւորաբար Փետր· 11ին, երբ պիտի հրապարակէ իր ծրագիրը, որ ցարդ ծանօթ չէ:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Փետրուար 6ին չուրջ հազար Քիւրտեր ցոյց մը ըրած են դատապարտելու համար Փետր· 5ի ձերբակալութիւնները ու խուզարկութիւնները Անկէն փողոցի մշակութային իրենց կեդրոնին մէջ: "Ահաբեկիչներ չենք" բացագանչած են որպէս լոզունգ, նաեւ չեչտելով·– "Թուրքիա պէտք է յարգէ մարդկային իրաւունքները, ինչպէս նաեւ Ֆրանսան":

ԵՈՒԿՈՍԻ նախկին սեփականատիրոջ՝ Միխայիլ Խոտորկովսկիի դէմ նոր ամբաստանութիւններ եղան Փետր· 5ին Ռուսաստանի ընդհանուր արդարադատութեան կողմէ: Ենթական, արդէն ութ տարուան դատապարտուած էր իր նախկին ընկերակիցին Լեբեդեւի հետ· այս անգամ ալ կրնայ 15 տարուան դատապարտուիլ: Իր փաստաբանին համար, նոր ամբաստանութիւնները "ամբողջովին անհեթեթ եւ յիմարապատում" են: Կը վերաբերին 23 միլիառ տոլարի իւրացման եւ օրինականացման: Ձերբակալուած 2003 Հոկտեմբերին, Լեբեդեւի հետ դատապարտուած էր ութ տարի քանտարկութեան, ինչ որ մարդկային իրաւանց պաշտպաններուն համար կրեմլինի կողմէ պատրաստուած գործողութիւն մըն էր: Երկուքն ալ իրենց ընտկարանէն շատ հեռու արգելափակման կայան մը կը գտնուին:

ԲԵՐԵԶՈՎՍԿԻ, որ իր "աքսորը" կ'ապրի Լոնտոն, հրապարակաւ ամբաստանած է առաւ գործարար Ա· Լուկօվոյը, որ մասնակցած է նախկին լրտես Լիտվինենկոյի թունաւորման եւ մահուան: Փետրուար 5ին, Պի· Պի· Սի·ի տուած իր հարցազրոյցին մէջ կ'ըսէ թէ այդ խոստովանութիւնը ըրած է իրեն Լիտվինենկօ, հիւանդանոցի իր անկողնին մէջ, մեռնելէն առաջ: Լուկօվոյ, ՔՈ·կե·Պի·ի նախկին գործակալ, մէկն է այն երեք անձերէն, որոնք հանդիպած էին Լիտվինենկոյի, իր մահէն 23 օր առաջ (Նոյ· 1–ին):

ԹՈՒՐՔԻՈՑ գործատիրութեան գլուխը ընտրուած է Տիկին Տողան–Եալչընտաղ, յաջորդելով Սապանճըի: Ընտրըւած է Ցունուար 25ին եւ արդէն միակ թեկնածուն էր:

ԱՆԳԼԻԱ. նեղ կացութեան մատնուած է ի լուր ամերիկեան "սխալ"ի մը՝ գործըւած Իրաքի մէջ եւ որու ընթացքին բրիտանացի տասնապետ մը սպաննուած է ամերիկացի օդաչուի մը կողմէ: Տեսերիղը քիչ մը մութ ըլլալով հանդերձ, պատահարը կասկած չի վերցներ: Ամերիկացի օդաչուն հպարտութեամբ կը պարծենայ որ յաջողած է հարուածել հրթռայլերու թափօրին առաջինը, մինչեւ որ կը հասկնայ որ Բրիտանացիներու վրայ կը կրակէ:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ «ԾՈՎԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՄԲ»

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ԱՐՈՒԵՍՏԱԲԱՆ ՇԱՀԷՆ ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ֆրանսայի «Հայաստանի տարեւան» անհամար նչումներուն մէջ յատուկ տեղ կը գրաւէ Ծովանկարիչ Յ. Այվազովսկիի գործերուն ցուցահանդէսը (Փետր. 6 – Յունիս 4) Փարիզի Ծովային ազգային թանգարանին մէջ։ Իր պաստառներով, նաեւ կեանքով քիչ մը առասպելականացած դէմք է ան մեր մօտ. բայց նաեւ Ֆրանսական ու միջազգային շրջանակներէ գտած ընդունելութիւնը վկայութիւն է որ իր պարագային «հայկական է, պատեական է»ի արդիւնք չէ առասպելը։

Այվազովսկիի ցուցահանդէսին ծրագրաւորումին, պատրաստութեան գործին մէջ հիմնական դեր ունեցած է Հայաստանի Ազգային պատկերասրահին ու Սարեան թանգարանին նախկին տնօրէն, ծանօթ արուեստաբան Շահէն Խաչատուրեան, որուն մասնագիտութեան ենթաճիւղերէն մէկը կը հանդիսանայ հայ ծովանկարիչը իր պաստառներով ու կեանքով։ Ինք է նաեւ պատասխանատուն այս ցուցահանդէսին, թանգարանի պատասխանատուներէն Մարժոլէն Մուրոյի հետ։

Շ. Խաչատուրեան ցուցահանդէսին պատրաստութեան վերջին փուլին աշխատանքները կը կատարէր Փետրուարի առաջին չաբաթավերջին, երբ օրուան յոգնութեամբ հանդերձ, զրոյցի մը մեր առաջարկը չմերժեց։

⁂

Հ. Ի՞նչպէս ծագեցաւ ու բիւրեղացաւ Այվազովսկիի ցուցահանդէսի մը գաղափարը։

Պ. Ակէ տասը տարի առաջ Մարսէյլի Գանթինի թանգարանին մէջ «Ծովուն երգը» խորագրուած ցուցահանդէս մը կազմակերպուեցաւ, Ա. Խաչատրեան հիմնարկին օգնութեամբ։ Հայաստանէն բերինք Այվազովսկիի ու հայ այլ ծովանկարիչներու գործեր։ Տպաւորիչ ցուցահանդէս էր։ Ակէ թելադրուած էր գաղափարը։

Այս ցուցահանդէսին համար պաստառներ բերուած են նաեւ այլ վայրերէ։

Հ. Ի՞նչերով կազմուած է ցուցահանդէսին «ատաղձ»ը։

Պ. Հիմնականը Հայաստանէն բերուած 22 պաստառներն են եւ տասը գծագրութիւնները։ Բերած ենք Այվազովսկիի յետնորդ ընդունուած հայ ծովու նկարիչներէ ալ տասը գործեր։ Ասոնցմէ զատ չարք մը գործեր կան ԱՄՆ–էն, Իտալիայէն (Ս. Ղազար եւ Ֆլորանս), նաեւ բնականաբար Ֆրանսայէն։ Անչուշտ պիտի ուզէինք Ռուսաստանէն ալ քանի մը պաստառ բերել, բայց չատ սուղ կ'արժէր փոխադրութիւնը։

Ցուցահանդէսը, կրնամ ըսել որ ամբողջական է, այն առումով որ Այվազովսկիի առաջին գործերէն մինչեւ ամէնէն վերջիններէն կայ հոն։ Իր ստեղծագործական դէմքը սպառիչ կերպով ներկայացուած է։ Ուրախ եմ որ գեղեցիկ ֆաթալոկ մըն ալ պատրաստուեցաւ ու լոյս տեսաւ։

Զեռնարկը կարեւոր է նաեւ անով որ առաջին անգամ ըլլալով արուեստագէտը կը ներկայացուի ո՛չ միայն ռուս նկարիչ, ինչպէս իր մահէն ետք ներկայացուած է եւ Հայաստան չէ կրցած բերանը բանալ, այլեւ որպէս հայ նկարիչ։ Մանաւանդ որ իր արուեստին բնորոշ տուեալները, ինչպէս՝ լոյսի պաշտամունքը, երազային ոգին, կենսասիրութիւնը յատկանիշներ են որոնք կու գան իր ազգային արմատներէն։

Հ. Արուեստի հոլովոյթին մէջ ո՞ւր կը գետեղուի Այվազովսկիի վաստակը։

Պ. Իմ հարցս Այվազովսկին ներկայացնել էր որպէս ԺԹ. դարու ռոմանթիկական չրջանի ամէնէն նուիրեալ ներկայացուցիչներէն մէկը։ Մէկը որ ե՛ւ իր նկարչութեամբ, արուեստով եւ հասարակական գործունէութեամբ եղաւ խաղաղութեան առաքեալը հիւսիսի եւ հարաւի, արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ։ Իր բուն արժէքը որպէս արուեստագէտի, կամաց–կամաց սկսաւ ելլել սկիսի չեչտուի։

Հ. Իսկ որպէս հայ արուեստագէ՞տ։

Պ. Այվազովսկի այսօր մեզի կը ներկայանայ մէկը ամէնէն նուիրական անուններէն որ առաջին արձագանգողները եղան 1895ի հակահայ կոտորածներուն։ Ստեղծեց վայրագութիւնները ներկայացնող պատկերներ որոնցմով իր հարազատ ժողովուրդին նկատմամբ սէրը, ըզգացումները արտայայտեց։

Հ. Ծովու նկարչութիւնը ի՞նչ տեղ կը գրաւէ նկարչութեան ընդհանուր պատմութեան մէջ։

Պ. Ծովու նկարչութիւնը ԺԷ. դարուն Հոլանտայէն սկսաւ. զարգացաւ ԺԹ. դարուն։ Աւելի արթընցաւ հետաքրքրութիւնը յատիտեան չարժուն եւ յատիտեան կայուն ծովուն նկատմամբ։ Այվազովսկիի մեծութիւնը կը կայանայ այն երեւոյթին մէջ որ ան կրցած է ջուրը իր բնական տեսքով եւ ամէնէն կենդանի արտայայտութեամբ ներկայացնել։ Ո՛չ մէկը ջուրը այնքան բնական չէ նկարած, ինչքան՝ ինք։ Իր արուեստին մէջ Այվազովսկի հանդէս կու գայ որպէս բնապաշտ նկարիչ։ Այս մէկն ալ իր հայկական յատկանիշերէն մէկն է։ Ան իր գործով կրցաւ լաւագոյնս դրսեւորել բնապաշտական դպրոցի արժանիքները։

Հ. Ի՞նչ ընկալում կայ իրեն նըկատմամբ, միջազգային շրջանակներու մէջ։

Պ. Զպէտք է կասկածիլ որ Այվազովսկին կը ճանչնան ամէն տեղ։ Պաստառներուն արժէքը միլիոնաւոր տոլարներու հասած է։ Վերջերս հատ մը ծախուած է երեք միլիոն տոլարի։

Հ. Ի՞նչպէս կ'արժեւորուի ներկայի ցուցահանդէսը։

Պ. Այս ցուցահանդէսը Այվազովսկու մեծ վերելքի նոր սկիզբն է։ 115 տարի առաջ ան վերջին անգամ ցուցահանդէս սարքեց Փարիզի մէջ. ցուցադրած էր Նոյի Արարատէն էջքի պաստառը։ Նոյն գործը կրկին եկած է Փարիզ, այս նոր ցուցահանդէսին։ Բերուած են նաեւ առաջին գործերէն Պայրընի այցը Ս. Ղազար, Մխիթարեանները Ս. Ղազարի վրայ։ Այս գործերը գինք կը ներկայացնեն հայկական թեմաներով։

Հ. Այս առթիւ կ'ուզէինք ձեր կարծիքը ունենալ այն վէճին մասին որ հայաստանցի մտաւորականներու մէկ յայտարարութեամբ արծարծուեցաւ. անոնք կը պնդեն թէ այնքան ալ նպատակայարմար չէ մեր մշակոյթին արժէքները աշխարհին ծանօթացնելու նպատակով հոս–հոն փոխադրել, բանի որ օրինակ՝ օդանաւի արկած մը անդարմանելի կորուստի պատճառ կ'ըլլայ, ոչնչացնելով հազարամեայ ձեռագրեր, եւն.։

Պ. Ես կողմ եմ որ ցուցադրուին, որովհետեւ մենք մեր ունեցածը մեր մէջ պահելով չենք կրնար մեր մշակոյթը աշխարհին ցուցնել։ Լուվրի նման վայրի մը մէջ հայկական մշակոյթ ներկայացնել բոլորովին ուրիշ իմաստ ունի հինաւուրց մեր մշակոյթին, պատմութեան ծանօթացումին համար։ Կա՞յ աշխարհի վրայ բան որ չփոխադրուի։ Ժողովուրդ մինչեւ ճափոն տարուեցաւ։

Հ. Ցուցահանդէսին առթիւ շատ գեղեցիկ նկարագիրք մըն ալ պատրաստուած է։

Պ. Այո՛. երբ առաջարկեցին որ պարզ ֆաթալոկէ մը աւելի ընդարձակ ըլլար, ընդարձակեցի պարունակութիւնը, որպէսզի միայն ցուցահանդէսին ներկայացուած 54 գործերէն զատ, Այվազովսկին ծանօթացնող գիրք մը ըլլար։ Հոն առնուած են անոր լաւագոյն պատառները, հայկականները (120 գործ)։ Տեղ տրուած է նաեւ իմ եւ Մարժոլէն Մուրոյի գրութիւններուն։

Հ. Ցուցահանդէսին ու նկարագիրքին մէջ տեղ տրուած է նաեւ Այվազովսկիէն զատ այլ հայ նկարիչներու։

Պ. Այո՛, ինչպէս ըսի, իրենց որոշ գործերով Այվազովսկիի գիծը չարունակած արուեստագէտներէ գործեր են անոնք. Գ. Բաչինջաեան, Ա. Շապանեան, Վ. Մախոխեան, Շ. Ադամեան, Յ. Յակոբեան, Փ. Թէրլէմէզեան, Մ. Ճիլանեան, Զ. Մուրթաֆեան, Խ. Շահին, Գառզու, Ժանէմ։ Անոնց մեծ մասը իրենց վրձինով երգած են մեր «փոքրը ծով»ուն՝ Սեւանի գեղեցկութիւնը։

Հ. Վերջին խօսք մը...

Պ. Եթէ ջուրը, ծովը համամարդկային զգացումներու իւրայատուկ հայելի են, ապա «Ծովային բանաստեղծութիւն» խորագրուած այս ցուցահանդէսը բուն խորհրդանիշն է իսկական բարեկամութեան։

Տեսակցեցաւ՝ Ա. ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ

Յ. Այվազովսկի ծնած է 1817ին, Ղրիմի Թէոտոսիա ծովափնեայ քաղաքին մէջ։ Շատ կանուխէն գծելու, նկարելու յայտնի ձիրք կը դրսեւորէ։ 16 տարեկանին կը մտնէ Ս. Պետերսբուրգի Գեղարուեստից ակադեմիան, չորս տարի ետք չըրջանաւարտ կ'ըլլայ ոսկէ մետալով։ Մրցանակին կրթաթոշակով կը ճամբորդէ Իտալիա եւ Եւրոպայի այլ երկիրներ 1840–1844։ 1842ին առաջին անգամ կու գայ Փարիզ ուր իր գործը աննախադէպ յաջողութիւն կը գտնէ։ Այնուհետեւ համբաւը կը տարածուի, յատկապէս Ռուսաստանի մէջ։ 1850ական տարիներուն ռոմանթիկ իր հակումները փառաւոր արտայայտութիւն մը կ'ունենան «Իններորդ ալիք»ով։

1844ին անդամ կ'ընտրուի Ս. Պետերսբուրգի ակադեմիային, յաջորդ տարին ռուսական ծովային սպայակոյտին նկարիչը կը նշանակուի։ 1874ին Ապտիւլ Ազիզ գինքը Կ.Պոլիս կը հրաւիրէ, Օսմանիէի նշանով պարգեւատրելու։

Իր գործին հետ Այվազովսկի ծանօթ է բարեսիրական աշխատանքով, հանրօգուտ գործունէութեամբ։ 1860ին եօթը գործ կը նուիրէ Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանին. 1917ի Յեղափոխութենէն ետք անոնք կը փոխադրուին Երեւան, կազմելով կորիզը Ազգային պատկերասրահին։ Իր գործերէն կարեւոր թիւ մը կը գտնուի ռուսական թանգարաններու մէջ. Ս. Պետերսբուրգ եւ Մոսկուա։ Ուրիշներ Ղրիմ են ուր ան ապրեցած է կեանքին մեծ մասը եւ ուր իր աշխատանոցին մէջ արուեստի դպրոց մըն ալ կազմակերպած է։

Մասնակցած է չատ մը սալոններու, սկսեալ 1843էն։ Կազմակերպած է բազմաթիւ անհատական ցուցահանդէսներ, նաեւ չարք մը Փարիզի մէջ (1843, 1857, 1879, 1887, 1890)։ 1892ին ճամբորդած է ԱՄՆ, այցելած է Նիւ Եորք, Ուաշինկթըն, Նիակարա։ Մահացած է 1900ին, իր ծննդավայր քաղաքին մէջ։

Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՆԵՐԷՆ

Թրքական լրատուականները կը չարունակեն բազմակի տեսանկիւններէ – տեղեկատուութիւն, մեկնաբանութիւն, նաեւ յուշագրութիւն – տեղ տալ հայ լրագրողին սպանութեան առընչուած անդրադարձներուն։ Յունուարի վերջին օրը հետաքրքրական երկու գրութիւն հրատարակուած էր երկու օրաթերթի («Միլլիյէթ», «Հիւրրիյէթ») մէջ։

Առաջինը տեղ տուած էր որպէս թուրք համայնավար 1948ին սպանուած լրագրող Սեպահաթթին Ալիի ոճիրին ու Հ. Տինքին սպանութեան միջեւ ուշագրաւ զուգահեռի մը։ Զուգահեռ մը որ կը չեչտէ նմանութեան կէտեր։ Գրի առնուած է Ս. Ալիի աղջկան՝ Ֆիլիզ Ալիի կողմէ։

Առաջին նմանութիւնը ոճրագործներուն իրենց արարքին մասին տուած բացատրութեան մէջ է. 60 տարի առաջ լրագրողին ոճրագործը ըսած է. «արարքը գործեցի որպէս հայրենասիրական պարտականութիւն. եթէ Ս. Ալի փախուստ տար, այս երկրին չատ գէշ ելլութիւն պիտի ընէր»։ Իսկ Հ. Տինքի ոճրագործը կ'ըսէր թէ սպաննած է, վիրաւորուած ազգային զգացումներուն ազդեցութեամբ, մինչ Հ. Տինքը ոչ կը ճանչնար, ոչ ալ մէկ գրութիւնը կարդացած էր։

Ս. Ալիի հրատարակած «Մարքս փաչա» երգիծաթերթին ալ սպառնալիքներու թիրախ եղած է հրատարակութեան օրէն (1946), ցրումը արգիլուած է, խմբագիրները յաճախակի կերպով հսկողութեան տակ առնուած։

Յօդուածագիրը կը չեչտէ նաեւ հետեւեալ պարագաները. Ս. Ալի եւս Հ. Տինքի նման սպաննուեցաւ. ոճրագործը զինքի մաքսանենգութեան պատճառով բանակէն վտարուած, բանտարկուած մէկն էր.. ան

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ՀՐԱՆԴ ՏԻՆԳԻ ԱՆԱՐԳ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

2007 Յունուար 19ին, Կ. Պոլսոյ մէջ Հրանդ Տինքի նենգ ու դաւադիր սպանութիւնը բնականաբար ցնցեց նաեւ գերմանահայութիւնը: Հայ լրագրողին սպանութիւնը պաշտօնական յայտարարութիւններով դատապարտեցին գերմանական պետական, հասարակական, եկեղեցական չրջանակները, ինչպէս նաեւ այլեւայլ հայկական, յունական, ասորական, թրքական, քրտական, կազմակերպութիւնները, մխութիւններ ու համայնքները: Այս անարդ սպանութիւնը յանուն Եւրոպական մխութեան նախագահութեան անմիջապէս դատապարտեց նաեւ Գերմանիոյ վարչապետուհի Տիկ. Անկելա Մերքելի գրասենեակը:

Սպանութեան յաջորդ օրն իսկ ղոքի երթեր տեղի ունեցան Քէօլն, Ֆրանքֆուրթ, Պէրլին քաղաքներու մէջ, որոնք կազմակերպուեցան հայ եւ օտար հաստատութիւններու կողմէ: Առաջնորդական կարգ մը համայնքներու մէջ տեղի ունեցան հոգեհանգստեան արարողութիւններ:

Յունուար 23ին Ֆրանքֆուրթի թրքական հիւպատոսարան յանձնուեցաւ չուրջ երկու տասնեակ հայ եւ օտար կազմակերպութիւններու ըստորագրութեամբ ոճրագործութիւնը դատապարտող բողոք-նամակ մը՝ պահանջելով անյապաղ ձեռնարկել բոլոր միջոցներուն բացայայտելու անմարդկային այս արարքի իրական մեղաւորները: Այնուհետեւ Ֆրանքֆուրթ քաղաքի կեդրոնական եւ խորհրդանշական մէկ վայրի մը մէջ տեղի ունեցաւ հանրահաւաք, որուն յանուն Առաջնորդարանի իր մասնակցութիւնը բերաւ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեան:

Նոյն օրը հոգեհանգստեան եւ ոգեկոչման արարողութիւններ տեղի ունեցան նաեւ Համպուրկ, Շթուտկարթ, Միւնխէն քաղաքներու մէջ:

Հրանդ Տինքը ոգեկոչող, ինչպէս նաեւ անարդ սպանութիւնը դատապարտող կեդրոնական ձեռնարկները տեղի ունեցան Քէօլնի մէջ՝ կազմակերպութեամբ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութեան, Գերմանահայոց կեդրոնական Խորհուրդի, Հայ-Գերմանական ընկերակցութեան, ինչպէս նաեւ Քէօլնի հայ համայնքի եւ երկու մշակութային մխութիւններու:

Յունուար 27ին նախ տեղի ունեցաւ ոճրագործութիւնը դատապարտող Սգոյ երթ, որուն մասնակցեցան Գերմանիոյ զանազան քաղաքներէն ժամանած չուրջ 1500 Հայեր եւ օտարներ: Սգոյ երթը իր ուղարկին հասաւ Քէօլնի Կաթողիկէ Մայր Տաճարի առջեւ, ուր հոգեհանգստեան աղօթքէն ետք յանուն կազմակերպիչներուն յիշատակի եւ ահաւոր ոճիրը դատապարտող խօսքով հանդէս եկաւ Պրն. Թորոս Սարեան:

Յունուար 27ին բողոքի հանրահաւաք տեղի ունեցաւ նաեւ Պէրլինի Թրքական գլխաւոր հիւպատոսարանին առջեւ՝ կազմակերպութեամբ «Ցեղասպանութեան ճանաչման աշխատախումբի» եւ հայ, յոյն եւ ասորական քանի մը մխութիւններու եւ կազմակերպութիւններու:

Յունուար 28ին Քէօլնի Առաջնորդանիստ «Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ» եկեղեցիին մէջ, որ բերնէբերան լեցուն էր հայ եւ օտար ներկաներով, տեղի ունեցաւ Ոգեկոչման ձեռնարկ մը, որուն ընթացքին յանուն Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութեան խօսք առաւ Թեմական խորհուրդի անդամ Պրն. Իլիաս Գէորգ Ույեար, իսկ Գերմանահայոց կեդրոնական խորհուրդի եւ այլ կազմակերպութիւններու անունով՝ Պրն. Թորոս Սարեան: Երկու խօսնակներն ալ խօսքէն դատապարտելէ ետք ոճիրը համառօտ անդրադարձան Հրանդ Տինք մարդու, Հայու, լրագրողի անձին ու գործունէութեան եւ մատնանշեցին թրքական պետութեան ու հասարակութեան այն ժխտական երեւոյթները, որոնք պատճառ դարձան Հրանդին սպանութեան: Հրանդ եղաւ եւ մնաց այն եզակի լրագրողը Թուրքիոյ մէջ, որ քաջարի ու անձնդիր պայքար տարաւ ի նպաստ Հայութեան արդար իրաւունքներու վերահաստատման, Թուրք եւ Հայ ժողովուրդներու անկեղծ երկխօսութեան՝ միշտ հաւատալով, որ երկխօսութիւն կարելի է հաստատել միայն պատմական ճշմարտութիւնը ճանաչելով: Ան հաւատաց, որ անցեալի մահասարսուռ եղելութիւններու բացայայտումն ու հրապարակումը ի վերջոյ պիտի նպաստէ Թուրք հանրութեան մտածելակերպի փոփոխութեան ու այդ հասարակութեան լայնախոհութեան, որոնք ալ առիթ պիտի տան բացօրէն խօսելու Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման եւ դատապարտման մասին:

Ոգեկոչման ձեռնարկի աւարտին հանդիսապետութեամբ Թեմական Առաջնորդ Գարեգին Արք. Պեքճեանի տեղի ունեցաւ Հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն, որ եպիսկոպոսական Առաջնորդին Հրանդ Տինքին նուիրուած Ցիշատակի խօսքով: Գարեգին Արքեպիսկոպոս յոյս յայտնեց, որ մանաւանդ Թուրքիոյ մէջ կը գտնուին անձեր, որոնք կը չարունակեն Հրանդին գործն ու առաքելութիւնը:

Ի յիշատակ Հրանդ Տինքի ձեռնարկներ եւ հոգեհանգստեան արարողութիւններ տեղի ունեցան նաեւ Կէօթինկէն, Հանաու, Վուփերթալ, Պրաունչվայկ, Մայնց եւ այլ հայաբնակ քաղաքներուն մէջ:

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Քէօլն, Յունուար 30

ալ ոչինչ գիտէր իր զոհին մասին: Դատավարութեան ընթացքին մեղմացուցիչ պատճառներ գտնուած էին ու ոճրագործը միայն 21 ամիս արգելափակուած մնալէ ետք, 1950-ի ներումով ազատ արձակուած էր:

Ֆ. Ալի իր հօրը սպանութեան պարագաներուն մինչեւ այսօր մութին մէջ ձգուած ըլլալը յաճախ գետին պատրաստող աղդակ կը նկատէ Հ. Տինքի սպանութեան. կը գրէ թէ երբեք յայտնի չէ եղած Ս. Ալիի սպանութիւնը հրահանգողները բուն բուն ինքնութիւնը, անյայտ կը մնայ թաղուած տեղն անգամ: Կնոջը փաստաբանին ու բարեկամներուն ապահովութեան կողմէ թելադրուած է չատ չպրպտել խնդիրը:

«Եթէ Ս. Ալիի թղթածրարը փակուած ու վրան վախի սերմեր ցանուած չըլլային, յետագային գործուած քաղաքական ոճիրներ խիզախութեամբ ու վճռակամութեամբ ձեռք առնուէին, Թուրքիան կը վերածուէ՞ր երկրի մը ուր այսօր մարդասպաններ հերոսներու նման կու գան:

***

Այսօրուան մարդուն հոգին ցաւցընող Թուրքիոյ պատկերը հետեւեալն է. այս երկիրը կը չքացնէ իր ամէնէն արժէքաւոր, արի ու որակաւոր զաւակները: Անոնց չի հանդուրժեր: կարծես անիծեալ, մարդակեր գազան մըն է որ միշտ նոր զոհեր կը պահանջէ» տողերով աւարտած է Ֆ. Ալիի էջը:

***

Ծանօթ լրագրող Մ. Ա. Պիրանտ կը զգուշացնէ ներկայի զարգացումներուն վտանգներուն դէմ ու կ'ափսոսայ որ պառակտումի տանող ընթացքը հարկաւոր ուշադրութիւնը չի գրաւեր:

Չինք մտահոգած են հակահայ, թեմբ ձեռք առնուէին, Թուրքիան կը վերածուէ՞ր երկրի մը ուր այսօր մարդասպաններ հերոսներու նման կու գան:

***

Այս խանգարուած մրցանակաբաշխութեան վաղայաջորդ օրը անցայ գացի Պէշիկթաշի եկեղեցին, այցելել Նար-պէյ Խորէն Սրբազանին, որ չա՛տ սիրալիր կերպով ընդունեց զիս գիրքերով լեցուն սենեակի մը մէջ. ճակատս համբուրեց եւ առաջին հարցումը զոր ըրաւ՝ "Հայկազեան ուսումնասիրաց ընկերութեան" մասին եղաւ: Անմիջապէս պատմեցի Ստեփանէ վարդապետին խելառ արտայայտութիւնը ու կոպտութիւնը՝ Ներսէս Պատրիարքին կոնդակը կարդացած ժամանակս: "Ճանչցած եմ ես այդ վարդապետը" պատասխանեց, "կրքոտ մէկն է, հայ եկեղեցականութեան ոչ-պատուաբեր" ըսաւ:

Ցետոյ ընթերցարանին ու ընկերութեան գործունէութեան մասին կարգ մը հարցումներ ինձ ուղղելով, Սրբազանը կանգ առաւ "Լուսինեան իշխանութեան" հարցին վրայ եւ ցաւ յայտնեց որ Փարիզի Հայկազեան ուսումնասիրաց ընկերութիւնը, ի սկզբան ա՛յնքան խանդավառութիւն իրեն անձին հանդէպ ցոյց տալէ վերջը, յանկա՛րծ ցուրտ վերաբերում ունեցած էր Պատրիարքարանի թելադրութեամբ, եւ պատմեց թէ ի՞նչ էր իր եւ եղբօրը՝ "Լուսինեան իշխանական տան" հետ ունեցած կապը: Ահաւասիկ Սրբազանին պատմութիւնը այս խնդրին, ուրուն անդրադառնալ խոստացայ քիչ անդին,

***

"Հայրս հիւան ըլլալուն պատճառաւ, մենք ալ" ըսաւ Սրբազանը, "կը դարձածէինք Գալֆայեան մականունը. բայց հետզհետէ փափաքելով մեր ընտանեկան ճիւղագրութիւնը որոնել, գտայ որ պապս կը պատկանի եղեր Կիպրոս կղզւոյն իշխող Լիւզինեան իշխանական ցեղի սերունդին, եւ կը կոչուի եղեր Նար-պէյ: Մեր ցեղագրական այս գտածս տեղեկութիւնները ինձ որոշել տուին Թողուլ Գալֆայեան մականունը եւ անոր տեղը գործածել, ինչպէս վաղուց յայտնի է ամենուն, Նար-պէյ պապենական յորջորջումը, զոր այժմ ալ ուզեցի փոխել՝ Լուսինեանի, չէ՞ որ նար կամ նուր լուսին կը նշանակէ, պէյ բառն ալ գրեթէ իշխան. ասկէ ազգային ի՞նչ վնասակարութիւն կրնայ ծնիլ, կը հարցնեմ: Բայց դիտնալ պէտք է, որ Լիւզինեան Ֆրանսերէն անունը Լուսինեան չըսել չէ. հակառակ որ անուններու կամ բառերու նմանութիւն կամ ճիշդը, նմանողութիւն կայ մէջը: Լիւզինեան անունով հռչակաւոր ընտանիք մը եղած է աւելնօք Ֆրանսայի մէջ. եւ Լիւզինեան կոչուած տեղ մ'ալ՝ կայ Փուաթիէ քաղաքին մօտերը: Մեր Կիլիկիոյ վերջին թագաւորը՝ Լեւոն Զ., Լուսինեան չէր այլ՝ Լիւզինեան պատմագիրները կ'ըսեն, զոր մենք Լուսինեանի փոխելու ձեռնարկութիւնն ունեցանք:

– Ինչպէս որ ալ ըլլայ, ապացուցուած է հաստատապէս, թէ մենք Կիպրոսի Լիւզինեան իշխանական ընտանիքին ցեղէն ենք: Պատրիարքարանը անունի մը համար այս աստիճան իրարանցում չառաջ բերելու չէր»:

***

Նար-պէյ սրբազան չատ վշտացած ձեւ մը ունէր սոյն պատմութիւնը ըրած միջոցին, ու ես տրտմելով տրտմեցայ Ազգային Պատրիարքարանին կողմէ այս խնդրոյն ասիթիւ յարուցած մեծ աղմուկին համար. մինչդեռ պարտաւոր էր բացայայտել Խորէն Սրբազանին իշխանական ցեղակցութիւնը. նկատի իսկ առնելով որ հայ եկեղեցականութեան մէջ իրաւամբ "իշխան" կոչուելու արժանի դէմք մ'է այն, թէ տպանդով, թէ՛ պրչով:

Խորէն Սրբազանէն բաժնուելով, զացի դարձեալ Օրթագիւղ, տեսնալ Օր. Գարբիէլեանը, եւ խնդրեցի իրմէն որ, պատրաստուէր քան օր յետոյ ինձ հետ մեկնելու դէպի Փարիզ:

Մեկնումս արգարեւ կը մօտենար. ճամբորդութեան պատրաստութիւններս սկսած էի. բժշկական համալսարանը կը կոչէր զիս. հարկ անհրաժեշտ էր թողուլ նորէն Պոլիսը, բաժնուիլ ծնողական դիրկէն:

(Շար 160)

ԱՆՅՈՒԿԸ – ՓՈՒՅՈՒԿ

ԲԱ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

arménie mon amie

AGENDA

THEATRE : **OMBRES LOINTAINES**
Ecrit et mis en scène par : HERMAN DELIKAYAN (Coproduction Compagnie Sevane et Théâtre du Gymnase avec le soutien d'Arménie mon Amie).
Représentations les **12, 13, 19, 20, 26** et **27 février à 20 heures 30** au Théâtre du Petit Gymnase, 38 Bd Bonne Nouvelle, 75010 Paris.

*
**

La CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Section Sevran-Livry Gargan présente
en collaboration
avec la Maison de la Culture Arménienne de Sevran - Livry Gargan
Théâtre : «ERMEN, TITRE PROVISOIRE»
Une pièce de Pascal Tokatlian.
Musique de Gaguik Mouradian
Le vendredi 9 février à 20h30
au Centre Culturel Yves-Montand
36 rue Eugène-Masse-93190 Livry-Gargan
Tél. : 01 43 83 90 39
Et aussi,

□ **Le Festival du Film arménien** se termine avec
«La symphonie du silence», drame (2001)
le samedi 10 février à 17h30
«Gariné», comédie musicale (1967)
le dimanche 11 février à 18h10

□ **Contes «Arev, soleil d'Arménie»**
Le samedi 10 février à 17 heures
à la Bibliothèque René-Cassin.
Entrée libre, tout public
10 avenue du Consul Gal Nordling,
93190 Livry-Gargan (RN3).

□ **«Mélodies et instruments arméniens»**
Le mardi 13 février
à l'auditorium du Conservatoire Municipal de Livry-Gargan
41 rue Edouard Herriot -
93190 Livry-Gargan

*
**

«CONNAISSANCE DES ARTS»
(Numéro de février)
s'associe à cet événement
en présentant les différentes facettes, souvent méconnues,
de l'art arménien ancien, moderne et contemporain.

- **Aghtamar, la miraculée:** Connaissance des Arts vous raconte l'histoire de l'ancienne église Sainte-Croix d'Aghtamar, témoignage du génie bâtisseur arménien, miraculeusement épargné par les tremblements de terre et par l'Histoire.
- **Etre artiste en Arménie aujourd'hui :** Enquête inédite sur la jeune scène artistique arménienne entre photographie, vidéo et installation.
- **Quinze siècles d'art arménien :** Entretien avec Jean-Pierre Mahé, sur la spécificité artistique arménienne au cours des siècles.

*
**

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

*
**

EXPOSITION SARIAN
A ISSY
Du 1er février au 31 mars
au Musée français de la Carte à jouer
16 rue Auguste Gervais —
Issy-les-Moulineaux

*
**

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒՅԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ–ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Փետրուար 15,
ժամը 20·30ին
Նիւթ՝
1946 ԹՈՒԱԿԱՆ ՓԱՐԻԶ ԵՒ ՀԱՑՐԵՆԱՍԷՐՆԵՐ
փարիզահայ մշակութային եռուզեռը կը ներկայացնէ՝
կարէն ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Մուտքը ազատ է

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ ԵՒ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 13
ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ
Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։
Տօնին առիթով մասնաւոր Հոգեհանգստեան պաշտօն
Վախճանեալ Առաջնորդաց և Փարիզեան Հոգեւոր պաշտօնէից յիշատակին

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15
ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՋՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայից, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին 451 թուին
Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։
Զկնի սրբոյ պատարագի, Մաղթանք Հայրապետական, Տօն անուանակոչութեան Գ.ԱՐԵԳԻՆ Բ. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց

*
**

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Փետրուար 13, երեքշաբթի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին *Տեառնընդառաջի* նախատօնակ, Անդաստան եւ մոմավաւուքիւն։
Իսկ Փետր· 14, Չորեքշաբթի, ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ։ Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։
Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՉԱՔԱՐԵԱՆ
(Ռոճ Ալփեան Շրջանի Հայոց Եպիսկ·)

Informations artistiques

MUSIQUES ARMENIENNE ET FRANCAISE
(Komitas, Khatchatrian, Yegmalian, Lulli, Bizet, Ravel)
Dimanche 11 février à 18 heures
Eglise Saint Jean-Baptiste
1 rue du Dr Berger à Sceaux

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin,
Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

*
**

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

*
**

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի "Արաքս" մասնաճիւղի բոլոր անդամուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իրենց ընկերուհիին՝ Շաքէ Անգպեանի եւ զաւակներուն ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն Ժան–Յովակիմ Անգըզեանի մահուան առթիւ։

□

ԼՈԹՕ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր–Դաւթեան» մասնաճիւղի Լոթօն Փետրուար 11, ժամը 14·30ին

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta : 06. 10. 25. 17. 16**
— **Marie : 04. 91. 67. 54. 58**
— **Astrig : 04. 91. 77. 87. 31**

□

Section Paris

SEJOUR FAMILIAL

25 février au 4 mars

La Section **«Archalouys Tathéossian»** de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances de Bellefontaine (Jura).

Ambiance arménienne assurée ! ! !

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre ! ! !
Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie 01 39 83 71 19 (19h à 21h);
- Alice 01 42 93 03 56 (19h à 21h).

Date limite : 31 JANVIER

LA
Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville
vous donne rendez-vous
pour l'édition spéciale
de son Salon du livre arménien
«ARMEN'LIVRES»
Du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel d'Alfortville

*
**

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
ձեզի հետ կը ժամադրուի յատուկ "ԱՐՄԷՆ'ԳԻՐՔ" հայ գիրքի տօնավաճառին՝
Մարտ 22 – 28ին
Ալֆորվիլի Նորակառոյց Մշակոյթի կեդրոնին մէջ

2007, ANNEE DE L'ARMENIE
Faites un voyage inoubliable en Arménie et au Karabagh
avec l'**U.C.F.A.F.**
(**U**nion **C**ulturelle **F**rançaise des **A**rméniens de **F**rance)
6 Cité du Wauxhall - 75010 Paris
Tél. : 01 42 08 76 45 de 15 à 17h
www.ucfaf.com

du samedi 21 juillet au dimanche 5 août

1495 **Euros** pour 16 jours/15 nuits
(base demi pension — chambre double)

Renseignements et inscriptions
(avant le 18 mai dans la mesure des places disponibles)
— **Mme Yazidjian:** 29-32 ave. Pasteur 93100 Montreuil
Tél. : 01 42. 87. 95. 98

ԵՐԵԿՈՅԹ ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայեւթուրք յարաբերութիւններու նիւթով
Փետրուար 10, Շաբաթ, ժամը 20:30ին
Առնուվիլի Շառլ Ազնաւուր սրահին մէջ կազմակերպութեամբ Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցիին եւ Սասունցիներու միութեան։
– Մուտքը ազատ է –

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— **Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,**
— **Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France
CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

*
**

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007 A BELLEFONTAINE DANS LE JURA
— des Assistant(e)s-Sanitaires
— des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s
N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 9
VENDREDI
9 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

33, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻԻ 21·639 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·639

ՄԱՄՈՒԼ

«LOS ANGELES TIMES»

(փետրուար 7)

«ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՌԻԹՈՎ ՓԱԽՑՈՒՑ»

Կ'ԸՍԷ Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ

Թերթին փետրուար 7ի թիւին մէջ այսպէս խորագրուած իր յօդուածով Հայաստանի արտաքին գործերու նախարարը կը չեշտէ թէ Թուրքիա կարեւոր առիթ մը փախցուցած է Հայաստանի հետ իր յարաբերութիւնները բնականոնացնելու: Այդ եզրակացութեան հասած է, տեսնելով որ Հ. Տինքի սպանութենէն երեք շաբաթ ետքն ալ թուրք պետական պատգամը, ոչ ալ մահուան նշանակութիւնը կրցած են ընկալել: Մինչ ամբողջ աշխարհն հայութիւնը կարծած էր որ թրքական ժխտումի եւ ուրացումի պատին վրայ ճեղք մը պիտի գոյանար:

Նախարարը չատերու նման կը կրկնէ թէ թուրքերը ո՛չ կրնան բանալ իրենց անցեալին ծալքերը, ոչ ալ այդ անցեալը նոր բաներով փոխարինել:

Եւ երբ Թուրքիա չի գիտնար առիթը օգտագործել, ուրիշներ կ'ըսեն ատիկա, ինչպէս եղաւ Ցեղասպանութեան օրինագիծին ներկայացումը ԱՄՆ–ու Գոնկրէսին:

Կը մաղթէ որ Հ. Տինք ներչնչումի աղբիւր ըլլայ Հայերուն եւ Թուրքերուն. առաջինները բաժնեն ժողովուրդներու միջեւ վերհասկացողութեան եւ ներդաշնակութեան անոր համոզումները, երկրորդները՝ դրացիներու եւ հարազատ պատմութեան հետ հաշտ ապրելու անոր երազը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ Կը ԶԵՂՉՈՒԻ

Նախագահ Պուշի վարչակազմը Գոնկրէսին ներկայացուցած է 2008ի պիւտճէին նախագիծը ուր կրկին խախտած է Հայաստանի ու Ադրբեջանի ըլլալիք զինուորական օժանդակութեան հաւասարութեան սկզբունքը: Իսկ Ղարաբաղին որեւէ յատկացում չէ նախատեսուած: Ըստ նախագիծին, Հայաստանին կը տրուի 3 միլիոն տոլար, Ադրբեջանին՝ 4,3 միլիոն: Հայ Դատի Յանձնախումբը մտահոգութիւն կը յայտնէ որ անհաւասարութիւնը կրնայ զինուորական դործողութիւններու վերսկսումին յանգեցնել Ղարաբաղեան տագնապին չրջանին մէջ:

*
**

ԵՐԿՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԻՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ

Ազգային ժողովի փետր· 7ի նիստին քննարկուած է Հայաստանի քաղաքացիական օրէնքին մէջ փոփոխութիւն եւ լրացումներ կատարելու օրինագիծը· Հոն նախատեսուած է "երկքաղաքացիութիւն" խորագրով յօդուած մը ալ: Ըստ այդ յօդուածին՝ այլ երկրի մը քաղաքացին կրնայ Հայաստանի քաղաքացիութիւն ալ ունենալ: Յօդուածը կ'ընդդրկէ 1995էն Հայաստանի քաղաքացիութենէն հրաժարած անձերը եւս:

ԱՄՆ

ԿԻԼ-ՌԱՑՍ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարը ԱՄՆ–ու իր հանդիպումներուն չարքին մէջ փետր· 7ին տեսակցած է Գ. Ռայսի հետ· Կէս ժամու չափ տեւած տեսակցութեան ալ գլխաւոր նիւթը եղած է Ցեղասպանութեան ճանաչումին խոչընդոտումը: Աւելորդ է ըսել թէ ամերիկացի նախարարուհին ամէն ապահովութիւն տուած է իր թուրք պաշտօնակիցին, անոր ինդրանքներուն ուղղութեամբ: Ըսած է թէ ամերիկեան վարչակազմը կ'աշխատի ու պիտի աշխատի ճանաչումին արգելք ըլլալու:

Տեսակցութեան յաջորդած մամուլի ասուլիսին Կիւլ անգամ մը եւս կրկնած է Թուրքիոյ սովորական պնդումները· "Մենք որեւէ դժուարութիւն չունինք մեր պատմութեան հետ առերեսումի· այդ դէպքերը պատահեցան պատերազմական չրջանի մը, երբ մենք ալ 3 միլիոն հոգի կորսնցուցինք: Հայկական բանաձեւին քուէարկումը մեր յարաբերութիւններուն լուրջ հարուած կը հասցնէ: Պէտք չէ մոռնալ որ մենք հին դաշնակիցներ ենք ու այդպէս ալ պիտի մնանք ապագային: Պէտք չէ թոյլ տալ որ հայկական բանաձեւը մեր յարաբերութիւնները պատանդ առնէ: Մենք մեր պինուորական դիւանները բացած ենք, Հայաստանի ըրած մեր առաջարկները միշտ ի զօրու են", եզրեց·:

Ամերիկեան վարչակազմէն ետք երկրին հրէական լոպին ու կազմակերպութիւնները են Կիւլի, Թուրքիոյ մեծագոյն նեցուկը Հայկական Հարցին մէջ: Արդէն անոնք պատրաստակամութիւն յայտնած էին իրենց կարեւրին ընելու Ներկայացուցիչներու տան օրակարգին առնուած ճանաչումի թանաձեւին խոչընդոտումին համար: Ռայսի հետ հանդիպումէն ետք Կիւլ այդ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն հետ ալ մէկուկէս ժամ տեսակցած է, խնդրելու համար որ ջանք չխնայեն հայկական բանաձեւին խոչընդոտումին համար:

ԱՄՆ–ու արտաքին գործերու նախարարութեան բանբերը ամէնօրեայ մամուլի հանդիպումին Կիւլի այցին ու հայկական բանաձեւին դէմ պայքարին առընչուած հարցումի մը պատասխանելով ըսած է թէ բանաձեւը ԱՄՆ – Թուրքիա յարաբերութիւններուն սպառնալիք ներկայող տեսակէտը Կիւլի անձնական արժեւորումն է: Աւելցուցած է թէ հասկնալի է թրքական զգայնութիւնը, բայց ԱՄՆ–ու Գոնկրէսը անկախ մէկ թեւն է երկրին վարչական համակարգին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵՔ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀԶԴ–ի, ՌԱԿ–ի, ՍԴՀԿ–ի գերագոյն ղեկավարութեան ներկայացուցիչները փետր· 5ին հանդիպում մը ունեցած են Փարիզի մէջ: Մասնակցած են Մայք Խարապեան (ՌԱԿ), Սեդրակ Ամֆեան (ՍԴՀԿ) եւ Հրանդ Մարգարեան (ՀԶԴ): Քննարկուած են "ազգովին մեզ յուզող, կարեւորագոյն խնդիրները եւ մանաւանդ հայկական պահանջատիրութիւնը" ըստ ՌԱԿ–ի փետր· 8ին հրապարակած տեղեկատուութեան:

ՕՐ ԸՍ ՕՐԻՆ

ԳԱՑԼԵՐԸ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻՆ, ԳԱՌՆՈՒԿԸ ՄԻՇՏ ՄԵՆՔ Կ'ԸԼԼԱՆՔ

Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարար ու փոխ վարչապետ Ա. Կիւլ ԱՄՆ գացած է, գլխաւորելով ծանր հրետանիի պատուիրակութիւն մը: Օրակարգին կարեւոր նիւթերէն են հայկականն ու քրտականը: Առաջինին պարագային պէտք է ամէն միջոցով արգելք ըլլալ Ցեղասպանութեան ճանաչումին տանելիք քայլի մը· ատիկա ծանրակչիռ, անդառնալի հարուած կ'ըլլայ թուրքեւամերիկեան բարեկամական, եղբայրական, ջերմ, սերտ, դարաւոր, լուսաւոր յարաբերութիւններուն:

Ցանկերգը նորութիւն չունի· ան թրքական ռազմավարական պինամթերքին անփոփոխելի հիմնաքարերէն է· ամէն անգամ որ խորհրդարան մը ճանաչումի օրինագիծ մը օրակարգի առնէ, թուրքերը գայն կը հանեն իրենց պահեստանոցէն, կը մաքրեն, կը յղկեն քիչ մը ու չալկած կ'երթան տուեալ երկրին դռները բախելու, լարելով յանկերգին խամաճիկը:

Այս անգամ ալ ականատես ենք նոյն բեմադրութեան: Դեմոկրատներու ղեկքին զօրանալը որոշ յոյսերու դուռ բացած է ճանաչումի ուղղութեամբ, յատկապէս երբ կան լաւատեսութեան, դիւրին հաւատքի անթացուպերը: Ու թրքական կազմը չատ երկար բախելու պէտք չէ ունեցած ԱՄՆ–ու դուռները, ոչ ալ փնտռելու խամաճիկին յանկերգին բաց ականջներ: Այս անգամ ալ կազմ ու պատրաստ ներկայացած են պապէն աւելի պապականներու գունդին նուիրեալները:

Անոնց մէջ կայ մէկը որ տրամաբանօրէն պէտք չէ հոն ըլլար· ան ԱՄՆ–ու արտաքին գործերու նախարարութեան եւրոպական եւ եւրասիական հարցերու բարձրագոյն մակարդակի պատասխանատուն՝ Մ. Պրայզան է, որուն անունը մեզի աւելի ծանօթ է Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման պատրուակով ստեղծուած Մինսկի զբօսաշրջական խումբէն: Այդ խումբը որ քիչ երկիր մնաց ուր ժողով չգումարէ "Ղարաբաղի հակամարտութեան լուծում գտնելու" չատ յարգելի արդարացումով, ունի երեք նախագահ· Ֆրանսայի, ռուս եւ ամերիկացի: Ու այդ նոյն Պրայզան կը մարմնաւորէ վերջինը:

Այլ խօսքով՝ հայեւադրբեջանական կնճիռ մը խաղաղութեամբ կարգաւորելու գործին գլխաւոր դերակատարներէն մէկն է ան· բայց Կիւլի Ուաշինկթըն այցին ոգի ի բուն կը յայտարարէ, կ'ազդարարէ, կը սպառնայ, կը համոզէ թէ իր երկիրը անտրբադրելի ոխակ կը դարձէ Ցեղասպանութեան ճանաչումի օրինագիծը քուէարկելով· ապա կ'երաշխաւորէ յանկերգային իր հիւրերուն· "արտաւոր թափով կ'աշխատինք օրինագիծին ընդունուելուն դէմ: Ո՛չ մէկ չանք պիտի խնայուի զայն չքացնելու համար"·

Բնակա՞ն երեւոյթ է որ այս աստիճան թրքամէտ կեցուածքի տէր պաշտօնատար մը մասնակցի Ղարաբաղի խընդրին խաղաղ լուծում փերելու կոչուած կազմի մը: Ի՞նչպէս կարելի կ'ըլլայ անկողմնակալ դերը ակնկալել իրմէ: Իսկ հակառակ պարագային, ի՞նչի կը վերածուի "խաղաղ" լուծումը: Կամ արդեօք ամերիկեան արտաքին գործերու բառարանին մէջ "խաղաղ"ը դրացի չէ՞ "արդար"ին:

Անշուշտ, քաղաքական խոհանոցներու լաւատեղեակներ պիտի ըսեն թէ միջազգային յարաբերութիւնները այդքան պարզացնել կարելի չէ, թէ զոյգ, եռակի դիւարկներով դիւանագէտներ ամէն տեղ կան, եւլն·: Թերեւս ճառողներ ըլլան այդ մակարդակի աշխոյատարներու գործունէութեան մէջ զիրար հատող, հակադրուող ուղղութիւններէն, զանոնք անվտանգ վարելու կարողութենէն:

Ամէն բան իր տեղը պիտի իյնայ, եթէ գոնուի բացատրող մըն ալ թէ ի՛նչպէս պարագայ պարագայ գայլերը կը փոխուին, բայց մենք միշտ կը մնանք գառնուկի անփոփոխ դերին մէջ:

Թ. ԱՐՓԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԻԽՐՏԵՐՈՒ, քրտական կազմակերպութիւններու դէմ եւրոպայի երկիրներուն մէջ ձեռք առնուած ճնշումի միջոցները պատճառ եղած են որ քրտական կազմակերպութիւններու ընդհանուր խորհուրդին գործադիր նախագահը Մ. Գաբաելեան ազդարարութիւն մը ուղղէ այդ երկիրներուն: Ան ըսած է թէ Հ. Տինքի սպանութիւնը կը նմանէր սկիզբի մը եւ անհաւանական չէ որ մահափորձերը չարունակուին, թիրախ առնելով Քիւրտերը: Ան եւրոպան երկերեսութեամբ ամբաստանած է, չեշտելով որ պէտք է վերջ տրուի քիւրտ ժողովուրդին ուղղուած դրգռութիւններուն: Աւելցուցած է թէ յատկապէս Ֆրանսայի ու Գերմանիոյ հակաքիւրտ քաղաքականութիւնը կը զօրացնէ Թուրքիոյ մէջ պատերազմի հետեւոդները: Յատկապէս խօսքը ուղղելով Ֆրանսայի իշխանութիւններուն Գարաեզեան ըսած է թէ իրենց համբերութիւնը սահման մը ունի եւ եթէ չարունակուի հակաքիւրտ ապօրինի ընթացքը, կրնայ ստեղծուիլ կացութիւն մը ուր իրենք չեն կրնար որոշ զարգացումներ կանխել: Շեչտած է թէ իրենք արդար դատի մը պայքարը կը մղեն եւ կը ձգտին ժողովրդավարական ճամբաներով արդիւնքի հասնելու· եւրոպական երկիրները պէտք չէ ընդդիմանան ատոր:

ԿԱՐՍ – ԹԻՖԼԻՍ – ԲԱՔՈՒ երկաթուղին ծրագիրը ստորագրուած է Վրաստանի, Թուրքիոյ վարչապետներուն եւ Ադրբեջանի նախագահին կողմէ, Թիֆլիսի մէջ: Անցեալի Մեսոպոտ ճամբան երկաթուղիով փոխարինելու կոչուած ծրագիրը որմէ Հայաստան դուրս ձգուած է, պիտի արժէ աւելի քան 400 միլիոն տոլար, չինութիւնը պիտի տեւէ երկու տարի: Նախատեսուած է առաջին տարին 5 միլիոն թոն բեռ փոխադրել այդ ճամբով, յետագային այդ տարողութիւնը հասցնել տարեկան 30 միլիոն թոնի: Թուրքիոյ փոխադրութեան նախարարը այդ ծրագրին առընչութեամբ ըսած է թէ Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող երկաթուղին ներկայիս կարելի չէ գործածել, երկու երկիրներուն սահմանին փակ ըլլալուն պատճառով· տակաւին, յառաջիկային երբ հարցերը կարգադրուին, այդ երկաթուղին ալ պիտի գործածուի:

ՇԱՌԼԻ – ՀԵՊՏՈՑԻ «նօրէկը» Փիլիփ Վալ, փետր· 7ին պաշտպանեց երդիծելու իրաւունքը: Երկարօրէն բացատրած է թէ ինչո՛ւ վերհրատարակած էր այդ

(Շար·ը Դ· էջ)

ՅՈՒՇԵՐ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱՐԱՆԷՆ

ՄԻՆԱՍ ՏԷՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԵԹԷ ՕՐ ՄԸ ԼՍԵՍ ՈՐ ՄԵՌԵՐ ԵՄ...»

Մկհ... Երեք գիր՝ սրտին նոր ժայթքած եւ պաղելու ատեն չունեցած, անապակ մնացած: Աչակերտներէն ոմանք այս սկզբնատառերը կը վերծանէին. «Մխ, կաթ, հաւկիթ»: Ուրիշներ անոնց իմաստը կ'ամբողջացնէին. «Մեղրը կ'ուտենք հացով». միշտ յագուրդ տալով որկորի գրգիռներուն: Սակայն, յետեղեռնեան աղջամուղջին, պայծառ այգաբաց էր Մկհ-ն, այսինքն՝ Մելգոնեան կրթ. Հաստատութիւնը, ապակղզիացնելով Կիպրոս կըզդին:

Ծուչերու անսպառ գանձարան է նաեւ: Համաճայն չեմ քեզի, Որբերեան Ռուբէն, երբ կը հառաչես. «Կեանքի նաւակն հետք չթողուց իր ետին, մոռացումն առաւ ինձմէ ամէն բան»: Ո՛չ, ամենեւին ոչ: Անցեալը ներկա՛յ է, զմռսուած վիճակով, Մելգոնեանի չրջաբակին մէջ, ուր կը հանդիպիմ «ոսկեչղթայ իմ յուշերին». հոն կ'երթամ անցեալիս հետ ժամադրութեան՝ կարօտի թաց աչքերով, ողջագուրումի բաց թեւերով, զեղումի ակնկալութեամբ:

Ահա, մշուշին ընդմէջէն կեանքի կու գան յուշի ծուէնները, բուժուած ժամանակի բալասանով: Խնկելի յիշատակ մը անթեղած է ամէն ծառ, ամէն քար: Կը յամենան մանր հոգեր, անմեղ կատակներ, հին քէներ, սիրոյ մրմունջներ, մերժումի տրտունջներ. անհաճոն իսկ դարձած հաճելի:

Մելգոնեանը չուրջ երկոտասնեակ մը կառոյցներու համալիր մըն է, որուն մէջ յատկանշական են եռայարկ երկու չէնքեր, մէկը յատկացուած աղոց, միւսը՝ աղջկանց. իւրաքանչիւրը չրջապատուած ցանկաթելերով՝ որպէս սահմանագիծ, չեչտելու համար անոր աչխարհիկ վանքի առօրեան: Երկու չէնքերու միջեւ՝ ոչ-ոքի հողամաս մը, որ սրբավայր է. հոն կը գտնուի բարեբար երկու եղբայրներու դամբանը:

Կան ընդարձակ բակեր չէնքերու առաջն ու ետին: Աչակերտութիւնը կը գործածէր առաւելաբար առջեւինները, ուր կը քալէր կշռադատութեամբ, ջանալով ուշադիր ըլլալ որ ցանկաթելին հասնէր երբ իր սրտին համակրածը դիմացէն մօտենար հոն եւ զայն դիտէր գողալարի: Իսկ գիշերը կը կրկնէր անընդհատ «սիրել» բային սահմանական եղանակ ներկայ առաջին դէմքը, մաղթելով (աղօթելով եւ մոմ վառելով) որ հոլովուէր նաեւ երրորդ դէմքը: Առազաստներ կը բացուէին երազանքի լճակին վրայ, լուսնի մեղրածոր չիթերուն տակ: Արեան եռքն էր որ կը խլրտէր ներքին կիզումով: Չէ՞ որ Կիպրոս ծննդավայրն է սիրոյ դիցուհի Աֆրոդիտէին:

Գր. Քեչիչեան, իր «Կղզու նման չիք մեր Կիպրեայ» գրքին մէջ կը գրէ թէ իր ժամանակ, վարի երկու դասարաններու պարագային, դասերը կ'ըլլային միասեռ, առկից վեր՝ երկսեռ: «Այն ինչ խոտիւ արգելում էր մինչեւ այդ՝ աղջիկների եւ տղաների զրոյցը... դառնում էր ամէնօրեայ հնարաւորութիւն»:

Իրազեկներ կ'ըսեն թէ, հին օրերուն, արգիլուած էր երգել «Իմ ուզածը մի պաչ է». պէտք էր զայն փոխել. «Իմ ուզածը մեծ բան չէ»: Ի՛հ, Կիպրոս դեռ չէր մտած Եւրոպա եւ Իւ. զարը հեռու էր տակաւին: Ահա թէ ինչո՛ւ Վահան Թէքէեան, Մելգոնեանի Հայ գրականութեան ուսուցիչը, աշակերտներու ալբոմներէն ներչնչուած քերթուածին մէջ գրած է. «Զեզ կ'արտօնեմ, նայեցէ՛ք, նայեցէք լաւ իրարու»:

Իրերու այս գրութեան մէջ, առեղծուած է թէ ի՞նչպէս գիշեր մը, իրենց չէնքերու արգելակները չէզոքացնելով (նոյնքան բարդ որքան Պէրլինի երբեմնի պատը), զոյգի մը չրթները իրար էին մօտեցած ոչ-ոքի հողաչերտին մէջ: Վլվլուկ, իրարանցում, երկրաչարժ: Ուսուցչական ժողովը որոշած էր վտարել երկու «սրբապիղծները», բայց հայերէնի դասատու Վահէ Վահեանի աղդու միջամտութիւնը բեկանած էր վճիռը, մանաւանդ որ տղան չրջանաւարտ պիտի դառնար... երկու ամիսէն:

1945ին համար կրնամ վկայել որ բոլոր դասարանները երկսեռ էին տղոց չէնքին մէջ, ուր կու գային աղջիկները եւ բարերարներու կիսանդրիներուն առջեւ, միասին կ'երգէին «Առաւօտ լուսոյ». բայց զբօսանքները՝ միշտ զատ-զատ: (1986ին երբ այցելեցինք Մելգոնեան՝ հիմնարկէքի 60ամեակին առիթով, ակներեւ էր յեղաչրջումը.— զբօսանքը եղած էր երկսեռ. ինչ որ կը համապատասխանէր Կրթարանի քայլերգի ոգիին. «Զեռք-ձեռքի տանք մենք քոյր-եղբայր կաթոգին»):

Այս պայմաններու տակ, բնական էր որ աչակերտներ դիմէին կողմնակի միջոցներու.— դպրոցը ունէր հիւանդանոց (կամ առոր պէս բան մը), ուր ոմանք կ'երթային գրաւոր փախչելու կամ հանդիպելու... երազներու կուռքին: Ընդունման միակ պայմանը՝ ունենալ բարձր ջերմութիւն: Տղայ մը, հիւանդ ձեւանալով, կը մօտենայ հիւանդապահուհիին, որ թէյ կը խմէր այդ պահուն: Ներսէն կը հնչէ հեռաձայնը: Ան, ջերմաչափը տալէ ետք, կ'երթայ պատասխանելու: Առիթէն օգտուելով, Մոլիէրի կեղծ հիւանդը կը մխրճէ ջերմաչափը տաք թէյին մէջ: Վերադարձին, պատասխանատու մայրիկը աչքերը լայն կը բանայ սարսափահար. «Մանչոս, դեռ ո՞ղջ ես»: Ջերմաչափը ցոյց կու տար 43:

◆ Սովորութիւն էր որ աչակերտութիւնը հաւաքաբար ֆիլմ դիտէր ամիսը անգամ մը: Առ այդ, կար սինեմայի յանձնախումբ, որ կ'ընտրէր պատչաճը: Տղոց հերթապահը կը յիշեցնէր. «Կօշիկները պինդ կապեցէք՝ ճամբայ չելած»: Որովհետեւ, քակուած կապերը ամրացնելու պատրուակով, ոմանք կը փորձէին ետ մնալ, միանալու համար եռեւէն եկող աղջկանց խումբին:

◆ Տարուան բոլոր ամիսներուն, նախաճաշի անբաժան մաս էր թէյը, բացի Դեկտեմբերէն: Խնայուած չաքարաւազը կ'օգտագործուէր թեյանուշ (զատէյիֆ) պատրաստելու՝ կաղանդին համար: Ուրիշ առաւելութիւն ալ կը պարգեւէր Ամանորը, թէոդիկին տարեգիրքերը, որոնք կը կոչուէին «Ամէնուն Տարեցոյցը», իրենց չատ կարեւոր տեղն ունէին մեր գրականութեան ոսկեայ պատմութեան մէջ: Թէոդիկ ո՛չ միայն չատ բան կորուստէ փրկեց իր այս տարեգիրքերով, այլ նաեւ պատճառ դարձաւ որ չատ բան ըստեղծուի: Առաջին տարեգիրքը հրատարակուեցաւ 1907ին: Թուական մը որ մեծ ապագայ պիտի չունենար եւ որ պիտի բախէր 1915ի պատուարին: Թէոդիկ այս թուականներու միջեւ հրատարակած պիտի ըլլար միայն 9 տարեցոյց, յետոյ 1920ին պիտի հրատարակէր տասնեորդ մըն ալ՝ որպէս 1916-1920 միացեալ թիւ: Այնուհետեւ աչխատանքի հորիզոնը Պոլսէն դուրս պիտի փոխադրուէր, տարեցոյցները կեանք պիտի ստանային հեռաւոր այլ ափերու վրայ, Վիէննա, Վենետիկ, Փարիզ, նախ 6 հատոր 1921էն մինչեւ 1926, յետոյ Փարիզ, 3 հատոր, 1927էն մինչեւ 1929: Տարեցոյցերուն ամբողջութիւնը պիտի բաղկանար 19 հատորներէ:

Առաջին տարեցոյցէն մինչեւ վերջինը, Թէոդիկ մնաց միշտ նոյն խանդավառ «կազմող»ը, որ իրմէ վերջ անհամար ուրիշներու օրինակ պիտի դառնար տարեգիրք պատրաստելու աւանդութիւն մը ստեղծելով: Տարւոյն ընթացքին պատահած տեղական կամ միջազգային պատահարներու, հայ ազգային կեանքին մէջ դեր ստանձնած անձերու դիմանկարներու, գրական աչխատութիւններու, կենսագրութիւններու, իւրաքանչիւր յօդուածողուն աչակերտութիւնը կը սպասէր ակնդէտ. ընթրիքը կ'ըլլար... երկսեռ, ներկայութեամբը տնօրէնին եւ փափաքող ուսուցիչներու՝ իրենց կիներով: Այդ օր, փոխան զուսպ եւ զգաստ մթնոլորտի, անկարգութիւնը կը հասնէր զենիթին.— դգալ ու պնակ կ'աղմկէին, ձիթապտուղները օդին մէջ զիրար կը խաչաձեւէին: Տարին անգամ մը միայն ընթրիքը երկսեռ կ'ընէին եւ տղաք կը չանային ուշադրութիւն գրաւել:

◆ Մելգոնեանը անուանի էր որպէս հայագիտական կեդրոն.— Տիրապետել Մեծասքանչին եւ ծանօթանալ Հայ մշակոյթին. անոնց միջոցաւ տոգորուիլ ազգային բիւրեղացած ոգիով եւ կաղապարուիլ ապագայի տեսլականով՝ իբր խրիխ գոյատեւման: Պատկառելի այս կրթարանը արդարացուց մարտահրաւէրը: Վկա՛յ Արարատը:

Քրմական հանգամանք ունէր աւարտական դասարանի հայերէնի ամավերջի քննութիւնը, որ բերանացի էր.— հարցումները նախօրօք գրուած կ'ըլլային թղթիկներու վրայ, զոր կը քաչէին ըստ բախտի: Ներկայ կը գտնուէին Առաջնորդ սրբազանը եւ մտաւորականներ Նիկոսիայէն:

Աղջկան մը եկաւ հետեւեալ հարցումը. "Բաղդատել Թումանեանի «Անոյշ»ը եւ Վարուժանի «Հարճը»": Ենթական խակ էր Հայ գըրականութեան անդաստանէն ներս: Ուսուցիչը գիտէր այդ, ուստի պահանջեց Դ. Վարուժանի կենսագրականը: Երբ նկատեց աղջկան տատամսումը, ըսաւ. «Մէկ կողմ ձգէ Ծննդեան Թուականը եւ յիչէ մահուա՛ն տարին, նաեւ երկու երկեր իրմէ»: Քար լռութիւն. եւ ասիկա Մկհ-ի մէջ: Անհաւատալի, բայց իրաւ: Զարտուղութիւններ, թէեւ սակաւաթիւ, առկայ են ամէնուր:

◆ Ամէն չրջանաւարտցու պարտաւոր էր թեզ մը ներկայացնել, լուսարձակի տակ առնելով Հայ գըրականութեան մէկ փուլը: Որպէս քաջալերանք, կար նիւթական պարգեւ մը եւս: Տարի մը, անձամբ պատրաստեցի թեզը վերի կարգէն մէկու մը. եւ ով զարմանք, չահեցաւ մրցանակը: Երբ թեզ գրելու հերթը եկաւ մեր դասարանին, լիայոյս էի, բայց... Առաջնութիւնը վաստկեցաւ ուրիչ մը, որուն թեզին նիւթն էր... «Արարատը Հայ գրականութեան մէջ». ես սեւեռած էի Արեւմտահայ գիւղագիրները: Կ'ենթադրեմ Մասիսի հանդէպ սիրոյ ճենճերումը մէջս չէր բորբոքած 1950-ին:

◆ Գրաւոր քննութիւնները տեղի կ'ունենային հանդիսասրահին մէջ: Մառանի պատասխանատուին հսկիչի պաշտօն տրուած էր: Արաբական ենթահող ունէր ան. առաւելութիւն մը այս պարագային, քանի չէր կրնար օգնել տկարներու:

Հարցումը. «Տուր երեք բառ «տ» նախադաս մասնիկով»: Աչակերտը գրած էր. «տգեղ, տգէտ». կը չարչարուէր երրորդին համար: Հսկիչը որ քովն էր այդ պահուն, կ'ըսէ. «կոկիկ՝ 'տ' մասնիկով կ'ըլլայ տկոկ»: Ուսանողը քաջալերուած այս չնաչխարհիկ գիւտէն, կը խնդրէ որ հսկիչը օգնէր միւս հարցումին եւս.— «Երեք բառ 'ուն' յետադաս մասնիկով»: Մեր հերոսին համար ի՞նչ կայ աւելի դիւրին եւ կը յորդորէ գրել. «դուն քուն, բախտդ արթուն»:

Որպէս մառանապետ, պարտաւոր էր կազմել ինչքերու տարեկան ցուցակը (inventaire): Տոմարին մէջ արձանագրուած է. «Մկհ ունի չորս խոճկոր» (խողի ձագ): Խեղճը արիւն-քրտինք կը մանէ, բայց ոչ մէկ խոճկոր: Հայերէնի ուսուցիչը պատահմամբ կը մտնէ ու տեղեկանալով հարցին, կ'ըսէ. «Խոճկորը մառանին մէջ չէ, այլ՝ ագարակը»:

◆ Ներկայիս հրատապ հարց է Մկհ-ի լուծարքը: Սակայն իր նախընթացը ունեցած է անցեալին.— Տարին 1947, նաեւ կ'երթան Հայաստան, հայութիւնը կ'ապրի խանդավառ օրեր, փողոցներու մէջ երգելով «Հէյ ջա՛ն Երեւան»: Բարձր դասարանէն սան մը հանրաքուէ կը կազմակերպէ, համոզուած որ արտերկրի մէջ Հայ պիտի չմնայ: Ուստի, Մելգոնեանը պէտք է ծախուի եւ գումարը փոխանցուի հայրենիք. կարծես իր սեփականութիւնը ըլլար:

Արդիւնքը այս արկածախնդրութեան.— Արտաքսումը ենթակային:

(Մնացեալը յաջորդով)

ծի տակ հեղինակներուն իրական ստորագրութիւններու եւ ղեռ ինչերու ու ինչերու հաւաքածոները էին այս տարեցոյցերը, զորս Թէոդիկ կը սիրէր կոչել «փոքրիկ համայնապիտարան»: Շատ մեծ աշխատանք կար այդ տարեգիրքերուն մէջ: Յայտնի էր որ Թէոդիկ ամբողջ տարուան ընթացքին ամէն օր կը գրաղէր տարեցոյցին պատրաստութեամբ, առանց սպասելու որ տարեվերջը մօտենար: Յայտնի էր նաեւ որ ան սիրահարած էր իր այս ձեռնարկին: Վերջին թիւերու վրայ աշխատելու ընթացքին ալ այնքան խանդավառ էր, որքան էր 1907ին երբ կը հրատարակէր առաջին տարեգիրքը: Ամբողջ կեանքին մէջ միշտ ապրած էր տպարաններու մէջ մելանին հոտը քաշելով, ամբողջ կեանքին մէջ ապրած էր «Տիպ Ու Տառ»ը փառաւորելու համար, եւ չէր յագեցած: Թէեւ իր քոյրերը եւ ինքը մօտէն ճանչցողներէն շատեր միշտ «Խենթ Թէոդ» կ'ըսէին իր մասին խօսելու ընթացքին, բայց ան խենթ մըն էր նաեւ հայ գրականութեան ծառայելու տեսակէտէ: 1928ին իր բարեկամներէն մէկուն ուղղած իր վերջին նամակին մէջ կը գրէր· «Եթէ օր մը լսես որ աչքերս յանէ փակեր եմ, գիտցիր որ այդ պահուն գրիչս ձեռքս էր եւ առջեւէ թուղթս ալ թաց...»: Այդպէս ալ պիտի պատահէր: Ան 1929ի համար հրատարակելի վերջին տարեցոյցին փորձերը սրբագրելու ընթացքին է որ, 1928 Մայիս 24ին Փարիզի «Մասիս» Տէր Ներսէսեանի տպարանին մէջ յանկարծ ուղեղային արիւնահոսութիւն մը պիտի ունենար եւ յանէ պիտի բաժնուէր հայ գրականութեան ծառայութեան նուիրուած իր կեանքէն:

Իրականութեան մէջ որքա՞ն խենթ էր Թէոդիկ, այս մասին դարձեալ հետաքրքրական պիտի ըլլայ վերադառնալ Շահան Շահնուրի յուշերուն: Շահնուր, որ մեծ պաշտամունք ունէր իր մօրաքրին՝ Թէոդիկին նկատմամբ, ապագային պիտի դիմէ Սկիւտարցի այն օրիորդին, որ եղած էր Թէոդիկի առաջին եւ մեծ սէրը: Դժբախտ սէր մը: Այս օրիորդը ամուսնացած, յետոյ այրիացած էր երկու մանչ զաւակներով: Տարիներ վերջ երկրորդ ամուսնութիւն մը կնքած էր Տօքթ. Սամուէլ Ֆանի հետ, որ ուրիշը չէ եթէ ոչ Թէոդիկին եղբայրը: Անկէ վերջ ան սիրային պատմութիւն մը պիտի ունենար Թէոդիկին հետ եւս, բայց այդ սիրոյ պատմութիւնն ալ պիտի չքալէր: Թէ ինչո՞ւ պիտի չքալէր: 1931ին, երբ Թէոդիկ երեք տարիէ ի վեր մեռած էր արդէն, Շահան Շահնուր հանդիպում մը պիտի ունենար այդ տիկնոջ հետ եւ ան սապէս պիտի ըսէր Շահնուրին·

«Այո, լսած եմ որ Թէոդիկը փոխուած էր վերջին չրջաններուն: Բայց դուն զայն ճանչցար փոխուած վիճակին մէջ: Չես գիտեր անոր երիտասարդութիւնը: Ես գիտեմ: Ան խենթ մըն էր, Տիրանն ալ հետը: Երկուքն ալ խենթ էին: Փախայ իրենց քովէն...»:

Այն Տիրանը, որուն մասին կը խօսէր Շահնուրին քեռկինը, բնականաբար Տիրան Զրաքեանն էր: Տիրան Զրաքեան խենթ էր եւ այդպէս ալ պիտի մնար, բայց Թէոդիկ պիտի փոխուէր ու աւելի ծանրախոհ պիտի դառնար Աբշալուհիին հետ ամուսնանալէ վերջ: Իսկապէս Աբշալուհի Թէոդիկ շատ կարեւոր դեր մը պիտի խաղար իր ամուսնին կեանքին մէջ: Արդէն Թէոդիկ իր տարեցոյցին առաջին թիւը հրատարակած էր իր կնոջը թելադրութեամբ:

Թէոդիկ, որքան ալ խանդավառ ու «խենթ» բնաւորութիւն ունենար, բացառիկ սէր ու յարգանք ունէր ազգին մեծամեծներուն ու արժէքաւոր մարդոց նկատմամբ: Անգամ մը փոքրիկն Շահանին (Շահնուր) տան մէջ անսովոր բազմութիւն հաւաքած էր, տան դրան առջեւ չքեղ «ֆայթոն»ներ կանգ կ'առնէին ու հիւրեր կ'իջնէին հոնկէ: Հարսանիք մը կար, հարսնեւորները ուրախ էին, որովհետեւ գերդաստանը իր աղջիկը կ'ամուսնացնէր Օսմանեան Դրամատան տնօրէնին հետ: Մէկոց մը Թէոդիկ դէպի վեր կ'առաջնորդէ Շահանը: Շահան հոն ինքզինք կը գտնէ Կոմիտաս վարդապետին առջեւ, զոր անմիջապէս կը ճանչնայ: Կոմիտաս հարսանիքին կեդրոնական դէմքն էր, որովհետեւ ան հայրենակից էր Քիւթահեացի փեսային: Թէոդիկ ուրախութեան մէջ կը ճառագայթէր ի տես նշանաւոր ու քաղցրաճաշ հիւրին:

Վարդապետը չոյեց Շահանին մազերը: Թէոդիկ շատ երջանիկ էր, բայց Շահանն ալ բնաւ պիտի չմոռնար այս հանդիպումը:

Ռ. Հ.

ՈՒՐ Է ՄԱՎԵԱՆԻ ԳՐԻՉԸ

Մելգոնեան կրթական հաստատութեան փակման առթիւ գրուեցան շատ մը յօդուածներ «Յառաջ»ի մէջ թէ այլուր, բոլորն ալ զգացական եւ գնահատելի, բայց ամէն անգամ որ յօդուած մը կը կարդամ՝ զարմանալիօրէն կը յիշեմ Վահրամ Մավեանի հետաքրքրական պատմուածքները, անոր համով հոտով գրութիւնները· ինչե՛ր պիտի գրէր ան հիմա եթէ ողջ ըլլար, ամէն առիթով որ Երուսաղէմ այցելէր (ինք ալ Երուսաղէմացի) մեր տան մէջ բարեկամներ կը հաւաքուէին եւ ինք կը պատմէր, կը խօսէր ամէն նիւթի չուրջ՝ մենք ալ հմայուած մտիկ կ'ընէինք իր համեմուած պատմութիւնները:

Յետագային Ամերիկայի մէջ դարձեալ բախտը ունեցայ հանդիպելու Վահրամին՝ մտերմիկ չրջանակի մը մէջ՝ հետաքրքրութեան կեդրոնը ինք՝ հետաքրքրական նիւթերու կարգին պատմեց Մելգոնեանի անցուդարձերէն, հիացումով արտայայտուեցաւ կրթարանին բարձր մակարդակին մասին, հպարտութեամբ յիշելով որ ինք ալ եղած էր հաստատութեան ուսուցիչներէն մէկը:

Երուսաղէմի 1948ի Հրեայ-Արաբ պատերազմին (եւ որ տակաւին կը չարունակուի), Սրբոց Թարգմանչաց վարժարանի յիշեալ տարուան նախակրթարանի չրջանաւարտները՝ երկրորդական վարժարան յաճախելու հնարաւորութիւն չունեցանք· քանի Ս. Յակոբայ վանքէն դուրս բոլոր դպրոցները փակ էին պատերազմի պատճառաւ: Դասընկերներս ոմանք բախտ ունեցան Մելգոնեան հաստատութիւն ընդունուելու եւ մեկնեցան Կիպրոս (հայրս հակառակ էր աղջիկ զաւակի մը ընտանիքէն հեռանալուն): Թարգմանչացի տեսչութիւնը մեզի համար որոշեց յաւելեալ դասարան մը ստեղծել երկրորդականի նախապատրաստութեան համար, եւ քանի որ Թարգմանչացի չէնքին դիրքը ապահով չէր, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ էջմիածին մատուռը դասարանի վերածելով մեր դասաւանդութիւնները չարունակուեցան:

Մելգոնեանցի աշակերտները արձակուրդներուն երբ կը վերադառնային տուն՝ Երուսաղէմ, հանդիպումներ կը կազմակերպէինք անոնց հետ· բարի նախանձով կը նշմարէինք թէ անոնք մեզմէ շատ աւելի բարձր գիտութիւններ ունէին՝ կը խօսէին Պետրոս Դուրեանի, Սիամանթոյի, Վահան Թէքէեանի նման բանաստեղծներու մասին· մենք ալ ապուշ-ապուշ իրենց մտիկ կ'ընէինք: Այսօր աչխարհի ամէն կողմ ցրուած Մելգոնեանցիներու գրութիւնները մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդացուին՝ անչուչտ հայերէն գիտցողներու կողմէ...

Հոս կ'ուզեմ յիչել Մելգոնեանի մէջ Վահրամ Մավեանի աչակերտած եւ վերջը մտերիմ բարեկամներ դարձած՝ Սրապ Գալայճեանի անունը: Սքանչելի գրող՝ հաճելի անձնաւորութիւն մը՝ որ ներկայիս դադրած է գրելէ անհանգստութեան պատճառաւ· ան ինչե՛ր պիտի գրէր հիմա եթէ տակաւին գրելու կարողութիւն ունենար, հիացող մըն էր Մելգոնեան հաստատութեան, հպարտ էր հոնկէ վկայուած ըլլալուն:

Վահրամ եւ Սրա՛պ, ինչո՞ւ լռեցիք այսչափ չուտ:

ԱՏՐԻՆԷ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Առաջնորդարանին մէջ, Յունուար 28ին կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. Արմէն Գարօ Ուսանողական միութեան տեղի ունեցած է «Երջանկաւարտներու պատուոյմի եւ ասպարէզի օր»ը հովանաւորութեամբ Գանատայի Կիլիկիոյ թեմի առաջնորդարանին: Առաջին բաժնին ընթացքին կազմակերպիչ միութեան անունով բացման խօսքէն ետք, ներկայ 50 երջանկաւարտներուն իր խօսքը ուղղած է առաջնորդ Խաժակ Սրբ. Յակոբեան, չեչտելով որ իրենց ծրագիրներու կողքին տեղ տան հայութեան ծառայելու վարքագծին: Ապա, խօսք առած է Հ.Յ.Դ. Արմէն Գարօ Ուսանողական միութեան ատենապետը՝ Յարութ Պէքճեաեան մաղթելով որ համալսարանական երջանկներու մէջ ծաւալած Հայ Դատի գծով իրենց գործունէութեան ընթացքին չուառով կ'ունենան երջանկաւարտներու ակնկալութիւնն ու մասնակցութիւնը: Հուսկ, երջանկաւարտներուն յանձնուած են գնահատագրեր: Կարճ դադարէ մը ետք, տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը:

ԱՆՅՈՒԿԸ ՄՈՌՅՈՒԿ

ԲԱՐ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ո՞րչա՛փ ճիշդ է սա խօսքը· «L'homme propose et Dieu dispose» (Մարդս կ'առաջադրէ եւ Աստուած կը տնօրինէ):

Ճամբորդութեանս պատրաստութիւններով զբաղած մէկ օրս, յանկա՛րծ Սկիւտար տունս հեռ է հեռ եկաւ Իւթիւճեան Տէր Սահակ Քահանան, որուն երիցուհին հօրս հօրաքրոջ աղջիկն էր:

Այս քահանան արդէն մէկ-երկու անգամ այցելութեան եկած էր ինձ, բայց այդ օրերուն գալուն կերպը արմանքս զարմանքս չարժեց: Ներս մտաւ ու չմըտաւ, ողջոյն մողջոյն չըսած. "Քեզի աղաչանք մը ունիմ զաւակս, պիտի կատարես, չա՛տ կը պաղատիմ" գոչեց բարձրաձայն:

"Ինչո՞ր է, Տէր Հայր, ի՞նչ է նայիմ աղաչանքդ" հարցուցի, եւ ահա սկսաւ բարբառիլ հեռուեւալը, գլխէն փակեղը հանելով:

"Անցած Հինգշաբթի ես էի ժամարարը· երբ եկեղեցիէն դուրս կ'ելլայի, երկու օրիորդներ ինձ մօտեցան եւ ուզեցին, որ Ամենափրկչին պատկերովը խաչահանդիսի կարգամ իրենց· զարճայ եկեղեցի ու կատարեցի խաչահանդիսը· բայց կարգացած ժամանակս կը դիտէի որ երկուքն ալ հոծ արցունք թափելով կ'աղօթէին ու զիրար կը համբուրէին: Խաչահանդիսը աւարտելէս յետոյ, հետաքրքիր եղայ, հարցուցի իրենց, թէ ինչո՞ւ համար այդքան կու լային, հիւանդ ունի՞ք, ըսի: Օրիորդին մէկը, ո՛չ Տէր Հայր, պատասխանեց, հիւանդ չունինք· այս քոյրս Փարիզ պիտի երթայ մօտերս ամուսնանալու, նշանած ունի հոն, պիտի բաժնուինք, անոր համար կու լանք, ըսաւ":

*
**

Իսկոյն կուահեցի քահանային միտքը· Թողուցի որ չարունակէր իր պատմութիւնը եւ ըսաւ. "Հարցուցի թէ ո՞վ պիտի պսակէր զիրենք, թէ քահանայ կը գտնուի՞ր Փարիզի մէջ, ի՞նչպէս պիտի ճամբորդէր, ճամբորդներո՞ւ հետ պիտի ըլլար քոյրը: Այն ատեն օրիորդը պատասխանեց թէ, Փարիզէն բժշկական ուսանող մը եկած է, Թորգոմեան կը կոչուի· անոր հետ պիտի երթայ քոյրս ու Մանչէսթըրի վարդապետը Փարիզ թելեր պիտի տան, պսակը ընել տալու: Այս որ լսեցի, օրիորդին դարճայ ըսել, որ միտք ունիմ տղաս Փարիզ դպրոց տանելու, բայց նիւթական կարողութիւն չունիմ: կարելի չէ՞ որ քոյրդ փոխանակ Մանչէսթըրէն վարդապետը բերել տալու, ո՞վ գիտէ քանի՞ ով կու գայ, գնա առնէ հետը տանի ու ես պսակեմ զիրենք, տղաս ալ դպրոց տանիմ· եթէ կը հաճիք այս բանիս, ես կ'երթամ կը տեսնուիմ, ըսի, Թորգոմեանին հետ, ան իմ ազգականս է: Օրիորդը իմ այս առաջարկութեանս հաւանեցաւ եւ խնդրեց որ զամ քեզի իմացնելու, որ դուն չսպասես օրիորդին":

Մեր տէրտէրներուն վերապահուած է երբեմն իւղոտ պատառներ· անակնկալ մեծ բախտ մ'էր որ պատահեցաւ Իւթիւճեան Տէր Սահակ Քահանային, որուն համար զայլ բարեխօսել Օր. Գաբրիէլեանին, ընդունեցաւ քահանային առաջարկութիւնը, ուրախացաւ, որ պիտի ուշանար իր մեկնումը, որով իր քրոջը հետ աւելի մնալու երջանկութիւնը կ'ունենար:

Թողի զինքը ուրեմն ճամբորդել քահանային հետ· հրաժեշտ առի իրմէն ու բաժնուեցայ, երջանիկ ամուսնութիւն մաղթելով օրիորդին:

Այս կարգադրութենէն յետոյ, երբ ես ա՛յլ եւս ճամբայ ելլալու վրայ էի, յա՛նկարծ հիւր եկան ինձ տոքթ. Կոպեռնիկ ու եղբայրը Ֆաչիկը, որ քանի մը շաբթուան համար եկած էր Փարիզէն ծնողքը տեսնելու:

Գացինք միասին Քիւչիւք Զամլըճա, տարի զիրենք Պապա Քրիսին համբաւաւոր այգին, զոր 1876ին այցելած էի ընկերներուս հետ, ինչպէս պատմած եմ:

*
**

Հինգշաբթէյինտեան եղբայրներուն ճաշակել տուի այն պատուական բէյլի կոչուած չավուշ իւզիւմի խաղողը, որ մխիթարեան Քրիս պապային այգիին է յատուկ: Լափելով կերան երկու եղբայրը այս խաղողը, զոր Պապա Քրիս իր օրհնեալ ձեռքերովը կը քաղէր ու կը հրամցնէր, "կերէ՛ք զաւակներս" ըսելով, եւ փոխարէն բան մը չընդունելով, հակառակ մեր պնդումներուն: Պապա Քրիս հին օրէնքի մարդերէն էր, հիւրասէր եւ առատաձեռ:

Մինչեւ ուշ ատեն մնացինք Պապա Քրիսին այգին, յետոյ հետիոտն իջանք մեր տունը, ուր դիչերեցին երկու եղբայրը, զուարթ ու անմոռանալի երեկոյթ մը մեզ հետ անցընելով:

Առաւօտ կանուխ մեկնեցան տոքթ. Կոպեռնիկ ու Ֆաչիկ· մինչ ես սկսայ հապշտապ զբաղիլ ճամբորդութեանս հարցով:

(Շար. 161)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ռոզի Ալեքսեան իր քրոջ յիշատակին 100 Եւրօ կը նուիրէ "Յառաջ"ին։

Ս· ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ–
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՑԹՆԵՐՈՒ
ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Փետրուար 15,

ժամը 20·30ին

Նուէր՝
1946 ԹՈՒԱԿԱՆ
ՓԱՐԻԶ
ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐՆԵՐ

Փարիզահայ մշակութային եռուզեռը կը ներկայացնէ՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Մուտքը ազատ է

LA
Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville
vous donne rendez-vous
pour l'édition spéciale
de son Salon du livre arménien
«ARMEN'LIVRES»
Du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel d'Alfortville

***

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆԸ

ձեզի հետ կը ժամադրուի յատուկ "ԱՐՄԷՆ'ԳԻՐՔ" հայ գիրքի տօնավաճառին՝
Մարտ 22 – 28ին
Ալֆորվիլի նորակառոյց Մշակոյթի կեդրոնին մէջ

(Շար· Ա· էջէն)

ծաղրանկարները եւ ուզած էր նաեւ իր զօրակցութիւնը յայտնել Ֆրանս–Սուար, որ նոյն "մեղքը" գործած ըլլալով պաշտօնազրկած էր իր տնօրէնը։ Վալ կը ճշդէ նաեւ որ Մարզարէին օրով ռումբ չկար, ուրեմն, ցեղապաշտութեան հարց չկայ։ Օրուան ամէնէն մեծ անակնկալն էր ներքին եւ կրօնքի նախարար Ն· Սարքոզիի նամակը, ի պաշտպանութիւն երիծաթերթին, եւ ուր կը չեշտէր·– "կը հասկնամ որ կարգ մը գծագրութիւններ վիրաւորած են կրօնական համոզումները, բայց եւ այնպէս կը նախընտրեմ չափազանցեալ ծաղրանկարներ քան ծաղրանկարներու բացակայութիւնը"։ Արդ, Իսլամական կազմակերպութիւններու Միութիւնը, որ տուժող կողմն է, եւ ծնունդ առած է Ն· Սարքոզիի նախաձեռնութեամբ, ստիպողական նիստ գումարած է, դէպքը նկատելով իբրեւ գլխուն ինկած ռումբ մը։ Միութեան անդամներէն ոմանք, որոնք դատաճանութիւն մը կը նկատէին Սարքոզիի դիրքը, ուզած են հրաժարիլ։ Ներքին մէջ, ընտրական այս շրջանին, ամէն ինչ քաղաքական բնոյթ կ'առնէ եւ այս դատավարութիւնն ալ նոյն նպատակին չի կրնար չծառայել։ Սարքոզի զօրակցութեան իր նամակը ղրկած էր Ֆ· Վալի եւ գլուխն ալ դրած իր լոզունգը՝ "Միասին, ամէն բան կարելի կը դառնայ"։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ նախարարապետը՝ Տ· որ վիլբիէն չատ խստօրէն քննադատած է Պուշի քաղաքականութիւնը Ֆայնաճիըլ Թայմզի տուած իր հարցազրոյցին մէջ։ Ան չեչտած է՝ "Ախտաճանաչումը անոդոք է։ ԱՄՆ ձախողեցան Իրաքի մէջ։ Աւելի քան 3·000 ամերիկացի զինուորներ մեռան 2003էն ի վեր եւ միայն 2006ին 12 հազար Իրաքցիներ սպաննուեցան։ 2003–ին, Շիրաքի հետ ըսած էինք որ զինուրտական լուծում չկայ Իրաքի մէջ։ Ինչ որ ըսինք 2003ին, ի զօրու կը մնայ 2007–ին։ Այսօր,, զինուորական ներկայութիւնը ապօրինի նկատուած է Իրաքցիներուն կողմէ։ Ըսել որ օտար զօրքերը կը հեռանան երբ Իրաք ժողովրդավար եւ խաղաղ ըլլայ, յիմարութիւն է։ Երբեք պիտի չպատահի"։

ԺՈԶԷ ՊՈՎԷ, որ նախագահական իր թեկնածութիւնը յայտնեց առջի օր եւ ներկայացաւ որպէս՝ "Ձայնը ձայն չունեցողներուն", Օ· Ժէ· ԷՄ· եգիպտացորենի ցանքներու վրայ իր յարձակումին համար 4 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, վճիռը վերահաստատուած ըլլալով Բեկանիչ Ատեանին կողմէ որու դիմած էր։ Այժմ, դատապարտումը վերջնական ընոյթ առաւ, ինչ որ իրեն յայտարարել տուաւ։ "Գանի մը օրէն թերեւս բանտը ըլլամ։ Թերեւս առաջին քաղաքական բանտարկեալը ըլլամ նախագահական ընտրութեան թեկնածու"։

ԻՍՐԱՑԷԼ – ԼԻԲԱՆԱՆ սահմանագլուխին վրայ հրացանաձգութիւն մը ծայր տուած է փետր· 8ին։ Ըստ իսրայէլեան աղբիւրներու, լիբանանեան ուժերը կըրակ բացած են իսրայէլացի զինուորներու վրայ, որոնք ներխուժած էին Լիբանան, պայթուցիկներու հետազօտութեան համար։ Զոհ չկայ։

Arménie mon amie

AGENDA

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY

400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.

Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**

Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

***

La CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Section Sevran-Livry Gargan présente
en collaboration
avec la Maison de la Culture Arménienne de Sevran - Livry Gargan
Théâtre : «ERMEN, TITRE PROVISOIRE»
Une pièce de Pascal Tokatlian.
Musique de Gaguik Mouradian
Le vendredi 9 février à 20h30
au Centre Culturel Yves-Montand
36 rue Eugène-Masse-93190 Livry-Gargan
Tél. : 01 43 83 90 39

Et aussi,

□ **Le Festival du Film arménien** se termine avec
«La symphonie du silence»,drame (2001)
le samedi 10 février à 17h30
«Gariné», comédie musicale (1967)
le dimanche 11 février à 18h10

□ **Contes «Arev, soleil d'Arménie»**
Le samedi 10 février à 17 heures
à la Bibliothèque René-Cassin.
Entrée libre, tout public
10 avenue du Consul Gal Nordling,
93190 Livry-Gargan (RN3).

□ **«Mélodies et instruments arméniens»**
Le mardi 13 février à 20h30
à l'auditorium du Conservatoire Municipal de Livry-Gargan
41 rue Edouard Herriot -
93190 Livry-Gargan

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԱՆՏՈՐԱ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ
0 – 0

Շաբաթ, Փետր· 7ին "Լա Վէլլա" մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցած Անտորա – Հայաստան բարեկամական մըրցումը վերջ գտած է 0 – 0 արդիւնքով հակառակ հայկական հատաքականին թեթեւ տիրապետութեան։

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ ԵՒ ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՋ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 13
ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՑԻՑՆ

Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբը ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Տօնին առիթով մասնաւոր Հոգեհանգստեան պաշտօն վախճանեալ Առաջնորդաց և Փարիզեան շրջանի հոգեւոր պաշտօնէից յիշատակին

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15

ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՁՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին 451 թուին

Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբը ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Ձկնի սրբոյ պատարագի,
Մաղթանք Հայրապետական,
Տօն անուանակոչութեան ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Փետրուար 13, երեքշաբթի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին *Տեառնընդառաջի* նախատօնակ, Անդաստան եւ մոմավաւրութիւն։

Իսկ Փետր· 14, Չորեքշաբթի, ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ։ Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔՈՐԵԱՆ
(Ռոն Ալփեան Շրջանի Հայոց Եպիսկ·)

***

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15
Պատարագ՝ *ժամը 17ին։*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԱԲԻԼ ՔՀՆԾ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Ժընեւի Հայոց հոգեւոր հովիւ)

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Հայրապետական մաղթանքի արարողութիւն ներկայութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի եկեղեցականաց դասին։

***

ՊՈՒԼՎ· OSSO — Ս· ՅԱԿՈԲ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 13
Տօն Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Կը պատարագէ՝
ԳԱՒՌԻԿ ՔՀՆԾ· ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի "Նայիրի" մասնաճիւղը կ'ողբայ իր վեթերան ընկերուհի Ազատուհի Տէր Վարդանեանի (ծնեալ՝ Սէրէնկիւլեան) մահը։ Թաղման արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Յունուար 31, Շաբաթ, Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Այս առթիւ մասնաճիւղս խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր զաւակներուն, թոռներուն, քոյրերուն, քրոջ զաւակներուն, ընկերուհի Անահիտ տը Լիւքայի եւ Տէր Վարդանեան ընտանիքներուն։

□

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի "Արաքս" մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.– Տիկին Մասլաքեան 50 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Մուրատեան 35, Բաֆֆի Աղայէկեան 100, Տէր եւ Տիկին Աղայէկեան իրենց քրոջ՝ Վանուհի Կիրակոսեանի (ծնեալ՝ Աղայէկեան) մահուան առթիւ 50 Եւրօ, նոյն առթիւ Ազարեան ընտանիք 40, մասնաճիւղս ալ ընդառաջելով ընտանիքին փափաքին, 50 Եւրօ Հալէպի հայ ազգային ծերանոցին։

□

ԼՈՐՕ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի «Տէր–Դաւթեան» մասնաճիւղի Լոբօն Փետրուար 11, ժամը 14·30ին

ATRIUM de Chaville
Espace Louvois
3 Pavé Robert Schuman

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.
Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— **Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,**
— **Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

***

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE RECHERCHE POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007 A BELLEFONTAINE DANS LE JURA

— **des Assistant(e)s-Sanitaires**
— **des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 10-11
SAMEDI-DIMANCHE
10-11 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅԱՍՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

33, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.640 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.640

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ոչիրի Մը Դասերը

Քանի մը օրէն ամիս մը անցած պիտի ըլլայ Հ. Տինքի սպանութենէն։ Ժամանակի հատուած մը որ լեցուն եղաւ զգացական զեղումներով –ցաւ, զայրոյթ, ցասում, յուսախաբութիւն– եւ արարքներով, յիշատակի արտայայտութիւններով, ոճիրին փուլերուն առընչուած տեղեկութիւններով։ Պատահարը իր ստեղծած ցնցումով, ապա համակրանքի անխախտէպ ալիքով, հասաւ աշխարհի չորս ծագերուն, արթնցուց արձագանգներ, անդրադարձներ որոնք կը շարունակուին։

Շատ չատերէ անհատնական նկատուած ոճիրը տակաւին լայն չափով կը մղնայ զգացականին ընդհանուրին մէջ։ Ու վտանգը կայ որ այդ թեմային տեւականացումը ուշացնէ, կամ նոյնիսկ բոլորովին արգիլէ ոճիրին քաղաքական տարածքին նկատառումը։ Մինչդեռ կատարուածին բո՛ւն խմաստը ծուարած է ա՛յդ տարածքին մէջ։ Նոյնպէս՝ նպատակը։

Հ. Տինքի որպէս հանրային գործիչ, յատկապէս որպէս հրապարակագիր, առաջին յաջողութիւնը արձանագրուեցաւ տասնամեակներէ ի վեր լռութեան մըղուած, այդ վիճակին կամայ-ակամայ համակերպած ու այդ համակերպումը իր "ապահով" ընթացքին մեծագոյն երաշխիք համարած գաղութի մը ձայն ու նորոգուած ինքնութիւն տալու խիզախութեամբ։ Ձի՛չղ է որ Թուրքիոյ Եւրոպային լծորդուելու ճգտումը որոշ չափով դիւրացուցած էր նման նախաձեռնութիւն։ Բայց նաեւ հարկ էր առիթը չվախցնելու, նորովի կացութիւնները ճիշդ արժեւորելու զգօնութիւնը ունենալ։ Կարենալ մէկդի դնել կաղապարներու յաւերժութեան հաւատքը։

Հ. Տինք ունեցաւ այդ յատկանիշերով ասպարէզ իջնելու աշխարհահայեացքը։ տասը տարի առաջ հիմնեց "Ակօս"ը որ կարճ ժամանակի մէջ չքսուածները ըսելու, լուռ ցաւերը լոյսին բերելու բեմը եղաւ։ Ընդհանրապէս յարգեց նոր օրերուն ալ ի զօրու ներկայ սահմանները. բայց քիչ չեղան այն պարագաները որ ընդմշտով անոնք թիզ մը, քայլ մը ընդլայնումի մղուեցան։

"Ակօս"ին յաջորդական թիւերով Հ. Տինքի տարած չուրջ տասնամեայ գործունէութեան կորիզը կազմեց Թուրքիոյ մէջ Հայկական Հարցը. ան կ'ընդգրկէր համայնքային իրաւունքներէն մինչեւ թոյլատրելի ամէնէն լայն ծիրով չրջանակի մը փուչերը, կնճիռները։ Ոլուած իրաւունք, կեղծուած իրականութիւններ, խեղաթիւրուած պատմութիւններ մէկ-մէկ լինկան անոր գրիչին տակ. գըրեց, հարցադրեց, բացատրեց, պարզեց, փաստեց միշտ այն հաւատքով որ հասած էր քօղազերծումի, հրապարակայնութեան ժամանակը։

Բոլոր անոնք որոնք էջեր նուիրեցին իր անձին, վաստակին, դրեթէ առանց բացառութեան չեշտեցին զգացական անոր խորքը, անսասան հաւատքը, անսրբագրելի լաւատեսի յատկանիշը։ Ինք ալ յաճախ կ'ըսէր, կը գրէր թէ այդ բաները իր գլխաւոր զօրակիցներն էին։ Նոյնիսկ որոշ գոհունակութիւն մը, հըպարտութիւն մը զգալի կ'ըլլար նման գիտակցութեան մը տիրութենէն։

Զգացականը իր խառնուածքին տըւեալն էր բնականաբար. հաւատքը, լաւատեսութիւնը հիմնուած էին Թուրքիոյ մէջ փոխուած ժամանակներու ներկային վրայ։ Այդ ժամանակը թոյլատու էր հինցած վէրքեր բուժելու։ Վէրքեր որոնք քաղաքական բնոյթի էին իրենց ծանրակշիռ մասով։

Զգացականին ու քաղաքականին խաչաձեւումի այն կէտին վրայ որ կը մարմնաւորուէր Հ. Տինքով, ինքզինք կը պարտադրէ, մանաւանդ այսօր, հարցումը. իրատեսակա՞ն էր զգացական զինամթերքով քաղաքական խնդրի ձեռք երկարելու կեցուածքը։ Լաւատեսին ու հաւատաւորին հետ միամի՞տ մըն էր "Ակօս"ի խմբագիրը։ Պատասխանը հաստատական ըլլալու դեմին չունի բոլոր անոնց համար որոնք ցուցափեղկերու հմայքէն չտարուելու չափ կը ճանչնան Թրքական իրականութիւնը։ Այսօր իր սպանութիւնը փաստն է թէ Տինքի "զինամթերք"ը յարմարագոյնը չէր իր նախաձեռնած պայքարին համար։ Բայց ան այլընտրանք չունէր։ Փոխուած ժամանակներու Թրքական իրականութիւնը խորքին ալ առընչուած բան չէր որ Թոյլատրէր Հայուն հայկական հարցին մօտենալ զուտ քաղաքական ճամբով։

Ընծայուած պայմաններուն մէջ Հ. Տինք իր կարելի դատած "լուծում"ին հասնելու ջանքով նախ ձգտեցաւ խաղաղարարի, հաշտարարի իր անկեղծութեան համոզել Թուրքերը։ Սկզբունքով պէտք չէ դժուար ըլլար ատիկա, քանի որ իր լուծումը շատ կապ չունէր հայութեան պոլսէն դուրս գտնուած ընդհանուրին հետապնդածին հետ։ Իրը միջին եզրի մը, համաձայնութեան գծի մը փնտռտուքն էր, զլխաւոր նպատակ ունենալով Թըրքահայ համայնքին անվրդով կեցութիւնը այդ փշածածկ չրջանին մէջ։ Բայց փոփոխութեան մակերեսի մը հետ անփոփոխ խորքը չփոթելու իր կամաւոր բարեմտութիւնը չբաւեց յաջողութեան։ Մղուեցաւ դժուարին, անկարելի դեսպանութեան մը. չրջեցաւ Սփիւռքի կեդրոնները, իր պայքարին դաշնակիցներ, համոզումը բաժնողներ յայտնաբերելու։ Մեծամասնութիւնը ըմբռնումով մօտենալով անոր պոլսահայ գործիչի կացութեամբ բացատրելի ընթացքին, լուռ մըննաց, խուսափելով աւելորդ վիճարկումներէ. բայց գտնուեցան ուրիշներ որոնք յաճախ տարուած անոր զգացական զեղումներէն, մոռցան հարցին միայն քաղաքական բնոյթը. կամ արդէն չունէին այդ գիտակցութիւնը։ Պատրաստակամ յայտնուեցան ատենէ մը ի վեր արդէն մեր մէջն ալ պտտկող "երկխօսութեան". մանաւանդ որ ատիկա երեւելիութեան աժան առիթ կ'ըլլար պարոն, կամ տիկին աննշանեանններու։

Երկխօսութեան քարոզիչի առաքելութեամբ Հ. Տինք նոյնիսկ անտեսեց իր հաւատքին արտածումով Սփիւռքի հայութեան մէջ հակադրութիւններու վրտանգը։ Այնքա՛ն արմատական էր Թուրքիոյ բարեփոխումին հաւատալու ձըգտումը։ Ու նոյն լծակներով չանաց նաեւ Թուրքիոյ Եւրոպայի լծորդումին զօրակցութիւն ապահովել։

Այսօր սեւ, ծանր վարագոյր մը իջած է իր հաւատքին, լաւատեսութեան, բարեմտութեան ու մաքառումին վրայ։ Վիշտն է, ցասումէն աւելի մնայուն տեղ ունին հոն իր սպանութեամբ տրուած դասերը։

Հակառակ իր ծով հաւատքին, բարեմտութեան, իրեն չներուեցաւ Հայ մը ըլլալով Թուրքիոյ քաղաքական ամէնէն

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՍԱԼԱ-ԵԻ ԴԷՄ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքիոյ գաղտնի սպասարկութեան (ՄԻԹ) Պոլսոյ նախկին չրջանային նախագահը Ն. Կիւնտէշ հեռատեսիլի յայտագրի մը որ նիւթ ըրած է "ուրուային պետութիւն"ը, յայտնած է թէ իր գլխաւորած կազմակերպութեան խմբակները կատարած են ԱՍԱԼԱ-յի դէմ գործողութիւնները։ "ԱՍԱԼԱ-յի դէմ գործողութեան մէջ երբ պետութիւնը անզօր կը մնար, մենք որպէս պատերազմիկներ գործի ձեռնարկեցինք։ Ո՛չ ես անձնապէս, բայց իմ խմբակս։ Ասիկա կարելի է բացատրել ուրուային պետութեամբ"։

Կիւնտէշ բնութագրած է այդ կարգի գործողութիւններու յարմար տիպարներն ալ. "կամ ազգայնամոլ պէտք է ըլլայ, կամ ոխի ու առելութեան տէր, կամ նիւթական չահու հետամուտ"։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՒԼԻ ՀԷՊՏՈՑԻ դէմ մահմետական-ներու ձեռնարկած դատավարութիւնը վերջ գտաւ Փետր. 8ին, իրենց աննպաստ որոշումով մը։ Արդարեւ, դատախազութիւնը այն եզրակացութեան յանգեցաւ, որ խորքին մէջ դատի որեւէ նիւթ չկայ, չեչտելով թէ Շաւլի Հէպտօ թերթ մըն է որ անիշխանական բնոյթ ունի աւանդութեամբ, հակակղերական եւ առաջին տուժողը կաթոլիկէ կրօնքն է, որ հետեւանքներն ալ կը կրէ։ Դատի պայմանները չկան։ Վճիռը կը տրուի Մարտ 15-ին։ Ի վերջոյ, արդար եզրակացութիւն մը, որ ծառայեց ալ չաբաթաթերթին։

ՖՐԱՆՍԱԶԻ Հաչուեքննիչ Ատեանի նախագահը Ֆիլիփ Սեկէն տարեկան իր տեղեկատուութիւնը կատարեց Փետր. 8ին եւ զայն յանձնեց Հանրապետութեան նախագահին։ Ատեանը կը քննադատէ եղած մախսումները աւելի քան քսան մարզերու մէջ, որոնց կարգին գինակութեան օժանդակութիւնները, գիւղատնտեսութիւնը, բժշկական ատիպողականութիւնը եւ ապօրինի պայմաններու մէջ գտնուող օտարականներու առժամեայ արգելափակումները։ Նման տեղեկագիրներ

(Շար.ը Դ. էջ)

Ծանրակշիռ հարցին ձեռք երկարելու խիզախութիւնը։ Մանաւանդ որ միայն ցուցադրական փոփոխութեան Թրքական նեղ սահմանները ո՛չ մէկ տրամադրութիւն ունէին գործնական որեւէ փաստի։ Իսկ ատիկա Հրանդին յամառ ջանքերուն դէմ անելի մը անթաղմելի հեռանկարը կը գծէր Թրքական իշխանութիւններու առջեւ։

Ու տրուեցաւ 1915ին անգամ մը տըրուած դասը. Թրքական փոփոխութեան մը հաւատքը անմերելի պերճանք էր Հայուն համար։ Անմերելի ու ծայրագոյն պատիժին արժանի։ Ա՛յս առումով է որ Տինք կը հանդիսանայ Զօհրապներու, Վարդգէսներու մօտ դարու մը հեռաւորութենէն յառնորդը, կոչուելով մէկուկէսմիլիոնամէկերորդ զոհը։

Գոնէ իր նահատակութիւնը ազդակ մը ըլլար մեր մոլորեալները չիտակ ճամբուն բերելու։ Բայց աչքով եւ առանց ըզ-

ՊՈԼՍՈՑ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՏՆՕՐԷՆՆ ԱԼ ԿԸ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԻ

Հ. Տինքի ոճիրին հետաքննութեամբ Տրապիզոնի մէջ ոստիկանութեան գոնէ երկու մատնիչէ քաղուած տեղեկութիւնները կը զօրացնեն այն թեզը թէ եթէ պատասխանատուներ թերացած չըլլային իրենց պարտականութեան մէջ, Տինք այսօր ողջ կ'ըլլար։ Թերացողներէն Տրապիզոնի կուսակալին, ապահովութեան տնօրէնին, նաեւ Պոլսոյ ապահովութեան լրահաւաք բաժնին տնօրէնին պաշտօնազրկումէն ետք, հարցաքննութեան որոշում տրուած է Պոլսոյ ապահովութեան տնօրէն Ճ. Ճէրրահի մասին։ Մինչդեռ տարածուն էր համոզումը թէ երկրորդականութիւններու դէմ առնուած միջոցներով կը խնայուի նոյն տնօրէնին ամբաստանութեան։ Ներքին գործերու նախարարութեան քննիչները այն տեսակէտը գոյացուցած են թէ թերացումներու չղթային մէջ ան ալ բաժին ունեցած է։ Իր հարցաքննութենէն ետք կ'որոշուի թէ Ճէրրահ եւս պիտի պաշտօնազրկուի՞։

Տրապիզոնի, Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ պաշտօնի կոչուած քննիչները նախնական տեղեկագիր մը պատրաստած են, ապա ներքին նախարար Ա. Ագտուի դիմած, Պոլսոյ ապահովութեան լրահաւաք բաժնի տնօրէն Ա.-ի. Կիւլէրն ու ապահովութեան տնօրէն Ճ. Ճէրրահը հարցաքննելու արտօնութիւն ուղելով։ Նախարարը տուած է արտօնութիւնը։

*
**

Հ. Տինքի սպանութեան առընչութեամբ պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածին հրահրած վէճն ալ կը շարունակուի։ Հակառակ զայն փոփոխելու համաձայնութեան, կ'աւելցնան ուղղակի ջնջումի պահանջները։ Երկրին բարձրագոյն ուսման յառաջդիմական հաստատութիւններէն Միջնարեւելեան թէքնիք համալսարանի դասախօսներ 85 առորագրութեամբ հանրագրութեան մը ձեռնարկած են, պահանջելու համար յօդուածին ջնջումը։

Նոյն պահանջը ներկայացուած է Եւրոպական Միութեան, Ջուիցերիոյ, Գերմանիոյ թուրք 20 երեսփոխաններու հրապարակած յայտարարութեամբ։

Ա.Թ.

ՅՈՒՇԵՐ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱՐԱՆԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՄԻՆԱՍ ՏԷՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

◆ *Մելգոնեանի լաւագոյն աւանդութիւններէն մէկն էր ասիկա, եթէ ոչ լաւագոյնը.— Շաբաթ իրիկունները, աշակերտութիւնը կը հաւաքուէր հանդիսասրահ, գեղարուեստական երեկոյի մը համար, կազմակերպուած դասարանի մը կողմէ: Ուսանող մը պատրաստած կ'ըլլար դասախօսութիւն: Բարեխառնելու համար յայտագիրը, տեղի կ'ունենար արտասանութիւն, երգ կամ նուագ:*

Կ'ըլլար նաեւ վիճաբանական ասուլիս: Մտքիս մէջ դրոշմուած են երկու հատը.—

— Ծորենացին ե՞ւ դարո՞ւ մատենագիրը էր թէ աւելի ուշ ժամանակի:

— Ո՞րն է աւելի վնասակար ընկերութեան՝ ագա՞հը թէ չոայլը:

◆ *Վարժարանը ունէր ճոխ գրադարան, որ կը բացուէր չաբաթը 2 անգամ: Ուսանողներ կը լափէին գիրքերը, հաղորդուելու մեծերու բառ ու բանին: Ամէնէն պահանջուածն էր Շահնուրի «Նահանջը», որուն պէտք էր դիմել բազմաթիւ անգամներ՝ մինչեւ որ տրամադրելի դառնար: Արդէն, արգիլուած էր անոր ընթերցումը վարի կարգերուն կողմէ:*

Սեղանին վրայ դրուած կ'ըլլային օրաթերթեր, լոյս տեսած աշխարհի չորս ծագերուն, պայմանաւ որ ըլլային ՀԲԸՄ-ի կամ ՌԱԿ-ի թեքումով: (Ջմոռնալ որ բարերարի կատկին համաձայն, ՄԿՀ դրուած էր բարեգործականի հոգատարութեան ներքեւ):

Կային նաեւ աշակերտներ, որոնք չէին չափչփեր գրադարանի ճամբան: Այս բացը կը գոյէր գիրքի մը հրապարակաւ ընթերցումը՝ ճաշի պահուն: Ընկ. Փանջունիի «Մապլտարեան նամականի»ին այդ կերպ եմ ծանօթացած:

◆ *Բարձր մակարդակով կ'ընթանար հաստատութեան համերգը՝ նուագախումբի ընկերակցութեամբ: Անգամ մը, յայտագրին մաս կը կազմէին Հենտելի «Մեսիա»յէն հատուածներ: Կղզիին կուսակալը, խանդավառուած, համերգը բաղդատեց Գարնեկի Հոլին հետ:*

Մելգոնեանը ունէր իր արհեստական չարժուքը, Ֆութպոլի եւ վոլէյի խումբերը: Կը մասնակցէր միջկիպրեական մրցումներուն: Գերազանց էր տարեկան մարզահանդէսը՝ դպրոցի փողերախումբի զարկերով: (Ամէն սան վարժ էր մէկ կամ աւելի նուագարանի):

1945ի Յունիսին, երբ չէր սկսած հայրենադարձի ալիքը, մարզիչ Յ. Ամէմեան (Թուենոց բոյնի որբերէն, ապա Դանիա ուսանած), մարզահանդէսէ մը եւք, խօսքը ուղղեց աշակերտութեան. «Կը մաղթեմ որ մօտ աւելնէն տողանցէք Երեւանի պողոտաներուն վրայ»: Խանդավառ էր, կարծես Մուշն ու Վանը վերադարձած էին հարազատ տիրոջ:

◆ *Կար Տօքթ. Մ. Քիրիչեան, Կոմիտասի աշակերտը եւ Մ. Աբեղեանի դասընկերը: Մայրայեղ գաղափարականով մը թրծուած: Օրուան անօրէնը թելադրած էր իրեն որ չափաւորէր իր կեցուածքը՝ չըվանդելու համար Հաստատութիւնը յաչս գաղթատիրական իշխանութեանց: Պատասխանը.— «Այս հատիքէն ոչ ոք կրնայ մեզ հեռացընել, ոչ հուրը, ոչ սուրը»: Եթէ նըման կարգախօսի մը համար 451ին Վարդանանք կանչուեցան Տիզբոն, 1946ին ալեհեր Քրիչեանը ինքզինք գտաւ Մելգոնեանէն դուրս, աշխատեցաւ քարտաշ բանուոր, բայց խըրոխտ՝ իրաւազուրկ Սմենց Վարդանի նման:*

◆ *Ատեն մը, ամէն նամակ, ըստ օրինի, բաց վիճակի մէջ պէտք էր յանձնուէր հերթապահին՝ գրաքընութեան համար: Սակայն չատ դիւրին էր շրջանցել Տէր Թոդիկեան այս միջոցառումը.— Անճամբ նամակատուն ձգել՝ երբ նամակագիրը քաղաք երթար: Ինդիրը կը սկսէր երբ զար պատասխանը. «Ստացայ 5 Մայիս թուակիրդ...»:*

◆ *Կարեւոր կրօնական տօներուն, փակ կ'ըլլար դպրոցը. բայց աշակերտութիւնը եկեղեցի չէր երթար, այլ՝ եկեղեցին է որ կու գար.— Շարժական խորան մը կը զետեղուէր հանդիսասրահին մէջ եւ Նիկոսիայի քահանան (որ միաժամանակ գրաբարի ուսուցիչն էր վերի կարգերուն) կը կատարէր պատարագը, հաղորդութիւն եւս բաշխելով:*

◆ *Մեր օրերուն, արտասովոր բան էր սառնարանը: Դպրոցը ունէր կարաս մը, որ իր ջուրը կը սառնար խողովակով եւ զայն կը պահէր սառնորակ:*

Ամէն ճաշասեղան ունէր իր սեղանապետը, այսինքն սպասաւորը, մէկ շաբթուան համար: Կարգը իմաց էր. քաղաքէն եկած էի յոգնած ու քրտնած: Հազիւ նստած, մէկը ջուր ուզեց. կուժը բերի: Ան մերժեց խմել, առարկելով թէ թարմ չէ, ոչ ալ պաղ. քթին տակէն ժպիտ մը անցաւ: Ստիպուած գացի կարասին մօտ. դարձիս, կուժը դրի իր առջեւ:

— Հա, այսպիսի թարմ ջուր է ուզածս,— ըսաւ գոհունակ:

— Բայց գիտցիր որ քիչ առաջ ան կուժը եղածին պէս բերած եմ:

◆ *Կար ճաշացուցակի յանձնախումբ մը, բաղկացած՝ աղջկանց եւ տղոց հերթապահներէն (որոնք ծանօթ էին ուսուցիչներու քիմքին ու քմայքին) եւ չուկայի գնումը կատարող պաշտօնեայէն (որ գիտէր եղանակի արտադրանքը): Այս երեակը կը պատրաստէր ցանկը շաբթուան ճաշերուն, ժամանակէն չատ առաջ: Ցուցաբերուած բծախնդրութիւնը չէր արգելակեր որ երբեմն հացադուլներ չպատահէին, հրահրուած մութ ուժերու կողմէ:*

Պարբերաբար կու գար դերձակ մը աշակերտութեան համազգեստ կարելու: Կը հարցնէր նախ անունը եւ դիմացը կը գրէր չափերը:

Կը ներկայանայ Սարգիս անունով մէկը: Դերձակը կ'առարակէ.

— Պէտք չկայ չափդ առնելու. քիչ առաջ, ուրիշ Սարգիսինը առի:

Բայց եթէ անունները նոյնն էին, անոնց ֆիզիքականը նոյնը չէր.— մէկը գէր եւ կարճ, միւսը նիհար եւ երկար:

◆ *Նիկոսիան ունի ցամաքային կլիմա, որով անտանելի տաք ամառ: Սովորութիւն եղած էր աշակերտութիւնը հանել ամարանոց.— Սկիզբները Ս. Մակարայ վանք, որուն ճամբու չինութեան համար*

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓՈՒՆՋ ՄԸ ԾԱՂԻԿ ԹԷՈԴԻԿԻՆ ՈՒ ԱՐՇԱԿՈՒՀԻԻՆ ՀԱՄԱՐ

Թէոդիկի կեանքին մէջ չատ կարեւոր դեր ունի իր կինը՝ Աբշակուհի Թէոդիկ, որ գոյն ու չունչ տուաւ Թէոդիկի ապրումներուն, որ առաջին քաջալերողը դարձաւ անոր նշանաւոր Տարեցոյցերուն, որ ընկերային անգին ծառայութիւն ալ մատուցեց Սկիւտարի մէջ հիմնուած «Տիկնանց Միութեան» չարքերէն ներս, որ դարձաւ նաեւ ամէնէն գործօն անդամներէն մէկը՝ «Ազգանուէր Հայուհեաց» ընկերութեան: Սակայն ան ամէն բանէ առաջ եղաւ որակաւոր գրագիտուհի մը: Այս վերջին կէտը քիչ մը անտեսուած է արդեօք իր կենսագրութեան մէջ: Աբշակուհին յօդուածներ կը գրէր իր ամուսնին Տարեցոյցերուն մէջ, կ'աշխատակցէր «Մանզումէ», «Սուրհանդակ», «Բիւզանդիոն», «Ժամանակ» թերթերուն, պատրաստած էր «Արդի բարոյագիտութեան» դասագիրք մը:

Շատեր գիտեն որ Աբշակուհի Թէոդիկի նման ուրիշ արժէքաւոր գրագիտուհի մը՝ Զապէլ Եսայեան, Ատանայի խռովութիւններէն վերջ գացած էր Կիլիկիա եւ ուսումնասիրութիւններ ըրած էր, վերադարձին, 1910, գրած էր «Աւերակներու մէջ» նշանաւոր հատորը: Քիչեր գիտեն սակայն որ մօտաւորապէս նոյն թուականին նոյնը ըրած էր Աբշակուհի Թէոդիկ, որ Կիլիկիոյ արհաւիրքէն վերջ գնաց հոն ու ամիս մը մնաց, վերադարձին իր տպաւորութիւնները փոխանցեց «Ամիս մը ի Կիլիկիա» գիրքով:

Աբշակուհի Թէոդիկ արդէն ծանօթ գրագիտուհի էր երբ 1903ին ամուսնացաւ Թէոդիկի հետ: 28 տարեկան էր այդ չրջանին: Ծնած էր Պալաթի մէջ եւ իր նախակրթութիւնը ստացած էր Սամաթիոյ Նունեան — Վարդուհեան վարժարանին մէջ: Ցետոյ մեկնած էր արտասահման ու Ֆրանսայի ու Անգլիոյ մէջ կատարելագործած էր իր ուսումը:

Շատեր չեն գիտեր նաեւ որ այս տաղանդաւոր Հայուհին ալ պիտի դառնար թոքախտի զոհ տրուած մեր արժէքաւոր գրողներէն մէկը:

Երբ Աբշակուհիի մօտ թոքախտը յայտնուեցաւ, Թէոդիկ արդէն ապրած էր տառապանքի տարիներ: 1915ի Տարեցոյցին մէջ գրուած իր մէկ յօդուածին համար ան աքսորուած էր եւ ապրած էր Անատոլուի զանազան քաղաքներուն մէջ, մինչեւ որ Զինադադարը հռչակուեցաւ ու ան 1918ին վերադարձաւ Պոլիս: Եւ արդէն կինը հիւանդ էր եւ այդ հիւանդութեան պատճառաւ Թէոդիկ չորս տարի եւս բաժնեց իր կնոջը տառապանքը: Այս չորս տարուան երկուքին ընթացքին Աբշակուհի Թէոդիկ, բժիշկներու յանձնարարութեամբ գնաց Զուիցերիա, հոն իբրեւ թէ դարմանուեցաւ, բայց 1922ին արդէն մահացաւ 47 տարեկան ներու), ընթրիք, գեղարուեստական երեկոյ՝ Շաբաթ օրերուն:

Միակ այլանդակ երեւոյթը եղեմական այս միջավայրին մէջ՝ ուսուցչի մը կինն էր, զոր տղաք անուանած էին «Տիկին Սարսափունի»: Անմիջապէս որ հասակը ցցուէր վրանէն դուրս, անոնք կը թաքնուէին թուփերու տակին.— Ան միշտ զոհ կը փնտռէր անճնական գործի մը համար:

***

Յիշեալ յուշապատումը կ'երկարի մինչեւ 1950, երբ զինուած 36 տեսակ Մեսրոպեան զրահներով ու դարբնուած հայեցի դիմագիծով, հազարաւորներ իջած էին կեանքի ասպարէզ, դիմագրաւելու ազգային տիղմախրումի փորձութիւններն ու փորձանքները: Անոնք հարց կու տան հիմա թէ ճակատագիրը ի՞նչ էր վերապահած իրենց, եթէ Եղեռնի վաղորդայնին (երբ երկրորդականի ուսումը անկարելի առաջադրանք մըն էր), տեղատուութեան յորձանուտին դէմ որպէս պատուար չըլլար Մելգոնեան կըրթարանը՝ «անմահ լուսոյ տաճար», մտքի կաճառ, յոյսի քանքար:

Թող պատասխանէ ՀԲԸՄ-ի Տնօրէնութեան կեդրոնական խորհուրդը, որ ՄԿՀի մահավճիռը տուած էր 2004 Մարտ 16ին, գործադրելի՝ 2005ի Յունիսին:

Իսկ հարցում մը խորհուրդի անդամ Պետրոս Սեւանին (նախկին Մելգոնեանցի եւ Քոֆի Անանի երբեմնի օգնականը).— «Դո՞ւն ալ Բրուտոս»:

(Փարիզ)

կան հասակի մէջ: Թէոդիկ իր սիրելի կողակցին մահէն վերջ վեց տարի եւս պիտի ապրէր, վարելով աստանդական կեանք մը Ցունաստանի, Կիպրոսի ու վերջապէս Փարիզի մէջ, իր ժամերուն մեծ մասը անցընելով տպարաններու մէջ ու գրելով կամ սրբագրելով իր Տարեցոյցները:

Թէոդիկի քրոջ որդին, մեծանուն Շահան Շահնուր իր մօրաքրին մահուան տարելիցին առթիւ գրուած յօդուածի մը մէջ հիանալի վերլուծումով մը դիտել կուտայ որ մեր գրականութիւնը ունեցած է բանաստեղծներ, արձակագիրներ, կուսակցական գործիչներ, ուսուցիչներ, եւ այլն: Բայց Թէոդիկ ասոնցմէ ո՛չ մէկն էր, ան մեր գրականութեան խոհանոցն էր: Ան կարծես սեղանին վրայ կը դնէր խոհանոցային մեր բոլոր հարստութիւնները եւ կ'ըսէր· «Ահա ասոնք ունինք, գործածեցէք ու վայելեցէք»: Մեծ ուսում մը ստացած չէր Թէոդիկ, բայց չէր խրտչեր խոստովանելէ թէ ինք մեծ ուսում մը չէ ստացած: «Ես գրագէտ չեմ, ես արուեստէ ալ մեծ բան մը չեմ հասկնար» կը կրկնէր չարունակ: Իր այս առաքինութեան չնորհիւ է որ ան կրցաւ ընել այն ինչ որ ըրաւ, գառնալով Տարեցոյց հրատարակողներու նահապետը:

Շահան Շահնուր գրագէտ մըն է որ չի սիրեր զգացականութիւնը: Բայց բաւական զգացական ու յուզիչ հատուածով մը կը վերջացնէ իր մօրաքրին մահուան տարելիցին առթիւ իր յօդուածը: Ան կը պատմէ թէ բնաւ պիտի չուզէր անձնատուր ըլլալ երազանքի, բայց անձնատուր կ'ըլլայ ու կը լսէ իր մօրաքրին ձայնը: Ահաւասիկ Թէոդիկ իր ակնոցով, իր կարմիր գիշերանոցով կ'ելլէ: Ո՞ւր են այդ պահուն ինք եւ ան: Ո՛չ Սկիւտարի մէջ, ոչ Փարիզի: Եւ Թէոդիկ կը սկսի խօսիլ անվենականէն.

«Եթէ գիտնաս թէ ինչպիսի ընդունելութիւն մը ըրին հոս ինծի: Բոլոր Ապրիլ տասնըմէկեանները ներկայ էին: Օտեանն անգամ, որ դեռ նոր ժամանած ըլլալուն յոգնած էր, Արշակուհիս թեւը մտած՝ ընդառաջ եկաւ ինձ...: Բայց, քոթիփիոս, խելքիդ մէջ լաւ տեղաւորէ որ ես ալ պարապ չեմ կրնար նստիլ: Հոս ալ տարեգիրքս պիտի հրատարակեմ, 8 փունթօ, ֆրստըխ: Եւ ինչպէս ամէն տարի, կրկին պիտի դնեմ պատկերս, տակը գրելով «Ինքս»: Միայն թէ հոս լուսանկարիչ չկայ եւ երկրի վրայ քաշուած իմ վերջին պատկերս Փանթէոնի իմ հողակոյտիս պատկերն է: Դուն ըսէ, ի՞նչպէս հրատարակեմ այդ լքուած, մոռցուած, լալու չափ անչուք գերեզմանիս պատկերը: Ես ատո՞ր արժանի էի...»:

Իր «պատուական եւ դժբախտ մօրաքրի»ն մասին Շահան Շահնուրի այս տողերը չատ յուզիչ են, բայց բերեն այդ աղջնակը տարբեր բան մը ունի միւսներէն: Ան Թալինին(*) մանկապատանեկան հայերէն երգերուն եւ պար-խաղերուն խենթ սիրահարն է: Ամէն առտու արթընալէ վերջ, թա՛յ թա՛յ թա՛յ գոչելով, չուտով կ'ուզէ անոր տեսասալիկը դիտել: Կարծես տուրճի պզտիկութիւն մը ունենայ իր վրայ: Շուտով աչխուժութեամբ կը լեցուի եւ Թալինին ընկերներ՝ Փիսոյին, Նապիկին (նապաստակ) եւ Ծաղրածուին հետ կը սկսի երգել ու պարել:

... Խնամիներն ալ չատ կը սիրեն Թալինին երգերը, նամանաւանդ գլուխ-գործոց հինգ բալիկներու պատմութիւնը պատմող երգը: Ու անոնք ալ կը մասնակցին անոր...

Լոռին տրված է ոչ միայն կեդանիներու անուններ, ոչ միայն գլուխ-ուս-ծունկ-մատիկները, այլ նաեւ առօրեայ գործածական հայերէն բազմաթիւ բառեր: Անցած Դեկտեմբերին ներկայ եղաւ նաեւ Թալինին փարիզեան Կաղանդի համերգին: Անսահման էր անոր ուրախութիւնը:

Երիտասարդներու միջեւ հայերէնը հաղորդակցութեան նախընտրելի, պարզ ու հեշտ միջոց մը դարձնելու համար, մէկ խօսքով՝ հայերէնը առօրեայ լեզուի մը վերածելու համար, կարեւոր է բոզրոլ տարիքէն այս տեսակ օգտակար գրքոյկներով դաստիարակել մեր զաւակները: Հազար արժող Թալիններ, Մակիներ, Ռուբէններ, այժմ եւս Ռոզիններ մեծ խանդավառութիւն կը ստեղծեն մեր գիտակից հայերէնասէրներուն մօտ:

ԳԱՍՊԱՐ

(*) www.talinemusic.com

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՔԱԼԻԹԷԱՅԻ (Ցունաստան) Արիսթոթելուս փողոցի 5րդ յարկին վրայ գտնուող նոր գրասենեակներու բացումը կատարուած է Ցունուար 24ին: Հոն կը գտնուին Հ. Կ. Խաչի Երկ. վարչութեան, Հ.Ց.Դ. կեդրոնական կոմիտէի եւ «Ազատ օր»ի խմբագրութեան գրասենեակները, նորոգուած եւ փայլուն: Բացումը կատարած է Հ. Կ. Խաչի Երկանային վարչութեան ատենապետուհին Լուսի Շանկայեան: Ցաջորդաբար խօսք առած են առաջնորդը՝ Խորէն Եպիսկ. Տողրամաճեան, Հ.Ց.Դ. Կ. կոմիտէի կողմէ Վահան Պզտիկեան, «Ազատ օր»ի կողմէ Հռիփսիմէ Ցարութիւնեան: Ելոյթներէն ետք տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը:

CD reçus

CHANSONS ENFANTINES ARMENIENNES

ROSINE TACHDJIAN
et la Chorale d'enfants
de Saint Etchmiadzine

Production et distribution exclusive
Disques DOM
Iyry s/Seine

«Ի՛ՆՉ ՀԱՏ ՄԸՆ ԵՆ»

Անպայման դուք ալ ներկայ եղած էք երկու խնամիներու խօսակցութեան: Սովորական զարճած են ամէն մէկուն իր թոռնիկին հասցէին դրուատական խօսքերը, զոր օրինակ· «Այս զարուս պզտիկները ուրի՛շ են... աւելի՛ ուշիմ են... չուտ կը սորվին... քա՛ինչ հատ մըն են»:

Ինչո՞ւ: Չէ՞ որ այդ ժամանակ հպարտութիւնն ու մտահոգութիւնը կը սկսին անոնց մտքին մէջ հարցումներ արթնցընել: Թէ անոնք երբ մեծնան, իրենցմէ աւելի խելացի՞ պիտի ըլլան: Այո՛, իրականութեան բաժին մը ունի անոնց չատախօսութիւնը:

Համակարգիչէն սկսած, էլեկտրոնային այլ սարքաւորումներուն ու անոնց զարգացման հետ յատեսողական մարզին մէջ արձանագրուած յառաջդիմութիւնները՝ ուսումնական եւ ժամանցի ձեռնարկներով - խաղեր, գծագրական, թուաբանական եւ տրամաբանութեան աչխատանքներ, եւլն· - անկասկած մեզի առաջին պատասխանը կուտան երախաներուն վաղ տարիքին արդէն հաղորդակցելու տարբեր, քիչ մը աւելի խորամանկ ձեւերը:

Նոյնն է պարագան Լոռիին համար: Անոր խորամանկութիւններն ալ նման են Ֆրանսահայ իր տարիքի երախաներուն: Միայն թէ 1·5 տարեկան այդ աղջնակը տարբեր բան մը ունի միւսներէն: Ան Թալինին(*) մանկապատանեկան հայերէն երգերուն եւ պար-խաղերուն խենթ սիրահարն է: Ամէն առտու արթընալէ վերջ, թա՛յ թա՛յ թա՛յ գոչելով, չուտով կ'ուզէ անոր տեսասալիկը դիտել: Կարծես տուրճի պզտիկութիւն մը ունենայ իր վրայ: Շուտով աչխուժութեամբ կը լեցուի եւ Թալինին ընկերներ՝ Փիսոյին, Նապիկին (նապաստակ) եւ Ծաղրածուին հետ կը սկսի երգել ու պարել:

... Խնամիներն ալ չատ կը սիրեն Թալինին երգերը, նամանաւանդ գլուխ-գործոց հինգ բալիկներու պատմութիւնը պատմող երգը: Ու անոնք ալ կը մասնակցին անոր...

Լոռին տրված է ոչ միայն կեդանիներու անուններ, ոչ միայն գլուխ-ուս-ծունկ-մատիկները, այլ նաեւ առօրեայ գործածական հայերէն բազմաթիւ բառեր: Անցած Դեկտեմբերին ներկայ եղաւ նաեւ Թալինին փարիզեան Կաղանդի համերգին: Անսահման էր անոր ուրախութիւնը:

Երիտասարդներու միջեւ հայերէնը հաղորդակցութեան նախընտրելի, պարզ ու հեշտ միջոց մը դարձնելու համար, մէկ խօսքով՝ հայերէնը առօրեայ լեզուի մը վերածելու համար, կարեւոր է բոզրոլ տարիքէն այս տեսակ օգտակար գրքոյկներով դաստիարակել մեր զաւակները: Հազար արժող Թալիններ, Մակիներ, Ռուբէններ, այժմ եւս Ռոզիններ մեծ խանդավառութիւն կը ստեղծեն մեր գիտակից հայերէնասէրներուն մօտ:

ԳԱՍՊԱՐ

(*) www.talinemusic.com

Publications reçues

JANSEM
Visages

Galerie Matignon
18 avenue Matignon - 75008 Paris
Exposition jusqu'au 24 février.

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՓՈՒՅՏՈՒԿ

ԲԱ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Քանի մը կարեւոր այցելութիւններ եւս ընելով, ինչպէս Ամասեան Ճակոբ էֆէնտիին, որ եղբայրս անձամբ տարած էր Մոնփելիէի զպրոցը, եւ Տէրոյեանց պատուելիին, Խ. Պ. Միսաքեանին ու Ռէթէոս Պէրպէրեանին, որոնց հանդէպ մեծ յարգանք կը տածէի միշտ, որոշեցի վերջ տալ վաքանախս եւ ուղեւորիլ Փարիզ, պարապիլ դասերուս:

1881 Հոկտեմբեր 6, Հինգշաբթի օրը Թողի Պոլիսը եւ եղայ Ծովաչուս, փաֆէ ընկերութեան "Արմէնի" չոգենաւով դարձեալ, որ զիս Պոլիս բերած էր Ցունիսին:

Այս չոգենաւը ունէր իր պատմութիւնը, զոր ուսայ այս անգամ, երկրորդ նաւապետէն, եւ զոր կը գրեմ հոս իբր նմոյշ հայկական ձեռներէցութեան ոգւոյն, եւ իբր խօսուն ապացոյց Հայերու անմիաբանասիրութեան:

Մարսիլիաքցիակ հայ վաճառականները խորհուրդ կը յղանան, կ'որոշեն իրենց մէջ դրամ հաւաքել, ընկերութիւն մը կազմել, չոգենաւեր չինել տալ, որպէս զի իրենց վաճառականութիւնը փոթիի կամ Պաթումի նաւահանգիստներուն միջեւ ուղղակի կատարեն սեփական չոգենաւով:

Սքանչելի մտածութիւն. ընկերութիւնը կը հաստատուի, եւ կ'ապսպրուի չոգենաւը. Մարսիլիոյ նաւաչէն մէկ գործատանին մէջ կը չինուի չոգենաւը. կը կընքուի "Արմէնի" անունով. մեծահանդէս խնջոյքով ծով կ'իջեցուի չոգենաւը, բայց յետո՞յ, ի՞նչ կ'ըլլայ...

***

Անհամաձայնութիւն մը ծայր կու տայ ընկերութեան մէջ. անդամներէն մէկ երկուքը կ'ուզեն որ իրենց անունովը ճանչցըւի նորակազմ ընկերութիւնը. "Իմ անունս, քու անունդ"ի խնդիր մը տեղի կու տայ մեծ վիճաբանութեան, ատիճան, որ ուրիշ անդամներ խոհեմութիւն կը համարին լուծել ընկերութիւնը. եւ անհամաձայնութեան վերջ տալու համար չոգենաւը կը ծախեն փաֆէի ընկերութեան, որ յետ այնորիկ կ'ունենայ "Գոմփաճի Մարոքէն է Արմէնիէն" յորջորջումը, եւ այս ընկերութիւնը, որ մինչ Մարոքի հետ կը գործէր, կը սկսի իւր առաջին ճամբորդութիւնը դէպի փոթի, նորաչէն "Արմէնի" չոգենաւով, կը փոխադրէ հայ վաճառականներուն արտածելի ապրանքները, եւ հետզհետէ կը զարգանայ, մեծ ընկերութիւն մը կ'ըլլայ, Սեւ Ծովի ռուսական նաւահանգիստները կ'երթեւեկէ, նորանոր չոգենաւերու տէր կ'ըլլայ չնորհիւ հայկական ճղճիմ անհամաձայնութեան:

***

Բայց ինչո՞ւ չեղեցուցի գրիչս իր քուն նիւթէն, որ էր գլխաւորապէս ծնողական գրկէ երկրորդ անգամի բաժանումս. ա՜հ, ի՞նչ ընեմ, "Արմէնի" անունը այնքա՜ն քաղցր հնչեց ականջիս, որ զիս յափըշտակեց, ուրիշ տեղ փոխադրեց. երազեցի յանկա՜րծ "Մայր Հայաստան"ին մէջ ըլլալ, ուզեցի զբաղիլ "Արմէնի"ով, զիս խաբելու համար պահ մը:

Ազգականներու եւ խումբ մը բարեկամներու ընկերակցութեամբ իջանք Սկիւտարի նաւամատոյցը. հեծանք երկաթի մեծակառ նաւակ մը, որ մեզ տարաւ մինչեւ "Արմէնի"ին կողքը. բարձրացանք վեր սանդուխներէն ու մտանք բազմիլ սրահակին մէջ, ուր զանազան երիտասարդներ հանդէս կուգան, եկան չարունել ամէնուս առաջ ու սկսանք մենք ալ զանոնք պարպել իրարու բախելով:

***

Բաժնուեցանք· անհրաժեշտ էր բաժնուիլ· չոգենաւին քաղցրահնչիւն անունը կրող չոգենաւին, իր երրորդական երկարատեւ դուռ սուլոյմներով դուրս կը վռնտէր ուղեւոր չեղողները. ամէնքն ալ դացին, բայց հայրս ու մօրեղբայրս էն վերջը իջան· մնացի ես մինակ:

Զախ ձեռքս ծնօտիս, աջովս թաչկինակս ծածանելով, երբ կը դիտէի նաւակը, որ կը հեռացնէր ծնողքս ու սիրելիները, յա՜նկարծ մէկը եռեւէս երկու ձեռքերովը աչքերս գոցեց· վար առի այդ ձեռքերը, եւ զո՞վ տեսնամ քովս, Ցովհաննէս Շահնազար վաղեմի բարեկամս. կարծեցի թէ կայմերուն վրայէն վար էր ինկած հոն, որովհետեւ չոգենաւին բազմութեանը մէջ զիրար չէինք կրցած տեսնալ:

Շահնազար Տրապիզոնէն նստած էր չոգենաւ. կ'ուզեւորէր Փարիզ, Իրաւաբանութեան համալսարանը աչակերտելու: Ուրախ եղանք զիրար վերստին գտնալով, ու սկսանք անցեալէն ու ներկայէն խօսակցելով, ման գալ չոգենաւին վրայ, եւ ահա դէմերնիս ելաւ ուրիշ Հայ մը, գոհարավաճառ Ցովսէփ Թօքատլեանը, ու եղանք երեք Հայ չոգենաւին մէջ. միւս ճամբորդները բոլորն ալ Ֆրանսացիներ էին: Երեքս ալ երկրորդ կարգի ուղեւորներ էինք:

(Շար. 162)

(Շար. Ա. Էջէն)

կը հրապարակուին ամէն տարի, ուր կը չեշտուին անընդունելի մախսումները, բայց ոչ մէկ բանի կը ծառայեն, քանի կը կրկնուին յաջորդ տարին:

ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐԸ փողոց իջան փետրուար 8ին բողոքելու համար իրենց աչխատավարձին անբաւարարութեան դէմ եւ աչխատողներու թիւին նուազումին: Ուղեվարները չարունակեցին աչխատիլ, բայց այն որ գլխաւորաբար կը տուժէր կրթական մարզն էր:

ՄԵԲՔԻի մէջ, Համասը եւ Ֆաթահը համաձայնութեան եկան թագաւորին ներկայութեան, որ նախաձեռնողն էր այս հանդիպումին: Պիտի կազմուի ազգային միասնականութեան կառավարութիւն մը, որու գլուխը կը մնայ ի. Հանիյէ (Համաս): Ոչ մէկ խօսք կայ Իսրայէլի ճանաչման համար: Համաձայնագիրը առաջքը կ'առնէ պաղեստինեան արիւնահեղութեան:

ՕԼՄԵՐԹ մերժած է վերջ տալ այն պեղումներուն, որոնց ձեռնարկած է արեւելեան Երուսաղէմ, Մզկիթին հարթավայրին չուրջ, ինչպէս առաջարկած էր պաշտպանութեան նախարարը: Պաղեստինցիները յայտարարած են որ Գազայի հրադարը չեղեալ կը համարուի, եթէ աչխատանքները չարունակուին, կոչ մըն ալ ԻՒՆԷՍԿՕ-ն ըրած է որ անմիջապէս դադրին պեղումները:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը չբնորհակալութեամբ ստացած է 150 եւրօ Պ. Փաթրիք Լամառէ:

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.
Renseignements :

— **Seta : 06. 10. 25. 17. 16**
— **Marie : 04. 91. 67. 54. 58**
— **Astrig : 04. 91. 77. 87. 31**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ձմեռ mon amie

AGENDA

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin, Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).

Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

***

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY

400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

ՃՇԳՈՒՄ

Հրանդ Տինքի երեկոյթին (փետր. 10, ժամը 20·30ին, Արնուվիլի Շ. Աղնաւուր սրահին մէջ) կազմակերպիչն է Սասունցիներու միութիւնը մխայն: Եկեղեցին կապ չունի այդ երեկոյթին հետ:

LA Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville
vous donne rendez-vous
pour l'édition spéciale
de son Salon du livre arménien
«ARMEN'LIVRES»
Du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel d'Alfortville

***

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

ձեզի հետ կը ժամադրուի յատուկ "ԱՐՄԷՆԳԻՐՔ" հայ գիրքի տօնավաճառին՝
Մարտ 22 – 28ին
Ալֆորվիլի նորակառոյց Մշակոյթի կեդրոնին մէջ

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— **Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,**
— **Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE RECHERCHE POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007 A BELLEFONTAINE DANS LE JURA

— **des Assistant(e)s-Sanitaires**
— **des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 11

Ի ժամու Սրբոյ Պատարագին, "Հայր Մեր"էն առաջ, հոգեհանգիստ կը կատարուի, ի յիչատակ Փարիզի եւ Շրջանին եկեղեցիներուն մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն՝

Վեհափառ Արքեպիսկոպոս Քիւլաբեան ի Տանէ Աբջուկենց, Արտաւազդ Արքեպիսկոպոս Սիւրմէեան, Սերովբէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեան, Գէորգ Արքեպիսկոպոս Իւթիւճեան, Տիրան Արքեպիսկոպոս Ներսոյեան, Գրիգոր-բիս Եպիսկ. Պալաքեան, Կոմիտաս վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս վրդ. Գարոնեան, Համայեակ Վարդապետ Պաղտասարեան, Յովհաննէս քհնյ. Հիւնքէրլէյինտեան, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեան, Բառնաբաս քհնյ. Խըտտեան, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան քհնյ. Խոյեան, Բարթող քհնյ. Թաղըմճեան, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն քհնյ. Աբրահամեան, Գարեգին քհնյ. Տէվլէթեան, Մկրտիչ քհնյ. Աբրահամեան, Գէորգ քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ քհնյ. Ադամեան, Վարդան քհնյ. Պաղտասարեան, Յարութիւն քհնյ. Ճորթուլեան, Ադդէ քհնյ. Փայլակեան, Եսայի քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս քհնյ. Մինասեան, Մաշտոց քհնյ. Թիւֆէնկճեան, Պարգեւ քհնյ. Մկրճանեան, Հայկասէր վրդ. Պայրամեան, Պետրոս քհնյ. Գասարճեան, Արսէն Ա. քհնյ. Սիմէոնեանց, Ղեւոնդ քհնյ. Սոմունճեան, Վաչէ Ծ. վրդ. Իզնաթիոսեան, Մեսրոպ քհնյ. Ժամկոչեան:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13

Նոյնպէս, Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից տօնին առիթով, յաւարտ Մայր Տաճարին մէջ մատուցանելի պատարագին, ժամը 12ին, Փարիզի Փէռ Լաչէզի գերեզմանատան երջանկայիչատակ առաջնորդներուն դամբանին առջեւ յարգանքի եւ յիչատակի ոգեկոչման աղօթք կը կատարուի:

Կը հրաւիրուինք բոլորդ, երախտագէտ ապրումներով եւ աղօթքի անպակաս ներկայ ըլլալ ու մասնակցիլ՝ իր եկեղեցւոյն կեանց բոլորանուէր հաւատով զինուորեալ հոգեւորական ծառայից եւ պաշտօնէից համար:

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ ԵԻ ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13
ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑՆ

Ժամերգութիւն եւ պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին:

Տօնին առիթով մասնաւոր Հոգեհանգստեան պաշտօն վախճանեալ Առաջնորդաց եւ Փարիզեան Հոգեւոր պաշտօնէից յիչատակին

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 15

ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՁՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին 451 թուին

Ժամերգութիւն եւ պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին:

Զկնի սրբոյ պատարագի,
Մաղթանք Հայրապետական,
Տօն անուանակոչութեան ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13
Տեառնընդառաջի նախատօնակ, Աւետաստան և մոմավաոուբիւն՝ ժամը 16ին:

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 14
Տեառնընդառաջ
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
(Ռոճ Ալփեան Շրջանի Հայոց Եպիսկ.)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15
Տօն է Վարդանանց Զօրավարացն մերոյ հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 15
Պատարագ՝ ժամը 17ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԱԲԻԼ ՔՀՆՅ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Ժընեւի Հայոց հոգեւոր հովիւ)
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Հայրապետական մաղթանքի արարողութիւն, ներկայութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի եկեղեցականաց դասին:

***

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13
Տօն Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԴԱՒՈՒԻԿ ՔՀՆՅ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, փետրուար 15,
ժամը 20·30ին
Նիւթ՝
1946 ԹՈՒԱԿԱՆ ՓԱՐԻԶ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐՆԵՐ
Փարիզահայ մշակութային հոուզերը կը ներկայացնէ՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
Մուտքը ազատ է

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13
MARDI
13 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·641 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·641

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԻՐԱԿԻՆ

ՍԱՆԹԻՆԻ ՍԱՐՔՈԶԻԻ ՄԻԱՑԱՒ

Շատ կը սպասուէր այս թուականին: Գլխաւոր սպասումը կը վերաբերէր Սեկոլէն Ռուայալի, որ, վերջապէ՛ս, պիտի ներկայացնէր իր ծրագիրը: Բայց, ան ունեցաւ նաեւ երկու "մրցակիցներ" յանձինս Ն. Սարքոզիի եւ Ժ. Շիրաքի:

Ինչ կը վերաբերի Սեկոլէն Ռուայալի, ան համախմբած էր 15 հազար հանդիսականներ Վիլբփէնթի (փարիզեան արուարձան) մէջ, մի մասնաւորի ընկերվարական (կը բացակայէր Ժոսփէն, բայց միւս "փիղ"երը ներկայ էին): Ինչ որ ներկայացուց –100 առաջարկներ– ծրագրէն աւելի նախագահական ուխտ մըն էր, տեսակ մը պայմանագրութիւն ժողովուրդին հետ: Կ'ուզէ չարունակել իր "մասնակցելի վիճարկումները" եւ երդում կ'ընէ որ ոչինչ պիտի ընէ առանց ժողովուրդին մասնակցութեան:

Առաջարկները հրապուրիչ են եւ ոչ ոք կրնայ դժգոհութիւն յայտնել: Անոնց կարգին են աշխատավարձքերու –սկսելով ՍՄԻԿ-էն– յաւելումը, ընդհանուր ժողով մը աշխատավարձքերու մասին, վերարժեւորում հանգստեան փոքր թոշակներուն, անմիջական վերարժեւորում (5%ի) հաշմանդամներու նպաստներուն, կրկնապատկում դպրոցական վերամուտի նպաստին, բնակարանի ապահովութիւն ամբողջ կեանքի երկայնքին, յաւելում բնակարանի նպաստներուն, 120 հազար բնակարանի շինութիւն, զերօ տոկոսով փոխառութիւններ՝ քալալերելու համար սեփականութեան դիւրութիւնը, եւ այսպէս տասնակներով առաջարկներ, որոնք որոտընդոստ ծափահարութիւններու դուռ կը բանան, արդարացի կերպով: Սեկոլէն Ռուայալ չմոռցաւ սակայն իր բոլոր առաջարկներուն փիւնասաւորման եւ ան ալ երկրի մը մէջ որ կորած է պարտքին բոլոր մրցանիշները եւ եկամուտի տուրք վճարողներու դուռմարները հազիւ կը բաւեն պարտքին տոկոսները վճարելու:

*
**

Օրուան միւս հանրաժողովը տեղի կ'ունենար Միւթիւալիթէ ուր հաւաքուած էին Սարքոզիի կողմնակիցները, որոնց, մեռասաններորդ ժամուն միացած էր Անորէ Սանթինի, Իսիի քաղաքապետը, բայց մանաւանդ կարկառուն դէմքերէն Ֆր. Պայրուի ԻՒ. Տէ. Էֆ.ին: Ան կը բացատրէր իր այս նոր դիրքը թէ՛ բերանացի եւ թէ ժուռնալ տիւ Տիմանշի (փետր. 11) մէջ, յայտնելով թէ ճըն-չումի զոհ չէ, ինչպէս կ'ըսուէր, բայց 25 տարի է բարեկամն է Սարքոզիի ու կը քննադատէր Ֆր. Պայրուի "անօգուտ" ազգմավարութիւնը: Բեմ ելլելով, ըստ իր ծանօթ իւմուրին, ելոյթը սկսաւ սպէս.– "Ուրախ եմ որ Միւթիւալիթէի բեմին վրայ եմ: Նման եղանակներով բեմերը աւելի ապահով են քան պատըշգամները: Համբ առած եմ!": Սանթինի կ'ակնարկէր իր բնակարանի պատշգամին որ քանի մը օր առաջ փլած էր: Ըստ իրեն, կեդրոնը երբեք չէ յաղթած եւ առանց կեդրոնին աջը երբեք չէ յաղթած ու կը կրկնէ Պաուի խօսքը.– "Երբ կեդրոնին կը պատկանիս, երբեք պէտք չէ խզել իր մեծամասնութեան հետ: Եթէ գինակցութիւնը մերժուի, կղզիացումի վտանգ կայ": Սանթինի դէմ է նաեւ Պայրուի քաղաքական գիծին, որ կը հակասէ Ե. Հանրապետութեան հիմնարկներու տրամաբանութեան: Այդ ըմբռնումը մտաւորական դեռնի վրայ գոհացուցիչ է Սանթինիի համար, բայց գործնական դեռնի վրայ՝ ապարդիւն:

Սարքոզի կ'առաջարկէ հանրապետական ուխտ մը եւ կը ջանայ բոլոր հոսանքները դրաւել: Իր ելոյթին մէջ, կը չեշտէ որ կ'ուզէ "հաշտութեան թեկնածուն" ըլլալ: Կը խոստանայ որ "մէկ Ֆրանսայի մը նախագահը պիտի չըլլայ ուրիշ Ֆրանսայի մը դէմ":

*
**

Օրուան երեք "հերոսներէն" մէկն էր նաեւ Ժաք Շիրաք, մինչ կինը հիւրն էր Միշել Տրիւքէրի կիրակնօրեայ յայտադրին, ինք ալ այդ առթիւ 20 վայրկեան նոց հարցազրոյց մը ունեցած էր նախագահ Էլիզէի մէջ, Տրիւքէրի հետ, եւ այդ ընթացքին խօսեցաւ կնոջը մասին, դովքը հիւսելով անոր նկարագրին: Հաստատեց նաեւ որ այլեւս կը քաշուի եւ ձեւ մը պիտի գտնէ այլ կերպ ծառայելու Ֆրանսայի: Կեանք մը կայ, ըսաւ, քաղաքականութենէն վերջ, մինչեւ մահ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Վ.Վ. ՊՈՒՏԻՆ չատ խիստ յարձակումի մը անցած էր ԱՄՆ-ու դէմ, փետր. 10ին, Ապահովութեան նուիրուած 43րդ համագումարին արեւմտեան պատասխանատուներուն առջեւ: Ան չեշտած էր.– "ԱՄՆ դուրս կ'ելլեն իրենց ազգային սահմանագլուխներէն բոլոր մարզերուն մէջ եւ ատիկա չատ վտանգաւոր է, ոչ ոք այլեւս ինքզինք ապահով կը զգայ, որովհետեւ ոչ ոք այլեւս կրնայ ապաստանիլ միջազգային իրաւունքին ետին": Պուտին ըսած է նաեւ որ Իրաքի մէջ, Ամերիկացիներու օրով աւելի չատ մեռեալ կայ քան Ս. Հիւսէյնի ատեն: Ընդհանուր ձեւով Ռուսաստանի ամէնէն յարձակողական ելոյթն է, որ կը յիշեցնէ Ջումարը: Ելոյթէն ետք, Պուտին միջին-արեւելեան չրջապտոյտին կը ձեռնարկէր սկսելով Սաուտի Արաբիայէն, ապա՝ Քաթար եւ Ցորդանան: Այլ խօսքով, Ռուսաստանի նախագահը ասպարէզ կը կարգայ Ուաչինկթընի, որու բերդերն են վերոնշեալ երկիրները:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ մասին Թավիանի եղբայրներուն Ա. Արա«լանի "Աբոյտներու ագարակը" հատորին նիւթով պատրաստած ֆիլմին Պէրլինի փառատօնին ցուցադրութիւնը պատճառ եղած է որ ապահովութեան արտակարգ միջոցներ առնուին մայրաքաղաքին մէջ: Հարցը այն է որ 250 հազար Թուրք կ'ապրի Պէրլինի մէջ ու նման նիւթով ֆիլմ մը, ըսուած է թէ կրնայ բուռն հակազդեցութիւններու պատճառ ըլլալ: Թուրքիա փորձած էր արգելք ըլլալ ֆիլմին պատրաստութեան բայց չէր յաջողած:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ժողովուրդը ձայներու 59,9%ով վաւերացուց հանրաքուէն (փետրուար 11ին) որ այլեւս պատիժի պատենթարկեր կամաւոր վիժումը: Մասնակցողներու համեմատութիւնը, սակայն, այնքան ցած էր (43,6%) որ հանրաքուէն օրինաւոր ալ չէ եւ Ծորհրդարանը պարտի փոփոխութիւններ կատարել, երբ "այո"ն յաղթէ:

ԲՈՒԻՆԱՅՍԿԻ (Տաղստան)) մօտ ռուս զինուորական մը սպաննուած է, երկու ուրիշներ ալ վիրաւորուած են ոճրագործ մը ընթացքին:

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԹՐՔԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՍՏՈՒԵՐԸ

Թրքական լրատուները ամէն օր նոր եւ չչմեցնող յայտնաբերումներ կ'ընեն Հ. Տինքի սպանութեան ծալքերուն մասին: Տրապիզոնի, ապա Պոլսոյ ոստիկանական, ապահովութեան չրջանակներուն ուղղակի, կամ անուղղակի նեցուկներէն ետք, չաթաթ օրուան թերթերը կը գրէին Թրքական գաղտնի կազմակերպութեան (ՄԻԹ) առընչութեան մասին:

Որպէս ոճիրը դրդող ձերբակալուած Ե. Հայալ խօսքով Տրապիզոնի մէջ Մաք Տոնալտի մը վրայ արձակած ռումբին մասին, ըսած է թէ "Մեծ եղբայր" է. Թունճէլ զինքը ծանօթացուցած էր ՄԻԹ-ի պաշտօնատարի մը, իսկ այդ արարքին պատճառով բանտը գտնուած չրջանին ծայրայեղ ազգայնական ու աջակողմեան Մեծ միութեան կուսակցութիւնը իրեն դրամական ու այլ տեսակի օժանդակութիւն ըրած է:

Ե. Հայալ հետեւեալ ձեւով պատմած է Հ. Տինքի սպանութեան պատրաստութիւնը. "Նիւթին մասին առաջին անգամ ըլլալով 2006 Ցունուարին է. Թունճէլի տան մէջ խօսեցանք: Ան ըսաւ որ Հ. Տինք չատ խիզախ մէկն է, Հայերուն համար Մ. Քէմալի նման տիպար մը: Եթէ զինքը սպաննենք մեծ յաղթանակ մը տարած կ'ըլլանք ըսաւ: Ըսի թէ եթէ 17-18 տարեկան ըլլայի, Հ. Տինքը կը գլխատէի: Աւելցուցի թէ չեմ կրնար մասնակցիլ ոճիրին: ... Է. Թունճէլ միջոց մը ետք յայտնեց թէ Օ. Սամաթի հետ տեսակցած էր ու համոզած զինքը: Ոճիրէն կարճ ժամանակ առաջ երեքս հանդիպեցանք. Թունճէլ անդադար կ'ըսէր Սամաթին թէ Հ. Տինքը սպաննելու պարագային պիտի հերոսանար":

*
**

Սպանութիւնը կը չարունակէ որոշ ցնցում պատճառել Պոլսոյ Ապահովութեան տնօրէնութեան չարքերուն մէջ: Տնօրէն Ճ. Ճէրրահի, որուն հարցաքննութեան որոշում տրուած էր, եւ Ազգ. Ժողովի Մարդկային իրաւունքներու յանձնաժողովի երեսփոխաններուն տեսակցութիւնը չատ չարուած պայմաններու տակ տեղի ունեցած է: Յանձնաժողովին անդամները ձերբահը ամբաստանած են ազգայնամոլ ու արմատական տարրե-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Գրողներու Միութեան նախագահը Լեւոն Անանեան որոշած է Տաւուշի մարզէն երեսփոխանական թեկնածու ներկայանալ: Որոշումին մղած է տեսնել որ իր ծննդավայրը այդ չրջանին ալ մասնակցած է Համահայկական դրական հիմնադրամի Բ. Թելեթոնին: "Համոզուեցի որ Տաւուշը աւանդաբար դրասէր է եղել եւ այսօր էլ դրասիրութիւնը կայ: Չնայած երկու մեծահարուստներ իրենց թեկնածութիւնն արդէն դրել են, բայց ես էլ կ'առաջադրեմ 41 ընտրատարածքում, որպէսզի վստահ լինեմ որ մեր ժողովուրդն ընտրելու իրաւունք ունի" ըսած է ան:

*
**

ՀՀՇ-ի վարչութենէն Ցովհաննէս Իգիթեան փետր. 9ին յայտնած է թէ չի խորհիր որ նախագահ Լ. Տէր Պետրոսեան յառաջիկայ ընտրութեան տրամադիր ըլլայ ցուցակ մը դլխաւորելու, քանի որ չկայ այդ իրավիճակը: "Լ. Տէր Պետրոսեանը չի խօսում, որովհետեւ իմ կարծիքով նա չի տեղաւորւում այս քաղաքական դաշտում" ըսած է Իգիթեան: Ապա բացատրած է թէ տակաւին բանակցութիւններ կը վարեն քաղաքական ուժերու հետ, որոշելու համար թէ որոնց հետ կը մասնակցին ընտրութեան, սակայն տակաւին վերջնական ոչինչ յայտնի է:

րուն զօրակցելով. երբ "Ոճիրին (Հ. Տինքի) ետին կազմակերպութիւն դոյութիւն չունի, այլ ազգայնական զգացում" յայտարարութիւնը յիշեցուցած են իրեն, ան պատասխանած է թէ ատիկա իր անձնական դատումն էր: Ատոր վրայ երեսփոխանները իրեն ըսած են թէ ունեցած դիրքը արդելք է անձնական դատումներ յայտնելու: Տեսակցութեան ընթացքին ձերբահ քննադատութիւններու թիրախ եղած է հակասական իր խօսքերով ալ:

Ընդդիմադիր ԱՆԱՓ կուսակցութեան կողմէ հարցապնդումի առաջարկ մը յղուած է Ազգ. Ժողովին, ներքին գործերու նախարար Ա. Աքսուի դէմ. կ'ըսուի թէ անոր պաշտօնավարութեան չրջանին աւելցած են ահաբեկչական, բռնութեան արարքները, բարքերու տգընչուած ոճիրները, բարոյական անկումը:

*
**

"ԲՈԼՈՐՍ ԱՊՏԻԿՀԱՄԻՏ ԵՆՔ"

"Բոլորս Հայ ենք", "Բոլորս Հրանդ ենք" լոզունգները Հ. Տինքի յուղարկաւորութեան յաջորդ օրն իսկ իրենց տեղը ձգեցին "Բոլորս Թուրք ենք", "Բոլորս Օ. Սամաթի ենք"ի նման հակոտնեայ յայտարարութիւններու եւ երեւոյթը կը չարունակուի նաեւ Հայերու ուղղուած սպառնարիքներով, եւլն.:

Նորագոյն փուլը այն է որ Ապտիւլհամիտ Բ.ի մահուան տարելիցին Երջանկութեան կուսակցութեան երիտասարդներէն ոմանք խմբուած են անոր շիրիմին չուրջ, ոգեկոչած յիշատակը... հոն տեղ գտած պատառ մը ուշադրութիւն գրաւած է, վրան Ապտիւլհամիտ Բ.ի նկարով ու "Բոլորս ալ Ապտիւլհամիտ ենք" արձանագրութեամբ: Այսօրւընէ ետք երկուսն ալ ոճիրներուն այս բացայայտ տիրութեան դէմ պոյսահայութեան մասին մտահոգութիւնները արդար չե՞ն: Ա.ռ այժմ կը պակսի "Բոլորս Թալաթ ենք" լեզունգը...

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻԽՆԵՍ

ՖՐԱՆՍԱՆ ՏԱԿԱՒԻՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՑ Է

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Հազարամեակներէ ի վեր կրօնքը անբաժան մասը, բաղադրիչը եղած է մարդկային կեանքին: Ան նպաստած է հին հաւաքականութիւններու քաղաքակրթութեան գործընթացին: Մարդ միշտ ձգտած է նիւթականէն վեր հոգեկան ապրումի, պաշտել սկսած՝ զինք լուսաւորող ու տաքցնող արեւը: Ժամանակի թաւալումով, հին ժողովուրդները ստեղծած են իրենց չաստուածներու հոյլը, Պանթէոնը, եւ չատ մը ժողովուրդներու մէջ կրօնքը հագած է ազգային զգեստ: Այնպէս էր հին՝ հեթանոս Հայաստանի մէջ ալ, մինչեւ 301 թուականը, երբ քրիստոնէութիւնը հռչակուեցաւ պաշտօնական կրօնք: Հին աշխարհի մէջ Հրեաները միայն բացառութիւն կազմեցին իրրեւ միաստուածեան կրօնքի տէր ժողովուրդ:

Հին քաղաքակրթութիւններու հպանցիկ ակնարկ մը բաւ է տեսնելու որ քաղաքական իշխանութիւնը սերտ կապերով կապուած էր կրօնականին հետ. իշխանութիւնները միշտ գործածած են կրօնքը իրրեւ գործիք կամ զէնք, իրենց քաղաքական եւ ռազմական իշխանութիւնը ամրացնելու եւ ծաւալելու համար: Շատ անգամ ալ արքան հռչակուած է տուեալ երկրի կրօնապետը, կեդրոնի չաստուածը: Եթէ պետութիւն – կրօնք զուգորդումը միշտ նպաստած է աշխարհական իշխանութեան, ապա կրօնականները հակայ առանձնաշնորհներ ստացած են միապետներէն, անոնց բերած իրենց նեցուկին փոխարէն:

Իր առաջին երեք դարերուն, քրիստոնէութիւնը ամէնուրեք հալածուած, ընդյատակեայ կրօնք էր: Քրիստոնեաները կ'ապրէին իսկապէս եղբայրաբար, աւետարանական ոգիով, կիսելով իրենց նիւթականը, իրենց ուրախութեան եւ վիշտին հաւասար: Կացութիւնը արմատապէս փոխուեցաւ Դ. դարուն սկիզբը, երբ քրիստոնէութիւնը Հայաստանէն եառ, Յունա–Հռոմէական հսկայ կայսրութեան մէջ ալ դարձաւ պետական կրօնք: 301–էն, Հայաստանի մկրտութենէն մինչեւ 988 Ռուսիոյ մկրտութիւնը ամբողջ Միջին–Արեւելքի եւ Եւրոպայի տարածքին, Քրիստոսի եկեղեցին հաւատացեալներու հաւաքոյթէն (յունարէն էքլէզիա բառին բուն իմաստը) դարձաւ հաստատութիւն, էնսթիթիւսիոն: Դ. եւ Ե. դարերու «տիեզերական» կոչուած ժողովներուն, դաւանաբանական հարցերու եռին թաքնուած՝ կարմիր թելի պէս կ'երկարի աթոռակռիւը, մասնաւորաբար Հռոմի եւ Կոստանդնուպոլսոյ աթոռներուն միջեւ: Գրեթէ ամբողջ հազարամեակ մը, Բիւզանդիոնի կայսրերը Պոլսոյ «տիեզերական» պատրիարքութիւնը գործածեցին որպէս իրենց աշխարհակալական ձգտումներու գործիք, պատրիարքներն ալ յօժարութեամբ գործակցեցան իրենց ազդեցութիւնը ուրիշ եկեղեցիներու վրայ տարածելու նպատակով (օրինակ հայ եկեղեցիին):

Արեւմուտքի մէջ, Հռոմէական կայսրութեան փլուզումէն յետոյ, արդէն 482 թուականին Հռոմի պապերը դառնալով «Հռոմի կոմս», իրենց հոգեւոր իշխանութեան սկսան միացնել աշխարհիկ իշխանութիւնն ալ: Իրենց կալուածները հետզհետէ ընդարձակեցին, եւ իրենց այս աշխարհիկ իշխանութիւնը տեւեց մինչեւ 1870, Իտալիոյ վերամիացումը: Իր այդ իշխանութիւնը կորսնցնելով, Պիոս Թ. պապը... անիծեց ու բանադրեց Իտալիոյ Վիքթոր–Էմմանուէլ Բ. թագաւորը: Դարեր չարունակ, պապականութեան յարաբերութիւնները Եւրոպայի տէրութիւններուն հետ, աւելի պետութենէ պետութիւն յարաբերութիւնները են, քան՝ հոգեւոր իշխանութեան մը հետ: Ճիշդ է որ իրենց ստացած եկեղեցական առատ տուրքերուն չնորհիւ, պապերը օժտեցին Հռոմը եւ Իտալիան ճարտարապետական հոյակապ կառոյցներով, զմայլելի տաճարներով ու պալատներով, այդ երկիրը դարձնելով Թանգարան, բաց երկինքի տակ: Սակայն անոնց ընչասիրութիւնը, և այդ ընչասիրութիւնը գոհացնելու միջոցները (օրինակ Թողութիւնները. վաճառքը) մէկ կողմէ, իսկ միւս կողմէ ալ եկեղեցական վերնախաւի աւելի քան անբարոյ կենցաղը (օրինակ Պորճիաները) պատճառ դարձան այն չարժումին զոր Ֆրանսերէնով բարեկարգում կը կոչենք (ռէֆորմ):

Ամբողջ հազարամեակ մը Ֆրանսան սահմանուած էր որպէս եկեղեցւոյ (լատին, հռոմէական անչուշտ) երէց դուստրը: Այդ եկեղեցւոյ ներկայիս ունեցած ազդեցութեան անդրադառնալէ առաջ, եւ խորագրին պատասխանել չկանալու համար, անհրաժեշտ է սակայն յետահայեացք մը ընել պապականութեան եւ Ֆրանսայի անցեալի փոխյարաբերութիւններու վրայ:

Ֆրանսայի Գլերմոն քաղաքին մէջ 1095ին գումարուած եկեղեցական ժողովին է որ Ուրբանոս Բ. պապը խաչակրութիւնը քարոզեց Երուսաղէմ գտնուող Քրիստոսի սուրբ գերեզմանը «անհաւատներէն» (մահմետական Արաբներ) ազատագրելու համար: Ֆրանսացիները կազմեցին Ա. խաչակրութեան մեծ մասը իրենց իշխաններու գլխաւորութեամբ: Աւտնցմէ Կոտըֆրուա տը Պուլեոնը 1099ին դարձաւ «ազատագրուած» Երուսաղէմի առաջին քրիստոնեայ թագաւորը: Ֆլանտրի կոմս Ռաուլը, Թուլուզի կոմս Ռեմոն տը Սէն–Ժիլը, Նորմանտիի կոմս Պոհեմոնտը քիչ յետոյ հիմնեցին Անտիոքի, Եդեսիոյ եւ Թրիփոլիի «Ֆրանկ» իշխանութիւնները, չհինեցին ամրոցներ որոնցմէ մի քանին մինչեւ օրս գոյութիւն ունին (Սէն Ժան տ'Աքր), եւ իրենց սերունդները երկու դար Միջին–Արեւելքի մէջ մեծ դեր կատարեցին: Քաղաքական դերեր, լեցուն էնթրիկներով, որոնք փարասիներով հեռու էին որեւէ կրօնական նկրտումէ: Այդ տոհմերուն քով թերեւս ամէնէն ազդեցիկը եղան Ֆրանսայի Փուաթու գաւառէն սերած Լուսինեաններն եւ որոնց մէկ չաոռւիղր դարձաւ կիլիկեան Հայաստանի վերջին եւ վաղանցուկ թագաւորը (Լեւոն Ե. 1374–1375):

1305էն 1378 պապերը իրր նստավայր ընտրեցին Ավինեոն քաղաքը, գնած ըլլալով Ֆրանսայի այսօրեան Վոքլիւզի նահանգը կազմող Գոնթա Վընեսէնի շրջանը, որ պապական հող մնաց մինչեւ 1790, Ֆրանսական յեղափոխութիւնը: Եօթը Ֆրանսացի պապեր գահակալեցին հոն վերոյիշեալ ժամանակաշրջանին. իրենցմէ ժառանգ մնացած է այն մեծածաւալ միջնադարեան պալատը որ Ավինեոնի գլխաւոր տեսարժան վայրը կը կազմէ: Հընպանցիկ ակնարկ մը Ֆրանսայի թագին եւ պապականութեան փոխյարաբերութիւններու վրայ դիւրութեամբ ցոյց կու տայ թէ այդ յարաբերութիւնները եղան պետութիւն–պետութիւն գծուած յարաբերութիւններ, ուր «հաւատքի հարցերը» երկու կողմերէն ալ հաւասարապէս չհաւգործուեցան: Կնքուած դաշնագրերու, համաձայնագրերու մէջ, միշտ առկայ է նիւթականը. վանքերու հասոյթներու թէ եկեղեցական տուրքերու իրարու միջեւ բաժանման հարցերը: Այդ գինով պապերը աչք գոցեցին թագաւորներու եւ աւագանիին անօրինութիւններուն, անոնց բացայայտ «բազմակնութեան»: Աւելի քան նպաստեցին հին Ֆրանսերէնով բանաձեւուած՝ Un roy, un foy, un loy (մէկ արքայ, մէկ դաւանանք, մէկ օրէնք) դրութեան: Ով որ չեղէր այս կանոնէն, ո՛չ միայն արքային հանդէպ ըմբոստ ու դաւաճան կը դառնար, այլ կրօնական իշխանութեան առջեւ հերետիկոս եւ... հաւատոքննութեան ատեանին չարչարանքներուն ու չանթերուն արժանի: 1789–ին Ֆրանսայի մէջ եկեղեցին ամենամեծ կալուածատէրն էր: Հազարաւոր վանքերը, թեմերն ու ծուխերը ունէին ընդարձակ հողեր, հասութաբեր կալուածներ: Մեծ վանքերու վանահայրութիւնները եւ թեմակալ եպիսկոպոսութիւնները կը տրուէին միշտ ազնուականներու զաւակներուն, որոնք տեղւոյն վրայ փոխանորդ մը կարգած՝ իրենք արքայական պալատներու մէջ սքեմի տակ կը վարէին նոյնքան անառակ կեանք մը, որքան՝ աշխարհականները: Ժ.Զ. եւ Ժէ. դարերուն բացառութիւն են Հոյանոտացի Ժանսենիուս եւ Ֆրանսացի Պոսիւէ եպիսկոպոսները:

Ժէ. դարը բնութագրուած է որպէս «Լոյսերու դար» (Սիէէլ տէ լիւմիէր): Անցած էր օրինակ՝ Լեհ Կոպեռնիկին ու Իտալացի Կալիլէօն դատապարտելու ժամանակաշրջանը որովհետեւ անոնք համարձակեր էին «եկեղեցւոյ» ընդունած ու պարտադրածին հակառակ յայտարարել թէ՝ երկրագունտը կլոր է եւ իսկ կը դառնայ արեւին շուրջ եւ ոչ հակառակը: Ֆրանսայի մէջ Վոլթէրի, ս'Ալամպերի եւ Տիտերոյի պէս մտաւորականներ եթէ ոչ հակակրօնական, այլ հակակղերական դիրք բռներ էին: Իսկ հին վարչակարգի օրով, կղերը ազնուականութեան հետ կը կազմէր արտօնեալ միւս դասակարգը, **զերծ**՝ ամէն տեսակ տուրքէ: 1789ի յեղափոխութիւնը կանխող տարիներուն հրատարակուած ծաղրանկար մը ցոյց կու տայ երկուքի կքած եւ գաւազանի մը կռթնած խեղճ գիւղացի մը որու չալակին հեծած են ազնուական մը եւ կրօնաւոր մը: Ու խեղճ գիւղացին կը բացագանչէ. «Հարկաւ օր մը ասոր վերջը պիտի գայ»: Ու եկաւ: 1789ի յեղափոխութիւնը արագացնող ազդակներէն մին ալ եղաւ թագուհիին, Մարի–Անթուանէթին մանեակին առթած գայթակղութիւնը: Երրորդ անձի մը միջոցաւ, Սթրազպուրկի կարդինալ–արքեպիսկոպոս իշխան Էտուար տը Ռոհան թագուհիին նուիրեր էր այդ թանկարժէք մանեակը, անոր չընորհին արժանանալու դիտաւորութեամբ: Գաղտնիքը մէջտեղ ելլելով, կարդինալը աքսորուեցաւ անչուշտ, բայց ռամիկ դասակարգը աւելի գրգռուեցաւ կրօնքին եւ կրօնականերուն հանդէպ: 1789 Օգոստոս 4ին Ազգային Ժողով դարձած պատգամաւորներու հաւաքը չնչեց բոլոր սիւղոսներն ու առանձնաչնորհումները հռչակելով «Ազատութիւն, հաւասարութիւն ու եղբայրութիւն» սկզբունքը: Իրրեւ ազգային հարստութիւն, դրաւուեցան (կաթողիկէ) եկեղեցւոյ անհամար կալուածները: Յաջորդող տարիներուն, Լուդովիկոս ԺԶ. թագաւորին գահընկեցութենէն ու դըլխատումէն յետոյ, Ֆրանսական առաջին հանրապետութիւնը ա'նպէս հակա–կրօնական կեցուածք ունեցաւ, որ անվարան կարելի է ըսել թէ «բարի օրինակ» եղաւ իրմէ 120 տարի եառ եկող ռուսական բոլշեւիկեան յեղափոխութեան: Հոս, բոլոր վանքերը փակուեցան, մխիթարներ արտաքսուեցան կամ ջարդուեցան, չորս–հինգ տարիներու ընթացքին հարիւրաւոր եկեղեցիներ քանդուեցան: Նոյնիսկ Փարիզի հռչակաւոր Նոթր–Տամ տաճարի քանդումին նուաղուրդը կնքուած էր երբ... 1799 Նոյեմբեր 9ին (18 Պրիւմէր) զօրավար Նափոլէոն Պոնափարթի պետական հարուածով վերջ գտաւ այս հակա–կրօնական մոլուցքը եւ փրկուեցաւ Փարիզի գոհարը: Այնուհետ Ֆրանսայի դաւառներէն մէկ մասը, իմ մանուկի Պրըթաններ եւ Վանտէն, ոտքի ելած էր յեղափոխականներուն դէմ եւ դուռ բացած եղբայրասպան պատերազմի մը որ ծանօթ է Շուաններուն պատերազմ անուան տակ:

Այն ատենուան Ֆրանսան Եւրոպայի ամենաբազմամարդ երկիրն էր, չուրջ 27–28 միլիոն բնակչութեամբ: Գիւղական բնակչութիւն երեք–քառորդով, բայց 100% «Ֆրանսական ծագումով», մէկդի դնելով գաւառական առանձնայատկութիւններն ու բարբառները, դարու մը, ժամանակի մը երբ ճիւաքաղերով 6–7 օրուան ճանապարհ էր Մարսէյլէն Փարիզ ելլելը: Ու այդ բնակչութեան 95 տոկոսը կը կազմէին հռոմէական կաթողիկէ եկեղեցւոյ զաւակները, չորս տոկոսը բողոքականները:

Տակաւին կայսր չդարձած՝ Նափոլէոն հասկցաւ այն օգուտը որ իրեն ապագային համար կրնար քաղել, կրօնքին, եկեղեցիին հետ լեզու գտնելով, յեղափոխութենէն ու յեղափոխականներէն յոգնած երկրի մը մէջ: 1801 Յուլիս 15ին Պիոս Է. պապին հետ ստորագրեց այն համաձայնագիրը որ ծանօթ է Գոնկորտա անունով: Ասով հռոմէական եկեղեցին Ֆրանսայի մէջ կը ճանչցուէր որպէս Ֆրանսացիներուն մեծամասնութեան կրօնքը, կը վերըստանար իր անցեալի գրեթէ բոլոր կալուածները, մէկ խօսքով՝ իր պաշտօնական դիրքը: Եպիսկոպոսներ ու քահանաներ կը վճարուէին պետական գանձէն, փոխարէնը ընդունելով որ իրենց պաշտօնի նշանակումը վաւերացուի իշխանութենէն: Այսպէսով կայսր Նափոլէոն Ա. կ'ապահովէր իրեն ոչ միայն կարեւոր նեցուկ, այլ նաեւ իր հակակշիռին կ'ենթարկէր կրօնքը իր ընդարձակ կայսրութեան ողջ տարածքին: Ու ոչ միայն լատին եկեղեցին: Գոնկորտան պատճառ կ'ըլլար որ երկու այլ կրօնական հաւատքականութիւններ պաշտօնական ճանաչում ստանային, եւ աւելին՝ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով ընտրեալ ենթակառոյցներ ունենային: Բողոքականութիւնը թոյլատու վիճակ ունեցած էր 1598էն 1685, Հենրիկոս Դ.ի չնորհած Նանթի հրովարտակով: Իր թոռը Լուդովիկոս ԺԴ. զայն ջնջած էր, դուռ բանալով ահաւոր հալածանքներու բղոքականներուն հանդէպ, որոնցմէ 3էն 400·000 արտագաղ-

ՄԻԼԻՈՆՈՒԿԷՍ + ՄԷԿ

2007 Յունուար 19ին Պոլսոյ մէջ, իր գրասենեակին առջեւ սպաննուեցաւ խիզախ հայ մտաւորական, «Ակօս» թերթի խմբագիր Հրանդ Տինքը: Թրքութիւնը անարգած ըլլալու յանցանքով ամբաստանուած հայ մտաւորականը դատական տեսանիներու առջեւ ամիսներով քաշքշուելէ յետոյ, վեց ամիս բանտարկութեան վճիռ ստացած էր, եւ որուն գործադրութիւնը պայմանաւոր կերպով առկախուած էր, գայն առընչելով իր յետագայ վերաբերմունքին: Այսինքն, Հրանդ Տինք, որ 1915ին Օսմանեան Թուրքիոյ կազմակերպած համատարած ու անխտրական հայասպանութիւնը ցեղասպանութիւն որակած էր, անուղղակի հրաւէրի առջեւ կը դրուէր փոխելու՝ հերքելու իր այդ համոզումը: Հրանդ Տինք չըրաւ այդ բանը, թրքական արդարադատութիւնը դնելով դժուար կացութեան մը առջեւ, վճիռը գործադրելու, կամ չգործադրելու տեսակէտէն: Արդարեւ, այդ վճիռը գործադրելը նոր եւ անհերքելի ապացոյցը պիտի ըլլար Թուրքիոյ մէջ կարծիքի ու խօսքի ազատութեան չգոյութեան. բան մը որ աւելի եւս կը խոչընդոտէր Թուրքիոյ Եւրոպական միութեան անդամակցելու նկրտումները: Իսկ չգործադրելը ոչ միայն թրքական արդարադատութեան անվճռական կեցուածքին ապացոյցը պիտի ըլլար, այլ նաեւ դժգոհ պիտի ձգէր թրքական հանրային կարծիքը, որ թրքութիւնը անարգող Հայուն պատժուիլը կը պահանջէր: Այս երկրորդ հետեւութիւնը մեծ թափ ստանալով, Հրանդ Տինք չըլսապատուեցաւ ատելավառ մթնոլորտի մը մէջ, ենթարկուելով բանաւոր ու գրաւոր սպառնալիքներու տարափի մը, այնքան որ ան ստիպուեցաւ մտածել ու յայտարարել Թուրքիայէն հեռանալու մասին:

Բայց ափսո՛ս, Հրանդ ուշացաւ. Թրքական ոճրագործ ձեռքը աւելի արագ չարժեցաւ Հրանդի գանկը պայթեցնելով իր հրատարակած «Ակօս» թերթին խմբագրատան առջեւ:

Մէկուկէս միլիոնին վրայ Մէկ հատ եւս աւելցաւ: Մէկ մը որ հազարաւորներու աղմուկէն աւելի հանեց աչխարհի լրատուական գործակալութեանց ու կայաններու զանազան մեկնաբանութեանց դուռ բանալով: Մեկնաբանութիւններ որոնք գործուած ոճիրին առթիւ կը դատապարտէին Թուրքիոյ մէջ խօսքի ազատութեան չգոյութիւնը, մարդկային իրաւունքներու ոտնակոխումը: Մեկնաբանութիւններ՝ որոնք անպայման կ'առընչուէին Հայոց ցեղասպանութեան, հոգ չէ թէ ոմանք Թուրքը անհանգիստ ընող այդ բառին առջեւ կը դնէին «կարծեցեալ» կամ «այսպէս կոչուած» որակումը:

Տարօրինակ եւ աննախընթաց էր ոճիրի արձագանգին ստացած համաչխարհային համեմատութիւնը՝ թաց էր: Մնացեալը Նափոլէոնի օրերուն կը գնահատուէր մօտ մէկ միլիոն: Իսկ Հրեաները որոնք յետափոխութենէն ի վեր լիբրաւ քաղաքացիներ դարձած էին, իրրեւ Յուդայական կրօնք կ'ունենային չրջանային եւ կեդրոնական մարմիններ, Գոնսիսթուարներ: Ենթակառոյցներ որոնք այսօր եւս, երկու դար յետոյ կանգուն են եւ կը գործեն: Այս երկու վերջին կրօնքներու հոգեւոր պաշտօնեաները եւս կը վաւերացուէին պետութենէն եւ կը վճարուէին անոր կողմէ:

Յատկանչական է որ Ժ. դարուն Ֆրանսայի մէջ իրարու յաջորդող բոլոր վարչակարգերն ալ, թագաւորական, կայսերական եւ հանրապետական, այս օրէնսդրութիւնը անփոփոխ պահեցին, մինչեւ 1905:

Ս. Պ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՕՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ «ԷՖԷՊԸ» ՓՈԽ ՋԻ ՏԱՐ

Լուվրի Թանգարանը «չչմած է» որովհետեւ Յունաստանի Մչակոյթի նախարարութիւնը մերժած է փոխ տալ Քրիստոսէ առաջ 4րդ դարու արձանագործ Պրաքսիտելի գըլուխ գործոցը՝ «Պատանին» (Էֆէպ), մինչ արձանագործին նուիրուած ցուցահանդէսը կը բացուի երկու չաբաթէն: Ցուցահանդէսին ամէնէն յատկանչական գործն էր Մարաթոնի պատանին եւ այս յապաղած որոչումը մեծ վրդովում պատճառած է: Ցուցահանդէսը (Մարտ 21էն Յունիս 18) կը ներկայացնէ Վատիկանի, Ֆլորենցէի, Ուֆֆիչիներէն, Անգլիոյ Թանգարաններէն գործեր, միացած Լուվրի գործերուն: Յունաստանի տուած պատրուակն այն է որ Էֆէպը մաս կը կազմէ գործերու այն ցանկին որոնք չեն կրնար երկրէն դուրս ելլել:

Պոլսոյ մէջ սպաննուած հայ խմբագրի մը համար: Վստահաբար ամէն Հայու միտքէն անցաւ «ինչո՞ւ» հարցումը այս առթիւ, որուն պատասխանը երկու իրականութեանց մէջ կը գտնենք:-

1) Թուրքիոյ Եւրոպական միութիւն մտնելու յամառ ձգտումը եւ անոր դէմ եւրոպացիներու մեծամասնութեան ընդդիմութիւնը: Ընդդիմադիր հոսանքին համար շատ մեծ զէնք մը եղաւ հայասպան այս ոճիրը, զոր առաւելագոյն չափով օգտագործեցին համաչխարհային մակարդակով եւ փաստացիօրէն հիմնաւորելով իրենց ընդդիմութիւնը:

2) Օսմանեան Թուրքիոյ կողմէ հայ ժողովուրդը բնաջնջելու ձգտող ցեղասպանութեան անհերքելի իրականութիւն մը եղած ըլլալուն միջազգային ճանաչումը: Այդ ճանաչումը ամբողջական եւ վճռական դարձնելու համար կը մնայ Մ. Նահանգներու կողմէ անոր պաշտօնական ճանաչումը, որ կը յուսանք, դեմոկրատներու յաղթանակէն յետոյ անյապաղ կը յայտարարուի:

Ի լուր համաչխարհային աղմուկին՝ Թուրքիոյ վարչապետ Էրտողան յուզումնախա՛ռն ճառով մը դատապարտեց այս ոճիրը, թրքական պետութեան պատասխանատուութիւնը չընդունելով: Ցուցահանդէսը (Մարտ 21էն Յունիս 18) կը ներկայացնէ Վատիկանի, Ֆլորենցէի, Ուֆֆիչիներէն, Անգլիոյ Թանգարաններէն գործեր, միացած Լուվրի գործերուն: Յունաստանի տուած պատրուակն այն է որ Էֆէպը մաս կը կազմէ գործերու այն ցանկին որոնք չեն կրնար երկրէն դուրս ելլել:

ՍՏԱՅԱՆՔ

ԲԱԳԻՆ

Միացեալ թիւ
Սեպտեմբեր - Դեկտեմբեր 2006

ՊԷյրութ (Լիբանան)

վայել կեղծիքի բոլոր պայմանները լրացնելով: Արցունքները միայն պակաս էին: Թրքավայել այդ կեղծիքին ապացոյցն էին հարիւր հազարաւոր մասնակիցներով այն ցոյցերը, որոնք անկասկած կազմակերպուած էին Թուրք կառավարութեան կողմէ, դատապարտելու համար Հրանդ Տինքի սպանութիւնը՝ «Մենք բոլորս ալ Հայ ենք»ի պէս ստապատիր պաստառներով: Թրքական կառավարչագործուած կեղծիքին ու լկտիութեան անհերքելի ապացոյցը կուտային այդ ցոյցերը, երբ յիշենք թէ գրեթէ դար մը առաջ նոյն այդ ժողովուրդն էր որ բնաջնջեց մէկուկէս միլիոն հայութիւնը, որուն վրայ աւելցաւ խոչոր Մէկ մը, յանձին Հրանդին, միանալու համար Զօհրապներու եւ Վարուժաններու դլխաւորած նահատակներու փաղանգին՝ աւելի եւս ծանրացնելով Թրքական ոճրային թղթածրարը:

Վերջապէս, ի՛նչ ալ գրենք, որքան ալ յուզում, ցասում ու դատապարտութիւն արտայայտենք, ո՛չի՛նչ աւելի արտայայտիչ կրնայ ըլլալ, քան եզրակացնել թէ:-

Թուրքը իր թրքութիւնը ըրաւ:

ՀԱՅԿ ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ

Մոնրէալ

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԹ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

"Արմէնի"ն գլուխն առած կը վազէր, կը սուրար, կ'ներթար Մարմարայի հանդարտ ջուրերը հերձատելով եւ կ. Պոլսոյ տեսարանները մեր աչքերէն խլելով. արդէն կը մթնար, ճաշի զանգակն ալ կը հրաւիրէր մեզ բազմիլ ի սեղան:

Սեղանակից էին մեզ չոգենաւին երկրորդ ու երրորդ նաւապետները եւ առաջին մեքենավարը. մինչ գլխաւոր նաւապետն ու բժիշկը կը ճաշէին առաջին կարգին ուղեւորներուն հետ:

Մեր այս ճաշէն յետոյ էր որ ծանօթացայ երկրորդ նաւապետին հետ եւ խօսակցութիւններնուս միջոցին պատահաբար հարցուցի իրեն, թէ ի՞նչպէս եղած էր, որ նաւին անունը "Արմէնի" դրուած էր, եւ ինքը պատմեց եղելութիւնը, զոր գըրած եմ նախորդ էջերուն վրայ:

Քուներնիս եկաւ, մտանք մեր անկողիններուն մէջ. հանդարտ ճամբորդութիւն մը ունեցանք գիշերն ամբողջ եւ յաջորդ օրը երեկոյեան դէմ մտանք Զմիւռնիոյ նաւահանգիստը ուր չոգենաւը նախ կեցաւ ճիշդ 48 ժամ եւ մեծաքանակ թուղի ու չամիչի խոշոր պարկեր բեռցուց այն աստիճան, որ չոգենաւին մէջ ազատ քալել կամ մէկ ծայրէն միւսը երթեւեկել անհնար եղաւ:

*
**

Առիթէն օգուտ քաղելով, երեքս միասին ցամաք ելանք, գացինք այցելել Զմիւռնիոյ ազգ. հիւանդանոցը, Ս.Ստեփանոս հրաշակերտ եկեղեցին եւ այլ տեղեր. ես գնեցի բաւական թուով զըմիւռնական խոշոր ձմերուկներ եւ սեխեր հատը երկու մէթալիք փարայի. եւ զանոնք հետս պահեցի Մոնփըլիէ եղբօրս տանելու, որպէս զի անոնց հունտերը տնկէր, երկրագործական վարժարանին ագարակին մէջ: Եղբայրս ցանեց հոն Զմիւռնիոյ յատուկ այդ բերքերուն կուտերը եւ արտադրեց նմանը չտեսնուած սքանչելի սեխ ու ձմերուկ, որոնց համար ստացաւ իւր վարժարանին տեսչութենէն արծաթ մետալ մը:

Օրերով կերանք չոգենաւին մէջ այս սեխ ու ձմերուկներէն, որոնք 20էն աւելի էին, ու անոնց մէկ երկու նմոյշը միայն տարի եղբօրս:

Ամենահամեղ, սքանչելի բաներ էին, սակայն ատոնց բոլորը, ապա քիթերնիս բերներնէս եկան, յընթացս մեր ծովագնացութեան:

*
**

Զոր թուղի ու խաղողի պարկերով "Արմէնի" չոգենաւը հասաւ Զմիւռնիոյ ծոցէն դուրս բաց ծով ելաւ, ահռելի փոթորիկ մը ջուրերն ու ամպերը իրար խառնել սկսաւ. փոթորիկ կատարելապէս ոդիսական, որ ճիշդ 11 օր տեւեց. գմեզ մահուան դիրկը օրօրելով օրօրեց անդադրում: "Արմէնի"ն կռուելով հանդերձ լեռնակուտակ ալիքներուն դէմ, չէր կրնար յառաջ ընթանալ, ա՛յն աստիճան, որ նաւապետը ծովամոյն ըլլալու ամէն վտանգը աչքը առնելով, փորձեց նաւը ետ դարձնել, եւ բարեբախտաբար յաջողեցաւ, մեծ դըժուարութեամբ: Նաւը ուղղեց դէպի Գորսիքա կղզին, ապաստանեցաւ Այաչիո քաղաքին նաւահանգիստը, մեծն Նափոլէոնի ծննդավայրը, ուր մնաց "Արմէնի"ն ճիշդ երկու օր, երկու գիշեր:

Ցետ այս երկօրեայ դադարին, չոգենաւը ճամբայ ելաւ դէպի Մարսէյլ, եւ երկնաբերձ կրհակներու մէջ խինալ ու ելլալով, 1881 Հոկտեմբեր 16ի առաւօտուն, յաղթականօրէն մտաւ Թօլիէք անուն նաւահանգիստը եւ մեզ ցամաք հանեց հիւանդապէին վիճակի մը մատնած:

*
**

Այս ահաւոր փոթորիկին նկարագրութիւնը իմ ուսանողական նամակներուս մէջ մանրամասն գրած ըլլալուս, աւելորդ կը համարիմ զայն հոս կրկնել, եւ կը փութամ նշանակել, թէ Մարսէյլ հասայ ու չհասայ, առաջին գործս եղաւ հեռագրատուն մը վազել ու ժամանումս իմացնել Պոլիս Ծննդեան ու Մոնփըլիէ՝ եղբօրս. յետոյ ինձ ուղեկից Հայերուն հետ գացինք լաւ ճաշ մը ընել, որովհետեւ փոթորիկը մեր ստամոքսները պարապութեան էր դատապարտած տասը եւ աւելի օրէ ի վեր:

Ծովամաղձի նեղութիւններէն ազատած, բաւական կենդանութիւն վրաս զգալով, գացի այցելել Սիմէոն Միրզայեանց գերադիւտ բարեկամիս, որ ա՛յնքան օգտակար ինձ եղած էր 1880ին, երբ "Ֆրանսայի հայ ուսանողութեան վիճակագոյց" աշխատութիւնս պատրաստելու ձեռնարկեցի:

Միրզայեանց խիստ սիրալիր ընդունելութիւն մը ինձ ըրաւ եւ ընտանիքին դիս ներկայացուց. ճաշ մը ինձ տուաւ իր տունին մէջ. ճաշէն յետոյ կառքով դիս առաջնորդեց կայարան, ուրկէ արագ գընացքով մեկնեցայ եղբօրս քով գնալու:

Երկու օր մնացի եղբօրս մօտ. իր զըպրոցին մէջ սեղանակից եղայ աշակերտներուն հետ, մասնաւոր արտօնութեամբը տնօրէնին, որ մեծ համարում կը տածէր եղբօրս նկատմամբ: Այցելեցի Մոնփըլիէի դարաւոր համալսարանը բժշկութեան, նաեւ բնական պատմութեան ամենահարուստ թանգարանը, եւ այս այցելութիւններէս վերջ իջայ կայարան, ուր եղբօրս հետ երկար ողջագուրուեցայ: Բաժնուեցայ իրմէն եւ ամբողջ գիշերը ճամբորդելով առաւօտ 23 Հոկտեմբերին հասայ Փարիզ ու գացի բնակիլ 7 դիւ Ռոժէ Գոլար. հոս իմ քովի սենեակս վարձեց Ց. Շահնազարը, որ Մարսէյլէն ուղղակի Փարիզ իր չունչը առած, կը սպասէր որ ես հասնէի, ու օդնէի իրեն բնակարանի համար:

(Շար. 163)

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ ԵՒ ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13
ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՓԱՀԱՆԱՑԻՑՆ
Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։
Տօնին առիթով մասնաւոր
Հոգեհանգստեան պաշտօն
Վախճանեալ Առաջնորդաց և Փարիզեան
Հոգեւոր պաշտօնէից յիշատակին

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 15
ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՁՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն,
որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին
451 թուին
Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։
Զկնի սրբոյ պատարագի,
Մաղթանք Հայրապետական,
Տօն անուանակոչութեան Գ.ԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց

***

Ս. ՑԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13
Տեառն Ընդառաջ նախատօնակ, Աղաչտաւն և մոմավառութիւն՝ ժամը 16ին։
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 14
Տեառնընդառաջ
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՓԱՐԵԱՆ
(Ռոճ Ալփեան Շրջանի Հայոց Եպիսկ.)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15
Տօն է Վարդանանց Զօրավարացն մերոյ
հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն
որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿՀՆԵՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 15
Պատարագ՝ ժամը 17ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԱԲԻԼ ԿՀՆԵՑ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Թրնեւի Հայոց հոգեւոր հովիւ)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ժաք Տէյիրմէնճեան փոխան Ծաղիկի 250 Եւրօ կը նուիրեն "Ցառաջ"ին, ի յիշատակ Փիւրճեանի մահուան առթիւ։

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒՅԹԱՑԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ–ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, փետրուար 15,
ժամը 20·30ին
Նիւթ՝
1946 ԹՈՒԱԿԱՆ ՓԱՐԻԶ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐՆԵՐ
Փարիզահայ մշակութային եռուզեռը
կը ներկայացնէ՝
կարէն ՍԻՄՈՆԵԱՆ
10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
Մուտքը ազատ է

Informations artistiques

La compagnie **YERAZ** présente
«PARFUMS D'ARMENIE»
(La magie de la danse)
proposé par Hamazkaïne — Courant d'Art, **Samedi 17 février à 20h30,** Palais des Congrès , Parc Chanot, **Marseille.**

Contacts : 06 09 86 06 57/06 12 93 09 80
06 29 57 01 91

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Հայրապետական մաղթանքի արարողութիւն ներկայութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի եկեղեցականաց դասին։

***

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 13
Տօն Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ԿՀՆԵՑ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլլի "Էլէն Բիւզանով" մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Նէտէլեանէ 150 Եւրօ Ցակոր Նշտարեանի մահուան առիթով, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Քրիս Նէտէլեանէ 150 Եւրօ Տիկին Աղաւնի Ագօլաճեանի մահուան առիթով։

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**

Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta : 06. 10. 25. 17. 16**
— **Marie : 04. 91. 67. 54. 58**
— **Astrig : 04. 91. 77. 87. 31**

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական կազմակերպութիւնը (Աղքատախնամ) չնորհակալութեամբ ստացած է 2006 Յունիսէն Դեկտեմբեր, հետեւեալ նուէրները.–

Տիկին Ալիս Ասլանեան 100 Եւրօ, Պ. Ռոպէր Աւետիսեան 50, Պ. Անթուան Պաղտիկեան 200, Տիկին Սոնիա Պալըան 120, Պ. Վարուժան Պետիկեան 150, Պ. Պերճ Պետրոսեան 32, Տոքթ. Ժանին Պետրոսեան 200, Տիկին Դանիա Պէյճեանտըրեան 30, Պ. Դանիէլ Դանիէլեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժան Տալուտեան 36, Տէր եւ Տիկին Մաքս Տըժան 360, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Տէր 150, Օր. Ռիէն Տէօքմէճեան 100, Պ. Տիգրան Ճիլէրճեան 1·000, Տէր եւ Տիկին Ֆանարճեան 50, Տիկին Նայիրա Կանտոն 50, Տոքթ. Լեւոն Կիւրճեան 150, Պ. Ալպէր Հարոյեան 218, Պ. Անդրանիկ Ցարութիւնեան 375, Պ. Խոսրով Հէլվաճեան 68, Տոքթ. Տոմինիք Ժանեան 100, Պ. Միշէլ Ժոզըրան 50, Ժագլին Քանարեան 100 Տիկին Ճեննագեանի յիշատակին։

(Շար.)

ազմénie moнamie

AGENDA

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin,
Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

***

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY

400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

***

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006 au 18 mars 2007

***

EXPOSITION SARIAN
A ISSY
Du 1er février au 31 mars
au Musée français de la Carte à jouer
16 rue Auguste Gervais — Issy-les-Moulineaux

***

Arménie, terre chrétienne dans le Caucase, jusqu'au 11 mars, Notre-Dame de Paris (Crypte archéologique).

***

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— **Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,**
— **Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

⁂

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE RECHERCHE POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007 A BELLEFONTAINE DANS LE JURA

— **des Assistant(e)s-Sanitaires**
— **des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

l'Association MACHTOTZ pour la défense de la langue arménienne

organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 24 février — 16 juin 2007

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.

Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 14
MERCREDI
14 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻԻ 21·642 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·642

ՊՈԼԻՍ

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՏԵՍԱԿՑԱԾ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԵՏ

Թրքահայոց Պատրիարքը Մեսրոպ Արք· Մութաֆեան Փետր· 11ին տեսակցութիւն մը ունեցած է ներքին գործերու նախարար Ա· Աքսուի հետ: Պոլսոյ մէկ արուարձանին մէջ տեղի ունեցած տեսակցութեան Մեսրոպ Պատրիարքը նիւթ ըրած է Տիյարպէքիրի Ս· Կիրակոս, Կեսարիոյ Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Գըրըգիանէ Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիներուն վաքֆներուն պարագան: Այս երեք վաքֆներուն ալ վարչականներու թիւը երեքէն նուազ ըլլալով, կարելի չըլլար վարչութեան նոր ընտրութիւն կատարել· Մեսրոպ Պատրիարքը ինդրած է որ նախարարը քան 2004ին պաշտօնական թերթին մէջ լոյս տեսած նախարարութեան կանոնագրութեան ,վերացնէ ամէնէն մօտաւոր հայկական խիտ բնակչութեան վայրին՝ Պոլսոյ այդ վաքֆներուն համար ընտրատարածք հռչակումը: Ապա նիւթ եղած է Հ· Տինքի սպանութիւնը եւ Պատրիարքը անդամ մը եւս յայտնած է նախարարին որ Թրքահայերը ակնդետ կը սպասեն քուն նախաձեռնողներուն բացայայտումին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՍՊԱՑԱԿՈՑՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆ ԱԼ ԱՄՆ Կ'ԱՑՑԵԼԷ

Արտաքին գործերու նախարար Ա· Կիւլէն եւոք Սպայակոյտի նախագահ զօր· Ե· Պիւյիւքանըթ եւս ԱՄՆ մեկնած է փետր· 11ին, իր ամերիկացի պաշտօնակիցին Փ· Փէյսի պաշտօնական հրաւէրով: Մրգագրուած տեսակցութիւններուն գլխաւորը կը նկատուի փոխ նախագահ Տ· Չէնէյի հետ ունենալիքը: Անկէ զատ հանդիպումներ պիտի ունենայ զօր· Փէյսի, պաշտպանութեան փոխ նախարարին, ցամաքային ուժերու հրամանատարին հետ:

Թուրք զօրավարը բոլորին պիտի ըսէ ու կրկնէ թէ որքան սխալ ու ծանր հետեւանքներով բան կ'ըլլայ ԱՄՆ–ու կողմէ Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումը: Նիւթ պիտի ընէ նաեւ ՓՔՔ–ի, Քէրքիւքի հարցերը:

Ե· Պիւյիւքանըթ իր առաքելութեան լուրջ զօրակցութիւն կ'ակնկալէ Ներկայացուցիչներու տան փոխ նախագահէն որ ծագումով հրեայ է ու կ'ըսուի թէ կրնայ խոչընդոտել բանաձեւին քուէարկումը:

Ամերիկեան հռչակաւոր Հարվարտ համալսարանին գլուխը նախագահուհի ընտրուեցաւ կին մը, ինչ որ նախընթաց չունի: Տրիու Ճիլփին Ֆաուսթ, 59 տարեկան, պատմաբան է, մասնագէտ ամերիկեան քաղաքացիական պատերազմին:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ կարգ մը մտաւորականներու վտանգուած կացութիւնը կը շարունակէ նիւթ հայթայթել արեւմտեան մեդիաներուն: Լօս Մառչան կրկին կ'անդրադառնայ այս նիւթին (Ֆիկարօ, փետրուար 13) եւ կը յիշէ մասնաւորաբար Պոլսոյ Մարմարա համալսարանի փրոֆ· Իպրահիմ Գապաքօղլուի պարագան: Իր ուսանողները դիերը ստացած են իր իսկ առձեռն հեռաձայնէն (տունէն գողցուած) ուր կ'ըսուի՝ փրոֆ· Գապաքօղլու սպաննուած է ռճրափորձի մը ընթացքին: Այս նոյն դասախօսն է, որ զգուշացուցած էր Հրանդ Տինքը, որու կեանքը վտանգուած էր: Ցայտնած է թէ որոշած է հրապարակել այդ սպառնալիքները անոր մահափորձէն ետք այն պարագային երբ իրեն ալ բան մը պատահի: Ամէնէն աւելի կը խօսուի Օրհան Փամուքի մասին, որ Փետր· 1ին Միացեալ–Նահանգներ մեկնած է: Անցեալ չաբթու, իր նկարը երեւցած է Հրանդ Տինքի դիակէն քով, սա արձանագրութեամբ·· "Ուրիշներ ալ պիտի մեռնին" եւ ստորագրուած է "Վրէժխընդրութեան Թրքական Լոկատները": Թրքական իշխանութիւնները թիկնապահներ տրամադրած են Ֆ· Մահճուփեանին, որ գլուխը անցած է Ակօսի, գըրագիտուհի Էլիֆ Շաֆաքի (իր հերոսներէն մէկը խօսած է "1915ի Թուրք Ջարդարարներուն" մասին), Իսմէթ Պէրքանի (Ռատիքալ թերթին խմբագրապետը) եւ չորս ուրիշ լրագրողներու: Գապաքօղլուի համար կացութեան պատասխանատուն իշխանութիւնն է:

ՊԻՔՓԱՑԱՑԻ մօտ (Լիբանանի քրիստոնեայ շրջան) ռճրափորձեր գործուած են փետր· 13ի առաւօտուն, երկու հանրակառքերու դէմ: Առաջին լուրերու համաձայն 12 մեռեալ կար, բայց հասած տեղեկութիւնները վերջնական բնոյթ չունէին: Արարքը պատահած է նախկին վարչապետ Հարիրիի սպանութեան բ. տարելիցի նախօրեակին:

ՍՍՐԻՈՋի պէրլին զացած էր փետր· 12ին, ընկերակից ունենալով Ալէն Ժիւփէն: Ա· Մերքէլի հետ իր հանդիպումին առեն պարզած է իր տրամադրութիւնները, չեչտելով թէ Ֆրանսական նախագահութեան թեկնածու մը չի կրնար դերմանական ընտրութիւնը ունենալ: Ինք կ'ուզէ Ֆրանսացիներու առաւելագոյն թիւը համախմբել իր ծրագրին շուրջ: "Ժմբակի մը, մէկ ընտանիքի մը կամ աղանդի մը նախագահը պիտի չըլլամ: Կ'ուզեմ ազգային միասնականութեան, ազգային հաշտութեան նախագահն ըլլալ" կ'ըսէ:

ՊՈՒՏԻՆ առաջարկած է Սաուտի Արաբիոյ որ Ռուսաստան օգնէ իրեն զարգացընելու համար հիւլէական ուժի իր թէքնիքը: Ռուսաստան կ'ուզէ ամրապընդել զինուորական եւ ուժանիւթի յարաբերութիւնները շրջանին հետ: Իր կարդին Սպասալա Թագաւորն ալ ողջունած է Պուտինը որպէս "խաղաղութեան եւ արդարութեան անձ մը": Ամէնէն բարձր չգանչանով ալ պատուած է Ռուսաստանի նախագահը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶի մէջ տասնօրեակ մը առաջ հակողութեան տակ առնուած ՓՔՔ–ի անդամ Քիւրտերէն 14 հոգի առաջին հարցաքննութենէ մը ետք ձերբակալուած էին: Լրատուիւնները կը տեղեկացնեն թէ անոնց մէջ կան Ֆրանսական լրտեսութեան ցանցին համար աշխատող մասնիչներ: Անոնք կանոնաւոր կերպով տեղեկութիւն կը փոխանցէին ՓՔՔ–ի տարածեական կառոյցին ու կազմաերպչական գործունէութեան մասին: Ձերբակալուածները գլխաւորաբար ամբաստանուած էին փարիզեան շրջանին մէջ ՓՔՔ–ի նպատակ հանգանակութիւն ընելով, ապօրինի գումարներ օրինականացնելով: Քրտական զինեալ նոյն կազմակերպութեան գործունէութիւնը Ֆրանսայի մէջ արդիլուած էր 1993ին:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, ռճրափորձի դադար չըլլայ եւ փետրուար 12ին, յաջորդական ռճրափորձեր չիիներու առեւտրական թաղամասերը 88 մեռեալ պատճառած են: Կրկնակ ռճրափորձերը տեղի ունեցած են մինչ չիիները կ'ոգեկոչէին 2006 փետր· 22ի (ըստ մահմետական օրացոյցին) ռճրափորձին տարելիցը Սամարայի մզկիթին դէմ, ինչ որ յարանուանական բախումներու առիթ տուած էր: Մինա կողմէ, Թահա Եասին Ռամատան, իրաքի նախկին փոխ նախագահը մահուան դատապարտուած է փետր· 12ին եւ կախաղան պիտի բարձրանայ, չիիներու ջարդին գերած իր մեղսակցութեան համար: Ինք է որ հիմնած էր "ժողովրդական բանակը" 1970ին, որ Պաաս կուսակցութեան քաղաքացրքն էր:

ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ ԳՈՐԻԱՑի եւ ԱՄՆ–ու միջեւ հաւանական համաձայնութիւն մը կրնայ գոյանալ ըստ կարգ մը աղբիւրներու: Այսպէս, Գորէա կրնայ հրաժարիլ հիւլէական իր ծրագիրներէն եւ ապազինման դիմել եթէ փոխարէն ԱՄՆ և ձախիտն հարկ եղած հատուցումը ընեն, այլ խօսքով հարկ եղած քարիւղն ու ուժանիւթը հայթայթեն: ԱՄՆ, Չինաստան, Ճափոն եւ Ռուսաստան համաձայնութեան եկած են գլխաւոր կէտերու շուրջ: Հիւսիսային Գորէայի հիւլէական հաստատութիւնները կը փակուին տնտեսական օժանդակութեան մը փոխարէն:

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻԽՆԷՍ

ՖՐԱՆՍԱՆ ՏԱԿԱՒԻՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ Է

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Նախորդով նշուած երեք «պաշտօնական» դաւանանքներէն զատ միւս բոլորը պարտաւոր էին մասնաւոր եւ առանձին–առանձին արտօնութիւն ստանալու աղօթատեղի հիմնելու, եւ պաշտամունք կարենալ կատարելու համար: Ինչպէս եղած է պարագան Փարիզի եւ Մարսէյլի Հայ առաքելական մատուռներուն: Մկրտիչ Փորթուգալեանի Մարսէյլի մէջ հրատարակած Ա.Ր.Մ ԵՆԻԱ. չաբաթաթերթին 1885 Յուլիս 27 թիւին մէջ հրատարակուած «Ազգային նախանձախնդրութիւն» խորագրուած խմբագրական յօդուածէն կ'իմանանք թէ հազար ու մէկ մանուածապատ դիմումներէ յետոյ, կրօնից նախարարը արտօներ է Մարսէյլի Հայոց մատրան բացումը, պայմանաւ որ հոն պաշտամունքը կատարուի միայն... յուշնարէն լեզուով: Ու Փորթուգալեան կը մեղադրէ Հայերը որ բաւարար չեն ճանցուցած իրենք զիրենք որպէս հին մշակոյթի տէր ժողովուրդ, եւս առաւել սեմական ծէս ու ծիսական լեզու ունեցող: Անշուշտ, մարդիկ կ'ենթարկուին նոր բարեր գործողութիւններու նախաբարին այդ թիւը հրամանագիրը ուղղելու համար:

Պետութեան հակակշռին ենթակայ կրօնքներու պետութենէն կը բակրուող պաշտօնեաները անշուշտ վարչակարգին թմբուկը պիտի զարնէին: 1870ին, Փարիզի Կոմունայի օրերուն, տեղւոյն արքեպիսկոպոսը՝ Մոնսենիէօր Տարպուա կարմիրներուն կողմէ կը գնդակահարուէր: Ֆրանսական Գ. Հանրապետութեան հռչակաւոր կրթական նախարար Ժիւլ Ֆերրի կը հաստատէր հանրապետական ձրի, պարտադիր եւ մանաւանդ աչխարհիկ «լաիք» նախակրթութիւնը, դուռ բանալով համատարած գրաճանաչութեան, ինչ որ կղերականներուն ձեռքէն «կը խլէր» իրենց դործունէութեան մէկ կարեւոր մասը: Հետզհետէ կ'ուժեղանային ընկերվարականները, արմատականները: Ազատ – որմնադիրներու ազդեցութիւնը կը զօրանար կառավարական շրջանակներու մէջ: Ժ. Ֆարու վերյաւորութեան, Ֆրանսայի հռոմայական կարծիքը երկու հակոտնեայ ճակատներու բաժնուեցաւ, հրեայ քափիթէն Տրէյֆիւսի դէմ լարուած ամբաստանութեամբ: 1902ի ընտրութիւններէն յաղթական ելաւ Զախերու համախմբումը: Արդէն 1901 Յուլիս 2ի օրէնքը թոյլ կու տար ազատօրէն հիմնել ընկերակցութիւններ (ասոսիասիոն) որոնց դաչնէն դուրս կը մնային կրօնականները: Այդ իսկ պատճառաւ լատին եկեղեցին ամբողջութեամբ օժանդակեց աջակողմեաններուն, 1902ի ընտրութիւններուն. սակայն ասոնք պարտուեցան: Այլեւս յայտնի էր որ պետութիւն – կրօնք խզումը անխուսափելի էր: Վարչապետ դարձաւ Էմիլ Ֆոմպ, նախկին ժառանգաւոր, այժմ առաջին դիրքի հակակղերական դարձած: Սա 1903էն սկսեալ զոցել տուաւ կրօնական միաբանութիւններուն դպրոցները: Եւ չատ էին անոնք, թիւով 3000: Յետոյ 1904 Յուլիս 7ի օրէնքը անոնց բացէ ի բաց արգիլեց Ֆրանսայի մէջ կեցութիւնը: Առանց պատրական նուիրակին համաձայնութեան, կառավարութիւնը թեմական եպիսկոպոսներ նշանակեց, որոնք բնականաբար չստացան կանոնական օծում, եւ չատ մը թեմեր թափուր մնացին: 1903ին Պիոս Ժ. յաջորդած էր Լեւոն ԺԳ. պապին: «Դիւանագիտական» միջադէպեր սրեցին Վատիկանի հետ յարաբերութիւնները որոնք ի վերջոյ խզուեցան 1904 Մայիս 30ին:

1905 Դեկտեմբեր 9ին քուէարկուեցաւ «եկեղեցիները» պետութենէն անջատող օրէնքը: Բողոքականները եւ Հրեաները դիւրաւ ընդունեցան որոշումը, նախընտրելով ազատ ըլլալ պետութեան երբեմն նեղիչ հակակշիռէն: Նոր օրէնքը «չէր ճանչնար ու չէր դրամատուրեր ոչ մէկ կրօնք»: Անոնք կը կորսնցնէին ոչ–արհամարհելի եկամուտներ, ի մասնաւորի եկեղեցականներուն տրուած ռոճիկները: Պապը չընդունեց օրէնքին պարտադրած կրօնական ընկերակցութիւններուն կազմութիւնը, ի մասնաւորի եկեղեցական կալուածներու հարցով: Ասոր իբրեւ հետեւանք, ուղղակի պետական սեփականութիւն դարձած թեմական մայր եկեղեցիները, եւ քաղաքներու ու գիւղապետութիւններու սեփականութիւն դարձող մինչ այդ կառուցուած բոլոր ծխական եկեղեցիները տրամադրուեցան եկեղեցիին եւ օրէնքով պաշտամունքը նկատուեցաւ հանրային հատքոյթ:

1992էն յետոյ որոչ մերձեցում տեղի ունեցաւ Վատիկանի հետ, որուն հետ զարձեալ հաստատուեցան դիւանագիտական յարաբերութիւնները: Տարակերպաբար (Փարատոքսալըման) 1905ի օրէնքը աւելցուց Վատիկանի ազդեցութիւնը Ֆրանսայի կաթողիկէ եկեղեցիին վրայ, վերջ դնելով զարեր տեւած Կալլիֆանիզմին, մասնայատկութեան:

1940–44 տարիներուն երբ գերմանական գրաման տակ մատեչալ Փեթէնի կառավարութիւնը կ'իշխէր, կաթողիկէ նուիրապետութեան մէկ մասը գրեթէ բացէ ի բաց իր համակրութիւնը յայտնեց այդ վարչակարգին: Եւ հարկ եղաւ 1944ին նոր նշանակուած պապական նուիրակ կարդինալ Ռոնքալիի (ապագայ Յովհաննէս ԻԳ. պապի) ամբողջ դիւանագիտութիւնը որ լարուած կացութիւնը զարմանուի (ան տասնեակ մը եպիսկոպոսներու հրաժարականը ձեռք ձգեց եւ դիմադրական նկատուած Թուլուզի արքեպիսկոպոս Մոսենիէօր Կարոնին կարդինալութեան բարձրացընել տուաւ):

Մանօթ են բոլորիս 1962էն 66 գումարուած Վատիկանի Բ. Ժողովին արդիւնքները որոնք այդ մեծ եկեղեցին արդիականացուցին, Վատիկանի վարչութեան եւ նուիրապետութեան վրայ նստած դարաւոր սովորամոլութիւններն ու փոչիները թօթափելով: Բայց չատ մը նորարարութիւններ ընդունելի չեղան աւանդապահ մէկ հատուածին որ Մոնսենիէօր Լըֆէվրի գլխաւորութեամբ հասաւ գրեթէ խզման կէտին:

***

Աչխարհի որ մէկ անկիւնն ալ երթանք, պիտի տեսնենք թէ գիւղական չրջանակներու մէջ է որ աւանդութիւնները, կրօնքն ու հաւատքը ուժեղ եղած են: Գիւղական հաւաքականութիւնը փոքր է, ուր մարդիկ բոլորն ալ գիրար կը ճանչնան եւ ուր մանաւանդ անցեալին ընդհանուր հոսանքէն դուրս գալ դժուար էր: Հոն է որ Ֆրանսայի լատին եկեղեցին ամուր պահեց իր ազդեցութիւնը: Քաղաքային կեանքի մէջ մարդը կը ձուլուէր, կը դառնար աւելի անանուն. եւ հոս հետզհետէ կրօնքը կորսնցուց իր ազդեցութիւնը: Մայիս 1968ին համայն արեւմտեան Եւրոպան յուզող յեղափոխութիւնը, բարքերու փոփոխութեան մէկ թերեւս աւելի խորունկ հետքեր ձգեց, քան՝ 1789ի Ֆրանսական յեղափոխութիւնը: «Արգիլելը արգիլուած է»ի կարգախօսը գրեթէ ոչնչացուց մարդոց հաւաքական կեանքը հունաւորող տեղանիշները (ռըփէր) այդ թուականէն երիտասարդ, այժմ հասուն տարիքի հասած սերունդին մէջ: Երբ սոսնձ չունէին այլեւս կրօնաբարոյական ուղղութիւն, ի՞նչ կըրնային փոխանցել իրենց զաւակներուն, այժմու երիտասարդութեան:

Ֆրանսական լրատուիւներուն, մանաւանդ հեռատեսիլի կայաններու վիճարկումի հաղորդումներուն մչտական ներկայութիւն է, կրօնական զգացումներու, «Աստուծոյ հաւատալ – չհաւատալ»ու հարցը:

Հարիւր տարի առաջ, եկեղեցին պետութենէն բաժնուած օրերուն Ֆրանսա ունէր 38 միլիոն բնակիչ, որուն 95 տոկոսը ունէր տեղական ծագում: Միւս հինգ տոկոսն ալ լատին ցեղէ՝ Իտալացիներ եւ Սպանացիներ, որով կրօնական տեսակէտէ միաձոյլ էր: Շատ քիչ էին անոնք որոնք երախայ չէին մկրտեր, կրօնական պսակ չունէին եւ անկրօնք, «քաղաքացիական» թաղում կ'ունենային: Նոյնիսկ կրօնքի մօտ չեղողները այդ ծիսակատարութիւններէն չէին խուսափեր: Այսօրուան Ֆրանսան կը հաչուէ 60 միլիոն եւ աւելի բնակիչ: Ընդունուած արժեւորում է որ ասոր 38–40 տոկոսը միայն բուն «Ֆրանսական ծագում» ունի: Մնացեալը Ի. դարուն ներգաղթողներու (Իտալացի, Սպանացի, Փորթուգալցի, Ռուս, Յոյն, Հայ, Հրեայ ու Մաղրէպցի եւ Ասիացի) չառաւիղներն են, որոնց մէկ կարեւոր մասն ալ խառնուելով, խնամիանալով տեղացի տարրերու հետ, կը կազմէ այսօրուան «Ֆրանսային»: Ֆրանսան փարատոքսներու երկիր է: Ֆրանսական բոլոր հանրապետական վարչակարգերը 1791էն մինչեւ այսօր երկիրը «մի եւ անբաժանելի» յայտարարելով կամաւոր կերպով չփոթած, նոյնացուցած են ազգութիւն եւ քաղաքացիութիւն սահմանումները: Զուլման կաթսայ եւ հարթիչ գլան հանդիսացած է մասնաւորաբար Ժիւլ Ֆերրիի հանրապետական լաիք դպրոցը որ նպաստած է զանազան բարբառներու հետզհետէ անհետացումով, զանազան բարքերն ու սովորութիւնները տկարացնելու: Հետզհետէ քաղաք փոխադրուելով, գիւղացին դարձած է աւելի «Ֆրանսացի»: Փարատոքս դրեցինք քիչ վերը: Երբ Ֆրանսական պետութիւնը կը պայքարի որեւէ զանազան ինքնավար ձգտումին դէմ (Քորսիքացի, Պասք, Պրըթոն, եւ այլն), 1918ին Ֆրանսայի վերադարձած Ալզասի եւ Լոռէնի երեք նահանգներուն մէջ ի զօրու կը պահէ 1801ի Գոնքորտայի տրամադրութիւնները: Զարմանալի է Ֆրանսա նաեւ անով որ հակառակ քրիստոնէութեան չեչտակի անկումին, մասնաւոր դպրոցները – որոնք գրեթէ բոլորն ալ կրօնական հակում ունին, ի մասնաւորի կաթողիկէ – աչակերտ կը մերժեն: Այսօր պետական չրջանակները, թէ կուսակցական հոսանքները կ'րնդվզին համայնքայնութեան (ֆոմմիւնոթարիզմ) և կրօնական խստապահութեան (ֆոնտամանթալիզմ) դէմ: Հարկ է խոստովանիլ թէ այդ խստապահութիւնը որ պահ մը քրիստոնեաներու մօտ Մոնսենիէօր Լըֆէվրով կը մարմնաւորուէր, մարեցաւ անցաւ: Եւ հրեաներն ու իսլամներն են որ թէ՛ արտաքին նշաններով եւ թէ դործադրութեամբ, (ծոնական օրէնքն պահելով ու հալալ եւ քաչէր ուտեստի խանութներով այդ փոնտամանթալիզմը կ'ապրեցնեն):

Լրատուիւները կը սիրեն հարցախոյզներ հրապարակել, գիտնալու համար կրօնքներու ազդեցութիւնը բնակչութեան վրայ: Ըստ վերջիններուն, 64 տոկոսը «Աստուծոյ կը հաւատայ»: Ո՞ր աստուծոյ. իսլամներուն Ալլահ՞ն. հրեաներու Եհովայի՞ն, թէ Յիսուս Քրիստոսի: Իսկ բնակչութեան 51 տոկոսը միայն ինքզինք կը դաւանի հռոմէական կաթողիկէ (1990ին՝ 60 տոկոսը): 1974ին ծնող երախաներու 72 տոկոսը կը մկրտուէր· 1990ին միայն 61 տոկոսը, այժմ հազիւ 50ը: Կոչումներու թիւը իյած է նուազագոյնի· 2005ին ամբողջ երկրին մէջ 97 քահանայական ձեռնադրութիւն կատարուած է, որովհետեւ չքացած են գիւղացի բազմազաւակ ընտանիքները որոնք աւեներն կը «մատակարարէին» կոչումները: Երեսուն տարուան ընթացքին քահանաներու թիւը իյած է 33·500էն 19·800ի, եւ Ֆրանսա քահանայ «կը ներածէ» լեհահաստանէն կամ Ափրիկէի Ֆրանսախօս երկիրներէն: Ըստ Ֆրանսայի եպիսկոպոսներու խորհուրդի տուեալներուն այդ եկեղեցւոյ անդամներուն 11 տոկոսը փրաթիքան է տակաւին, այսինքն լատին եկեղեցւոյ յաճախարարելիները եւ հրաժարելիները գործադրող· անոնց մասը կը կազմէ կիրակնօրեայ պատարագին ներկայ գտնուելու բարոյական սոիպողութիւնը:

Ըսել է տակաւին Ֆրանսայի մէջ կանոնաւոր կերպով չուրջ 3–3·5 միլիոն մարդ ամէն կիրակի եկեղեցի կը յաճախէ, կը հաղորդուի ընդհանրապէս:

Բողոքականները մօտ երկու միլիոն են՝ բաժնուած՝ լուտերական, կալվինական եւ մկրտչական ճիւղերու: Որքան ալ աչխոյժ փոքրամասնութիւն են, անոնք ալ կը տառապին որոչ թուլացումէ, եւ կոչումներու պակասէն, թէեւ կիներ եւս կրնան հիմա հովուական պաշտօնի կոչուիլ:

Ֆրանսայի մէջ յունադաւան-ուղղափառները անցեալին ներգաղթող ռուս, յոյն, ռումէն եւ այլն, չառաւիղներն են. ազգային պատկանելիութիւնները յաղթահարելով, յաջողած են Ֆրանսայի օրթոտոքս եկեղեցի մը կազմել, ժառանգաւորաց վարժարանով, հաւատացեալներու աչխոյժ կորիզներով· չատ մը քաղաքներու մէջ եկեղեցիներ կառուցած են ուր պաշտամունքը կը կատարուի հերթով՝ յունարէն, Ֆրանսերէն եւ սլաւոներէն· յաջողած են բնիկ Ֆրանսացիներ ալ ներգրաւել, եւ իրենց թիւը կը գնահատուի 6էն 800 հազար:

***

Մեր յօդուածին խորագիրը չի՞ մղեր արդեօք հարց տալու թէ քրիստոնեա՞յ է տակաւին Ֆրանսահայութիւնը: Եւ եթէ այո՛, ո՛րքանով: Զանանք վայրկեան մը որպէս բաղդատութեան եզր առնել լատին եկեղեցւոյ տուեալները: Ոչ թէ համեմատութիւնը, այլ իրատեսութիւնը ունենանք 4–5 հարիւր հազարի են թադրեալ թիւերը կոտորակելու 6, 7 կամ 8ով, տակաւին հայօրէն ապրողներով: Կ'ունենանք 60էն 80000ի հայութիւն մը: Եթէ Ֆրանսացիներուն պէս ասոնց 10 տոկոսը ամէն կիրակի եկեղեցի երթալու բարոյական պարտականութիւնը զգար, ապա մենք իւրաքանչիւր կիրակի մեր աղօթարանները պիտի լեցնէինք 6էն 8000 հաւատացեալներով:

Յաւելի իրականութիւնն այն է որ մեր երեք յարանուանութիւններուն բոլոր աղօթատեղիները ի մի գումարելով, այդպիսի թիւ հազիւ

ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ

ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԲՆԱԳԱՒԱՌՆԵՐԸ

Գիտակցութենէ մինչեւ յուզումները, ուղեղային ճեւառուութենէ (plasticité) մինչեւ մտային ծերութիւն, գծապատկերներու տեսութենէն մինչեւ նմանական մտածում երկարող նորանոր բնագաւառներու նուաճումին ընդմէջէն, նոր տեսութիւններու եւ նոր հեղինակներու երեւումով, հոգեբանութիւնը թերեւս իր պատմութեան մէջ նոր էջ մը բանալու ուղին բռնած է:

Որո՞ւ մտքէն կ'անցնէր 101 տարի առաջ, թէ հոգեվերլուծումը ի. դարու հոգեբանութեան մէջ այսքան կարեւոր տեղ պիտի գրաւէր: 1906ին, յիսնամեայ Զիկմունտ Ֆրոյտ, կը հրատարակէր իր տեսութիւնը մանկական սեռայնութեան շուրջ: Այսպէսով, առաջին անգամ ըլլալով հոգեվերլուծութիւնը, վիէննական շրջանակներէն դուրս արձագանգ կը գտնէր: 1905ին, Ալֆրէտ Պինէ, առաջին «խելացութեան հարցախոյզ»ը կը հնարէր. 1911ին է որ այս վերջինը պիտի վերածուէր «մտաւորական քանորդ» (quotient intellectuel)ի, իր աչխատութիւնը տեղի տալով անընդհատ հետազօտութիւններու եւ բանալէ-ճերու: Իվան Փավլով իր Սէն Պետերսբուրգի աչխատանոցին մէջ, կը յաջողէր զանգակի ձայնով շուներուն լորձունքը հոսեցնել: Սակայն ոչ ոք կարող էր նախատեսել «վերաբերականութեան» (behaviorisme) գրաւելիք տեղը ի. դարու հոգեբանութեան մէջ:

Դար մը յետոյ, նմանօրինակ ժամանակաշրջան մը վերապրելու տպաւորութիւնը ունինք: Ի՞նչպէս կռահել թէ ինչ պիտի ըլլայ նոր դիմագիծը հոգեբանութեան, ԻԱ. դարու սեմին: Մինչդեռ այս վերջինը արդէն ներկայ է, զուցէ սաղմնային վիճակով: Հետեւելով այսօրուան հոգեբանութեան կարգ մը նոր ձգտումներուն, կարելի է սահմանագծել մտային թէ հոգեկան վերջին զոյավիճակը:

Հոգեբանութեան ոլորտին մէջ երկար ժամանակ զանց առնուած «յուզումները»ը այս գիտութեան ճգողութեան կեդրոններէն մէկը ըլլալ կը թուին: Ամէն ինչ 1980ի ընկիզները սկսաւ: Բազմաթիւ պըրպտողներ, յուզումները նոր տեսանկիւնէ մը դիտելու աչխատանքին լծուեցան: Այլեւս վախը, ուրախութիւնը, անձկութիւնը, տխրութիւնը չեն նկատուիր իբրեւ ախտաբանական երեւոյթներ, ընդհակառակն օգտակար եւ անհրաժեշտ բաղկացուցիչներ՝ մտածումի գործառնութեան եւ որոշումներու յղացման գործընթացներուն մէջ: 1994ին, Անթոնիօ Տամազիօ իր «Տեքարթի սխալը» գործին մէջ, իր ուսումնասիրութեանց լոյսին տակ կը յայտնաբերէ որ յուզումները եւ մտածողութիւնը, աւանդական յուզում/տրամաբանութիւն սահմանափակ յարաբերութենէն չատ աւելի լայն եւ հարուստ կապեր կը սերնուցանեն:

Ուրեմն յուզումները նորաճեւական երեւո՞յթ: Ո՛չ միայն... Նախ եւ առաջ, մարդկային արտաքինին վրայ ցարդ անգիտացուած քօղ մըն է որ կը վերնայ: Նոյնիսկ եթէ – յուզում – եզրը քիչ մը երկիմաստ թուի, ծանօթ է որ ան մեզ կ'առաջնորդէ զգայուն հարցերու. ուրախութիւնը կամ տխրութիւնը, սէրը կամ ատելութիւնը, վախը եւ յանցագործութիւնը, ամօթը եւայլն... Ատոնք մեր առօրեայ կեանքի ամենամտերիմ բաղկացուցիչներն են ոմանք ներկայիս հետազօտութեան հիմնական նիւթեր դարձած են: Ընկերաբաններն ու պատմաբանները չեն խաբուած, հոգեբաններէն առաջ նախաձեռնարկ ըլլալով ուսումնասիրելու վախին, ատելութեան կամ ամօթին դերը ընկերային կեանքի մէջ:

Տեսական հայեցակէտէ առնըւած, մարդուն զգացական խառնարանին նուաճումը, հոգեբանութեան ուրիչ բնագաւառներուն հետ անտիպ յարաբերութիւն մը կը ըստեղծէ: Անօթութիւն, ծարաւ, ցաւ, հաճոյքն եւ խորչանքի նման «նախնական յուզումներ»ու ուսումնասիրութեամբ, կարգ մը պրպըտողներ մարդը կը տեղաւորեն իր արժանի տեղը կենդանի էակներու մեծ աչխարհին մէջ: Յուզումներու վերաքննութիւնը, միւս կողմէն մեզ կ'առաջնորդէ մտածումի գործընթացին որոշ հանգրուաններուն, ինչպէս՝ որոշումը, գիտակցութիւնը, յիշողութիւնը եւլն.: Ուրկէ կը մեկնին չահաւէտ յայտնաբերումները որոնք կը հաստատեն կապերը մարմնին եւ ուղեղին, կեանքի եւ մտածողութեան օրէնքներուն միջեւ: Յուզումները, վերջապէս դեր կը խաղան մեր առօրեայ կեանքի կանոնաւորման, ինքնատիրապետութեան, մեր անձկութեանց, մեր երկչոտութեան, մեր վախերուն եւ մեր անձին հանդէպ ունեցած յարգանքին մէջ:

ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԵԱՆ (ԵՒ ԵՆԹԱԳԻՏԱԿՑՈՒԹԵԱՆ) ՋԱՐԹՕՆՔԸ

Յուզումներու կողքին, գիտակցութեան բնագաւառին մէջ կատարուած պրպտումներն ալ տպաւորիչ թռիչք մը արձանագրեցին վերջին տասնըհինգ տարիներու ընթացքին: Ահաւասիկ գիտակցութիւնը որ յարութիւն կ'առնէ ի. դարու հոգեբանութեան մեծ հոսանքներ՝ հոգեվերլուծութեան եւ վերաբերականութեան քաւարաններէն:

Ըստ կարգ մը գիտնականներու, «նախնական գիտակցութիւն» հանելուկը լուծելու, այսինքն ցաւ, գոյն, համ, հոտ նման մեր առօրեայ կեանքը գունաւորող անձնական տպաւորութեանց գոյութեան պատճառը երեւան հանելու սեմին կը գտնուինք: Այսուհետեւ ընդունելի է այն վարկածը թէ գիտակցութիւնը գիտականօրէն կարելի է բացատրել: Անօգուտ եւ խաբէական արտաքին երեւոյթ մը ըլլալու տեղ, ան չրջապատի ընկալումը ապահովող եւ մեր գործունէութիւնը կառավարող կեդրոնական մտային պաչտօնը կը հանդիսանայ: Այս կերպով կարելի կ'ըլլայ կամուրջ մը ստեղծել ջղագիտութեանց եւ անձնականութեան, մտային երեւոյթներու գիտական նուաճումին եւ անոնց «երեւութաբանական» մօտեցումին միջեւ: Արդարեւ, եթէ ընդունուած է որ «դիտումնաւորականութիւն» (intentionnalité) կամ «գիտակցութեան հոսանքը» մեր հոգեկան կեանքին մէջ գլխաւոր դերը կը կատարէ, օրինական կը թուի իր տեղը վերագտնել ապրուած փորձառութիւնը, իբր ուսումնասիրութեան նիւթ:

ՋՂԱԳԻՏՈՒԹԱՆ ԴԵՐԸ. ՈՒՂԵՂԱՅԻՆ ՁԵՒԱՌՈՒԹԻՒՆ

Այսուհետեւ դժուար է ժխտել թէ իւրաքանչիւր ուղեղ երբեակ բարդ չրջանի մը արտադրութիւնն է.

1. կենսաբանական յեղաչրջում, որ տեղի կ'ունենայ քանի մը միլիոն տարիներու ընթացքին եւ ուղեղային հիմնական պաչտօնները կը կազմաւորէ,

2. մշակութային յեղաչրջում, որ տեղի կ'ունենայ քանի մը դարերու ընթացքին եւ կը ձեւաւորէ իւրաքանչիւր ընկերութեան յատուկ մտային պատկերացումները,

3. անհատական յեղաչրջում, վերջապէս, որ քանի մը տասնեակ տարիներու հոլովոյթն է եւ որ իւրաքանչիւրիս իւրայատուկ ուղեղը կը դարբնէ:

Իւրաքանչիւր ուղեղ, ուրեմն, վերյիչեալ երեք բարեչրջումներու ժառանգորդն է: Ջղագիտութեանց զարգացումները այսպէսով ուղղութիւն կու տան այն տեսութեանց, ըստ որոնց մտածողութիւնը միմիայն ուղեղային տրամաբանութեան արտադրութիւնը չէ, բայց նաեւ ընկերային կառոյցներու եւ անձնական փորձառութեանց արտադրութիւնը: Մտածողութեան նոր չրջանը:

Մտածողական գիտութեանց առաջին փուլը կառուցուած է մանրատիպ մը վրայ ուր մտային պատկերացումները կը կազմուին տեղեկատուական ծրագրի մը չուրջ: Այս վերջինը կը կայանայ, տրամաբանական օրէնքներու համապատասխան, մէկզմէկու կապուած խորհրդանիչներու չարչորդականութեան մէջ: Ուրեմն մտածողականութեան դասական մանրատիպը մտածումը կ'ենթադրէ հաչուի եզրերով, խորհրդանիչներու փոխյարաբերական պատկերացումով:

1980ական թուականներէն ի վեր երեւցաւ կապակցական մանրատիպը: Մտային պատկերացումները կ'անհետանան, ջղաբջիջներու միջեւ գոյացած քիչ թէ չատ կայուն կապերու ի նպաստ: Ուրիչ խօսքով՝ ընկալել կամ սորվիլ կը նչանակէ ստեղծել կամ մղել ցանց մը: Այսօր, ծանօթութիւններու համակարգին մէջ նոր մօտեցում մը կը նկատուի: Գծապատկերներու տեսութիւնն է որ 1970ական թուականներուն երեան ելած է եւ առիթ կ'ընծայէ տարբեր մօտեցումի մը, ծանօթութիւններու համարկումին եւ դասաւորումին ուղղուած: Գծանկարը այն պատկերն է որ մատչելի կը դարձնէ խնդրոյ առարկայ նիւթը, չեչտելով իր կայուն գիծերով:

Մտային նոր բնանկարը – Նոր հոգեբանութիւնը ուրիչ դաշտեր ալ կը պեղէ: Առօրեայ կեանքի հոգեբանութեան յայտնութիւնը, ժամանակակից անհատին զարգացումին հետ համեմատելիս է. «մտածող անհատ»ը, իր անձնաւորութեան յարատեւ որոնումին մէջ, որ կը փորձէ կարգաւորել իր առօրեան, կիրարկելով չարունակաբար ինքնավերլուծումը, իր անձին կառավարումը եւ ուրիչներու հետ ունեցած փոխյարաբերութիւնները: Պէտք է մատնանչել նաեւ առողջութեան, առողջապահութեան, մարմնամարզի, արդարութեան եւ սպառումի հոգեբանութեանց զարգացումները:

Հոգեբանութիւնը նոր չրջանի մը սեմին կը գտնուի: Այսուհանդերձ իր նախորդներուն նման, անցեալի հետ իր կապը բոլորովին պիտի չրխկէ: Իր նախորդներուն նման իր բոլոր ծիլերուն ծաղկմանը պիտի չհոյլատրէ:

Պատրաստեց՝ ՍՈՒՐԻՆ ՇԷՐԻՓ

Չատկի օրը կը մէկտեղուի: Ուրեմն մեր ժողովուրդի փրատիճաններու տոկոսը քանի՞ է ճիչդը: Այդ 60 – 80·000ին մէ՞կ, երկո՞ւ թէ երեք տոկոսը: Ո՞վ արդեօք կը չանայ վերլուծել ասոր ինչո՛ւն եւ ի՛նչպէսը: Թեմական կառոյցի տեղադրման նախօրեակին, մեր սքեմաւոր թէ անսքեմ «ղեկավարները» աւելի հակած կը թուին ըլլալ աթոռներու բաժանման, քան՝ հիմնահարցերով այսպիսի «մանրուք»ներով զբաղելու: Ո՞վ պիտի ըլլայ առենապետ, առենադպիր կամ գանձապահ... մանաւանդ՝ առաջնորդ: Մեծ մայրըս, իր Ատափազարցիի թրքախառն բարբառով կ'ըսէր – օղուլ հին քիրէմիտով նոր տուն չի չինուիր: Մօտիկ ապագան ցոյց կու տայ թէ անցնող 50–60 տարիներու յամեցած մտայնութիւններով մարդիկ իսկապէս նոր բան պիտի ստեղծե՞ն, կառուցանե՞ն: Թէ ոչ պիտի բաւականանանք պատարագի առեն յիչատակելու «թեմիս բարեխնամ առաջնորդ գՏէր... եպիսկոպոսը»:

Ս. Պ.

Մարսէյլ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Փարիզ հասնելուս, խիստ անհանգիստ դիչեր մը անցուցի. կը կարծէի թէ գեռ փոթորիկին վերիվայրութիւններուն կամ երկաթուղւոյն չարժումներուն մէջ կը տատանիմ. հազի՛ւ թէ առտուան դէմ քունս տանելու վրայ էր, երբ սենեակիս դուռը ուժգին կերպով մէկը եկաւ բախել, "Թորգոմ դուռդ բաց" պոռալով: Կէս քուն, կէս արթուն, ելայ բացի. տոքթ. Սանճաքճեանն էր եկողը, որ գալս իմանալով անհամբերած էր իր նչանածին լուրերը առնելու:

Իսկոյն պատմեցի տեղի ունեցած բանները. հայ տէրտէրին ճարպիկութիւնը, զոր լսելով չա՛տ գոհ մնաց, դի Մանչէսթըր երթալու տաղտուկէն կ'ազատէր. երեսներս չափ չուփ համբուրեց եւ ելաւ գնաց:

*
**

Քանի մը օր յետոյ տոքթ. Սանճաքճեան Մարսէյլէն կը ստանար հեռագիր մը, որ Օր. Գաբրիէլեանին ողջամբ հասնիլը կ'աւետէր. Սանճաքճեան չորս ոտքով կ'աճապարէր, կը վազէր կ'իջնար Մարսէյլ, ուր կը կատարուէր իր ամուսնութիւնը. ամուսնութիւն մը չա՛տ խորհրդաւոր, որ կէս դար վերջը պիտի ծրնէր Փրատոյի արդի փառաւոր հայ եկեղեցին: "Խորհուրդ մարդկան, կամք Աստուծոյ":

Եւ ի՞նչ էր պատահած: Մտիկ ընենք:

Օր. Գաբրիէլեանը Մարսէյլ բերող շոգենաւը երբ քարափին կը մօտենայ, տոքթ. Սանճաքճեան, որ արդէն հոս հասած էր, շոգենաւ կը բարձրանայ, կ'ողջունէ իր նչանածը, կը համբուրէ Տէր Սահակ Հօր ձեռքը, եւ կ'իջեցնէ զանոնք շոգենաւէն, պանդոկ մը տանելու համար:

Շոգենաւին եկած ժամանակը, քարափին վրայ կը խռնուի հետաքրքիր ժողովուրդը, որոնց մէջ պատահաբար կը գտնուին Հայեր. ասոնց ուշադրութեան առարկայ կ'ըլլայ քահանան իր եկեղեցականի հագուստովը. կը մօտենան իրեն, կը հարցուփորձեն զինքը ու կ'ուզեն գիտնալ, թէ ինչո՞ւ համար Մարսէյլ կ'ելլար:

Քահանան տեղն ու տեղը կը պատմէ ամէն բան, ու կը յարէ նաեւ թէ օթէլի մը մէջ պիտի պահէ տոքթ. Սանճաքճեանը իր նչանածին՝ Օր. Գաբրիէլեանին հետ, քանի օրինի եւ Աստ. Պատրիարքարանէն տրուած հրամանագրին համաձայն:

(Շար. 164)

arménie mon amie

AGENDA

PARADJ ANOV
LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne

Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure
des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais
75006 Paris

⁂

Aivazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin,
Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

⁂

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY

400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

⁂

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

⁂

EXPOSITION SARIAN
A ISSY

Du 1er février au 31 mars
au Musée français de la Carte à jouer
16 rue Auguste Gervais —
Issy-les-Moulineaux

⁂

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

LA
Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

vous donne rendez-vous
pour l'édition spéciale
de son Salon du livre arménien
«ARMEN'LIVRES»
Du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel d'Alfortville

⁂

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Ձեզի հետ կը ժամադրուի յատուկ "ԱՐՄԷՆ'ԳԻՐՔ" հայ գիրքի տօնավաճառին՝
Մարտ 22 - 28ին
Ալֆորվիլի նորակառոյց Մշակոյթի կեդրոնին մէջ

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ ԵՒ ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՋ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15

ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն,
որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին
451 թուին

Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Ձկնի սրբոյ պատարագի,
Մաղթանք Հայրապետական,
Տօն անուանակոչութեան ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն կաթողիկոսի
Ամենայն Հայոց

⁂

Ս. ՑԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 14
Տեառնընդառաջ
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
(Ռոճ Ալփեան Շրջանի Հայոց Եպիսկ.)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15
Տօն է վարդանանց Զօրավարացն մերոյ
հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն
որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին
Պատարագ՝ *ժամը 10ին։*
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿՀՆԱ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

⁂

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15
Պատարագ՝ *ժամը 17ին։*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԱԲԻԼ ԿՀՆԱ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(ժընեւի Հայոց հոգեւոր հովիւ)
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Հայրապետական մաղթանքի արարողութիւն ներկայութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի եկեղեցականաց դասին։

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒՅԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ–
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՑՔՆԵՐՈՒ
ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Փետրուար 15,
ժամը 20·30ին
Նիւթ՝
1946 ԹՈՒԱԿԱՆ
ՓԱՐԻԶ
ԵՒ ՀԱՑՐԵՆԱՍԷՐՆԵՐ
Փարիզահայ մշակութային եռուզեռը
Կը ներկայացնէ՝
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական կազմակերպութիւնը (Աղքատախնամ) ընծոհակալութեամբ ստացած է 2006 Յունիսէն Դեկտեմբեր, հետեւեալ նուէրները.–

Տէր եւ Տիկին Արթիւր Գասպարեան 200 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Յան–Յակ Գասպարեան 200, Տիկին Յոզէֆին Գասպարեան 40, Պ. Ռաուլ Գազանճեան 150, Պ. Լեւոն Քէպապճեան 100, Պ. Փիէր Քէօսէեան 18, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան 300, Պ. Յան–Փիէր Քիպարեան 240, Տիկին Ալիտա Քիլիմլի 50, Պ. Արամ–Ալէն Քիլիմլի 100, Օր. Անի Լորօ 20, Պ. Շառլ Մարտինեան 80, Պ. Լեւոն Մաստիկեան 18, Օր. Մարի Մկրտիչեան 150, Պ. Էտուար–Լեւոն Մուրատեան 150, Տիկին Ռոզա Նալպանտեան 48, Պ. Յան–Մարք Ներիէք 444, Տէր եւ Տիկին Ֆրանքօ Փասթորէ 40 Եւրօ։

(Շար.)

Informations artistiques

Bibliothèque Faidherbe
18-20 rue Faidherbe, 75011 Paris

LES ARMENIENS DE PARIS

Une vingtaine de photographies de Krikor Djololian retraçant la vie quotidienne de la communauté arménienne de Paris. Né en 1897, Krikor Djololian sera arrêté et déporté après 1915. Il vivra ensuite à Constantinople avant de venir s'installer en France à partir de 1922 où il commencera la photographie. Témoin privilégié de la vie de la communauté arménienne de Paris, il en immortalisera les plus grands personnages, comme les événements les plus marquants: funérailles du R.P. Komitas, visite de Franz Werfel, ou même de Charles Aznavour à l'âge de 4 ans.

Exposition jusqu'à fin février.

⁂

Conférence
de Claude MUTAFIAN
Samedi 24 février à 15 heures

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ–Գաշանէ "Հ. Իսահակեան" մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տիկին Վ. Գարաօղլանեան 50 Եւրօ, Տիկին Ս. Թուֆանեան 25, Տէր եւ Տիկին Ռէ 35, Օր. Ժագլին Կանիէ 100, Տիկին Ժոզէթ Մալթրէ 10։

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**

Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

---

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 24 février — 16 juin 2007

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

⁂

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007
A BELLEFONTAINE DANS LE JURA
— des Assistant(e)s-Sanitaires
— des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s
N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15
JEUDI
15 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·643 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·643

ԹՈՒՐՔԻԱ

Հ. ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄՏԱՀՈԳԻՋ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

Հ. Տինքի կինն ու զաւակները, եղբայրը, իրենց փաստաբաններուն ընկերակցութեամբ փետր· 12ին ներկայացած են Պոլսոյ արդարութեան, պատասխանելու կարգ մը հարցումներու: Անոնք դատախազութեան տրուած աղերսագրով մը բողոք յայտնած են պատկան իշխանութիւններու դէմ որոնք ոչ մէկ միջոցի դիմած են Հ. Տինքը պաշտպանելու համար:

Միւս կողմէ, "Ակօս"ի խմբագրութիւնը կը չարունակէ սպառնական իմակներ ստանալ: Ապահովութեան ուժերը ըստուգած են անոնցմէ մէկուն հեղինակը, կեսարիացին, զոյն հարցաքննած: Քաղաքին ապահովութեան տնօրէնը ըսած է թէ կեսարիան զգայուն գօտի է, որովհետեւ ունի հայկական եկեղեցի մը ու իրենք չեն ուզեր որ ժխտական որեւէ բան պատահի:

Կեսարիոյ հարցաքննութիւնը աննշան մէկ հատուածը կը ներկայացնէ հակահայ այն մթնոլորտին որ օրէ օր կը չեշտուի Թուրքիոյ մէջ: Ան ազատամիտ ու մտահոգ լրագրողներու յօդուածներուն ալ նիթ կը կազմէ, արդարացնելով յակատակէս Պոլսոյ հայ համայնքին մասին մտահոգութիւնները:

Այդ լրագրողներէն, օրինակ՝ Կիւլայ Կէօքթիւրք վերջերս «Պուլկիւն»ի մէջ անդրադարձած էր ազգայնամոլ խումբերու քիչ մը առաջ անկիւնի մէջ յայտնութեան, սարսափելի զուգահեռ մը գծելով անոնց ու իթթիհատական ոգիին ու ահանդութեան միջեւ: Ան կ'ըսէր թէ ազգայնամոլական չրջանակները կը ստեղծեն «Օ· Սամսթներու արտադրութեան կեդրոն»· այդ մարդիկը կը ներկայանան «թուրք ծնողքի զաւակ, անարատ եւ զուտ թրքական արիւնի տէր»: Անոնց հիմնած ազգայնական ուժերու խմբակները Անատոլուի զանազան քաղաքներուն մէջ կը բազմանան ներկայիս· անոնք երդումի արարողութիւններ կը կազմակերպեն, «աչխարհական քաղաքազօրքեր» կը կազմեն, ինչ որ լրագրողուհին առնուազն չափազանցուած համարած է· բայց փաստացի տեսնելով, լսելով անոնց ըսածները, սպառնալիքները, հարց կու տայ· «Բայց, ի՞նչ տեսակ երկրի մը մէջ կ'ապրինք մենք»: Կը յիշեցնէ թէ մէկ կողմէն քաղաքակիրթ աչխարհին մօտենալու բարեփոխումներ կ'ըլլան, միւս կողմէ պինեալ արմատականներ քաղաքազօրք կը հիմնեն «Իթթիհատ եւ Թերաքքիի ոգիով եւ աւանդութեամբ»:

*
**

«Ռատիքալ»ի լրագրողներէն Ա. Էօյմէն ալ կը չեշտէ նոյն երեւոյթը: Փետր· 13ի իր գրութեան մէջ կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ մէջ քրիստոնեաներու հետ որոշ հեռաւորութիւն պահելու կոչերը կ'աւելնան, այն արդարացումով որ պինադարի չրջանին անոնք հրճուած են երկրին գերաւումը տեսնելով, ուստի ապահովութիւն չեն ներչնչեր: Էօյմէն «անհասկնալի» կ'որակէ տրուած արդարացումը, չեշտելով թէ այսօրուան Թուրքիան համեմատելի չէ 1918ի Օսմանեան կայսրութեան հետ:

Նոյն թերթին նոյն օրուան խմբագրականի սիւնակին մէջ Ի. Պէրքքան կ'անդրադառնար Հ. Տինքի սպանութեան անելի յանգած հետաքննութեան ընթացքին: Դատուած է ոճրագործը, զինք դրդողը, բուն դրդողը, բայց անոր ալ ետին կազմակերպուած կացութիւն մը կայ ու առայժմ հետաքննութիւնը այդ կէտին վրայ կասած է: Պատճառը այն է որ դրդող երկրորդ գօտիին ենթական՝ Ի. Թունճէլ կը յամառի լուռ մնալ· իսկ ատիկա կը զօրացնէ կասկածները թէ ըսպանութիւնը «կազմակերպուած ահաբեկչութեան արարք» էր:

Ի. Պէրքքան այդ չրջանակներուն կայքէջերուն ակնարկելով կ'ըսէ թէ անոնց կարգին է մէկը որ «սպանելու յարմարագոյն թեկնածուներու» ցանկ մը տուած է, գլխաւոր տեղը իր անունը գետեղելով: Այդ տարբերուն գործածած լեզուն լեցուն է պատերազմի ու զինուորական բառամթերքով մը, ինչ որ լրագրողը ամէնէն կարեւոր կէտը կը նկատէ ու կ'եզրակացնէ· «Ասոնք են հիմնաքարերը այն մթնոլորտին որ կը ստեղծէ ահաբեկչութիւնը եւ որ սպանեց Հրանդը»:

*
**

Հ. Տինքի ոճիրը, յատկապէս հետաքննութեան հարցականներ ստեղծող պարագաները կը չարունակէն կարեւոր տեղ գրաւել Թրքական թերթերու մէջ: Նորագոյն տուեալները կը վերաբերէին սպանութեան թելադրիչ համարուած Ե. Հայալի քրէական անցեալին: Ան 1998ին, իր դպրոցական չրջանէն սկսեալ բռտութեան բազմաթիւ արարքներ գործած, բայց ամէն անգամուն պատժուելէ փրկուած է: Այդ արարքներուն մէջ կան ուսուցիչի խոչտանգում, դամբարներու կոտրում, ամբահարում, եւլն·:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ· ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

Նախագահ Ռ· Քոչարեան փետր· 17ին Փարիզ կը ժամանէ պաշտօնական այցով: Ծրագրուած են հանդիպումներ նախագահ Ժ· Շիրաքի, վարչապետին, Ծերակոյտի նախագահին հետ: Կը քննարկուին տնտեսական եւ քաղաքական գործակցութեան հարցեր, Ղարաբաղի հակամարտութեան ներկայի փուլը, չրջանային խնդիրներ: Ռ· Քոչարեան ներկայ կ'ըլլայ Լուվրի թանգարանին «Արմէնիա Սաքրա» ցուցահանդէսին բացումին, կ'այցելէ Այվազովսկիի, Հայաստանի մայրաքաղաքներուն ցուցահանդէսները:

*
**

Վ· ՕՍԿԱՆԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ

Արտաքին գործերու նախարար Վ· Օսկանեան Փետր· 10ին մասնակցած է Միւնիխի մէջ գումարուած ապահովութեան քաղաքականութեան 43րդ համաժողովին: Այդ ընթացքին նախարարը հանդիպում ունեցած է Վրաստանի իր պաշտօնակիցին հետ, քննելով փոխյարաբերութիւններու ներկայի մակարդակը, չրջանի հակամարտութիւններուն վերաբերեալ երկու երկիրներուն մօտեցումները, եւլն·: Վ· Օսկանեան տեսակցած է նաեւ Գերմանիոյ արտաքին գործերու նախարարութեան քաղաքական տնօրէն Մ· Շէֆֆէրի հետ: Փետր· 11ին անցած է Քէօլն, հանդիպում ունեցած հայ համայնքին ներկայացուցիչներուն հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՔՐԻԿ ՏԻՎԻՃԵԱՆ Քիւրտիստանի տեղեկատուական կեդրոնի ներկայացուցիչին յայտարարած է թէ փարիզի մէջ 14 Քիւրտի ձերբակալութեամբ աւարտած գործողութիւնը ԱՄՆ–ու եւ Թուրքիոյ թելադրանքով եւ հակահաբեկչական դատախազներու նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած է: Ըսած է թէ կը հաւատայ որ այդ 14 անձերը մօտ աւուրներն ազատ կ'արձակուին, «քանի որ իրենց թղթածրարները պարապ են»: Քրտական էօզկիւր Փոլիթիքա թերթին (փետ· 14) տեղեկատուութեան համաձայն, այդ խումբէն ոմանց Ֆրանսայի լրտեսական ցանցին մատնիչները ըլլալու մասին լուրերը հերքուած են նոյն ցանցին պատասխանատուներուն կողմէ:

ԻՍՐԱՑԵԼԻ վարչապետը Ե· Օլմերթ Անգարա կ'երթայ փետր· 14ին: Այցին գլխաւոր նպատակներէն էր Թուրքիոյ ըսել թէ որպէս չրջանի կարեւոր պետութիւններէն մէկը, տարհամոզէ Իրանը իր հիւլէական ծրագիրներէն: Նաեւ հրաժարեցնէ զայն Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ Հեզպոլլային ու Համասին զօրակցելու քաղաքականութենէն: Ասոնց փոխարէն, կը սպասուէր որ Օլմերթ ապահովութիւն տայ Անգարայի որ Իսրայէլ եւ ԱՄՆ–ու հրէական լոպին ջանք պիտի չխնայեն Ցեղասպանութեան բանաձեւին արգելք ըլլալու համար:

ԻՐԱՆի հարաւ – արեւելեան չրջանը՝ Սիսթան – Պալուճիստանի կեդրոնավայրը՝ Զահետան ոճրափորձ մը գործուած է փետր· 14ի վաղ առաւօտեան: Հանրակառք մը պայթած է եւ 18 հոգի մեռած է: Կ'ըսուէր թէ զոհերը բանակի անճնակազմին մաս կը կազմէին:

ՊԻՔՓԱՑԱՑԻ մօտ, փետր· 13ին գործուած կրկնակ ոճրափորձերը երկու հանրակառքերու դէմ 3 մեռեալ եւ մօտ 20 վիրաւոր պատճառած են, մինչ սկիզբը նախ 9, ապա 12 մեռեալի խօսք կար: Դէպքը պատահած էր Ռ· Հարիրիի ըսպանութեան Բ· տարեվիցի ոգեկոչման արարողութեան նախօրեակին: Ցարդ, Լիբանան գործուած ահաբեկչական արարքները յատուկ թիրախներ ունէին, ընդհանրապէս Սուրիոյ ընդդիմադիր քաղաքական դէմքերու դէմ, իսկ այս անգամ «կոյր» արարք մըն էր պարզ քաղաքացիներու դէմ եւ վախ կայ որ երկիրը «իրաքանայ»:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ հարստութեան տուրքէ (Ի· ԷՍ· էֆ·) խուսափելու համար ամէն օր բազմաթիւ հարկատուները կ'արտագաղթեն դէպի Զուիցերիա, Լիւքսանպուրկ կամ անուղղակի ճեւով՝ Մոնաքօ (պելժիայէն անցնելով, ինչպէս կը ջանայ ընել Ճ· Հալիտէ)· Այս ճեւով, Ֆրանսա 2005էն ի վեր աւելի քան 24 միլիառ եւրօ կորսնցուցած է: 2003ին, օրը մէկ հարկատու կը կորսնցնէր, 2005ին՝ օրը 2ի բարձրացած էր եւ տարուան ընթացքին 649 հոգի մեկնած էր:

ԻՐԱՆի հանրապետութեան բարձրագոյն հեղինակութեան՝ Ալի Խամէնէյիի դիւանագիտական խորհրդական Ալի Ա. Քաշար Վելայաթի հարցազրոյց մը տուած է իտալական «Լա Ռեփուպլիքա» թերթին յատուկ թղթակիցին՝ Պերնար Կէթթայի, որու ընթացքին ան խոստովանած է որ Ողջակիզումը գոյութիւն ունեցած է: Ինք չէ մասնակցած այն համագումարին որ կը ժխտէր անոր գոյութիւնը,

ՊԵԼԺԻԱ

ԺԽՏՈՂԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Թուրք ծանօթ ժխտող՝ Պատմութեան Թրքական Հիմնարկին նախագահ Ե· Հալաչօղլու փետր· 15ին «Հայկական կարծեցեալ ցեղասպանութիւնը» նիւթով դասախօսութիւն մը կու տայ Պրիւքսէլի մէջ: Ձեռնարկը կազմակերպուած է Թրքական կազմակերպութիւններու մարմնին կողմէ:

Պելժիոյ Հայկական կոմիտէն հաղորդագրութեամբ մը (փետր· 12) կը տեղեկացնէ թէ նամակով մը դիմած է երկրին արդարութեան, ներքին գործերու, ընկերային համարկումի նախարարութիւններուն, վարչապետին, դատախազին, հակազդելու համար Թրքական նոյն նախաձեռնութեան դէմ: Կոմիտէի նախագահ Միշէլ Մահմուրեանի կողմէ սորագրուած նամակը կը բացատրէ Թուրքերու կազմակերպած դասախօսութեան անընդունելի կողմերը, անպատեհութիւնները, զոյն նոր գրգռութիւն կոչելով: Ապա կը խնդրէ որ անոր առընչուած չարք մը հարցումներուն պատասխանեն խնդրոյ առարկայ պաշտօնատարները:

թէեւ ըստ Վելայաթիի, ժողովին նպատակը այդ չէր, այլ կ'ուզէր քննել դէպքերը, զոհերու թիւը, առանց դոյութիւնը մերժելու: Կը յիշէ Գուրանի խօսքը՝ «Երբ մէկը անմեղի մը կեանքին վերջ կու տայ, ամբողջ մարդկութիւնն է զոր կը սպաննէ»: Հիւլէական հարցին վերաբերեալ Իրան պատրաստ է բանակցելու: Իրաքի մասին, Վելայաթի կ'ըսէ թէ միայն ազդեցութիւն չէ, զոր Իրան ունի Իրաքի վրայ, այլեւ 1·200 քմ· սահմանագիծ եւ կը խորհի որ պէտք է զօրավիգ ըլլալ կառավարութեան եւ վերջ տալ գրաւման:

ԿԻՊՐՈՍ պաշտօնական դիմում ըրած է որպէսզի 2008 Յունուար 1ին մուտք գործէ Եւրոյի գօտիին մէջ: Յանձնախումբը եւ Եւրոպական Կեդրոնական Դրամատունը իրենց որոշումը պիտի տան Մայիսի կիսուն:

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒ չըռայլած խոստումներուն հաշիւը ըրած է Ձեռնարկութեան հիմնարկը, որ բաղկացած է անկախ մասնագէտներէ: Արդիւնքը այն է որ Սարքոզիի խոստումները պիտի արժեն 50 միլիառ եւրօ, իսկ Սեկոլէնն Ռուայալի խոստումները՝ 53 միլիառ եւրօ: Ոչ մէկը բացատրած է թէ ուրկէ՞ պիտի գտնուի այդ գումարը, մինչ երկուքն ալ կ'ուզեն սահմանափակել հանրային պարտքը: 2006ին, աճը 2% էր, իսկ թեկնածուները 2,5%ի աճ մը անհրաժեշտ կը նկատեն:

ՍՈՐՊՈՆԻ փիլիսոփայութեան ուսանող մը՝ Ֆրէտ Գալիքսթ «Հաչտեցնել յիշողութիւնները» խորագրուած յօդուածով մը (Լիպէրասիոն, փետր· 14) կը պաշտպանէ այն տեսակէտը, որ պէտք է որ դիներէն պահանջել որ ընդունին իրենց ծնողաց յանցանքները և ի նպաստ իր այս տեսակէտին կը բերէ Հայերու օրինակը, հաստատելով թէ Ֆրանսա իրաւունք ունի հրաւիրելու Թուրքիան, որ ճանչնայ Հայոց Ցեղասպանութիւնը, եթէ նոյնիսկ այսօրուան Թուրքերը չեն որոնք ցեղասպանութիւնը գործած են: Այս տեսակէտը պաշտպանելով կ'ուզէ որ Ֆրանսա ալ ընդունի իր գաղթահրութեան մեղքերը:

ՊՈԼՈՅ ՃՍՐՈՎ

ՆՇԱԽՐԱՏՈՒ՝
ՄԵՂՐՍԱՅԻՆ ՀԱՅԿԱՆԻ
ԱԿԱՆՏԱՎ ԱՂՋԻԿ
ՏԱՐԱՆԻՀԻ

ՈՒՂՂԱՀՍՐՈՒՆ ՍՈՒՐԲ ՆՇԱՆԸ

Ա. Ա.

Ա. Ա.

Ա. Ա.

ՄԻՇՏ՝ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՈԳԻՈՎ

Ժամանակներու թաւալումով՝ առաւել եւս պայծառ կը գառնայ 451 Թուականի ազգային ծառացումին պատմական արժէքը: Մանաւանդ՝ դերն ու նշանակութիւնը ժողովուրդի մը կեանքին մէջ:

Հիմա, արդէն, շատ ու շատ ելեւէջներու մէջ մարդոց ու հաւաքականութեանց տարբական իրաւունքները, իբր նուիրական հանդանակ, ըստ օրինաց թէ՛ կը յարգուին, թէ՛ կը պաշտպանուին: Այսօր, արդէն, բազմաթիւ երկինքներու տակ, առանց ապահովման կամ այ ամբողջական իրենց հնչեն հրապարակաւ: Իրաց այս պատկերին առաջ,– յուսատու անշուշտ,– աստիճանով մը առաւել հասկնալի եւ, մխիթարական ըմբռնելի կը գառնայ ասկէ 1556 տարիներ առաջ մեր ազգովին մղած գօտեմարտին պատմական արժանիքը: Արժեւորումը Աւարայրի ճակատամարտին: Ասով բացայայտող ՈԳԻԻՆ:

Ցիրաւի, Վարդանանց խոյանքը հաւանականութիւն մըն է որուն մասին կը մտածէ ամէն Հայ, իր կեանքին սա կամ նա պահուն: Իրականութեան մէջ այս կացութիւնն է որ բնական է. մեկնիլ, հակառակ որ ոչ երթալիք տեղ կայ, ոչ ալ հայրենիք մը ուր վերադառնալ կարելի ըլլար: Կը խորհիմ թէ Հրանդ իր սպաննուած օրը մինչ ճաշը ըրած սանդուխներէն կ'իջնէր, գիտէր թէ ո՛ւր կ'երթար: Դեկտեմբերի վերջաւորութեան Հրանդ Յ. Թումանեանի հետեւեալ տողերով կ'աւարտէր իր յօդուածը. «Ապրէք երեխէք, բայց մեզ պէս չապրէք»: 1869ին ծնած ու 1923ին մահացած այս քերթողը Հայերու պատմութեան ամէնէն դաժան պահերուն ականատեսը եղած է: Այդ առընչութեամբ է որ գրած է այս տողերը:

Իսկ մենք, կը յաւերժացնենք բոլոր Թումանեաններուն փորձառութիւնը, հինգ սերունդի հեռաւորութենէն: Խաղաղութեամբ ննջէ Հրանդ:

ԹԱԼԻՆ ՍՈՒՃՈՒԵԱՆ
(Թարգմանուած)

Նոէթա – Պոլիս

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԱՊՐԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՀԱՑԵՐՔ

Այսուհետեւ խօսիլ արդարութեան, իրաւունքի, ձերբակալուած ոճրագործներուն, ինչո՞ւներու, ի՞նչպէսներու մասին, ամբողջովին անիմաստ է: Հրանդ Տինք մահացաւ: Վերջակէտ, նոր տող: Այսօր յիշելու արժանի միակ բանը այն է որ իր ձայնը լսելի դարձնելու յաջողած հայ մը սպաննուեցաւ: Արդէն ոճրագործին «Հայ մը սպաննեցի» արտայայտութիւնը լաւագոյնս կը պատկերացնէ ըսուածը: Այո՛, ոճրագործին սպաննածը Հայ մըն էր: Ատիկա ընելով ան վիրաւորեց բոլո՛ր Հայերը: Այս պայմաններուն մէջ, եւ որպէս թրքահայ մը, պէտք է այսօր խոստովանիմ թէ ոճիրին ժողովրդավարութեան, արտայայտութեան ազատութեան, մարդկային իրաւունքներու մարզին անդրադարձներուն մասին բոլոր գրուածները ինձի նուազ կ'ազդեն, քան՝ ոճիրը՝ ինքը: Մինչդեռ կը կարծէի թէ տասնամեակէ մը ի վեր ստեղծուած պայմանները թրքահայերուն նոր հեռանկար մը կ'ընծայէին. եւ թէ ան կը բացատրուէր բնականոնացումով: Համոզուած էի որ այդպէս ալ պէտք է ըլլար: Մինչդեռ Հրանդին սպանութիւնը եկաւ ցաւագինօրէն յիշեցնելու թէ ազատութեան նոր շրջարկը բնաւ բնական չէր եւ այդպէս ըլլալու ալ ո՛չ մէկ պատճառ ունէր: Ոճիրը զիս անդրադարձուց թէ բոլոր յոյսերս հիմնուած էին Հրանդին ու Ակօսին ստեղծած նոր մթնոլորտին վրայ: Այն բոլոր հոգեբեկումները որոնք մեր եաին հեռուն չպրտուած էին, յանկարծ վերայայտնուեցան այս ոճիրով: Ուրեմն արդարացի էին նախորդ սերունդներուն պնդումները թէ թրքահայերուն համար ոչինչ կրնար փոխուիլ: Անկէ ի վեր ոչ մէկ պատճառաբանութիւն ունիմ այլեւս ծնողքիս դէմ: Երբ ինծի կ'ըսէին ձգել, այլեւս չզբաղիլ լրագրողութեամբ, այն օրինակները զորս կը բերնայի իրենց հակադրել հիանալիօրէն ցոյց կու տան այսօր թէ ոչինչ փոխուած է: Նոյն բանն է յաչս հայկական Սփիւռքին որուն դէմ ոչինչ ունիմ ըսելիք երբ կը պնդէ թէ «ցեղասպանութիւնը կը չարունակուի»: Վերջերս Հրանդ յաճախ նիւթ կ'ընէր այս երկիրը լքելու, մեկնելու կարելիութիւնը:

Թէեւ 90 տարիէ ի վեր «մեկնիլ»ը յանուն ազատութեան մղուած պիւցաղնամարտ մըն էր նախ եւ առաջ: Ազատութիւն՝ ազգի մը ուրոյն դիմագիծին պահպանումին համար: Ազատութիւն՝ մարդուն տարբական իրաւունքներուն ապահովումին է խնդիրը: Ինձի՝ յայտնապէս: Ցայսմ հաւատոց զմեզ ո՛չ ոք կարէ խախտել, ո՛չ հրեշտակ եւ ո՛չ մարդիկ, ո՛չ սուր եւ ո՛չ հուր, ո՛չ ջուր, ո՛չ ամենայն գինչ եւ են դառն հարուածք:

Հանգամանքը ընդլայնելով, տարածելով մենք կը տեսնենք, թէ Հայկական Բարձրաւանդակին վրայ ծուարած ժողովուրդ մը, դեռ այդ օրերուն, կը գիտակցի, թէ ազգերն ու հաւաքականութիւնները, վերջապէս մարդ էակը, իրենց վրայ պահուած իրաւունքներն ունին: Անբռնաբարելի, անկապտելի եւ անճեռնմխելի:

Եւ թէ ի հարկին պէտք է գիտնալ ճակատիլ բոլոր մարզերուն վրայ՝ վայրագ ուժերու դէմ իմացեալ մահով սահմանելու համար անմահութիւնը:

Հայկեան ժամանակներէն պատմութեան դատակնիքին յանձնուած այս նշանախօսքն էր, որ Տղմուտի ափին, Շաւարշանայ դաշտին մէջ կը հնչէր բարձրաղաղակ: Անյողդողդ, հաստատակամ եւ միաբեր:

Մանաւանդ որ՝ Հայը իր նոր կերբօնով, իր ինքնուրոյն տառերով Ոսկեդար մըն էր կերտած այդ թուականներուն: Այսինքն՝ հասած էր բարձրագոյն ինքնագիտակցութեան աստիճանին՝ ազգային, մարդկային զոյգ երեսներով: Դարձած էր դիմագիծ, նկարագիր ունեցող հաւաքականութիւն մը, եւ, հետեւաբար, չէր կրնար զալարուիլ օտար խժդուժ, բիրտ մագիլներու տակ:

Վարդանանցը մանաւանդ՝ լուսաւոր միտքին սլացքն էր ասիական խաւարակուռ աշխարհին դէմ: Ցեղային յատկանիշ մը, յիրաւի, ամուր կապած մեր ողջ անցեալին: Պայքար՝ յանուն լոյսին, ընդդէմ մութ ու խաւար մթնոլորտներուն: Ընդդէմ կաշկանդիչ չղթաներուն:

Նոյն ոգին չէ՞ր այդեօք, որ դարեր եաք կը սաւառնէր Հայոց սէգ սարերուն, հպարտ բարձունքներուն եւ բերրի դաշտերուն վրայ: Երբ ըմբոստութեան կարմիր դրօշները կը ծածանէին, մէկը միւսին եաեւէն, Ազատութիւն կամ Մահ արձանագրութեամբ Ցազկերտի դէմ արիաբար ցցուող հայ իշխանազուններուն եւ հինականներուն յեսնորդները չէի՞ն արդեօք դէպի Երկիր սլացող մեր Փէտայիները: Ոսկեդարի մէջ թշնամին պատուհասող հայդուկները: Կամ՝ Աւարայրեան դաշտ խոյացող անհամար բազմութիւնները:

Աւարայրի ճակատամարտը եթէ Թուականի մը սահմանումով արձանագրուեցաւ 451ին, ապա ՈԳԻԻ եւ խորհուրդի ճամբով չարունակուեցաւ մինչեւ վերջ: Հասնելով մեր ժամանակները:

Հինգերորդ դարուն ազգովին ոտքի ելանք, որպէսզի ապահովենք, երաշխաւորենք մեր անյեղլի իրաւունքը ապրելու, ստեղծագործելու, բարգաւաճելու ազատ ու անկաշկանդ պայմաններու տակ, մեր մխիթարական հողին վրայ, հայրենիքի տարածքին:

Կոչը կուգայ անցեալէն: Կը մնայ մի՛շտ կենդանի եւ ի գործու, մինչեւ մեր ազգային եւ մարդկային իտէալներուն իրականացումը:

Ուրեմն՝ պայքարը կը չարունակուի մինչեւ Աւարայրի ոգիով:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

դրամը պիտի յատկացնեն
գիրին բանին որ յանձնեն
թուղթին՝
գիրքին ու թերթին
եւ չարունակեն
քարքարոտ ճամբան
իրենց ծակած կօշիկներով
ուրիշներու ձգելով
աչխարհիս
հազար ու մէկ վայելքները...

ինչո՞ւ Ներկայով կը խօսիս...
Հրանդ Տինքը
մեռա՛ծ է...
Անցեա՛լ է...
կը փորձէ սրբագրել պիս
մեղրագոյն աչքերով Նարեկը...
Հրանդ Տինքը
ու իրեն պէսերը
մի՛շտ կը մնան
ինծի՛ հետ
քեզի՛ հետ
մեզի՛ հետ
մեր Ներկայի՛ն մէջ...
հանդարտ ու խաղաղ կը
պատասխանեմ
մեղրագոյն աչքերով Նարեկին...
ես՝
կանգնած
դիմացը դասարանին,
ինք՝
նստած
անկիւնը դասարանին...
Դո՛ւն
մեղրագոյն աչքերով Նարեկ
ի՛ր Անցեալով
սակայն քո՛ւ կօշիկներովդ
պիտի չարունակես
Հրանդ Տինքին
ու իրեն պէսերուն ճամբան
մի՛ր Ներկային
դէպի Ապագա՛ն...

Հարեւախտաբար
քարքարոտ մեր պատմութեան մէջ
ունինք
ծակած կօշիկներով
Հրանդ Տինքեր
եւ իրենց պէսեր...
սակայն դժբախտաբար
Հրանդ Տինքերուն
ու իրենց պէսերուն
ծակած կօշիկները
կը նկատենք
մի՛շտ չա՛տ ուշացած...
ի՞նչ ընենք...
նորութիւն չէ՛...
հի՛ն ազգայ պատմութիւն է...
այսպէ՛ս եկեր ենք
այսպէ՛ս ալ պիտի երթանք...

Գիտե՞ս
Պոլիս
այս ժամուն ի՞նչ կ'ընէին...
Քեզի՛ կը խօսիմ,
ո՛չ այն Նարեկին
որ մեղրագոյն աչքեր
եւ սպիտակ ժպիտ ունի...
կարծեմ
հիմա
արդէն գիտե՞ս...
իմանալու համար
այլեւս գլուխդ
պատէ պատ
ի զուր զարնողը չէ՛ս.
գիտես
թէ պարզապէս
լսելու ձեւ մըն է.
Պոլիս
այս ժամուն ի՞նչ կ'ընէին...
այսինքն՝
սուրճի ժամն է
ելիր սա սուրճին ջուրը
կրակին վրայ դիր
սա մեր լեզի սուրճը
միասին խմենք
դուն եւ ես...

Այսօր
մեղրագոյն աչքերով
սպիտակ ժպիտով Նարեկը
թափանցիկ պզտիկ տոպրակով
երկու դգալ
Հալւա բերաւ...
Հրանդ Տինքին հալւա՛ն է
ան ըսաւ...
ինք՝
Նարեկը
երբ հալւան տուաւ
դէմքիս վրայ
մի՛ այն
ժպիտս տեսաւ...
ժպիտիս մէջ թաքնուած
թաց աչքերս
չեմ գիտեր թէ տեսա՞ւ...
Եղեր մայրը
Պոլիսէն հեռը բերեր է...

Երկու դգալ հալւա...
Հրանդ Տինքին հալւան...
ուրկէ՛ ուր
Ինծի՛ ալ բաժին ինկաւ...

Մեղրագոյն աչքերով
սպիտակ ժպիտով
Նարեկին բերած
Պոլիսէն հասած
Հրանդ Տինքին
երկու դգալ հալւան
ինչպէ՞ս
մինակս ուտեմ ես...
ինչպէ՞ս
անցնի կոկորդէս...

Պոլսոյ ժամով
սա լեզի սուրճը
կը պատրաստեմ
եւ
ումպ ումպ սուրճով
երկու դգալ հալւայով
մեծ ցաւս
սա ժժգոյն թուղթին
ես կը յանձնեմ
ու
քեզի հետ
կը կիսեմ...
Մէկ դգալ քեզի
մէկ դգալ ինծի
ընդամէնը
երկու դգալ
մեծ ցաւով հալւա,
իսկ մեղրագոյն աչքերով
սպիտակ ժպիտով Նարեկին
որ Մարտ քսանվեցին
տասը տարեկան պիտի ըլլայ,
բարի՛ ճամբայ...

Թող երթա՛յ
միայն թէ ոտքը
քնաւ քնաւ
քարին չգա՛յ...

այսինչ այնինչեան
կամ
անահիտ սարգիսեան

Էմի եւ Գաթրին Տամլամեան,
Արիս եւ Մոնիք Տամլամեան
եւ իրենց ընտանիքները։
Սոնիա Տամլամեան,
ինչպէս նաեւ Տամլամեան, Տէր Յակոբեան ընտանիքները, խնամիները եւ ազգականները, Վիրժինի եւ Նարինէ իր նուիրեալ խնամք տանողները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօրեղբօր, տագրոջ եւ ազգականին՝

ՎԱՀԷ ՏԱՄԼԱ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ 83 տարեկանին։
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Փետր. 16, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին
15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս որպէս այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Տամլամեաց եւ Տէր Յակոբեան ընտանիքներուն։

Arménie mon amie

AGENDA

PARADJ ANOV
LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne

Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure
des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais
75006 Paris

⁂

Aivazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin,
Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

⁂

Armenia Sacra, du 14 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.– Ոմն ան. ի գնահատութիւն Ա.Թ.ի "Ոճիրի մը դասերը" խմբագրականին (Փետր. 10/11) 200 Եւրօ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օսմոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Մարի Գէորգեանի մահուան առթիւ իր ամուսնոյն, զաւակներուն եւ Գէորգեան ու Մինասեան ընտանիքներուն։ Այս տըխուր առթիւ, Ս. Յակոբ եկեղեցին տեղի ունեցած հոգեհանգստեան առթիւ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Իր. ժէ. Ա.–Արծիւ, Տիկին Անիէս Գէորգեան 100ական Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Յորժ Քէօսէեան 10, Տէր եւ Տիկին Յան Ղարիպեան, Տիկին Քրիսթին Սէմէրճեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Պեռճեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Մինասեան եւ Գայանէ 40ական, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Պօղոսեան 50, Տիկին Նուրեան 10, Տիկին Մարաշլեան 15, Տէր եւ Տիկին Շամլեան 10, Պ. Հանրի Արսլանեան, Տիկին Սօսէ Տօնապետեան 30ական, Տիկին Բարիս Արմաղանեան 50, Տէր եւ Տիկին Կարօ Կոնայեան 10, Տէր եւ Տիկին Նոէլ Պզտիկ 30, Տէր եւ Տիկին Փիէր Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Ֆրանքօ Ալէն 50ական, Տիկին Յան Տէր-Կարապետեան 20, Տիկին Յանին Թեճիրեան 30, Տիկին Է.Իզապէթ Պէկեան, Տիկին Սիմոն Թոքաթլեան 20ական։

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**

Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ռոզա Տակառեան իր քրոջ՝ վարդուհի Շիրինեանի (Փետր. 6) եւ եղբօր՝ Ներսէս Տակառեանի (Փետր. 17) մահուան 9. տարելիցներուն ի յիշատակ 400 Եւրօ կը նուիրէ "Յառաջ"ին։

LA
Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

vous donne rendez-vous
pour l'édition spéciale
de son Salon du livre arménien
«ARMEN'LIVRES»

Du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel d'Alfortville

⁂

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

ձեզի հետ կը ժամադրուի յաւուրկ "ԱՐՄԷՆԳԻՐՔ" հայ գիրքի տօնավաճառին՝
Մարտ 22 – 28ին
Ալֆորվիլի նորակառոյց Մշակոյթի կեդրոնին մէջ

2007, ANNEE DE L'ARMENIE

Faites un voyage inoubliable en Arménie et au Karabagh

avec l'**U.C.F.A.F.**
(Union Culturelle Française
des Arméniens de France)
6 Cité du Wauxhall - 75010 Paris
Tél. : 01 42 08 76 45 de 15 à 17h
www.ucfaf.com

du samedi 21 juillet
au dimanche 5 août

1495 Euros pour 16 jours/15 nuits
(base demi pension — chambre double)

Renseignements et inscriptions
(avant le 18 mai
dans la mesure des places disponibles)
— **Mme Yazidjian:** 29-32 ave. Pasteur
93100 Montreuil
Tél. : 01 42. 87. 95. 98

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15

ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՁՕՐԱՎԱՐԱՑՆ
մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն,
որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին
451 թուին

Ժամերգութիւն եւ պատարագ։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Զհնի սրբոյ պատարագի,
Մաղթանք Հայրապետական,
Տօն անուանակոչութեան ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց

⁂

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15
Տօն է վարդանանց Զօրավարացն մերոյ
հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն
որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

⁂

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Փետրուար 15
Պատարագ՝ ժամը 17ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԱԲԻԼ ԿՀՆՑ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(ծրնեւի Հայոց հոգեւոր հովիւ)
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Հայրապետական մաղթանքի արարողութիւն ներկայութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի եկեղեցականաց դասին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական կազմակերպութիւնը (Աղքատախնամ) ընորհակալութեամբ ստացած է 2006 Նուիրէն Դեկտեմբեր, հետեւեալ նուէրները.–

Պ. Գլօտ Քըթիւ 100 Եւրօ, Պ. Ժագ Փոսթոյեան 118, Տիկին Հիւկէթ Ռիու 100, Տիկին Ալպէրթին Սէմիօլ 300, Պ. Տրօն Սարհատեան 200, Տիկին Մաուլէն Սաթեան 240, Պ. Աչոտ Շամաւոնեան 120, Պ. Հանրի Սեռէֆ 18, Տիկին Արփինէ Սերոբեան 50, Պ. Ռընէ Զաքըճեան 55, Պ. Յան Թերզիսպաշեան 115, Պ. Փիէր Թերզեան 180, Տիկին Լուիզ Թրէսոլ 50, Տիկին Այտա Վարդանեան 100, Պ. Ռոժէ Եոփեան 100, Պ. Մառք Զէլէկեան 100, Պ. Յան Փէլըթիէ 1.524։

(Վ ե ր ջ)

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous êtes titulaire du BAFD. du BAFA ou stagiaire BAFA ?
Rejoignez notre équipe d'animation pour les séjours de juillet et août 2007 pour :

— **Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura,**
— **Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

⁂

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE
POUR SES SEJOURS DE JUILLET ET AOUT 2007
A BELLEFONTAINE DANS LE JURA

— **des Assistant(e)s-Sanitaires**
— **des Cuisinier(e)s, Aide-Cuisinier(e)s**

N'hésitez plus... envoyez votre candidature avant le 31 janvier 2007 à l'adresse suivante :
Croix Bleue des Arméniens de France
17 rue Bleue — 75009 PARIS
par mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

l'Association MACHTOTZ pour la défense de la langue arménienne

organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 24 février — 16 juin 2007

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE

Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.

Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16
VENDREDI
16 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅԱՍՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·644 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21·644

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱԶԳԱՑՆԱՄՈԼ ՏԱՐՐԵՐԸ ԿԸ ՎՐԴՈՎԵՆ

Հ. Տինքի սպանութիւնը յանկարծակի կերպով պարպուած զոպանակի մը նման լոյսին ընծաու ազգայնամոլական յորձանք մը· ան կը յայտնուի զանազան վայրերու մէջ, տարբեր ձեւերով· ու բնական է որ կը մտահոգէ, կը վրդովէ ոչ միայն հայ համայնքը, այլեւ Թուրքիոյ բոլոր այն քաղաքացիները որոնք երկրին ապագան կը տեսնեն արեւմտականացումին, ժողովրդավարացումին մէջ։

Ուշադրաւ են այս ուղղութեամբ "Ակօս"ի (Փետր· 2) զանազան գրութիւններով եղած մատնանշումները· Թիւրին խմբագրականը խորագրուած՝ "Պատմութիւնը պէտք չէ կրկնուի" կ'ըսէ թէ Տինքի ոճիրը բնականաբար առաւելագոյն անդրադարձը ունեցաւ հայ համայնքին հոգեվիճակին վրայ։ "Արդեօք պատմութիւնը պիտի կրկնուի՞" հարցումը այլեւս ներկայ է մարդոց, ընտանիքներու միտքերուն մէջ եւ օրակարգերուն վրայ։ Այսուհանդերձ գրութիւնը աւարտած է այն յոյսով որ "վախ պատճառող կըրկնութիւնը տեղի չունենար, Թուրքիա դէպի ժողովրդավարութիւն կ'ընթանայ եւ Հայերը հանդիստ սրտով կը կրեն երկրին քաղաքացին ըլլալու հպարտութիւնը"։

Շեշտուող ցեղապաշտական հակումները տակաւին նոյն թիւին մէջ դրել տուած են հետեւեալ տողերը· "...Որքա՜ն դառն է որ Հրանդին սպանութենէն ետք իրենց խիղճին ձայնը բոլորս Հայ ենք լռեցնողով արտայայտողներուն, բոլորս Թուրք ենք պնդողներուն մէջ ալ Հայեր չզբտնուելով հանդերձ, այս բախումին ստեղծած լարուած կացութեան առաջին զոհը Թուրքիոյ Հայերն են, զորս ջանք կը տարուի լռութեան մղելու, վախի մէջ պահելու։ Ճակատագրին բերումով, ոչ թէ Քիւրտ, Ճափոնացի, Ֆրանսացի, այլ Հայ ծնելուն, Հայ ըլլալուն անապահովութիւնը ամէն օր աւելի կը զգաս, տիկնայ միտքերու մէջ զուգորդումներու կը տանի 1930ական տարիներու ցեղապաշտ Գերմանիոյ մէջ Հրեայ ըլլալու պարագային հետ"։

Հետեւեալ տողերն ալ ստորագրուած են Թ. Աքչամի կողմէ· "Լուրջ վտանգ մը" խորագրուած յօդուածին մէջ· "Կառավարութիւնը, քաղաքականութիւն մշակողները պարտին տեսնել հետեւեալը· պարտադիր է կապ հաստատել Հրանդին մահուան եւ 1915ի, այսինքն՝ պատմութեան հետ առերեսումի հարցին մէջեւ։ Հրանդին մահուան կոկորդիլոսի արցունք թափել, իսկ 1915ի համար Հայերու դէմ մինչեւ այսօր տարուած ոխի ու ատելութեան հիմերով քաղաքականութիւն չարունակել վերջին ծայր վտանգաւոր հետեւանքներ պիտի ունենայ"։

"Ռատիքալ"ի (Փետր· 14) մէջ Ի. Պէրքան որպէս վրդովումի աղբիւր մատնացոյց կ'ընէ "ազգայնական" մթնոլորտը որուն կը հրահրեն ու վտանգաւոր զարգացումներէն Ազգ· չարժումի կուսակցութիւնը անգամ անհանդիստ է։ Յատկապէս Մէրսինի մէջ ուր բնակչութեան 40%ը քրտական ծագում ունի, այդ միութիւններուն ցեղապաշտ արտայայտութիւնները հարց տալու կը մղեն թէ ցեղային բախումի վտանգ կը սպառնասուի։

Իրենց անդամներուն դէնքի վրայ երդում ընել տուող այդ միութիւններէն մէկուն չրջանային մէկ նախագահը ըսած է· "13·500 դաւաճան ճշդած ենք, իրենցմէ հաշիւ պիտի պահանջենք"։ Ուրիշ

ՄԾԲԻՆԻ ՈՍԿՐԱԿՈԾՏԻՆ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾՔ

Շուէտի մէկ համալսարանին մէջ ցեղասպանութեան նիւթին մասնագէտ փրոֆ· Տ· Կաունթ Մծբինի մէջ զտնուած հատաքական զերեզմանին առընչուեամբ նամակով մը դիմած է Թուրքիոյ պատմութեան հիմնարկի նախագահ Ե· Հալաչօղլուի։ Ըսած է թէ կ'ընդունի հոն միասնաբար հետազօտութիւն ընելու Թուրքերու առաջարկը, իրեն յարմարագոյն Ապրիլ 23-25 թուականներուն։

Թուրք մամուլը "Շուէտացիին խորամանկութիւնը" խորագրած էր փրոֆ· Կաունթի նամակին լուրը· բայց հետաքրքրական կէտը այն է որ ոսկրակոծտը ակնթերեւօրէն Հայերու եւ Ասորիներու պատկանելով հանդերձ, Ե· Հալաչօղլու կը պնդէ որ Հայերու զոհ Թուրքերու ոսկորներն են գտնուածները։ Ան ըսած է· "Եթէ միջազգային հետազօտութեամբ պարզուի որ զերեզմանը Հայերու կը պատկանի, մենք, իսկ եթէ հակառակը փաստուի, Շուէտի պատուիրակութիւնը միասնական մամուլի առաւելեան մը Շրապարակաւ ներողութիւն պիտի խնդրենք"։

միութիւն մը քարոզչական արշաւի ձեռնարկած է, որպէսզի "վերջ տրուի քիւրտ ընակչութեան բազմացումին"։ Ուրիշ միութիւն մը յայտարարած է թէ Քիւրտերը անդամակցութեան չեն ընդունիր, նոյնիսկ երբ անոնք իրենք զիրենք Թուրք զգան։

Ի. Պէրքան երեւոյթը չեչտելէ ետք հարց կու տայ· "Թուրքիոյ ամէն անկիւնէն յանկարծ պայթած այս կազմակերպութիւնները, կայքէջերը, "Համացանցի հայրենասէր աւազակները" կոչուած խումբերու գործի մղուիլը կրնա՞յ բացատրուիլ միմիայն Թուրքիոյ մէջ աջ խարհական ժողովրդավարութեան զարգացումով։ Թէ, արդեօք նման կազմակերպութիւններուն ձեւաւորումին զօրակից պաշտօնական, կամ կիսապաշտօնական եւ կամ բոլորովին ստուերային հաստատութիւններ կան։ Եւ աւելի կարեւորը՝ այս կարգի կազմակերպութիւններու ուղղակի կամ անուղղակի կերպով հանրապետական գումարներ տրուա՞ծ են"։

*
**

Թուրք լրագրողներու հայկական նիւթով էջերէն անպակաս է նաեւ ԱՄՆ-ու կողմէ ցեղասպանութեան ճանաչումին հարցը։ Մ· - Ա· Պիրանտ կը գրէ թէ ամէնէն աւելի իրեն կ'ուղղեն հետեւեալ հարցումը· "Ի՞նչ կը պատահի եթէ ԱՄՆ-ու Կոնկրէսը ընդունի Հայկական Ցեղասպանութեան բանաձեւը· ի՞նչ կը կորսնցնենք· մեզ հատուցում վճարելու կամ հող տալո՞ւ կը դատապարտեն"։ Ինչ կ'ըսէ թէ նոյնիսկ ճանաչումի մը պարագային նիւթական, կամ հողային հատուցումի հարց չի կրնար ծագիլ, քանի որ Լոզանի դաշնագրով Օսմանեան կայսրութեան պարտն ու պահանջը հաշուեարդարի ենթարկուած է։ Բայց ճանապարհարդարի ենթարկուած է։ Բայց ճանապարհարդարի ենթարկուած է։ Բայց ճանապարհ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՐԾԻՒԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴՊՐԵՎԱՆՔԸ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Լիբանանի գեղատեսիլ բլուրնե-րէն մէկուն վրայ՝ Զմմառ գիւղին մէջ, կը գտնուի հայ կաթողիկէ Արծիւեան Պատրիարքական Մի-աբանութեան վանքը։

Միաբանութիւնը՝ 1749ին իր հիմնադրութենէն ի վեր, երկու-քուկէս դարերու ընթացքին տուած է հայ մշակոյթի, լեզուի ու գրա-կանութեան անձնուէր մշակներ, ո-րոնք սերունդներ դաստիարակած են եւ հոգեւոր արժէքներ տարածած աշխարհի 20 երկիրներու 58 քա-ղաքներու մէջ իրենց հաստատած առաքելավայրերուն մէջ։

Զմմառու վանքը եղած է յաղ-թանակի եւ վերապրումի կոթող մը, եղած է պատսպարան մը Մեծ Եղեռնէն վերապրող որբերու։ Ան նոյն առեն դարձած է խորհրդանի-շը հայ հոգիի անընկճելի ղիմադրա-կանութեան, վերականգնելու վճռ-ակամութեան եւ հայկական մշա-կոյթի վերածաղկումին. դարձած է կամուրջ մը լիբանանցիներուն եւ հայ ժողովուրդին միջեւ։ Վանքը եղած է նաեւ ուսումնարան մը, մը-շակոյթի եւ հոգեւոր կեդրոն, պատ-մական ու հոգեւոր արժէքներու պահապան, հոգեւորականներու սե-րունդներու դարբնոց։

2006ի Ապրիլին, Լիբանան հարա-զատներուս տուած այցելութեանս ընթացքին, ջերմ փափաք ունէի այցելելու յիշեալ վանքը, մօտէն ծանօթանալու վանական կեանքին, միաբան հայրերու եւ ականատես ըլլալու ընծայարան – դպրեվանքին մէջ տարուած աշխատանքներուն։

Այս փափաքս կարելի եղաւ իրա-գործել չնորհիւ դպրեվանքի տեսուչ Հ. Գէորգ Վրդ. Նորաւունկեանի, որ ազնուօրէն ամբողջ օր մը տրա-մադրեց ինծի, հետաքրքրութեանս գոհացում տալու համար։

Եւ այսպէս, Ապրիլ 14ին, Աւագ Ուրբաթ օր, վարդապետին հետ բարձրացանք Զմմառ գիւղը։ Հեռ-էն արդէն խորունկ տպաւորութիւն մը կը թողուր վանքը իր վեհատե-սիլ ու յաղթական դիրքով, թա-ռած՝ բլուրի գագաթին։

Տեսուչ վարդապետին հետ կը չրջինք վանքին զանազան բաժին-ներ՝ թանգարան, մատենադարան, ձեռագրատուն, մատուռ եւ ընծա-յարան – դպրեվանք։ Շէնքին հին ու նոր բաժինները պահպանուած են կողք կողքի, իրրեւ պատմական ար-ժէք ու յիշողութիւն։ Արդարեւ, Միաբանութեան հիմնադրութեան նաւորներու խուցերը յիշեցնող սեն-եակներ են պարզապէս։ Ուրախալի էր տեսնել ժամանակին հետ վանքին մէջ կատարուած չինարարական յառաջդիմութիւնները եւ արդիա-կան սարքաւորումներով անոնց օժտուիլը։

Կէսօրուան ճաշի հիւրը կ'ըլլամ վանքին, սեղանակից դառնալով միաբանութեան պատրիարքական փոխանորդ եւ վանքին մեծաւոր Հ. Գէորգ Թ.Ծ. Վրդ. Եղիայեանի, Պէյրութի պատրիարքական թեմին օգնական եպիսկոպոս Հ. Յովհաննէս Եպիսկ. Թէյրուզեանի, Հ. Անդրէաս Եպիսկ. Պետոշեանի, Հ. Եղիա Թ.Ծ. Վրդ. Եղիայեանի, դպրեվանքի տեսուչ Հ. Գէորգ Վրդ. Նորաւունկեանի եւ փոխ տեսուչ Հ. Պերճ Վրդ. Սապեհի։ Ծայր առած մտերմիկ զրոյցի ընթացքին, ի մէջ այլոց հիացումս կը յայտնեմ Պուրճ Համուտի հայ կաթողիկէ Մեսրոպ-եան վարժարանի (ուր ստացած եմ մանկապարտէզի եւ նախակրթարա-նի կրթութիւնս) արձանագրած յա-ջողութիւններուն, ուռճացման եւ ներկայիս կազմակերպեալ հիմնար-կութեան մը վերածման առթիւ, սեղանակից հայրերը կը վկայեն թէ այդ նուաճումներուն մէջ մեծ վաս-տակ ունեցած է վանքին ներկայ մեծաւորը՝ Հ. Գէորգ Թ.Ծ. Վրդ. Եղիայեան, որուն հեռեւողական ջանքերուն եւ աչխատանքին ար-դիւնքն են նաեւ Զմմառու դպրե-վանքին մէջ կատարուած վերանո-րոգութեան իրագործումները։ Ի դէպ, վերանորոգութեան աչխա-տանքները իրենց աւարտին հասնե-լով, Հոկտ. 20ին կատարուեցաւ բացման հանդիսութիւնը, նախա-գահութեամբ Ներսէս Պետրոս Ժ.Թ. Թարմունի կաթողիկոս պատրիար-քին։

Իբրեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կա-թողիկոսութեան Անթիլիասի դպ-րեվանքի չրջանաւարտը, դիս յատ-կապէս կը հետաքրքրէր Զմմառու դպրեվանքին պատմութիւնը, ան-ցած ուղին, ուսումնական կեանքը, աչակերտներու թիւը եւ այլ տեղե-կութիւններ հաստատութեան գոր-ծունէութեան մասին։ Տեսուչ վար-դապետին հետ կը չրջինք դասարան-ները, նչխարանները, սեղանատու-նը, խոհանոցը, գրադարանը, ըն-թերցարանը, որոնք բոլորն ալ ար-դիական սարքաւորումներով օժտը-ուած են, ստեղծելով նորընծայ սա-ներուն համար կեանքի եւ աչխա-տանքի լաւագոյն պայմաններ ու մթնոլորտ։

Հ. Գէորգ վարդապետ ինծի կը նուիրէ դպրեվանքի «Կանչ հրեչ-տակապետին» տիտղոսով պաչտօ-նաթերթի 2002–2005 տարիներու թիւերը, որոչ գաղափար մը ունե-նալու համար նորընծաներու գոր-ծունէութեան եւ դպրեվանքին մէջ տարուող աչխատանքներուն մա-սին։

Խոստանալով առանձին յօդուա-ծով մը անդրադառնալ պաչտօնա-թերթի բովանդակութեան, ստորեւ ընթերցողներուն կ'ուզեմ ներկա-յացնել Զմմառու նորընծայարան – դպրեվանքին պատմութիւնը, օգ-տուելով նորընծայ Յովհաննէս Թահհանի կատարած ուսումնասի-րութենէն, որ հրատարակուած է թերթին 2005ի թիւին մէջ։

Զմմառու նորընծայարանը հիմ-նուած է Միքայէլ Պետրոս Գ. կա-թողիկոսին օրով՝ 1774ին, համեստ պայմաններով, ունենալով 19 ա-չակերտներ։ Գրիգոր Պետրոս Ե. կաթողիկոսին օրով, չնորհիւ Մատ-թէոս երկու բարերարներու՝ Միք-այէլ Աղա Բաբումեանի եւ Եղ-ուարդ Աղա Ռաֆայէլեանի նուի-րատուութեան, 1791ին կառուց-ուած է դպրեվանքի յատուկ չէնք մը՝ Զմմառու վանքին հարաւը, երկու սրահներով, 20 սենեակներով եւ 2 ուսումնարաններով։ Դպրեվանքին այս նոր չէնքը նուիրուած է Ս. Մի-քայէլ հրեչտակապետին, ի յիչատակ Միքայէլ Աղա Բաբումեան բարերարի անուան։

Նորընծայարանը նոր թափ ստա-ցած է չնորհիւ Զմմառու միաբան-ներուն եւ յատկապէս Գերպ. Անդ-րէաս Աղեքսանդրեան մեծաւորին օրով (1880–1909)։ Ուսումնական ծրագիրը աւելի ճոխացած է եւ չէն-քին կցուած են ներքնայարկ եւ վեր-նայարկ ընդարձակ երկու սենեակ-ներ, բարելաւելով աչակերտներու ապրուստի պայմանները։ 1897ին արդէն աչակերտներու թիւը հասած է 35ի եւ այսպէս չարունակուած է մինչեւ Ա. Աչխարհամարտը։

1918ի տնտեսական տագնապին հետեւանքով նորընծայարանը վակ-ուած է մինչեւ 1922 Թուականը եւ վերաբացուած՝ 7 աչակերտներով, չնորհիւ Կանոնիկոս Մանեար Փը-րանսացի վարդապետին նիւթական օժանդակութեան։ Նոյն տարուան Դեկտեմբերին նորընծանեչուն թիւը հասած է 35ի։

1926–1935 նորընծայարանը փո-խադրուած է Պէյրութ եւ աչակեր-ները յաճախած են Յիսուսեաններու Սէն Ժոզէֆ համալսարանը։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԱՆԻՒ ԸՂՁԱԼՈՒ ՏԱՐԵՑՆՈՂ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒՄԸ

Ց. ՊԱԼԵԱՆ

Ընդհանրապէս հայկական ըս-փիւռքի եւ մասնաւորաբար անոր ղեկավարման մասնակցողներուն համար յաճախ գործածած եմ կառ-քին հինգերորդ անիւը ըլլալու տըս-րեցնող, աւելի ճիշդ՝ հարա-ֆիրիի նմանող մանր քաղքենիական իրա-րանցումը, զոր կարելի է սահմանել հայրենասիրական զբօսաչրջութեան առթած ինքնագոհութեամբ։ Լաւ պիտի ըլլար որ եկեղեցական – կրօ-նական եւ քաղաքական առաջնոր-դութիւնները երբեմն խօսէին ազգի աւելի քան կէսի համրանքով զոյա-ցած Սփիւռքի ապագայի մասին, ապագայ մը՝ որ խեղդամահ չըլլայ աթոռ-աթոռակի եւ ծափահարուե-լու համար կատարուող բարեսիրու-թեան մէջ։ Վիգէն Խեչումեանի զոյգ դիրքերը, Գիրք Լիճելուքեան եւ Գիրք Մահտման լոյս կրնան սփռել մեր անմիջական ներկային եւ մա-նաւանդ ապագային վրայ։

Կարծէք զինաթափ եղած ենք՝ ինչ կը վերաբերի Սփիւռքի տեւելու մաքառման եւ լինելութեան, որ չըլլան ձեւական։ Սփիւռքը պարպը-ւած է հեռանկար ունենալէ։ Այս կացութիւնը ինծի կը յիչեցնէ Ֆը-րանսայի արտաքին գործոց նախա-րարի մը ելոյթը, Փարիզի հռչակա-ւոր Թրոֆատէրօ հրապարակին վը-րայ, երբ ներկայ ցուցարարներուն յայտարարեց որ Հայաստանի կա-ռավարութիւնը պահանջ չունի Թուրքիայէն, դուք ի՞նչ եւ ինչո՞ւ կը պահանջէք։ Ֆրանսացի նախա-րարին այս խօսքը այդ օրերուն, եւ այսօր, բնորոչ գնահատումն է մեր ազգային տեղատուական քաղաքա-կանութեան ընդհանրապէս, եւ ըս-փիւռքի լուծարքին՝ անմիջական կամ ոչ-հեռաւոր ապագային։ Հա-յապահպանութեան դեր մը վերապահ-ւած է Սփիւռքի, այնքան առեն որ այդ դերը կրնայ խաղալ, դեր՝ որ չանհանգստացներ, բաւարարու-թիւն կու տայ տեղայնական եւ մանր քաղքենիական փառասիրու-թիւններու, մերուած ըլլալ փաս-տելու համար աթոռակներու տի-րացման հետապնդման, սա կամ նա կարեւոր համարուած անճնաւորու-թեան ձեռքը թօթվելու, եւ եթէ այդ սիռուի հետաքրքրէր՝ էվերեստ կամ Արարատ բարձրացած կ'ըլ-լանք։ Այս է հարա-ֆիրիի ընող նոր ջոջականութեան հրամցուցած պատկերը։

*Այս անփառունակ կացութեան վերլուծումը չի կատարուիր ըս-փիւռքի մէջ, քանի որ ազգային ի-րաւ բովանդակութեան մաչումը, ազդի կէս չերտը կը վերածէ հա-մայնքի, ուր պատչաճեցումը կը համարուի յառաջդիմութիւն, եւ համայնքը պահելու համար առա-ջարկողներ չեն պակսիր որ չարա-կանները երգուին բաբելական բոլոր լեզուներով։ Եւ այս կարգի բաներ։ Տեղայնական այս աւեր գործող մը-տայնութիւնը կը մչակուի համայն-քային էսքէպիշմըներին կողմէ, որ ընդհանրապէս ազգային մչակոյթէ եւ պատմութենէ բխած բովանդա-կութիւն չունի, ազգային ժառան-գութիւնը խորթ է իրեն, բախտա-ւոր պարագային կը տեւեն ընտա-նեկան յիչատակներ եւ կամ բովան-դակութենէ հեռուհեռ պարպուող կարգախօսներ։ Սփիւռքի այս էս-քէպիշմըները հայերէն գիր-գրա-կանութեան անհաղորդ է այլեւս, կամ հեռուհեռ կը դառնայ անհա-ղորդ, եւ այլազան բայց ապահովա-բար ապազգային տրամաբանու-թեամբ, ոչ ոք կը յայտարարէ որ ազգային տեսակէտէ անբովանդակ եւ անմչակոյթ տրամաբանութեամբ ազգին կառքը կարելի չէ տեղ հաս-ցընել, առաջնորդել։ Այս պայման-ներուն մէջ, բնական կը դառնայ հինգերորդ անիւի դեր տալու, դեր ստանձնելու եւ անով բաւարարուե-լու տրբութիւնը։ Այս նուազագոյ-նի քաղաքականութիւնը – եթէ այս բառը դեռ իմաստ մը ունի –, կը քաջալերուի Հայաստանէն, գանա-զան բնոյթի չահախնդրութիւննե-րով։ Իսկ էսքէպիշմընքը, աւելի-ն հեռանկարը չունի այլեւս, երե-ւելիական մարմաջը կը փոխարինէ մնացեալը։ Հետեւանքը կ'ըլլայ այն որ ղեկավարումը կը փոխարինուի քարոզչութեամբ, ազգային յանձ-նառութիւնը՝ հայասիրութեամբ՝ դուրսէն դիտող օտարի պէս, ազգը՝ համայնքով եւ համայնքը, իր կար-գին, հեռուհեռ կը դառնայ ծա-գումով Հայերու անորոչ դիմագի-ծով աւիւատներու անորոչ դիմագի-ծով հետզհետէ փոքրացող համա-խմբում։

Այս հարցերը ո՞ւր եւ ե՞րբ կը քննուին։ Ո՞ւր եւ ե՞րբ պիտի քննու-ին։ Որո՞նց կողմէ պիտի քննուին։ Պիտի քննուի՞ն խորքով թէ՝ զբօ-սաչրջիկներու հաճոյք պատճառող հրավառութեամբ։

Փակագիծ մը կ'ուզեմ բանալ։ Ծանօթ երկրի մը մէջ, երբ կրթա-կան համակարգին մէջ բարեկար-գումի ուզած են ձեռնարկել, որո-չած են ուսուցիչները արժեւորման

քննութեան ենթարկել: Օրուան ա-
նանդական ղեկավարներուն մէկուն
կարգադրութեամբ պաշտօնի կոչ-
ւած ուսուցիչ մը, իր փչերը հա-
ւաքած կը վազէ իր պաշտպանին
մօտ, ըսելով որ ինք նման քննու-
թեան երբէք ներկայանայ, կը ձախո-
ղի: Այդ ղեկավարը կ'ըսէ թէ մտա-
հոգուելու պէտք չունի: Քանի մը
օր ետք նամակ մը կը ստանայ ուր
կ'ըսուի թէ ինք նշանակուած է
բարեկարգումի քննիչ... Դիպուկ
օրինակ մը՝ զոր աչքի առջէ պէտք
է ունենալ երբ ազգային տեսանկիւ-
նէ անբովանդակ յաճախ ինքնակոչ
էսքէպիւշմընքը կը փորձենք գնա-
հատել:

Եթէ էսքէպլիշմընքն է էական
հարցերը քննողը, ազգային հեռա-
նկարներու իրականացման յառաջ-
դիմութիւն ակնկալել անհեթեթու-
թիւն է, քանի որ անբովանդակ տը-
րամաբանութենէն կը ծնի միայն
ընդարմացումը, որ կ'առաջնորդէ
լուծարքի: Այս աւեր յառաջացնող
կացութեան քննադատութիւնը ըստ
արժանւոյն չի կատարուիր՝ չհաս-
տովանուող չահախնդրութիւննե-
րով եւ փառասիրութիւններով:
Ի՞նչ դեր, ի՞նչ ապագայ կը նախա-
տեսուի ազգի կէս Սփիւռքին հա-
մար: Զայն նկատի պիտի ունենանք
որպէս իրա՞ւ կէս, ոչ-ձեւական,
ոչ-ամբոխավարական, ոչ-երեւե-
լիական, ոչ-չահակցական, թէ պի-
տի եզրակացնենք ըսելով՝ ինձմէ
եաք ջրհեղեղ: Այս խորհրդածու-
թիւնները հարկ է բանալ ներազգա-
յին կեանքի բոլոր երեսներուն վը-
րայ, կրօնական, միութենական,
կրթական, գրական, արուեստի,
քաղաքական, կուսակցական, եւ
այլն: Օտարալեզու հայածնունդ
գրողի կամ երգիչի գնահատումը եւ
պանծացումը, բացի աժան քարոզ-
չութենէ եւ գաղթականի դեռ յա-
մեցող բարդոյթներու բերուած,
բալասանէ, ի՞նչ կը բերեն ազգի
ոտկայու եւ տեւելու ուժականու-
թեան, բացի գէշ օրինակէ:

Եթէ ցորենը որոմէն զատելու ճի-
գը այսօր չընենք, վաղը ուշ կ'ըլ-
լայ, եւ այն ատեն ոչ միայն թա-
գաւորը մերկ կ'ըլլայ, այլ բոլորս
կ'ըլլանք մերկ, ու ոչ ոք կ'ուզէ տես-
նել միւսին մերկութիւնը, որպէսզի
չանհանգստանայ եւ չանհանգստա-
ցընէ:

Եթէ Սփիւռքը չուզէ գոհանալ
կառքի հինգերորդ անիւը ըլլալու
անչահ դերէն, ինչպէ՞ս ինքզինք
պիտի սահմանէ ազգի ընդհանուր
լինելութեան ճանապարհին: Այս
մասին առաջադրանք ունի՞ն այսօր
սփիւռքեան գունագեղ էսքէպլիշ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԱԾ ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգային ժողովի բոլոր խմբակ-
ցութիւնները ու խումբերը Փետրը-
ւար 8ին ընդունած են Հ. Տինքի ըս-
պանութիւնը դատապարտող յայ-
տարարութիւն մը: Հայ լրագրողը
Թիւրքիա առած արարքը խօսքի ազա-
տութիւն, մարդու իրաւունքներու
եւ հայ համայնքին ներկայացուցչին
դէմ ոճիր նկատելէ եաք երեսփո-
խանները կը չեշտեն.

«Այս սպանութիւնը եւս մէկ ան-
գամ փաստեց այն իրողութիւնը, որ
երկու ժողովուրդների փոխվստա-
հութեան մթնոլորտի ստեղծման
համար հրատապ է դառնում Թուր-
քիայի իշխանութիւնների կողմից
սեփական պատմութեան հետ հաշ-
տուելու եւ 1915 թուականի Հայոց
ցեղասպանութեան փաստը ճանաչե-
լու, ինչպէս նաեւ ազատ խօսքը ոտ-
նահարող եւ նմանատիպ դրսեւո-
րումները հնարաւոր դարձնող Քը-
րէական օրէնսգրքի 301րդ յօդուա-
ծը վերացնելու միջազգային հան-
րութեան պահանջի կատարումը»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՐԳԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Երկրաբաղաբական – բաղաբակրթական ակնարկ)

*
**

ԹՈՒՐՔԻԱ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ԶԻԿԶԱԿՆԵՐ

ԼԵՒՈՆ ՇԻՐԻՆԵԱՆ

Երեւան 2006

մբնքները: Ինչպէ՞ս կրնան բացուիլ
այս իրականութիւններուն վրայ,
ատա՞կ են այդ բացուելու յանդըգ-
նութեան:

Կարելի՞ է բաւարարուիլ քարոզ-
չական չղարչով, որ այսօրուան մեր
ամէնօրեայ հացն է, որ չի նպաստեր
տոկալու եւ տեւելու յանդգնու-
թեան:

Ց. Պ.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՊԱԳԱՆ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԸ

«Ճերուզալէմ փոստ»ի մէջ լոյս
տեսած յօդուած մը Եւրոպայի խո-
ւամացումին ահազանգը կը հնչեցնէ
բաւական ուժգնօրէն: Հեղինակը՝
Մ. Ֆրոյնտ կը թելադրէ աճապարել
բոլոր անոնց որոնք Փարիզն ու Հը-
ռոմը կ'ուզեն տեսնել. համոզուած է
որ կարճ ատենէն այսօր արեւմտեան
Եւրոպա կոչուածը իսլամական աշ-
խարհին մէկ անկիւնին պիտի վե-
րածուի Ամերիկացիներու, Իսրայէ-
լացիներու եւ Հրեաներու համար
հիւրընկալութեան նուազագոյն աս-
տիճանով մը: Անհաճոյ այս եզրա-
կացութիւնը անխուսափելի է, նը-
կատի առած Եւրոպայի ժողովըր-
դագրական պատկերը:

Հրապարակուած տեղեկագիրները
կ'ըսեն թէ Եւրոպայի մէջ ծնունդնե-
րու համեմատութիւնները տեւական
անկում կ'արձանագրեն եւ ընտա-
նիքները կը պզտիկնան: Եւրոպա-
կան միութեան երկիրներուն մէջինը
ամէն մէկ կնոջ համար երկու զա-
ւակէն նուազ է մինչ որպէսզի ընկե-
րութեան մը թիւը կայուն մնայ,
անհրաժեշտ է որ ծնունդներու տո-
կոսը ամէն ընտանիքի համար 2.1
զաւակի հաւասար ըլլայ: Եթէ բա-
ցառուին զանգուածային ներգաղթ-
ները, այդ տոկոսէն նուազ ծնունդ-
ներով բացարձակ անկում կ'արձա-
նագրուի:

Եւրոպական խորհուրդին ժողո-
վըրդագրութեան Սպիտակ գիրքը
2004ին կը գրէր. «2003ին ամբողջ
Եւրոպայի մէջ մահերու թիւը ծը-
նունդներէն աւելի եղած է: 1990ին
Գերմանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Հունա-
գարիոյ մէջ ժողովրդագրական
բնական աճը ժխտական արդիւնքի
յանգած էր: 2002ին ատիկա պատ-
գան էր 15 երկրի»: Անցեալ տարի
վիճակագրութիւնները ցոյց տը-
ւած են որ Գերմանացիներու 30%ը
զաւակ չէ ունեցած: Այս տուեալնե-
րուն փոխարէն, նշուած երկիրնե-
րուն մահմետականները ուշադրու-
թիւն կը գրաւեն իրենց բազմածնու-
թեամբ:

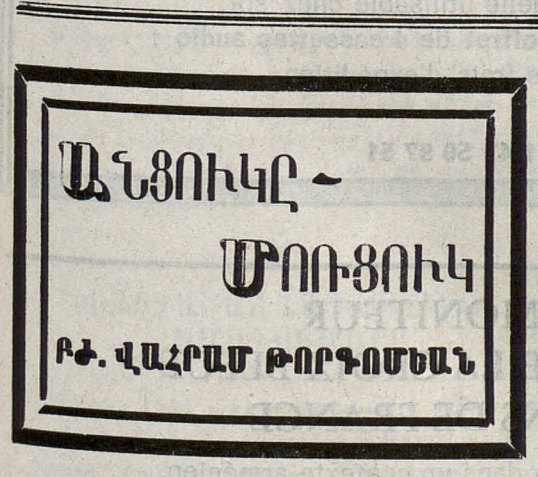
Գանատացի լրագրող մը «Ատան-
ձին Ամերիկան» հատորին մէջ կ'ը-
սէ. «Ռոթերտամի իսլամ բնակչու-
թեան տոկոսը որքա՞ն է. 40%: Պել-
ժիոյ մէջ ամէնէն տարածուն արա-
կան անունը ի՞նչ է. Մոհամմէտ:
Ամսթերտամի՞ մէջ. Մոհամմէտ:
Շուէյտի Մալմէօ՞ քաղաքին մէջ.
Մոհամմէտ»: 2006 Դեկտեմբերին
Լոնտոնի «Տէյլի Թելէկրաֆ»ը նոյն
անունին համար կ'ըսէր թէ Անգլիոյ
եւ Կալլէսի մէջ ան ձորձէն աւելի
յաճախադէպ էր: Ցեսոյ բրիտանա-
կան լռելեայն ակնարկութեամբ մը
կ'աւելցնէր. «Երեւոյթը կը ցոլացնէ
բնակչութեան ցեղային բազմա-
տարրութիւնը»:

Իսրայէլացի լրագրողին ուշադ-
րութենէն վրիպած չէ որ այդ բազ-
մատարրութիւնը կը չեշտուի, ո՛չ
աւանդական Եւրոպային նպաս-
տաւոր թափով մը: Ամէն մարդ
կ'ընդունի որ մահմետականութիւնը
Եւրոպայի մէջ ամէնէն արագօրէն
ծաւալող կրօնքն է, չնորհիւ ծը-
նունդներու բարձր տոկոսի տէր
ներգաղթողներու: Երկրամասին
մահմետական բնակչութիւնը որ
այսօր 20 միլիոն է, մինչեւ 2025
թուականը չատ հաւանաբար պիտի
կրկնապատկուի: Եւ ինչպէս կ'ըսէ
Պ. Պաուըը «Մինչ Եւրոպան կը քը-
նանար» գիրքին մէջ, արեւմտեան
Եւրոպայի երկիրներուն մեծ մասին
մէջ երախաներու 16-20%ը մահմե-
տական է: Մէկ-երկու սերունդ եաք
եւրոպական չատ երկիրներու բնակ-
չութիւնը մեծամասնութեամբ մահ-
մետական պիտի ըլլայ:

Իսրայէլացի լրագրողին այս հե-
ռանկարին առջեւ գլխաւոր մտահո-
գութիւնը այն է որ օրէ օր աւելի
իսլամացող Եւրոպա մը աւելի թըշ-
նամական կեցուածք պիտի ունենայ
Իսրայէլի եւ ԱՄՆ-ու դէմ: Նոյնիսկ
եթէ եւրոպական կառավարութիւն-
ները յաջողին այս ընթացքին ուղ-
ղութիւնը փոխել, ինչ որ չատ հա-
ւանական չէ թուիր, տարիներ
պէտք է որպէսզի փոփոխութեան
արդիւնքը տեսանելի ըլլայ: Ան
համոզուած է որ աշխարհին ճանչ-
ցած Եւրոպան անցեալին կը պատ-
կանի այլեւս. անոր դէմքը արագօ-
րէն կը փոխուի, փոխելով երկրա-
մասին ընկերային եւ քաղաքական
բաղադրութիւնը:

Ֆրոյնտ կ'եզրակացնէ. «Եթէ
իսկապէս կ'ուզէք մօտէն դիտել էյ-
ֆէլի աշտարակը, խորհուրդ կու
տամ որ չատ չանտանաք: Մինչեւ որ
որոշէք, աշտարակին տեղ մինարէ
մը կրնաք գտնել»...

ՔԱՂՀԱՆ

Քահանան ու պսակելիները դէպի պան-
դոկ մը յառաջանալու թո՛ղ ըլլան, բայց
լուրը կայծակի արագութեամբ կը տա-
րածուի Մարսէյլի հայութեան մէջ ու կը
հասնի ականջը կովկասահայ նշանաւոր
վաճառական ու պատուաւոր Հայ, պա-
րոն Շխեանցի, որ նոյնհետայն կ'որոշէ՝
Սանճաքճեան ամոլները հիւրընկալել, եւ
անոնց պսակադրութեան հանդէսը կա-
տարել տալ իր տունին մէջ իր իսկ կնքա-
հայրութեամբը:

Պարոն Շխեանց կը հրաւիրէ իր քոյ
տոքթ. Սանճաքճեանը, իրեն կը հաղորդէ
իր փափաք-որոշումը, որուն չի կրնար
հակառակիլ Սանճաքճեան, ու պսակը կը
կատարուի Շխեանցի բնակարանին մէջ
խիստ փառաւոր կերպով ու Շխեանցի
խանդավառութեամբ:

Նորապսակ Տէր եւ Տիկին Սանճաք-
ճեան իրենց մեղրալուսինը փարիզ կու
գան անցընել, բայց պսակադիր քահա-
նան կը պահուի, վար կը դրուի Մար-
սէյլ. ու յաջորդ Կիրակի օրը Շխեանց
պատարագ մատուցանել կու տայ Տէր
Սահակին, որ "օծեալ վէմ" ունէր հետը
եւ եկեղեցական զգեստ:

*
**

Տէր Սահակ կ'ուզէ Պոլիս վերադառնալ,
բայց Շխեանց չի թողուր. կը հրաւիրէ
մարսիլիաբնակ ուրիշ Հայեր, եւ Միր-
զոյեանց, Սէլեան, Թիւրապեան անձե-
րու հետ համաձայնելով, կ'որոշէ մատու-
ցը հաստատել Մարսիլիոյ մէջ, ու առանց
ժամանակ կորսնցնելու կը դրէ Պոլիս
Ներսէս Պատրիարքին, որպէս զի արտօ-
նէ Տէր Սահակին քահանայագործել,
իբրեւ հոգեւոր հովիւ Մարսիլիոյ հա-
յութեան:

Պատրիարքական պաշտօնագիրը չու-
շանար. Տէր Սահակ կը կարգուի պաշ-
տօնական հովիւ, կը բացուի մատուռը
հանդիսաւոր արարողութեամբ. մատու-
ռին տեղը կ'ըլլայ առժամայն՝ 13 ռիւ տը
լ'Օռմօ, Մարսէյլ, անփառունակ, պար-
զունակ սրահ մը, որ տակաւին կ'ըլլայ
չուտով կեդրոն՝ Մարսիլիա եկող, անկէ
անցնող-դացող Հայերու:

*
**

Եւ այսպէս տոքթ. Սանճաքճեան բը-
ժիշկ բարեկամիս ամուսնութիւնը 1881ին
կը դնէր սկիզբը Մարսիլիոյ հայկական
մատուռին, որ իմ սրտին կը պատճառէր
անպատում բերկրանք, քանի որ ամիս-
ներ առաջ Հայկազեան Ուսումնասիրաց
ընկերութեան ընթերցարանին բացման
ճառին մէջ փափաք յայտնած էի, որ
հայ եկեղեցի ալ հաստատուէր Ֆրան-
սահայ գաղութին գիրկը:

Տէր Սահակ Իւթիւճեան որ տարիներով
հովուեց Մարսիլիոյ հայութիւնը, բայց
տարին մէկ երկու անգամ կ'այցելէր Փա-
րիզ, յատուկ հրաւէրովը Տէր եւ Տիկին
Գէորգ պէյ Երամեաններուն, ու պատարագ
կը մատուցանէր:

Առաջին պատարագին համար ռիւ տը
լա վիֆթուառի բողոքականներու եկե-
ղեցին վարձուեցաւ: Ես սարկաւագու-
թիւն ըրի. տոքթ. Սանճաքճեան որ դե-
ղեցիկ կերպով երգել գիտէր, ճայնուու-
թիւն ըրաւ, ուրիշ մէկ երկու երի-
տասարդներու հետ: Բոլոր Հայերը ներ-
կայ եղան այս պատարագին եւ գոհ մեկ-
նեցան:

Բայց ես անցնիմ իմ դասերուս, բժըշ-
կութեանս:

*
**

Վերսկսած էի իբր էքսթերն տէ զ'Օփի-
թօ չարունակել Միտի հիւանդանոցին
պաշտօնս, զոր առժամաբար յանձնած
էի, ինչպէս ըսած եմ, Շէրպէթեան բա-
րեկամիս, երբ Պոլիս գացի. նոյն այս
պաշտօնս վարելով հանդերձ, սկսայ յա-
ճախել էքսթերններու յատուկ Ամֆի-
թէաթր տ'անաթոմի հատատութիւնը
ու հոն սորվիլ, տիսէքսիոն (մարմնահեր-
ձութիւն): Շատ օգտուեցայ այստեղի
ունեցած գրաղումներէս. քալ ուսայ
անաթոմի այստեղ, որ Գրամար կը կոչ-
ւի, եւ ուր չարաթը երկու անգամ փրոֆ.
Թիյօ անուանի վիրաբոյժը կու գար անա-
թոմի թոփոկրաֆիէի գեղեցիկ դասերը
կու տար:

(Շար. 165)

ՄԻԼԱՆՕ.–

Երանուհի Բամպակեան, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Բամպակեան, զաւակներն ու թոռները

եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, տապրօղ, հօրեղբօր, մեծ-հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՀՐԱՆՏ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 14ին, 100 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Փետրուար 17, ժամը 14ին Միլանոյի Սուրբ Քառասուն Մանկունք եկեղեցին:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս որպէս այդ նկատել:

(Շար. Ա. էջէն)

ազարակ"ն է, պատրաստուած՝ Ա. Աբրանի նոյնանուն վէպէն: Յուցադրութենէն ետք ներկայ թուրք լրագրողներ դժգոհութիւն յայտնած են թէ բեմադիրները անաչառ չեն եղած: Երկրորդը քիւրտ բեմադիր Հ. Սալէէմի մէկ գործն է. "Տոլ": Ան ալ նիւթ առած է թրքական բանակը որ անհատնում խժդժութիւններու կ'ենթարկէ քիւրտ գիւղացիները: Երրորդ ֆիլմը՝ "Թաքվա" Պոլսոյ մէջ աղանդներու կազմաւորումը դրած է լուսարձակի տակ: Բեմադիրը թուրք մըն է. Էօզէր Գըզըլթան:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Ընկերվարական կուսակցութեան ազգային քարտուղարը՝ Էրիք Պէսոն որու յանձնուած էր տնտեսութիւնը, անակնկալօրէն իր հրաժարականը տըւած է Փետր. 14ին, առանց ճշդելու իր դրդապատճառները: Կը թուի թէ այդ հրաժարումը կապ ունի Սեկոլէն Ռուայալի ներկայացուցած 100 առաջարկներու նիւթական արժեւորումին հետ, քայց Պէսոն ճշդած է որ ոչ ոքի քով պիտի արտայայտուի, չեչտելով սակայն թէ իր հրաժարումը կապ չունի Ս. Ռուայալի ուխտին "գին"ին հետ: Այնուամենայնիւ, ծանր հարուած մըն է Ս. Ռուայալի ընտրապայքարին համար, մանաւանդ որ նոյն առաւօտը ծանր բախում մը ունեցած է Ժր. Հոլանտի հետ, Ս. Ռուայալի նիւթական կողմին պատճառաւ: Պէսոն մօտ է Լ. Ժոսփէնի:

ՔԱՐԻԻՂի ԹՈԹԱԼ ընկերութիւնը անախընթաց չահ մը արձանագրած է 2006-ին, ինչ որ բաւական բանավէճի դուռ բացած է, մանաւանդ այս ընտրական շրջանին: Արդարեւ չահը հասած է 12,6 միլիառ եւրոյի, ինչ որ կը բացատրուի քարիւղի գինին յաւելումով, բայց առիթ կու տայ խիստ քննադատութիւններու եւ բացառիկ տուրքի մը պահանջին: Կը պարզուի նաեւ որ ինչ որ "տաղնապ" մկրտուած էր բոլորին համար, հեռու է տաղնապ մը ըլլալէ: Թոթալի նոր տնօրէնը – նախագահը կը բացատրէ որ ընկերութիւնը պարտի յարմարիլ ժամանակին: Եւ այս չահը տեղի կ'ունենայ երբ տեղի կ'ունենայ էրիքայի դատավարութիւնը, ուր Թոթալ կ'ուրանայ որեւէ պատասխանատուութիւն:

ԳԱՆՆի մէջ (Ծովային Ալպեաններ) Փետր. 15ին բացուեցաւ Ֆրանսա – Աֆրիկէ ժողովը, որ վերջինն է Շիրաքի համար: 53 հրաւիրեալներու վրայ միայն 32 երկիրներ պատասխանած են հրաւէրին: Կարգ մը հարցեր կան որոնք կը խանգարեն Ֆրանսայի եւ Աֆրիկէի հաշտ յարաբերութիւնները, ինչպէս ճիպուտիի հարցը կամ Ռուանտայի ցեղասպանութիւնը:

ԹԻՒՐՔՄԷՆԻՍՏԱՆի նախագահ ընտրուեցաւ, ինչպէս կ'ակնկալուէր, փոխանցման չրջանի ղեկավարը Նիազովի մահէն ետք, Գուրբանգուլի Բերդիմուխամեդով, 49 տարեկան, որ վճռած է երկիրը առաջնորդել դէպի ժողովրդավարութիւն: Հինգ մրցակից ունէր, բայց եւ այնպէս ստացաւ ձայներու 89%ը:

ՊԼՅՐՈՒԹի Նահատակներու հրապարակը լեփ լեցուն էր Փետր. 14ին ոգեկոչելու համար Հարիրիի սպանութեան Բ. տարելիցը, հակառակ նախորդ օրուան կրկնակ ռճրափորձերուն, այլ խօսքով՝ ժողովուրդը աստպարէզ կը կարդար Սուրիոյ: Համախմբուած բազմութիւնը մէկ միլիոնէ աւելի կը նկատուի եւ մանկակ-

ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄՈՆԹՐԻՕԼ.– Պ. Անարէ Եսիփեան 50 Եւրօ:

arménie mon amie

AGENDA

SEPIA Quartet

Vahram Zaryan et le Théâtre suspendu présentent **SEPIA Quartet** ou l'incroyable Odysée de trois vieux loups de scène les **20** et **21 février** à **21h** au Lavoir Moderne Parisien, 35 rue Léon, 75018 Paris.
Contact: Vahram Zaryan : 06 65 66 44 68
(V. Zaryan est né à Spitak en 1981, formé au Conservatoire d'Erevan, il a suivi dès 2002 l'Ecole de mime Marcel Marceau, dont est diplômé d'Etat en 2005).

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

La GALERIE
LE MINOTAURE
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris
en collaboration
avec la Galerie **Le Gaillard**
expose des œuvres abstraites
de 1925 à 1930 de
Léon TUTUNDJIAN
Artiste arménien
(collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)
Léon Tutundjian,
«Abstraction 1925-1930»
Du 1er février au 10 mars

PARADJ ANOV
LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure
des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais
75006 Paris

***

Aivazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin,
Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

***

EXPOSITION SARIAN
A ISSY
Du 1er février au 31 mars
au Musée français de la Carte à jouer
16 rue Auguste Gervais —
Issy-les-Moulineaux

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ցողները եկած էին ամէն կողմէ, յաճախ հեռուստան:

ԻՐԱՆի Փետր. 14ի ոճրափորձը Զահեստան, լուրջ մտահոգութիւն պատճառած է երկրին մէջ, ուր քաղաքացիական պատերազմի վախ կայ: Սպարքին տէր եղած է սիւննի խմբակ մը եւ զոհերն են Ցեղափոխութեան պահակները: Ինչ կը վերաբերի սիւննի խմբակին, կիսապաշտօնական Ֆարս գործակալութեան համաձայն թալիպաններու մօտ խումբ մըն է:

LE
Centre Culturel
SAINT MESROB
à PARIS
présente
le jeudi 22 février à 20h45
SAINT BLAISE,
EVEQUE DE SEBASTE
Un Saint d'Arménie en Occident
CONFERENCE donnée par
Armand TCHOUHADJIAN
Vente et dédicace du livre
10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
— Entrée libre . Cocktail —

LA
Maison de la Culture
Arménienne
d'Alfortville
vous donne rendez-vous
pour l'édition spéciale
de son Salon du livre arménien
«ARMEN'LIVRES»
Du 22 au 28 mars
au Pôle Culturel d'Alfortville

***

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆԸ
ձեզի հետ կը ժամադրուի յատուկ "ԱՐՄԷՆԳԻՐՔ" հայ գիրքի տօնավաճառին՝
Մարտ 22 – 28ին
Ալֆորվիլի նորակառոյց Մշակոյթի կեդրոնին մէջ

U.C.F.A.F.

ASSEMBLEE GENERALE
ANNUELLE
DE L'UCFAF
Samedi 24 février à 16 heures
En présence de M. le Professeur
JEAN-PIERRE MAHE
Membre de l'Institut
Président d'Honneur de l'UCFAF

□

Le **Ciné-Club «Ruben Mamoulian»**
projettera le film
SARDARABAD
Concert live d'Ara GUEVORGUIAN

6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**

Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta :** 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie :** 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig :** 04. 91. 77. 87. 31

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones
NOUVELLE SESSION : 24 février — 16 juin 2007
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition
Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous avez le goût de l'animation dans un contexte arménien.
Vous aimez les enfants.

Vous êtes titulaire du BAFA ou même si vous ne l'êtes pas.

Rejoignez notre équipe d'animation des séjours de l'été 2007 pour :
— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura;
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17-18
SAMEDI-DIMANCHE
17-18 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·645 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·645

ՀՌՈՄ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ ՄԸ

Հռոմի մէջ «Թուրքիա՝ 7000 տարուան պատմութիւն» խորագրուած ցուցահանդէս մը բացուած է որ կը տեւէ մինչեւ Մարտ 31: Ներկայացուած են գոհարեղէն, քանդակագործութիւն, արձաններ, եւլն.: Բաներ որոնք կրնան եօթը հազար տարուան պատմութեան մը վկաները ըլլալ: «Սթամփա» օրաթերթը արձագանգ եղած է Հռոմի հայութեան դրաւոր հաղորդակցութեան որ ղրկուած է Հանրապետութեան նախագահին: Իրենց նամակին մէջ Հայերը հարց կու տան թէ որո՞ւն պատմութիւնն է 7000 տարուան այդ պատմութիւնը, քանի որ Թուրքերը միայն ԺԱ. դարու վերջերը հասած են ներկայիս իրենց գտնուած շրջանը եւ թէ թրքական արդի պետութիւնը կը մերժէ Օսմանեան կայսրութեան ժառանգորդը նկատուիլ: Հակազդեցութեան երկրորդ պատճառ մը այն է որ ո՛չ ցուցանմոյշներուն, ո՛չ ալ katalogին մէջ Հայերու (նաեւ Յոյներու, Քիւրտերու) մասին ոչ մէկ խօսք կայ եւ գրութիւններուն մէջ կը վիտան սխալներ, զանցառումներ:

Ցուցահանդէսին պատասխանատուն պատասխանած է թէ ցուցահանդէսը ոչ մէկ սխալ ու զանցառում ունի եւ թէ նմոյշներու ընտրութիւնը կատարուած է տրամադրելի վայրը նկատի առնելով: Այսուհանդերձ, աւելցուցած է թէ յառաջիկային Նափոլի փոխադրուելիք ցուցահանդէսը հայկական նմոյշներով պիտի լրացնեն:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՀԱՅ ՍՊԱՅ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Փետր· 14ին ազրբեջանական կրակոցներէն սպաննուած է հայ սպայ մը՝ երեւանդ Պաշիկեան: Ան կուրծքէն վիրաւորուած է Նոյեմբերեանի հայեւազրբեջանական սահմանապահին վրայ ու անմիջապէս մահացած:

*
**

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՏԻՍՓՈՅԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի «Ռըլաքս» տիսքօ-ակումբին մէջ Փետր· 15ին երկու հոգի սպաննուած է: Ցեմբիլօրէյին հոն հնչած կրակոցներուն վրայ ահազանգ տրուած է եւ ոստիկանութիւնը դէպքին վայրը փութացած: Գտած են Արտաշ Համբարձումեանի եւ Մհեր Պօղոսեանի դիակները:

ԱՄՆ-Ը, ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Թուրքիոյ Սպայակոյտի նախագահը որ արտաքին գործերու նախարարէն անմիջապէս ետք Ուաշինկթըն գացած է, սկսեալ փոխ նախագահ Շէյնէի հետ ունեցած հանդիպումէն, ամէն առիթով սեղան բերած է Ցեղասպանութեան այդ երկրին կողմէ ճանաչումի հարցը: Այսուհանդերձ, թրքական մամուլին հրապարակագիրները այն տպաւորութիւնը կը գործեն թէ Պիւշիւքանըթի սպառած զօրակցութիւնը չէ գտած: Պատասխանելով լրագրողներու, ան ըսած է միայն թէ անձամբ ամերիկացի դեկավարներէ լսած է թէ չատ վճռակամ են հայկական բանաձեւին հանդէպ եւ թէ ատիկա դերական երեւոյթ է:

«Ռատիքալ»ի քաղաքական մեկնաբաններէն Մուրատ Եթքէն Պիւշիւքանըթի այդ խօսքերը նկատի ունենալով ճամբորդութեան նախօրեակին նոյն հարցին մասին ըսածներուն հետ, այն եզրակացութեան կը յանգի որ Թուրքիա իր ամէն կարելին պիտի ընէ արգելք ըլլալու համար, բայց բանաձեւը քուէարկելու պարագային ատիկա աչխարհի վախճանը պիտի չնկատէ ու սեղան չդրերէ ԱՄՆ–ու հետ յարաբերութիւնները խզելու պարագան:

Արդարեւ, Թուրքիոյ Սպայակոյտի նախագահը ըսած էր թէ բանաձեւին քուէարկումը կը վիրաւորէ պիրեղք, բայց մնացածը միջազգային յարաբերութիւններու հարց է: Ցիշեցուցած էր նաեւ թէ Ֆրանսայի ճանաչումին յայորդած իրենց պոյիքոթը պատճառ եղած էր որ Թուրքիա պինուորական արբանեակ չունենայ:

«ԱՐՏՈՑՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՆԵՐԷՆ

Ինչպէս դրած էինք, Անթոնիա Ապըտնի համանուն վէպին ֆիլմի վերածուած «Արտոյտներու ագարակը» առնուած էր Պէրլինի փառատօնին ցանկին վրայ: Փաոլօ եւ Վիթթորիօ Թավիանի եղբայրներուն պատրաստած ժապաւէնը Փետր· 13ին ցուցադրուած է մամուլի ներկայացուցիչներուն: Անոնցմէ Ֆոչ Թոմաս Քունցէ «Թակէս-չփիկըլ» թերթին մէջ գրած է ֆիլմին ստեղծած տպաւորութեան մասին:

«Ճանճի մը թռչիլը կրնար լսուիլ: Դիտողներէն չատեր իրենց ձեռքերով ծածկած էին իրենց դէմքը: Ուրիշներ նայուածքները յառած պատառին, կը նայէին ակնապիշ, կարծես չկարենալով հաւատալ իրենց տեսածին: Բայց Թավիանիներուն գործը որուն նիւթը Օսմանեան կայսրութեան մէջ գործուած Հայկական Ցեղասպանութիւնն էր, կը ցոլացնէ պատմական ճշմարտութիւնը: Եղբայրները կը պնդեն թէ Հայերու ենթարկուած սարսափը պատմական հիմեր ունի, մինչեւ մանրամասնութիւնները:

Դիտողներէն չատեր ֆիլմին աւարտէն ետքն ալ իրենց գլխուն զարնուածի պէս նստած մնացին իրենց տեղերը»:

Լրագրողը յետոյ համառօտակի կու տայ ֆիլմին նիւթը, կ'անդրադառնայ մտաւորականներուն այսօր ալ Թուրքիոյ մէջ կիրարկուած հալածանքին, ճնշումներուն, օրինակ տալով Օրհան Փամուքը: Կ'ըսէ թէ Թուրք վիպագիրը Հ· Տինքի սպանութենէն ու իր ստացած սպառնալիքներէն ետք մեկնած է ԱՄՆ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՑԱՋՈՂՆ ՈՒ ՁԱԽՈՂԸ ՄԷԿ ԳԻՆ ՎԱ՛Յ ԼՐՋՈՒԹԻՒՆ ՍՊԱՍՈՂԻՆ...

Երեւոյթը սկսած է տարօրինակ բնոյթ մը առնել: Ամիսներէ ի վեր սկսած է Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարին, հաստած է մեծ ցուցահանդէսներու շրջանը –Այվազովսկի, Ազգային Մատենադարան, Պարաճանով, եւլն.– ու Ֆրանսական լրատիւներ գրեթէ ամբողջովին կ'անդրադառնան անցուդարձը: Մինչդեռ, ամէն մէկ բացումի գոհունակութեան, փառաբանութեան խօսքեր կը չռայլուին ու չատ յաճախ սեղան կու գայ հայեւֆրանսական դարաւոր, ամուր կապերու նիւթը:

Անդիտացումը չէ վստահաբար երեւոյթին պատճառը, քանի որ հրաւէրները, յայտագիր–ծրագիրները կ'ուղղուին ամէնուն, ամենայն ճշդապահութեամբ, քաղաքին կարեւոր հրապարակներուն, մեթրոյի կայաններուն մէջ դիւրութեամբ կարելի է հանդիպիլ ծանուցողական ուչադրաւ պաստառներու: Արդէն առջի կէսօրին «Պետրոսեան» ճաչարանի հրաւէրին ընդառաջած ֆրանսական լրատիւներու չուրջ երեք տասնեակ լրագրողները, կարելի չէ ըսել թէ անտեղեակ էին ձեռնարկներուն...:

Պահուած լռութիւնը աւելի՛ անհասկնալի կը դառնայ երբեմն, նկատի առած՝ արձագանգի արժանի նկատուածի մը քովընտի «կարեւորութիւնը»: Ատիկա եղաւ պարագան «Մոնտո»ի նման լրջագոյնը համարուած թերթի մը մէջ կիսով ճախող հայկակաչ համերգի մը արձագանգին:

«Թէաթր տը լա Վիլ»ի չարաթօրեայ ձեռնարկներուն, Փետր· 10–ինը յատկացած էր հայկական երաժշտութեան: Թատրոնին Ապէսի սրահը գրեթէ ամբողջութեամբ լեցուած էր: Առաջին մասին մէջ ունկնդրեցինք Հայաստանէն քամանչիստ Գագիկ Մուրատեանի անարատ նուագը: Իսկ երկրորդ մասը յատկացուած էր եռեք զուգուկահարի ու երկու երգիչի: Առաջիններն էին ծանօթ արուեստագէտ Լեւոն Մինասեան, որուն կ'ընկերանային Սմբէն Ղուկասեան եւ Արթիւր Ղասապեան:

Կատարողական, մեկնաբանական առումով առաջին մասէն բաւական հեռու երեւոյթեամբ հանդերձ, ըսե՛նք որ ընդունելի էր իրենց նուագը, եթէ... բացառուէր երգի բաժինը: Մէկը Հայաստանէն (Համլէթ Գէորգեան), միւսը Հոսկէ (Ռոզլին Մինասեան) երկու երգիչներ կարծես պարտականութիւնը ըստանձնած էին ջնջելու Գ· Մուրատեանի քամանչային տպաւորութիւնը, դուդուկի երբեմնին ալ ընդունելին դարձնելով անտանելի: Հ· Գէորգեան բացօթեայ խնջոյքի սեղան մը չէնցնողի կը նմանէր աւելի, քան՝ միջազգային երաժշտութեան լուրջ նկատուած հաստատութեան մը հրաւիրեալը: Իսկ Ռ· Մինասեան սկսած իր գեհաստաւորումէն, ամէն նոթով, արտասանած վանկով, անդունդ մը գետեղեց իրեն, լսարանին ու հայկական ժողովրդական երգին միջեւ:

Հարցը ձախող ձեռնարկի մը համար կորսուած 2 ժամը չէ·ոչ ալ այն հանելուկը թէ ի՛նչպէս լուրջ համբաւի տէր նման հիմնարկ այդքան անհաւասար ուժերով ձեռնարկ կը ծրագրէ, կը հրամցնէ: Կը զայրանա՞ս, կ'ափսոսա՞ս ու կ'անցնի՞ս: Բայց այն որ անտարբերութիւնը կը խանգարէ, «Մոնտո»ի պէս թերթին տուած լրջնաչուրթն արձագանգն է ուր վերոնչեալ երկու երգիչները «հայ երգին վաւերական երկու տաղանդները» կ'որակուին:

Ի՞նչ ըսել· կա՛մ լրջութեան մեր չափանիշները խախտած են, կամ դարը քսան չափ, քսան կչիռի դարն է, լռութեան ու չտախտասութեան կչռաքարերով:

Թ· ԱՐՓԻ

ՊՈԼԻՍ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՄՐԱՅԻԼԻ վարչապետը Ե· Օլմերթ Անգարայի մէջ իրմէ ակնկալուած ապահովութիւնը չէ տուած ԱՄՆ–ու մէջ Հայկ· Ցեղասպանութեան ճանաչումին առընչութեամբ: Թուրքիոյ վարչապետին հետ տեսակցութենէն ետք կայացած մամուլի ասուլիսին պատասխանելով հրէական լոպիին զօրակցութեան մասին հարցումի մը, ան ըսած է թէ լաւատեղեակ չէ Ներկայացուցիչներու ժողովին օրակարգի նիւթերուն, թէ կը յարգէ Գոնգրէսի անդամներուն տեսակէտները եւ վստահ է թէ անոնք կ'որոշեն իրենց ճիշդ նկատածը: Օլմերթ օգտակար նկատած է անաչառ մասնագէտներու խումբի մը կողմէ հարցին ուսումնասիրութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻԱ կ'ուզէ միջնորդի դեր խաղալ Մերձաւոր–Արեւելք եւ թրքական խումբ մը պիտի քննէ այն աշխատանքները զորս Իսրայէլացիք կ'ընեն Երուսաղէմի Մզկիթներու հարթավայրին չուրջ: Թուրքերը պեղումներու մասնագէտ են եւ քննութեան իրենց նպատակը պիտի ըլլայ ստուգել այդ աշխատանքներուն անհրաժեշտութիւնը, քանի անոնք ընդհատուեցան բողոքներու պատճառաւ: Թուրքիա Իսրայէլի դիւանագիտական դիտաւոր ջինակիցն է ռազմական ոլորտի վրայ չրջանին մէջ:

ՖՐ· ՊԱՅՐՈՒ համոզուած է որ նախագահ պիտի ընտրուի, ինչպէս յայտարարեց հեռատեսիլի Բ· կայանի յայտագրէն («Ձեզի կը մնայ դատել»), ձաղկելով ընկերվարականներն ու Իւ· Էմ· Փէ·ն որոնք կը պնդեն թէ երրորդ մարդը Լը Փէնն է, ինչ որ օգնութեան կանչելու ձեւ մըն է: Ֆրանսացիք պէտք է դուրս ելլեն այդ «ալ – ձախ» դրութենէն: Ի դէպ, չկրցաւ հարցազննուիլ նաեւ

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՐԾԻՒԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴՊՐԵՎԱՆՔԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀՐԱՆԴ Ա.ՃԷՄԵԱՆ

1949ին, Զմմառու նորընծայարանը փոխադրուած է Ճիւնիի դպրեվանքը, որ կառուցանել տուած էր կարդինալ Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան (1937–1962) կաթողիկոս պատրիարքը, 1947ին: 35 սակերտները բաժնուած եղած են Զմմառու եւ Ճիւնիի միջեւ: Մեծերը՝ Ճիւնի, իսկ փոքրերը՝ Զմմառ: Այս բաժանումին վերջ տալու համար, կարդինալ Աղաճանեան՝ ի յիշատակ իր մօր՝ Իսկուհի Աղաճանեանին, Զմմառու նորընծայարանի նոր շէնք մը կառուցանել կու տայ: Շէնքին հիմնօրհնէքը կը կատարուի 1961 Մայիս 28ին եւ չինարարութիւնը կ'աւարտի 1963ի Յունիսին: Բացման պաշտօնական հանդիսութիւնը կատարուած է Իգնատիոս Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան (1962–76) կաթողիկոս պատրիարքին օրով, որ յաջորդած էր կարդինալ Աղաճանեանին: Այսպէսով դպրեվանքը ճիւնիէն վերջնապէս փոխադրուած է Զմմառ:

1975ին սկսած Լիբանանի պատերազմին պատճառով դպրեվանքի սակերտներուն թիւը պակսած է, որուն հետեւանքով կարելի չէ եղած Զմմառու մէջ կանոնաւոր դասարաններ պահել: Ուստի, նորընծաները փոխն ի փոխ դրկուած են ուսանելու Հոռոմի Յոյն կաթողիկէ Պօղոսեան Հայրերուն ընծայարանները, Մարոնի կրօնաւորներու դպրոցը եւ ասորի կաթողիկէներուն վարժարանը: Կէսօրէ եաքերը յատկացուած են հայերէնի դասաւանդութեանց, վանքին մէջ:

Դարձեալ Լիբանանի պատերազմին պատճառով, Սուրիայէն եկող կոչումներու աղբիւրը ցամքած է, քանի որ ծնողներ վախցած են իրենց զաւակները Լիբանան ղրկելու: Ուստի, կոչումներու հայթայթումը սահմանափակուած է միայն Լիբանանի պատրիարքական թեմի տարածքին: Այս կացութեան դարման մը գտնելու նպատակով, 1985ին Հալէպի մէջ բացուած է փոքր ընծայարան մը՝ Ճիսուսեան Հայրերու հետ համաձայնութեամբ՝ Ս. Վարդան վարժարանին մէջ, յարկաբաժնի մը յատկացումով: 1995ին նորագութիւններ կատարուած են Հալէպի Զմմառեան ընծայարանին մէջ, բարելաւելու համար աշակերտներու կեանքի պայմանները եւ պատրաստութեան չրջանը:

2001ի Օգոստոսին, Զմմառեան միաբանները որոշած են երէց աշակերտները պահել Զմմառ եւ իրենց իմաստասիրական ու աստուածաբանական դասերը աւարտելէ եաք, զանոնք ղրկել Հռոմ կամ Եւրոպական այլ երկիրներ, մասնագիտութիւն ձեռք ձգելու համար:

2001ի Հոկտ. 7ին, Իգնատիոս Ա.Բ. Մալոյեան Երանելի հռչակելով Յովհաննէս Պօղոս Բ. պապին կողմէ, Զմմառու մեծ ընծայարանը կրած է իր անունը:

2004ին Զմմառու նորընծայարանին մէջ կատարուած են նորոգութեան հսկայ աշխատանքներ, նախաձեռնութեամբ մեծաւոր Հ. Գէորգ Թ.Ծ. Վրդ. Եղիայեանին եւ վանքին վարչութեան: Փոքր դպրեվանքին մէջ եւս նորոգութիւններ կատարուած են 2005ին:

Ահաւասիկ համառօտ գիծերու մէջ պատմութիւնը Զմմառու հայ կաթողիկէ Արծիւեան պատրիարքական միաբանութեան դպրեվանքին, որ իր գոյութեան 232 տարիներու ընթացքին տուած է 360 միաբաններ: Մինչ 1940էն 2005 թուականներուն դպրեվանքը տուած է չուրջ 900 մշակներ, որոնցմէ 55ը ընտրած է հոգեւորական ասպարէզը, իսկ մնացեալները նուիրուած են կրթական, մշակութային, գրականն, արուեստի, գիտական, լրագրական եւ այլ ասպարէզներու: Ներկայիս Զմմառու պատրիարքութիւնը ունի 46 միաբաններ, որոնք 20 երկիրներու մէջ կը վարեն թեմակալ առաջնորդի եւ հայ կաթողիկէ համայնքներու ժողովրդապետի պաշտօնները:

Զմմառու դպրեվանքի այժմու տեսուչն է Հ. Գէորգ Վրդ. Նորատունեան: Ծնած է 1968ին՝ Հալէպ, ուր առանալէ եաք միջնակարգ իր ուսումը, մտած է Զմմառու դպրեվանքը: 1987ին մեկնած է Հռոմ հետեւելու Ճիսուսեան վարդապետներու Գրիգորեան համալսարանի աստուածաբանութեան դասընթացքին, ինչպէս նաեւ Սալեզեան համալսարանի մանկավարժութեան ճիւղին: 1995ին ձեռնադրուած է վարդապետ, Հալէպի մէջ: 1997ին վարած է Հալէպի Զմմառեան դպրեվանքի փոխ տեսուչի, իսկ 1999ին տեսուչի պաշտօնները: 2001էն ի վեր տեսուչն է Զմմառու դպրեվանքին: Ի դէպ, 2003ին, Հ. Գէորգ Վրդ. մանկավարժութեան Մագիստրոսի վկայական ստացած է Հռոմի Սալեզեան համալսարանէն, ներկայացնելով իր ատենախօսականը՝ «Կոչումներու հովուականը հայ եկեղեցւոյ մէջ – այժմու կացութիւնը և ապագայի հեռանկարը» նիւթին չուրջ:

Տեսուչ վարդապետը դիտել կու տայ, որ այս տարի դպրեվանքը ունի 10 երէց նորընծաներ, որոնց չորսը՝ համալսարանի 6րդ տարւան ուսանողներ են, երկուքը՝ 5րդ տարուան, մէկը՝ 3րդ տարուան, մէկը՝ 2րդ տարուան, երկուքը՝ առաջին տարուան: 5րդ եւ 6րդ տարւան վեց ուսանողները այս տարեչրջանին կ'աւարտեն համալսարանական իրենց ուսումը, զոր կը ստանան Պօղոսեան Հայրերու աստուածաբանական համալսարանին մէջ, իսկ Զմմառու դպրեվանքին մէջ կը հետեւին իրենց յատուկ տոհմային նիւթերու դասընթացքներուն: Վեց ուսանողներէն ոմանք կը մեկնին Հռոմ, ուրիշներ՝ Ֆրանսա եւ Գերմանիա, երկու կամ երեք տարի մասնագիտական ուսում ստանալու համար: Դպրեվանքը ունի նաեւ 6 կրտսեր աշակերտներ, որոնք կը յաճախեն Հայ Կաթողիկէ Մեսրոպեան եւ Ս. Խաչ դպրոցները:

Զմմառու դպրեվանքի ուսուցչական կազմը բաղկացած է որակեալ եւ իրենց դասաւանդած նիւթերու մասնագէտ անձերէ: Այսպէս, կարօ Առաքելեան կը դասաւանդէ հայերէն եւ գրաբար, Սարգիս Նաճարեան՝ լրագրութիւն, Հ. Անդրանիկ Ծ. Վրդ. Կոռնեան՝ միաբանութեան եւ եկեղեցւոյ պատմութիւն, Հ. Վարդան Վրդ. Գազանճեան՝ Ճիսուսաբանութիւն, Հ. Մեսրոպ Վրդ. Թօփալեան՝ հայրաբանութիւն, Էմի Թորիկեան՝ չարականագիտութիւն եւ Սոնա Կիւրիւնեան՝ երաժշտագիտութիւն: Դպրեվանքը ունի նաեւ հրաւիրեալ ուսուցիչներ, որոնք առիթներով մասնագիտական նիւթերու չուրջ դասախօսութիւններ կու տան աշակերտներուն:

Արդի ժամանակներուն, երբ քիչ մը ամէն տեղ հիմնովին խախտած են բարոյական սկզբունքները մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ, երբ խաթարուած է հոգեւոր արժէքներու հանդէպ հայ մարդուն գիտակցութիւնը, երբ մեծ քաղաքներու ախտաւոր մթնոլորտին մէջ՝ օրուան հոգերով կլանուած, մեր ժողովուրդին զաւակները հեռզհեռէ կը մերկանան իրենց տոհմիկ զգացումնեբէն, պապենական հաւատքէն եւ ազգային նկարագրէն, երբ մեր ազգային, քաղաքակրթական ու մշակութային առանձնայատկութիւնները համաչխարհայնացման կաթսային մէջ հալեցնելու լսպառնալիքը հետզհետէ առաւել ուժգնութեամբ կը հալածէ մեզ, որքա՛ն գօտեպնդող եւ խրախուսիչ երեւոյթ էր այն պատկերը, որ կը պարզուէր աչքերուս առջեւ, տեսնելով Զմմառու դպրեվանքին մէջ՝ մեւնոյն յարկին տակ համախմբուած երիտասարդները, որոնք ուխտած են ծառայել հայ եկեղեցւոյ եւ հայ ազգին, եւ այդ ծառայութեան ճամբով՝ հայ մշակոյթին, դպրութեան, հայկական արժէքներուն եւ տոհմիկ աւանդութիւններուն, դառնալով անոնց չատագովն ու քարոզախօսը:

Նորապէս տպաւորուած դպրեվանքի դարաւոր պատմութեամբ եւ հոն տարուող եկեղեցանուէր ու ազգօգուտ աշխատանքներով, հրաժեշտ կ'առնեմ տեսուչ Հ. Գէորգ Վրդ. Նորատունկեանէն, իրեն ուղղ խնամքին յանձնուած Զմմառու դպրեվանքին կոչումներու եւ նորընծաներու առատութիւն մաղթելով ի փառս հայ եկեղեցւոյ եւ ի պայծառութիւն մեր մշակոյթին:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՆԱԼՐԻ ՄԷՋ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Գրիգոր Զօհրապի կեանքն ալ լեցուն է դրուագներով, որոնք կրնան հետաքրքրել մեզ, եթէ ուզենք պահ մը դուրս գալ այս մեծ քաղաքագէտին, փաստաբանին, գրագէտին ու հայրենասէր մարդուն մտաւորական աշխարհէն ու մանենք անոր աճնական կեանքէն ներս:

Հրանդ Ասատուր ունի սքանչելի գիրք մը «Դիմաստուերները»: Հոն վկայութիւններ կը բերէ իրեն ծանօթ ինչ ինչ հայ հեղինակներէ: Եւ ասոնցմէ մէկն է Գրիգոր Զօհրապը:

Զօհրապ 1888ին ամուսնացաւ Գրլարայեան հետ: Անկէ վերջ իրերայաջորդ կերպով ունեցաւ զաւակներ: Տակաւին առաջին զաւկին մկրտութիւնը չէր կատարուած, երբ աչխարհ եկան երկրորդ ու երրորդ զաւակները: Որոշեց երեք զաւակներուն ալ մկրտութիւնը կատարել մէկ օրուան մէջ: Իր աղջկան Տոլորէսի կնքահայրը պիտի ըլլար Հրանդ Ասատուր: Լեւոն Պէյ Փափազեանն ու Հրանդ Ասատուրի եղբայրը Յակոբ Ասատուր կնքահայր պիտի ըլլային Զօհրապի երկու տղաներուն՝ Վահանին ու Արամին: 1893ի ամառնային գեղեցիկ օր մըն էր եւ մկրտութեան արարողութիւնը պիտի կատարուէր Գնալըի եկեղեցիին մէջ: Բոլորն ալ մեծ հաճոյքով Գնալըի ճամբան բռնեցին: Գնալըի տարեգրութեան մէջ այսպիսի բան մը գրուած չէր: Յաճախ չէ որ ծնողք մը մէկ անգամէն երեք զաւակ կը մկրտէ: Հրանդ Ասատուր կը վկայէ որ այդ օր եկեղեցին լեցուած էր ո՛չ միայն հրաւիրեալներով, այլ նաեւ հետաքրքիրներով: Կղզիին քահանան, որ ալեւոր ծերունի մըն էր եւ որ պիտի ապրէր մինչեւ հարիւր տարեկան, այդ օր չատ երջանիկ էր որ իրեն վիճակած էր նախագահել մկրտութեան այսպիսի փառաւոր հանդէսի մը:

Ժամանակակիցները կը վկայեն որ Գրիգոր Զօհրապ ընկերային կեանքէ ներս միչտ փայլուն տպաւորութիւն կը գործէր մարդոց, մանաւանդ կիներու վրայ: Փառաւոր մարդ էր, լաւ կը հագուէր, ճաչակով կ'ընտրէր այն միջավայրը ուր պիտի ապրէր ու պիտի գործէր: Եւ եղաւ ընտանիքի լաւ հայր մը, միչտ սիրեց իր կինը ու հաւատարիմ մնաց անոր:

Հայաստանցի գիտնական Ա. Շահրոնեանի կողմէ Գրիգոր Զօհրապի կեանքին ու գործունէութեան տարեգրութիւնը եւ թուական առ թուական, օր առ օր նկարագրած է Զօհրապի կեանքին կարեւոր պատահարները: Սքանչելի գիրք մըն է այդ: Հոն կարելի է կարդալ որ Զօհրապ 1885–1886ին ծանօթացաւ իր ապագայ կնոջ Գլարա Պօղոսի Եազըճեանի հետ: Սիրահարեցան: Որոշեցին ամուսնանալ:

1888ի Յունուարի 31ի գիչերը Գաղտիւղի Աւետիս Եորտամեանի բնակարանին մէջ էր որ սարքուեցաւ իրենց ամուսնութեան «չքեղ հանդէս»ը: Խաչեղբայրութեամբ Գաւնիկ Հարենցի: Հանդիսութեան նախագահեցին Սիմոն Ա.Բ. Ալֆէրեան եւ Թաղի քարոզիչ Եղիչէ Վրդ. Ալվազեան: Ներկայ եղան դատական նախարարութեան ներկայացուցիչներ ու պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւս: Օրուան պատրիարքը յղեց իր օրհնութիւնները: Ուղարկուած էին մօտաւորապէս տասը ծաղկեկողովներ:

Այնուհետեւ Գրիգոր Զօհրապ իր ընտանիքին պիտի ապահովէր ճոխ ու բարօր կեանք մը: Կը բնակէր Բերա, Ծովահայեաց բնակարանի մը մէջ, որ զարդարուած էր պարսկական գորգերով եւ ընտիր կարասիներով: Իր աղջիկը աւելի վերջ պիտի վկայէր թէ ան կը սիրէր անգլիական գեղեցիկ կարասիները եւ Լուտովիկոս 15րդ ոճով կարասիները, ինչպէս նաեւ գորգերը: Բնակարանը զարդարուած էր նաեւ եւրոպական արձաններով ու հայ ուսրեւմտեան աչխարհէ նկարիչներու կտաւներով, որոնք այցելուներու վրայ թանգարանի մը տպաւորութիւնը կը թողէին: Ունէր իր քաղքենի նախասիրութիւններն ալ: Իր վրայէն անպակաս էր գրպանի ադամանդակուռ ժամացոյցն ու ութ քրաթ մեծութեամբ ադամանդի մատանի մը:

Գաղտիւղի մէջ կնքուած ամուսնութեան այս չքեղ հանդիսութենէն չատ տարիներ վերջ, 1912ի Օգոստոսին, Գրիգոր Զօհրապ բժիչկներու յանձնարարութեամբ պիտի մեկնի Ֆրանսա, էքս լէ Պէնի ջերմուկներուն մէջ լոգանքներ առնելու: Այդ կարճատեւ բացակայութեան ընթացքին հետաքրքրական նամակներ պիտի փոխանակուին Գլարայի ու Գրիգորին միջեւ: Գրիգոր Զօհրապ իր նամակներուն մէջ կը պատմէ իր ճամբորդութեան ընթացքին ունեցած տպաւորութիւնները, կը նկարագրէ ճամբորդութեան ընկերները, կը խօսի իր առողջական վիճակին մասին, կը հետաքրքրուի տան գործերով, կը խնդրէ որ իրեն ղրկեն իր սիրելի գիրքերը, կը հարցնէ թէ ինչ կ'ընեն իր զաւակները, կը խնդրէ որ իրեն ղրկեն իր սիրելի ուտելիքները, կը հարցնէ թէ ինչ կ'ընեն իր ընկեր

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ, ՆԻՒ ԵՈՐՔ

ՏԱՐԻՆ ՈՐ ԱՆՑԱՒ

Համազգայինի Նիւ Եորքի մասնաճիւղի 2005–2006 տարեշրջանը իրապէս որ բեղուն տարի մըն էր: Հանրութեան տրուեցաւ դասախօսական չարք մը Եղեռնի 90ամեակին առթիւ՝ (Անմար լոյսեր) ամպհովանիին տակ, նուիրուած զոհուած հայ գրողներուն: Շարքը սկսաւ նախկին վարչութեան օրօք եւ երկրորդ մասը չաբունակուեցաւ նորընտիր վարչութեան կողմէ՝ 2005ի աշնան:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, 2005Ի՝ «ԱՆՄԱՐ ԼՈՅՍԵՐ»
Բ. ՄԱՍ

Նոյեմբեր 4 – Վարդան Մատթէոսեան ներկայացուց Եղեռնի ամէնէն երիտասարդ զոհերէն՝ «Արմէն Տորեան, մոռցուած բանաստեղծը»: Նոյն օրը Տիկ. Զարմինէ Պօղոսեան խօսեցաւ Սիլվա Կապուտիկեանի գրական – բանաստեղծական վաստակի մասին:

Նոյեմբեր 18 – Տօքթ. Հրանդ Մարգարեան Գրերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ դասախօսեց: Խորագիրն էր՝ «Արուեստ, Ուժ եւ Մշակոյթ»:

Դեկտեմբեր 2 – Փրոֆ. Մարկ Նշանեան խօսեցաւ «Քսաներորդ դարու հայ վկայագրութիւն» նիւթի մասին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ 2006 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Յունուար 20ին, վերջինը «Անմար լոյսեր» չարքէն՝ երաժշտագէտ Պրն. Գրիգոր Փիւզճեան՝ ներկայացուց «Կոմիտասի հանճարը»:

Այս չարքի դասախօսութիւններէն եռք, բնական էր անցնիլ յաջորդ փուլին եւ կեդրոնանալ Եղեռնի հետեւանքով ծնունդ առած եւ կազմաւորուած Սփիւռքի Հայկական գաղութներուն եւ համայնքներուն պատմութեան վրայ: Այս չարքի խորագիրն էր՝ «Սփիւռքը՝ ելեւէջն ետի», որ 2006ի ընթացքին, Ուրբաթ երեկոները, կանոնաւոր մատուցուեցաւ հասարակութեան եւ որ արդարօրէն Հրանդ Մարգարեան կոչեց «Ուրբաթօրեայ լսարան»ներ: Այս դասախօսութիւնները տեղեկութիւններ տուին Սփիւռքի զանազան Հայ համայնքներու մասին, գաղութներու վազ կազմաւորման շրջանէն, մինչեւ եղեռնի հետեւանքով բազմամարդ գառնալը, զարգացումը, դպրոցներու, եկեղեցիներու, մամուլի հաստատումը եւ ապա գրական հունձքը:

«ՍՓԻՒՌՔԸ՝ ԵԼԵՒՆԷՆ ԵՏՔ»
Բ. ՄԱՍ Վերսկսաւ աշնան

Հոկտեմբեր 20 – Պրն. Արթուն Համալեան խօսեցաւ Լիբանահայ գաղութի կազմութեան մասին:

Հոկտեմբեր 27 – Վահան Ծ. Վրդ. Յովհաննէսեան ներկայացուց Իրաքահայ գաղութի կազմութեան պատմութիւնը վազ շրջաններէն մինչեւ 1915: Ապա Պրն. Յովհաննէս Եսայեան խօսեցաւ երկրի քաղաքական իրադարձութիւններու մասին եւ անոնց ազդեցութիւնը հայ համայնքին վրայ 1915էն մինչեւ այսօր:

Նոյեմբեր 3 – Ռումանահայ գաղութը: Պրն. Դաւիթ Ղժրիկեան ներկայացուց գաղութի կազմութիւնը, ապա Պրն. Գրիգոր Յակոբ Գրիգորեան խօսեցաւ Ռումանահայ յայտնի անձնաւորութիւններու մասին որոնք դեր ունեցած էին գաղութի կազմութեան վրայ եւ Պրն. Եդուարդ Ժամկոչեան հանդիսատեսը տարաւ Ռումանիոյ զանազան քաղաքներ ուր տեսանք հայկական եկեղեցիներու հրաշալի կառոյցները:

Նոյեմբեր 10 – Պարսկահայ գաղութի կազմաւորման, մշակութային կեանքի եւ գրական հունձքի մասին խօսեցաւ Գրիգոր Ա. Գրիգորեան:

Այս չարքէն դուրս՝

Փետրուար 17ին, Օշական Աբգ. Զօլոյեան, առաջնորդ ԱՄՆ–ի արեւելեան թեմի՝ դասախօսեց «Աստուածաշունչի թարգմանութիւնները եւ անոնց խնդիրները» խիստ հետաքրքրական նիւթին շուրջ:

Դեկտեմբեր 15ին, Միսաք Մեծարենցի ծնդեան 120ամեակի առթիւ, նորընծայ Մեսրոպ Ք·հնյ. Լաքիսեան խօսեցաւ վաղամեռիկ բանաստեղծի կեանքին եւ գրականութեան մասին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԶԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Յունուար 27, 2006ին, փրոֆ. Նշան Փառլաքեան ներկայացուց իր խմբագրութեամբ հրատարակուած գիրքը՝ **«Contemporary Armenian Playwrites»**: *Ընթերցասանական թատերական ելոյթներ եղան գրքին մէջ հրատարակուած թատերագիրներէն:*

ՄԵՆԱԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Փետր· 3, 2006ին, Հայաստանէն՝ Սունդուկեան Ազգային Ակադեմական Մայր Թատրոնի դերասանուհի եւ Հայաստանի ժողովրդական դերասանուհի Ժենիա Աւետիսեան ներկայացուց մենաթատրոնները, արտասանեց արեւմտահայ եւ արեւելահայ բանաստեղծներու գործեր, եւ ցուցադրուեցաւ տեսերիզ երաժշտութեան ուղեկցութեամբ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Մարտ 3ին, ընդառաջելով ժողովուրդի բուռն փափաքին եւ որովհետեւ 2005ի բեմադրութեան, տեղի չգոյութեան պատճառով չատեր սրահէն ետ դարձած եւ զրկուած էին ներկայացումէն, Համազգայինի Թատերախումբը դարձեալ ներկայացուց Ռուբէն Սեւակի կեանքին նուիրուած «Յաւերժի ճանապարհին» թատերախաղը, հեղինակութեամբ, ղեկավարութեամբ եւ բեմադրութեամբ Հրանդ Մարգարեանի:

Մարտ 10ին, այս թատերախաղը Փիլատելֆիոյ Համազգայինի հրաւէրով կրկնուեցաւ Փիլատելֆիոյ մէջ:

ԱՅԼ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Մարտ 31, 2006 – «Գրական զոհարներ եւ գինի»: 1979էն աւանդութիւն դարձած ընթերցանական այս ճեռնարկը Գիրերու գիւտին նուիրուած էր: Տեղի ունեցաւ բացառաբար ամերիկածին սերունդի մասնակցութեամբ:

Մայիս 12, 2006 – Ուղղագրական եւ ընդհանուր հայկական գիտելիքներու մրցոյթը (1975էն ի վեր) մասնակցութեամբ շրջանիս ամէնօրեայ եւ չաբաթօրեայ դպրոցներու աշակերտութեան:

Բեղուն տարի մը իսկապէս:

Երբեմն կը հիանանք, երբեմն կը զարմանանք, տեսնելով այսքան նուիրում եւ այսքան յամառութիւն Համազգայինի անդամներուն մօտ: Օրէ օր մեր շուրջը մեր մայրենին կը գունատի, օրէ օր ներկաներու թիւը կը նուազի եւ երիտասարդութեան բացակայութիւնը պարապութիւն մը կը ստեղծէ մեր հոգւոյն մէջ: Երբ մեր շուրջը «հայերէն հասկցող չկայ յայտարարութիւնները անգլերէն գրեցէք, դասախօսութիւնները անգլերէն թող ըլլան» յուսահատեցնող խօսքեր կը լսենք, կարելի չէ չհիանալ այս բուռ մը աշխատողներու աննկուն հաւատքին եւ անկոտրում կամքին վրայ: Անոնք չեն յուսահատիր, չեն ընկրկիր եւ հաստատակամ կը շարունակեն «ջուրը պատէն վեր հանել»: Այս հաւատքը, զոր ամէն մէկ համազգայնական կը կրէ իր հոգւոյն մէջ վարակիչ է եւ մանաւանդ յուսադրող:

Եւ ուրեմն վարչութեան, Թատերական եւ Գրական յանձնախումբերու ժրաջան անդամներուն, եւ անխոնջ ատենապետին՝ Տօքթ. Հրանդ Մարգարեանին կը մաղթենք աւելի եռանդ, աւելի աւիւն եւ աւելի կորով՝ գաղութիս մէջ մշակութային կեանքը աշխոյժ պահելու եւ Միութեանս 40ամեակը յաջողութեամբ տօնելու 2007ին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՕՌՑՈՒԿ

ԲԾ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԴՈՄԵԱՆ

Ջանադիր, անդուլ աշխատութեամբ կը հետեւէի այս բոլոր դասերուն, բայց բաւական չէին այսքանը, հարկ էր որ սենեակիս մէջ ալ պարապէի, եւ առ այս՝ կը պակսէր ինձ միջոց գտնելու մարդկային կմախքի մասեր, որոնք չատ սուղ կը ծախուէին· մանաւանդ գանկը, ինձ գլխաւորապէս պէտք եղածը:

*
**

Ես ունէի արդէն գանկ մը, զոր թողած էի Պոլիս· գրեցի հօրս որ Փարիզ եկող ճամբորդի մը հետ ինձ կը ղրկէր զայն: Հայրս փութացած էր կատարել խնդիրս, որ տեղի տուած է բաւական դուարճալի միջադէպի մը, որ արժանի է յիշատակութեան· բայց նախ լսեմ, թէ ի՞նչպէս ձեռք անցուցած էի այդ գանկը:

Զիչէքեան Մանուկ ազնիւ բարեկամս, որու մասին խօսած եմ արդէն, եղբայր մը ունէր դեղագործ, Իլիաս Զիչէքեան, որ 1877 – 1878ի Թուրքօ – ռուսական պատերազմին ժամանակ, զինուորական հիւանդանոցի մը մէջ դեղագործութեան պաշտօն կատարած էր, եւ այդ առթիւ ծանօթացած էր գլխաւոր դեղապետին որ Թուրք էր· Իլիաս Զիչէքեան մեծ մտերմութիւն եւ բարեկամութիւն հաստատած էր այս Թուրքին հետ, ա՛յն աստիճան, որ հիւանդանոցին դեղային բոլոր գործերը ամբողջովին կը մնան աւերի Զիչէքեանի վրայ քան Թէ Թուրքին:

*
**

Հակառակ իր յոյլ, անհոգ, ծոյլ ընթացքին, Թուրքը երթալով յառաջացաւ, փայլեցաւ չնորհիւ Իլիաս Զիչէքեանի, որ պատերազմէն յետոյ գնաց դեղարան բանալ Գատըգիւղի եւ Հայտարփաչայի միջեւ նոր շինուած ու կազմակերպուած ԵՏԼ–ՏԷյիրմէնի կոչուած թաղը, մեծ մասամբ հրէական· այս դեղարանը առաջինը պիտի ըլլար այդ նորաշէն վայրին:

Իլիաս Զիչէքեան կը բնակէր Սկիւտար, եղբօրը հետ եւ չատ անգամ կուգար մօրեղբօրս դեղարանը, կը կարդար դեղարուեստներուն վրայի անուններըը, որոնց գոլորն ալ ես գրած էի: Օրին մէկը Զիչէքեան խնդրեց ինձմէ իր նորաշէն դեղարանին սրուակներուն անուններն ալ գրել, զի գիրերուս չատ էր հաւնած· սիրով յանձն առի կատարել ուզածը· եւ առ այս յատկացուցի քանի մը օր մինչեւ որ աւարտեցի բոլոր դեղանուններուն պիտակ թուղթերը գրելս:

Կ'երթայի իրեն հետ ԵՏԼ–ՏԷյիրմէնին դեղարանը, մինչեւ երեկոյ կը մնայինք, յաոյ գարձեալ միասեղ կը վերադառնայինք Սկիւտար, տոտիկ քալելով ու ճամբան խօսակցելով զանազան նիւթերու վրայ, որոնք ընդհանրապէս դեղարանական կամ բժշկական էին:

*
**

Զիչէքեան, երբ դեղարանը բացաւ, այդ օրը ճաշի հրաւիրեց քանի մը բարեկամներ, ընդ որս՝ եւ Թուրք դեղապետը ու ես: Փառաւոր ճաշ մը ըրինք· չըննորհաւորեցինք պ. Իլիասը, յաջողութիւն իրեն մաղթելով ու երեկոյեան դէմ ճամբայ ելանք Սկիւտար վերադառնալու:

Զիչէքեան այդ առաջին օրը իր դեղարանը կանուխ գոցեց ·երեք էինք Սկիւտար ուղեւորուելու համար, ես ու Զիչէքեան եւ Թուրք դեղապետը, որ նա ալ կը բնակէր Սկիւտարի մէկ Թրքական թաղը:

(Շար· 166)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Միլանոյէն Տիկին Սոնա Իպիշեան 500 եւրօ կը նուիրէ "Ծառաչ"ին իր մօր՝ Ա-րտուսեակ Ներսէսեանի եւ Սաթենիկ Եսի-գարտաշեանի յիշատակին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**

Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta : 06. 10. 25. 17. 16**
— **Marie : 04. 91. 67. 54. 58**
— **Astrig : 04. 91. 77. 87. 31**

LE
Centre Culturel SAINT MESROB
à PARIS
présente

le jeudi 22 février à 20h45

SAINT BLAISE, EVEQUE DE SEBASTE
Un Saint d'Arménie en Occident

CONFERENCE donnée par
Armand TCHOUHADJIAN

Vente et dédicace du livre

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

— Entrée libre . Cocktail —

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

(Շար. Ա. էջէն)

Ալէն Տիւհամէլի կողմէ, որ ամբողջ ընտրապայքարի չրջանին ձայն-հետատեսիլէն դուրս կը մնայ: Ճանցանքն այն է որ յայտարարած էր թէ Պայրուի ի նպաստ կը քուէարկէ: Նոյն օրը, Ս. Ռուայալ Տէօնքէրքի մէջ փորձեց համոզել որ իր առաջարկները լաւագոյններն են եւ անգամ մը եւս երդում ըրաւ որ առաւոնաթարթ զրահանաւեր չինելու տեղ (Սարքոզիի առաջարկ) կը նախընտրէ այդ գումարը տրամադրել կրթական ապարէզին: Ս. Ռուայալ մտահոգ է սակայն երկուշաբթի օրուան համար (հետատեսիլի Ա. կայան, «Հարցում մը ունիմ ձեզի») ուր ծուղակներէ կը վախնայ: Մտահոգ է նաեւ կուսակցութեան ներքին տարակարծութիւններուն (էրիք Պէսոնի հրաժարականը եւ այլ վէճեր) պատճառաւ: Կասկածամտութիւն մը կայ շարքերուն եւ վերին մարմնին մէջ:

ՄԱՏՐԻՏի մէջ բացուած է 2004 Մարտ 11ի ոճրափորձերուն (ամէնէն ծանրակշիռները Եւրոպայի մէջ)) հեղինակներու դատավարութիւնը, որ պիտի տեւէ 6 ամիս: 29 դատուողներու մէջ է ան որ «ուղեղ»ը կը նկատուէր եւ որ առաջին օրն իսկ ամէն բան ուրացած է: Մոհամէտ Եգիպտացին ոչ մէկ յանցանք կ'ընդունի եւ յայտարարած է որ ոչ մէկ հարցումի պիտի պատասխանէ: Ոճրափորձերէն 191 հոգի մեռած էր:

ՊՈՒՏԱՓԷՇԻ մէջ հայ սպայ Գուրգէն Մարգարեանը խժդուժօրէն սպաննած աղրբեջանցի ոճրագործին դատին վերաքննութիւնը տեղի կ'ունենայ Փետր. 22ին: Ան 2006 Ապրիլ 13ին ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած էր ու վճռաբեկին դիմած:

ՓԻԷՐ ԼՈԹիի անունը կրող բլուրը կըրնար անունը փոխել, որովհետեւ բանավէճ մը ծագած է նորերու եւ պահպանողականներու միջեւ, երբ Փետր. 9ին էյիւպի (Պոլսոյ պահպանողական թաղ) քաղաքապետը առաջարկած է պաշտօնական անուն մը տալ բլուրին: Ակամայ կէնչ առաջարկած է «էյիւպ Սուլթան» անունը, որ դրօշակիրն էր Մոհամէտ մարգարէին, որ թաղուած է բլուրին լանջին: Հանրապետական կուսակցութեան թաղապետական ընդդիմութիւնը կը դատապարտէ «օսմանականացում»ի փորձ մը թաղին մէջ, ընդելու համար անոր արեւմտեան ժառանգութիւնը: Թաղապետական խորհրդական Ալի Լիւթֆիւ Կիւնտողտու նման որոշումի մը եաին մոլեռանդութիւն մը կը տեսնէ, չեչտելով թէ Փիէր Լոթի սովորական անուն մը չէ, փորագրուած է Պոլսոյ պատմութեան մէջ, մաս կը կազմէ պոլսական հարստութեան: Այս առթիւ, կը յիշուի որ 19րդ դարու վերջերը Լոթի էյիւպ կ'ապրէր եւ ներշնչուելու համար ճամբայ մը կ'ընդրէր չիրիմներու ընդմէջէն, հասնելու համար դագաթը գտնուող սրճարանը: Հոնկէ, նարկիլէն ծխելով, կը տիրապետէր Ոսկեղջիւրի: Ազիատէլ (մասամբ ինքնակենսագրական)) բազմաթիւ էջեր այդ վայրը կը նկարագրեն, ուր դժբախտ սէր մը ունեցած է Ֆրանսացի վիպագիրը: Ի վերջոյ, ծագած ազգային յուզումին առջեւ, թաղապետութիւնը որոշած է անունը պահել: Բլուրը պիտի շարունակէ կրել Փիէր Լոթիի անունը:

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 23
Հսկումի ժամերգութիւնը ժամը 17·30-ին:
կը քարոզէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆԾ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

U.C.F.A.F.

ASSEMBLEE GENERALE ANNUELLE DE L'UCFAF
Samedi 24 février à 16 heures
En présence de M. le Professeur
JEAN-PIERRE MAHE
Membre de l'Institut
Président d'Honneur de l'UCFAF

□

Le **Ciné-Club «Ruben Mamoulian»** projettera le film
SARDARABAD
Concert live d'Ara GUEVORGUIAN

6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris

PROMOTION D'HIVER EN ARMÉNIE
Saberatours SevanVoyages
en collaboration avec
AIR FRANCE
et EuropeHotel
vous proposent
1 Billet A/R
à 485€*
+ 1 EURO = 4 nuits offertes à Europe Hotel
■ 11, rue des Pyramides 75001 PARIS tél 01 42 96 10 10 fax 01 42 96 18 77 armenie@saberatours.fr
■ 48, cours de la Liberté 69003 LYON tél 04 78 60 13 66 fax 04 78 60 92 26 sevan@selectour.com
■ 67, La Canebière 13001 MARSEILLE tél 04 95 09 30 60 fax 04 95 09 30 61 marseille@wasteels.fr
*Tarif H.T. Aérienne. Offre valable du 1/11/06 au 24/03/07 et soumise à des conditions particulières, dans la limite des places disponibles.
Studio VICKEN 6623

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses catholiques arméniennes de France organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
sous la présidence de Mgr Grégoire GHABROYAN
Evêque des Arméniens Catholiques de France

du mercredi 16 au samedi 19 mai

Départs de Paris, Arnouville, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles : **330 Euros**
Pour inscription et informations : contacter le P. Curé de la Paroisse,
Paris et Arnouville : 01 44 59 23 50 — Marseille : 04 91 48 19 60
Lyon et St Chamond : 04 77 22 09 86 — Valence : 04 75 43 78 23
ou appeler le secrétariat de l'Eparchie, Tél. : 01 40 51 11 90.

Les inscriptions seront closes le 31 mars.

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 24 février — 16 juin 2007

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

CABINET TERZIYAN
Toutes Assurances Toutes Compagnies
MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION
13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիր դիմելու մեզի

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous avez le goût de l'animation dans un contexte arménien.
Vous aimez les enfants.

Vous êtes titulaire du BAFA ou même si vous ne l'êtes pas.

Rejoignez notre équipe d'animation des séjours de l'été 2007 pour :
— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura;
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 20
MARDI
20 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·646 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·646

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԸ ՓԻԿԱՌՕ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ՝ «ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԷՏՔ Է ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԽՆԴՐԷ»

Փիկառօ (Փետր· 19) Հայաստանի նախագահին Փարիզ այցելութեան առթիւ հարցազրոյց մը ունեցած է Ռ. Քոչարեանի հետ, որ կեդրոնացած է գլխաւորաբար Ցեղասպանութեան եւ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու վրայ: Քոչարեան երախտապարտ է Ֆրանսայի ինչ կը վերաբերի Ցեղասպանութեան օրէնքով ճանաչման, բայց անկէ աւելի հեռու երթալը, կ'ըսէ, մեր նախաձեռնութիւնը չէ: Հ. Տինքի սպանութեան մասին կը խորհի որ կարծիքները կը տարբերին, բայց չի կարծեր որ այդ սպանութիւնը ազդեցութիւն ունենայ սկզբնական ցնցումէն ետք: Կայսրութիւնները միշտ դժուարութիւն ունին ներողութիւն խընդրելու համար եւ ատիկա աւելի ճիշդ է, երբ հարցը արեւելեան կայսրութեան մը մասին է: Պատմաբաններու խառն յանձնախումբի մը կազմութեան վերաբերեալ Թրքական առաջարկին մասին Քոչարեան դիտել կու տայ որ երկկողմանի յարաբերութիւններու բնականոնացումը կառավարութիւններուն կը պատկանի ոչ՝ պատմաբաններուն: Այդ պատճառաւ, կ'ըսէ Ռ. Քոչարեան, «Պատրաստ ենք Թուրքիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատելու առանց նախապայմանի, մինչկառավարական յանձնախումբ մը ստեղծելու եւ վիճելու բոլոր հարցերուն մասին, ներառեալ ամէնէն զգայունները: Եւրոպական ցամաքամասին վրայ բաղմաթիւ երկիրներ պատմական թէ հողային տարակարծութիւններ ունին, բայց ատոնք արգելք չեն որ սահմանագլուխները բաց ըլլան, բնականոն յարաբերութիւններ ըլլան եւ զուգահեռաբար խօսուին զոյութիւն ունեցող հարցերու մասին: Բուն հարցը սա է.– ինչո՞ւ Անգարայի իշխանութիւնները կը մերժեն միջկառավարական յանձնախումբի մը ստեղծումը լուծումներ գտնելու համար երկկողմանի բոլոր հարցերուն»:

Յաջորդ հարցումը կը վերաբերի Թուրքիոյ անդամակցութեան Եւրոպական Միութեան ու Քոչարեան կը ճշդէ.– «Արդամակցութեան գործընթացը լուրջ բարենորոգումներու դուռ կը բանայ Թուրք ընկերութեան համար: Այս կը նշանակէ յառաջխաղացում մը դէպի աւելի նախատեսելի, աւելի բաց, աւելի հանդուրժողական Թուրքիա մը իր փոքրամասնութիւններուն հանդէպ, աւելի տրամադիր վերարժեւորելու իր պատմութիւնը: Աւելին, Թուրքիոյ անդամակցութիւնով սահմանագլուխ մը կ'ունենանք Երոպական Միութեան հետ, ինչ որ, անշուշտ, դրական է: Բայց չենք ուզեր "ապառնի" անդամակցութիւն մը: Ցմոռնանք որ բանակցութիւնները սկսած են երկրի մը հետ որ փակած է իր սահմանները իր դրացիին հետ. դեռ չենք խօսիր Կիպրոսի հետ յարաբերութիւններու մասին»:

Անդրադարձ մըն ալ կայ Ղարաբաղի հարցին մասին: Քոչարեան յստակ է.– «Ամէն ժողովուրդ բացարձակ իրաւունքն ունի իր անկախութեան: Օրինակը չկայ ժողովուրդի մը, որ հրաժարի իր անկախութենէն, պայն ձեռք ձգելէ ետք դէպքերով: Ցիմարութիւն է խօսիլ Ադրբեջանի հողային ամբողջականութեան մասին, որովհետեւ Ղարաբաղ իր անկախութիւնը ձեռք առաւ Խորհ. Միութեան տապալումի ատեն, իրաւական անմեղադրելի գործընթացով մը եւ երբեք անկախ Ադրբեջանի մաս չէ կազմած: Բանակցութիւնները կրնան ձգտիլ միայն ժամանակավրէպ մը ճշդելու Ղարաբաղի անկախութեան ճանաչման համար, հանրաքուէով»:»

Վերջին հարցումը կը վերաբերի «Հայաստանի տարուան», ինչ որ Քոչարեանի համար բացառիկ երեւոյթ մըն է երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն համար: Քոչարեան կը գնահատէ Ֆրանսայի դերը, զօրակցութիւնը եւրոպական կառոյցներու հետ գործակցութեան խորացման մէջ, նաեւ Ֆրանսայի չինարար դերը Ղարաբաղի հակամարտութեան մէջ: Մեծ կարեւորութիւն ալ ունի Երեւանի Ֆրանսական համալսարանը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՕՐԻՍ ՓԱՓՈՆ, որ մեռաւ Փետր· 17-ին, 96 տարեկանին, յետ մահու ալ սուր բանավէճի նիւթ է: Ծանօթ է որ ուսանողական եւ քաղաքական սկզբնական փայլուն շրջան մը ունեցած է մինչեւ 1942, երբ կը նշանակուէր Աքիթէնի շրջանի նահանգապետ, ապա 1944ին Լանտերու նահանգապետ է, 1945ին Ներքին նախարարութեան Ալժերիոյ բաժնի ենթատնօրէնն է, 1947ին Պլոմի կառավարութիւնը զիջը Գորսիքայի նահանգապետարանին, պատճառաւ Փափոն ոտիկանապետ է, 1968ին կօլիսթ երեսփոխան կ'ընտրուի, 1973էն 1978 պիւտճէի տեղեկաբեր է, 1978-1981 Պառ իրեն կը յանձնէ Պիւտճէի նախարարութիւնը: 1981ին է միայն որ Գաւառ Անշէնէի յայտնաբերման աւտճառաւ Փափոն կ'ամբաստանուի «մարդկութեան դէմ ոճիր»ի համար: Հարցապնդումը 12 տարի կը տեւէ եւ 1998ին տասը տարուան բանտարկութեան կը դատապարտուի, ապա ազատ կը ձգուի առողջական պատճառներով: Իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է որ որպէս Աքիթէնի նահապետ գրաման շրջանին ստորագրած է Հրեաներու տեղահանութիւնը: Ցետ մահու ծագած բանավէճը կը վերաբերի Պատուոյ լեգէոնի հրամանատարի իր չքանչանին (1961ին տրուած տը կօլի կողմէ) եւ իր վաստաբանը կ'ուզէ որ անով թաղուի, ինչ որ ընկերվարական թէ ԻՒ. ՓԸ. Փէ. կուսակցութիւնները կը մերժեն վիրաւորանք մը նկատելով զոհերուն նկատմամբ: Փաստաբանը կը պնդէ:

ԱԼԷՆ ՏԻՒՀԱՄԷԼ կարճ հարցազրոյցով մը կը բացատրէ հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն իր արտաքսման դրդապատճառները (Լիպէրասիոն, Փետր· 17): Լրագրողը անցեալ Նոյեմբերին ոչ հրապարակային հանդիպման մը ընթացքին կը յայտնէր 60 ուսանողներու որ ինքզինք մօտ կը զգայ Ֆր· Պայրուի: Ինք անդրադարձած չէր այդ պահուն որ տեսերիզ մը կը պատրաստուէր, որ յետագային կը սիրուի համացանցի վրայ: Այսօր ինք ալ կը զարմանայ, քանի կը խոստովանի որ իրեն համար համացանց, պլոկ ծոռներուն սերունդին կը պատկանին, 66 տարեկան է եւ երբեք համակարգիչ մը չէ գործածած: 46 տարի է ձեռադիր կը գրէ իր յօդուածները: Կը խոստովանի որ անխոհեմ եղած է:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ըմբիշներու ազգային խումբին հայ անդամները յայտնած են

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ· ԿԱՅՅԵԼԷ ՖՐԱՆՍԱ, ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Փետր· 17ին Ամենայն Հայոց »աթողիկոսը Գարեգին Բ· կը ժամանէր Փարիզ, ներկայ գտնուելու Լուվրի թանգարանին հայկական ցուցահանդէսին պաշտօնական բացումին· նոյն առեն հայրապետական օրհնութիւնը կու տար Թեմական պատգամաւորական անդրանիկ ժողովին:

Փետր· 22ին Փարիզէն հովուապետական այցով կը մեկնի Հնդկաստան· տասնօրեայ այցը կ'ընդգրկէ Տելհի, Կալկաթա, Մատրաս, Պոմպէյ քաղաքները ուր Գարեգին Բ· հանդիպումներ կ'ունենայ հայ համայնքին ներկայացուցիչներուն, կալկաթայի Մարդասիրական ճեմարանի պաշտօնէութեան, ուսանողներուն հետ: Նախատեսուած են նաեւ պաշտօնական հանդիպումներ:

*
**

ԱՆՏԱՌԱՀԱՍ ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Փետր· 15ին հայ սահմանապահները Վրաստանի քաղաքացի երեք Ադրբեջանցիներ ձերբակալած են, երբ անոնք ապօրինի կերպով հատած էին սահմանը, հայկական անտառներէն ծառեր կտրելու: Երկուքը երեւանի մէջ արդարադատութեան յանձնուած են: Ադրբեջանի Վրաստանի դեսպանը յայտարարած է թէ երկուքն ալ ազատ կ'արձակուին երկու հազար տոլարի փոխարէն:

Օտար անտառահատներէն զատ, Հայաստանի հիւսիսի անտառները սպառնալիքին տակն են Ալավերդիի պղինձի եւ մոլիպտէնի հանքերուն:

Ի. ԱԼԻԵԻ.– «ՄԵՐ ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍՊԱՌԵԼՈՒ ՄՕՏ Է»

Ադրբեջանի նախագահը Պէրլինի այցին ընթացքին պատասխանելով Ղարաբաղի մասին հարցումներու, ըսած է· «Լուծումի համար անվերջ չենք կրնար սպասել: Հարցին դիւանագիտական ճամբով կարգաւորման համար մեր բոլոր ջանքերը կը կիրարկենք, բայց նոյն առեն կը զգացնենք մեր բանակը: Անոր յատկացուցած մեր պիւտճէն հաւասար է Հայաստանի ամբողջ պիւտճէին: Ու այդ դամարը պիտի աւելցնենք»:

Կրկնելէ ետք մէկ միլիոն զաղթականի յանկերգը, Ի· Ալիեւ ըսած է տակաւին· «Ղարաբաղի անկախութիւնը չենք կրնար ընդունիլ, որովհետեւ պատմական տեսանկիւնէն հողը մերն է: Աստւելագոյն ընդունելին մեզի համար, ըրջանին տեղական կառավարութեան մը միջոցով ղեկավարութիւնն է»:

Ալիեւի այցը բողոքի ցոյցերու ալ պատճառ եղած է· ադրբեջանցի ցուցարարներ մարդկային իրաւունք պահանջող պաստառներով, լոզունգներով դատապարտած են Ալիեւի մենատիրական ղեկավարութիւնը, պնդած՝ թէ ան լռութեան մատնած է ընդդիմութիւնը, թէ Ռուսաստանի գործակալ է, եւլն·:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ Ֆրանսայի Նորակազմ Թեմի դիւանը ուրախութիւնն ունի յայտնելու, որ սոյն Թուականի Փետրուար 17ին, հրաւէրով եւ նախագահութեամբ Առաջնորդական Տեղապահ Բարձրաշնորհ Տ· Գիւտ Արք· ՆԱԳԱՇԵԱՆի, Փարիզի Առաջնորդարանի Ն· Ցէրէնկեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Թեմիս Պատգամաւորական անդրանիկ ժողովը, որ նախ ընտրեց իր դիւան, յանձինս՝

Ատենապետ Պ· Կարապետ Զրբաչեանի,
Փոխ–Ատենապետ Պ· Կարապետ Սաքայալեանի,
Ատենադպիրներ՝ ՊՊ· Խոսրով Մարտիրոսեանի եւ Հանրի Սիրանեանի:

Ապա տեղի ունեցաւ Թեմական Խորհուրդի ընտրութիւնը, հետեւեալ կազմով.–

Տէր Կոմիտաս Վրդ· Ցովհաննեան,
Տէր Գրիգոր Արեզայ Խաչատրեան,
Տիկին Սոնա Ադամեան,
Տօքթ· Թոպէր Ազիլազեան,
Պ· Գեղամ Թորոսեան,
Պ· Արմէն Իլպիզեան
Պ· Կարօ Ցովսէփեան,
Պ· Փիլպէր Տէրտէրեան,
Պ· Սուրէն Փանոսեան,
Պ· Ժագ Փանոսեան,
Պ· Գրիգոր Փափազեան:

Ժողովի աւարտին, Ն·Ս·Օ·Տ·Տ· Գարեգին Բ· Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ հրաւիրուած է Ֆրանսա մասնակցելու Հայաստանի Տարուան նուիրուած պաշտօնական հանդիսութիւններուն, իր օրհնաբեր ներկայութեամբ գնահատեց եւ չնորհաւորեց նորընտիր Պատգամաւորական Ժողովի պատուարժան անդամները ու Դիւանը, ինչպէս նաեւ նորընտիր Թեմական Խորհուրդի անդամները եւ յաջողութիւն մաղթեց անոնց կատարելիք ապագայ աշխատանքներուն:

ԴԻՒԱՆ
ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզ, Փետրուար 17

«LE FIGARO»

(17/18 février)

LES MERVEILLEUX TRESORS DE L'ARMENIE

Փիկառոյի չարաթաւերջի թիւը լայն տեղ տուած էր Հայաստանի հրաշալի դանձերուն, նկարազարդ յօդուածով մը, գլխաւորաբար Լուվրի ցուցահանդէսին առթիւ: Ցօդուածին սկիզբը, Անն–Մարի Ռոմերօ կը չեշտէր.– «Եթէ Ֆրանսա եկեղեցւոյ երիցագոյն աղջիկն է, Հայաստան քրիստոնէութեան երիցագոյն աղջիկն է»: Գլխաւոր յօդուածէն զատ, դրութիւն մը նուիրուած է Մարտիրոս Սարեանի եւ հարցազրոյց մըն ալ կայ Շ· Աղնաւուրի հետ: Փիկառօ–Մակազին ալ այլ կարճ հարցազրոյց մը ունի Ագնաւուրի հետ: Ի դէպ, այն հարցումին որ կը վերաբերի Ֆրանսացիներու հարբատութեան «արտագաղթ»ին, քանի ինք ալ Ջուիցերիա հաստատուած է, կը պատասխանէ.– «Երբ մեռնիմ, պիտի մնայ ինչ որ ըրած եմ, ոչ թէ ինչ որ չհաճած եմ»:

Փետր· 19ին հրապարակ կ'ելլէր իր նոր ալոմբ՝ «Գողար մա վի» ու կը թուէր նաեւ իր ծրագիրները: Շաբաթ, Փետր· 17ին կ'ներդէր Փարիզի Օփերան, իր յաջորդ համերգը տեղի կ'ունենայ Հոկտ· 9էն Նոյ· 10, Փալէ տէ Գոնկրէ:

«ՄԷԿ ԱԶԳ, ՄԷԿ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ» ԲԱՅՑ ՆԵՐՍ ՈՒ ԴՈՒՐՍՈՎ...

Հայաստանեան լրատուականները վերջին օրերուն հատ ու կենտ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն խորհրդարանին մէջ քննարկութեան դրուած երկքաղաքացիութեան նիւթին: Պէտք է ըսել որ ընդհանուր առմամբ որոշ վերապահութիւն մը, ամօթխածութիւն մը կայ լրատուներուն քով, որոնք հաւանօրէն կ'ուզեն չատ չչեշտել քննարկումին ժրաջան տական ճակատին տիրական դիրքը: Արդէն ընտրութեան նախօրեակի քիչ մը խուճապային կացութեան մէջ ուր սակարկութիւններ, դաւինքներ, խզումներ, հաչիւներ օրակարգի ներկայ, այլ բուն հարցերը կը կազմեն, երեսփոխանութեան ուշադրութեան փոքր մէկ տոկոսը կրնար կեդրոնանալ երկքաղաքացիութեան նման կնճիռի մը վրայ: Կնճիռ, որ գոյացաւ անկախութեան առաջին օրէն, քիչ մը ըստ ոյզ–անստոյգ մտահոգութիւններու, անվստահութիւններու եւ չատ մըն ալ «վտարանդի» Հայուն ուղղած արհամարհանքի, մերժումի ազդակներով: Ու այսօր, մէկուկէս տասնամեակ ետք, խնդիրը իբր թէ լուծումի կը սպասէ:

Խորհրդարանական չրջանի մը վախճանին մօտ այդ նիւթին գրեթէ ակամայ ձեռք առնուիլն անգամ որոշ տրամադրութիւն կը մատնէ. եթէ այդ խորհրդարանը լրջօրէն անլոյծ հարց մը նկատէր այդ կնճիռը, անկեղծօրէն տրամադիր ըլլար վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու, այդպէս վերջին պահո՞ն կը ձգէր անոր կարգաւորումը:

Ինչ որ կը փոխանցուի հայաստանեան լրատուականներէն, ամէն բանէ առաջ մերժումի գրեթէ ընդհանուր տրամադրութիւնն է, նոյնիսկ հակառակը քարոզողներու մօտ: Ու այդ մերժումը իրատեսութեան, հեռատեսութեան, Հայաստանի ապագային մտահոգութեան, դերիչխանութեան նախանձախընդրութեան նման բազմազան զգացական լոզունգներ առաջ քշողներ, ազգայնական սկզբունքներ ոգեկոչողներ. յայտնապէս, ամէն բան ընդունելի է, միայն դրսի Հայը ներսէն քայ չունենայ...

Բնական է որ երկքաղաքացիութեան նման կարեւոր խնդիր, յատկապէս «ներս»ինէն աւելի քան կրկին «դրսեցի» ունեցող փոքր երկրի համար, տասն անգամ չափուելիք, մէկ անգամ ձեւելիք բան է: Եւ եղած առարկութիւններուն մէջ կան մտածելու, ըստ այնմ կարգադրութիւն սահմանելու արժողներ: Բայց վիճարկումին ծանրութեան կեդրոնը այդ կէտերուն վրայ չի գտնուիր:

Առարկողներուն գլխաւոր մտահոգութիւնը իրենց պատկանած բան մը ձեռքէ փախցնելու չատ թէական հեռանկարին կ'առընչուի. քաղաքական դաշտի անօրինում, դերիչխանութիւն, ապահովութիւն, եւ այլն: Յայտնուած գլխաւոր վախը այն է որ Հայաստանի քաղաքացիութիւն ու անով ամէն իրաւունք ունենալով դրսեցին կրնայ ազդեցութիւն բանեցնել երկրին քաղաքականութեան վրայ: Այս մտահոգութիւնը անմիջապէս եռք պէտք է բսել, որ դրսեցիին սահմանումն ալ յստակ չէ. ան ըստ գործածուած ձեւին կը բնութագրէ թէ՛ դուրսի Հայը, թէ՛ ոչ Հայը: Մինչդեռ, յստակ է որ միայն առաջինին նկատմամբ հարցը համահայկական հանգամանք կ'ունենայ:

Վախի յաջորդ ազդակը ընտրելու խնդրով սեղան կը բերուի. հապա՞ եթէ որպէս երկրորդ քաղաքացիութիւն Հայաստանեանը ունեցողը քուէարկէ այս, կամ այն ուղղութեամբ, յաջողելով ձեւացնել քըւէներու համեմատութեան խմաստալից աստիճան մը:

Այս որոշ չափով հասկնալի առարկութիւններուն քով կան գուտ մերժում մատնողները. օրինակ, ըսուած է, գրուած ալ, թէ նոյն քաղաքացիութեամբ հաւասար պէտք չէ դասուին անկախութեան առաջին տարիներու ծանօթ տաժանքները ապրած «ներսինները» եւ տոկալու թելադրանքի տէր «դուրսինները»:

Կան տակաւին երկքաղաքացիութիւնը բանակին համար անպատեհ նկատելու կեցուածքներ, Հայաստանի իշխանութիւնը բացարձակապէս հայաստանցիին վերագրուած բան համարողներ, եւլն.: Նոյնիսկ մտածուած է «թրքական ծագումով ու հայկական անուններով» Եւրոպա ապաստանած Թուրքերու մասին որոնք եթէ օրէնքը ընդունուի, կըրնան Հայաստանի քաղաքացի դառնալ ու վտանգ ներկայացնել երկրին ապահովութեան:

Տխուր է անդրադառնալ որ քաղաքական չրջանակէն արտայայտուած այսքան մակերեսային մօտեցումներ նոյնիսկ իրաւական մասնագիտութիւն անհրաժեշտ չեն ըներ մատնանչելու համար կարգ մը կէտեր: Ի վերջոյ, երկրի մը քաղաքացիութիւնը պարտադիր չէ որ ինքնաբերաբար տրամադրելի վիճակ ըլլայ: Արդէն, սահմանադրութեան փոփոխութիւնը այդ ուղղութեամբ չէր, այլ միայն կը ջնջէր երկրորդ քաղաքացիութեան բացառումի ըսկզբունքը: Ուստի միշտ կարելի է, ինչպէս անհամար երկիրներու պարագան է, սահմանել Հայաստանի քաղաքացիութիւն ստանալու ընթացակարգ մը. դիմումի պայմաններով, ժամանակով, անօրինելու կոչուած պատկան իշխանութեան համար որոշելու բացարձակ ազատութեամբ: Եթէ գտնուին օրինակ՝ թրքական ծագումով եւ հայկական անունով դիմողներ, ի՞նչ բան կ'արգիլէ իրենց ժխտական պատասխանել: Ինչ կը վերաբերի ընտրելու եւ այդ ճամբով երկրին քաղաքականութեան ազդելու մտահոգութեան, կարելի է օրինակ՝ երկրին մէջ բնակութեան որոշ պայմանաժամ սահմանել ընտրելու բարիքէն կարենալ օգտուելու համար: Եւ իսկապէս տարօրինակ է այդ պընդումը երկրի մը համար որուն անկախութեան չրջանի իշխանութեան բարձրագոյն դիրքին հասածները երկուքն ալ հայաստանածին չեղան, այլ եկուոր:

Տխուր է նոյնպէս տեսնել որ հակառակ 15 տարիէ ի վեր հոլովուած «Մէկ ազգ, մէկ ժողովուրդ»ի նման լոզունգներու, որքա՛ն արթուն է դուրսինը դուրսը ձգելու միտումը: Տխուր է նոյնպէս այն տհասութիւնը որ ամենայն հպարտութեամբ կ'արտայայտուի քաղաքական դասէն. զանգուած որ երկրին ճակատագիրը կը վարէ ու չի կրնար, չի փափաքիր տեսնել թէ փոխանակ երեք միլիոնի, վեց–եօթը միլիոնի հայրենիք Հայաստան մը ինչ առաւելութիւն կրնայ ունենալ: Անշուշտ, ամենայն բարեմտութեամբ մտածելով որ Սփիւռքի հայութիւնը խուռներամ պիտի խուժէ Հայաստանի դեսպանատունները, քաղաքացիութեան դիմումնագիր խընդրելու:

Այս հեռանկարին վրայ թերեւս արդարացի կ'ըլլայ առարկութիւններէն այն որ երկքաղաքացիութեան օրէնքով Հայաստանի արտաահմանեան ներկայացուցչութիւնները կը զրկուին եկամուտի իրենց հիմնական աղբիւրէն...

Տարօրինակ է նաեւ հաստատել թէ առարկողները որոնք կը կառչին ապահովութեան, բանակի վստահելիութեան, երկրին քաղաքականութեան նման յարդելի պատճառաբանութիւններու, նոյնքան դիւրազգած, կամ նախանձախնդիր չգտնուեցան երբ յաջորդական իշխանութիւններ մէկ–մէկ Ռուսին, Յոյնին, ասոր–անոր վաճառեցին երկրին նոյնիսկ ռազմավարական իմաստի տէր հարստութիւնները. կազատար, հաղորդակցութեան ցանց, աթոմակայան, գործատուն, եւ այլն:

Անպատեհութիւններու թուումին մէջ կայ հետեւեալ կէտն ալ. պէտք չէ աճապարել այս հարցին մէջ, զայն դնել թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Սփիւռքի մէջ լայն քննարկումի: Ամէնէն գործնական թելադրանքը կը թուի այս մէկը. Հայաստանի պարագային ցնցիչ յայտնութիւն մը երեւան պիտի չգայ, նկատի առած քաղաքական դէմքերու վերոնչեալ նախաբանը: Բայց եթէ կարելի ըլլար Սփիւռքի մէկ ընել այդ քննարկումը, թերեւս չքանար այսօրուան ձեւով յայտնուած մտահոգութիւններուն կարեւոր մէկ տոկոսը ու Հայաստանցին վերագտնէր Հայաստանի քաղաքականութեան, պահովութեան, ունեցածը ուզածին վաճառելու բացարձակ տիրութեան ապահովութիւնը:

Ա. ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՁՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՕՐԹ-ԵՈՒԻ ՀԱՄԵՂ ՆԱՐԻՆՋՆԵՐԸ

Ընկերային կեանքէ ներս Գրիգոր Զօհրապին ունեցած չատ փայլուն դիրքին, մանաւանդ կիներու վրայ անոր գործած ազդեցութեան մասին չատ բան գրուած է: Շատ բան գրուած է նաեւ Գրիգոր Զօհրապի ամէն մարզէ ներս ունեցած բարձր ճաշակին ու նախասիրութիւններուն, օրինակ Արեւելեան երաժշտութեան նկատմամբ ունեցած իր տարուութեան մասին: Իր մասին գրի առնուած անհամար վկայութիւններու մէջ զարմանալիօրէն ճոխ տեղեկութիւններ կան Զօհրապի մտերմիկ կեանքէն:

Զօհրապ յայտնապէս գեղեցիկէ սիրահար էր, իր տան մէջ ամէն բան ընտիր ճաշակի արդիւնք էր: Կարասիները չատ նուրբ էին, պատերը զարդարուած էին գեղեցիկ նկարներով, որոնց մէջ կը տիրապետէին Էտկառ Շահինին իւղաներկերը: Ինչպէս կը վկայէ Հրանդ Ասատուր, տան մէջ մետաքսէ կամ բուրդէ գեղահիւս գորգեր կային որոնց չուրջ ընտիր գեղօրներ չարուած էին: Ճաշի սպասները ճոխ էին, ճաշասեղանն ալ անպայման կը զարդարուէր ծաղիկով:

Կը սիրէր լաւ հագուիլ: Իր վրայ գլուխին համար չատ դրամ կը ծախսէր: Նոյնը կ'ընէր իր կնոջ ու զաւակներուն համար: Դարձեալ Հրանդ Ասատուրն է որ կը պատմէ որ Զօհրապ իր կօշիկները կը գնէր Պիւռկիւէն, իր զգեստները կ'ապսպրէր Միւռ կամ Պօթէռին: Կնոջ ու զաւակներուն համար յաճախ չէր գոհանար տեղական խանութներու ունեցածով ու կը դիմէր Փարիզ: Շատ կը սիրէր իր կնոջ ու աղջիկներուն արդուզարդին ուղեցոյց ըլլալ, անոնց ճամբայ ցոյց տալ: Ժապաւէնին գոյնը, կերպասին տեսակը, հագուստին կարուածքը, ամէն բանի մասին գաղափար ունէր:

Գրագիտուհի Անայիսն ալ կը վկայէ որ Գրիգոր Զօհրապ ընկերային կեանքէ ներս արտակարգ հմայք ունէր: 1909, 1910 եւ 1911 թուականներուն Պոլսոյ մէջ բարեսիրական ու կրթական նպատակներով յաճախակի ձեռնարկներ կը կազմակերպուէին, կը սարքուէին նուագահանդէսներ, պարահանդէսներ, թէյյատուներ, գաշտահանդէսներ: Այս ձեռնարկներու հրաւիրուած կ'ըլլային նախարարներ, բարձրաստիճան քաղաքագէտներ կամ հանրային գործիչներ, բայց բոլոր այս կարկառուն անձերուն մէջ միայն Գրիգոր Զօհրապն էր որ միշտ չրջապատուած կ'ըլլար ներկաներէն: Պարահանդէսներու ընթացքին սիրուն դիմակաւոր կիներու հետ կը կատակէր համով սրամտութիւններ ընելով, կիներուն ուղղեալ փաղաքչական արտայայտութիւններ կ'ունենար, կիներն ալ չէին կրնար դիմանալ անպայման Զօհրապին մօտենալու ու անոր հետ խօսակցութիւն մը ունենալու փոյթաձութեան: Զօհրապ չատ կ'ախորժէր այն կիներէն որոնք անսովոր կամ յանդուգն մտածումներ կ'արտայայտէին:

Գրագիտուհի Զարուհի Գալէմքեարեանն ալ գրած է որ Զօհրապ ինքնատիպ անձնաւորութիւն մըն էր ո՛չ միայն իր գրականութեամբ, այլ նաեւ իր արտաքին երեւոյթով: Միջահասակ, բարեձեւ, վայելուչ մարդ էր, մէկն էր որ ամէն վայրկեան իր չուրջինիներուն «ես հոս եմ» ըսել կ'ուզէր զատորոշուելով նոյն սրահին մէջ գտնուող բարձրահասակ, յաղթանդամ կամ չքեղ մօրուքով անձնաւորութիւններու մէջէն: Կը սիրէր զբօսանքը, նաեւ թղթախաղը, զոր կը խաղար վարպետութեամբ:

Ուրիշ գրագիտուհի մըն ալ, Աղաւնի Մեսրոպեան կը պատմէ որ 1911–1915ի ամառները Պիւյիւքտէրէի, Հիւնքեարի, Զըրչըր–Սուի կամ Պաղլարպաչըի բնակիչները կը տեսնէին թէ Զօհրապ Ուրբաթ օրերը անպայման պատյոններ ու հաճելի ժամանցներ կը կազմակերպէր: Զօհրապ իրեն հետ կ'ունենար «Հա-

նէնտէ»ները, որոնց երաժշտութեան կը յանձնուէր մեծ հաճոյքով:

Զօհրապ չատ կը սիրէր Արեւելեան երաժշտութիւնը: Անգամ մը Սիպիլի ու Հրանդ Ասատուր Օսմանպէյի տան մէջ կը գտնուէր հրաւիրուած ընթրիքով Վարդանեանցի հաւաքոյթի մը: Խումբ մը նորաւարտ երաժշտուհիներ, որոնց կարգին էին Սիպիլին աղջիկը Արփինէն ու Աղաւնի Մեսրոպեանը, մեծ ոգեւորութեամբ Եւրոպական դասական երաժշտութիւն կը սարքէին զանազան գործիքներով: Յանկարծ, դադարի մը ընթացքին, լսուեցան Օսմանպէյի բացօթեայ պարտէզներէն մէկուն մէջ սարքուած արեւելեան երաժշտութեան մը հնչիւնները: Զօհրապ մօտեցաւ Հրանդ Ասատուրին ու խնդրեց որ զինքը տանի մինչեւ այդ պարտէզը:

«Եղբայր պատուական, ըսաւ Հրանդ Ասատուր, քեզ վայելելու համար պէտք է որ կամ մե՛ր տունը փոխենք, կա՛մ ապահովենք որ սա բացօթեայ պարտէզը գոյութի»:

Զօհրապ պատասխանեց.

«Ո՛չ, սիրելի Հրանդ, կը մաղթեմ որ ձեր տունը իր տեղը մնայ յաւիտենապէս, եւ յաւիտենապէս իր տեղը մնայ նաեւ սա բացօթեայ ըզբօսարանը»:

Գրիգոր Զօհրապ այսպիսի սէր մը ունէր ճաշակաւոր ապրումի ու արեւելեան երաժշտութեան նկատմամբ: Բայց չատեր կը պատմեն նաեւ որ Զօհրապ չատ կը տպաւորուէր նաեւ հայ ժողովրդական երաժշտութենէն:

Խաչիկ Փէլիթէքեան, որ չատ բան գրած է Զօհրապին մասին, կը վկայէ որ Զօհրապ չատ կը սիրէր պզտուղը ու նոր ելած պտուղը առաջին օրէն անպայման տուն կը տանէր: Անգամ մը Տէօրթ Եոլէն սնտուկ մը նարինջ ղրկուած էր իրեն: Այնքան սիրեց այդ նարինջները, որ որոշեց նարինջի պարտէզ մը գնել Տէօրթ Եոլէն ու տուն մըն ալ կառուցանել հոն: Իրաւ ալ ընդարձակ ագարակ մը գնեց: Բայց անիծեալ պատերազմը, որ վրայ պիտի հասնէր, ամէն ինչ կիսատ պիտի թողուր:

Ռ. Հ.

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՑԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋՈՐՕ ԴԱՐԵՐԸ

Հայաստանի տարուան առիթով Ֆրանսա բերուած Հայաստաններուն մաս կը կազմէ նաեւ Նոր Ջուղան: Անոր նուիրուած ցուցահանդէսին բացումը կատարուեցաւ Փետրուար 13 Երեքշաբթի երեկոյեան, Անթոնիի «Արուեստներու Տան» մէջ, նախկին քաղաքապետ, Հօ ոը Սէնի երեսփոխան Փ. Տէվէճեանի ու դեսպան է. Նալպանտեանի ուղերձներով, խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան:

Փ. Տէվէճեան որ Նոր Ջուղա կատարած այցին ներշնչումով յղացողը եղած է ցուցահանդէսին, ըրաւ չըլլանին պատմականը, չմոռնալով ըսելու թէ նախկին վարչապետ է. Պալատիւրի ծագումը նոյն վայրէն է: Երկար կանգ առաւ Ջուղայի խաչքարերուն քանդումին վրայ ու գոհունակութիւն յայտնեց որ նման ցուցահանդէսով մը մոռցուած այդ անկիւնը կ'այժմէականանար:

է. Նալպանտեան անգամ մը եւս ծանրացաւ մշակոյթի հայկական հարստութեան վրայ, նաեւ անոր առթած արդար հպարտութեան:

Ցուցահանդէսը որ պատրաստուած է, ինք ալ ծագումով Նոր Ջուղայեցի, Արբի Յովհաննիսեանի կողմէ, ներկայացուած է երկու յարկի վրայ. քարտէսներով, համառօտ բացատրութիւններով տըրուած է պատմականը, ապա ցուցանմոյշներով ստեղծուած է Նոր Ջուղայական կարելի աշխարհ մը:

Նոր Ջուղան հետեւանքը եղած է Շահ Աբբասի գաղթի քաղաքականութեան. ան Թուրքերուն հետ ապահովութեան անբնակ գօտի մը ունենալու համար գաղթել տուած է Նախիջեւանի, անոր հետ Ջուղայի ժողովուրդը: Ցուցահանդէսին դրուած քարտէս մը չատ յստակօրէն ցոյց կու տայ Ժէ. դարու սկիզբէն ծայր առած այդ դէպքը: Հայութիւնը Ջուղայէն Թաւրիզ աքսորուած, անկէ երկճիւղ ընթացքով չարունակած է երթը. առաջին թեւ մը յառաջացած է Կասպից ծովու հարաւային ափերով, երկրորդ մը լիճած է աւելի հարաւ, դէպի Ղազուին, Համատան, Աբաք, Սպահան ուր հիմնուած է Նոր Ջուղան: Անկէ ալ երթը չարունակուած է մասամբ, մինչեւ Շիրազ ու Պասրա:

Նոր Ջուղայի երեւելիները եղած են Խոճաները որոնք գիտցած են իրենց նիւթական լայն միջոցները տրամադրել կրթական, մշակութային գործունէութեան, հանդիսանալով անմրցելի մեկենասներ: Անոնց չնորհիւ Նոր Ջուղայի հայութիւնը կրցած է պահպանել ու ծաղկեցնել իր կրօնական, մշակութային, պատմական ինքնութիւնը, ճարտարապետական կոթողներով, արհեստներով, նկարչական արուեստով: Ու այդ ոլորաններէն մեծ մասով լուսանկարով, նաեւ զանազան առարկաներով – հնատիպ տարօրներ, զգեստներ, ձեռագործներ, զարդեղէն, եւլն. – կազմուած է Անթոնիի հետաքրքրական ցուցահանդէսը:

Բոլոր ցուցանմոյշներէն յատկապէս տպաւորիչ երկուքը երկու «խճանկար»ներ են. մէկը կազմուած է Նոր Ջուղայեցիներու ընտանեկան չատ մը լուսանկարներով. տիպարները, իրենց հագուստ-կապուստը, կեցուածքը, անմիջական չրջանակը,- տուն, արհեստանոց, դպրոց - ահագին բան կը պատմեն գաղթաքաղքորէ մը ծնած հայկական այդ չէն անկիւնին մասին: Երկրորդը կազմուած է չրջանին մէջ ԺԸ. դարու վերջին եւ ԺԹ. դարու սկիզբի տարիներուն տրուած թատերական, դպրոցական, մշակութային ու այլ ներկայացումներու յայտագիրներով: Նոր Ջուղայի մասին հատոր մը լեցնելու չափ տեղեկութիւն կը պարփակեն անոնք, ապացոյցը ըլլալէ եառ հոն ապրուած կենսունակ կեանքին: 1915ի յայտագիր մը «Երաժշտական – Թատերական երեկոյթ»ի կը հրաւիրէ, «Ցանուն Հայաստանի դժբախտացածներուն», ուրիշ մը 1888 Հոկտեմբերին «Տաճկական խոսամուն» խաղը կը ծանուցանէ. հոն 1913ին ներկայացուած է Պէլօն, Տիկին Սիրանոյշը Համլէթի մէջ բեմ բարձրացած: Զուարճալի է մեծ մասին տակ կարդալ «Կը լինի բուֆէտ կանխիկ վճարով» նոթը, ապա ծանուցուած ձեռնարկին տոմսերու գիները՝ 1–2–3 ղուռւշ...

Իր յղացքով, ներկայացուցածով, ներկայացուած ձեւով չահեկան ձեռնարկը ուշադրութիւն կը գրաւէ այլ յատկանիշով մըն ալ. երբ կայ հմտութիւնը, գործին չրջութիւնը, սէրը, առանց մեծարժէք փոխադրումներու, պատկառելի նըւիրատուներ կրնան ստեղծել ներկայացումներ, որոնք ոչ միայն կը գրաւեն, այլ կը դաստիարակեն ալ:

Ա. Թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Շաբաթ, Փետրուար 10ին, չուրջ երեսուն հոգի ներկայ գտնուեցան հայ բանաստեղծութեան նուիրուած ցերեկոյթի մը, «Ճամբորդութիւն դէպի Հայաստան, Եղիչէէն Վարուժան» վերնագրով, կազմակերպուած Փարիզի 9րդ թաղամասի Վալէո գրադարանին մէջ: Մէկ ժամուան ընթացքին Սոֆի Կիւպրի եւ Սիւզան Շմիթ կարդացին աւելի քան 15 դարու հայ գրականութենէն քաղուած քանի մը հեղինակներու գործեր. Եղիչէ (Ե. դար), Ֆրիկ (ԺԳ. դար), Յովհաննէս Պլուզ (ԺԳ. դար), Գրիգոր Խլաթեցի (ԺԵ. դար), Սարկաւագ Բեզդակեցի (ԺԶ. դար), Սայաթ Նովա, Վահան Թէքեան, եւ Դանիէլ Վարուժան: Ընթերցուեցան նաեւ Գրիգոր Զօհրապէն երկու նորավէպեր՝ «Երջանիկ մահը» եւ «Փոթուըլըն» («Գիւղացիի տափաստը»):

Անտարակոյս գովելի ձեռնարկ մը հայ գրականութիւնը ծանօթացնելու օտար չրջանակներու: Բայց ինչպէ՞ս բացատրել բացակայութիւնը այս համաստեղութեան մէջ Նարեկի պէս հսկայի մը, կամ Ներսէս Շնորհալիին, Քուչակին եւ մեզի աւելի մօտիկ Պետրոս Դուրեանին, Միսաք Մեծարենցին, Սիամանթոյին, Վահան Տէրեանին կամ Յովհաննէս Թումանեանին: Անհերելի անտեսումներ: Նաեւ, մաղթելի պիտի ըլլար քանի մը հայերէն տողեր լսել: Այդ մէկը մեզի խոստացան կատարել յաջորդ ներկայացումին որ տեղի կ'ունենար յառաջիկայ Հինգշաբթի, Մարտ 15ին, Փարիզի 11րդ թաղամասի Ֆէտէրպ գրադարանին մէջ:

Հ. ՀՐԱՉԵԱՆ

ԱՆՅՈՒԿԸ – ՄՈՌՅՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ճամբուն երկարութիւնը փոքր ինչ կարճեցնելու համար, թուրք քարեկամը առաջարկեց որ Սէյխտ – Ահմէտ տէրէսի կոչուած լայնարձակ թուրք գերեզմանոցին մէջէն երթայինք. "Ճամբանիս չատ կորուկ (էքսա) կ'ըլլայ" ըսաւ: Հետեւեցանք իրեն, զի զինուորական համազգեստով էր եւ կրնար մեզ պաշտպանել աւազակներու դէմ, որոնք պակաս չեն այս գիծին վրայ եւ կը պահուըտին գերեզմաններուն քարերուն հետին:

Սկսանք քալել, ոտնաչափել այդ սոսկավիթխար գերեզմանոցին մէջէն, զոր դարաւոր նոճիներու անտառ մը կը ծածկէ ամբողջովին:

*
**

Յօսակեցնով, ընդվայրաբանելով, հասանք տեղ մը, ուր տեսանք որ թաղուած մեռելին գերեզմանը անձրեւներէն կքած, կիսաբաց վիճակ մը առած էր. մէջի ոսկորները յայտնի կ'երեւային: Թուրք գեղագործը իր ձեռքի գաւազանը գերեզմանին մէջը մխեց ու անոր կորագլուխ մասովը կրցաւ գանկ մը դուրս հանել, "Այս քեզի համար է" ըսաւ ու թաշկինակին մէջը զայն ծածկելով, պահեց իր զինուորական վերարկուին տակ եւ երբ հասանք մենք թաղը, զայն ինձ տուաւ, զի գիտէր թէ ես բժշկութիւն կ'ուսանէի:

Գանկը առի ու վերարկուիս մէջ զայն պահելով բերի տուն. վաս մը լուացի ալկոլով, մաքրեցի ու զանկային անաթոմին անոր վրայ ուսայ մանրամասն կերպով եւ կրցայ իմ տարեկան քննութեանս մէջ յաջողակ ելլալ, աստղանիշ նոթերով, ինչպէս պատմած եմ:

Ահա այս գանկն էր Փարիզ բերել տալ ուզածս որ խիստ զուարճալի հետեւութիւն մը ունեցած է իր ճամբորդութեան առթիւը. կ'արժէ գրել զայն "Անցուկը–Մոռցուկ"էս դուրս չթողելու համար:

*
**

Հօրեղբայր մ'ալ ունէի, հօրմէս երեք չորս տարուս մեծ, խիստ մաքրասէր, ամէն կերպով մաքուր անձ մը, որ հինօրէնք "չալվար"ը վրայէն երբեք չէր թողուր, ինքը արհեստով նախ նաւավար (քայըճը) եղած է եղեր Ծասգիւղի ամենափայլուն, ընչեղ տարիներուն ու նշանաւոր ամիրաներ տարած ու բերած իր նաւով. այլ սակայն հետզհետէ ծովի արհեստէն յոգնածութիւն զգալով, ինքզինքը կու տայ խոհարարութեան, աքանչելի արհեստագէտ մը կ'ըլլայ ու կը սկսի իբր խոհարարապետ ծառայել Բերա՝ Տէլլա–Սուտա Ֆայիք փաշային տունը:

Խաչիկ էր անունը այս հօրեղբօրս, որ ջերմ հաւատացեալ քրիստոնեայ ըլլալով երեք չորս անգամ ուխտի Երուսաղէմ կ'երթայ; ու վատկածը հոն կը թողու, կը դառնայ կու գայ նորէն աշխատելու, նորէն Երուսաղէմ ճամբորդելու (հաճի) մախտեսի ըլլալու հիւանդութեան միչտ ենթակայ:

*
**

Շա՛տ կու գար մեր տունը. չա՛տ կը սիրինք մեր Հաճի Խաչիկ ամուցա (հօրեղբայր)նիս: Երբ փոքր էինք, մեզ իր քովը կ'առնէր, կը պատմէր իր Երուսաղէմի ճամբորդութիւնները, մանաւանդ քաշած սոսկալի փոթորիկները, որոնց նկարագրութիւնը մեզի դիւրըմբռնելի, աւելի հասկնալի ընելու համար, քառ ու խօսք չէր կրնար գտնալ, եւ ոտքի կանգնելով ձախ ձեռքովը չալվարը վեր կը ժողվէր, սենեակին մէկ անկիւնէն միւսը կը վազվռտէր, իբրեւ թէ նաւապետները փոթորիկներու ժամանակ այնպէս կ'ընեն եղեր, եւ իր ալ ձեռքն ալ դիտակ չինելով աչքին կը տանէր, հորիզոնը դիտելու, գիտնալու համար, թէ ուրիշ նաւեր կը գտնուի՞ն հեռուները, կամ թէ մօտեցա՞ծ են ցամաքին:

Իր առաջին ու երկրորդ ուխտագնացութիւնը առագաստանաւով ըրած է եղեր, իսկ վերջինները՝ շոգենաւով:

Կը պատմէր մեզ այս բոլորը իրենց մանրամասնութիւններով, բայց խօսքէ, զրուցատրութենէ աւելի, կ'ունենար չարժուձեւեր, որոնք մեզ չափազանցօրէն կը զբօսցնէին մեր տղայութեանը:

*
**

Իր ամենավերջին ուխտը ըրած էր Երուսաղէմ, եւսյի Պատրիարքին նոր նըւաճած օրերը. հիացումով կը խօսէր անոր տուած քարոզներուն վրայ, եւ երբ կը հարցնէինք իրեն, թէ ի՞նչ տեսակ քարոզ էր, կը պատասխանէր՝ թէ "բայաւրտան սուսամըշ" էր, թրքերէն լեզուաւ, այսինքն՝ "ժայռերու մէջ ծարաւի են մնացած". ո՛վ միամտութիւն, այսքան միայն միտքը պահած էր խեղճ հօրեղբայրս, որ տպէտ էր, թէեւ չափազանց բարի քրիստոնեայ: Գովելով կը գովէր միշտ եսայի Պատրիարքը՝ իբրեւ քաջքարոզ, աղուոր խօսող եկեղեցական, բայց առանց բան մը հասկնալու անոր քարոզներէն:

Տաճիկներու կրօնքին սաստիկ աւեցող էր, ա՛յն աստիճան, որ թուրք գերեզմաններու մէջ ոտք չէր կոխեր. «Անոնց մեռելները կ'ոռնան» կ'ըսէր, ու կը կարծէր թէ անոնց ընդարձակ մահաստանները ծածկող նոճիներուն հովերու ազդեցութեամբ հանած սօսափիւնները, մեռելներուն ոռնալն էր. եւ երբ կ'ուզէինք իրեն հասկցնել, որ այդ լսուած ձայները նոճիներուն իրարու հետ չփուելովն էր, «չէ՛, չէ՛» կը պոռար նեղանալով. «Ձեր գիտցածը չիտակ չէ՛» կը յարէր:

(Շար. 167)

Պարոն, Երուանդ Զննոզեան,
Պարոն Ռոպէր Զննոզեան,
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՓՐՈՒՀԻ ԶՆՆՈԶԵԱՆ-Ի

(ծննեալ՝ ՃԼԿՈՒՆԻ, սելանիկցի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 23ին, 91 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 26ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, յետոյ մարմինը ամփոփուեցաւ Ռիւէյլ – Մալմէզոնի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ:

♣

Այս տխուր առթիւ Երուանդ Զննոզեան եւ Ռոպէր Զննոզեան 500 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

(Շար. Ա. էջէն)

թէ կը մերժեն Սեպտեմբերին աշխարհի ախոյենութեան մրցումներուն համար հաքու երթալ: Ըմբշամարտի ռուսական դաշնակցութեան, նախագահը ըսած է թէ հայ մարզիկները պատճառ չեն տուած Ադրբեջան երթալու իրենց մերժումին:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ՄԸ փետր. 16-ին ցկեանս բանտարկութեան դատապարտած է ալ-Ֆախտայի ենթադրական եօթը անդամներ, որոնք ամբաստանուած էին որպէս կազմակերպիչները հրէական եւ բրիտանական թիրախներու դէմ ոճրափորձերուն (2003 Նոյեմբերին Պոլսոյ մէջ, 63 մեռեալ եւ 600 վիրաւոր): Դատապարտեալներու մէջ է սուրիացի Լ. ալ-Սաքքա, որ կազմակերպիչը եւ ֆինանսաւորողը կը նկատուի:

«ՄԱՐԻԱՆՆ» չաբաթաթերթը (փետր. 17-23) կ'արձագանգէ «Ակօս»ի որ «կը մերժէ լռել» եւ նկարն ալ հրատարակած է ֆրանսերէն լոյս տեսած օրինակին (զոր կարելի է գտնել Հ. Սամուէլեան գրատունը, 51 rue Մէօսիէօ Լը Փրէնս, Փարիզ 6րդ թաղամաս): Յօդուածագիրը կը չեշտէ թէ քալ լրագրողներ են, որոնք տիրող ազգայնամոլ բարբարոսութեան մթնոլորտին մէջ վտանգուած են:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԸ Փաքիստանի միացնող «Բարեկամութեան ճեպընթացը» զոհ գացած է ոճրափորձի մը, երկու պայթուցիկներու պայթումով: 66 մեռեալ կայ:

ԶԱԽԱԽՕ

ԾԻՐԱ ԳԻՒՂԻ ՍՈՒՐԲ ՀՐԵՇՏԱԿԱՊԵՏԱՑԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Փետր. 14ին Ախալցխայի Չրջանի Ծիրա հայկական գիւղին մէջ վերաբացուած է Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցին. ան նորոգուած է գիւղացիներու միջոցներով: Կառուցուած է 1830ին եւ բնաւ չէր նորոգուած: Վերաբացումին զուգահեռ, մեծ չուքով տօնուած է Տեառնընդառաջը:

arménie mon amie

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
organise
sous le parrainage de M. René ROUQUET
Député-Maire d'Alfortville
Une édition spéciale de

son SALON DU LIVRE ARMENIEN «ARMEN'LIVRES»

du 22 au 28 mars

au Pôle Culturel,
Parvis des Arts à Alfortville
(à l'angle des rues J. Franceschi et M. Bourdarias)

Un programme exceptionnel !

Samedi 17 mars à 20h30,
— salle de spectacle
THEATRE en français
«Papiers d'Arménie ou sans retour possible» de Caroline Safarian par la Compagnie du Théâtre du Parvis des Arts de Marseille — Mise en scène : Olivier Arméra.

Jeudi 22-Mercredi 28 mars, de 11h à 19h
— Espace Culturel de convivialité
«ARMEN'LIVRES»
Accueil du Public — Consultation et vente d'ouvrages. — Rencontre et dédicaces avec les auteurs — Lectures.
Et pendant toute la durée du Salon
EXPOSITION (création MCA)
«Richesse du monde des lettres et des idées des XIXe et XXe siècles en Arménie et en diaspora»
Conception : Krikor Beledian, écrivain

Mardi, 27 mars à 20h45
— Salle de spectacle
THEATRE en arménien occidental
«Akhatsèle» de Arman Vartanian — Mise en scène : Vahé Shahvertian — par la Compagnie Soundoukian venue tout spécialement d'Arménie.

Mercredi 28 mars à 20h45
— Espace Culturel de convivialité
CONFERENCE-DEBAT
«Le statut de l'écrivain, la littérature et l'édition arménienne aujourd'hui» avec Krikor Beledian, écrivain et maître de conférences (France) - Haroutioun Kurkdjian, écrivain et éditeur (Grèce) - Sarkis Khatchents des Editions Khatchents (Arménie) - Rober Koptas des Editions Aras (Turquie).
Renseignements et réservations :
M.C.A. tél. : 01 43 76 55 89
courriel : contact@mca-alforville.com

Manifestation organisée dans le cadre de «Arménie mon amie»
Année de l'Arménie en France

arménie mon amie

AGENDA

PARIS

L'ORIENT DES PHOTOGRAPHES ARMENIENS

Exposition à l'Institut du Monde Arabe
(1 rue des Fossés Saint-Bernard, Place Mohammed V, 75005 Paris).
Du 21 février au 1er avril

***

La GALERIE
LE MINOTAURE
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris
en collaboration
avec la Galerie **Le Gaillard**
expose des œuvres abstraites de 1925 à 1930 de
Léon TUTUNDJIAN
Artiste arménien
(collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)
Léon Tutundjian,
«Abstraction 1925-1930»
Du 1er février au 10 mars

***

PARADJ ANOV LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais
75006 Paris

***

Aivazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin,
Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

***

SARKIS
AU MUSEE BOURDELLE
18 rue Antoine-Bourdelle, 75015 Paris

«INCLINAISON»
jusqu'au 3 juin
Exposition ouverte tous les jours sauf les lundis et jours fériés de 10h à 18h.

***

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY

400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

***

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006 au 18 mars 2007

***

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոնեըը ժամը 17ին, հակառակ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.-

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 21ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 28ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 7ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին,
Մինչեւ:

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10·30ին Աբեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հակոմ:

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին:

***

Իսկ Աբեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Աբեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

***

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, փետրուար 23
Հակոմի ժամերգութիւնը ժամը 17·30ին:
Կը քարոզէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ԲՀՆՑ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

LE
Centre Culturel SAINT MESROB
à PARIS
présente
le jeudi 22 février à 20h45
SAINT BLAISE, EVEQUE DE SEBASTE
Un Saint d'Arménie en Occident
CONFERENCE donnée par
Armand TCHOUHADJIAN
Vente et dédicace du livre
10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
— Entrée libre . Cocktail —

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre

***

MARSEILLE

LES TRESORS D'ARMENIE
Exposition du 16 février au 24 mars
à la Maison de l'Artisanat et des Métiers d'Art
(21 cours Estienne d'Orves, 13001 Marseille)
Entrée libre
Du mardi au samedi de 13h à 18h.

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous avez le goût de l'animation dans un contexte arménien.
Vous aimez les enfants.

Vous êtes titulaire du BAFA ou même si vous ne l'êtes pas.

Rejoignez notre équipe d'animation des séjours de l'été 2007 pour :
— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura;
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France
CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21
MERCREDI
21 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·647 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·647

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՉԷՐ

Թուրքիոյ մէջ կայ պաշտօնական սայլին լծուիլ մերժող մամուլի թեւ մը որ պարբերաբար ցնցող հրապարակումներ կ'ընէ: Երեւոյթը վերջերս չեչտուեցաւ Հ. Տինքի սպանութեամբ: Այդ թեւին անունները կը պնդեն թէ հայ լրագրողին սպանութիւնը ամբողջովին անակնկալ չէր, Թուրքիոյ մէջ լսելի էին նման հեռանկարի մը քայլերը:

«Միլլիյէթ» (Փետր· 19) այս առումով հետաքրքրական փաստաթուղթ մը ձեռք անցուցած եւ հրապարակած էր: Ան ներքին գործերու նախարարութեան Ապահովութեան ընդհանուր տնօրէնութեան մէկ զրութիւնն է, յղուած 81 քաղաքներու ապահովութեան տնօրէններուն, «Թաղտնի» արձանագրութեամբ: Ստորագրուած է լրահաւաք բաժնի նախագահ, Ա. կարգի ապահովութեան տնօրէն Ռամազան Աքեւրէքի կողմէ, կը կրէ 2006 Հոկտ· 12 թուականը:

Հոն կ'ըսուի·

«Ֆրանսայի Ազգային ժողովին մէջ "կարծեցեալ Հայկական ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի արարք հռչակող օրինագիծ"ին օրակարգի բերուիլը մեր երկրին մէջ այդ նիւթին առընչուած փաստուկ զգայնութիւն մը ստեղծած է, մինչ որ գրգռութեան արարքներու յարմար գետին պատրաստած է:

Նախանշաններ ստացուած են թէ 2006 Հոկտ· 12ին Ֆուէարկելի օրինագիծին եւ Ֆրանսայի դէմ նախաձեռնութիւններ կը պատրաստուին, տեղի կ'ունենան բազմաթիւ ցոյցեր եւ եթէ օրինագիծը վաւերացուի, հակազդեցութիւնները կը շարունակուին:

Վերոնշեալ զարգացումներուն դիւրազգած մարդիկ գլխաւորաբար Ֆրանսայի ու "կարծեցեալ հայկական ցեղասպանութեան" զօրավիգ բոլոր երկիրներուն ներկայացուցչութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն ուղղուած (ներառեալ մեր հայ բաղաբացիներուն եւ բրիստոնեաներուն աղօթարանները) արարքներ կրնան կատարել:

Այս շրջանակին մէջ, կարեւորութեամբ կը խնդրեմ որ կարելի գրգռութիւններու դէմ զգօն գտնուիք, ծայրայեղ հակազդեցութեան ատակ խումբերուն վրայ հսկողութիւն պահէք»:

*
**

Ոչ միայն այս ազդարարութեան հարկաւոր ուշադրութիւն չէ դարձուած, այլեւ Հ. Տինքի սպանութեան վաղորդայնին չեչտուած են հակահայ տրամադրութիւնները: Վերջինին կը տեղեկացնէր Պոլսոյ Պատրիարքարանին կայքէջը:

Փետր· 18ին խումբ մը երիտասարդներ որոնք քաղաքէն Գնալը կղզի գացած էին ներկայ գտնուելու արարողութեան մը, պիմաւորուած են նաւամատոյցի հրապարակին վրայ պարզուած ցեղապաշտական պաստառով մը: Հոն արձանագրուած է· "Բոլորս Թուրք ենք, բոլորս Մէհմէտ ենք": Ստորագրուած է Ազգ· չարժումի կուսակցութիւն: Պատրիարքարանի կայքէջին դրութիւնը կ'ըսէ թէ նման պաստառ կրնայ նախանշան մը համարուիլ յառաջիկայ ամրան հաւանական կարգ մը պատահարներու որոնք ուղղուած կ'ըլլան 1850էն ի վեր այդ կղզին ամբոխով վայր ըրած հայ համայնքին անդամներուն: Կայքէջը յոյս կը յայտնէ թէ ապահովութեան պատասխանատուները իրենց պարտականութեան մէջ չեն թերանար ու տհաճ միջադէպեր կը կանխուին:

«ԳՈՂ՝ ՍԻՐՏԸ ԴՈՂ»Ի ՊԱՐԱԳԱՑ ՄԸ

Թուրքեւամերիկեան առեւտրական սենեակին նախագահը՝ է· Քըլըչ ազդարարութեամբ մը հանդէս եկած է, ըսելով որ Սփիւռքի Հայերը Թուրքիայէն հատուցում ձեռք ձգելու հետամուտ են եւ եթէ միջոցներ ձեռք չառնուին, Թուրքիա յառաջիկայ տարիներուն ծանր հատուցումներու դէմ յանդիման պիտի կարենայ մըննալ: Ըսուածը այն է որ Հայերը արդէն յաջողած են հատուցումի դումարներ ըստանալ ապահովագրութեան ամերիկեան ընկերութիւններէ (Նիւ Եորք Լայֆ եւ Ա.ՔՍԱ) որոնք այդ վճարումները Թուրքիայէն ստանալու քաղաքականութիւն պիտի վարեն:

Է· Քըլըչ ազդարարութիւնը ընելով հանդերձ, վախցնող հեռանկարէն փըրկութեան ճար մը չէ առաջարկած:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵԿՈՒԼԷՆ ՌՈՒԱՑԱԼ, Փետրուար 19ին, հեռատեսիլի Ա· կայանէն պատասխանեց 100 ընտրուած անձերու հարցումներուն եւ այն տպաւորութիւնը թողուց որ բոլոր հարցերը պիտի լուծէ, երբ Հանրապետութեան նախագահ ըլլայ, ինչ որ կասկածելի իսկ չէ իրեն համար: Երկու ժամուան մէջ եղաւ հարցումներ, որոնք ոչ մէկ կապ ունէին Հանրապետութեան նախագահի մը պաշտօնին հետ: Իրեն համար առեն չ է որ կին մը ըլլայ Հանրապետութեան գլուխը եւ չի սահմանափակեր իր խոստումները: Նուազագոյն աշխատավարձքէն մինչեւ հանգստեան թոշակներու վերարժեւորումը: Պիտի լուծէ նաեւ հաշմանդամներու դժուարութիւնները, նաեւ հեչտամահութեան հարցը եւ բազմաթիւ այլ հարցեր: Շատ անորոշ էր իր դիրքը ինչ կը վերաբերի ֆինանսաւորման, բայց, վճռած է որ Ֆրանսան, ոտքի պիտի հանէ եւ այդ ուղղութեամբ ոչ մէկ խոչընդոտ կը տեսնէ: Համոզուած է որ միայն ինք կրնայ այդ հրաշքը գործել:

ԷՒՊԻՒՍի վերակազմակերպման հարցը լուրջ տագնապի մը սեմին է, Փարիզի եւ Պէրլինի միջեւ տարակարծութիւնը խոր քնոյթ ունենալով: Ֆրանսա եւ Գերմանիա համաձայնութեան չեն եկած փաուըր 8 մկրտուած ծրագրին շուրջ եւ Փետրուար 20ի Էռպիւսի եւրոպական խմբակին Կոմիտէի ժողովը ընդհատած է ցնոր տնօրինութիւն: Լ· Կալուա որ Էռպիւսի նախագահն է եւ Հալուա որ Էռպիւսի նախագահն է մայր ընկերութեան ԷՍՏի կը չնայ հարցը արագօրէն լուծել, ապահովելու համար վերակազմակերպումը եւ կոչ ըրած է գերման ընկերակցին որ ժամ առաջ լուծում մը գտնէ: Պաշտօնազրկումներու ալ հարց մը կայ եւ Տ· տը Վիլըփէն դիմած է Կալուայի, որպէսզի նման բան չպատահի Ֆրանսական մարզին մէջ:

ԱՄՆ արտաքին նախարարուհի Գ· Ռայսի հովանաւորութեան տակ, իսրայէլեւպաղեստինեան հանդիպում մը տեղի ունեցած է Երուսաղէմ Ապպասի եւ Օլմերթի միջեւ, որ ոչ մէկ բանի ծառայած է: Կողմերը կրկին պնդած են իրենց անզիջող դիրքին վրայ, այսինքն երկու պետութիւններու գոյութեան, ինչ որ նորութիւն ալ չէ:

ԼԻՊԷՐԱՒԻՈՆ ամբողջ էջ մը յատկացուցած է Հայու մը, որ Նանթի բանտը անձնասպան եղած է Յունուար 29ին եւ որ ցարդ չի թաղուիր, որովհետեւ կեղծ անունի մը տակ ապրած ու մեռած է: Ենթական, որու կինը Ազերի է: Ֆրանսա եկեր է եւ կեղծ անունի մը տակ (Արթիւր Գրիգորեան) կանոնաւոր թուղթեր ձեռք ձգեր է, բայց, բուն անունը՝ Աչոտ Ղազարեան է եւ վարչական մարմինները թոյլ չեն տար որ թաղուի: Ծնողքին ալ Երեւանի Ֆրանսական հիւպատոսարանը վիզա չի տար: Բաւական առեղծուածա-

(Շար·ը Գ· էջ)

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԻՆ

«ՍՐԲԱԶԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՕՒՄԸ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐ՝ Ժ. ՇԻՐԱՔԻ ԵՒ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Փետր· 19 Երկուշաբթի կէսօրին մօտ հայ եւ Ֆրանսացի լրագրողներու կարեւոր բազմութիւն մը խռնուած կը սպասէր Ֆրանսայի ու Հայաստանի նախագահներուն որոնք բացումը պիտի կատարէին Հայաստանի Տարուան ամէնէն փառաւոր ձեռնարկին· «Սրբազան Հայաստան» ցուցահանդէսին, Լուվրի սրահներուն մէջ: Նախ ժամանեց Ֆրանսայի նախագահը իր հետեւորդներով, դիմաւորուեցաւ մըշակոյթի նախարարին կողմէ· քանի մը վայրկեան եաք ժամանեցին Գարեգին Բ· եւ Ռ· Քոչարեան իրենց հետեւորդներով, –արտաքին գործոց, մշակոյթի նախարարները՝ Վ· Օսկանեան, Ց· Պօղոսեան, Փարիզի դեսպանատան կազմը, դլխաւորութեամբ դեսպան Է·Նալպանտեանի–, նաեւ մտաւորականներ, Ֆրանսայի համայնքին կրօնական ու աշխարհական ներկայացուցիչները, շուրջ 150 հոգինոց խումբ մը հետեւեցաւ բացումի այցին, առաջնորդութեամբ Լուվրի թանգարանին նախագահ–տնօրէն Անտրէ Լուարէթի: Այս վերջինը մէկ առ մէկ կանդ առաւ դլխաւորաբար հայ կրօնական արուեստին փառաւոր նմոյշներուն առջեւ, –խաչքար, դրամ, խաչ, եկեղեցական անօթներ, զգեստներ, ձեռագիր մատեաններ, աճիւնասափոր, եւլն·–, գրեթէ ամէն մէկուն մասին ամփոփ տեղեկութիւններ տալով երկու նախագահներուն ու ընկերացող պաշտօնական պատուիրակութեան: Յատկապէս նախագահ Ժ· Շիրաք մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ բորոր բացատրութիւններուն, հարցումներ ուղղեց, երբեմն կատակախառն ակնարկութիւններ ըրաւ, ինչ որ իսկապէս բարեկամական մթնոլորտ մը ստեղծեց այդ մեծապէս տպաւորիչ վայրին մէջ:

«Սրբազան Հայաստան» ցուցահանդէսը այդքան խորհրդանշական վայրի մը մէջ արժանաւորապէս կը ծանօթացնէ մեր մշակոյթին իսկական գոհարները, որոնք ո՛վ գիտէ քանիերորդ անգամ ըլլալով Հայաստանի ամէն մէկ անկիւնէն հաւաք են հրաշալի անցեալի մը փառքը պատմելու մեզի եւ օտարներուն:

Առաջին այդ այցին որ չէր կրնար շատ հանգիստ առիթ տալ դիտելու ցուցանմոյշները, տխուր էր տեսնել որ բացատրութեան տախտակներուն հայերէնն բաժինները զրուած են հայերէնի խեղաթիւրութեամբ· բան մը որ ոչ մէկ կապ կրնայ ունենալ ո՛չ Լուվր բերուած անցեալին, ո՛չ զանոնք կերտող անանուններու բանակին հետ:

*
**

Նախագահ Ռ· Քոչարեան նախորդ օրն ալ այցելած էր Ս.Էջմիածնի ու Հայաստանի մայրաքաղաքներուն ցուցահանդէսը: Իրեն կ'ընկերանայ իր կինը՝ Պելա Քոչարեան, նաեւ տարածքային կառավարման նախարարը՝ Յովիկ Աբրահամեան եւ նախագահի աշխատակազմի պետը:

«Սրբազան Հայաստան» ցուցահանդէսին բացումէն եաք Հայաստանի նախագահը ճաշի հիւրը եղաւ նախագահ Շիրաքի որուն հետ տեսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ:

*
**

Նոյն իրիկունը, Հայկական կազմակերպութիւններու խորհուրդը (Սէ· Սէ· Ա· Էֆ·) իր տարեկան ճաշը կազմակերպած էր Փարիզի Ինթէրքոնթինանթալ պանդոկին սրահը: Ներկայ եղան կաթողիկոսը, նախագահ Քոչարեան, բազմաթիւ Ֆրանսայի քաղաքական դէմքեր, մտաւորականներ եւ հայ գաղութի ներկայացուցիչներ: Մանրամասնութիւնները՝ մեր յաջորդ թիւով:

ՊԵԼԺԻՈ

ԺԽՏՈՂ ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՄԱԲԱՆԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Հակառակ հայ համայնքին արդելք ըլլալու ջանքին, Թուրք պատմութեան հիմնարկի նախագահ հանրածանօթ ժխտող Ե· Հալաչօղլու Պրիւսէլի ՀԸՋաններէն Սէն Ժոսի մէջ դասախօսելով ուրացած է Հայկական Ցեղասպանութիւնը: Ներկայ գտնուած եղ Թուրքիոյ դեսպանն ու հիւպատոսը եւ 200 հոգինոց լսարան մը, ինչպէս կը գրէր Լա Լիպր Պելժիք (Փետր· 16):

Հալաչօղլու չեչտած է թէ չի հասկնար իր դասախօսութեան դէմ վրդիած փոթորիկը· «Եւրոպայի մէջ արտայայտութեան ազատութիւն կայ եւ չեմ հասկնար ինչո՛ւ ընդունելի պիտի չըլլայ պատմաբանի մը գաղափարը» ըսած է ան: Ու ժխտումի թեզով դասախօսած է, հիմնուելով 1915ի դիւանները վրայ, երկրի մը մէջ որուն Ծերակոյտն ու Եւրոպական Խորհրդարանը ճանչցած են Ցեղասպանութիւնը: Աւելորդ է ըսել որ ներկաները ամենայն հանգստութեամբ Անգարայի տեսակէտը իւրացուցածներ եղած են:

Պելժիոյ արդարութեան նախարարուհին նոյն յետմիջօրէին պատասխանելով իրեն ուղղուած հարցումներու, ըսած է թէ չէր կրնար արգիլել հաւաքոյթ մը որ չէր սպառնար հանրային կարգ-կանոնին: Իսկ դասախօսութեան կատարուած չրջանին քաղաքապետը յայտնած է թէ բնականաբար չի միանար դասախօսին ու Թուրք համայնքին տեսակէտներուն, բայց կը խորհի որ քաղաքապետ մը չի կրնար դրաքնել նման ձեռնարկ, այնքան ատեն որ ան ապօրինի չէ, կամ չի սպառնար ընդհանուր ապահովութեան:

Պելժիոյ մէջ ալ Հայկական Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի արարք չէ· արդարութեան նոյն նախարարուհին արդելք եղած էր այդ միջոցով օրինագիծի մը Խորհրդարան ներկայացումին:

ԿԱՐԴԱԼՈՎ «ՀԱՅ ՍՓԻՒՌՔ» ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԸ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Երեւանի մէջ 2003 թուականին հրատարակուեցաւ «Հայ Սփիւռք» հանրագիտարանը, հայկական հանրագիտարանի գիտախմբագրական խորհուրդի պատմութեան խմբագրութեան կողմէ: Հատորը բաղկացած է 732 էջերէ: Վերջին էջին վրայ գրուած է՝ յանձնուած է շարայ գրուած է՝ յանձնուած է շարուածքի փետրուար 23, 2002ին, ըստորագրուած է տպագրութեան Դեկտեմբեր 4, 2003ին: Այս կը նշանակէ որ հանրագիտարանի նիւթերը կը ներկայացնեն հայկական Սփիւռքի գաղութներու պատմութիւնը, մինչեւ 2002ի Փետր. 23ը: Խմբագրութիւնը, ըստ երեւոյթին, 22 ամիս ստուգելէ եւ սրբագրելէ ետք ստորագրած է զանոնք տպագրելու հրամանը 2003ի Դեկտեմբեր 4ին: «Խմբագրութեան կողմէ» խորագրին տակ նշուած է թէ «ընթերցողին ներկայացուող «Հայ Սփիւռք» հանրագիտարանը եզակի հրատարակութիւն է. առաջին անգամ փորձ է արուած ստեղծելու համապարփակ բնոյթի հանրագիտարան 70 երկրներուն հայկական համայնքներուն մասին»:

Վերջերս, առ ի հետաքրքրութիւն, սկսայ թերթատել հանրագիտարանին էջերը, հպանցիկ ակնարկ մը նետելով ինծի անծանօթ հայկական կարգ մը գաղութներու պատմութեան վերաբերող նիւթերու վրայ: Ապա, յանկարծ մտածեցի աչքէ անցընել ամերիկահայ գաղութի պատմութեան վերաբերող բաժինը, գաղափար մը կազմելու համար տարուած գիտական աշխատանքին եւ տեղեկութիւններու ճշդրտութեան մասին, քանի որ 19 տարի է հաստատուած ըլլալով Լոս Անճըլըս, բաւական մօտէն հետեւած եմ գաղութին կեանքին եւ առատ տեղեկութիւններ ամբարած՝ այդ մասին հրատարակուած նիւթերէ: Այդ առընչութեամբ կարեւոր դեր ունեցած է Երեւանէն Քնարիկ Աւագեանի տոքթորական ատենախօսութիւնը՝ «Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն հայ գաղութի պատմութիւնը (սկզբնաւորումէն մինչեւ 1924թ.)» նիւթով, որ հրատարակուած է 2000 թուականին:

Հանրագիտարանի էջ 33–85ը յատկացուած է ամերիկահայ գաղութի պատմութեան, ընդգրկելով գաղութին կազմաւորումը, եկեղեցին, դպրոցը, հանրային-քաղաքական կեանքը, գիտութեան, մշակոյթի եւ մամուլի մարզերը: Նիւթերու ներկայացման իրբեւ հեղինակ նշուած են անունները Ռուբինա Փիրումեանի (Լոս Անճըլըսէն) եւ Քնարիկ Աւագեանի (Երեւանէն): Նկատի առած այն՝ որ Քնարիկ Աւագեան քաջածանօթ է ամերիկահայ գաղութի պատմութեան՝ ժէ. դարէն մինչեւ 1924 թուականը, կ'ենթադրեմ որ Ռուբինա Փիրումեանը իրբեւ համահեղինակ նշանակելով յիշեալ բաժնի գրառումին, հանրագիտարանի խմբագրութիւնը ուզած է գաղութին նորագոյն շրջանի մասին հանգամանալից տեղեկութիւններով լրացուցիչ տուեալներ հաղորդել ընթերցողին: Սակայն, յետագայ տողերով կ'ուզեմ հաստատել թէ խմբագրութեան ընտրութիւնը չէ արդարացուած: Իրողութիւն մը որ յուսախաբ ըրաւ զիս:

Բացատրեմ: Մէկ առ մէկ մատնանշեմ այն սխալ տեղեկութիւնները, զորս նկատած եմ հանրագիտարանի այս բաժնին մէջ, կատարելով անհրաժեշտ ճշդումները:

Այսպէս, ԴՊՐՈՑ խորագրին տակ (էջ 51) գրուած է «ԱՄՆ-ում հայկական առաջին ամէնօրեայ դպրոցը՝ Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան ազգային վարժարանը, հիմնուել է 1964ին, Լոս Անճըլըսում, իսկ արեւելեան ափում՝ 1970ին, Ուաթըրթաունում»:

Ճշդում.- Ճիշդ է որ ամերիկահայ ամէնօրեայ առաջին վարժարանն է 1964ին Լոս Անճըլըս բացուած Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան ազգային վարժարանը, սակայն սըխալ է արեւելեան ափի հայկական ամէնօրեայ առաջին վարժարանի հիմնումը կապել 1970 թուականին: Միացեալ Նահանգներու արեւելեան ափի հայկական ամէնօրեայ առաջին վարժարանը իր դռները բացած է 1967 Հոկտ. 27ին՝ Ֆիլատելֆիոյ մէջ, չնորհիւ Անարատ Ցղութեան միաբանութեան հայ քոյրերուն: Դպրոցը իր որակով եւ կրթական բարձր մակարդակով կանգուն է մինչեւ այսօր: Արեւելեան ափի հայկական ամէնօրեայ 2րդ վարժարանը ՍաուԹֆիլտի (Միչիկըն) Հ.Բ.Ը.Մ. Ալեք Մանուկեան վարժարանն է, 1969ին հիմնուած եւ Փիլանսաւորուած Ալեք Մանուկեանի կողմէ: Հետեւաբար, Ուաթըրթաունի մէջ 1970ին հիմնուած դպրոցը, որ կը կոչուի Հ.Բ.Ը.Մ. ամէնօրեայ վարժարան, կը հանդիսանայ Միացեալ Նահանգներու արեւելեան ափի 3րդ վարժարանը, ոչ թէ՝ առաջինը:

Դարձեալ նոյն էջին վրայ (51) կը կարդամ. «Ներկայումս (2003թ.) ԱՄՆ-ում գործում են 26 ամէնօրեայ վարժարաններ»...

Ճշդում.- Այս բաժնին մէջ յիշատակուած է իւրաքանչիւր վարժարանի անունը, հիմնադրութեան թուականը եւ որուած են որոշ տեղեկութիւններ անոնցմէ իւրաքանչիւրի մասին, սակայն չեն յիշատակուած Ուաթրթաունի ՀԲԸՄ ամէնօրեայ վարժարանը (հիմնուած՝ 1970ին, որ սխալմամբ նկատուած էր Միացեալ Նահանգներու արեւելեան ափի հայկական ամէնօրեայ առաջին վարժարանը) եւ դարձեալ Ուաթրթաունի Ս. Ստեփանոս ազգային վարժարանը (հիմնուած՝ 1984ին): Փոխարէնը յիշատակուած է Կլէնտէյլի մէջ 1988ին հաստատուած «Մաշտոց» երեկոյեան եւ շաբթօրեայ հայերէն լեզուի դասընթացքը, նկելով որ ներկայիս չի գործեր, ինչպէս նաեւ Մխիթարեան կրթական հիմնարկը (հիմնուած՝ 1988ին), սահմանական եղանակ ներկայ ժամանակով նկելով որ հիմնարկը «կազմակերպում է հայագիտական եռամսեայ դասընթացներ, դասախօսութիւններ, գիտաժողովներ», մինչդեռ հիմնարկը դադրած է գործելէ 10 տարիէ ի վեր: Ցմոռանք որ գիրքը հրատարակուած է 2003ին:

Մնալով ԴՊՐՈՑ խորագիրը կրող բաժնին մէջ, 55րդ էջին վրայ գրուած է «Հայ քոյրերի վարժարանը ունի մանկապարտէզ եւ տարրական

Մեր ժամանակների ականաւոր էպիք երգիչներից է Ստամբուլում ապրող եւ ստեղծագործող Զարեհ Խրախունին: Նա երեք տասնեակից աւելի քերթողագրքերի հեղինակ է: Քայլ է պահում հայ գեղարուեստական մտածողութեան զարգացման ներին եւ առարկաների խորհուրդները ուրուագծող գրական չարժման առաջնորդ է Վոսփորի ափերին:

Բոլորը լաւ յիշում են անցեալ դարի 90ական թուականների նրա ղուտա արձագանգները ազգային յեղաբեկող իրադարձութիւններին: Տասնեակ տարիների ընթացքում նա գարձաւ «գարակուտակ ըղձանքի» ազատութեան երգիչը՝ առաջնորդելով Հանրի Պերկոնի ներքնատեսութեան՝ ինտուիցիայի փիլիսոփայութեամբ: Նրա լաւագոյն ժողովածուները՝ «Քար կաթիլներ», «Տօնակարգ», «Ստուեր եւ արձագանգ», «Ազատերգութիւն», «Դարապատում», եւ ուրիչներ, բացայայտում են ժամանակի ու բանաստեղծի բարդ յարաբերութիւնները՝ որպէս պատմութիւն, որպէս ազգային հաւաք կենսագրութիւն:

Բանաստեղծին 80ամեակին, որը լրացաւ անցեալ տարի, անտարբեր չգտնուեցին հայրենիքում. 2007թ. Երեւանում «Սփիւռք» Գիտատուսումնական կենտրոնը լոյս ընծայեց Զարեհ Խրախունու յոբելենական «Տօնագանգ» ժողովածուն: Այս հատորը հինգերորդն է հայրենական ժողովածուների չարքում՝ «Ես եւ ուրիշներ»ից (1982), «Ազատերգութիւն»ից (1993), «Քար Հայաստան»ից (1997) եւ «Դարապատում»ից (2001) յետոյ:

Գրքի նախաբանում ՀԳՄ վարչութեան նախագահ Լեւոն Անանեանը բանաստեղծութիւնից առաջ նըկատում է բանաստեղծի բարձր կերպարը՝ «Զգայուն հոգի, անկոտրում կամք, զգաստ միտք՝ կանգնած Արարատն ու Հայոց Տունը պատկերող խորհրդանշանի առաջ: Արեւմտահայ նորագոյն բանաստեղծութեան առջեւից նախորդ նրա երգերը իջել են՝ գեղգեղալու, իրար լրացնելու, իրարով մեզ հետ լինելու, "տօնազանգ" հնչեցնելու»:

Շեքեղ այս գիրքը կազմել եւ ընդարձակ առաջաբանով հրատարակել է գրականագէտ Սուրէն Դանիէլեանը, որը յայտնի է 90ական թուականների վերջերին գրած «Բանաստեղծութեան ազատագրումը. Զարեհ Խրախունի» չահեկան մենագրութեամբ: Նա, ամփոփելով երգչի անցած վիթխարի ուղին, կատարում է անհրաժեշտ եզրայանգումներ, ընդգծում, նախ, լեզուական հարուստ առաղձը, չէն մտածողութիւնը, առարկաների եւ իրերի ենթախորքի խաղացկուն յարաբերակցութիւնը, իմացական նպատակային կառոյցները, բառային չքեղ հրավառութիւնը, պատկերահամակարգի բազում անակնկալ ենթաչերտերը, որոնք հաճելիօրէն առանձնացնում են տաղանդաւոր բանաստեղծին հայ գրականութեան մէջ:

Արեւմտահայ բանաստեղծութեան «մայր գիծն» է չարունակում այսօր Զարեհ Խրախունին՝ Դ. Վարուժանից, Վ. Թէքէեանից ձգուող հզօր քերթութեան հաւատաւոր ուխտաւորը: Եւ զիլ ղօղանջող այս «Տօնազանգը» վերաբերում է ոչ միայն իրեն, այլ նաեւ արեւմտահայ գրաչխարհի բոլոր բարձր գագաթներին:

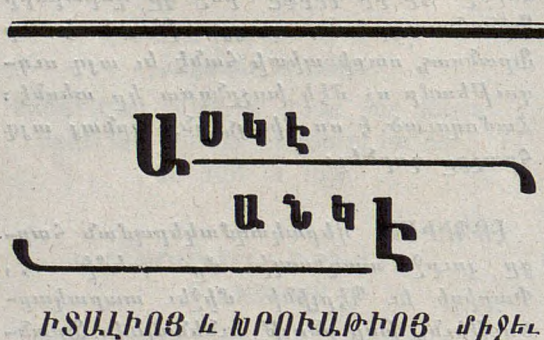
Մեր խօսքը աւարտենք իր իսկ ծանուցումով, որտեղ բիբլիական լեռը մեր մշակոյթի էութիւնն է՝

Այս այն լեռն է
Որմէ կուգայ վճիտ ջուրի ուղխերու
պէս արիւնը մեր երակին
Որուն կ'երթայ օդապաց համբոյրի
պէս վերջին շունչը մեր կուրծքին

Այս այն լեռն է
Որմէ որբան կը հեռանաինք այնքան
կը զգանք թէ ի՛րն ենք
Որուն որբան կը մօտենանք այնքան
կը զգանք թէ ի՛նչ ենք...

ԳԱՑԻԱՆԷ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՏՕՆԱԿԱՆ ՁԱՆԳԵՐ ԶԱՐԵՀ ԽՐԱԽՈՒՆՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԱՕՍԷ ԱՆԿԷ

ԻՏԱԼԻՈՑ և ԽՐՈՒԱԹՈՑ միջեւ չատ ծանր տագնապ մը ծայր տըւած է, որ կապ ունի 1943ին Հարիւրաւոր Իտալացիներու մաքրագործումին հետ Խրուաթներու կողմէ: Իտալիոյ նախագահը «դարուս բարբոսութիւններէն մէկը», «տեղւոյթեան եւ արիւնարբու կատաղութեան արարք մը» որակած է ինչ որ պատահած էր եւ այդ խօսքերն են որոնք պատճառ եղած են դիւանագիտական միջադէպին: Բրտութիւնները ծայր տուած էին 1943 Սեպտեմբերին Թիթոյի զօրքերուն մուտքով Իսթրիա եւ Տալմասիա, գաւառներ զորս Իտալիա կցած էր 1918ին: Հաղարաւոր Իտալացիներ պնդակահարուած են կամ ողջ-ողջ քարայրներ նետուած: Ասոնց մէջ միայն Ֆաչիստներ չկային այլեւ մտաւորականներ եւ ղեկավար տարրեր: Կը կարծուի որ զոհերու թիւը 2·500էն 15·000ի միջեւ է: Եւրոպա երկար աեն աչք գոցած է այդ ջարդերուն վրայ, Թիթոյի վարչակարգը անկայուն չդարձնելու մտավախութեամբ: 2005 Փետր. 10ին է որ Իտալիոյ նախկին նախագահը Սիամփի (նախկին դիմադրական) Ցիշողութեան Օր հռչակած է, քանի այդ թուականը տարեդարձն էր 1947ի Փարիզի դաշինքին որ կը ճըշդէր Եուկոսլաւիոյ եւ Իտալիոյ սահմանները:

(1 - 6րդ դասարանները) բաժիններ»...

Ճշդում.- Խօսքը կը վերաբերի Կլէնտէյլի մէջ 1985ին հիմնուած եւ ներկայիս Մոնթրոզ տեղափոխուած Անարատ Ցղութեան հայ քոյրերու վարժարանին, որ ոչ թէ ունի մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններ, այլ լրիւ միջնակարգ դպրոց է Ա.-Ը. կարգերով:

(Մնացեալը յաջորդով)

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԳՈՒՄԳԱԲՈՒԻ Մայր եկեղեցւոյ յարակից «Պէզճեան ամիրա» սրահին մէջ, Յունուար 29ին հոգեճաշ մը սարքուած է նուիրուած Ակօսի խմբագիրը տարաբախտ Հրանդ Տինքի յիշատակին: Մասնակցած են 300 երիտասարդները, որոնք Պոլսոյ հայկական 20 մխիթարեաններու անուանով պաշտօն ստանձնած էին Հ. Տինքի յուղարկաւորութեան ընթացքին: Վերջաւորութեան խօսք առած է Մեսրոպ պատրիարք, որ, իր երախտագիտութիւնը յայտնած է որովհետեւ յուղարկաւորութեան ընթացքին օրինակելի կեցուածք ու կարգապահութիւն տիրած են Շիւխիէն մինչեւ Գումգարուի Աթոռանիստ եկեղեցին եւ մասնաւորաբար արտասահմանէն ժամանած սփիւռքահայերն ու հոգեւորականները մեծապէս ազդուած են:

ԱՅՆՃԱՐԻ (Լիբանան) Գ. Կիւլպէնկեան սրահին մէջ, Յունուար 13ին, տօնուած է Հ.Ց.Դաշնակցութեան 116րդ տարեդարձը: Լիբանանի եւ Հայաստանի փառերգներու ունկնդրութենէն եաք, բացման խօսքը արտասանած է կարմիր Լեռ կոմիտէի կազմակերպչական յանձնախումբի առենապետ Ձորճ Արէլեան: ՀՅԴ «Յառաջ» պատանեկան միութեան անդամ Նարեկ Վարդանեանի արտասանութենէն եաք, Սեդրակ Հաւաթեան փոխանցեց Հ.Ց.Դ. «Կարմիր Լեռ» կոմիտէի խօսքը: Ձեռնարկի ընթացքին ցուցադրուած է տեսերիզ մը, որ հակիրճ կերպով կը ներկայացնէր Հ.Ց.Դաշնակցութեան պատմութիւնը: 116րդ տարեդարձին առթիւ, Պէյրութ ժամանած ՀՅԴ Բիւրոյի անդամ՝ Մկրտիչ Մկրտիչեան իր կարդին խօսք առած է եւ վերլուծումը կատարած աշխարհաքաղաքական, անտեսական, ընկերային, կրթական եւ այլ մարզերու ներկայ իրավիճակին: Հուսկ՝ ձեռնարկը սաստած է զօրահանդէսի բնոյթ, երբ «Յառաջ» պատանեկան միութենէն վեց անդամներ՝ փողով ու թմբուկով հնչեցուցած են «Օսմանեան զոռ վաշտերը» եւ «Արիւնոտ դրօշ» երգերը:

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Հայ կեդրոնի Ա. Ա. հարոնեան սրահին մէջ, Յունուար 28ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի տեղւոյն Սանահին մասնաճիւղի զրական յանձնախումբին, ոգեկոչման պաշտօնական հանդիսութիւն տեղի ունեցած է նուիրուած Միսաք Մեծարենցի ծննդեան 120ամեակին: Օրուան հանդիսավարը՝ Լալէ Մանճիկեան ողջունած է ներկաները եւ յիշած Մեծարենցի բանաստեղծութեան թարմութիւնն ու գեղեցկութիւնը, զոր ճանչցած էր դպրոցական չըրջանին: Տիկին Սոնիա Քիլէճեան – Ազէմեան բանաստեղծին ընկերնեբուն եւ ծանօթներուն յուշերուն ընդմէջէն ներկայացուցած է Մեծարենցը: Օրուան բանախօսը եղած է Յարութիւն Պէրպէրեան որ «Մեծարենցի կախարդանքը» խորագրին տակ ամբողջական կերպով վերլուծած է Մեծարենցին երկու երկերուն՝ «Միսածան» եւ «Նոր տաղեր»ուն մէջ տեղ գտած բանաստեղծութիւնը, վեր առնելով Մեծարենցեան լեզուին ու պատկերներուն իւրայատկութիւնն ու համաստեղութիւնը: Գեղարուեստական բաժինէ մը եաք, որու ընթացքին արտասանութիւններ եղած են Մեծարենցէն, երեկոյթը վերջ գտած է:

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Հայ կեդրոնի Ահարոնեան սրահին մէջ, Յունուար 25ին, տեղի ունեցած է Դանատայի Ազգ. առաջնորդարանին դաստիարակչական խորհուրդին կազմակերպած «Հայեցի Դաստիարակութեան Ինչուն եւ Ինչպէսը» դասախօսութիւն – զրոյցը: Երեկոյթը հովանաւորած է առաջնորդ Խաժակ Արք. Յակոբեան, որ նախ անդրադարձած է հայեցի դաստիարակութեան խորհուրդի ստեղծման չարժառիթներուն, գործելաղաչտին եւ անհրաժեշտութեան: Իրմէ եաք, հանդիսավարը Տիկին Տիրուկ Մանճիկեան բեմ հրաւիրած է Խորհուրդին առենապետը՝ Տօքթ. Կարպիս Հարպոյեանը որ փոխանցած է խորհուրդին ցարդ կազմակերպած աշխատանքներուն մանրամասնութիւնները: Ապա, բեմ հրաւիրուած է օրուան զեկուցաբերը՝ Վիգէն Թիւֆէնքճեան, որ հայեցի դաստիարակութիւնը «մեր ժամանակի նորաձեւութեան նիւթ» որակելով սահմանած է զայն որպէս մեր «քաղաքական եւ ընկերային ինքնութեան» խնդիրը: Ան հաստատած է որ Սփիւռքէն մինչեւ Հայաստան հայեցի դաստիարակութեան խնդիրները կը պահանջեն յատուկ եւ դիտումնաւոր ճիգ հայ երիտասարդին մօտ իր քաղաքական ինքնութեան դիտակցութիւնը ուժեղացնելու համար: Թէ ինչո՞ւ հայեցի դաստիարակութիւն, Վ. Թիւֆէնքճեան նշած է երեք հիմնական պատճառներ՝ վերապրելու ցեղասպանութենէն եաք, փոխանցելու անցեալէն մեզի հասած դրամագլուխը, ինչպէս նաեւ յաւերժացնելու, այսինքն հայ ազգի գոյատեւումը ապահովելու: Իսկ պատասխանելով «ինչպէս» հարցադրումին, զեկուցաբերը դիտել տուած է առարկայական եւ ենթակայական բոլոր միջոցները, որոնց չնորհիւ կարելի կ'ըլլայ փոխանցել հայեցի դաստիարակութիւնը ծնողներու, ուսուցիչներու, կազմակերպութիւններու եւ կառոյցներու պաշտօնեաներու գլխաւոր դերակատարութեամբ ընտանեկան, դպրոցի, ակումբային կեանքի եւ եկեղեցւոյ միջավայրէն ներս:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՌՈՒՍ ԵՐՋԱՆԻԿ ԱՆՏՈՒՆԻՆԵՐԸ

Եւրոպական խորհուրդին խորհըրդարանական ժողովի Սթրազպուրկի չէնքէն երկու քայլ հեռու երկու գլուշար ղրամ կը մուրան Փերանսերէն: «Ոչ, պարոն, ոչ ղրամ» կը պատասխանէ անցորդ մը, փորձելով օտարական մը ձեւացնել. հակազդեցութիւնը անմիջական կ'ըլլայ. «Գճուճնե՛ր»: Մերժողը եաք կը դառնայ, հարց տալու թէ մուրացկանները Ռուս չե՞ն: «Ռուս էինք, հիմա Ֆրանսացի ենք» կ'ըսեն անոնք:

Յետոյ 10 Եւրոյի ու չիչ մը ուխտքիի փոխարէն անցորդը կը տանին իրենց միջազգային վրանաքաղաքը: Ան բաղկացած է ոստիկանատան դէմը զետեղուած հարիւրի չափ վրաններէ: Կրակարանի նմանող օճախներու մէջ կրակ կը վառեն անոնք, աղբանոցներէ ճարուած իրենց ուտելիքը տաքցնելու համար: Ոստիկանական կառքեր կ'անցնին բոլորովին անտարբեր: Շուներու վոհմակ մը պահապան է վրանաքաղաքին:

Երկու գլուշարները երբ կը պատնան թէ իրենց խօսակիցը լրագրող է, կ'ըսեն իրեն թէ աւելորդ է մտմտուքին մէջ իրենց նկատմամբ գութ արթնցնելու նպատակով էջեր ստորագրել: Իրենք հարկաւորը ունին: Մէկը կ'ըսէ թէ այդ պայմաններով չատ աւելի լաւ կ'ապրի քան երբ կ'աշխատէր Եկատերինբուրգի պերեզմաննոցին մէջ:

Չորս տարի առաջ Ֆրանսա հասած է ու քանի մը ամիսէն սորված երկրին լեզուն: Մինչ այդ ապրած կեանքը լեցուն է վերիվայրումներով եւ ողբերգական պատահարներով: 1990ական տարիներէն ետք Ղազախստանէն Եկատերինբուրգ փոխադրուած է իր ընտանիքով: Ջաւակները մեծցած են, կինը գինք տունէն վտարած. այն աստէն սկսած է խմել մեծ քանակութեամբ: Փարիզ եկած է, յետոյ երբ տեղացի գլուշարներուն հետ մրցակցութիւնը սուր բնոյթ առած է, խումբով անցած են Սթրազպուրկ: Եւ գոհ են իրենց կեանքէն: Ամէն օր իրենց տաք կերակուր, հատ հագուստներ, փոխնորդ բերողներ կ'ըլլան: Վրանները Առանց սահմանի բժիշկները տուած են, ուրիշ բարեսիրական կազմակերպութիւններ տարբեր օժանդակութիւններ կ'ընեն:

Ոստիկանութեան հետ երբեք հարց չե՞ն ունեցած: Պատասխանը ժխտական է, քանի որ, կը բացատրեն, 1980ական թուականներու վերջաւորութենէն ի վեր թափառաշրջիկութիւնը յանցանք ըլլալէ դադրած է Ֆրանսայի մէջ: Հոս իրենք ազատ են, Ռուսաստանի պէս չէ ուր ոստիկանները յաճախ գիրենք ոստիկանատուն կ'առաջնորդէին:

Վրանաքաղաքին մէջ հինգ Ռուս են. կան Չէչէններ որոնք քաղաքական ապաստանեալ են. հոն երկար չեն մնար: Հայերն ալ այդպէս են, երկար աստն չեն մնար անտունիներուն հետ: Բայց մեծ է թիւը նախկին սովետական այլ հանրապետութիւններէն եկածներուն: Անոնք բոլորն ալ երեք բան կ'ուզեն. բնակարան, քաղաքացիութիւն եւ աշխատանք: Համոզուած են որ պիտի ունենան օր մը. Ռուսաստանի մէջ ոչ ոք բանի մը իրաւունք ունի. Ֆրանսայի մէջ ամէն բան կարելի է:

ՔԱՂՀԱՆ

Livres reçus

ARCHITECTURE ET ART SACRE ARMENIENS

Aperçu et divers aspects
Maryse et Albert KHAZINEDJIAN
L'Harmattan, Paris 2006

ԱՆՅՈՒԿԸ – ՄՈՌՅՈՒԿ

Բ.Թ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Բայց ի՞նչ առընչութիւն Փարիզ ղրկելի գանկին, հօրեղբօրս ուխտագնացութիւններուն եւ իր միամտական ենթադրութիւններուն միջեւ. բացատրեմ:

Հաճի Խաչիկ հօրեղբայրս մեզի հիւր եկած էր օր մը, երբ ես տակաւին աշակերտ՝ Պոլսոյ Բժշկական դպրոցին, տունը նստած, վերոյիշեալ գանկը առջիս առած ու գիրքս բացած՝ կ'ուսանէի գանկային ոսկորները, սենեակէն ներս մտաւ ու չմտաւ, ահաբեկ եղաւ. «Ա՛ռ ի՞նչ է», գոչեց, «մեռելի կլօխը հոդ ի՞նչ բան ունի» կրկնեց: «Դասս կը սորվիմ կոր, աղամուճա» պատասխանեցի, ոչ պարապ գտնուեցայ իրեն պատմելու, թէ ի՞նչպէս այդ գանկը ձեռք անցուցած էի:

Տաճկի գերեզմաննոցէն հանուած ըլլալը իմանալուն պէս, չալվարը գրկեց, վազեց՝ գնաց, իջաւ խոհանոց եւ ածխապնակը վեր բերելով, ուզեց ունելիով բռնել գանկին մէկ կողմէն ու տանիլ գայն կոտրտել աղբերու մէջ նետել:

«Ի՞նչ կ'ընես աղամուճա, բժշկութիւն չսորվի՞մ» ըսի: «Սորվէ՛, լաքին չունի կլօխի վրայ մի՛ սորվիր: Տաճիկներուը չուն են» պատասխանեց. համ՛զիւ կըրցայ իր այդ արարքը արդիլել, ու գանկը տարի պահեցի տեղ մը, որպէս թէ անհետ գայն ըրած ըլլամ:

*
**

Իր այս արտակարգօրէն ծայրայեղ տաճկատեացութեանը հակառակ կը պատահի ահա, որ այդ գանկը ինձ Փարիզ կը ղրկուի նոյն իսկ իւր ձեռքովը, ի՛նչպէս պատմեց ինձ մայրս, երբ 1881ին Պոլիս էի գացած եւ չափազանց խնդացուց զիս:

Հօրեղբայրս հիւր կու գայ մեր տունը, այն օրերը երբ ես կը գրէի որ գանկը ինձ ղրկուէր Փարիզ: Հօրեղբայրս երեք օրի չափ կը մնայ եւ մեկնելու առաւօտը հայրս սոյն գանկը տուփի մը մէջ գետեղելով ու պարկի մը մէջ դնելով ձեռքը կու տայ, առանց մէջը եղածը յայտնելու, ու կը խնդրէ որ գայն տանի յանձնէ Պահչէ – Գաբու, Գասապեան Վէնեանի դեղավաճառատունը, ուրկէ պիտի առաքուէր Մարսէյլ, եւ յետոյ ինձ:

Խաչիկ հօրեղբայրս առանց բարակը նայելու, հաճոյքով կը կատարէ իրեն եղած յանձնարարութիւնը, ու կը տանի նշանակուած տեղը կը թողու ձեռքի պարկը առանց պիտնալու թէ մէջինը ի՞նչ էր, կամ ո՞ւր պիտի երթար այն:

*
**

Գանկը կը հասնի ձեռքս. գայն ընդունած ըլլալս կը գրեմ ծնողքիս, կ'անցնին չաբաթներ ու Հաճի Խաչիկ հօրեղբայրս դարձեալ հիւր կ'ըլլայ մեր տունը. «Վահրամէս ի՞նչ լուր, ինտո՞ր է տղաս» կը հարցնէ. մայրս ալ չուտեր, չի խմեր ու իսկոյն կ'ըսէ իրեն, թէ՝ «Վահրամս այդ քու տարածդ առեր է, չա՛տ գոհ, չա՛տ ուրախ եղեր է»: «Ուտելի՞ք բաներ էին ղրկածներդ» կը հարցնէ հօրեղբայրս, մայրս ալ չկրնալով զսպել խնդալը, կը խոստովանի, թէ «ղրկուածը մեռելի գլուխն էր»:

Այս որ կը լսէ, մեր Հաճի Աղամուճան ձայն ձուն չհանելով, կը վազէ չիտակ Ս. Խաչ, կը գտնայ ժամարար քահանան, կը խոստովանի ու յաջորդ օրն ալ կ'երթայ հաղորդութիւն կ'առնէ, ո՛չ թէ մեղքի քաւութեան համար, այլ մաքրուելու սրբապղծութենէն, զոր տաճկի մը գանկը կրնար առթած ըլլալ իր քրիստոնէութեան ու կրօնքին:

*
**

Այսօրինակ մտայնութեան տէր, ջերմ հաւատացեալ հայ քրիստոնեայ մ'էր Հաճի Խաչիկ հօրեղբայրս, որ ապրեցաւ ցխոր ծերութիւն եւ երբ բժիշկ դարձայ, եկաւ տեսնալ զիս. յետոյ ներկայ եղաւ ամուսնութեանս, տեսաւ ծնունդը իմ յաւէտ ողբացեալ Արամ անդրանիկ զաւկիս, զոր կու գար սիրել չատ անգամ եւ իր չալվարակիը ծունկերուն վրայ գայն առնելով կը խաղցնէր, «հրէչ – հրեչտակ» կոչումով:

90 տարեկանի մօտ էր, երբ հիւանդ անկողնին մէջ էր յանկարծ Բերա՝ իր ազջկան տունը. կ'երթայ զինքը դարմանել մօտակայ ուրիշ բժիշկի մը ընկերակցութեամբ: Վերջին անգամ քովը երթալուս, ականջս կուրծքին դրած սիրտը քննած միջոցիս, իր դողդողուն ձեռքը գլխիս վրայ բերաւ. երիցս խաչակնքեց վրաս. հետեւեալ առաւօտ վերստին գացի տեսնալ զինքը, գայց նախորդ գիշերն արդէն իր վերջին շունչը փչած էր. մեռած էր, իր յիշատակը անմոռաց կը մնայ սրտիս մէջ. բարութեան տիպար մ'էր:

(Շար. 168)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՂՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Վարուժան Գնունի 200 Եւրօ կը նուիրեն «Ծառայ»ին Հրանտ Բամպակեանի մահուան առթիւ։

Date à retenir

L'**Atrium** de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.

EN SOUVENIR DU GROUPE MANOUCHIAN

La commémoration du 63ème anniversaire de l'assassinat des 23 partisans FTP MOI du groupe Manouchian sera célebrée le **samedi 24 février à 10h30,** square Manouchian, à l'angle des avenues Salengro et Garibaldi à Vaulx-en-Velin.

Prendront successivement la parole : **M. Jules Mardirossian,** Président du Conseil de Coordination des organisations Arméniennes de France, au nom de la communauté arménienne, **M. Michel Fernandez,** Union Française des Anciens Combattants, au nom des anciens combattans, **M. Maurice Charrier,** Maire de Vaulx-en-Velin, Vice-Président du Grand Lyon.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Տիկին Մարի-Ժագլին Փանոսեանի յիշատակին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ժորժ Քէչիքեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Փանոսեան 200ական եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Աւագեանց 150, Պ. Անտրէ Սէտէֆ, Տէր եւ Տիկին Լաուրա Սէտէֆ, Տիկին Սոնիա Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն Տըպուլէ, Տէր եւ Տիկին Ժան Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժանտէլ Տալուշեան, Տէր եւ Տիկին Ժան-Փիէր Սէտէֆ, Տոքթ. եւ Տիկին Սվինտն, 100ական։

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ հրջանին ԶՈՐԵՔՇԱԲԹի երեկոները ժամը 17ին, հակումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹի, Փետրուար 28ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹի, Մարտ 7ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹի, Մարտ 14ին,
ՄԻՋԻՆԿ։

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հակում։

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹի, Մարտ 21ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹի, Մարտ 28ին։

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանդիստ՝ ժամը 11·45ին։

***

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՏՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 23

Հակումի ժամերգութիւնը ժամը 17·30ին։

Կը քարոզէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆԾ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Informations artistiques

LAVACH' présente(*)
Samedi 24 février à 21 heures
«Ca suit son cours... (poésie/musique)»: Voyage musical autour de la poésie de Rouben Melik aves Claude Barbos.

Lavach' : Sévane Stépanian (accordéon, chant), Adrien Rodrigue (violon, scie musicale), François Roche (trombone guitare), Fred Birau (batterie).

En première partie : Bernard Dédédjian (accordéon) : Escapade sur le Mont Ararat.

(*) Théâtre du Lavoir Moderne Parisien
35 rue Léon, 75018 Paris;
Réservations : 01. 42. 52. 09. 14.

arménie mon amie

AGENDA

PARIS

L'ORIENT DES PHOTOGRAPHES ARMENIENS
Exposition à l'Institut du Monde Arabe
(1 rue des Fossés Saint-Bernard,
Place Mohammed V,
75005 Paris).
Du 21 février au 1er avril

***

La GALERIE
LE MINOTAURE
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris
en collaboration
avec la Galerie **Le Gaillard**
expose des œuvres abstraites
de 1925 à 1930 de
Léon TUTUNDJIAN
Artiste arménien
(collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)
Léon Tutundjian,
«Abstraction 1925-1930»
Du 1er février au 10 mars

***

PARADJ ANOV
LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure
des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais
75006 Paris

***

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin,
Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

***

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY
400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

***

EXPOSITION
«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

***

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre

***

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne
de Paris
organise un voyage en Egypte
de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire
et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète
Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

LE
Centre Culturel SAINT MESROB
à PARIS
présente

le jeudi 22 février à 20h45

SAINT BLAISE, EVEQUE DE SEBASTE
Un Saint d'Arménie en Occident

CONFERENCE donnée par
Armand TCHOUHADJIAN

Vente et dédicace du livre

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

— Entrée libre . Cocktail —

U.C.F.A.F.

ASSEMBLEE GENERALE ANNUELLE DE L'UCFAF
Samedi 24 février à 16 heures
En présence de M. le Professeur
JEAN-PIERRE MAHE
Membre de l'Institut
Président d'Honneur de l'UCFAF

□

Le **Ciné-Club «Ruben Mamoulian»**
projettera le film
SARDARABAD
Concert live d'Ara GUEVORGUIAN

6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris

2007, ANNEE DE L'ARMENIE
Faites un voyage inoubliable en Arménie et au Karabagh
avec l'**U.C.F.A.F.**
(**U**nion **C**ulturelle **F**rançaise des Arméniens de **F**rance)
6 Cité du Wauxhall - 75010 Paris
Tél. : 01 42 08 76 45 de 15 à 17h
www.ucfaf.com

du samedi 21 juillet
au dimanche 5 août

1 4 9 5 Euros pour 16 jours/15 nuits
(base demi pension — chambre double)

Renseignements et inscriptions
(avant le 18 mai
dans la mesure des places disponibles)
— **Mme Yazidjian:** 29-32 ave. Pasteur
93100 Montreuil
Tél. : 01 42. 87. 95. 98

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

MARSEILLE

LES TRESORS D'ARMENIE
Exposition du 16 février au 24 mars
à la Maison de l'Artisanat
et des Métiers d'Art
(21 cours Estienne d'Orves,
13001 Marseille)
Entrée libre
Du mardi au samedi de 13h à 18h.

DEVENEZ MONITEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous avez le goût de l'animation dans un contexte arménien.
Vous aimez les enfants.

Vous êtes titulaire du BAFA ou même si vous ne l'êtes pas.

Rejoignez notre équipe d'animation des séjours de l'été 2007 pour :
— Encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura;
— Proposer diverses activités aux enfants dans un cadre très agréable et dans une ambiance arménienne qui fait le succès de la colonie depuis plus de 50 ans...

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante:
Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

(Շար. Ա. էջէն)

յին պատմութիւն մը, որ, երեւի, նոր արտաղաղթի տխուր պատկերն ունի։

ԱՆՕԹԵԻԱՆ վիճակի մէջ գտնուողներու ցանկը երթալով կ'երկարի եւ Գանալ Սէն Մարթէնի ափին տեղաւորուած վրանները ու հոն ապաստանողները օրէ օր կը խանգարեն շրջապատը եւ վճռառուները չատ դժգոհ են, քանի անցորդ չկայ։ Ցաւախ դինով, յարձակողական նկարագրով, կռիւները չեն պակսիր եւ վախ ալ կը տիրէ թաղամասը։ Այդ իսկ պատճառով, Տոն Քիշոթի Որդիներու հիմնադիրը Օկիւթէն Լըկրան ձայն բարձրացուցած է, բողոքելով որ կառավարութիւնը տէր չեղաւ իր խոստումներուն եւ նոյնիսկ պատասխանատու նախարարուհիին (ընկերային հարցերու) հրաժարականը կը պահանջէ։

ԻՄԱՔի ոճրափորձերու զոհերու թիւը այլեւս այնքան սովորական բնոյթ առած է, որ աւելի տրամաբանական պիտի ըլլար արձանագրել միայն այն օրերը, երբ ահաբեկչական արարք չի գործուիր։ Շաբաթավերջին ալ առնուազն 40 մեռեալ կար պաղտատ, Քարատա (Տիգրիսի ափին) եւ այլուր։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22
JEUDI
22 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋԸՆԹԱՑ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·648 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·648

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՑԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փետր· 19ին տեսնուելէ եւ ճաշելէ ետք նախագահ Շիրաքի հետ, Հայաստանի նախագահը հանդիպումներ ունեցած է նախարարապետ Տ· տը Վիլլըփէնի, Ազգ· ժողովի եւ Ծերակոյտի նախագահներուն հետ, ինչպէս նաեւ Ներքին նախարար եւ նախագահական թեկնածու Նիքոլա Սարքոզիի հետ:

Նախագահ Ռ· Քոչարեան Փետր· 20ին Փարիզէն մեկնեցաւ Հնդկաստան:

*
**

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԵՐԵՒԱՆ ԳԱՅԱԾ

Հայաստանի Արտաքին նախարարը՝ Վ· Օսկանեան ընդունած է Գերմանիոյ իր պաշտօնակիցը՝ Ֆ·-Վ· Շթայնմայըրը, որ Ադրբեջանէն ու Վրաստանէն վերջ կ'այցելէ Հայաստան: Անոնք խօսած են բազմազան նիւթերու մասին, յատկապէս Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններուն եւ Ղարաբաղի հակամարտութեան: Միասնաբար տուած են մամուլի ասուլիս մը:

Գերման նախարարը այցելած է նաեւ Միջեռնականերդ:

*
**

ԵՐԿՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԱԾ

Փետրուար 20ին, Հայաստանի Ազգ· ժողովը 65 թէր եւ 5 դէմ քուէով ընդունած է երկքաղաքացիութեան օրինագիծը, որ սակայն վերջնական բնոյթ չունի: Պէտք է կրկին վաւերացուի:

*
**

«ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔ»Ի ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ

Փետր· 19ին, Երեւանի Ազատութեան հրապարակին վրայ իր անդրանիկ հանրահաւաքը կազմակերպած է «Այլընտրանք» հանրային – քաղաքական նախաձեռնութիւնը: Անոր կոչին ընդառաջած են 2–3 հազար հոգի: Բեմին վրայ տեղ գրաւած են Բաբկէն Արարքցեան, Վահագն Խաչատրեան, Երջանիկ Աբգարեան, ինչպէս նաեւ քանի մը փոքր կուսակցութիւններու նախագահներ: Խօսք առնողները ընդհանրապէս դատապարտած են իշխանութիւններուն անպատժելիութիւնը, երկրին մէջ տիրող ամենատոթողութիւնը եւ կաշառակերութեան յայնատարած բնոյթը: Հանրահաւաքէն յետոյ, մասնակիցները քալած են մինչեւ Ազգային ձայնասփիւռի շէնքի մօտը, իրենց բողոքն ու պահանջը ներկայացնելու համար Հանրային հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի նախագահ Ալեքսանդր Յարութիւնեանին: Ան կը վերադարձէր Փետրուարին «Այլընտրանք»ին կարելիութիւն տալու, որպէսզի իր տեսակէտները ներկայացնէ հանրութեան: «Այլընտրանք»ի յաջորդ հանրահաւաքը տեղի կ'ունենայ Մատենադարանի մօտ, Մարտ 2ին:

*
**

«ՍԻՄ» ՎԵՐԱԳՏԱԾ ԻՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

«Սահմանադրական Իրաւունք Միութեան» (ՍԻՄ) ներքին վէճերուն, գոնէ առժամապէս, վերջ դրուած է Փետր· 19ին, դատական միջամտութեամբ: Արդարեւ Վերաքննիչ Ատեանը վճռած է ՍԻՄ–ի 17րդ համագումարի արդիւնքները չեղեալ նկատել եւ վերահաստատել այդ համագումարէն առաջ գործող նախագահական կազմը եւ այդ շրջանակին մէջ Ատեանը ՍԻՄ–ի որպէս օրինական նախագահ յայտարարած է Հրանտ Յակոբեանը, որ Փետր· 19ին, պետական պաշտօնեաներու ընկերակցութեամբ, վերադարձած է կուսակցութեան կեդրոնատեղիի նախագահական իր աթոռը:

*
**

ՍԱՄՈՒԷԼ ԲԱԲԱՑԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

«Դաշինք» կուսակցութեան պատասխանատուներէն Անդրանիկ Թեւանեան վերջերս լրագրողի մը կողմէ իրեն ուղղուած հարցումի մը պատասխանելով ըսած է թէ «Դաշինք» կուսակցութեան նախագահ Սամուէլ Բաբայեան երեսփոխանական ընտրութիւններուն կը մասնակցի 37րդ ընտրատարածքին մէջ, որ կը ներառնէ Գորիսը եւ Սիսիանը: Այս որոշումը յատկապէս ուշագրաւ է այն պատճառով որ այդ շրջանը պաշտպանութեան նախարար Սերժ Սարգսեանի ծննդավայրն է եւ այդ շրջանէն որպէս թեկնածու կը ներկայանայ անոր կրտսեր եղբայրը՝ Շահիկ Սարգսեան:

ՓՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԸՆԹՐԻՔԸ

Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու խորհուրդը Փետր· 19ին Փարիզի Էնթէրպոնթինանթալ պանդոկին չքեղ մէկ սրբահին մէջ տրուած ընթրիքով տարեկան լայնածիր հանդիպումի սովորութիւնը հաստատեց: Լայնածիր, այն առումով որ համայնքային ներկայացուցչական մասնակցութեան մը հետ Ֆրանսայի քաղաքական, մտաւորական մեծ թիւով դէմքեր հրաւիրուած ու հրաւէրին ընդառաջած էին: Շուրջ 350 հոգի մասնակցեցաւ ընթրիքին: Բարեդէպ զուգադիպութեամբ մը Հայաստանի նախագահին ու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին պատուիրակութիւններուն Փարիզ այցին կազմակերպուած էր ընթրիքը ու անոնք եղան գլխաւոր հիւրերը:

Ֆրանսահայ խորհուրդին նախագահ Ալեքսի Կէօվճեանի ողջոյնի խօսքով բացուեցաւ երեկոն· ան անդրադարձաւ քաղաքական դէմքերու մեծաթիւ ներկայութեան –Տ· Փէրպէն, Ֆ· Ռոչլուան, Փ· Տէվէճեան, Ռ· Ռուքէ, Ա· Սանթինի, Ժ· Թիպէրի, Հ· Լիւք եւ շատ ուրիշներ, քաղաքապետեր, կուսակցութիւններու ղեկավարներ՝ Ֆ· Հոլանտ, Ֆր· Պայրու–, չնորհակալութիւն յայտնեց, յատկապէս չեչտելով ներկայութիւնը Քըլարսֆելտ ամոլին: Հայաստանի ու Սփիւռքին մէկ ու անբաժանելի ըլլալու մաղթանքով աւարտեց իր խօսքը:

Ճեռոյ եղոյթ ունեցաւ նախագահ Ռ· Քոչարեան, որ դրուատեց Ֆրանսահայ համայնքին կազմակերպուած, ուժեղ բնոյթը· չեչտեց կարեւորութիւնը Հայաստանի տարուան որ նոյն առաւօտուն Լուվրի յուցահանդէսով հայկական մշակոյթը ներկայացնելու մեծ յաջողութիւնը արձանագրած էր:

Ռ· Քոչարեան ըսաւ թէ կէսօրին նախագահ Ժ· Շիրաքի հետ ունեցած տեսակցութեան անդրադարձած էին Հայաստանի ու Ֆրանսայի վերջին տասը տարուան ընթացքին աւելի եւս զարգացած տնտեսական, մշակութային կապերուն: Ջմռռցաւ ըսելու թէ "Հայաստան" Հիմնադրամին ամէն տարուան հանգանակութեան Ֆրանսահայութիւնը մեծ թափով կը մասնակցէր, առիթ տալով ինչ-ինչ կարեւոր ծրագիրներու իրականացումին:

Աւարտելէ առաջ իր խօսքը Ռ· Քոչարեան ըսաւ թէ քանի որ հայ համայնքին ներկայացուցիչներուն հետ այդ հանդիպումը կարելիութիւն չէր տար իրեն հարցումներ ուղղելու, ինք իր փորձառութեամբ գիտնալով Սփիւռքի հայութիւնը հետաքրքրող երեք գլխաւոր մարզերու գոյութիւնը, պիտի անդրադառնար անոնց: Ու խօսեցաւ Հայաստանի տնտեսական զարգացումին, Ցեղասպանութեան ճանաչումի խնդրին ու Ղարաբաղի կնճիռին կարգաւորման մասին:

Ռ· Քոչարեանի արժեւորումով՝ Հայաստանը ծանր, ճգնաժամային իրավիճակէ մը դուրս եկած ու մտած է կայուն զարգացումի փուլ: Վերջին վեց տարուան ընթացքին 12,5% եղած է մէջին տնտեսական աճը· «վատ չի մի պետութեան համար որ կազ, կամ քարիւղ չունի» ըսաւ ան: Դէպի զրական փուլ այդ անցքին մէջ յիշեց Սփիւռքի ներդրումն ալ որ կ'ըլլար Հիմնադրամին ճամբով:

Ցեղասպանութեան ճանաչումի խընդրին մէջ Ռ· Քոչարեան անկախութեան առաջին տարիներէն ցոյց տրուածէն տարբեր նկատում ունի: Այդ հարցը միայն Սփիւռքի վերաբերող բան չէ, այլեւ երկրին ապահովութեան հարցը: Հայաստան ու Թուրքիա նոյն չրջանի երկիրներ են եւ եթէ Թուրքիա կը մերժէ ընդունիլ իր գործած ոճիրը, ատիկա կը նշանակէ թէ վայրագութիւնը ամբողջովին բացառուած չէ: Ուստի, «միայն բարոյական հարց չէ ճանաչումը, նաեւ ազգային ապահովութեան» ըսաւ ան:

Ճեռոյ ճանաչումի տանող ճամբուն վրայ երկու փուլ զանազանեց· իրազեկման փուլը եւ իրական ճանաչումը: Առաջինը որ կը կայանայ տեղեկացնելու, ցոյց տալու, համոզելու մէջ, Սփիւռքի ու Հայաստանի ալ աշխատութեամբ կատարուած է: Ինք հանդիպում ունեցած է պետական շատ դէմքերու հետ որոնք տեղեակ են խնդրին էութեան եւ եթէ կը մերժեն ընդունիլ, ատիկա իրենց պարագաներէն ծագած հարց է եւ ո՛չ եղելութիւնը մերժելու, անոր իրականութեան կասկածելու կեցուածք:

Ինչ կը վերաբերի իրական ճանաչումին, զոտա ժամանակի հարց է ան:

Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման առընչութեամբ լուրջ յաջողութիւններու մասին խօսիլ կարելի չէ· բայց Հայաստանի, Ղարաբաղի մէջ ոչ մէկ կասկած կայ հաւանական լուծումին մասին: «Ղարաբաղի հարցը մեր ժողովուրդը արդէն լուծել է եւ մեր խնդիրն է որ Ղարաբաղի պետութիւնը կայանայ, ամրանայ» ըսաւ Ռ· Քոչարեան: Բանակցութիւններուն նպատակն է այսօր այդ հողին վրայ մեր ունեցածը օրինականացընել:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Բ·ի կարճ աղօթքէն ետք սկսաւ ընթրիքը որ տեւեց մինչեւ կէս գիշեր:

Ա· Թ·

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ՀԱՅՈՒՀԻ ՄԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑԵԱՆ

Հայաստանէն արտագաղթած, ներկայիս Գերմանիոյ Համպուրկ քաղաքը բնակող 19ամեայ Սիւզի Քենտիկեան Փետր· 16ին դարձած է կոփամարտի աշխարհի ախոյեան: Երիտասարդ մարզուհին (57 քկ·) Ուրբաթ օր Քէօլնի մէջ տեղի ունեցած մրցումին 9րդ ռաունտին թէքնիք նաքաութով յաղթելով իր կշիռին ծանօթ անուններէն վենեցուելացի Գարոլինա Ալվարէսին տիրացած է բարձագոյն տիտղոսին: Սիւզիի ծածկանունն է «Սպանող Թագուհին»:

ՏԵՐՈՒՆԻ ՁԱՀՐԱՏ

Ցաւով իմացանք որ Փետր· 20էն 21ի գիշերը, քունին մէջ իր մահկանացուն կնքած է պոլսահայ զրականութեան վերջին յիսնամեակին կարկառուն դէմքերէն՝ բանաստեղծ Ձահրատ, բուն անունով Զարեհ Եալտըզճեան: Շուրջ 10 օր առաջ Ձահրատ իր տան մէջ անկում մը ունեցած էր, բայց բժիշկները անհրաժեշտ չէին գտած վիրաբուժական գործողութիւն մը, նախընտրելով երեք չաբաթեան անշարժութիւն մը բաւարար զրտնելով, բայց տասը օր ետք Ձահրատ հրաժեշտ կու տար կեանքին:

Ողբացեալ բանաստեղծը ծնած էր 1924–ին Պոլսոյ Նշանթաշ թաղամասին մէջ, աշակերտած էր Վիէննական Մխիթարեան վարժարանին, զոր աւարտած էր 1942ին եւ հետեւած բժշկութեան, ինչ որ չէր կրցած վերջացնել, քանի մտած էր զործի աստպարէզը:

1940ական թուականներուն նուիրուեցաւ զրականութեան ու սկսաւ զրել իւրայատուկ բանաստեղծութիւններ, որոնք տակաւ պիտի օծուէին Ձահրատեան չատ ինքնատիպ ոճով, որ խմորուած էր գերիրապաշտութեամբ ու որոշ սրամտութեամբ: Այդ շրջանին արդէն պոլսահայ զրականութեան մէջ նոր չարժումի մը ռահվիրաներէն մէկը հանդիսացաւ ան, կազմելով զրական խումբ մը Ռ· Հատտէճեանի, Մրախունիի, Վարուժան Աճէմեանի հետ: Միասնաբար հիմնեցին Մխիթարեան Սանուց Միութեան "Սան" զրական հանդէսը, որ զարձաւ այդ շրջանի պոլսահայ նոր զրականութեան օրգանը: Այնուհետեւ Ձահրատ, Հատտէճեան, Մրախունի, Վարուժան Աճէմեան ժամադրուեցան նաեւ "Մարմարա"յի զրական ու զեղարուեստական էջերուն մէջ, զոր զարձեալ կը խմբագրէին միասնաբար եւ ուր կը հիւրասիրուէին նաեւ Ցակոբ Մնձուրիի, Ցակոբ Մարթաեանի, Վարդան Կոմիկեանի, Իրմա Աճէմեանի, Արմենուհի Թերզեանի նման դէմքեր: Այս էջերուն մէջ էր որ տակաւ ծնունդ առնել կը սկսէին պոլսահայ նոր զրականութեան ամենահետաքրքրական ստեղծագործութիւնները, որոնք աւելի վերջ իրենց կնիքը պիտի դրոշմէին իւրաքանչիւր հեղինակի կողմէ հրապարակուած զիրքերուն վրայ եւ որոնց ամբողջութենէն պիտի ձեւաւորուէր պոլսահայ զրականութեան վերջին յիսուն տարիներու պատմութիւնն ու վաստակը:

Ձահրատ իրերայաջորդ կերպով հրատարակեց "Մեծ Քաղաքը", "Գունաւոր սահմաններ", "Կանանչ Հող", "Բարի երկինք", "Մէկ քարով երկու զարուն", "Մաղ մը Լուր", "Ծայրը Ծայրին", "Ջուրը պատէն վեր" հատաքածոները:

Ձահրատ քանիցս այցելած է Հայաստան, արժանացած է բազմաթիւ մրցանակներու եւ չքանչաններու: Դեռ տարիք կ'ունենանք խօսելու իր մասին: Քանի մը ամիս առաջ հրատարակած էինք հարցազրոյցը իրեն հետ, զոր կատարած էր Տիգրան Եկաւեան:

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Անահիտ Եալտըզճեանին եւ Տէր եւ Տիկին Ռիչար Թերանեանին (Փարիզ):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ս· ՌՈՒԱՑԱԼ հեռատեսիլի Ա· կայանի յայտարերէն ետք (Փետր· 19, «Հարցում

(Շար·ը Դ· էջ)

ԿԱՐԴԱԼՈՎ «ՀԱՅ ՍՓԻՒՌՔ» ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Հանրագիտարանը լայն տեղեկութիւններ եւ տուեալներ կը պարունակէ Միացեալ Նահանգներու հայ առաքելական, հայ կաթողիկէ եւ հայ աւետարանական եկեղեցիներու եւ համայնքներու մասին: Այս մարզին մէջ եւս կան սխալներ եւ վրիպումներ:

Այսպէս, էջ 51ի մէջ գրուած է. «Հայ կաթողիկէ եկեղեցու հիւսիսային Ամերիկայի թեմի առաջնորդն է հայր Յովհաննէս Դերձակեանը (1995էն)»:

Ճշդում.— Հ. Յովհաննէս Վրդ. Դերձակեան 2000 թուականին արդէն հրաժարած էր իր պաշտօնէն, տարիքի բերումով: 2001 Յունուարին տեղի ունեցաւ թեմին նոր առաջնորդին՝ Մանուէլ Եպիսկ. Պաթագեանի գահակալութիւնը, իսկ 2002 Յունուար 28ին վախճանեցաւ Հ. Յովհաննէս Վրդ. Դերձակեան: Դարձեալ հարկ է յիշեցնել որ գիրքը հրատարակուած է 2003ին:

Էջ 41ի մէջ գրուած է հետեւեալը. «Բոստոնում է գտնուում ԱՄՆ-ի հայ կաթողիկէ եկեղեցու կենտրոնը՝ Ս. Խաչ եկեղեցին»:

Ճշդում.— ԱՄՆ-ի հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ կեդրոնը կը գտնուի ոչ թէ Պոսթընի մէջ, այլ՝ Նիւ Եորք:

Մնալով եկեղեցիներու ընդգրկին մէջ, 42րդ էջին վրայ կը կարդամ. «Լոս Անճըլըսում գործում են 25 առաքելական (17ը՝ էջմիածնապատկան, 8ը՝ անթիլիասապատկան), 6 աւետարանական, 1 կաթոլիկ եկեղեցիներ»: Իսկ էջ 51ի մէջ գրուած է թէ ԱՄՆ-ի հայ կաթողիկէ թեմը կ'ընդգրկէ 8 համայնքային կեդրոններ՝ իրենց եկեղեցիներով, որոնց կարգին՝ Լոս Անճըլըսի մէջ կը գործեն հայ կաթողիկէ 2 եկեղեցիներ: Այս վերջինն է ճիշդը:

Էջ 43ի մէջ գրուած է. «Լոս Անճըլըսում գործում են «Ապրիլ», «Սարդարապատ», «Նաւասարդ», «Պերճ», «Շիրակ», «Շարժուն գրադարան» գրատներն ու հրատարակչութիւնները»:

Ճշդում.— Այս ցանկէն՝ Գուրգէն Յանճեանի հիմնած «Շարժուն գրադարան»ը գադրած է գործելէ 10 տարի առաջ:

Հանրագիտարանը ունի նաեւ տեղեկութիւններ Լոս Անճըլըսի հայկական մամուլի մասին, ուր նկատելի են բազմաթիւ սխալներ ու վրիպումներ:

Այսպէս, էջ 42–43ի մէջ գրուած է. «Լոս Անճըլըսում հրատարակւում են «Նոր օր», «Ասպարէզ», «Լրաբեր», «Քալ Նազար», «Նոր կեանք», «Մասիս», «Կամարակ», «Նաւասարդ», «Փարոս», «Հայ կեանք», «Նոր Հայաստան», «Հայ ոգի», «Այգ», «Լոյս», «Համայնապատկեր», «Առագաստ», «Տը Գալիֆորնիա գուրիըը», «Տը Արմինեն օպզըրվըը» եւ «Էյմ» պարբերականները»:

Ճշդում.— Նախ հարկ է ճշդել որ Լոս Անճըլըսի մէջ կը հրատարակուին ոչ թէ միայն յիշուած 19 թերթերը, այլ՝ աւելի քան 30 թերթեր: Ապա, նաեւ պէտք է ճշդել որ յիշեալ թերթերէն դադրած է հրատարակուիլէ «Փարոս»ը (10 տարի առաջ): «Կամարակ»ը հազուադէպ լոյս կը տեսնէ, իսկ «Այգ» եռամսեան, զոր կը հրատարակէր Մխիթարեան կրթական հիմնարկը (1994էն), 10 տարի է դադրած է արդէն:

Մնալով հայկական մամուլի չբերնադիծին մէջ, 8րդ էջին վրայ կը կարդամ, «Հայ կեանք» անկախ չաբաթաթերթ: Լոյս է տեսնում 1985ից, կլենտէյլում՝ հայերէն եւ անգլերէն: Խմբագիրը՝ Մ. Մատենճեան»:

Ճշդում.— Մ. Մատենճեան 1992էն ի վեր թերթին խմբագիրը չէ:

Էջ 82ի մէջ գրուած է. «Մասիս» չաբաթաթերթ. լոյս է տեսնում 1980ից, Փասադենայում: ՍԴՀԿ արեւմտեան Ամերիկայի պաշտօնաթերթ: Հիմնադիր-խմբագիր՝ Յակոբ Սաղրեան»:

Ճշդում.— Նախ ճշդեմ որ «հիմնադիր-խմբագիր»ի անունը Յակոբ չէ, այլ Տոքթ. Յարութիւն Սաղրեան: Ապա, նաեւ այն՝ որ Տոքթ. Սաղրեան 1995էն ի վեր խմբագիրը չէ «Մասիս»ի, որ ներկայիս ունի խմբագրական քառանդամ կազմ մը եւ իբրեւ խմբագիր՝ Տոքթ. Արշակ Գազանճեան:

«Նոր կեանք» չաբաթաթերթի մասին էջ 83ի մէջ գրուած է. «Նոր կեանք», անկախ չաբաթաթերթ: Լոյս է տեսնում 1978ից՝ Կլենտէյլում՝ հայերէն, անգլերէն, Ֆրանսերէն: Խմբագիրներ՝ Վ. Ճանըզեան, Ա. Զաքարեան, Գ. Շէնեան (1981ից)»:

Ճշդում.— 1985էն ի վեր «Նոր կեանք» չաբաթաթերթի հրատարակիչ-խմբագիրն է Գրիգոր Շէնեան, իսկ թերթին Ֆրանսերէն բաժինը 6 տարի առաջ փակուած է, անոր խմբագրի՝ Տիգրան Թոսպաթի հիւանդութեան պատճառով:

Էջ 85ի վրայ գրուած է. «Փարոս», անկախ երկշաբաթաթերթ: Լոյս է տեսնում 1984ից, Լոս Անճըլըսում: Հիմնադիր-խմբագիր՝ Սուրէն Բուրսալեան: Ներկայացնում է նորութիւններ Հայաստանից, Կալիֆոռնիահայ գաղութից, տպագրում բանասիրական, գրական, քաղաքական, հոգեբանական, բժշկական յօդուածներ»:

Ճշդում.— Այս բոլորը կրնային ճիշդ ըլլալ, եթէ գրի առնուէին անցեալ անկատար եղանակով, քանի որ թերթը՝ իր հիմնադիր-խմբագրի մահով դադրած է արդէն 10 տարիէ ի վեր:

Եւ վերջապէս, Լոս Անճըլըսի հայկական կազմակերպութիւններու ներկայացման յատկացուած բաժնին մէջ եւս նկատելի է սխալ մը: Էջ 56ի մէջ գրուած է. «Լոս Անճըլըսում 1991ին հիմնուած հայրենակցական միութիւնների միացեալ մարմինը միաւորում է 15 հայ-

ԿԵԼԷՆ ՍԱԳՈՑԻ ՃԻԿՂԸ. ՄԿՐՏԻՉ ՇԵՐԱՄԱԲՈՑԸ

Կելէնեան տոհմի նահապետ Քեւէշ Խաչոյին չորս զաւակներէն երրորդին՝ Մկրտիչին սերունդէն երկրորդ զաւակն է Սագօ (Սարգիս), ղզիր Խաչոյին կրտսեր եղբայրը: Սագօ հինգ զաւակ ունեցաւ. Մկրտիչ, Տեփան, Յարութիւն, Ալթուն եւ Մարիամ:

Մկրտիչ երիտասարդութեան պրուսա գնաց աշխատելու, ուր չեբրամաբուծութեան արհեստը սորվեցաւ եւ գիւղ վերադառնալէն եաք Բարջանճի մէջ չեբրամաբուծութիւնը տարածողներէն մէկը եղաւ: Կինը՝ Սրբօ, գիւղին մէջ անուանի դայեակ էր: Անոնց զաւակներն են՝ Կարապետ, Սողոմոն, Աբրահամ, Գրիգոր եւ աղջիկ մը: Կարապետ մէկ տղայ զաւակ ունեցաւ, որ յետոյ Ամերիկա փոխադրուեցաւ: Սողոմոն եւ Աբրահամ անզաւակ մնացին:

Գրիգոր Ամերիկա փոխադրուելով՝ Հուսյթովիլ բնակութիւն հաստատեց: Ամուսնացաւ Եղսա անունով են՝ Մկրտիչ, Մէյրի, Ագնէս, Լիզի աղջկան մը հետ. անոնց զաւակներն եւ Լուիզա:

ԿԵԼԷՆ ՏԵՓԱՆ ԵՒ ԶԱԻԱԿԸ՝ ՊԷՐՊԷՐ ՕՎԱՆՆԷՍ

Կելէն Սագոյին երկրորդ զաւակը՝ Տեփան ձիապան էր, կինը՝ Սուլթան. անոնց զաւակներն են՝ Օվաննէս (Յովհաննէս), Համբարձում եւ աղջիկ մը:

Օվաննէս ծնած է 1873ին, Բարջանճ: Հազիւ նախնական կրթութիւն մը ստացած, գիւղին անուանի սափրիչ եւ ինքնուս ու կարող բժիշկ Պէրպէր Աւագի քով սափրիչութիւն սորվեցաւ: Վարպետին սպանութենէն եաք (1895 Նոյեմբերի ջարդին) իր անձնական խանութը բացաւ գիւղին մէջ եւ սափրիչութեան կողքին, դեղ ու դարման պատրաստելով՝ կարող բժիշկի ալ համբաւ չահեցաւ:

Ի բնէ ուշիմ եւ լրջախոհ, մայր եկեղեցւոյ հաւատարիմ բարեպաշտ քրիստոնեայ, պէրպէր Օվաննէս ազգին եւ գիւղին նուիրուած մէկն էր. ան իր կենցաղագէտ վարուելակերպով գիւղացիներուն բոլորին յարգանքին արժանացաւ:

Պէրպէր Օվաննէսին կինն էր Գուլոյ (Գոհար), մղտեսի Սահակենց աղջիկը. առաքինի, ժրաջան եւ պատուական Հայուհի մը: Ան վարպետ էր արհեստագործութեան եւ չիչէ քաշելու մէջ: Անոնց զաւակներն են՝ Համբարձում (Համաստեղ), Տեփան (Ստեփան), Եղիազար (Եղիազար), Աստուր եւ Աղաւնի:

Պէրպէր Օվաննէս 1912ին Ամերիկա մեկնեցաւ եւ Պոսթընի մօտակայքը սափրիչի խանութ մը բացաւ: Հօր թելադրանքին վրայ մեծ տղան՝ Համբարձում, 1913ին մեկնեցաւ հօրը մօտ, եւ ամբողջ ընտանիքը կը պատրաստուէր մեկնելու, երբ վրայ հասաւ Համաշխարհային Ա. պատերազմը եւ ճամբաները գոցուեցան: 1915ի ջարդերուն Աստուր զոհ գնաց, Աղաւնի մահացաւ եւ Գուլոյ, իր երկու մանչերուն՝ Ստեփանի եւ Եղիազարի հետ, անասելի տաժանքներու մէջէն անցնելով յաջողեցաւ Ամերիկա հասնիլ: Պոսթընի մէջ անոնք վերստին տուն-տեղ կազմեցին եւ մեծ զոհողութիւններով, հայկական տոհմիկ չունչով մեծցուցին ու կրթեցին իրենց զաւակները: Համբարձում լուսափորագրութիւն սորվեցաւ, իսկ Ստեփան Հայ սքուլ աւարտեց եւ հաւաբուծութիւն սորվեցաւ:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ՝ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ԴԷՄՔԵՐԷՆ

Պէրպէր Օվաննէսի անդրանիկ զաւակը՝ Համբարձում ծնած է 1895ին, Բարջանճ: Գիւղին ծխական դպրոցը աւարտելէն եաք յաճախեց Մեզիրեի կեդրոնական վարժարանը, ուրկէ չրջանաւարտ եղաւ 1911ին: Այնուհետեւ տարի մը ուսուցչութիւն ըրաւ Բարջանճի մօտակայ Վարդաթիլ գիւղին մէջ, որմէ եաք, 1913ի վերջաւորութեան Ամերիկա մեկնեցաւ:

Ամերիկայի մէջ ան յաճախեց Գոլումպիա եւ Հարվըրտ համալսարանները եւ լուսափորագրութեան արհեստը սորվեցաւ: Մի քանի տարի ետք սկսաւ գրական փորձերու՝ արձակ եւ ոտանաւոր, որոնք տպուեցան «Փհունիկ» հանդէսին մէջ: Անոր Համաստեղ գրչանունը կազմուեցաւ իր եւ երկու եղբայրներուն անուններուն առաջին վանկերէն. Համբարձում, Աստուր, Եղիա:

Համաստեղ 1917ին գրական իր փորձերէն տուաւ Պոսթընի «Հայրե-

նակցական միութիւնների ներկայացուցիչների»:

Ճշդում.— Լոս Անճըլըսի հայրենակցական միութիւններու միացեալ մարմինը արդէն 10 տարիէ ի վեր կը համախմբէ միայն 8 հայրենակցական միութիւններու ներկայացուցիչները:

Հանրագիտարանի «Խմբագրութեան կողմից» խօսքին մէջ ըսուած է, թէ «Հայ Սփիւռք» հանրագիտարանը պատուէն է «Հայկական հանրագիտարան – հրատարակչութեան», հայրենի եւ արտերկրի ճանաչուած գիտնականների բազմամեայ աշխատանքի»...: Ըստ երեւոյթին, գէթ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու հայկական գաղութին նուիրուած բաժնին մէջ, «արտերկրի ճանաչուած գիտնական»ի բազմամեայ աշխատանքի արդիւնքը լիովին չէ արդարացուած, նկատի առած յիշեալ թերութիւնները կամ ճիշդ որակումով՝ մատնանշուած սխալները:

Խմբագրութիւնը նշած է նաեւ թէ «իր տեսակին մէջ առաջինը լինելով "Հայ Սփիւռք" հանրագիտարանը չի կարող զերծ լինել բացթողումներից եւ թերութիւններից: Խմբագրական յանձնաժողովն իր յետագայ հրատարակութիւններում երախտագիտութեամբ հաշուի կ'առնի սոյն աշխատութեան բարելաւմանը ուղղուած դիտողութիւններն ու առաջարկութիւնները»:

Սոյն յօդուածը գրուած է այդ յոյսով:

ԱՄՆ-ՈՒ ՄԵՆԱԽԱՂԸ ԿԸ ՎՐԴՈՎԷ ՌՈՒՍԵՐԸ

ԱՄՆ-ու համաշխարհային գերիշխանութեան ձգտումին մասին նախագահ Պուշինի վերջին խիստ քննադատականը Միւնխէնի ժողովին, ուրիշներու կողմէ գծուած զուգահեռներ ունի. յայտնի է որ Ռուսաստանի նախագահը միակը չէ այդ գերիշխանութենէն վրդովող: Իրմէ առաջ նախկին վարչապետ Ե. Պրիմակով մոսկովեան մամուլին մէջ գրութիւն մը սարքագրած է նոյն նիւթով:

Հոն կը յիշէ 1996 Յունուարին, երբ արտաքին գործերու նախարար էր, մէկ հանդիպումը ԱՄՆ-ու նոյն նախարարին փոխ քարտուղարին հետ: Այս վերջինը իրեն ապահովութիւն կու տայ որ ՕԹԱՆ-ի բոլոր անդամները հաւասար էին ու այս սկզբունքը չէր փոխուեր, նոյնիսկ ընդլայնումի պարագային: Իսկ ինք այդ կազմակերպութիւնը նմանցուցած է օդանաւի մը որով կը ճամբորդեն դանազան կարգի ճամբորդներ, իսկ օդաչուն Ամերիկացիներն են:

Այսօր յիշելով այդ վէճը, կը հաստատէ թէ նոր անդամներէն կը սպասուի վաւերացնել մեծ մասով ԱՄՆ-էն թելադրուած որոշումները, նոյնիսկ երբ անոնք իրենց այնքան ալ նպաստաւոր չեն: Ոչ մէկ հարցում կ'ուզղուի, օրինակ այն մասին թէ ՕԹԱՆ-ի խարիսխներուն հետզհետէ դէպի ռուսական սահմաններու մօտենալը յարմար է Իրաքի ահաբեկիչներուն, կամ Աֆղանիստան – Փաքիստան սահմանագծին բախումներու. զօրքին դէմ յայտարարուած պայքարի նպատակին: Նոյնպէս հարց չի արուիր որ Գերմանիա համաձա՞յն է իր տարածքին վրայի ամերիկեան խարիսխներուն դէպի Լեհաստան տեղափոխումին: Նորերուն լուռ համաձայնութեան պատճառը թերեւս տակաւին պայմանաւորուած է վարչապետի ուխտէն ժառանգուած կեցուածքներով. բայց այսօր ջլամարտի մասին կարելի՞ է խօսիլ:

Որոշուած է ամերիկեան խարիսխներ զետեղել Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, նաեւ Չեխիոյ եւ Լեհաստանի մէջ: Ոչ մէկ կասկած կայ թէ ամերիկեան պատերազմական մեքենան կը փոխադրուի արեւելք: Իսկ ՕԹԱՆ կը կրկնէ անդադար թէ այդ կարգադրութիւնները Ռուսաստանը թիրախ չունին: Բայց կարելի՞ է հաւատալ:

Պրիմակով ապա կ'ըսէ թէ 2002ին Ռուսաստան արեւմուտքցիներուն առաջարկած է հակահրթիռային հասարակաց դրութիւններ ունենալ. ոչ ոք հակառակած է: Բայց յետոյ ԱՄՆ առանձին հակահրթիռային պաշտպանութեան համակարգ մը զետեղած են ո՛չ միայն իր տարածքին վրայ, այլեւ Ռուսաստանի սահմաններուն մօտ: Նախկին վարչապետին համար ատիկա հակահրթիռային ռազմավարական համակարգ մըն է որ ոչ մէկ կապ ունի հակահաբեկչական պայքարին ու խաղաղութեան պահպանումին հետ:

Ուրեմն, ի՞նչ է հետապնդուած նպատակը, եթէ ոչ Ռուսաստանի չեզոքացումը, հարց կու տայ Պրիմակով: Ապա կը խօսի երկրորդ վարկածի մը մասին. ԱՄՆ յայտնօրէն կ'ուզեն ՕԹԱՆ-ի որոշ նախկիններուն, յատկապէս Իրաքի ամերիկեան ներխուժումին հակառակողներուն, ցոյց տալ թէ նոր անդամներու սերտ գործակցութեան չնորհիւ ունին ճապկումի լայն դաշտ մը որ կ'արտօնէ փարիզը կամ Պէրլինը չեզոքացնել:

Պրիմակով որ այսօր Ռուսաստանի Առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի սենեակին նախագահն է, հարց կու տայ թէ ի՞նչ պէտք է ընեն: Պաշտպանութեան ռուս նախարարը յայտարարած է արդարօրէն թէ իրենց զինուորական քաղաքականութիւնը հարկ է նկատի ունենայ որ ՕԹԱՆ-ի պատերազմական մեքենան կը մօտենայ ռուսական սահմաններուն: Անհրաժեշտ կը նկատէ հակազդել կատարուածին, եթէ չը-նորհիւ Ուկրանիոյ եւ Վրաստանի, յաւելեալ դիրքերու տիրանալու ձգտում ունեցողները իրենց քաղաքականութիւնը չփոխեն: ՕԹԱՆ-ի հետ չփումներն ու բանակցութիւնները այդ առումով ամէնէն կարեւորը կը նկատէ, առանց որոնց աշխարհը պիտի դիմէ դէպի նոր ջլամարտ մը որ կը կարծէ թէ ոչ ոքի փափաքն է:

ՔԱՂՀԱՆ

ՆԱԻԱՍԱՐԴԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐՕՒԱՆ» ԱՌԹԻԻ

Նաւասարդ պարախումբը իր 40 ամեակը կը տօնէ ինքնատիպ ներկայացումով մը՝ «Հայաստան», որու առաջին ներկայացումը տեղի կ'ունենայ Փալէ տէ Գոնկրէ, Մարտ 3ին, ժամը 20:30ին:

«Հայաստան» մկրտուած անուան տակ, Նաւասարդը կը ներկայացնէ Հայու Հոգին, պարային ոգեկոչումով մը, որ կը գծէ Հայոց պատմութեան ամէնէն յատկանշական շրջանները, պատմութիւնը ազգի մը, որ միշտ ձգտած է ազատութեան, մշակութային եւ ոգեկան ինքնավարութեան:

Ներկայացումը կը ճոխացնեն աւելի քան 100 արուեստագէտ, որոնք պարի եւ երաժշտութեան ամբողջութիւն մը կը կազմեն, ներդաշնակ եւ արդիական: Պարախումբէն զատ, կան 16 հոգինոց նուագախումբ մը եւ երկու երգիչներ, ինչպէս նաեւ 700 զգեստաւորում, որոնք ուշադրութիւն կը գրաւեն իրենց ինքնատիպ ոճով:

***

Յիշենք որ Նաւասարդ պարախումբը հիմնուած է 1967ին, պարի եւ երաժշտութեան միջոցաւ պատմելու համար հազարամեայ աւանդութիւններ ունեցող երկրի մը եւ ազգի մը պատմութիւնը: Գնահատուած է ոչ միայն Ֆրանսա եւ արտասահման, այլեւ Հայաստան: Հիմնադիր տնօրէնը՝ Խոր Ճօլօլեան արժանացած է «ազգային կարգի արժանիքի» աստիճի չքանչանին Մշակոյթի նախարարութեան կողմէ:

Նաւասարդ պարախումբը քազմաթիւ ելոյթներ ունեցած է Փարիզին զատ, Մարսէյլ, Լիոն, Նիս, Գաննն, Լոնտոն, Նիւ Եորք, Միւնիխ, Սան Ֆրանսիսքօ, Ժընեւ, Երեւան, եւլն., եւլն.:

Մարտ 3ին եւ 4ին Նաւասարդ բացառիկ առիթ մը կ'ընծայէ Փարիզի հանրութեան, տեղերը կարելի է վերապահել սրահր
(01.40.68.00.05)

նիք» օրաթերթին: Ռուբէն Դարբինեանի խմբագրութեամբ 1922ին սկսաւ հրատարակուիլ «Հայրենիք» ամսագիրը, եւ Համաստեղ դարձաւ անոր հաւատարիմ աշխատակիցը՝ գիւղական կեանքը պատկերող պատմուածքներով:

Օտար, քաղքենի միջավայրի մէջ Համաստեղ դարձաւ հայ գրականութեան անմրցելի գիւղագիրը, պարզ եւ յստակ բառերով, բնական վճիտ գոյներով վերարտադրեց եւ վերապրեցուց հայ գիւղը իր բարքերով, սովորութիւններով, առանձնայատկութիւններով ու մարդկային տիպարներով: Բացառիկ տաղանդով ու հայրենասիրութեան ախտագին մորմոքով երազեց գիւղը, երգեց անհետ կորսըված գիւղին կարօտը, գիւղական ինկելի նուիրական յիշատակները: Ամերիկայի իր անմիջական շրջապատէն թելադրուած՝ վերարտադրեց գիւղէն քաղաք ինկած, Ամերիկայի հեռաւոր ափերը հասած, երկիրին, գիւղին անգին յիշատակներով ու երազներով ապրող միամիտ պանդուխտներու տիպարները:

Համաստեղի գրական վաստակին հունձքը կը կազմեն «Գիւղը», «Անձրեւ», «Սպիտակ ձիաւոր», «Քաջն Նազար եւ տասներկու պատմուածքներ», «Աղօթարան», «Հայաստանի լեռներուն սրնգահարը», «Այծետոմար» եւ «Առաջին սէրը»:

Համաստեղ եւ կինը՝ Սրբուհի ունեցան երկու աղջիկ զաւակ՝ Լորիկ եւ Արմինէ: Իր ծննդեան եօթանասունամեակին նուիրուած յոբելենական հանդիսութեան ժամանակ, 1966 Նոյեմբեր 26ի երեկոյեան, Պոսթընի մէջ, յանկարծամահ եղաւ Համաստեղ:

(Մնացեալը յաջորդով)

Ա. Մ.

«Ազդակ»

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԱԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Այսպիսի պատմութիւն մը ունի ահա այդ գանկը, որուն վրայէն ես սորվեցայ գանկային ոսկրաբանութիւնը (osքէոլոգիի), եւ երբ անաթոմիի քննութիւնս յաջողութեամբ անցուցի, ես այս գանկը ձեռքիս ներքեւ առած, ուսանողական չապիկս ալ հագած, գացի պատկերս լուսանկարել տուի, սեղանիկի մը առջեւ նստած, որպէս թէ պարապած ըլլայի դեռ աշխատութեանս: Իրրեւ թանկ յիշատակ ուսանողութեանս վերջին տարիներուն, նաեւ իբր յուշարար կէս կուշտ կէս անօթի անցուցած օրերուս, կը պահեմ այդ պատկերս, եւ պիտի զայն ներկայացնեմ, եթէ «Անցուկը – Մոռցուկ» այս գրութիւններս տպագրութեան յանձնեմ մէկ օր:

Թուրքերու կոռելէն հանուած այս գանկը, յետոյ տուի մէկ ուրիշ ուսանողի եւ չգիտեմ թէ ի՞նչ ըրաւ զայն. կովկասահայ մ'էր այդ ուսանողը, թերեւս ինքն ալ ուրիշի մը տուաւ:

***

Տարիներու ընթացքին ես հետզհետէ յաջողութեամբ տուի բոլոր քննութիւններս: Երկրորդ Տոքթորայիս առաջին մասին փորձառական գործողութիւնը (տիսէքսիոն) ըսուածը կրեցի յաղող կերպով 1882 Յունուար 28ին, իսկ բերանացի (օռալ) մասը, որ էր՝ անաթոմի ժեներալ եւ հիսթոլոժի (հիւսուածաբանութիւն) անցուցի 1882 Մայիս 31ին:

Երկրորդ Տոքթորայիս երկրորդ մասը որ էր ֆիզիոլոժի, յետ երկար դժուարութիւններու, անցուցի ըստ պահանջի համալսարանական օրէնքին, 1883 Յուլիս 7ին, որով երկրորդ Տոքթորաս բաղկացած եղաւ երեք մասերէ եւ առանձին վճարումներու ենթարկուած:

Ամէն Տոքթորա յատուկ վճարում, ծախք ունի. այդ վճարուած դրամին մէկ մասը կը մնայ վարժարանին գանձին, իսկ միւս մասերը կը բաժնուին քննիչ որոշուած դասատուներուն միջեւ:

⁂

Երրորդ Տոքթորաս ալ երկու մասի բաժնուած էր: Առաջինը անցուցի 1884 Փետր. 20ին, իսկ երկրորդը՝ 1884 Մարտ 26ին:

Զորրորդ Տոքթորա, որ բարեբախտաբար մէկ մասէ կը բաղկանար, անցուցի չուտով, 1884 Մայիս 26ին:

Հինգերորդ՝ վերջին Տոքթորայիս առաջին մասին քննութիւնը տուի, 1884 Յունիս 11ին. ասոր երկրորդին քննութիւնն ալ վերջացուցի 1884 Յուլիս 2ին եւ այնուհետեւ մինչեւ Նոյեմբեր պատրաստեցի թեզ տը Տոքթորաս, որուն քննութիւնը նախագահութեամբ իմ սիրելի վարպետիս՝ Փրոֆ. Փոթէնի, տեղի ունեցաւ 1884 Նոյեմբեր 14ին, Զորեքշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, եւ անուանեցայ՝ Տոքթէօր ան Մէտըսին տը լա Ֆաքիւլթէ տը Փարի, ու տէր եղայ վկայականիս, որ այժմ (1941 Նոյեմբեր 14) կը բոլորէ իր 57րդ տարին:

***

Այլ սակայն սոյն քննութիւններովս զբաղած միջոցին, ես սկսայ նաեւ պատրաստուիլ էնթէրնայլ գոնգուռներուն, եւ 1882ի վերջերը ներկայացայ մրցումին, չյաջողեցայ, զի չա՛տ դժուարին էր եւ կարելի չէր մէկ առաջին փորձով խլել այդ զեղեցիկ տիտղոսն, արժանանալ անոր մեծարդիւն պաշտօնավարութեան, որ յոյժ չահաբեր պիտի ըլլար ինձ: Երկրորդ անգամ մը երբ ուզեցի նորէն մասնակցիլ այդ գոնգուռին զոր անպատճառ յաջողութեամբ կը վաստկէի, ստիպուեցայ ետ կենալ անկէ. եւ ինչո՞ւ համար...

Նամակ մը եկաւ ինձ Պոլսէն. գոնգուռի չրջանը դեռ բացուած չէր: Իմ անունիս ուղղուած էր նամակը, բայց պարունակութիւնը եղբօրս կը վերաբերէր: Հայրս էր զայն գրած. մէջը կ'ըսէր թէ այրած խանութին տեղը նոր մը չինել տուած էր. չինութիւնը աւարտեր էր, կ'ուզէր որ կազանդին (1883) դիրք մը նուիրէր խանութը չինող ճարտարապետին տղուն. Մոնփըլիէէն գեղեցիկ դիրք մը ղրկէ՛, կը դրէր հայրս եղբօրս:

***

Հօրս գրած այս տողերը որ կարդացի, խոր յուզումի խկոյն ենթարկուեցայ. եւ խեղճ հօրս վիճակը աչքիս առաջ բերելով, որուչեցի ժամ առաջ ուսումս վերջացնել, օգնութեան հասնիլ ծնողքիս, որ հակառակ խանութը հրդեհի ճարակ տուած ըլլալուն, ամէն չանք ըրած էր զիս առանց դրամի չթողելու համար:

Հայրս դիտմամբ այդպէս կարգադրած էր իր այդ նամակը, որպէս զի խանութին այրելն ինձ իմացուցած ըլլայ ու ես ալ չանամ չուտ աւարտել. վասն զի եթէ էնթէրնայի մէջ յաջողէի, պարտաւոր պիտի ըլլայի ճիշդ չորս տարի աւելի մնալ Փարիզ, յետոյ անցընել Տոքթորայի թեզ, ու առանալ վկայականս. էնթէրնութեան պաշտօնը չորս տարի կը տեւէ:

(Շար. 169)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Վահէ Տամլայի յիշատակին Տիկին Հայկուհի Տամլամեան 100 եւրօ կը նուիրէ «Ցառաջ»ին, նոյն առթիւ եւ նոյն նպատակին՝ Մարի եւ Գլօտ Մուրաֆեան 100 եւրօ։

arménie mon amie

AGENDA

PARIS

L'ORIENT DES PHOTOGRAPHES ARMENIENS

Exposition à l'Institut du Monde Arabe
(1 rue des Fossés Saint-Bernard,
Place Mohammed V,
75005 Paris).
Du 21 février au 1er avril

*
**

La GALERIE
LE MINOTAURE
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris
en collaboration
avec la Galerie **Le Gaillard**
expose des œuvres abstraites
de 1925 à 1930 de
Léon TUTUNDJIAN
Artiste arménien
(collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)
Léon Tutundjian,
«Abstraction 1925-1930»
Du 1er février au 10 mars

*
**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի անդամուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Մաքրուհի Զրնեոգեանի ընտանեկան պարագաներուն, իր մահուան առիթով։

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**

Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin,
Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

*
**

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

armenie mon amie

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆԸ
Հովանաւորութեամբ՝
Ալֆորվիլի Քաղաքապետ–Երեսփոխան
Պ· ՌԸՆԷ ՌՈՒԻՔԷ–ի
կը կազմակերպէ
«ԱՐՄԷՆ'ԼԻՎՐ»ի
յատուկ ոճնալաճառ մը
Մարտ 22–28ին
Ալֆորվիլի Մշակութային կեդրոնին մէջ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 17, ժամը 20·45ին
Ֆրանսերէն թատրոն
Գարոլին Սաֆարեանի
«Papiers d'Arménie
ou sans retour possible»
Թատերգութիւնը, բեմադրութեամբ՝ Օլիվիէ Արմէրայի, խաղարկութեամբ՝ Մարսէյլի Parvis des Arts *թատերախումբին։*

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22Է ՅՕՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏ 28, ժամը 11Է ՅՕ 19
«ԱՐՄԷՆ'ԼԻՎՐ» – հայերէն եւ ֆրանսերէն դիրքերու վաճառք – ճօնագրութիւն – ընթերցում։

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ – *Հայ Մշակոյթի Տան ստեղծագործութիւն՝ «Հայ մտքի եւ դպրականութեան հարստութիւնը՝ 19րդ դարէն 20րդ դար, Հայաստան, և Սփիւռք» ցուցում՝ Գրիգոր Պըլտեանի։*

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 27, ժամը 20·45ին
Արեւմտահայերէն թատրոն
Արման Վարդանեանի «ԱԽԱՑԵԼԸ» թատերգութիւնը, բեմադրութեամբ՝ Վահէ Շահվերտեանի, խաղարկութեամբ՝ Եբեւանի Սունդուկեան թատերախումբին։

ՅՕՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28, ժամը 20·45ին
Դասախօսութիւն – Վիճարկում·–
«Հայ գրողի, դրականութեան եւ հրատարակչութեան դրութիւնը այսօր՝ Հայաստան եւ Սփիւռք» –մանակցութեամբ՝ Գրիգոր Պըլտեանի, գրագէտ (Ֆրանսա), Յարութիւն Քիւրքճեանի, գրագէտ եւ հրատարակիչ (Յունաստան), Սարգիս Խաչենցի (Խաչենց հրատարակչատուն, Հայաստան) եւ Ռոպէր Գոփթաչի (Արաս հրատարակչատուն, Պոլիս)։

Տեղեկութեանց եւ տոմսերու ապահովման համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տան՝
Հեռ·– 01·43·76·55·89
Իմակ·– contact@mca.alfortville.com

Manifestation organisée
dans le cadre de «Arménie mon Amie»
Année de l'Arménie en France

RADIO COURTOISIE
FM 95.6

Dimanche 25 février à 19h45: Musique arménienne (2ème partie).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները·–

Պ· Աբսէն Ամիրխանեան 75 եւրօ, Օր· Անահիտ Դարբինեան 60, Տոքթ· Պետրոս Եաւրուշաքուկ (Նիւ Ճըրզի), Տէր եւ Տիկին Սերովբէ Պէտան (Պոլիս), Տիկին Ռիթա Եաւրուշաքուկ (Պոլիս), Տիկին Ալիս Հերպոյեան, Պ· Աւետիս Պալթայեան, Տէր եւ Տիկին Փիլիպ Գարաճեան, Տիկին Անահիտ Տալուչեան, Տէր եւ Տիկին Զատիկ Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Ալանեան, Օր· Աննիկ Էքպէրեան, Տէր եւ Տիկին Ժան–Մարք Փանոսեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Արման Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Դարբինեան 40ական, Տիկին Ալիս Գոլար, Տիկին Ժոզիան Պարտաքճեան, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Թօփալեան 30ական, Տիկին Անժէլ Տրիէօ, Օր· Սիլվի Տըլաթլեան, Օր· Մարի–Հելէն Լավէռն, Պ· Միշէլ Գլէ, Տէր եւ Տիկին Լը Կօֆ, Տէր եւ Տիկին Ժան–Ֆրանսուա Պլոք 20ական։

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հակումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով·–

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 28ին,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 7ին,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին,
ՄԻՋԻՆԿ։

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հակում։

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին։

*
**

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։

ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին։

*
**

ՄԱՐՍԷՑԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Փետրուար 23
Հակումի ժամերգութիւնը ժամը 17·30ին։
կը քարոզէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ· ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

LE
Centre Culturel SAINT MESROB
à PARIS
présente

le jeudi 22 février à 20h45

SAINT BLAISE, EVEQUE DE SEBASTE
Un Saint d'Arménie en Occident

CONFERENCE donnée par
Armand TCHOUHADJIAN

Vente et dédicace du livre

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

— Entrée libre . Cocktail —

U.C.F.A.F.

ASSEMBLEE GENERALE ANNUELLE DE L'UCFAF
Samedi 24 février à 16 heures
En présence de M. le Professeur
JEAN-PIERRE MAHE
Membre de l'Institut
Président d'Honneur de l'UCFAF

□

Le **Ciné-Club «Ruben Mamoulian»**
projettera le film
SARDARABAD
Concert live d'Ara GUEVORGUIAN

6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris
organise un voyage en Egypte
de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire
et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète
Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

(Շար· Ա· էջէն)

մը ունիմ ձեզի») գացած էր Ռէնն, ուր բուռն ելոյթ մը ունեցաւ Փետր· 20ին։ Այն տպաւորութիւնը կը թողու, որ արդէն էլիզէ տեղաւորուած է եւ կը պնդէ միշտ որ միայն իրմով երկիրը փոփոխութիւն կ'ունենայ։ Ծոսոումները կը շարունակէ բաշխել, բայց, միշտ անորոշ կը մնայ Ֆինանսաւորման մասին։ Ինքա՛ն է Սարքոզիի հանդէպ, նաեւ Պայրուի։ Հինգշաբթի օր նորոգուած մարմին մը պիտի յայտնէ իր ընտրապայքարին համար։ Փետրուար 21ին, նոր խոչընդոտ մը կայ սակայն, էրիք Պէսոն, որ քանի մը օր առաջ հրաժարած էր Ընկերվարական կուսակցութեան տնտեսագէտի իր պաշտօնէն, Փետրուար 21ին հրաժարած էր կուսակցութենէն իսկ, եւ պիտի չներկայանայ երեսփոխանական ընտրութիւններուն։ Ցայտարարած է թէ չի հանդուրժեր ինչ որ կը կատարուի իր անճնական կեանքին նկատմամբ եւ դէմ է ամբողջ գործընթացին որ կը տիրէ կուսակցութեան մէջ։

*Թ· Պլէր Փետր· 21ին կը յայտարարէր որ մինչեւ 2008 հետզհետէ պիտի քաշէ **Իրաքի բրիտանական զօրքերը**։ Ա՛յժմ 7·000 է անոնց թիւը, որոնց 1·500ը պիտի քաշուին գալիք չաբաթներուն, իսկ 3·000ն ալ մինչեւ Ծնունդ։ Մեծն-Բրիտանիոյ վարչապետը որոշումը հեռաձայնով տեղեկացուցած է Պուշին։*

ՄԱՐՍԷՑԻ Ֆութպոլի խումբը (Օլէնփիքը) կրնայ չծախուիլ ծագումով հայ ձէք Քաչքարի, որովհետեւ կասկածներ կան իր դրամին աղբիւրին մասին։ Ֆիկառօ իր առաջին էջին վրայ (Փետր· 21) կը խորագրէր՝ «Ազտոտ դրամի կասկած»։ Այս եղրակացութեան յանգած են Ֆինանսական Տեղափոխումներու Հակաչոհի իշխանութիւնները, ինչ որ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ գնումը։ Այս մասին Ֆիկառօ կը գրէ թէ «մտահոգիչ կէտեր» կան դրամին աղբիւրին մասին։ Թերթը կը վերյիշէ ենթակային կենսագականը, երբ բժիշկ կը դառնայ 1992ին եւ Փէչ-

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(21 février)

CHARLES AZNAVOUR LE PLUS GRAND DES CROONERS

Իր նոր ալպոմին հրապարակման առթիւ, ամէն կողմ հարցազրոյցներ կամ յօդուածներ լոյս կը տեսնեն մամուլին մէջ։ Ֆիկառոյի կրկնակ հարցազրոյցներէն (օրաթերթը եւ մակազինը Փետր· 17/18) եաք, Մոնտո է, որ ամբողջ էջ մը նուիրած է Ազնաւուրի։

Վերոնիք Մորթէներ սկիզբը հարց կու տայ իր վերջին համերգներուն առթիւ·– «Իսկապէ՞ս հրաժեշտ կ'առնէք բեմէն» ու Ազնաւուր կը պատասխանէ·– «Ըսենք թէ հրաժեշտներ կ'առնեմ»։

Երկար յօդուածին մէջ, կայ հակիրճ նկարագրականը իր կեանքին, Միշայի եւ Քնարի ժամանումին Փարիզ 1924ին, տարին ուր աշխարհ կու գար։ Կը չեշտէ թէ երբ մէկը կը մոռնայ իր արմատները, այլեւս ոչինչ է։ Ինք չէ ճանչցած Հայաստանը, քանի մայրը արեւմտահայ է եւ հայրն ալ Վրաստանի Հայ։ Իր բուն կապը Հայաստանի հետ կը հաստատուի 1988ի երկրաշարժէն եաք եւ իրական կը դառնայ Ղարաբաղի Չարդերուն առեն։

Ազնաւուր կ'արտայայտուի նաեւ Խոհիֆիֆ մասին, իր ճամբորդութիւններուն եւ ծրագիրներուն։

տայի մէջ է որ կ'ամուսնանայ ռուս հարուստ կնոջ մը հետ։ Այդ թուականէն եաք բազմաթիւ ներդրումներ ըրած է եւ իր հարստութիւնը 386 միլիոն եւրօ կը նկատուի։ Այս նոր պարագան մտահոգած է Ռոպէր–Լուի Տրէյֆիւսը, որ ուրախ էր պնորդ մը գտած ըլլալով։

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23
VENDREDI
23 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·649 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·649

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

Թէեւ պաշտօնապէս չէ սկսած, բայց եւ այնպէս Ֆրանսայի նախագահական ընտրապայքարը սուր բնոյթ ունի եւ պէտք է խոստովանիլ որ այնքան վայելուչ պատկեր մը չի պարզեր: Մեհեաններու պարտադրած երկու դէմքերը՝ Սարքոզի եւ Ռուայալ առիթ չեն փախցներ զիրար քննադատելու համար եւ վերջին «նորութիւնն» այն է որ միասնաբար պայքար կը տանին Պայրուի դէմ, որ կը թուի թէ խանգարող տարր մը դարձած է: Փետրուար 22ին, Լիպէրասիոն ալ մաս կը կազմէր այդ պայքարին, յայտնելով թէ ինչ որ Պայրու չըսեր այն է որ հրապուրելու համար ձախը, կը ջանայ ցոյց չտալ որ իր բուն զինակցութիւնը աջին հետ է: Ի դէպ, Ազատ Սանթինի ալ, որ Սարքոզիի խումբին միացաւ, կախակայացած է իր կուսակցութենէն (ԻԻ. ՏԷ. ԷՖ.): Բայց, ինչ որ յստակ է այն է, որ եթէ օր օր Պայրուի ժողովրդականութիւնը կը բարձրանայ, գոնէ հարցախոյզերու մէջ, պատճառն այն է որ ժողովուրդը «երրորդ անձ մը» կը փնտռէ: Այդ իսկ է իրեն դէմ եղած յարձակումներու բուն պատճառը:

Ընկերվարական ճակատի վրայ, էրիք Պէսոն Փետր· 21ին փորձեց բացատրել կուսակցութենէն հրաժարելու իր պարագան (Գանգ(+): Մարոք ծնած է եւ չատ բծախնդիր է ընտանեկան հարցերու չուրջ եւ չէ հանդուրժած որ այդ ուղղութեամբ յարձակումներ ըլլան կնոջը եւ աղջկան հասցէին, որոնց հետեւանքով ինք ալ ջղային խանգարում ունեցած կ'ըլլայ: Անկէ զատ, համաձայն չէ նաեւ Սեկոլէնի Ռուայալի մղած ընտրապայքարին:

Սեկոլէն Ռուայալ «վտանգաւոր» կը դտնէ Սարքոզիի անհատական եւ ընկերային առաջարկները:

Իր կարգին, Սարքոզի ալ կը դատապարտէ Ս· Ռուայալի «դիմասէր» ընթացքը: Սթրազպուրկի մէջ է, որ ելոյթ ունեցած է այս անգամ, նախապէս այցելելէ եւք Տուօմոնի դերեզմանատունը, ոգեկոչելու համար Վէրտէօնի ճակատամարտին տարեդարձը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՑ նախարարապետը՝ Ռ· Փրոտի ստիպուեցաւ իր կառավարութեան հրաժարականը ներկայացնել փոքրամասնութեան մէջ մնալէ եւք Մերակոյտին մէջ, Փետր· 21ին: Արտաքին նախարարն ալ՝ Մասիմօ տ'Ալեմա նախապէս ազդարարած էր՝ «Եթէ մեծամասնութիւն ձեռք չձգենք կառավարութիւնը տուն կը վերադառնայ»: Զախի երկու ծերակուտականի պատճառով է որ Փրոտի մեծամասնութիւնը կորնչուց: Հաւանական էր ոակայն որ կառավարութեան կազմութիւնը կրկին Փրոտիի յանձնուի, որ նոր կազմով մը կրնայ ներկայանալ: Բուն պատճառը Իտալիոյ գինուորական յանձնառութիւնն էր Աֆղանիստանի մէջ: Գոռիէռէ տէլլա Սեռայի անօրէնը կը խորհի որ Փրոտի նոր կառավարութիւն մը կազմելու պարագային, պարտի նախորդէն բաւական տարբեր բնոյթ տալ անոր, նուազ ձախ արմատականներ ներպրաւելով: Սակայն պարագայի մէջ, Փրոտի բաւական տկարացած է ինը ամիսներու իշխանութենէ եւք: Կը դատապարտուի նաեւ Իրաքի յարձակողական պատերազմը, զոր Ամերիկացիք կը մղեն: Արտաքին նախարարը յայտարարած է.– «Եթէ իշխանութեան գլուխ ըլլայինք, զօրք ղրկած չէինք ըլլար»: Ինչ կը վերաբերի Աֆղանիստանի, ձախը կ'ուզէ որ զօրքերը արագօրէն քաշուին:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ արտաքին նախարարը յայտարարած է Փետր· 21ին Մոսկուայի մէջ, որ ՄԱԿ–ի Ապահովութեան Խորհուրդը նոր բանաձեւ մը պէտք է քուէարկէ պարսկական հիւլէական ուժին մասին, որ «աւելի հեռու» երթայ քան նախորդը: Ինչ կը վերաբերի Իրանի, ան ճչդած է որ հիւլէական իր ծրագիրը պիտի չարունակէ, հակառակ ՄԱԿ–ի վերջնագրին որ նոր պատժական միջոցներու կ'ուզէ դիմել:

ԱՄՆ լաւ հակազդեցութիւն ունեցած են Թ· Պլէրի յայտարարութենէն եւք, բրիտանական զօրքերը հեռզհեռէ քաշելու մասին Իրաքէն: Թ· Պլէրի յայտարարութենէն առաջ իսկ երեսփոխաններուն առջեւ (Փետր· 21) Սպիտակ Տան բանբերը յայտարարած է.– «Նախագահ Պուշ այդ որոշումը կը դտնէ որպէս յաջողութեան նշան մը, որ ինչ կարելի է ընել Իրաքյիներուն օգնելէ եւք որ վերջ տան յարանուանական բռնութեան պաղտատի մէջ»: Պէրլինէն, ուր կը դտնուի, ԱՄՆ արտաքին նախարարուհին ալ ապահովութիւն տուած է որ համախմբումը ամբողջական կը մնայ: Թոքիոյի մօտ, օգանաւատար նաւէն ուր կը դտնուի, փոխնախագահ Չէնէյ ալ վճռակամօրէն ըսած է թէ Ուաշինկթըն Իրաքի իր պաշտօնը պատիւով պիտի վերջացնէ:

ԿԻՆԻԱՑԻ սենտիքաները կրկնած են իրենց մերժումը վերջ տալու ընդհանուր գործադուլի հրահանգին, զոր կատարած էին Յունուար 10ին, անսահման ժամանակի համար, հակառակ իշխանութեան սպառնալիքին երկարաձգելու պատերազմական վիճակը, որ վերջ պէտք է գտնէր Փետր· 23ին: Գործադուլի ընկիզէն ի վեր 113 հոգի մեռած է:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՓԱՔԻՍՏԱՆ հիւլէական համաձայնագիր մը ստորագրած են, որ կը ձգտի նուազեցնել հիւլէական որեւէ արկածի վտանգը երկու երկիրներուն միջեւ: Երեւոյթը յատկանշական կը նկատուի, ոչ այնքան համաձայնութեան բովանդակութեան համար (որ, ի դէպ, ծանօթ չէ) այլ որովհետեւ ստորագրութիւնը չէր յեռաձգուած «Բարեկամու-

(Շար·ը Դ· էջ)

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ ՄԻԱՍԻՆ ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿ

Լոնտոնի «Կոմիտաս» հիմնարկէն պատմական Արա Սարաֆեան միասին աշխատելու առաջարկ մը ներկայացուցած է Թուրք պատմութեան կաճառին: Ըսած է թէ թրքական տեսակէտին համաձայն տեղահանութեան բոլոր արձանագրութիւնները պահուած են օսմանեան դիւանները մէկ ուր պէտք է գտնուի դիւղ առ դիւղ, մարդ առ մարդ աքսորուածներուն ցանկերը, աքսորի վայրերը, աքսորեալներու ստացուածքին ճակատագիրը, եւլն·: Ան առաջարկած է որպէս որոշ դէպքի մը քննարկումի վայր, ընտրել Յարբերդի դաշտաշրջանը, պայմանով որ Թուրք պատմաբանները մէկտեղ հանեն այդ շրջանի Հայերուն մասին իրենց բոլոր վաւերաթուղթերը, որպէսզի կարելի ըլլայ տեսնել թէ քանի՞ հոգի տեղահանուած է, քանի՞ հոգի արտօնուած է մընալ, մնացողներուն ի՞նչ պատահած է, եւլն·: «Ես իմ կողմէս սեղան պիտի դընեմ փաստաթուղթեր որոնք այն համոզումը ներշնչած են որ այդ շրջանի Հայերը միայն տեղահանուած չեն, այլեւ կէս վերաբերումի եւ սպանդի քաղաքականութեան մը ենթարկուած» ըսած է ան:

Ինք Յարբերդը ընտրած է այն պատճառով որ արտասահմանի մէջ այդ շրջանին մասին չատ տեղեկութիւն կայ եւ այդ վայրը Վանի կամ Էրզրումի նման պատերազմական գօտիի մէջ չէ գտնուած:

Թուրք մամուլը տեղեկացուցած է թէ Թուրք պատմութեան կաճառի նախագահ ե· Հալաչօղլու պաշտօնապէս ընդունած է Ա· Սարաֆեանի առաջարկը:

ՏԻՆՔԻ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ԴԱՏԻ ԿԸ ԴԻՄԷ

Հրանդ Տինքի ընտանիքը որոշած է դատական հետապնդումի դիմել Պոլսոյ Ապահովութեան վարչութեան տնօրէն Ճեւալէթթին Ճէրրահէ դէմ: Այս մասին դրած է Թրքական «Սապահ» օրաթերթը Փետր· 20ի իր թիւին մէջ: Ըստ նոյն աղբիւրին, բողոքը հիմնուած է «սպանութեան հետաքննութեան վրայ ազդեցութիւն գործելու, պաշտօնը չարաչահելու, պարտականութիւններու կատարումէն խուսափելու, յանցագործին խնայելու, յանցագործութեան առընչուղ փաստերը քօղարկելու, փոխելու եւ մէկ մասը ոչնչացնելու» մեղադրանքներուն վրայ: Բողոքը ներկայացուած է Պոլսոյ դլխաւոր դատախազութեան:

Տինքի ընտանիքին դատախազութեան դիմելուն հիմք ծառայած է Ապահովութեան տնօրէնին այն յայտարարութիւնը ուր ան կ'ըսէր թէ սպանութիւնը քաղաքական բնոյթ չէր կրեր եւ առընչութիւն չունէր որեւէ կազմակերպութեան հետ եւ թէ արարքին հեղինակը զայն կատարած էր մեկնելով միմիայն ազգային դգացումներէ:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԼՂՀ

Ա· ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ ՉԱՌԱՉԱԴՐԵՐ ԻՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

ԼՂՀ նախագահ Ա· Ղուկասեան Փետր· 21ին դիմելով Արցախի ժողովուրդին, դատապարտած է զարթաղեան թէ հայաստանեան մամուլի որոշ շրջանակներ որոնք կը չարունակեն վերարծարծել ԼՂՀ նախագահական ընտրութեան իր երրորդ թեկնածութեանց հարցը, զոր ինք չատոնց փակուած կը նկատէ: Այդ պնդումներուն ետին քաղաքական եւ բարոյական խաղեր նշմարելէ ետք Ա· Ղուկասեան ըսած է թէ հակառակ եղած պնդումներուն եւ ներկայ Սահմանադրութեան ընձեռած կարելիութեան, պիտի չներկայանայ նախագահական ընտրութիւններուն, «Քանի, ըսած է ան, իրեն յարգող նախագահը չի կարող այսօր մի բան ասել, վաղը՝ այլ բան»:

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼ ՀԱՐՑԱՓՆՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻԹ

Պոլսոյ Շիշլիի դատախազութիւնը հետաքննութիւն բացած է Հ· Տինքի յուղարկաւորներուն կողմէ պարզուած «Բոլորս Հրանդ ենք, բոլորս Հայ ենք» պաստառներուն համար: Հետաքննութիւնը թիրախ առած է Շիշլիի Թաղապետ Մ· Սարըկիւլը եւ յուղարկաւորութեան կազմակերպիչ մարմինը:

Հետաքննութիւնը հիմնուած է սինոփցի լրագրողի մը բողոքին վրայ որ փոխանցուած է Շիշլիի դատախազութեան: Բողոքարկուն պաստառներուն արձանագրութիւնները ցեղապաշտութիւն կը նկատէ, չեչտելով որ միակ թրքական դրօշակ մը պարզուած չէ եւ թէ յուղարկաւորները «Հրանդին ոճրագործը 301րդ յօդուածն է» արձանագրութեամբ պաստառներ կրած են: Այդ բառերը պետութիւնը վարկաբեկող ընթացք կը նկատէ Մ· Զաղտաչ, պահանջելով որ դատ բացուի Մ· Սարըկիւլի եւ կազմակերպիչ մարմնին դէմ:

*
**

«Ակօս»ի լրագրողներէն Այտըն Էրկին ալ դատարան կանչուած է պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածով ամբաստանուելով: Փետր· 20ին ան ներկայացած է Շիշլիի դատախազութեան, հաշիւ տալու համար «Կ'ուզեմ փարիզ երթալ ու ըսել որ "Հայկական Ցեղասպանութիւն գործուած չէ", ապա վերադառնալ Թուրքիա ու ըսել թէ "Հայկական Ցեղասպանութիւնը գործուած է"» տողերուն մասին:

Դատարանէն ելքին Ա· Էնկին յայտարարած է թէ տխուր է իրեն համար տեսնել որ դատախազը լուրջ վերաբերում ցոյց տուած է ամբաստանութեան, մինչ ինք կը կարծէր թէ առ ոչինչ կը համարէ զայն:

*
**

Թուրքիոյ մէջ Հ· Տինքի սպանութեան մասին կատարուած հարցախոյզ մը ուրուն պատասխանած են 27 քաղաքի մէջ 2403 հոգի, անդամ մը եւս ցոյց կու տայ Թուրքիոյ մէջ տիրող մթնոլորտը: Պատասխանողներու 68,9%ը կը կարծէ որ արարքը կազմակերպութեան մը գործն է, 67%ը տեղին չի գտներ «Բոլորս Հրանդ Տինք ենք» պաստառները, 86%ը՝ «Բոլորս Հայ ենք» արձանագրութիւնները: Սպանութեան պատասխանատուն 8,6ին համար (բարձրագոյն տոկոսը) պետութիւնն է, 8,5%ին համար ապահովութիւնը, ներքին գործերու նախարարութիւնը, կառավարութիւնը:

Ինչ կը վերաբերի 301րդ յօդուածին, միայն 13,9%ը ըսած է որ ան պէտք է ջնջուի· 46%ը կողմնակից է փոփոխութեան, 40%ը կ'ուզէ որ անփոփոխ պահուի:

*
**

Հ· ՏԻՆՔԻ ՆԿԱՐՈՎ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ

Քրիսթիան Ժընըվիէ որ նախապէս Ցեղասպանութեան նիւթով դրոշմաթուղթ մը պատրաստած էր, կը տեղեկացնէ թէ նոր մը հրապարակ հանած է, նուիրուած Հ· Տինքի:

Դիմումի հասցէն է·

Christian Genevier
62 rue Quincampoix — 75004 Paris
Tél. : 01. 42. 74. 08. 13

ՍԵՐԳԷՅ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ԼՈՒՍԱՃԱՃԱՆՔ ՋՈՒԹԱԿԸ՝ ՀԱՄԵՍՏ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓԻԼՀԱՐՄՈՆԻՔ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԲԺԻՇԿ ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

Իրապէս որ Հայ երաժշտութեան բացառիկ տօնն էր Փարիզի մօտակայ արուարձան Իսի-լէ-Մուլինոյի Փետրուար 14ի համերգը, որուն յայտագիրը բաղկացած էր հեռուեաներէն. աչխարհահռչակ Սրամ Խաչատրեանի Թիւ 2 Համանուագը, համբաւաւոր ջութակահար Սերգէյ Խաչատրեան՝ Ժան Սիպելիուսի ջութակի քոնչերթոն եւ Հայաստանի Փիլհարմոնիք նուագախումբը ղեկավարութեամբ Էդուարդ Թոփչեանի:

Ժան Սիպելիուս (1865–1957) Ֆինլանտացի մեծագոյն երաժշտահանին յօրինումները խորապէս պրչմուած են վիպապաշտական – ռոմանթիկ երաժշտական սեռով, իր երկրին իւրայատուկ քնարական բնոյթով եւ մանաւանդ թեմաներու պանծացումով ու ժողովրդային երգերով, զանոնք վերածելով կատարեալ մեղեդիներու ծաղկեփունջերու :

⁂

Քանի մը ամիս առաջ «Յառաջ» օրաթերթին մէջ վերջերս լոյս տեսած իր խոստովանութեան առիթով, ներքոզական արտայայտութիւններով ըսած էի ընդարձակօրէն «վիրթիւոզ հրաշք ջութակահար» երիտասարդ Սերգէյի մասին, երբ ան Շոսթաքովիչի Թիւ 1 քոնչերթոն կը ներկայացնէր հազարաւոր երաժշտասէր հասարակութեան, Սէն Տընի «Արքայական պազիլիք»ին մէջ, միջազգային տարողութեամբ լաւագոյններէն նկատուած Ֆրանսայի Ազգային նուագախումբին հետ: Նոյնպէս՝ միջազգային ճանաչումի տէր նուագավար գերմանացի Ֆուրթ Մազիւրի «Իչխանական» ղեկավարութեամբ ,իր նախընտրելի ջութակահար Սերգէյի հետ՝ յաջողած էր նուագախումբը կատարեալ հայելին վերածել ջութակահար մեկնաբանին:

Այս առթիւ տեղին է աւելցնել թէ Սերգէյ Խաչատրեան, առաջին երիտասարդագոյն ջութակահարն է, որ արժանացած էր դափնեկիրի տիտղոսին 2000ին, Ժան Սիպելիուսի բարձրագոյն վարկանիշ ունեցող մրցաշարքին, որ տեղի կ'ունենար 1965էն սկսեալ ամէն հինգ տարին: Ան դափնեկիրը է նաեւ միջազգային կարեւոր մրցոյթներուն, ինչպէս ամենավերջինը՝ «Էլիզապէթ Թագուհի»ին, ձեռք ձգելով մրցոյթին առաջնութեան դափնին՝ իրաւունք ստանալով գործածել «Հիւկինս» 1708 թուականի Սթրատիվարիուս ջութակը, չորս տարուան համար: Եւ այդ իսկ պատճառաւ, կրնամ երեւակայել թէ որքա՛ն ողբերգական կրնայ հանդիսանալ երբ ետ առնուի սոյն ջութակը: Կարծէք թէ իր էութենէն բան մը կորսնցնելու տպաւորութիւնը թողլով...

Հակառակ իր երիտասարդ տարիքին, Սերգէյ Խաչատրեան ունի հասարակէն վեր երաժշտական հասունութիւն: Իր մէջ կը յայտնուի նրբերանգներու բնածին զգայարանք, արտասովոր բացարձակ լրջողութիւն, խոհք եւ մանաւանդ ուսումնութիւնը՝ ջերմ հնչականութեամբ եւ ամենայն հեշտութեամբ արտայայտելու ճկարերգական անգուսումային հատուածները: Միաժամանակ առանց դրսեւորելու ունի ներքին ուժ, վեհանձնութիւն եւ ազդու խաղարկութիւն. շօշափելու աստիճան մօտենալով թէմինիֆ կատարելութեան:

⁂

Ժան Սիպելիուսի ոէ միներ օփ. 47 ջութակի ֆոնչերթոն–մըրցանուագ – եռամաս է, գրուած մեծնակատարի եւ համանուագի համար, ուր առաջինը՝ առանձին մըրցակցութեան մէջ կը գտնուի նուագախումբին դէմ: Սոյն քոնչերթոն մին է ի.–րդ դարու ամենադեղեցիկներէն, միշտ մնալով ազգային երաժշտութեան ռահվիրան եւ վիպապաշտ բնագաւառին մէջ չեչտուած զգայականութեամբ եւ ճնապականութեամբ:

Ալլեկրօ Մոտերատոյի ա. չարժումը սկսաւ լարայիններու գրեթէ անլսելի ձայնաթրթիռներով ուր Սերգէյ գործադրեց իր հմայքը, երկայն թեմայով մը: Անոր ջութակին ձայնը հոյակապ էր, երգել կուտար դժուար երաժշտական գիծերը՝ գրեթէ չոյանքի պէս հպելով իր աղեղին ծայրամասով:

Նուագախումբը ջանաց մնալ երկրորդական կարգի վրայ: Վարանոտ երկրորդ թեման ի յայտ եկաւ թաւ ջութակներով եւ փայտեայ փողայիններով՝ պասոններով:

Մենակատար Սերգէյի աստիճանաբար մուտքը զգացուց երրորդ թեման, երգեցիկ եւ զուլալ բարձր հնչիւններով: Իսկ բատէնցան, միայնակ նուագամասը, Սերգէյ՝ փայլուն բնոյթով յանկարծաստեղծ հատուածին ընդմէջէն, ի յայտ բերաւ իր կատարողական կարելիութիւնը եւ վարպետութիւնը: Ընդհանրապէս սոյն հատուածը կը գերաւէ երկին վերջաւորութիւնը, բացառաբար տեղափոխուած է գործին կեդրոնը, ներկայացնելով ուրախ պար մը:

Ատաճիօ տի մոթթօ չերմ քնարականութեամբ պարուրուած է Իտալիոյ տաք արեւէն ուր Սիպելիուս առիթը ունեցած է իջեւանելու:

Վերջաւուագը Ալլէկրօ ա ճոճ թանթօ կը հակադրէ իր պայծառ ոէ մաժէօր ձայնակայքով եւ եռաչափ պարի ընթացքով: Նուագախումբը՝ կրկին կշռութային ընկերացողի երկրորդական դերը ստանալով, Սերգէյ իր ջութակով անկաչկանդ ծաւալեցաւ եւ ուռճացաւ...: Երկին վերջին բաժինը յանգեցաւ չատ ուժգին – փօրթիմիօ – ճուագով, ուր վերջապէս միացան երկու մրցակիցները՝ մենակատար ջութակահարը եւ նուագախումբը:

⁂

Սրամ Խաչատրեանի երեք համանուագներէն թիւ 2ը կը նկատուի երաժշտահանին լաւագոյնը: Այս երկը յօրինած է Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին՝ նչելու համար Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան 25ամեակը:

Սոյն երաժշտական ստեղծագործութիւնը ունի յուզական ուժ, մեղեդային գեղեցկութիւն եւ մանաւանդ վառ գոյներով, բնազդային «բարդ եւ խայթող» արտայայտիչ բազմակշռոյթներու պոռթկում: Այսուամենայնիւ, նուագադրութիւնը մութ է եւ խոկուն, նման «փոթորկոտ ձմեռնային գիշերի» յիշեցնելով Պերլիոզեան «Իատասթանի օր»ի խորհրդանշող մահուան ագերթը, որ ի յայտ կու գայ մասնաւորապէս վերջին երրորդ չարժումին մէջ: Եւ ինչպէս Շոսթաքովիչի 11րդ համանուագը, զանգակի մը հերոսական յամառ զարկերը՝ զինուելու կանչը:

⁂

Հայաստանի Փիլհարմոնիք նուագախումբը հիմնուած է 1925ին, սկզբնապէս որպէս Երեւանի երաժշտանոցի համանուագախումբ: Մանօթ ըլլալով անոր 1971էն ի վեր՝ իր ելեւէջներով՝ համաձայն անոր նուագավարէն եւ նուագախումբը կազմող նուագածուներէն:

Ներկայիս ընդունուած է որ նուագող-կատարողները բոլոր երկիրներու մէջ, ըլլան անհրաժեշտօրէն բարձր որակով, մեծապէս նպաստելով նուագավարին նրբին աչխատանքին: Ճչմարիտ է նաեւ, որ Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցի աղեղնաւոր լարային ընտանիքը կազմող հինգ նուագարանները յաջող, պատրաստուած երաժիչներ են: Իսկ պղնձեայ փողայինները նուազ յաջող են նուագարաններու ոչ ընտիր որակին պատճառաւ...

Նուագավար Թոփչեանի անտարբեր երեւոյթը այն հոմոզումը կուտար թէ պարզապէս կը կատարէր լոկ պարտականութիւն մը: Եւ մանաւանդ իր՝ մեզի խորթ թուող տեսքը. համերգին միջոցին, մենակատարին բատենցաներու ընթացքին, իր պատուանդանի եռեւի երկաթեայ ձողին վրայ՝ պառկելու աստիճան, ոտքերը խաչաձեւ, գաւաթ մը սուրճի պակասը զգալի կը դառնար...

Այսուամենայնիւ, քանի մը տարիներ յետոյ «Յառաջ» օրաթերթի 2004 Յունիս 2 թիւին մէջ, այսպէս կ'արտայայտուէի. «Նուագավար Եդ. Թոփչեան այս անգամ յաջող ղեկավարեց... ան կարծես այլեւս ձերբազատած է ներհայեաց ղեկավարի ոճէն... նուագախումբին հետ փնտռտելով եւ ստեղծելով իր փափաքած նուագախմբային հնչիւնները...»:

ՀՍԿԱՅԱԿԱՆ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՔԱՅԼ...

⁂

Պէտք է խոստովանիմ թէ սոյն համերգը դժբախտաբար, Ժան Սիպելիուսի ջութակի քոնչերթոյին մեկնաբանութեան ընթացքին չզգացի այն ցանկալի փոխադարձ ներգործօն – ներթափանցումը, նուագավար – նուագախումբ եւ մենակատարին միջեւ: Արդարեւ՝ առաջինը յաջողեցաւ միանականութիւն մը ստեղծել նուագախումբի անդամներուն հետ, առանց կարենալ տալու աւելր ընդարձակութիւն եւ միանգամայն ճկունութիւն: Յամենայնդէպս այս կապակցութեամբ նչենք թէ «Փալէ տէ զ'Ար է տէ Գոնկրէ» հանդիսասրահը չունենալով համերգասրահի մը յատուկ կառուցուած «աքուսթիք»ի կատարեալ օրէնքներու յատկանիչները, ձայնաբաչխումի որակը նպաստաւոր չէր կրնար ըլլալ փիլհարմոնիքին թափանցիկութեան եւ ձայներու աւարատ հնչականութեան:

Եթէ Եդուարդ Թոփչեան օժտուած չէ բեմական հմայիով եւ ակընթարթային բազմազան յուզումներ արտայայտող ձեռքերով, ի մասնաւորի ռոմանթիկ գրունաւորումներով երաժշտութեան, այսուհանդերձ ան ունի յատակ ու ճշգրիտ յուցմունքներ երաժշտական հատուածներու մուտքերուն:

Առաջին շարժումի լարային ճայնաթրթիռները՝ կրնամ ըսել թաւչային եւ թեթեւահոգի էին: Սակայն ընդհանուր առմամբ նուագախումբը չկարողացաւ պահել իր մեղմամեղմ երաժշտական ոգին: Առանց սայթաքումի յաջող էին չելլօ–պասօն միութինը: Եւ վերջապէս ատաճիօ տի մօթթօն, երկրորդ չարժումը, հեռու մնաց քնարերգական արբեցնող յուզականութենէ եւ զգայուն մեկնաբանութիւններէ:

Հոս տեղին է նչել թէ ընդհանրապէս չեն ծափահարեր երբ երաժշտութիւնը կանգ կ'առնէ «չարժում»ներու միջեւ: Բայց այժմ թոյլատրելի կը նկատուի ամէնուրեք այս երեւոյթը: Առաջին ջութակներու խումբի երիտասարդ ջութակահարուհիները «զարմացած քմծիծաղով» ընկալեցին այս երեւոյթը...

Ի յարգանս որոտընդոստ ծափողջոյններուն, Սերգէյ մեկնաբանեց միայնակ, վերին աստիճանի ապրումով, հայաչունչ մելամաղձութեամբ «Գայեանէ» պալէի ժողովրդական «Ուզունտարան»:

Այդ երեկոյ չատ մօտէն իրապէս տեսայ իր պատանի հրեչտականման դէմքը, սեւ եւ գանգուր մազերով չուսաւորուած կանթեղի պէս, մարմինը բարտիի նման օրօրուելով կը նկարագրէր Հայու հոգիին տառապանքը, իր դիմագիծի բոլոր մրկանները ցայտուն կերպով պրկուած, հպարտ ու կրքոտ ապրումներով լեցի կը դառնար նոյնիսկ իր տրագ ու չօրեղ ընչաւութեան զրոհը...

⁂

Անվիճելիօրէն Եդ. Թոփչեան չատ աւելի ուչագրաւ ու տպաւորիչ էր եւ ղեկազանց ինքնավստահ հաղորդականութեամբ ղեկավարեց անգիր, ինչպէս նաեւ Սիպելիուսի քոնչերթոն, Սրամ Խաչատրեանի Թիւ 2 համանուագը: Ան բուռն խանդավառութեամբ լաւագոյնս փոխանցեց երաժշտասէր ունկնդիրներուն իր ազգային հրաչալի բնազդային մտերմութիւնը խաչատրեանական բարդ եւ ուժական բազմակշռոյթներու ջրվիժային յորդահոս ժայթքումները: Ան, սանձարձակ թողուց յատկապէս պղնձեայ փողայինները, որոնք ընդհանրապէս հակում ունին աւելի զօրաւոր նուագելու, մինչեւ ողբերգութիւնը խորհրդանչող մահուան ագերթը եւ զանգակի զարկերու որոնք կը ստեղծեն երաժշտական լարուածութիւն ունկնդիրներու վրայ:

Ծրագիրէն դուրս մեկնաբանուեցաւ Սրամ Խաչատրեանի ելեկտրականացնող ամէնէն ճանչցուած «Սուբերու պար»ը:

Համերգին ցնցող աւարտին, պարզապէս թնդաց սրահը, գրեթէ ամբողջութեամբ ոտքի հանրութեան ծափերով:

ԿԵԼԷՆԵԱՆՆԵՐԸ ՀԵՂԻՆԱԿԱՒՈՐ ԸՆՏԱՆԻՔ՝ ԲԱՐՋԱՆՃԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱՍՏԵՂ՝ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ԴԷՄՔԵՐԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

Համաստեղի եւ անոր գրական վաստակին մասին արտայայտուելով Մինաս Թէօլէլեան կը գրէ.

«Գիւղէն եկող գրպէտները չատ ունի մեր գրականութիւնը: Գիւղէն պատմող գրագէտներ ալ ունի: Սակայն, այդ գիւղը անոնցմէ ոչ մէկուն մէջ միայն կայ ա՛յնքան հարազատ, ա՛յնքան գիծով ու գոյնով, ա՛յնքան չունչով ու մթնոլորտով, այնքան կեանքով ու բարախուն տարրերով, ա՛յնքան իսկական գարկով ու լման ապրումներով, ա՛յնքան անայլայլ բարքերով ու անխաթար իրականութեամբ, նաեւ՝ թաքուն, անլսելի, անտեսանելի, անսեւեռելի բովանդակութեամբ, որքան արուած է ըլլալ Համաստեղի՝ իր ամբողջական վաստակին քանակական եւ որակական մեծութեամբ:

«Յանդիսաւոր տարուս է, երբ կը հաստատուի Մ. Նահանգներ: Պատանի՝ որ տասնէն-տասներկու տարի միայն ունեցած է, վաղուան իր գրականութեան ապրումն ու տպաւորական մթերքը առնելու համար Խարբերդի փնջենճ գիւղէն. պատանութեան երկու անգամ հինգ տարիներ՝ դիտելու, տեսնելու, թափանցելու համար տիպարներու, բարքերու եւ գիւղը իմաստաւորող աննիւթ աչխարհին: Բայց վաստակը, դոր Համաստեղ մեր գրականութեան կ'ընծայէ գիւղին ու գիւղացի մարդերուն ընդմէջէն՝ մեզ կը մղէ տեսնել անոր բոլոր պարզ ու աւելինքնող դեղեցկութիւններուն մէջ հասունցած, անոր բոլոր խորհուրդներուն մէջ թաթխուած, անոր ամէնօրեայ կախարդանքով ապրած ու հանգչած գրագէտին դիմաստուերը՝ իր ամէն մէկ տողին մէջ: Գաղտնիքը ա՛յն՝ որ Համաստեղ արուեստագէտ է, գրագէտ ըլլալէ առաջ»:

«... Համաստեղի պատմուածքները անոր գիւղագիրի տաղանդը կը հնչեն յատիսենութեան զրոյմով, որովհետեւ անոնց ենթահողը հայրենի հողն է միշտ: Համաստեղեան գրականութիւնը, իր ամբողջութեան մէջ՝ հող կը բուրէ: Երբ կուսայ միջավայրն ու մթնոլորտը ծննդավայրին, կամ երբ Ամերիկահայ իր անմիջական շրջանէն կը թեւադրուի երբեմնի գիւղին ու անոր տիպարներու սեւեռումին՝ հայ հայրենիքն է որ կը կախարդէ զինք ու իր ամբողջ ներքին աչխարհը, այնպէս՝ ինչպէս իր հերոսներէն Կարօ Ամուն է, օտար ափերու վրայ: Չես անդրադառնար, որ երեւակայութիւնը կամուրջ եղած ըլլայ գրողին ու անոր վաստակին միջեւ. այնքա՜ն հարազատ, այնքան բարախուն է հայրենի հողը՝ իր պատմութին մէջ,– բնութեան տարրերով, գիւղին տիպարներով, իր ժողովուրդին բարքերով, հաւաքական-ապրումովը Խարբերդցիին, ու, աւելի լայն ծիրով մը, դեղջուկ Հայուն: Կը պահեն իրենց միամտութիւնը, հոգիի կուսութիւնը, երազապաշտութիւնը, երկիւղած հաւատքը, հայութիւնը՝ բարոյական ու հոգեկան բոլոր յատկանիշներով: Չեն ժժգունած, չեն ձեւազեղծուած, չեն խառնուած իր նոր միջավայրէն թելադրուած քաղքենի բարքերու: Համաստեղ կ'ապրի հայութեամբ հոծ քաղաքի մը՝ Պոսթընի մէջ, ուր խարբերդցին եւ ընդհանրապէս հայ գիւղացին իրեն հետ բերած է հայրենի հողին բոլոր անչօշափելի հարստութիւնները: Պառնուած է անոնց, իր գիւղը վերագտած, անոր մթնոլորտը մինչեւ Ամերիկայի ափերը երկարաձգուած ըլլալու հոգեկան բաւարարութեամբ մը: Անոնց հետ կը չնչէ, անոնց մտերմութեամբ կը վերանորոգուի: Իր գրականութեան համար նո՛յն այն ենթահողը ունի, որուն ձգողութիւնը բերած է երկրէն»:

ԿԵԼԷՆ ԱՐՈՒԹ՝ ԱՆՈՒԱՆԻ ՇԵՐԱՄԱԲՈՑԾ

Կելէն Սագոյին երրորդ զաւակն է Յարութիւն (Կելէն Արուէթ): Ընկերական, հաղորդական բնաւորութեամբ, չատ ուժեղ, արագաւազ եւ ուսումնասէնէչ: Ան գիւղին մէջ 1891ին փերչէնճի Դպրոցասիրաց ընկերութեան հիմնադիրներէն եւ առաջին վարչութեան անդամներէն եղաւ:

Կելէն Արուէթ 1885ին ձեռնարկեց չերամաբուծութեան արհեստի կատարելագործման. գիտական կերպերը սորվեցաւ վարպետներէն, որոնք ամէն տարի Տիգրանակերտի կողմերէն կ'այցելէին գիւղ՝ չերամի հունտ ծախելու եւ արթնցնելու համար: Ան նաեւ ինքնօգնութեամբ եւ մասնագէտ չերամապահ Յակոբ Զաքարեանի հետ աչխատակցելով՝ արհեստը կատարելագործեց եւ Բարջանճի ամէնէն նչանաւոր եւ հմուտ չերամաբոյծը դարձաւ: 1904ին չերամաբուծական ցուցահանդէսին Խարբերդի նահանգին եօթը մրցանակ չահողներէն մէկը եղաւ Կելէն Արուէթ:

Կելէն Արուէթ տարին երեք-չորս տուփ որդ կը պահէր եւ հարիւր – հարիւրհիսուն տուփ ալ կ'արթնցնէր եւ կը ծախէր գիւղացիներուն: Ան նաեւ կ'այցելէր գիւղացիներուն եւ ճրիաբար անոնց կը սորվեցնէր չերամաբուծութեան արդիական եղանակները, որուն չնորհիւ ալ չերամապահութիւնը չատ աւելի արդիւնաբեր եւ չահաւէտ եղաւ հայ գիւղացիներուն համար:

Կելէն Արուէթի կինն էր Վարդիկ պաճի. անոնց զաւակներն են՝ Հայկանոյշ, Սուլթան եւ Աղաւնի: Վարդիկ եւ Աղաւնի 1915ի ջարդերուն երկրորդ կարաւանով տեղահանուեցան. Ճամբան Աղաւնի մահացաւ, իսկ Վարդիկ պաճի, ինչպէս նաեւ Հայկանոյշ եւ Սուլթան զաւակները Ամերիկա փոխադրուեցան:

ԿԵԼԷՆԵԱՆՆԵՐՈՒ ՅՐԻՒՄԸ ՏԱՐԲԵՐ ԵՐԿԻՐՆԵՐ ԵՒ ՄԻՆՉԵՒ ՆԵՐԿԱՅ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԸ

Մեծ եղեռնէն եւ Բարջանճի անչքացումէն ետք Կելէնեաններբ ցրուեցան տարբեր երկիրներ: Միացեալ Նահանգներ, Քէմպրիճ բնակութիւն հաստատեցին Մարտիրոս, Սողոմոն, Էլմաս, Գրիգոր, Խաչատուր, Արուսեակ, Վարդիկ, Մուսեխ եւ ընտանիքը, Մէյրի, Եղիազար եւ ընտանիքը: Նիւ Պրիթըն՝ Մելքոն Յակոբեան (Կելէնենց տոհմէն) իր ընտանիքով, Հուայթընվիլ՝ Գրիգոր Կելէնեան եւ ընտանիքը: Ֆրանսա, Մայէյլ քաղաքը՝ Յարութիւն Կելէնեան, Լիբանան, Պէյրութ՝ Սառա Յ. Կելէնեան եւ աղջիկը՝ Մարիամ:

Ամերիկայի Կելէնեաններէն յիչենք՝ Սրա (1935–2006), Կրէյս (1904–1972), Գրիգոր (1929–1995), Հարի (1895–1966), Լեւոն (1905 – 1986), Մարի (1906–1999), Մուչեղ (1895–1948), Յովհաննէս (1895 – 1970), Օվակիմ (1928–1983) Կելէնեաններբ:

Սրա Արթըր Կելէնեան ցեղասպանութեան մասին ուսումնասիրութիւններու հեղինակ է. Լորէթթա Կելէնեան ընկերային գիտութիւններու եւ յատկապէս Միացեալ Նահանգներու պատմութեան մասնագէտ է. Ստեփան Կելէնեան՝ լրագրող է, Միլթըն Կելէնեան՝ Մերիլէնտի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ գործօն անդամներէն է:

*
**

Թողած էի ա՛յլ եւս Հայկազեան Ուսումնասիրաց ընկերութեան տեւողութիւնս, զոր սառնձնեց Հրանտ Ասատուր, ուսանող իրաւագիտութեան, եւ ինքզինքս տուի բոլորովին ո՛չ միայն քննութիւններուս, այլեւ՝ ժողովրդային դասեր պատրաստելու:

Իմ այս գրած դասերս լոյս տեսան Կ. Պոլսոյ «Մասիս» թերթին մէջ (1882 թիւ 3229): Բժիչկ վկայուելէս յետոյ, նոր սրբագրութիւններով բոլորը ի մի ամփոփեցի եւ առանձին տետրակի մը մէջ հրապարակեցի 1888ին, ի նպաստ «Միացեալ ընկերութեան» եւ զայն ձօնեցի հօրս: «Դիեցումն» վերնագիրը ունէր այդ հրատարակութիւնը:

Այս դասերէս մաս մ'ալ հրատարակեցի 1884ին Զմիւռնիոյ «Արշալոյս Արարատեան»ի 1280–1284 թիւերուն մէջ, զի այդ թերթին խմբագիրը՝ մի ոմն Սրվանձեան, իրաւագիտութիւն սորված, ճանչցած էի Փարիզի մէջ եւ Զմիւռնիա վերադառնալէն յետոյ, չարունակական նամակներով կը խնդրէր, որ իր թերթին համար յօդուած գրեմ:

(Շար. 170)

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Մինչեւ այդ օրը հայրս մեծ ազնուութեամբ ծածուկ պահած էր ինձմէ իր խանութին հրդեհիլը, վախնալով որ ես կը յուզուիմ, կասկած կ'ունենամ թէ այլ եւս ղրամ չի կարենար ինձ յղել. բայց հայրս չէր վարանած տխուր լուրը եղբօրս հաղորդելու, որովհետեւ եղբայրս իւր կենսաթոշակները ապահովապէս կը ստանար թուրք կառավարութենէն. նա հօրս կարօտ չէր ինձ պէս, եւ եղաւ իսկ, որ եղբայրս քանիցս օգնութեան ինձ հասաւ, իր ստացած ամսականէն բաժին ինձ հանելով:

*
**

Եւ այս հրդեհը եղաւ պատճառ, որ

ՅԱՄԻԿ ՕԻՐՄԷԼԵԱՆԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ

Դաչնակահարուհի Յասմիկ Սիւրմէլեանը իւրայատուկ մանկավարժական մօտեցումով է աչխատում իր ստեղծագործական դասարանի սաների հետ: Նրանցից իւրաքանչիւրի ստեղծագործական հնարաւորութիւնները բացայայտելու համար կազմակերպում է դաչնամուրային երաժչտութեան բաց ունկընդրումներ: Դաչնամուրին տիրապետելու վստահութիւն ներչնչելու համար տարբեր դարաչրջանների եւ տարբեր յօրինողների ստեղծագործութիւններ է կատարել տալիս իր սաներին, ժանրային բազմազանութեամբ յագեցած այդ ելոյթները կատարողներին հնարաւորութիւն է տալիս ճի՛շդ գնահատելու իրենց կատարողական կարողութիւնների թերին ու առաւելը, ճի՛շդ կողմնորոշուել աւելի բարդ ու կատարողական վարպետութիւն պահանջող գործերը կատարելիս, նուագելիս:

Ստեղծագործական դասարանի հերթական ելոյթը նուիրուած էր վալսի ժանրին: Կատարողական անթերիութեան հասնելու ցանկութեամբ կատարուած ստեղծագործութիւնները ունկնդրին հնարաւորութիւն տուեցին ծանօթանալու տարբեր յօրինողների վալսերին, վալսի որպէս ժանր զարգացման տարբեր ժամանակաշրջաններին. հաղորդակցուելու:

Մի երեկոյի ընթացքում կատարուեցին 16 վալս: Ցայտնի անունների կողքին՝ Զայքովսքի, Շոփէն, Շուպէրը, Եոհաննէս Շթրօս, կային սակաւ ծանօթ յօրինողների ստեղծագործութիւններ:

Ֆռէնի Ազգ. Երաժչտանոցի սրահում տեղի ունեցած «Վալսի չուրջ» համերգին մասնակցեցին նաեւ Լիլիթ Ոսկանեանը եւ Մանոն Սուլթանեանը: Լիլիթ Ոսկանեանը կատարեց Վէպէրի «Վա Մաժէօր Վալս»ը, իսկ Մանոն Սուլթանեանը Մայկափարի «Վալսը»: 16 կատարողներից նրանք չարուեցին իրենց նուագի հանդէպ լրջմիտ վերաբերմունքով:

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒԻ

Փետրուար 6

Տէր եւ Տիկին ժագ–Ազա Աբէլեան–Պօղոսեան եւ իրենց զաւակները Ստեփան եւ Օռելի,

Տիկին Հայկուհի Տամլամեան,

ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները եւ բարեկամները

ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԵՒՓԻՆԷ ՊՕՂՈՍԵԱՆ-Ի

(Ծ՟նեալ՝ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆ)

մահը, որ պատահեցաւ 106 տարեկանին, Խի–լէ–Մուլինոյի բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, փետր. 26, ժամը 14·30ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցին

15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Փոխան ծաղիկի նուիրատուութիւնները ընել Խի–լէ–Մուլինոյի կապոյտ Խաչին, Դպրոցասէր վարժարանին կամ այլ ազգային հաստատութեանց:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւկին, ինչպէս նաեւ Տիկին Հայկուհի Տամլամեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

(Շար. Ա. էջէն)

թեան ճեպընթաց»ին ոճրափորձէն ետք (68 *մեռեալ*): *Բայց եւ այնպէս, Գաշմիրի հարցը չէ լուծուած եւ այդ ուղղութեամբ անմիջական յոյս ալ չկայ:*

ՇԻՐԱՔ Մոսկուա պիտի երթայ Մարտի վերջ, ըստ նախագահ Պուտինի յայտարարութեան, ինչ որ վերջին ճամբորդութիւններէն մէկը պիտի ըլլայ Ցըրանայի նախագահին համար: Պուտին ըսած է նաեւ «կը յուսամ որ պիտի կարենանք խօսիլ գործակցութեան հարցերու մասին, մասնաւորաբար ուժանիւթի մարզին մէջ»:

ՓՐՈՖ. ԷՏՈՒԱՐ ՋԱՐԻՖԵԱՆ, յիմարաբոյժ եւ հոգեբոյժ, որ մեծ համբաւ կը վայելէր Ֆրանսայի մէջ, մեռած է Փետր. 20ին, 65 տարեկանին: Հեղինակ բազմաթիւ հատորներու, մեծ գնահատանքի արժանացած էր իր իւրայատուկ դարմանումի մեթոտներով:

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՁՈՐԵՔՇԱԲԹի երեկոները ժամը 17ին, հակումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹի, Փետրուար 28ին,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹի, Մարտ 7ին,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹի, Մարտ 14ին,
ՄԻԱՁԻՆՔ:

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հակում:

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹի, Մարտ 21ին,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹի, Մարտ 28ին:

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

***

Ս· ԱԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄԱ

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹի, Փետրուար 28

Հակումի ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30ին:

Կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԾ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ouverture de printemps en Egypte

La Paroisse Catholique Arménienne de Paris

organise un voyage en Egypte
de 10 jours
du 21 au 31 mars
avec Visite du Caire
et Croisière sur le Nil
en hôtel ou cabine 4* (en chambre double) et pension complète
Inscription et informations :
01 44 59 23 50
Prix estimatif : 1.210 Euros -
Nombre de places limité -
Inscriptions recommandées

Arménie mon amie

AGENDA

PARIS

L'ORIENT DES PHOTOGRAPHES ARMENIENS

Exposition à l'Institut du Monde Arabe
(1 rue des Fossés Saint-Bernard,
Place Mohammed V,
75005 Paris).
Du 21 février au 1er avril

***

La GALERIE
LE MINOTAURE
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris
en collaboration
avec la Galerie **Le Gaillard**
expose des œuvres abstraites
de 1925 à 1930 de
Léon TUTUNDJIAN
Artiste arménien
(collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)

Léon Tutundjian,
«Abstraction 1925-1930»
Du 1er février au 10 mars

***

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin,
Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

***

PARADJANOV
LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure
des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais
75006 Paris

***

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY

400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

***

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006
au 18 mars 2007

***

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre

***

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կաթոլիկոս Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի անդամուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Մաքրուհի Զքնուճոզեանի ընտանեկան պարագաներուն, իր մահուան առիթով:

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

SALON DU LIVRE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux en partenariat avec la Municipalité, organise un **Salon du Livre** les **10** et **11 mars** à l'Espace Icare, 31 Bd Gambetta, Issy-les-Moulineaux, Métro : Corentin Celton.
Vente de livres, dédicace, conférence.

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.
Renseignements :

— **Seta** : 06. 10. 25. 17. 16
— **Marie** : 04. 91. 67. 54. 58
— **Astrig** : 04. 91. 77. 87. 31

U.C.F.A.F.

ASSEMBLEE GENERALE ANNUELLE DE L'UCFAF
Samedi 24 février à 16 heures
En présence de M. le Professeur
JEAN-PIERRE MAHE
Membre de l'Institut
Président d'Honneur de l'UCFAF

□

Le **Ciné-Club «Ruben Mamoulian»** projettera le film
SARDARABAD
Concert live d'Ara GUEVORGUIAN

6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris

M.A.F.P.
www.armen-progres.com
Avec une enveloppe affranchie à votre adresse vous recevrez l'intégralité de l'article intitulé :
«L'ASSASSINAT DE HRANT DINK EST-IL CONSIDERE COMME UN CRIME D'ETAT ?»

3 rue de l'Abbé Roger-Derry —
94400 VITRY-SUR-SEINE
Tél. : 01 43 50 06 93

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

MARSEILLE

LES TRESORS D'ARMENIE

Exposition du 16 février au 24 mars
à la Maison de l'Artisanat
et des Métiers d'Art
(21 cours Estienne d'Orves,
13001 Marseille)
Entrée libre
Du mardi au samedi de 13h à 18h.

Les activités du mois de Février du

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONFERENCE — le Dimanche 25** à 16 heues :
«LES ARMENIENS, MARSEILLE ET LA PROVENCE»
par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN,
au Centre Culturel Sahak-Mesop — 339 avenue du Prado - Marseille 8e
—— Entrée libre ——

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24-25
SAMEDI-DIMANCHE
24-25 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·650 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·650

ՊԵԼԺԻՈ

ՀԱՑՈՑ ԿՈՄԻՏԷԻ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱԼԱՉՕՂԼՈՒԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

Ինչպէս յանօթ է, Թուրք պատմութեան հիմնարկի նախագահ հանրածանօթ ժխտող Ե· Հալաչօղլու Սէն Ժոսի մէջ դասախօսութիւն մը տուած էր, չուրջ 200 հոգիի ներկայութեան (տե՛ս «Ցառաջ», Փետր· 21, Ա· էջ)։

Փետր· 21 Թուականիը հաղորդագրութեամբ մը Պելժիոյ Հայոց Կոմիտէն կը հակազդէ սոյն դասախօսութեան։ Միշէլ Մահմուրեանի առորագրութիւնը կրող հաղորդագրութեան մէջ կ'ըսուի թէ մէջ այլոց· Դասախօսութենէն չրջանի քաղաքապետը առենին տեղեակ պահուած ըլլալով հանդերձ յարմար չէ դատած դասախօսութիւնը արգիլել, դաշնակցային և չրջանային իշխանութիւնները, մասնաւորաբար Արդարութեան, Պաշտամունքներու, Ներքին, Ընկերային Համարկումի նախարարութիւնները լուռ մացած են նման դրդռւթեան մը ի տես։

Ու կը յիշուի թէ չորս տարի առաջ Պելժիա ճանչցած էր Ցեղասպանութիւնը, բայց կը թուի որ չէ բաւած, ուրեմն անհրաժեշտ կը նկատուի որ դաշնակցային կառավարութիւնը օրինագիծ մը ներկայացնէ համապատասխան 2005 Յունիս 3ի օրէնքին, որով պատիժներ կը սահմանուէին նացիական թէ ռուանտական ցեղասպանութիւնները ժխտողերուն։

Կոմիտէն նաեւ նկատի առած է վիճարկումներու առեն այն նախատական արտայայտութիւնները զորս ունեցած է Մուսթաֆա Քօզթիւրք (Շէրպէքի խորհրդական մը) դասախօսութեան աւարտին· բողոք ներկայացուցած է դատախազին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ ԿԸ ՎՐԴՈՎԷ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Հայաստանի Խորհրդարանին կողմէ քուէարկուած երկքաղաքացիութեան օրէնքը անմիջական հակազդեցութիւններ արթնցուցած է Թուրքիոյ մէջ։ Մտահոգութիւնները յայտնուած են թէ Սփիւռքի հայութեան քաղաքացիութիւն տալով Հայաստան աւելի՛ եւս պիտի ենթարկուի անոր հակակշռին ու ազդեցութեան։ Ատիկա կը նշանակէ թէ Հայաստանի բընակչութեան աւելի քան կրկին թիւով Սփիւռքի Հայերը քուէարկելու իրաւունք պիտի ունենան ու բարդացնեն այն հարցերը որոնք արդէն կան Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ։ Այս առիթով ևս Թուրքերը կը յիձեն թէ երկքաղաքացիութիւնը անկախութեան առաջին օրէն նիւթ եղած էր, բայց Լ· Տէր-Պետրոսեան խստիւ դէմ գտնուած էր նման օրէնքի։

Աւելորդ է ըսել որ Սփիւռքի Հայերը Թուրքերուն կանգնուով չափուած՝ բոլորն ալ ծայրայեղ, արմատական կեցուածքի տէր են։

Հ. ՏԻՆՔԻ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԸ ՑԱՑՈՒԿ ԾՐԱԳՐՈՎ

Հ· Տինքի մահուան քառասունքը կը նշուի Փետր· 28ին, յատուկ ծրագրով մը։ Նախատեսուած է Թուրքիոյ ամէն անկիւնէն հայերէն, թրքերէն, լազերէն, քրտերէն, յունարէն երգողերու բազմատարր մասնակցութիւն մը։ Հասկնալի է որ նպատակը կը հետապնդուի բարեկարգութեան, մխայնութեան պատկեր մը տալու։ «Ակօս»ի խմբագիրներ ալ կարճ ելոյթներ պիտի ունենան։ Պիտի ցուցադրուի Հ· Տինքի կեանքին մասին փաստանկար մը։

Իր թաղումին քառասունքին ալ հոգեհանդստեան արարողութիւն պիտի կատարուի Գնալըի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։

Ինչ կը վերաբերի իր ոճրագործին, բանտին հիւանդանոցին մէջ կուրաղիի դործողութեան ենթարկուած, ապա փոխադրուած է իր խցիկը։

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ· ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԻ ԵՐԵՒԱՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21ԻՆ

Նախագահ Ռ· Քոչարեան Փարիզի իր հանդիպումներէն ետք Փետր· 20ին անցաւ Նիս ուր բացումը կատարեց Փրոմընատ տէ զ'Անկլէի վրայ «Հայաստանի պուլակ»ին։ Ապա այցելեց ժամանակակից հայ արուեստի ցուցահանդէսը։ Փետրուար 21ին ալ վերադարձաւ Երեւան եւ ոչ Հնդկաստան, ինչպէս սխալմամբ գրած էինք Փետր· 22ի մեր թիւով։

*
**

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ 358 ՎԵՐԱՊՐՈՂ

Հայաստանի մէջ ներկայիս կ'ապրին Ցեղասպանութենէն 358 վերապրողներ։ Անցեալ Յուլիս 1ին այդ թիւը 410-ն էր։ Անոնց յատկացուած կենսաթոշակը Յունուար 1էն բարձրացած է 25 հազար դրամի (62 տոլար)։

ՊՈՒՏԱՓԷՇ

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆԻՆ ՎՃԻՌԸ ԱՆՓՈՓՈԽ ՊԱՀՈՒԱԾ

Փետր· 22ին Պուտափէշտի Վճռաբեկ ատեանը անփոփոխ պահած է հայ սպայ Գուրդէն Մարզարեանի ոճրագործ Ռ· Սաֆարովի ցկեանս բանտարկութեան վճիռը։ Սպանութիւնը կատարուած էր ՕԹԱՆ-ի վարժընթաց մը ընթացքին որուն մասնակից էին երկու զինուորականները։ Ցկեանս բանտարկութեան վճիռը արձակուած էր 2006ի Ապրիլին։

Աղրբեջանական կողմը ծայր աստիճան դժգոհ է Վճռաբեկին որոշումէն ու մամուլին մէջ որոշ ինքնաքննադատական էջեր լոյս տեսած են ուր թուրքը կ'ըլլայ այն քայլերուն որոնք չեն առնուած։ Դիտել կը տրուի որ Հունգարիոյ մէջ մինչեւ այսօր նման ոչ մէկ պարագայի ցկեանս բանտարկութեան պատիժ տըրուած է։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԿԸ ՀԱԿԱԴՐԷ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքիոյ մէջ քաղաքական իշխանութեան ու զինուորական ղեկավարութեան միջեւ քրտական հարցով տարակարծութիւնը կը չեչտուի։ Մինչ առաջինները կողմնակից են իրաքի քիւրտ վարիչներու հետ տեսակցութիւն ունենալու, զինուորականները խստիւ կը մերժեն նման բան։

Արտաքին գործերու նախարար եւ փոխ վարչապետ Ա· Կիւլ զինուորական եւ քաղաքական ճակատներուն միջեւ հակադրութեան մը պատկերը մեղմացնելու յատնի ջանքով յայտարարած է թէ քիւրտերուն հետ տեսակցիլ չի նշանակեր ճանաչում անոնց ինքնավարութեան։ «Մարդիկ իրենց թշնամիներուն հետ անդամ կը խօսին» ըսած է ան· ապա աւելցուցած թէ Սպայակոյտի նախագահը Ե· Պիւյիւքանըթ իր տեսանկիւնէն իրաւունք ունէր երբ ըսաւ թէ ինք զինուորական է ու կը մերժէ տեսակցիլ քիւրտերու հետ։ Բայց դիւանագէտներու, քաղաքական դէմքերու գործն է տեսակցիլ, խօսակցիլ, վիճիլ։

Ծանօթ է որ Պիւյիւքանըթ չատ անզիջող կեցուածք ցոյց կու տայ քրտական հարցին մէջ· հիւսիսային Իրաքի երկու կարեւոր քաղաքական կուսակցութիւնները ան դվխաւոր նեցուկը կը նկատէ քիւրտ զինեալներու որոնք թրքական չըրջաններու մէջ յաջորդական արարքներ կը գործեն։

ԻՐԱՔԻ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԶՈՀԸ

Իրաքի մէջ Յունուար 28ին ինքնաչարժի արկածէ մը մահացած է ամերիկեան բանակի կամաւոր Գարլա Պապայեան - Սթիվըրթ։ Ան ծնած է Գալիֆորնիա, հայրը ծառայած է ամերիկեան նաւատորմին մէջ։ Գարլան մեծցած է կլէնտէյլ, երկու տարի առաջ կամաւոր արձանագրուած բանակին պահեստի զօրամասին։ Ամուսնացած էր 1995ին։ Փետր· 6ին Իրաքի մէջ կատարուած սուգի արարողութենէն ետք, Փետր· 17ին Հոլիվուտի գերեզմանատան մէջ կատարուած է թաղումը։

ԻՏԱԼԻԱ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՀԱՍԱԾ ԹՐՔԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Իտալիոյ կառավարական տաղնապը պատճառ եղած է որ անորոշ ժամանակով փակուի «Թուրքիա՝ 7·000 տարուան պատմութիւն» ցուցահանդէսը որուն առընչութեամբ Հայեր, Քիւրտեր պաշտօնական բողոք բարձրացուցած էին։ Ցուցահանդէսը փակուած է, որովհետեւ սարքուած վայրը՝ Քուիրինալէի պալատը, Հանրապետութեան նախագահութեան նստավայրն է ուր նոր կառավարութեան կազմութեան բանակցութիւնները կը տարուին։ Մինչեւ անոնց աւարտը որոշուած է փակ պահել ցուցահանդէսը որ պիտի տեւէր մինչեւ Մարտ 31, ապա փոխադրուէր Նափոլի։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ բոլոր «փիղ»երը գլխաւորութեամբ, -ինչ որ անսպասելի էր-, Լիոնէլ Ժոսփէնի, միացան Ս· Ռուայալի եւ այլեւս մաս կը կազմեն ընտրապայքարի նորակազմ մարմնին։ Հոն են Ֆապիուս, Սթրօս - Քահն, Ֆր· Հոլանտ, Հ· Էմմանուէլլի, Փ· Մօրուա, Մարթին Օպրի, Պ· Տըլանոյէ, Պ· Քուշնէր, այլ խօսքով՝ Ս· Ռուայալ վերակազմեց իր ընտանիքը, որ մկրտուած է «նախագահական ուխտին խմբակը»։ Ամէն պարագայի մէջ, բաւական տարօրինակ տպաւորութիւն կ'ընէ, երբ յիշուի որ դեռ վերջերս ի՛նչ աստիճանի իրարու դէմ էին։

ԱԶԳ· ԺՈՂՈՎԸ վերջ տուաւ իր նըստաշրջանին եւ նախագահը՝ Ժ·-Լ· Տըպրէ, Փետր· 23ին նշանակուեցաւ Սահմանադրական Խորհուրդի անդամ, ուր կը փոխարինէ Փիէր Մազօն։ Շիրաքի ամէնէն հաւատարիմն է որ արժանացաւ այդ աթոռին Նախագահին կողմէ։ Կը հետանան նաեւ Տիկին Սիմոնն Վէյլ եւ Ժան-Լուօ Թոլիար։ Միւս կողմէ, խորհրդարանական չրջանին փակումէն առաջ։ Նոր կազմուելիք Խորհրդարանը պէտք է սկզբնակէտէն ձեռք առնէ հարցը, եթէ բարեհաճի, օրակարգի դնէ, քուէարկէ եւ ընդունուելու պարագային փոխանցէ նաեւ Ծերակոյտին։ Հոկտեմբերին ընդունուած օրինագիծով կը նախատեսուէր մինչեւ մէկ տարուան բանտարկութիւն ու 45 հազար Եւրոյի տուգանք բոլոր անոնց որոնք կ'ուրանային Հայկական Ցեղասպանութեան իրականութիւնը։

ԻՐԱՆի հիւսիսը կղզի մը ամբողջովին յատկացուած է կիներու։ Իշխանութիւնները ճչդած են որ ոչ մէկ այր մարդ պիտի ըլլայ Աբեզու, որ Ուրմիոյ լիճին 102 կղզիներէն մէկն է։ Փոխադրութեան միջոցները, պանդոկները եւ ճաշարանները միայն կանացի պաշտօնէութիւն պիտի ունենան։ Ըստ պատասխանատուի մը, այս որոշումը զարկ պիտի տայ չրջանի զբօսաչրջութեան։ Իրանի մէջ կարգ մը հարաւային թէ հիւսիսային ծովափներ արդէն իսկ միայն կիներու վերապահուած են։

ԼԸ ՓԷՆի դէմ նոր արշաւ մը ծայր տըուած է որովհետեւ «միջադէպ» որակած էր 2001 Սեպտ· 11ի Նիւ Եորքի ոճրափորձերը, մանաւանդ երբ նկատի առնուի Իրաքի մեռեալներու թիւը ամերիկեան «ժողովրդավարացումէն» ի վեր։ Ի լուր եղած յարձակումներուն, ԼԸ ՓԷՆ կը պնդէ, ճչդելով թէ երբեք զինահատանքի պակաս ունեցած է զոհերուն նկատմամբ։

Շ· ՓԱՍՔՈՒԱ, նախկին ներքին նախարար, ձայնասփիւռի էմ· Թէ· Էլ· կայանէն ցաւ յայտնեց Շիրաքի «յիշողութեան թերիներուն» համար, ակնարկելով Փիէր Փէանի նոր հատորին՝ Շիրաքի մասին։ Փասքուա կը հաստատէ որ Շիրաք Ժան-Մարի Լը Փէնի զօրակցութիւնը ուզած էր 1988ի ընտրութեան երկու չրջաններուն մէջեւ։ Փասքուա կ'ըսէ· - Իրեն հարցուցի որ կ'ուզէ՞ Լը Փէնին հանդիպիլ, այո՛ ըսաւ եւ հանդիպում մը կազմակերպեցի։ Իրարու ներկայացուցի,

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՅ ՆՈՐ ԶՈՀ ՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Փետրուար 21ի երեկոյեան Ամէն Ցարութիւնեան անուն երիտասարդի մը, ծնած՝ 1969ին, դիակը գտնուած է։ Ան սպաննուած է դաշունահար։ Մարմնին վրայ դաշոյնի 22 հարուածի հետք գտնըւած է։

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ԱԲԷԼ ՔՀՆՅ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

Թրնեւի Սբ. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Աբէլ Քհնյ. Մանուկեան հրաւիրուած էր Մարսէյլ, Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցւոյ մէջ պատարագելու եւ քարոզելու համար վարդանանց տօնի առթիւ: Օգտուելով քաղաքս ներկայութենէն՝ հարցազրոյց մը խնդրեցինք Թերթիս ընթերցողներուն համար:

Հարցում.- Տէր հայր, Զուիցերիան շատ մօտիկ երկիր է, թրնեւ սահմանէն հազիւ քայլ մը անդին. սակայն ցաւօք սրտի, շատ քիչ են իմանար այս հարեւան երկրի հայ գաղութի մասին: Կը բարեհաճէիք ուրեմն մի քանի խօսքով մեզի ներկայացնել ձեր հովուած համայնքը: Նաեւ եթէ կ'ուզէք, նախ ձեր անձը:

Պ.- Ծնած եմ Պէյրութ 1959ին. հոն յաճախած եմ Սահակ-Մեսրոպեան վարժարանը: 1973ին ընդունուած եմ Էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանը մինչեւ 1978: Այդ տարին սարկաւագ ձեռնադրուած եմ, իսկ 1980ին ձեռամբ երջանկայիշատակ Վազգէն կաթողիկոսին՝ քահանայ. օծակից ունենալով Ամերիկայի առեմատեան թեմի այժմու առաջնորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեան, Ջաուրկ Վրդ. Աւետիքեան եւ այլ Պետրոս քահանայ մը: Վեհափառին բարեհաճ կարգադրութեամբ եւ Վիէննայի այդ շրջանին կարդինալ Ֆրանց Արք. Ֆէօնիկի հրաւէրով ուսանած եմ Աւստրիոյ մայրաքաղաքի պետական համալսարանը ստանալով մագիստրոսի աստիճան մանագիտական աստուածաբանութեան: Յետոյ ալ արեւելեան եկեղեցիներու ինստիտուտէն վկայուած եմ որպէս աստուածաբանութեան եւ փիլիսոփայութեան տոքթէօր: 1988էն 1991 Մայր աթոռի մէջ վարած եմ քրիստոնէական քարոզչութեան կեդրոնը: Յետոյ մեկնած եմ Գանատա Թորոնթոյի եւ Մոնրէալի մէջ հովուութեան պաշտօններ վարելու: 1995էն մինչեւ օրս հոգեւոր հովիւն եմ Թրնեւի եւ ռոման (ֆրանսախօս) Զուիցերիոյ հայութեան:

Հ.- Շնորհակալութիւն Տէր հայր, այսպէսով Ձեզ աւելի լաւ ճանչցանք: Իսկ ի՞նչ կ'ըսէիք Զուիցերահայ գաղութի անցեալին եւ ներկային մասին:

Պ.- Զուիցերահայ գաղութը աւելի քան 100 տարուան պատմութիւն ունի: Սկիզբը գլխաւորաբար ռուսահայ ուսանողներ եղած են, մեծամասնութեամբ սոցեալ – դեմոկրատ հակումով: Նաեւ Թրքահայ ուսանողներ որոնցմէ նահատակ Ռուբէն Սեւակ: Անոնք ուսանած են Թրնեւի, Լօզանի եւ Ցիւրիխի համալսարանները: Մեծ եղեռնէն յետոյ զուիցերիացի բողոքական պատուելի Քրաֆթ-Պոնար Պէնէն դիւղին մէջ հիմնած է «Հայկական օճախ» մը ապաստան տալով հայ բազմահարիւր որբ-որբուհիներու: Ուրիշ բաժին մըն ալ Նիւ-Իսթ-Րըլիֆի օժանդակութեամբ Թրնեւի մէջ, ապաստան տուած է մինչեւ 1929-30 մօտ 300 ուրիշներու:

Տոքթէօր Պոնարի եւ դինք չրջապատողներուն բուն նպատակն է եղած այդ երիտասարդներուն եւրոպական կրթութիւն եւ ուսում չամբելով, ապագայ Հայաստանի մը հատրեր պատրաստել: Սակայն քաղաքական իրաց ընթացքը այլ եղած է: Այդ տարիներուն Վառամշապուհ Եպիսկ. Քիւպարեան տարին 2-3 անգամ Փարիզէն գալով, մօտէն հետաքրքրուած է այդ հաստատութիւններով եւ անոնց մէջ ապաստանեալներով: Զոյգ հաստատութիւններու փակումէն ետք, երիտասարդներէն ոմանք երկրէն մեկնած են, իսկ միւսները կազմած զուիցերահայ փոքրաթիւ գաղութի կորիզը:

Վերջին 40-50 տարիներուն Մի-ջին-Արեւելքի աննպաստ պատահարները պատճառ եղած են՝ որ Թուրքիայէն, Լիբանանէն եւ Պարսկաստանէն ալ Հայեր գան գաղութը ամուսարացնելու:

Հ. Ի՞նչէ հան է այսօր գաղութի թիւը:

Պ.- Ճշդրիտ տուեալներ չունինք: Մեկնելով հեռախօսային ցանկերէն, 4000ի մօտ կը գնահատուի ան: Շուրջ 2000ը Թրնեւ, Լօզան, Նէօշաթէլ, գրեթէ նոյնքան ալ Գերմանախօս մասը, մասնաւորաբար Ցիւրիխ, Պազըլ եւ այլ տեղեր: Որով ոչ համախումբ:

Հ.- Որո՞նք են Զուիցերիոյ մէջ գործող կառոյցներն ու կազմակերպութիւնները:

Պ.- Անոնք են գլխաւորաբար Զուիցերահայ միութիւնը որ կերպով մը գաղութի ներկայացուցչական մարմինն է: Հ.Բ.Ը.Մ.Իութեան Զուիցերիոյ մասնաճիւղը, Զուիցերահայ Մշակութային միութիւնը եւ Թուխալեան հաստատութիւնը որու հիմնադրամով կը պահուի Զօրեքշաբթի օրերը գործող միօրեայ դպրոցը չուրջ 40 աշակերտով:

Այս վերջինը կը զբաղի նաեւ հայ գիրքի ու գրականութեան տարածումով: Իսկ Գերմանախօս գօտիին մէջ կան Ա.Ռ.Ա.ՈՒ. Հայ ընտանեկան եւ դպրոցական միութիւնը եւ Սարգիս Շահինեանի գլխաւորած Զուիցերիա – Հայաստան ընկերակցութիւնը որ մասնաւորաբար կը զբաղի քաղաքական հարցերով: Գոհունակութեամբ պիտի ըսեմ որ գաղութի ճնշող մեծամասնութիւնը առընչուած է հայ համայնքային կեանքին:

Հ.- Ի՞նչ կ'ըսէիք եկեղեցիին մասին:

Պ.- Եկեղեցին Զուիցերիոյ մէջ համայնքի բաբախող սիրտն է: 1969ին Թրնեւի Թրուանեքա կոչուած արուարձանին մէջ՝ Յակոբ Թուխալեանի գլխաւոր նուիրատուութեամբ կառուցուած է Սբ. Յակոբ եկեղեցին, հայկական ոճով, որ նոյն տարին օծուած է Սերովբէ Արք. Մանուկեանի ձեռամբ: Հոն կանոնաւոր պատգամ կը կատարուին կիրակնօրեայ պատարագները, Մեծ պահոց հոգեմարի արարողութիւններ եւ այլն:

Ունինք երկու երգչախումբ՝ մին դեկավարութեամբ Պրն. Գրիգոր Ազարեանի, որ գրեթէ ամէն կիրակի կ'երգէ Սբ. Պատարագը, եւ միւսը դեկավարութեամբ Տիկին Տիանա Սաղրեան-Պոյաճեանի որ ունի աւելի աշխարհիկ յայտագիր,

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՈՐՖՈՒԻ ՀԱՑ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Եթէ խօսուի վահան Թէքէեանի ազգային ծառայութեանց մասին, անպայման պէտք է յիշուի այն տեղեկագիրը, զոր ան 1923ին պատրաստած էր Գորֆուի Ամերիկեան որբանոցներու յանձնուած հայ որբերու մտահոգիչ կացութեան մասին: Մենք այդ տեղեկագիրը չենք տեսած բնականաբար, բայց կ'արժէ որ ամէն մարդ կարդայ 1923 Մայիս 8 թուակիր այն նամակը, զոր Թէքէեան Ա.Թէնքէն ղրկած է Փարիզ՝ Արշակ Զօպանեանին: Գորֆուի մէջ Ամերիկացիները հիմնած էին Միջին Արեւելքի Օգնութեան կեդրոն մը, ուր անոնց խնամքին յանձնուած էին 1915ի ողբերգութեան հետեւանքով որբացած հայորդիները: Թէքէեան Գորֆու ղրկուած էր որպէս Փարիզի Որբանոցամ Պատուիրակութեան ներկայացուցիչ, որպէսզի հոն ուսումնասիրէր հայ որբուկներու կացութիւնը: Թէքէեան ահազանգ կը հնչեցնէ հայ որբերու ապագային նկատմամբ: Ահազանգը անոնց նիւթական ապագային մասին չէ, անոնց կենցաղային պայմաններուն մասին չէ: Ո՛վ գիտէ, որբերը այդ տեսակէտէ թերեւս կը գտնուէին լաւ պայմաններու մէջ: Բայց Թէքէեան տեսած էր որ հայ որբերը յանձնուած էին այնպիսի Ամերիկացիներու, որոնք չատ արհամարհական կեցուածք ունէին Հայերու նկատմամբ, չատ ցած կը տեսնէին Հայերը, բնաւ ալ մտահոգ չէին հայ որբերը իբր Հայ պահելու հարցով, ընդհակառակն զանոնք կը հեռացնէին իրենց արմատներէն: Թէքէեան ասոր մէջ էր որ մեծ վտանգ կը տեսնէր: Հրաչեալի նախադասութեան մը մէջ բանաստեղծը կ'ըսէր հետեւեալը:

«Եթէ այսօր իր որբերը իրեն հայ չհոգայ եւ չկրթէ, ազգը վաղը ինչ որբ պիտի մնայ, եւ աւելի խեղճ որբ մը՝ ապահովաբար»:

Թէքէեանի հոգին արիւնոտած էր երբ տեսած էր այդ որբուկները:

«Իրրեւ Պոլսոյ կեդրոնականի տնօրէնէն, կը հաւաստեմ Ձեզի, թէ այդ մեր որբերուն մէջ լաւագոյն խմորները կան, իրրեւ խելք եւ իրրեւ ընկարագիր, վաղուան գործին, վաղուան ազգին շինութեան համար: Իսկ եթէ արտօնեցիք որ անոնք ալ կորսուին, այն ատեն պէտք է "խաչը բաշեցիք" Հայերուն վրայ, ինչպէս Ռուսահայերը կ'ըսեն», կը ղրկ Թէքէեան նոյն նամակին մէջ:

Թէքէեան կ'առաջարկէ որ փոքրիկներուն համար հայկական վարժարան մը հիմնուի Յունաստանի մէջ, իսկ մեծերէն 20-25 հոգին պէտք է ղրկուին Եւրոպա, որպէսզի անոնք հոն չարունակեն իրենց ուսումը: Հայրենասէր բանաստեղծը կը հաւատայ որ հայ տղաքը այլեւս չեն կրնար հայեցի կրթութիւն ստանալ ո՛չ բոլշեվիզմի տիրապետութեան տակ, ո՛չ ալ Քէմալական նոր Թուրքիոյ մը մէջ: Զօպանեանին հարց կուտայ թէ պիտի չուզէ՞ր Գորֆու գալ ու այս գեղեցիկ կղզիին հրաչալի բնութեան մէջ աչխատէր հայկական վարժարանի մը, նաեւ Մխիթարեաններու Միաբանութիւնը յիշեցնող հայկական կեդրոնի մը հիմնումին համար: Հոն պէտք է բացուէր ազգային գրադարան մը: Արդէն Թէոդիկին գրադարանը կար, ձրի, զոր կարելի էր հոն փոխադրել: Կարելի էր գտնել նաեւ աժան տպարան մը եւ սկսիլ նաեւ հրատարակչական աչխատանքի:

Կրնանք մասունք մը նկատել Թէքէեանի այս նամակը, որուն մէջ յայտնուած գաղափարները իրենց այժմէութիւնը պիտի պահէին գալիք չիսուն, վաթսուն, ութսուն տարիներու ընթացքին ալ, քանի որ հայ ժողովուրդը, Հայաստանէն մինչեւ Սփիւռքի հեռաւոր կեդրոնները, չարունակ արիւն պիտի կորսընցնէր իր ապագայ սերունդներէն, չարունակ օտարներու պիտի նուիրէր իր լաւագոյն ու տաղանդաշատ զաւակները: Ո՛ր օտար որբանոցամ կամ մխիթարեանական կազմակերպութիւնը հոգ պիտի տանէր հայ որբերը իբր հայ հասցնելու ուղղութեամբ: Վահան Թէքէեան Գորֆուի Ամերիկեան որբանոցի ընդհանուր տնօրէնին կը բողոքէր, յիշեցնելով որ Ամերիկեան Բէլիֆի Որբանոցը Պոլսոյ Պատրիարքարանին խոստացած էր հայ որբերը դաստիարակել Հայոց կրթական կանոնագրին համաձայն: Ամերիկացի պատասխանատու Մխիթը ձէգուիթ կը կմկմար ու կը պատաս-

---

բայց ամիսը անգամ մը կուգայ պատարագի երգեցողութիւնը կատարել: Եկեղեցի յաճախողներու թիւը նուազագոյնը 50 հոգի է սովորական կիրակիները. տօնական օրերը անշուշտ չատ աւելի:

Հ.- Միա՞կ եկեղեցականն էք երկրին մէջ:

Պ.- Ոչ. Ցիւրիխ կը բնակի պոլսեցի Շնորհք Քհնյ. Չէքիճեան որ կը հովուէ գերմանախօս գօտին: Երկուքս ալ պարբերաբար կ'այցելենք երկրին փոքրաթիւ հայ համայնքները հոգեւոր մխիթարութիւն տանելով անոնց:

Հ.- Իսկ հայախօսութի՞ւնը:

Պ.- Ինչպէս Սփիւռքի ողջ տարածքին հոս ալ կը նահանջէ ու մեր ըրածը հոսանքն ի վեր թիավարել է...

Հ.- Թոյլ կու տա՞ք Տէր հայր թելադրութեամբ մը փակել այս հետաքրքրական հարցազրոյցը:

Պ.- Խնդրեմ:

Հ.- Այն որ՝ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդարանի օրինակով, դուք ալ պարբերաբար հաղորդագրութեամբ մը մեր թերթի ընթերցողներ տեղեակ պահէիք Ձեր գաղութի կեանքէն, գործունէութենէն:

Պ.- Կը մտածենք...

Տէր հայր մեր չնորհակալութիւնները այս չահեկան հարցազրոյցի համար:

Հարցազրոյցը վարեց՝
ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՄԵԿՆ

ԳՈՆԿՐԷՍԸ ԿՐՆԱՅ ՎԵՐՋ ԴՆԵԼ ԻՐԱՔԵԱՆ ԱՐԿԱԾԱԽՆԴՐՈՒԹԵԱՆ

Անցեալ Նոյեմբերի երեսփոխանական ընտրութենէն առաջ դեմոկրատ չատ մը թեկնածուներ եւ իրաւաբաններ կրկնեցին թէ Իրաքի պատերազմը անօրինական է, թէ ըստ սահմանադրութեան, միայն Գոնկրէսը հակադրուելով նախագահին, իրաւունքը ունի անոր արգելք ըլլալու: Բայց այսօր երբ իշխանութեան գլուխ անցած է այդ հատուածը, կը վարանի նուազեցնելու պատերազմական ջլուտքէն, կամ Իրաքի ամերիկեան զօրքին թիւը: Տըրուած պատճառաբանութիւնը այն է որ նման բան կրնայ հակասահմանադրական ըլլալ:

Դեմոկրատները ատոր հետ չեն լրած. թէ՛ Ներկայացուցիչներու տան, թէ՛ Ծերակոյտին մէջ երեսփոխանները աչքէ անցուցած են նախագահը կասեցնելու միտող զանազան օրինագիծեր. բայց ուշադրութենէ չէ վրիպած որ անոնց բոլորն ալ խորհրդանշական բաներ են:

Մինչդեռ ճիշդ է որ Գոնկրէսը պատերազմին վերջ տալու իշխանութիւնը ունի, եթէ ատիկա անկեղծօրէն կ'ուզէ: Իր ձեռքն են սակարանի սանձերը եւ այդ լծակը արդէն 1973ին գործածած է, վերջ տալով Վիէթնամի պատերազմին պլուտճէ տրամադրելուն: Գոնկրէսը յատկացումները կարելէ զատ, կըրնայ նաեւ ամերիկեան զօրքին վերադարձին համար օրացոյց մը պարտադրել, կասեցնել ռազմանիւթի առաքումը: Ի վերջոյ կրնայ ոչինչ ընել նախագահ Պուշին Իրաքի մէջ ամերիկեան ներկայութիւնը չերազելու քաղաքականութիւնը խոչընդոտելու համար: Կը բաւէ պարզապէս քուէ չտալ պատերազմը չարունակելու համար նախագահին խնդրած յաւելեալ գումարին: Այդ մասին սահմանադրութիւնը տրամադրութիւն չունի. կը ձգէ որ գործատէրը, օրէնսդիրը եւ արդարութիւնը իրենց իշխանութիւնները դասաւորեն, աստիճանաւորեն: Իրականութիւնը այն է որ Գոնկրէսը կ'անպիտանայ թէ ի՛նչ պէտք է ընել Իրաքի մէջ: Այդ վիճակը կը ցոլացնէ ԱՄՆ-ու կասկածները, տարակարծութիւնները: Հակապատերազմական յորձանքը ամենաբարձր

ԲՈՒՐԳԵՐՈՒՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Եգիպտոսի բուրգերը տակաւին մինչեւ այսօր մեծ գաղտնիք մը կը մնան: Տակաւին մինչեւ այսօր մասնագէտները չեն կրցած գիտնալ, թէ հին Եգիպտացիները ի՛նչպէս կառուցած են նման շինութիւններ, տեղափոխած, կազմած՝ նման հսկայական քարի կտորներ:

Եգիպտոսի բուրգերը ի՞նչպէս շինուած են, ի՞նչպէս Եգիպտացիները կրցած են Թոներ կշռող այս քարերը մէկ-մէկ բարձրացնել մօտաւորապէս 5000 տարիներ առաջ:

Շատեր կը մտածեն, թէ Եգիպտացիները տաշած են քարի մեծ կտորներ, ապա անոնք չինած հսկայական ամբարձիչներ այդ կտորները մինչեւ բուրգերուն գագաթը բարձրացնելու համար:

Գոյութիւն ունի նաեւ ուրիշ ենթադրութիւն մը: Ըստ այդ ենթադրութեան, բուրգերը չինուած են «կեղծ քարերով»: Եգիպտացիները անճնապէս չինած են քարերը՝ կըրահող խառնելով ջուրի, կաւի եւ ուրիշ նիւթերու հետ «խմոր» մը ըստանալու համար: Ապա այս «խմորը» փոխադրուած է կողովներով՝ մինչեւ չինութեան վայրը եւ պարպուած՝ կաղապարներու մէջ, ինչպէս ներկայիս կը թափուի չաղախը:

Սակայն այս ենթադրութիւնը, որ դոյութիւն ունի երկար տարիներէ ի վեր, տակաւին չէ փաստուած:

ԳԻՏԷ՞Ր, ԹԷ...

◆ *Մօտաւորապէս 100 բուրգեր չինուած են փարաւոններու քաղաքակրթութեան 3000 տարուան պատմութեան ընթացքին, Ք.Ա. 2650 թուականէն սկսեալ:*

◆ *Այս կոթողները կը փաստեն այդ ժամանակաշրջանի Եգիպտացիներուն ունեցած մեծ գիտութիւնը: Անոնք կրցած են նման կառոյցներ կանգնեցնել սահմանափակ միջոցներով:*

◆ *Բուրգերը իրարմէ կը տարբերին իրենց ձեւով, չափով եւ ներքին բաժանմունքներով: Սակայն բոլոր բուրգերն ալ կը գործածուէին իբրեւ դերեզման՝ թագաւորներուն, թագուհիներուն եւ մեծ անձնաւորութիւններուն համար:*

◆ *Ամէնէն մեծ բուրգը չինուած է Ք.Ա. 2650 թուականին, Քէոփսի կողմէ, Կիզէի բարձրաւանդակին վրայ, Եգիպտոսի մայրաքաղաք Գահիրէի մօտ:*

◆ *Քէոփսի բուրգին չափերն են՝ 230 մեթր հիմերուն չուրջ եւ 138 մեթր բարձրութիւն:*

◆ *Հին Աշխարհին մէջ այս բուրգը մաս կը կազմէր աշխարհի հրաշալիքներու ցանկին:*

◆ *Ան այժմ այդ հրաշալիքներէն միակն է, որ ժամանակին դիմադրած է եւ հասած՝ մինչեւ մեր օրերը:*

խանէր որ «Այո, առաջ այդպիսի հակացողութիւն մը կար, բայց հոս Յունաստան է», եւ այլն:

Թէքէեան զբաղեցաւ նաեւ Սուրիոյ, Եգիպտոսի եւ Զուիցերիոյ մէջ հաստատուած որբերու ու գաղթականներու վիճակով եւ անոնց մասին չատ բովանդակալից նամակներ ղրկեց Գաբրիէլ Նորատունկեանին, որ այդ չրջանին Փարիզի մէջ կը նախագահէր Որբախնամ Յանձնախումբին: Թէքէեան մէկ կողմէ կը գանգատէր որ ոչ ժամանակը, ոչ ալ իրեն տրամադրուած գումարը կը բաւէր որպէսզի զբաղէր այնքան լայն աշխարհագրութեան մը վրայ ցրուած Հայերու վիճակով, բայց եւ այնպէս իր կարելին կ'ընէր:

Ինչպէս Արշակ Զոպանեանի ուղղեալ վերի նամակէն կը տեսնուի, Թէքէեան Կեդրոնական Ազգային վարժարանի տնօրէնն էր արդէն, երբ Գորֆու կը ղրկուէր տեղեկագիր մը պատրաստելու համար: Թէքէեանի կեդրոնականի տնօրէնի պաշտօնը հազիւ երկու ամիս տեւեց, որովհետեւ ան ստիպուեցաւ Պոլսէն հեռանալ, վախնալով Մուսթաֆա Քէմալի ուժերուն Պոլիս ժամանումէն վերջ ստեղծուելիք կացութենէն:

Ի՛նչ ճակատագիր էր որ Թէքէեան ու նմանները չարունակ մէկ հորիզոնէն միւսը կ'երթային, իրենց գործ ու աշխատանքի դաշտ մը գտնելու համար:

Ռ. Հ.

աստիճանին հասած է ու արձագանգը կ'ըլլայ Պաղտատէն հասած դէպ լուրերու դէմ ժողովրդական դժգոհութեան:

Երեսփոխաններուն մեծամասնութիւնը հասկցած է թէ Իրաքը լքելով հատուածական պայքարի մը մէջ, ԱՄՆ իրենց խոստումը չարգած պիտի չըլլան ու դուռ բացած՝ կոտորածներու: Միւս կողմէ, հեղինակութենէն զուրկ կառավարութիւն մը հաստատել, ահաբեկչութեան չեչտուելուն պիտի առաջնորդէ եւ երկիրը ծայրայեղականներու որջ պիտի դառնայ:

Դեմոկրատները կը նախընտրեն առաջին գիծին վրայ չերեւիլ, բոլոր նիստերուն առանձին թիրախ ձգել նախագահը: Այսպէսով հանդիստ-հանգիստ կրնան պատրաստուիլ յառաջիկայ ընտրութեան: Այդ ընթացքին չատ հաւանական չէ որ Գոնկրէսը պատերազմը կասեցնելու կոչուած միջոցներու դիմէ, քալ գիտնալով որ նման քայլի հետեւանքները աւելի ծանր կ'ըլլան, քան ներկայի կացութիւնը:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՆՑՈՒԿԸ ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԱ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ուսանողութեանս ընթացքին, 1882ին, երեք Հայեր իրենց բժշկական վկայականը առին միաժամանակ եւ միեւնոյն ամիսին մէջ հռչակուեցաւ տոքթոր: Անոնք էին՝ Նազգաչեան, Շահպազեան եւ Սիմոնոֆ երիտասարդները. լաւ ուսումառած, երեքն ալ Թուրքիա ծնած, որոնց համար փութացի իմ խնդակցութիւնս յայտնել հրապարակաւ, եւ գրածս՝ «Հայ Ուսանողք ի Ֆրանսա» վերնագրով հրատարակել տուի «Մասիս» թերթին 1882 տարուոյ 3208րդ թիւին մէջ:

Սակայն ասոնցմէ առաջ ալ երեք հայ բժիշկ վկայուած էին արդէն. նախ՝ տոքթ. Կոպեռնիկ Հիւնքեարպէյենտեանը, ապա Զարդարեանը, եւ Անտոն Ասլանեանը, որոնց թեզերու քննութեան ժամանակ, ներկայ եղած եմ, ուրիշ ընկերներու հետ:

Անտոն Ասլանեանը, զաւակն էր մեծանուն տոքթ. Ստեփան փաշա Ասլանեանին, որ երբ առաջին անգամ 1879ին Պոլսէն ես պիտի մեկնէի, զիս յանձնարարեց իր որդւոյն: Ազնիւ եւ ուսեալ բժիշկ մ'էր Անտոն Ասլանեան, որ Ֆրանսա մնաց, չզարճաւ Պոլիս, հակառակ իւր հօրը պահանջներուն: Քանի մը տարի գործեց Օռլէանի մօտ եւ երիտասարդ հասակի մէջ կնքեց իր կեանքը:

*
**

Այս տարւոյն մէջ էր, որ նաեւ զրեցի յօդուած մը՝ «Մարսէյլի հայ մատուռը» վերնագրով, եւ զայն հրատարակեցի թէ՛ Պոլսոյ «Մասիս» օրաթերթին մէջ (թիւ 3183), թէ՛ Երեւանի «Պահակ» լրագրին մէջ (1882 թիւ 9), զոր կը խմբագրէր Վասակ Բաբաջանեան:

Եւ այս տարւոյն մէջ էր, որ ունեցայ հրապարակային բանավէճ մը տոքթ. Յարութիւն Թիրեաքեանի հետ ու զրեցի յօդուածներ «Ծունարէնի ու լատիներէնի դէմ» վերնագրով զոր հրատարակեց «Մասիս» 1882ին, իր 3183րդ թիւին մէջ:

Տոքթ. Թիրեաքեան, զրած էր, թէ յունարէն եւ լատիներէն լեզուները չեն իսկ զուգական լաւ բժիշկ չի կրնար ըլլալ, կամ բժշկութիւնը պէտք եղած կերպով չի կրնար սորվիլ: Թիրեաքեանին յայտնած այս զաղափարը չափազանցութիւն ես համարելով, հակառակ արտայայտուած էի, մանաւանդ որ այդ ատենն ալ Ֆրանսայի կրթական նախարարութիւնը երկրորդական կրթութեան համար ստիպողական չէր համարեր այդ լեզուներուն ուսումը: Երկար չտեւեց մեր այս վիճաբանութիւնը, եւ եղան որ իրաւունք տուին հրապարակաւ:

*
**

Արդէն կարելի չէր որ «Մասիս» իր էջերը տրամադրէր յոյն եւ լատին լեզուներու առթիւ ծագած վէճին, որովհետեւ աւելի կենսական հարց կար. ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ծանր հիւանդ է կը զրուէր, եւ չատ չանցած կը գուժուէր, թէ Գէորգ Դ. Հայրապետը վախճաներ էր 1882 Դեկտեմբեր 6ին (Հ.տ.): Կաթողիկոսին մահը մենք կ'իմանայինք Փարիզի մէջ Դեկտեմբերի վերջերը, եւ կը կարդայինք իսկ, թէ Ներսէս Պատրիարքը պիտի ընտրուէր Կաթողիկոս:

Անկեղծ ըլլալու համար, կը փութամ յայտել, թէ չէի բնաւ հետաքրքրուեր կաթողիկոսական խնդիրով, բայց կը յիշեմ, որ բաւական կծու տողեր մը զրեցի Երեւանի «Պահակ» թերթին մէջ, երբ տակաւ մեր ականջը սկսան հասնիլ լուրերը կարգ մը զեղծումներու, որոնք տեղի ունեցած էին Էջմիածնի վանքին մէջ, Կաթողիկոսին վախճանումէն յետոյ: Կը յիշեմ նաեւ որ կաթողիկոսութեան ընտրելի հրապարակեցին Երեւելին Գրիգոր Օտեան, որ իբր աքսորական կ'ապրէր Փարիզ, եւ կ'ուզէին զինքը մէկ օրուան մէջ ձեռնադրել ու բազմեցնել Կաթողիկոսական գահին վրայ, որուն արդարեւ յոյժ արժանաւորագոյնն էր. բայց ասի թուացիկ պատմութիւն մ'էր, գիտենք թէ ի՞նչպէս տեղի ունեցաւ բուն ընտրութիւնը, որուն վրայ կանգ առնել, ինձ չի վերաբերիր: Պէտք է որ զբաղիմ իմ կեանքիս պատմութեան մնացորդը չարաչարելով:

*
**

Ուսանողութեանս վերջակէտին մօտերը, Փարիզ եկաւ մօրեղբայրս քիմիագէտ Նշան Ղուկասեան, որ կը դասախօսէր Պոլսոյ Բժշկական դպրոցին մէջ եւ սկսաւ Փարիզի լապտրաթուարները այցելել, իւր արուեստին վերաբերեալ ուսումնասիրութիւններ ընելու: Երեք կամ չորս չաբաթ չափ մնաց իմ քովս, 18 Աւգուստ տը լ'Օպսէրվաթուար, յետոյ չուտ մեկնեցաւ, զի դասերուն ժամանակը մօտ էր:

Մօրեղբայրս թեզիս քննութեան չկըրցաւ ներկայ գտնուիլ, միայն վերջին Տոքթորային քննութեանը ականատես եղաւ:

Բաւական տեղեր պտըտցուցի զինքը. տարի Վէրսայլի պալատը եւ յետոյ Ս. Տընիի եկեղեցին, ուր ցոյց տուի իրեն մեր Լեւոն Զ. թագաւորին ցուրտ չիրիմը, որ Հայակիլիկեան անկախութեան կործանումին իբր արձան կը մնայ եկեղեցւոյ խաւար մէկ անկիւնը:

(Շար. 171)

Աբա, Սերժ, Նիլ, Ժերար Ակոբոֆ, զաւակները,

Տիկին Աորինէ Անդրանիկեան, Էոյրը,

Պ. Ալեքսանդր Ակոբոֆ, եղբայրը

ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ եղբօր՝

ՍՈՒՐԷՆ ԱԿՈԲՈՖ-Ի

(Նախկին Ռազմիկներու Միութեան նախկին նախագահ, կամաւոր ծառայութիւններուն համար Փարիզ Քաղաքի Պատուոյ ոսկէ մետալիով արժանացած)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 21ին, 96 տարեկանին։

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երեքշաբթի, Փետրուար 27, ժամը 14·30ին, Փարիզի Ս. Ցովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին

15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ Փարիզիէնի գերեզմանատունը, ժամը 16–ին, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Ո՛չ ծաղիկ, ո՛չ ծաղկեպսակ։

Փոխան ծաղկեպսակի նուէրները ընել հայկական դպրոցներուն, հաստատութիւններուն եւ մամուլին։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՈՒԷ

43 տարեկան կին մը երախայ կամ տարեց անձ խնամելու գործ կը փնտռէ։ Հեռաձայնել Յասմիկ Գրիգորեանի. – 06· 30· 85· 16· 11

(Շար· Ա· էջէն)

ձեռք թօթվեցին, ձգեցի որ խօսին, ապա կը փչին ընկերացայ մինչեւ ելքի դուռը։ Կը փչեն ալ կը հաստատէ որ հանդիպումը տեղի ունեցած է, բայց խօսակցութիւնը կարճ կապուած է։

ԳԱՂՏՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻ մը համաձայն, Ֆրանսայի էլեկտրականութեան ամբարտակները չատ գէշ վիճակի մէջ են եւ ոմանք կրնան մէկ վայրկեանէն միւսը տեղի տալ եւ դիւղեր ողողել։ Օգոստոսին պատրաստուած տեղեկագիրը կը նշէ որ առնուազն 200 ամբարտակ խզումի վտանգ կը ներկայացնեն (Տորտոնը, Սաւուա, եւլն·)։ Տեղեկագիրը հրատարակած է Գափիթալ պարբերականը։ Ցիշենք որ այս հրապարակումին նախորդ օրը է· Տի· էֆ· յայտարարած էր որ աւելի քան 5 միլիառ եւրոյի չահ մը ըրած է։

ՀՈՒԱՍԱՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿԻՆ ԵՒԳԻՆԷ ՊՕՂՈՍԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆ)

յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐ. 27, ԺԱՄԸ 13ԻՆ, Փարիզի Ս. Ցովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին

15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ· վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր–Վարդանեան ընտանիքին եւ Մարսէյլ – Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղին ՓԱՔՄ–ի չրջանի վեթերան, ընկերուհի Ազատուհի Տէր–Վարդանեանի մահուան առթիւ։

□

Section «D. Missakian»
de SEVRAN - LIVRY

Soirée
« P A E L L A »
Le samedi 10 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry-Gargan
Réservations :
— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73
Attention : Nombre de place étant limité, merci de réserver au plus tôt.

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

SALON DU LIVRE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux en partenariat avec la Municipalité, organise un **Salon du Livre** les **10 et 11 mars** à l'Espace Icare, 31 Bd Gambetta, Issy-les-Moulineaux, Métro : Corentin Celton.

Vente de livres, dédicace, conférence.

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta : 06. 10. 25. 17. 16**
— **Marie : 04. 91. 67. 54. 58**
— **Astrig : 04. 91. 77. 87. 31**

NAVASART
Ballet arménien
présente
HAYASTAN
PALAIS DES CONGRES DE PARIS
3 mars à 20h30
4 mars à 15h30

Locations : 01 40 68 00 05
www.palaisdescongres-paris.com
Fnac, Virgin Megastore,
Ticketnet.fr, Leclerc, Carrefour, Auchan.

www.navasart.com

Date à retenir

L'**Atrium** de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.

Arménie mon amie

AGENDA

PARIS

L'ORIENT DES PHOTOGRAPHES ARMENIENS

Exposition à l'Institut du Monde Arabe
(1 rue des Fossés Saint-Bernard,
Place Mohammed V,
75005 Paris).
Du 21 février au 1er avril

***

La GALERIE
LE MINOTAURE
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris
en collaboration
avec la Galerie **Le Gaillard**
expose des œuvres abstraites
de 1925 à 1930 de
Léon TUTUNDJIAN
Artiste arménien
(collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)

Léon Tutundjian,
«Abstraction 1925-1930»
Du 1er février au 10 mars

***

Aivazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin,
Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

***

PARADJ ANOV
LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne

Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure
des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais
75006 Paris

***

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY

400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ չրջանին ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հակումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 28ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 7ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 14ին,
ՄԻՋԻՆԲ։

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հակում։

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 21ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 28ին։

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն, պատարագէն առաջ։

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին։

***

Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄԱ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 28
Հակումի ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30ին։

Կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆԾ· ՏԷՏԷԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»
à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006 au 18 mars 2007

***

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France
Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre

***

MARSEILLE

LES TRESORS D'ARMENIE

Exposition du 16 février au 24 mars
à la Maison de l'Artisanat
et des Métiers d'Art
(21 cours Estienne d'Orves,
13001 Marseille)
Entrée libre
Du mardi au samedi de 13h à 18h.

Les activités du mois de Février du CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : Khatchig YILMAZIAN

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONFERENCE — le Dimanche 25** à 16 heues :
«LES ARMENIENS, MARSEILLE ET LA PROVENCE»
par le Dr. Albert KHAZINEDJIAN,
au Centre Culturel Sahak-Mesop — 339 avenue du Prado - Marseille 8e
—— Entrée libre ——

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27
MARDI
27 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.651 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.651

ԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԱՐԱՐԻՆ ԴԱՏԸ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԴԷՄ

Թուրք ճարտարապետ մը Մ. Վիտինլի վնասուց հատուցում է 150 միլիոն Եւրոյի դատ մը բացած է Հայաստանի դէմ, Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական տեսանին առջեւ: Դատին պատճառաբանութիւնը այն է որ Հայաստան իր վրան «Ցեղասպանութեան քաղաքականութեամբ» մեծ վնասներ կու տայ թուրք գործարարին, որուն ընկերութիւնը միջազգային նուազուրդներէ դուրս կը ձգուի: Ա.ղ ընկերութիւնը որոշ օտար ձեռնարկութիւններու ալ ներկայացուցիչը ըլլալով, կը տուժեն այդ վերջիններն ալ:

Մ. Վիտինլի ըսած է. «Ակներեւ է որ ցեղասպանութեան 19 երկրի խորհրդարանին ճանաչումը, առոր հրապարակումը, հռչակուած օրէնքները վնասած են մեր ընկերութեան գործունէութեան: Նիւթական ու բարոյական լուրջ վնաս կրած ենք, պէտք է առնք հատուցին»:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Ազգ. ժողովի նախագահը հրաւէրներ ուղղած է միջազգային կառոյցներու՝ Եւրոպական Խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովին, Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.ի խորհրդարանական վեհաժողովին, ՀԱՊ-ի խորհրդարանական վեհաժողովին, Եւրոպական խորհրդարանին, որպէսզի դէտեր ղրկեն Հայաստան հետեւելու Մայիս 12ի խորհրդարանական ընտրութեան:

*
**

«ԷՕՐՈՎԻԶԻՈՆ»Ի ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԵՐԳԻՉ ՀԱՑԿՈՑՈՎ

Հայաստան երկրորդ անգամ ըլլալով պիտի մասնակցի երգի եւրոպական մրցոյթին որ տեղի կ'ունենայ Մայիս 12ին, Հելսինքիի մէջ: Փետր. 25ին, երգիչ Հայկօն ընտրուած է հեռատեսիլ դիտողներու առաւելագոյն քուէներով, Հայաստանը ներկայացնելու համար այդ օրը: Պիտի երգէ իր հեղինակած «Ինձիթայմ եու նիու»ը: Հայկօ Հայաստանի ամէնէն ծանօթ երգողներէն է. 2002ին չհաած էր «Լաւագոյն երգիչ»ի ու «Լաւագոյն ալպոմ»ի մրցանակները: «Լաւագոյն երգիչ»ն էր նաեւ 2003ին:

*
**

ԼՂՀ

2006Ի ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ

Անցած տարուան ընթացքին 60 երկրէ աւելի քան հինգ հազար այցելու ունեցած է ԼՂՀ-ը: Անոնց մօտ 70%ը զբօսաշրջիկներ եղած են, մնացածը՝ միջազգային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, գործի մարդիկ, լրագրողներ կամ հրաւիրեալ օտար պաշտօնատարներ: Զբօսաշրջիկներու մեծամասնութիւնը կազմած են սփիւռքցիները, գլխաւորաբար ԱՄՆ-էն (1.118) Ռուսաստանէն (800) եւ Ֆրանսայէն (464):

ԿԻԼ ՇԱՏ ԽԻՍՏ Է ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Լիպէրէսիոնի տուած հարցազրոյցի մը մէջ (Փետր. 24), Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Ֆրանսան կը քննադատէ, որու համար իր երկրին անդամակցութիւնը Եւրոպական Միութեան «ներքին փոքր քաղաքականութեան մը գրաւարկն է»: Ա. Կիւլ կ'ընդունի որ «Թուրքիոյ պարզած պատկերին համար թիւ 301 յօդուածը այսօր նոյնքան քանդիչ է որքան անցեալին Միտնայթ Էքսփրէս Ֆիլմը: Օրէնքի այդ յօդուածը կը տուժէ բարենորոգումներու դործընթացին ամրողջութիւնը, այն տպաւորութիւնը թողլով որ Օրհան Փամուքի նման մտաւորականներ չեն կրնար ազատօրէն արտայայտել իրենց տեսակէտները: Ատիկա ճիշդ չէ եւ դատաւորներու բացած դատերը դատապարտումներու չյանգեցան: Ինչպէս էրտողան, կը գտնեմ որ ժամ առաջ հարկ է փոխել այդ բնագիրը եւ ատիկա պիտի ըլլայ քանի մը շաբաթէն: Պէտք է նաեւ փոխել մտայնութիւնները, ինչ որ աւելի երկար կը տեւէ, բայց անհրաժեշտ է, որովհետեւ միշտ կարելի է փոփոխութեան հակառակորդներուն հաւմար օգտագործել այս կամ այն յօդուածը 301ին տեղ, նոյն նպատակներով»:

Ա. Կիւլ շատ խիստ է արեւմտեան այն երկիրներուն նկատմամբ, որոնք յարաճուն ճնշում կը բանեցնեն, որպէսզի ընդունուի Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Չի խորհիր որ ԱՄՆ-ու Գոնկրէսը ընդունի նման բանաձեւ մը: «Չեմ կարծեր որ քէւէարկուի: Իրենց համար յատուկ չահերու կապուած հարց մըն է, բայց մեզի համար ազգային չահու կապուած հարց մըն է: Պէտք է հարցը դիտել ԱՄՆ-ու հետ մեր յատուկ յարաբերութիւններու չրջագծին մէջ» կ'ըսէ նախարարը, չհեցնելով Թուրքիոյ աչխարհառազմավարական կենսական դերը, մանաւանդ իրաքի հետ սահմանագլուխը, ուրկէ կ'անցնի համաիմման ուժերու մեծ մասը:

Կիւլ աւելի խիստ է Փարիզի նկատմամբ, Ցեղասպանութիւնը ժխտողներու պատժական օրէնքին համար: Կը չեշտէ.- «Գլխաւորաբար միջոց մըն է Սփիւռքին, ամրացնելու համար իր ինքնութիւնը, բայց ատիկա ի վնաս Ֆրանսական ազգային չահուն: Ինչպէս մարդկային իրաւանց եւ ազատութեան խորհրդանիչ երկիրը կրնայ օրէնք մը պատրաստել, որ բանտ պիտի ղրկէ անձ մը որու միակ յանցանքն է իր կարծիքը արտայայտել: Ամէն բանէ առաջ ցաւալի է Ֆրանսայի պատկերին համար»: Կիւլ կ'ընդունի սակայն «ողբերգութեան իրականութիւնը եւ զոհերու մեծ թիւը՝ թէ' հայ, թէ' թուրք»:

Թուրքիոյ արտաքին նախարարը բաւական հեգնական է Ֆրանսայի նախագահական ընտրութեան եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան մասին: Ան կ'ըսէ.- «Ֆրանսա հիմա իր ձեռքն ունի Թուրքիոյ եւրոպական ապագային բանալին, նոյնիսկ եթէ ան լրացուց իր բոլոր չափանիշները եւ Ցանձնախումբին հաւանութիւնն ալ ունի: Եւ Թուրքիոյ մուտքը կրնայ արգիլուիլ քանի մը հարիւր ձայնի պատճառաւ: Ուրեմն, Ֆրանսա կրնայ ո՛չ ըսել եւ կը յարգենք այդ ոչը: Բայց, մինչ այդ ժամանակ կայ, թերեւս 10 տարի, ուրեմն ինչո՞ւ Թուրքիան դրաւականի մը վերածել ներքին փոքրիկ քաղաքականութեան մը»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ.

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ երկիրներու ծագումով Թուրք երեսփոխանները Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարութեան հրաւէրով մէկտեղուած են Պոլիս. անոնք դժգոհած են որ Թուրքիոյ շատ մը հարցերը, օրէնքները լոպիական իրենց աշխատանքը կը դժուարացնեն, ինչպէս՝ կիպրոսը, պատժակա օրէնքին 301րդ յօդուածը, եւլն.: Թելադրած են որ Եւրոպական Միութեան համարկումի ջանքը խօսքերու մակարդակին չձգուի ու Անդարա գործնապէս ձեռնարկէ անհրաժեշտ բարեփոխումներու: Պելժիայէն երեսփոխանուհի մը ըսած է թէ Թուրքիա տակաւին պատրաստ չէ Եւրոպայի անդամակցութեան եւ պէտք է ընդունիլ այս իրողութիւնը:

ԻՐԱՆԸ տկարացնելու համար Սի. Ի. Ա.ն կը չահագործէ քիւրտ զինեալ ուժերը, ըստ բրիտանական մամուլին: Արդարեւ, վերջին օրերուն, բաւական կարեւոր բախումներ տեղի ունեցած են իրանեան ուժերու եւ քիւրտ զինեալներու միջեւ, Ուրմիոյ եւ Մահապատի չրջանին մէջ: Նոյնիսկ քիւրտ զինեալները իրանեան ուղղաթիռ մը վար առած են ու աւելի քան տասնեակ մը զոհ պատճառած իրանեան ուժերուն:

ԻՐԱՔԻ մէջ, ոճրափորձերը կը չարունակուին նոյն սաստկութեամբ եւ փետրուար 25ին, կիրակի օր, 42 հոգի եւս մեռած են քանի մը ժամուան մէջ: Յերեկին, 40 հոգի մեռած են, երբ քամիքազ մը իր զօտիին պայթուցիկները պայթեցուցած է Տնտեսական համալսարանի մուտքին: Նախապէս ալ, թակարդ կառքի մը պայթումէն երկու հոգի մեռած էին պարսկական դեսպանատան մօտ: Շաբաթ, փետր. 24ին ալ 20 հոգի եւս մեռած էին զանազան արարքներու ընթացքին:

ՓԱՐԻԶի վերաքննիչ տեսանը աղատ արձակեց այն ութ Քիւրտերը, որոնք ձերբակալուած էին որպէս անդամ ՓՔՔ-ի եւ քննութեան տակ առնուած էին փետրուար 9ին: Ըստ իրենց փաստաբաններուն, թղթածրարները «չինծու» էին: Կը մեղադրուէին որ մասնակցած են Թուրքիա գործուող ոճրափորձերու ֆինանսաւորման:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ սինեմայի Սեզարներու մրցանակները բաչխուեցան փետր. 24-ին Փարիզի Շաթըլէի թատրոնը: Ակընկալուած արդիւնքները չեղան, գլխաւորաբար «Ինտիժէն» ֆիլմին համար, որու մասին կ'ըսուէր թէ լաւագոյն ֆիլմը պէտք է նկատուէր: Հինգ մրցանակներու արժանացաւ «Էչյտի Զաթըրլէ», որոնց կարգին լաւագոյն ֆիլմը, լաւագոյն ղեբասանուհին: Յաջորդ օրն ալ ամերիկեան Օսքարները, հակառակ ծնած յոյսերուն, լաւագոյն օտար ֆիլմը չնկատեցին «Ինտիժէն»ը: Օսքարներու մեծ յաղթականն էր Մարթին Սքորսեզէ:

ԼԻԼի մէջ, փետր. 25ին, Լը Փէն ներկայացուց տնտեսական իր ծրագիրը, խանդավառ ամբոխի մը ներկայութեան: Խստօրէն դատապարտեց «համաչխարհային ֆինանսական ղրամագլուխ»ը եւ անուղղակի ամբաստանեց Ֆ. տը Վիլիէն որ իրեն դէմ կը գործէ քաղաքապետներու

ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ՍՈՐՎԻՆ

Թուրք մամուլը հաղորդած է թէ ցամաքային ուժերու հրամանատարութիւնը 2004էն ի վեր օտար լեզուներու դասանդութեան բաժին բացած է ուր ընդգրկուած է նաեւ հայերէնը: Տրուած բացատրութիւնը այն է որ հայկական պընդումներուն դէմ ինքնապաչտպանութեան համար հայերէն գիտցող զինուորականներու ալ կարիքը կայ: Դասընթացքները տարեկան երկու հանդրուանով կը կատարուին. մինչեւ այսօր չուրջ 20 սպաներ հետեւած են անոնց: Լրատու աղբիւրը չէ ճչդած թէ թուրք զինուորականները արեւելահայերէ՞ն կը սորվին, թէ արեւմտահայերէն:

ՋԱԽԱՔ

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Ախալքալաքի մէջ, փետր. 22ին մօտ 100 մասնակիցներով տեղի ունեցած է Ջաւախքի մտաւորականներու միութեան համաժողովը: Օրակարգի նիւթ եղած են Ջաւախքի ու Մալկայի մէջ վրացերէնին հետ հայերէնին ալ որպէս գործավարութեան լեզու պաչտօնականացման, կարս – Ախալքալաք – Թիֆլիս երկաթուղին բացումի պարագային դիմադրաւելի մարտահրաւէրներուն հարցերը: Լեզուին պարագային որոչուած է հայաբնակ չրջաններու նորընտիր վարչութիւններուն դիմել, հարցին լուծումին օրինական կարգաւորումի ակնկալութեամբ: Իսկ երկաթուղիի խնդրով յարմար նկատուած է դիմել Վրաստանի իչխանութիւններուն, որպէսզի կառուցումի աչխատանքը սկսելէ առաջ նկատի ունենան Ջաւախքի իւրայատկութիւնները թէ' քաղաքական եւ ժողովրդագրական, թէ' տնտեսական եւ բնապահական տեսանկիւնէ:

մօտ, ինչ որ մեղադրեալը բոլորովին հերքեց: Ժ.-Մ. Լը Փէն չեչտեց իր ազգային նախընտրութիւնը, Ֆրանսայի ցաւալի վիճակը վերագրելով դաղթողներուն: Նոյն օրը, Սեկոլէն Ռուայալ կ'ողջունուէր Լ. Ֆապիուսի կողմէ Կրան - Քէվյի (Սէն Մարիթիմ), որ մոռցած էր ըրած բոլոր քննադատութիւնները:

Մ. ԱՊՊԱՍ, փետր. 24ին Փարիզի մէջ հանդիպած էր Ժ. Շիրաքի եւ անկէ խնդրած Ֆրանսայի օժանդակութիւնն ու զօրակցութիւնը ,զարկ տալու համար խաղաղութեան գործընթացին պաղեստինեան կառավարութեան, Համասի եւ Իսրայէլի միջեւ: Շիրաք դիտել տուած է որ կողմերուն կը պատկանի այնպէս ընել որ Մեքքէի (փետր. 8) համաձայնագիրը Ապպասի եւ Համասի թիւ 2ին միջեւ, դէպքերով հաստատուի:

ԻՐԱՔԻ նախագահը ճալալ Թալապանի հիւանդանոց փոխադրուածէ դերյոգնութեան հետեւանքով: Բայց, կեանքը վրտանդուած չէ:

ՌԻԻՆՆԻՈՆ կղզին քանի մը օր է զոհ է կապէտ թաֆաուին, ինչ որ մեծ աւեր գործած է: Մէկ մեռեալ եւ 9 վիրաւորներ ալ կային:

ՄՕԴ. ԱՊՊԱՍ, փետր. 24ին Փարիզի մէջ հանդիպած էր Ժ. Շիրաքի եւ անկէ խնդրած Ֆրանսայի օժանդակութիւնն ու զօրակցութիւնը ,զարկ տալու համար խաղաղութեան գործընթացին պաղեստինեան կառավարութեան, Համասի եւ Իսրայէլի միջեւ: Շիրաք դիտել տուած է որ կողմերուն կը պատկանի այնպէս ընել որ Մեքքէի (փետր. 8) համաձայնագիրը Ապպասի եւ Համասի թիւ 2ին միջեւ, դէպքերով հաստատուի:

ՓՈՒԱՆ ՏՈՄՈՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԻՆ ԵՒ ՍԻՐՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կ՚ըսեն թէ քաղաքականութեան մէջ բարեկամներ չկան, այլ կա՛ն միայն շահեր։

Շարլ Ազնաւուրի, Շաբաթ՝ փետրուար 17ին տուած համերգը Փարիզի չքեղ Օփերային մէջ, վերջերս՝ Ա.յվազովսկիի, Պարաճանովի նկարիներու ցուցահանդէսը, փետրուար 19ին, նախագահներ՝ Ժակ Շիրաքի եւ Ռոպէր Քոչարեանի բարձր հովանաւորութեան տակ Լուվրի թանգարանին մէջ բացուած «Արմենիա Սաքրա» ցուցահանդէսը, եւ դեռ չատ մը ուրիշ մշակութային ձեռնարկները բազմաթիւ քաղաքներու մէջ, կու գան ըսելու թէ, քաղաքականութիւն ալ կայ եղեր ժողովուրդներու միջեւ բարեկամութիւն հաստատելու եւ սերտացնելու։

Աննախընթաց երեւոյթ է այն ինչ որ կը պատահի Հայաստանի Տարեւան առթիւ։

Ֆրանսայի Հայոց զաղութին համար, 2007-ն պիտի ըլլայ մեկնակէտ մը նոր թռիչքներու։ Ակէ եաք մարդիկ պիտի խօսին 2007էն առաջի մը եւ վերջի մը մասին։ Համարկլուած զաղութի մը մէջ ուր արդէն կան չատ Հայեր «եան» չկրող ազգանունով, պիտի վերագտնեն կատարելապէս իրենց արմատները։ Եթէ կը խօսուի արմատներու վերադիւտի մասին, ըսել է թէ կայ խըզում մը արմատներէն։ Սփիւռքի այս հատուածը որպէսզի կարուած ըլլայ իր արմատներէն, ի՞նչ պատահած է արդեօք։ Կան որոնք կ՚ըսեն թէ Հայաստանի հետ սահմաններու փակումը եղած է պատճառը, խորհրդային կարգերու հաստատման հետեւանքով. ուրիշներ՝ առաջին սերունդի ընկերա-հանրային դժուարութիւններու բերմամբ եւ մանաւանդ Ֆրանսայի ձուլող յատկանիշով քաղաքականութեան երեսէն, որոնք յառաջացուցին ներքին սփռումներ։ Այսպէս հայկական արժէքներու եւ արմատներու թուլացումը կը կապեն վերը նշուած պատճառականութեան։

Այսօր Հայաստանի հետ սահմանները բացուած են եւ Ֆրանսայի համարկող քաղաքականութիւնը փոխուած յօգուտ ազգագրական արժէքներու զարգացման։ Խորհրդային կարգերու փոփոխութիւնը առիթ տուած է Հայաստանին որ աշխարհի զանազան երկիրներու մէջ դեսպանատուներ հաստատէ։ Հայահոծ երկիրներու մէջ, անկախ իրենց դիւանագիտական առաքելութենէն, այդ դեսպանութիւնները համայնքային կեանքին մեծապէս կը նպաստեն, մանաւանդ մշակութային եւ ընկերաքաղաքական առումով։ Անոնք գիտակից իրենց առաքելութեան, միշամուխ չե՛ն երբեք համայնքի ներազգային հարցերուն։ Անոնց ներկայութենէն օգտըւողը համայնքն է։ Մի՞թէ «Հայաստանի Տարին» փաստը չէ՞ ատոր։

Հայաստանի Հանրապետութեան Ֆրանսայի դեսպան՝ Պրն. Է. Նալպանտեան, որ գլխաւոր հեղինակն է այս նախաձեռնութեան, այնպիսի բարիք մատուցեց Ֆրանսայի հայ զաղութին, որու պատուղները մեր համայնքը անկասկած կը քաղէ յառաջիկայ տարիներուն։

Անցեալին՝ Հայերը եթէ որոշ վերապահութիւններ ունէին իրենց հայադրոշմ ինքնութիւնը բացայայտօրէն արտայայտելու, դրսեւորելու, այսօր ահա նոյնինքն Ֆրանսայի պետութիւնը կը մղէ Հայոց համայնքը, որպէսզի ան իր արմատները վինտռէ, ճանչնայ եւ ճանչցնէ չրջապատին։ Առիթ մը Հայոց զաղութին համար, որ պէտք չէ փախցնէ, իսկ եթէ չօգտագործէ, որքանո՞վ իրաւունք կ՚ունենայ ներքին իր հայաթափութիւնը դադրեցնող քաղաքական ազդեցութիւններու վերագրելու ։

Արդարեւ, երկու երկիրներու միջեւ բարեկամական կապերը սերտացընելու Պրն. Նալպանտեանի այս բացառիկ եւ յաջող նախաձեռնութիւնը, Ֆրանսայի Հայոց ընծայուած մեծ պարգեւ մըն է, ուր հայկական եւ Ֆրանսական, երկու ըմբռնումները միասին պիտի ըլլան, բաժնելով փոխադարձաբար իրարու դէրն ու ճակատագիրը։

Ահա քաղաքականութիւններու տեսակին մէջ, սիրոյ քաղաքականութեան բերած բարիքը որ ամէնէն չահաւորն է եւ մարդկայինը։

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Լիոն, 2007 Փետրուար 21

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՕԻՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒ ԾՈՎ ԱՐՑՈՒՆՔՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Կրկնենք մեր վերջին նախադասութիւնը։

«Ի՛նչ ճակատագիր էր որ Թէքէեան ու նմանները չարունակ մէկ հոգիզոնէն միւսը կ՚երթային, իրենց գործ ու աշխատանքի դաշտ մը գտնելու համար»։ Թէքէեան ծայր աստիճան չարժուն կեանք մը ապրելու տեսակէտէ թերեւս մրցանիշ կոտրած է։ Եթէ անոր կենսագրութիւնը ամբողջութեամբ ու մէկ չունչով կարդացուի, կը տեսնուի որ Թէքէեան չարունակ տեղ փոխած է պաշտօն, գործ, դիրք, ապրուստ ապահովելու ու իր բնաստեղծութիւնները գրելու համար։ Երկու կամ երեք տարին անգամ մը, երբեմըն ալ երկու կամ երեք ամիսէն անհոսկէ մեկնած է, ուրիշ տեղ գացած է։ Երբեմն գործօն, երբեմն անգործ։

Թէքէեան որքա՞ն գնահատուած է իր այս թափառական կեանքի ընթացքին տարած ազգային պարտականութեան մէջ։ Ան միշտ ալ ծափահարըւա՞ծ է արդեօք այս ծառայութիւններուն փոխարէն։

Փոքրիկ օրինակ մը տալու համար Թէքէեանի վրայ կատարուած բուռն յարձակումներէն, տեսնենք թէ Փարիզի «Ցառաջ» թերթի մէկ աշխատակիցը Թէքէեանին մասին ինչ գրած էր 1933 թուականին։

«Ցառաջ» գրած էր հետեւեալը Թէքէեանին համար.

«Ազգային թուրիսթը... որբերու ճնճիչը, որ երջանիկ զբօսաշրջիկի մը պէս ժուռ կուգար Պոլիսէն Ա-թէնիֆ, Աթէնիէն Գահիրէ, եւ այսպէս fաղաfէ fաղաf, երկիրէ երկիր, կամ հայ որբերու ծով արցունքներուն վրայ, առանց երբեք օր մը հրապարակաւ ընկարագրելու թէ ի՛նչ "մարդասիրութեամբ" որքանոց կը վարէին Ամերիկացիները»։

Այս տողերը որքա՞ն իրաւացի ու արդար են արդեօք կամ մենք որքա՞ն իրաւունք պիտի տանք այս քննադատութեան, մենք որ հոս հոն բազմաթիւ անգամներ կարդացած ենք թէ Թէքէեան ինչպիսի ահազանգ մը հնչեցուցած է Գորֆուի մէջ Ամերիկացիներու խնամքին յանձնուած հայ որբերուն մասին եւ թէ ամէնուրեք որքան սիրտ սպառած է հայ որբերու ճակատագրի հարցով։ Այս քննադատութիւնը, ինչպէս նաեւ ուրիշ ինչ ինչ քննադատութիւնները ալ, որոնք կատարուած են Թէքէեանի հասցէին, միշտ եկած են մրցակից կուսակցութիւններու չրջանակներէն։ Թէքէեան արդեօք կը զոհուե՞ր կուսակցական մրցակցութեան։ Ան Ռամկավար էր եւ իրմէ չատ բան պիտի տար այդ կուսակցութեան, մինչեւ իսկ իր անունը, քանի որ Ռամկավարներու չրջանակին մէջ այսօր իսկ կարեւոր դերակատարութիւն ունի «Թէքէեան Մշակութային Միութիւնները»։ Դաշնակցականներու «Ցուսաբեր» թերթն ալ բազմաթիւ խիստ քննադատութիւններ ուղղած էր Թէքէեանին, մերթ պնդելով որ Թէքէեան պատճառ դարձած էր որ սա կամ նա խմբագիրը գործէն նետուի, մերթ ալ տարբեր մեղադրանքներ փակցուցած էր անոր ճակատին։

Թէքէեան բոլոր այս քննադատութիւններուն կը պատասխանէր երկար նամակներով, որոնց մէջ ինքզինք կը պաշտպաներ չատ պաղարիւն ոճով ու բովանդակալից տեղեկութիւններով։ Զարմանալի է որ Թէքէեանի նամակներուն մէջ զայրոյթ ու կիրք բացարձակապէս չկան, դիմացինին նկատմամբ ծանր արտայայտութիւն, նախատինք, անարգանք չկայ։

«Ցառաջ»ի աշխատակցին հրատարակած սա վերի հեգնական խօսքերուն Թէքէեան պատասխանած է 1933 Յունիս 28 թուակիր նամակով մը, ուր ան պաղարիւն ու զուսպ տողերով, բայց յետին մանրամասնութիւններով կը պատմէ թէ ինչեր ըրած եւ ուրտեղեր գացած է 1922ին Պոլսէ հեռանալէ վերջ։ Յանկը ահաւոր կերպով երկար է։ Վառնա, Յունաստան՝ Աթէնք, Աթէնքէ վերջ Լութրաքի, ապա Սուրիա, ապա Գահիրէ, Աղեքսանդրիա, Ջակազիկ, ապա Փարիզ, եւայլն։ Թէքէեան կը պատմէ թէ որբերուն համար այս քաղաքներուն մէջ ինչեր ըրած է, իր կուսակցութիւնը ինչ հրահանգներ տուած ու պարտականութիւններ յանձնած է իրեն, որքան վճարուած է, սա կամ նա քաղաքին մէջ ո՞ր անձնաւորութիւններուն կամ բարերարներուն հետ չփում հաստատած է, ինչպիսի օժանդակութիւններ ապահոված է անոնցմէ, եւայլն։ Այս բոլորը իր նամակին մէջ կը պատմէ ժամանակագրական կարգով ու համոզիչ տողերով եւ հակառակ որ այս նամակը կը գրէ զինքը ծանրապէս քննադատած թերթի խմբագրութեան, ան այս բոլորը կը պատմէ իր գերադասին տեղեկագիրը տալու համբերութեամբ ու բծախնդրութեամբ, առանց արժանապատուութեան հարց արծարծելու, առանց «դուն ի՞նչ իրաւունքով ինձմէ հաչիւ կը պահանջես» ըսելու։ Նամակին մէջ ամէնէն վերջ սա տողերով է որ կը յայտնէ իր դառնութիւնը.

«Այս է իմ "ազգային թուրիսթ"ի, որբերու ճնճիչի եւ երջանիկ զբօսաշրջիկի հանգամանքով fաղաfէ fաղաf, երկիրէ երկիր կամ որբերու ծով արցունքներուն վրայ կատարած ուղեւորութիւններուս պատմութիւնը, որ անծանօթ չէր, ատա՛ղ, "Ցառաջ"ի աշխատակցին»։

Այսօր մենք հանգիստ սրտով կը հաւատանք Թէքէեանին, որովհետեւ պատմութիւնը արձանագրած է թէ ան իսկապէս որքախնամ գործ տեսած է երկար տարիներ, Փարիզի մէջ ինչ ինչ կեդրոնականցի կամ Պէզազեանցի որբուկներ տեղաւորած է Ֆրանսական վարժարաններու մէջ, Եգիպտոսի մէջ որբուկներ տեղաւորած է Նորահաստատ Պըպէրեան գոլէճին մէջ, եւ այլն եւ այլն։

Քիչ մը անխղճութիւն չէ՞ր արդեօք Թէքէեանի համար հեգնանքով ըսել որ ան երկիրէ երկիր ճամբորդած էր հայ որբուկներու ծով արցունքներուն վրայ։ Անտարակոյս ճիշդ է որ այդ անիծեալ թուականներուն հայ որբուկներու ու տակաւին հայ չափահաս այրերու ու կիներու արցունքները ծով մը կազմած էին։ Բայց Թէքէեան երջանիկ զբօսաշրջիկ չէր երբ մէկ երկիրէն միւսը կը ճամբորդէր, արհամարհելով արցունքներու այդ ծովը կամ երջանկութեան կաթիլ մը կաթեցնելով տառապանքներու այդ ծովին վրայ։

Ռ. Հ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՑ Գարակէօզեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Փետր. 8-ին, տարբեր տեսակի սիրոյ սեղան մը տեղի ունեցած է, ուր հրաւիրուած էին համայնքի ներկայացուցիչները զօրակցելու համար Գարակէօզեան Տան։ Վարժարանը վերջերս պիւտճէի կարեւոր բաց մը ունի, որ այս տարի հասած է 300 հազար Թրքական նոր լիրայի։ Այս առնակնկալ սիրոյ սեղանին նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք։ Ներկաները ողջունած է Խնամակալութեան անդամներէն՝ Գարուն Գովան եւ ծանրացած է նաեւ Հրանդ Տինքի սպանութեան վրայ ու անկէ վերջ ծագած հարցերուն։ Ապա, Տիգրան Կիւլմէզկիլ, որ նաեւ բացատրութիւններ տուած է վարժարանին նիւթական եւ կրթական հարցերուն մասին։ Խնամակալութեան նոր անդամներէն՝ Եղեսիա Թրթըն ներկայացուցած է պիւտճէի կացութիւնը եւ ներկաներուն ուշադրութեան յանձնած պիւտճէին այն բացը, որ կը նախատեսուէր այս տարուան համար։ Ցուցադրուած է տեսերիզ մը, որու մէջ տեղեկութիւններ կը տրուէին Գարակէօզեանի անցեալին մասին եւ կը պարզուէին վարժարանի ներքին կեանքէն տեսարաններ։ Վերջաւորութեան պատրիարքը յայտնած է որ հաւաքոյթին հաւաքուած է 275 հազար Թրքական նոր լիրա, ինչ կը դիմագրաւէր իր պիւտճէին բացը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԱՆՁԵՐ» ԽՈՐԱԳՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի մէջ աւելի քան 20 տարիէ ի վեր կը գործէ Արհեստներու եւ Արուեստներու տուն մը (Maison de l'Artisanat et des Métiers d'art) ստեղծուած Արհեստաւորական պալատի եւ քաղաքապետարանի համատեղ ջանքերով։ Ան կը գտնուի 300ամեայ պատմական չինքի մը մէջ որ, առաջին եղած է ռազմահրչակ Arsenal des galères նաւաշինարանը ուր հազարներով դժբախտ թիապարաններ մաշեցուցած են իրենց կեանքը։

Այդ արուեստի տան մէջ տեղի կ'ունենան տարեկան 6էն 8 ցուցադրութիւն որոնք կ'ընդգրկեն արհեստներու եւ արուեստի չատ մը երեսակ, եւ ղարձած են Մարսէյլ քաղաքի մշակութային կեանքի անչրջանցելի մէկ բաղադրիչը։ Տարիներ առաջ հոն տեղի ունեցած էր հայկական գորգերու ցուցադրութիւն մը։

Հինգշաբթի իրիկուն Փետրուար 15 հոն բացումը կատարուեցաւ – մինչեւ Մարտ 24 տեւելիք – «Հայաստանի գանձեր» խորագիրը կրող ցուցադրութեան, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, չուրջ կէսը բաղկացած ոչ–Հայերէ։ Հանդիսութիւնը գրուած էր Մարսէյլի ծերակուտական – քաղաքապետ Ժան – Գլոտ Կոտէնի եւ Հայաստանի դեսպան Է. Նալպանտեանի պատուոյ նախագահութեան տակ։ Բացման խօսքով հանդէս եկաւ քաղաքապետի կցորդ եւ հաստատութեան վարչութեան նախագահ Ժագ Ռոքսեբա որ 20 տարիէ ի վեր կը ղեկավարէ հաստատութիւնը։ Շեշտեց թէ այս ցուցադրութիւնը տեղի կ'ունենար «Հայաստանի տարուոյն» ծիրին մէջ։ գովքը ըրաւ Ֆրանքեւհայկական դարաւոր բարեկամութեան եւ Մարսէյլի հայ հոծ գաղութի քաղաքին բերած կարեւոր օժանդակութեան, ամէն մարզի մէջ։ Սոյն ցուցադրութիւնը կ'ընդգրկէ Սարդարապատի ազգագրական թանգարանի պահեստներէն բերուած 148 կտոր իրեր որոնց մասին յետոյ կ'անդրադառնանք։ (Սակայն կարելի չէ ցաւօք չյիշել այդ թանգարանի փոխ–տնօրէնուհի Սվեղլանա Պօղոսեանի անորակ ելոյթը, եւ Հայաստանէն եկած «թարգման–ուղեւորուհի» Անահիտ Մոսիկեանի ամենացած մակարդակի «թարգմանութիւնը»։ Հոս թարգմանող չէր կա՞յ։ Մէկդի դնենք նաեւ արեղեական խեղաթիւրութեամբ հայերէն բոլոր գրութիւնները)։ Խօսք առին նաեւ Առաքելական եկեղեցւոյ կողմէ հայր Զատիկ Աւետիքեան, եւ կաթողիկէ եկեղեցւոյ կողմէ հայր Եղիա Դերձակեան։

Գինեճաշով մը փակուեցաւ բացման հանդիսութիւնը։

Մեծապէս կը քաջալերենք «Ցառաջ»ի ընթերցողները այցելելու այդ չատ հետաքրքրական ցուցադրութիւնը, մանաւանդ հոն առաջնորդելու երախաներն ու պատանիները։ Երեքշաբթիէն Շաբաթ ժամը 15ին տեղի կ'ունենան բացատրական խմբական այցելութիւններ։

Քանի մը տող անոնց համար մասնաւորաբար որոնք չեն այցելած Սարդարապատի այդ չատ կարեւոր ազգագրական թանգարանը, ուր հանգրուանած են 40 երկար դարերէ ի վեր ստեղծուած ու մանաւանդ պատմութեան արհաւիրքէն փրկուած կիրառական արուեստի ու արհեստին արժէքաւոր 70·000 նմոյշները, չատերը եկած նահագներէ ուսերէն հայ բժշկական պատմութեան համար։ եւ խաւարէն դուրս հանելու մեր այն հին բժիշկները, որոնք փայլած են զանազան երկիրներու մէջ, իրենց համալսարանական կրթութիւնն ստանալէ յետոյ։

***

Այն քաղցր յոյսով, թէ անակնկալ յաջողութիւն մը պիտի չնորհէ ինձ բախտը տպագրութեան տալու բոլոր այս գրած աչխատութիւնները, ես կը վերադառնամ ուսանողութեանս վերջաւորութեան, զոր անցողակի իմն յիշատակած եմ։ Գրած եմ արդէն, թէ տոքթորական թեզս անցուցած եմ 1884 Նոյեմբեր 14ին, ինձ քննիչ որոշուած դասատուներուն նախագահ ունենալով մեծանուն բժիշկապետ փրեֆ։ Փոթէն, որուն քով աշակերտեցայ իբրեւ էմպէրըն ամբողջ 1882 տարուան տեւողութեանը, եւ յետոյ՝ 1884–ին, թեզիս նիւթին համար հիւանդներ քննելով իւր հսկողութեանը տակ եւ համաձայն իւր խորհուրդներուն։

Ի՛նքը որոշած էր թեզիս նիւթը։ երիկամային հազուադէպ հիւանդութիւն մը, որուն ենթակայ եղած հա՛դիւ երկու հիւանդ զտայ հիւանդանոցէ հիւանդանոց Ապա, բեմ հրաւիրած է Թաղային խորհուրդի գործունեայ ատենապետ՝ Իսքէնտէր Շահինկէօզը։ Ան յայտնած է որ իրենց պաչտօնի գըլուխ զալէն մինչեւ այսօր կարելի եղած է տասը կալուածներու կալուածաթուղթերը եւ առնել դատական որոչումով։ Ան նչած է նաեւ այլ գրական արդիւնքներ, որոնք դիւրութեամբ ձեռք ձգուած չեն։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, ապա, հուսկ բանքը արտասանած է Պատրիարքը։

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ Կեդրոնի Համազգայինի «Ժ. Մանուկեան» գրադարանին մէջ, Փետրուար 4ին, տեղի ունեցած է Սուրէն Չէքիճեանի «Ամառնային անձրեւ» վէպին ներկայացումը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Գրատարած յանձնախումբին։ Հանդիսութիւնը վարած է Սիւզի Մելիտոնեան, որ տարիներու գործակիցը եղած է հեղինակին «Նոր Հորիզոն» հեռատեսիլի հայկական յայտագրի չարաթական պատրաստութեան մէջ։ Ան ներկայացուցած է հեղինակը, որ վաթսունական թուականներու վերջերը Պէյրութէն Թորոնթօ գաղթած էր։ Ապա, հրաւիրած է էլիզ Շարապխանեանը որպէսզի ներկայացնէ Ս. Չէքիճեանի առաջին վէպը՝ «Ամառնային անձրեւ»։ Ան չէ արտայայտուած միայն գովասանքներով, այլ խօսած է նաեւ գրքին տըկար կողմերուն մասին։ Վէպը կը պատկերացնէ մեր ապրած իրական կեանքը եւ գրուած է «ինքզինք որոնող» հայ գաղթական, անհայրենիք անձի մը կողմէ։ Այս ներկայացումէն եաք, Մարգար Շարապխանեան կարդացած է Մոնրէալաբնակ մբաուորական–դաստիարակ Մանուէլ Քէօսէեանի, հիւանդանոցէն ղրկած ողջունագիրը Սուրէն Չէքիճեանի գրքին նուիրուած։ Հուսկ, խօսք առած է հաւաորին հեղինակը, պատասխանելու համար ներկաներու հարցումներուն։ Ան յաւելեալ մանրամասնութիւններ տուած է հաւատրին մասին եւ չնորհակալութիւն յայտնած Համազգայինի «Գլաձոր» մասնաճիւղի վարչութեան, նաեւ կազմակերպիչ յանձնախումբին եւ ձեռնարկին մասնակցողներուն։

***

ՀԱՄԻԼԹՐՆԻ (Գանատա) Հայ Կեդրոնի Վարդանեան սրահին մէջ, փետր. 4ին տեղի ունեցած է Վարդանանց ճակատամարտի տօնակատարութիւնը, կազմակերպութեամբ ՀՕՄ–ի տեղւոյն Արեւ մասնաճիւղին։ Օրուան հանդիսավարը՝ Հայկանոյշ Պէթմէզեան, յանուն Արեւ մասնաճիւղի վարչութեան, բարի գալուստ մաղթած է ներկաներուն եւ խօսքը փոխանցած Սուրէն Ա.բ. Գաթարոյեանին, որ համապարփակ կերպով ներկայացուցած է Ա.ատրայրի ճակատամարտը, պատերազմին բարձրարժէք խորհուրդը՝ քրիստոնէական, հոգեւոր եւ հայապահպանման տեսանկիւնէն դիտուած։ Գեղարուեստական բաժին մը ամբողջացուցած է յայտագիրը։

ԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒԶՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ. արքութեան պատիւ չնորհած է Երուսաղէմի պատրիարքութեան միջեկեղեցական եւ արտաքին յարաբերութիւններու վարիչ Արիս եպիսկ. Շիրվանեանին, Սեւան եպիսկ. Դարբինեանին (Երուսաղէմ) եւ ԱՄՆ–ու Արեւելեան թեմի միջեկեղեցական յարաբերութիւններու պատասխանատու եւ Ամերիկայի եկեղեցիներու խորհուրդի նախագահ Վիճէն եպիսկ. Այգազեանին, առ ի գնահատութիւն Հայց. եկեղեցիին բերած իրենց ծառայութեան եւ տարիներու վաստակին։

Նախկին Մխիթարեան վարդապետին հետ ծանօթութիւն հաստատած էի 1882–ին երբ Փրոֆ. Փոթէնի քով էմպէրըն ուրութիւնս կը չարունակէի, ուսումնակից էր նա ինձ, եւ չատ անգամ առաջնորդ կ'ըլլայի այդ տարեց ուսանողին, որ մի քիչ դժուարութեամբ կ'ըմբռնէր Փոթէնին խօսած դասերը։

***

Թընկըր չատ մտերիմ եղած էր Գրիգոր Օտեան մեծ ազգասէրին, որ կը բնակէր Օթէօյլ. ինքը տարաւ զիս ներկայացուց մէկ օր, այս նչանաւոր Հայուն եւ պատիւ ունեցայ երկար տեսակցիլ հետը։

Գր. Օտեան իմ մասիս չատ գովեստներ լսեր է Թընկըրէն, ուրախ եղաւ որ Փարիզ եկող հայ ուսանողները միչտ իրենց ուսումին հետամուտ են, եւ կը չնան օգտակար անդամներ ըլլալ հայութեան։

Շնորհակալութիւններս յայտնելով Օտեանին իր գնահատական խօսքերուն առթիւ, ելայ ձեռքը համբուրեցի ու մեկնեցայ։

(Շար. 172)

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՓՈՌՑՈՒԿ

ԲԱԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Տոքթորայի թեզս դեռ չէի աւարտած, երբ սկսայ յաճախել Փարիզի Պիպլիոթէք Նասիոնալը, եւ աչքէ անցընել այդ ճոխ մատենադարանին հայերէն ձեռագիրները, որոնց մէջէն բժշկականները իմ մասնաւոր ուչադրութիւնս գրաւեցին, եւ այն օրէն ես զգացի փափաք՝ հետամտելու հայ բժշկական պատմութեան։

Փափաքս երթալով չատցաւ, բուռն սէր մը այդ մասին ծագեցաւ սրտիս մէջ. վառելով վառեցաւ այդ սէրը ,անչէջ մընաց ցարդ ու ծնունդ տուաւ այն բազմաթիւ աչխատութիւններուս, զորս չիսուն եւ աւելի տարիներէ ի վեր գրեցի ու կը գրեմ թէ՛ մայրենի լեզուով եւ թէ՛ ֆրանսերէն հայ բժշկական պատմութեան համար. եւ խաւարէն դուրս հանելու մեր այն հին բժիշկները, որոնք փայլած են զանազան երկիրներու մէջ, իրենց համալսարանական կրթութիւնն ստանալէ յետոյ։

***

Այն քաղցր յոյսով, թէ անակնկալ յաջողութիւն մը պիտի չնորհէ ինձ բախտը տպագրութեան տալու բոլոր այս գրած աչխատութիւնները, ես կը վերադառնամ ուսանողութեանս վերջաւորութեան, զոր անցողակի իմն յիշատակած եմ։ Գրած եմ արդէն, թէ տոքթորական թեզս անցուցած եմ 1884 Նոյեմբեր 14ին, ինձ քննիչ որոշուած դասատուներուն նախագահ ունենալով մեծանուն բժիշկապետ փրեֆ. Փոթէն, որուն քով աշակերտեցայ իբրեւ էմպէրըն ամբողջ 1882 տարուան տեւողութեանը, եւ յետոյ՝ 1884–ին, թեզիս նիւթին համար հիւանդներ քննելով իւր հսկողութեանը տակ եւ համաձայն իւր խորհուրդներուն։

Ի՛նքը որոշած էր թեզիս նիւթը. երիկամային հազուադէպ հիւանդութիւն մը, որուն ենթակայ եղած հա՛դիւ երկու հիւանդ զտայ հիւանդանոցէ հիւանդանոց երթալ գալով. եւ կրցայ զոհ թողուլ իմ սիրելի վարպետս, ներկայացուցած աչխատութեամբս։

***

Թեզիս քննութեանը պահուն ներկայ եղան բոլոր բարեկամները, որոնց մէջ էր Վենետիկի նախկին Մխիթարեան Հ. Տիմոթէոս Թընկըրը, որ հակառակ իր վաթսուն տարիներուն, արձանագրուած էր բժշկական համալսարանը, բժշկութիւն սորվելու համար։ Երբ քննութիւնս աւարտեցաւ ու նախագահը քանի մը շնորհաւորական խօսքեր ինձ ուղղելով, ելաւ իմ ձեռքս սեղմեց, ու ներկայ եղողները մօտեցան ինձ եւ շնորհաւորեցին զիս, եւս երբ թողուցինք սրահը, Տիմոթէոս Թընկըրը բռնեց զիս, ճակատս համբուրեց, ձեռքի պայուսակին մէջէն գիրք մը հանեց, նուիրեցնց ինձ. այդ գիրքն էր՝ ԺԸ. դարու մէջ նչանաւոր եղած Հերացի Մխիթար բժշկապետին «Ջերմանց մխիթարութիւն» կոչուած սքանչելի երկասիրութիւնը, Ս. Ղազար տպուած, զոր երբեք տեսած չունէի, եւ զոր կը պահեմ իբրեւ թանկագին յիշատակ Տիմոթէոս Թընկըրի։

ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿԻՆ ԵՒԳԻՆԷ ՊՕՂՈՍԵԱՆ-Ի

(Ծննեալ՝ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆ)

յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28,

ժամը 14·30ին

փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին

15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

Ի ՅԻՇՄԱՏԱԿ

Վահէ Տամլայի մահուան առթիւ Տիկին Ալիս Ասլանեան եւ Արմէն Սամուէլեան 100 եւրօ կը նուիրեն "Ծառաջ"ին:

***

Տիկին եւգինէ Պօղոսեանի մահուան առթիւ, Տիկին Ալիս Ասլանեան եւ Արմէն Սամուէլեան 100 եւրօ կը նուիրեն կապոյտ խաչի խիւխ "Տիրուհի Սէրբենկիւլեան" մասնաճիւղին:

armenie mon amie

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

organise

sous le parrainage de M. René ROUQUET
Député-Maire d'Alfortville

Une édition spéciale de

son SALON DU LIVRE ARMENIEN «ARMEN'LIVRES»

du 22 au 28 mars

au Pôle Culturel,
Parvis des Arts à Alfortville
(à l'angle des rues J. Franceschi et M. Bourdarias)

Un programme exceptionnel !

Samedi 17 mars à 20h30,
— salle de spectacle
THEATRE en français
«Papiers d'Arménie ou sans retour possible» de Caroline Safarian par la Compagnie du Théâtre du Parvis des Arts de Marseille — Mise en scène : Olivier **Arméra.**

Jeudi 22-Mercredi 28 mars, de 11h à 19h
— Espace Culturel de convivialité
«ARMEN'LIVRES»
Accueil du Public — Consultation et vente d'ouvrages. — Rencontre et dédicaces avec les auteurs — Lectures.
Et pendant toute la durée du Salon
EXPOSITION (création MCA)
«Richesse du monde des lettres et des idées des XIXe et XXe siècles en Arménie et en diaspora»
Conception : Krikor Beledian, écrivain

Mardi, 27 mars à 20h45
— Salle de spectacle
THEATRE en arménien occidental
«Akhatsèle» de Arman Vartanian — Mise en scène : Vahé Shahvertian — par la Compagnie Soundoukian venue tout spécialement d'Arménie.

Mercredi 28 mars à 20h45
— Espace Culturel de convivialité
CONFERENCE-DEBAT
«Le statut de l'écrivain, la littérature et l'édition arménienne aujourd'hui» avec Krikor Beledian, écrivain et maître de conférences (France) - Haroutioun Kurkdjian, écrivain et éditeur (Grèce) - Sarkis Khatchents des Editions Khatchents (Arménie) - Rober Koptas des Editions Aras (Turquie).
Renseignements et réservations :

M.C.A. tél. : 01 43 76 55 89
courriel : contact@mca-alforville.com

Manifestation organisée
dans le cadre de «Arménie mon amie»
Année de l'Arménie en France

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՒՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ *ամբողջ շրջանին* ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ *երեկոները ժամը* 17*ին, հակումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.-*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *փետրուար* 28*ին,*
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *Մարտ* 7*ին,*
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *Մարտ* 14*ին,*
ՄԻՋԻՆԲ:

Մարտ 14, *առաւօտեան ժամը* 10·30*ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը* 17*ին՝ Հակում:*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *Մարտ* 21*ին,*
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *Մարտ* 28*ին:*

***

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45*ին,*
Արեւագալ՝ ժամը 9·45*ին,*
Պատարագ՝ ժամը 10·30*ին,*
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45*ին:*

***

Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՄԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, *փետրուար* 28

Հակումի ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30*ին:*

կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆԱ· ՏԷՏԷԵԱՆ

***

ՊՕՄՈՆ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՈՒՐԲԱԹ, *Մարտ* 2

ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30*ին:*

կը քարոզէ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆԱ· ԹԱՇՃԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «D. Missakian»
de SEVRAN . LIVRY

Soirée
« P A E L L A »
Le samedi 10 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry-Gargan

Réservations :
— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73
Attention : Nombre de place étant limité, merci de réserver au plus tôt.

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

SALON DU LIVRE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux en partenariat avec la Municipalité, organise un **Salon du Livre** les **10** et **11 mars** à l'Espace Icare, 31 Bd Gambetta, Issy-les-Moulineaux, Métro : Corentin Celton.

Vente de livres, dédicace, conférence.

□

POUR L'EXPOSITION AU LOUVRE

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Sossé Mayrig»** de Marseille organise un **VOYAGE A PARIS les 3 et 4 mars.**
Prix : 295 Euros tout compris.

Renseignements :

— **Seta : 06. 10. 25. 17. 16**
— **Marie : 04. 91. 67. 54. 58**
— **Astrig : 04. 91. 77. 87. 31**

arménie mon amie

AGENDA

PARIS

L'ORIENT DES PHOTOGRAPHES ARMENIENS

Exposition à l'Institut du Monde Arabe
(1 rue des Fossés Saint-Bernard,
Place Mohammed V,
75005 Paris).
Du 21 février au 1er avril

***

LIVRES D'ARMENIE
Collections de la Bibliothèque de France

Exposition
30 janvier — 25 mars 2007
Crypte
BnF — Site Richelieu
58 rue de Richelieu
75002 Paris
Du mardi au samedi 10h-19h
Dimanche 12h-19h
Fermé lundi et jours fériés
Entrée libre

***

Aïvazovski, peintre de la mer (1817-1900) du 6 février au 4 juin,
Tous les jours de 10h à 18h, sauf le mardi.
Musée de la Marine (Place du Trocadéro, Paris).
Droit d'entrée : Plein tarif: 9 euros; Tarif réduit: 7 euros; Tarif 6-18 ans : 5 euros; Billet équipage : 29 euros.

***

PARADJANOV
LE MAGNIFIQUE
et la jeune scène arménienne
Exposition du 13 février au 8 avril
du mardi au dimanche de 13h à 19h,
Ecole Nationale supérieure
des Beaux-Arts
Galerie d'exposition: 13 quai Malaquais
75006 Paris

***

LA NOUVELLE DJOULFA A ANTONY

400 ans de présence arménienne à Ispahan: La Nouvelle Djoulfa.
Commissaire de l'exposition : **Arby Ovanessian.**
Exposition du 14 février au 29 avril
Maison des Arts, Parc Bourdeau
20 rue Velpeau à Antony
(mardi, jeudi, vendredi 12h à 19h; mercredi 10h à 19h; samedi 11h à 19h; dimanche 14h à 19h; fermé le lundi).

***

TELEVISION
France 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» concernant l'Arménie sera diffusée
le dimanche 4 mars de 9h30 à 10h.
Elle a pour titre :
«ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE, DU LOUVRE A LA BNF»

Date à retenir

L'**Atrium** de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

***

EXPOSITION

«Les 12 Capitales d'Arménie»

à la Conciergerie
2 Boulevard du Palais
75001 PARIS
Du 15 décembre 2006 au 18 mars 2007

***

La GALERIE
LE MINOTAURE
2 rue des Beaux-Arts — 75006 Paris
en collaboration
avec la Galerie **Le Gaillard**
expose des œuvres abstraites de 1925 à 1930 de
Léon TUTUNDJIAN
Artiste arménien
(collages, gouaches, huiles et reliefs abstraits)
Léon Tutundjian,
«Abstraction 1925-1930»
Du 1er février au 10 mars

***

MARSEILLE

LES TRESORS D'ARMENIE
Exposition du 16 février au 24 mars
à la Maison de l'Artisanat
et des Métiers d'Art
(21 cours Estienne d'Orves,
13001 Marseille)
Entrée libre
Du mardi au samedi de 13h à 18h.

Les activités du mois de Mars DU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONCERT** avec chants religieux du Chœur SAHAK-MESROP
à la mémoire de HRANT DINK, le rédacteur en chef du journal **Agos** assassiné sauvegament le 19 janvier 2007
le Vendredi 9, à 20h30 en la Cathédrale Arménienne
—— Entrée libre ——
et Messe de Requiem
le Dimanche 11, à 10h — 339 avenue du Prado — 13008 Marseille

— **CONFERENCE :** «L'ARCHITECTURE ECCLESIALE ARMENIENNE»
mère des architectures byzantine, romane, gothique et islamique
avec projections de diapositives par le Dr Albert KHAZINEDJIAN
le Dimanche 11 à 17h30 —
Centre Culturel — 339 avenue du Prado — 13008 Marseille
—— Entrée libre ——

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28
MERCREDI
28 FEVRIER
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅԱԾ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻԻ 21·652 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·652

ԹՐՔԱԿԱՆ ՅԱՋՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՄՆ Կ'ԵՐԹԱՆ

Արտաքին գործերու նախարարէն, ըստ պայակոյտի նախագահէն, եաք կարգը եկած է խորհրդարանական պատուիրակութիւններու որոնք Ուաշինկթընի մէջ պիտի բացատրեն ամերիկացի պաշտօնատարներու թէ 1915ի դէպքերը ցեղասպանութիւն չեն եւ թէ անոնց այդ պիտակով ճանաչումը ժխտական անդրադարձ կ'ունենայ Թուրքեւամերիկեան յարաբերութիւններուն վրայ։

Խորհրդարանական առաջին պատուիրակութիւնը տեղւոյն վրայ է արդէն։ Անոր անդամները հանդիպումներ կ'ունենան Ներկայացուցչական տան անդամներու, Արտաքին գործերու նախարարութեան պաշտօնատարներու հետ։ Երկրորդ պատուիրակութիւնը կը մեկնի Մարտի կէսին, երրորդ մըն ալ՝ ամսուան վերջաւորութեան։

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(27 février)

« MA GRAND-MERE TURQUE ETAIT, ARMENIENNE »

Մոնտի յատուկ թղթակիցը Արիան Շըմէն երկու երկար էջերու մէջ կ'անդրադառնայ այն երեւոյթին ինչ որ այլեւս յայտնութեան բնոյթ մը ունի արեւմտեան աշխարհին համար, մինչ հինէն ծանօթ էր մեզի եւ վերջերս ալ մանաւանդ հրապարակուեցաւ Ֆէթհիյէ Չէթինի հառորին պատճառաւ։

Ծաղուածը երկար նկարագրութիւնն է այդ իրողութեան, ըստ որու Թուրքերու մեծ – մայրերը առեւանգուած Հայեր էին…։

ԹԱՐԲԵՐԴԻ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԹԱԼԱԹԻ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՎ

Խարբերդի տեղահանութեան մասին միասնաբար աշխատելու հեռանկարը արդէն Թրքական աղբիւրներու կողմէ կը ներկայացուի Ցեղասպանութեան մասին պիտական գործակցութեան առաջին քայլը։ Թէեւ Թուրք պատմութեան հիմնարկին նախագահը լոնտոնաբնակ Արա Սարաֆեանի հետ այդ գործակցութեան նախնական հաւանութիւն տալէ ետք սկսած է «պաշտօնական» դիմումնագիր պահանջել…

Նախատեսուած այդ աշխատանքը թելադրած է ծանօթ լրագրող Մ. Պարտաքչըն որ իր ունեցած փաստաթուղթերու հիման վրայ գրէ Խարբերդի տեղահանութեան մասին։ Այդ փաստաթուղթերը, ան կ'ըսէ թէ կը պատկանին Թալաթի «որ հայկական տեղահանութեան ճարտարապետը կը նկատուի»։

Հոն կ'ըսուի թէ 1914ին Խարբերդի մէջ 70·060 Հայ կ'ապրէր։ Նախապէս 2201 Հայ գաղթած էր այլ շրջաններ։ Իսկ առաջին աշխարհամարտին ծագումէն անմիջապէս ետք սահմանային շրջաններէն, արեւելեան այլ քաղաքներէն 5088 հայ հաստատուած է Խարբերդ։ 1915ին այդ ամբողջութիւնը զերոյի հաւասարեցուած է, կազմակերպուած տեղահանութեամբ։ Նոյն կիրարկումը եղած է Էրզրումի, Վանի, Բաղէշի, Տիյարպէքիրի, Տրապիզոնի մէջ ալ ու այդ քաղաքներուն մէջ միակ Հայ մը իսկ չէ ճգուած։

Թալաթի փաստաթուղթերուն համաձայն, 1914ի մարդահամարը թերի է, քանի որ անոր արդիւնքով 70060 ցոյց տրուած Հայերէն Թալաթի տուեալներով 74206 Հայ տեղահանուած է։ Ըստ նոյն աղբիւրին, Հայերու վտարումէն ետք անոնցմէ մնացած 3500 բնակարան եւ պըղինձի հանքավայր մը գրաւուած են։ Տեղահանութեան Թալաթի պատկանող քարտէսները ցոյց կու տան որ տարագրութիւնը բռնած է Մուսուլ, Հալէպ, Տէր Զօր ուղղութիւնը։

ՓՈԽԱՆ ՏԱՐՍԻ

ՕՐՈՒԱՆ ՆԻՒԹԸ ՍԵԿՈԼԷՆ ԹԷ ՍԱՐՔՈԶԻ

Որո՞ւ քուէարկել Սեկոլէնին թէ Սարքոզիին…

Այս է օրուան նիւթը ամէն կողմ։

Կիներու հաւասարութեան իրաւունքի պաշտպան մը կ'ըսէր թէ ինք Սեկոլէն պիտի չքուէարկէր, որովհետեւ ան Անկելա Մերքէլի պէս չէր, եւ կ'աւելցնէր թէ քաղաքականութիւնը «մօտա» կը սկսի դառնալ։

«Մօտա»ն իր մտքին մէջ կիներու նախագահ դառնալուն չէր վերաբերեր, այլ դերմանական օրինակին անպայման հետեւելուն։

Ըստաւ նոյնպէս թէ Սարքոզիին պիտի տար քուէն։

Ուրիշ գրախանութներու նման, երկաթուղային կայարաններուն գրախանութներուն մէջ չարուած են տարբեր–տարբեր հեղինակներէ, նոյն թեկնածուներուն՝ Սարքոզիի, Սեկոլէնի եւ այլոց չուրջ հատորներ։ Ճաճախ հաստափոր։ Մարդ կը չուարի. նոյն անձի մասին ո՞ր հեղինակին գործը կարդալ։ Գիրքերը կը վիտան, ծրագիրներ–յայտագիրները մէկ էջէն միւսը իրարու կը յաջորդեն խենթենալիք առատութեամբ, միաժամանակ կարծէք գաղափարի անանկութիւն մը արտայայտելով։

Չէ՞ որ սպառումի ընկերութիւն ենք, չուկաները ողողուած պէտք է ըլլան ապրանքներով։ Քաղաքականութիւնն ալ երեւի ողողելու է իր չուկան յայտագիր–ծրագիրներով։

Թեկնածուներու ծրագիրներուն մէջ տարբերութիւններ գոյութիւն ունենալով հանդերձ, հասարակ յայտարար մը կայ բոլորին ալ մօտ։ Քափիթալը մատակարարելու խնդիրն է։

Ընտրարշաւներու մէջ ո՛վ ինքզինք լաւ ներկայացուց որպէս վարպետ մատակարար, պիտի ապահովէ մեծամասնութեան քուէն։

Ընտրող հասարակութիւնը, այնպէս կը թուի թէ այլեւս մարդուն կը նայի, ո՛չ թէ գաղափարաբանութեան։

ԽՆԿԱՆ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՄԱԲԱՆՆԵՐՆ ԱԼ ՀԱՅԵՐԷՆ ՊԻՏԻ ՍՈՐՎԻ

Թուրք պատմութեան հիմնարկին նախագահը Ե. Հալաչօղլու յայտնած է թէ օտար պետութիւններու դիւաններուն մէջ պարփակուած հայերէն փաստաթուղթերուն հետազօտութեան նպատակով որոշուած է հայերէն սորվեցնել թուրք պատմաբաններուն։ Ան աւելցուցած է թէ հայ եւ եւրոպացի պատմաբաններ թըրքական դիւաններու մէջ կրնան աշխատիլ, բայց թուրք պատմաբանները հայերէն չգիտնալով, չեն կրնար հետազօտել զանազան երկիրներու հայերէն փաստաթուղթերը։

Թուրք պատմաբաններուն հայերէն սորվեցնելու համար որոշուեր է հայերէնի դասատուներ հրաւիրել Ազրբեջանէն…

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ Ֆրանսայի Թեմական Խորհուրդը սոյն Թուականի Փետրուար 24ին նախագահութեամբ Առաջնորդական Տեղապահ Բարձրաշնորհ Տէր Գիւտ Արքեպիսկոպոս Նազլուեանի Մարսէյլի Սբբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ դումարեց իր անդրանիկ նիստը եւ կազմեց իր Դիւանը, յանձինս՝

Պարոն Գրիգոր Փափազեան՝ Ատենապետ,
Տօքթ. Ռոպէր Ազիլազեան՝
Փոխ-Ատենապետ,
Տէր Գրիգոր Աբեղայ Խաչատրեան՝
Ատենադպիր,
Պարոն Ժակ Փանոսեան՝ Ատենադպիր,
Պարոն Գեղամ Թորոսեան՝ Գանձապահ,
Պարոն Սուրէն Փանոսեան՝
Գանձապահի օգնական։

ԴԻՒԱՆ ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

Փարիզ, Փետրուար 24

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԹՈՒՅԶԻ ՆՈՐ ԳԻԾԵՐ

«Արմավիա» ընկերութիւնը կը վերաբանայ Երեւան – Ֆրանքֆուրթ – Երեւան գիծը։ Թուիչքները տեղի կ'ունենան Շաբաթ օրերը Էրպիւս Ա–319 տիպի օդանաւերով։ Հաւանական կը նկատուի Երեւան – Քէօլն – Երեւան գիծի մը բացումն ալ, նկատի առած այդ քաղաքին մէջ հայկական կարեւոր ներկայութիւնը։

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Գարեգին Բ. Փետրուար 23ին հասած է Հընդկաստան։ Ճաշօրդ օրը անոր գլխաւորած պատուիրակութիւնը այցելած է Մ. Կանտիի յուշահամալիրը ուր ծաղկեպսակ զետեղած է եւ աղօթած։ Նոյն յետմիջօրէին Կաթողիկոսը գացած է Հնդկաստանի ազգային թանգարանը։ Փետրուար 25ին Կաթողիկոսը եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը անցած են Ակրա քաղաքը ուր 1562ին կառուցած է երկրին հայկական երկրորդ եկեղեցին՝ Ս. Մարտիրոսը։ Ան այսօր կանգուն չէ, բայց գերեզմանատան մէջ կան չարք մը հայկական չիրմաքարեր։ Նոյն քաղաքին մէջ Գարեգին Բ. այցելած է նաեւ Թաճ Մահալ եւ Ակրայի բերդը։

Գարեգին Բ.ի պատուիրակութիւնը Փետր. 26ին ալ Տէլհիի մէջ այցելած է Հայաստանի դեսպանատունը ուր զիրենք ընդունած է դեսպան Աշոտ Քոչարեան։ Նոյն երեկոյեան կաթողիկոսական շքախումբը մեկնած է Կալկաթա։

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ նախագահական ընտրութեան խանգարող թեկնածուն, այսինքն «երրորդ մարդը»՝ Ֆ. Պայրու հեռատեսիլի Ա. կայանի չաբաթական հիւրն էր փետր. 26ին, «Հարցում մը ունիմ ձեզի» յայտագրին։ Մէկուկէս ժամուան ընթացքին, ԻԻ. ՏԷ. ԷՖ.ի նախագահը ներկայացաւ որպէս համախմբող մը, անձ մը որ տարբեր ուղի մը կ'առաջարկէ, ոչ ԻԻ. ԷՄ. ՓԷ., ոչ ընկերվարական։ Դատապարտեց քուէարկութիւն մը որ վերադարձ մը պիտի նշանակէր Դ. Հանրապետութեան։ Իր ծրագիրը հիմնուած է ընկերային անտեսութեան մը վրայ։ Դէմ արտայայտուեցաւ Թուրքիոյ եւ Ուկրանիոյ անդամակցութեան Եւրոպական Միութեան։ ԵԹԷ ընտրուի կրնայ ձախ վարչապետ մը նշանակել, կը բաւէ որ նոյն քաղաքականութիւնը վարեն։ Հարցախոյզերու մէջ իր դիրքը կը բարելաւուի, բայց յստակ է որ հարցախոյզները ոչինչ կը նշանակեն (կը բաւէ յիշել 2002, Ապրիլ 21ը) եւ ամէն օր, երբեմն ալ օրը քանի մը անգամ, հաճոյք կրնան պատճառել ապսպրողներուն։ Փետր. 26ին, մեծ հանդիսութեամբ Լիոնի մէջ բացուեցաւ Ֆրանսական Գիրքի Գիւղատնտեսական Ցուցահանդէսը։ Ֆրանսայի 36 հազար գիւղերէն 4000ը ներկայացուած են։ Ֆրանսայի 600 տեսակ պանիրներէն 300ը։ Ֆրանսայի 450 տեսակ գինիներէն 200ը։ Ֆրանսայի 350 տեսակ ոչխարներէն 100ը։ Ֆրանսայի 200 տեսակ խոզերէն 50ը։ Ֆրանսայի 100 տեսակ կովերէն 50ը։ Ֆրանսայի 50 տեսակ ձիերէն 20ը։ Ֆրանսայի 30 տեսակ նապաստակներէն 10ը։ Ֆրանսայի 20 տեսակ հաւերէն 10ը։ Ֆրանսայի 10 տեսակ բադերէն 5ը։ Ֆրանսայի 5 տեսակ սագերէն 2ը։ Ֆրանսայի 3 տեսակ ճագարներէն 1ը։ Ֆրանսայի 2 տեսակ ջորիներէն 1ը։ Ֆրանսայի 1 տեսակ էշերէն 1ը։ Ֆրանսայի 1 տեսակ ուղտերէն 1ը։ Ֆրանսայի 1 տեսակ փղերէն 1ը։ Ֆրանսայի 1 տեսակ կոկորդիլոսներ

«ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ Է ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐՈՒՆ ԴԻՄԱՑ ՄԵԶ ԿԱՆԳՈՒՆ ՊԱՀՈՂԸ»

ԸՍԱՒ ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ – Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան վերջին տարիներուն իրագործած ազգանուէր շարք մը ծրագիրներուն մէջ մասնայատուկ տեղ գրաւեց Հայրապետին խմաստուն նախաձեռնութեամբ, բացուող իւրաքանչիւր տարին նուիրելու մեր ազգի կեանքին առընչուած կարեւոր երեւոյթներու, լուսարձակի տակ բերելու համար անոնց կենսականութիւնը:

Առ այդ, 2007 տարին, Արամ Ա. կաթողիկոսի կողմէ Հայրապետական յատուկ Գիրով ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՏԱՐԻ հռչակուած ըլլալով, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը, ամբողջ տարուան վրայ երկարող եւ տեղական թէ թեմական մակարդակի վրայ կազմակերպուելիք ձեռնարկներուն բացումը կատարեց Անթիլիասի մէջ:

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետին, Չորեքշաբթի Փետրուար 7ին, Մայրավանքի «Կիլիկիա» թանգարանի «Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ զրոյց-կլոր սեղան, հայ լեզուի նուիրուած:

Լիբանանի մայր գաղութին մէջ տեղի ունեցող սոյն ձեռնարկը յատուկ իմաստ ու նշանակութիւն ունի, երբ Սփիւռքի այս հայերէնախօս ու հայաշատ կեդրոնին մէջ կը կատարուի ան, ինչպէս նաեւ հայ մշակոյթի օրրան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան հովանաւորութեամբ:

Լիբանանահայ կրթական ու մշակութային եւ առհասարակ մտաւորական վաստակ ունեցող անձեր հրաւիրուած էին մաս կազմելու սոյն զրոյց-կլոր սեղանին. Տօքթ. Արմենակ Եղիայեան, Տօքթ. Երուանդ Քասունի, Պրն. Պարոյր Աղպաշեան, Պրն. Թիրայր Դանիէլեան եւ Պրն. Սարգիս Կիրակոսեան:

Հաւաքին ներկայ էին Լիբանանի Հայոց Թեմի առաջնորդ Գեղամ եպիսկ. Այվազեան, Լիբանանի մէջ Հայաստանի դեսպան Վահան Տէր Ղեւոնդեան, կրթական պատասխանատուներ, տնօրէններ, ուսուցիչներ եւ ժողովրդային բազմութիւն մը:

Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանեց Թորգոմ արդ. Տօնոյեան, որ հաստատեց, թէ՝ «Հայ լեզուի մրգաստանը միայն ծառերու փունջ մը չէ, այլ ան հայ ժողովուրդի փրկութեան գանձ մըն է»: Դնահատելով մեր իրականութեան մէջ հայ լեզուին դերը՝ ան ըսաւ, որ առանց հայ լեզուի մեր կեանքը պիտի պարպուի ազգային արժէքներէն, սրբութիւններէն եւ Հայուն հարազատ էութենէն:

Օրուան զրուցավար Թիրայր Դանիէլեան նշեց, որ հայ ժողովուրդի դպրութիւն ու յարատեւ պայքարին մէջ առանցքային դերակատարութիւն ունեցաւ հայ լեզուն՝ աւելցնելով, որ հայ լեզուն անտուն Հայուն համար դարձած է ամուր տուն մը: Ապա Դանիէլեան ըսաւ, որ զրոյցին մասնակիցները երեք բաժիններու ընդմէջէն պիտի պատասխանեն երեք հարցումներու: Առաջինը՝ այսօր ի՞նչ կացութիւն կը պարզէ հայ լեզուն, երկրորդը՝ ի՞նչ են հայ լեզուի նահանջի գլխաւոր պատճառները, եւ երրորդը՝ գործնական ի՞նչ միջոցներու հարկ է դիմել լուծելու համար տրուած հարցերը:

Կլոր սեղանի մասնակից Արմենակ Եղիայեան անդրադառնալով արեւմտահայերէնի մեծ ժառանգութեան պահպանման խնդիրին եւ ընդհանրապէս հայերէնի նահանջին ըսաւ, որ լեզուի նահանջին հետ նաեւ ազգային արժէքները նահանջի մէջ կը գտնուին: Եղիայեան նշեց, որ ծնողներու ու աշակերտութեան մօտ գոյութիւն ունեցող «ամէն բան պաֆալօրէայի համար» մտածողութիւնը պատճառ կը դառնայ, որ հայ դպրոցը հեռանայ իր կոչումէն: Ան նաեւ արժեւորեց միջոցառումներուն մէջ երկարարչունչ աշխատանքներուն ու ծրագիրներուն կարեւորութիւնը:

Երուանդ Քասունին հայերէնի դասագիրքերուն որակը ոչ գոհացուցիչ գտնելով, ըսաւ, որ դասագիրքերու ստեղծումը անհատական նախաձեռնութիւններու փոխարէն պէտք է ըլլայ խմբային աշխատանքի մը արդիւնքը: Ան նկատեց, որ ազգային պատմութեան պահպանման մէջ լեզուն մեծ դերակատարութիւն ունի: Քասունի յայտարարեց, որ հայ լեզուի տարուան առիթով բոլոր ձեռնարկները պէտք է օգտագործել հայերէնի գովազդը կատարելու համար, որուն առաջին թիրախը պէտք է հանդիսանայ դպրոցը:

Իր կարգին Պարոյր Աղպաշեան ըսաւ, որ Սփիւռքի թէ Հայաստանի մէջ հայ լեզուին նկատմամբ անուշադրութիւնը կը ներկայացնէ խիստ մտահոգութիւն մը, որուն պէտք է հակազդել ուժգնութեամբ: Աղպաշեան նշեց, որ «Լեզուն այն օղակն է, որ յարափոփոխ ընթացքի մէջ գտնուելով կը ծառայէ տուեալ հաւաքականութեան գոյատեւման: Ան ըսաւ, որ հայ լեզուի տարուան առիթով պէտք է ստեղծել համապատասխան առողջ ու կենսունակ միջավայր:

Վերջապէս՝ Սարգիս Կիրակոսեան նշեց, որ ներկայիս ստեղծուած ահաւոր իրականութեան պատասխանատուները բոլորն են ծնողները, ուսուցիչները, գրողները, խմբագիրները: Կիրակոսեան ըսաւ, որ հիմնական գերխնդիրը գիտակցութեան բացակայութիւնն է՝ աւելցնելով, որ պէտք է ունենալ հայերէնը ամէն բանէ վեր յայտարարելու մտածողութիւնը, խիզախ գործի վերածելու կամքը:

Ձեկուցաբերներու ներկայացումներէն ետք ներկաներուն առիթ տրուեցաւ մասնակիցներուն ուղղելու իրենց հարցումները: Լիբանանի մէջ Հայաստանի դեսպան Վահան Տէր Ղեւոնդեան խօսք առնելով գրնահատեց օրուան նախաձեռնութիւնը, ապա ըսաւ, որ Հայութիւնը չի կրնար համաշխարհայնացման դէմ կանգնիլ, բայց միեւնոյն ժամանակ հայութիւնը պէտք է նոյնինքն համաշխարհայնացման գէնքերը գործածէ ի սպաս հայ ժողովուրդի չահերուն:

Զրոյցի աւարտին իր եզրափակիչ պատգամը փոխանցեց Արամ Ա. կաթողիկոսը: Ան ըսաւ թէ իւրաքանչիւր տարուան ընթացքին լուսարձակի տակ առնուած մտահոգութիւններն ու երեւոյթները մեր կեանքին մաս կազմող նիւթեր են. «Մեր մասին է որ կը խօսինք. գոյութենական մօտեցում պէտք է որդեգրենք եւ ոչ տեսական. հաւաքական հայեցակէտով պէտք է քննենք այս մտահոգութիւնները եւ ոչ սոսկ անձնական», ըսաւ Հայրապետը:

Հայրապետը, բարձր գնահատեց մասնակիցներուն արտայայտած մտածումները, որոնք բոլորն ալ տագնապ մը կը ցոլացնէին: Հայու Ինքնութեան տագնապն էր այդ: «Ո՞ւր է հայ լեզուն մեր կեանքին մէջ» հարցադրումը կատարելով՝ Արամ Ա. նշեց, որ նախ եւ առաջ պէտք է կատարել ախտաճանաչում մը, որմէ ետք պէտք է ազգային ինքնագիտակցութեամբ, գործնական միջոցներով եւ հաւաքական աշխատանքով ձեռնարկել հարցերուն հիմնական լուծումներ գտնելու քայլերու:

Ապա Հայրապետը նշեց, թէ մբտահոգութիւն արտայայտելէ ու կոչ ուղղելէ անդին պէտք է գործնական միջոցներու դիմել՝ հայ լեզուն առողջ պահելու համար մեր նոր սերունդներու չրթներուն վրայ: Այս ծիրէն ներս Արամ Ա. Հայրապետը յայտնեց, թէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը հետեւեալ գործնական միջոցներուն դիմած է.-

1. Թելադրած ենք մեր թեմերուն, որ հայ դպրոցներէն ներս յատուկ մրցանակներ հաստատեն՝ հայ լեզուի դասերուն առաւելագոյն նիշ բերող աշակերտներուն որպէս քաջալերանք:

2. Հայերէն դասաւանդող ուսուցիչներուն նկատմամբ նիւթական իմաստով յատուկ հոգածութիւն ցուցաբերեն:

3. Հայերէն դասաւանդող ուսուցիչներու համար վերատրակաւորման դասընթացքներ հաստատուին:

4. Կաթողիկոսարանի կողմէ հրատարակուող բոլոր հայերէն գիրքերէն օրինակներ պիտի յատկացուին բոլոր հայ դպրոցներուն, գրադրանններուն ու միութիւններուն՝ Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ:

5. Կաթողիկոսարանէնէ ներս հաստատեցինք կրթական եւ հայագիտական ծրագիրներու գրասենեակ մը, որ արդէն իսկ սկսած է աշխատանքի»:

Կաթողիկոսը նաեւ յայտնեց, որ նման գործնական քայլեր պիտի շարունակուին յառաջիկային:

«Հայերէն լեզուն ու գրականութիւնը եւ ընդհանրապէս հայերէնի դասաւանդութիւնը մեր ժողովուրդի կեանքէն ներս կենսունակ պահելու աշխատանքին լծուած է Գալուստ Կիւլպէնկեան հաստատութեան հայկական հարցերու բաժանմունքը իր տնօրէնին՝ Տօքթ. Զաւէն Եկաւեանին գլխաւորութեամբ» ըսաւ Հայրապետը եւ այս առիթով իր ջերմ գնահատանքը արտայայտեց:

Նշենք, որ ամբողջ տարուան ընթացքին հայ լեզուին նուիրուած կարեւոր ձեռնարկներ տեղի պիտի ունենան Ս. Աթոռին գանազան թեմերու մէջ, ժողովրդային մակարդակի վրայ վերարժեւորելու համար Հայ Լեզուին անզուգական դերակատարութիւնը հայ կեանքին ներս:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԹԷՔԷԵԱՆԷՆ ՑՆՑԻՂ ԽՕՍՔԵՐ

ԵԹԷ ԻՐԵՆ ՀԱՐՑՈՒԷՔ, Վահան Թէքէեան Թերեւս պիտի ուզէր մբնայուն կերպով ապրիլ Փարիզի մէջ, որովհետեւ չատ կը սիրէր այդ քաղաքը: Բայց կարելի չէր:

Թէքէեան 1918ին քանի մը ամիս ապրեցաւ Փարիզի մէջ, բայց այդ Թուականին Երուսաղէմը կը գրաւէր զաչնակիցներու կողմէ եւ Ազգային Պատուիրակութիւնը կ'որոշէր Թէքէեանը Երուսաղէմ ղրկել որպէս իր ներկայացուցիչը: Այդ տարուայ Յուլիսին Թէքէեան Երուսաղէմէն Արչակ Զոպանեանին կը գրէ նամակ մը որ կը բովանդակէ այդ քաղաքին մասին ցնցիչ վկայութիւն մը: Ահա թէ Թէքէեան ինչ կը գրէ.

«Մարդ երբեք, աչխարհի որ կողմն ալ երթայ, այնքան հեռու գացած չի կրնար ըլլալ Փարիզէն, որքան Երուսաղէմ գալով: Այս տաղերուն ամբողջ չնորհը մաքրութեան ու մեծութեան, Յիսուս հետը առեր երկինք համբարձեր է կարծես, ի պատիժ գինքը խաչողները: Ես որ իրեն բան մը չեմ ըրած որքան որ գիտեմ, առաւօտէն մինչեւ գիշեր սանձս կը կրծեմ անմեղ զոհի մը պէս, մինչ գիշերէն մինչեւ առաւօտ, զանազան միջատներ ալ գիս կը կրծեն անդուլ եւ անխնայ»:

Ուրիշ բան մըն ալ կար որ միչտ կը կրծէր Թէքէեանի միտքը: Լրագրական աչխատանքը: «Ժուռնալիզմ»: Թէքէեան բանաստեղծ էր եւ կ'ատէր լրագրողի աչխատանքը: Ինչ մեղք որ միայն այս ուղղութեամբ պաչտօն կը գտնէր: Եւ ընաւ ալ երջանիկ չէր այդ պաչտօնին համար: 1920ական Թուականներուն Կոստան Զարեանի ղրկուած նամակի մը մէջ կը գրէր որ «կլանուած էր ան հրէչէն որ եգիպտահայ ժուռնալիզմն է»:

«Ո՛չ ժամանակ, ոչ ախորժակ կը մնայ ուրիշ բան ընելու, ուրիշ բանի մը մասին մտածելու: Բայց ասիկա ասանկ չի կրնար երթալ: Պէտք է ճար մը գտնեմ ու ազատիմ այդ հրէչին կլափէն: Միայն Թէ դաչնակցականները չլսեն իմ այս գանգատը, չատ կ'ուրախանան: Միջազգային աչակերտներուն որպէս քաջալերանք:

2. Հայերէն դասաւանդող ուսուցիչներուն նկատմամբ նիւթական իմաստով յատուկ հոգածութիւն ցուցաբերեն:

3. Հայերէն դասաւանդող ուսուցիչներու համար վերատրակաւորման դասընթացքներ հաստատուին:

4. Կաթողիկոսարանի կողմէ հրատարակուող բոլոր հայերէն գիրքերէն օրինակներ պիտի յատկացուին բոլոր հայ դպրոցներուն, գրադրաններուն ու միութիւններուն՝ Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ:

5. Կաթողիկոսարանէնէ ներս հաստատեցինք կրթական եւ հայագիտական ծրագիրներու գրասենեակ մը, որ արդէն իսկ սկսած է աշխատանքի»:

Կաթողիկոսը նաեւ յայտնեց, որ նման գործնական քայլեր պիտի շարունակուին յառաջիկային:

«Հայերէն լեզուն ու գրականութիւնը եւ ընդհանրապէս հայերէնի դասաւանդութիւնը մեր ժողովուրդի կեանքէն ներս կենսունակ պահելու աչխատանքին լծուած է Գալուստ Կիւլպէնկեան հաստատութեան հայկական հարցերու բաժանմունքը իր տնօրէնին՝ Տօքթ. Զաւէն Եկաւեանին գլխաւորութեամբ» ըսաւ Հայրապետը եւ այս առիթով իր ջերմ գնահատանքը արտայայտեց:

Նշենք, որ ամբողջ տարուան ընթացքին հայ լեզուին նուիրուած կարեւոր ձեռնարկներ տեղի պիտի ունենան Ս. Աթոռին գանազան թեմերու մէջ, ժողովրդային մակարդակի վրայ վերարժեւորելու համար Հայ Լեզուին անզուգական դերակատարութիւնը հայ կեանքին ներս:

վայը չկայ, մարդ չկայ, ի փոխարէնն փիս կռիւ եւ ապուշ յոգնութիւն կայ միայն»:

1929ին դարձեալ իր սիրելի Փարիզի մէջ է, բայց անգործ է: Կը գրէ. «Այս կացութենէն փրկուելու համար մէկը կամ մէկ քանիներ պէտք է քիչ մը սիրով թեւէս բռնեն ու ցնցեն զիս, պէտք է գործի մը կապեն, որ չատ անախորժ չըլլայ ինծի, որմէ յետոյ յափշտակութեան ու արժանապատուութեան զգացումը մնացածը կ'ընեն: Մինչ այդ, ես ինքզինքէս զզուած եմ»:

Այս պայմաններու մէջ հասկնալի է որ Թէքէեան ինքն իրմէ զզուած ըլլայ: Յուսահատութիւնը տարբերէ ի վեր կը կրծէր անոր հոգին: Կ'ուզէր յարմար պայմաններ ունենալ բանաստեղծութիւն գրելու համար, բայց ո՛չ պիտի կարդար այդ բանաստեղծութիւնները: Այս ալ հոգին կրծող ուրիշ հարց մըն էր: Շահան Շահնուրին գրուած նամակի մը մէջ ան կը գանգատէր իր ազգակիցներուն կողմէ հայ գրականութեան նկատմամբ ցուցաբերուած անտարբերութենէն: Ահա չատ ցնցող տողեր այդ նամակէն.

«Հայ գրականութիւնը, սիրելիս, չատ անտարբեր եւ ինքզինքէն վազ անցած պառաւ մըն է: Լաւ պիտի ընէինք թող տալով որ մեռնի, փոխանակ մեր պարբերական ներարկումներով աստէն աստէն քիչ մը դոյն բերելու անոր երեսին: Եթէ բոլորովին մեռնէր, գրական ո՛չ մէկ գիրք կամ յօդուած հրատարակուէր հանդէսներու ու թերթերու մէջ, թերեւս մարդիկ օր մը զայն փընտռել սկսէին եւ ստեղծէին զայն»:

Դժուար է հաւատալ որ Թէքէեանի պէս մէկը պիտի ցանկար որ հայ գրականութիւնը մէջտեղէն վերնար, բայց ո՞ր հայ հեղինակը պարբերաբար չէ զգացած չկարգացուելու, չփնտռուելու, չյարգըռելու տառապանքը: Եթէ ժողովուրդը չի փափաքիր կարդալ, ուրեմն ինչո՞ւ գրել: Բայց ասիկա անցողակի հարցում է: Թէքէեանն իսկ կը հաւատար որ գրականութիւնը ամէնէն բախտորոշ ազդակն էր հայ ժողովուրդի գոյատեւման մէջ: Բայց այս հաւատքը յաճախ կը ցնցուէր: Այնատեն Թէքէեան իր բարեկամներուն կը գրէր ցնցիչ տողեր:

1934ին իր բարեկամները ստիպեցին որ ան կիպրոս երթայ ու պաշտօնավարէ Մելգոնեանի մէջ: Թէքէեան յամառօրէն կը մերժէր: «Բաց խօսեցէք, մեռնի՞լս կ'ուզէք», կը պատասխաներ Թէքէեան: Այնուհանդերձ ստիպուեցաւ ընդունիլ: Մէկ տարի մնաց Կիպրոսի մէջ եւ այդ մէկ տարուան մէջ ան ինքզինք նկատեց «մեռեալ կենդանի» մը: Մեկուսացած էր ու անապատային կեանք կ'ապրէր Կիպրոսի մէջ: Արամ Անտոնեանին ուղղուած նամակի մը մէջ կը գրէր սա անհաւատալի տողերը.

«Կարծեմ թէ հայերէն սորվեցնելով կը սկսիմ կոր զզուիլ հայերէնէն: Նոյնքան հայ "նոր գրականութենէն", որ բան մը չունի եղեր ակռայի տակ դրուելիք...: Հայերէնէն զզացած զզուանքս տարածուած է հայ գիրքին, անկէ ալ օտար գիրքերու վրայ»:

Բանաստեղծը, որ հայերէն լեզուի փառաբանութեան համար հոյակապ բանաստեղծութիւններ գրած է, այնքան ցնցիչ տողեր կը գրէր ահաւասիկ նոյնիսկ երբ իրեն կը յանձնուէր հայերէն լեզուի ուսուցչի պաշտօն, բան մը որ պէտք է սրտախօսիկ պաշտօն ըլլար իրեն համար: Բայց չէր: Կը թուի թէ Թէքէեան բաւական դժուարահաճ գիծ մըն ալ ունէր իր մէջ:

Ռ. Հ.

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԽՕՍՔԻ ՃԱՆԱՉՄԱՆ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐ

2002 թուականէ ի վեր հայրենի ուսուցիչների՝ արեւմտահայ հանրակրթական առարկաներից վերապատրաստութիւնը նորութիւն է Հայաստանի կրթական համակարգում: Դրանք պարբերաբար կազմակերպում է «Սփիւռք» Գիտաուսումնական կենտրոնը: Մինչ այժմ այստեղ վերապատրաստութեան դասընթացներ անցել են Հայոց լեզուի, գրականութեան, պատմութեան շուրջ 400 ուսուցիչներ, այդ թւում՝ Լեռնային Ղարաբաղի բոլոր շրջաններից:

Ծրագրի համար, որը ժամանակին հաստատուել է ՀՀ ԿԳ նախարարութիւնում եւ Մ. Աբովեան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի գիտխորհրդում, ցաւօք, պետական յատկացումներ չեն նախատեսւում:

Երկար ժամանակ դասընթացները հովանաւորել են Լոս Անճելըսի «Պոլսահայ միութեան» անդամները՝ համախմբուած առենապետ Սիմոն Անճիլաեանի շուրջ:

Այս տարի արդէն 8րդ դասընթացին հովանաւորութիւնն իր վրայ վերցրեց Սուրիայի հեռաւոր սահմանային Թել Աբիաթ գիւղից ճանապարհ ընկած երկրագործ Յակոբ աղա Սաղաթելեանը: Նկատենք, Սփիւռքի մեր բարեկամները կենսական են դիտում հայրենի ուսուցչի՝ արեւմտահայ մշակոյթի՝ լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան մասնագիտական որակների հարստացումը:

144 ընդհանուր ժամաքանակով ծրագիրը հնարաւորութիւն է տալիս ուսուցչին մէկ ամսուայ ընթացքում ձեռք բերելու բաւարար գիտելիքներ, տիրապետելու լեզուական հմտութիւնների եւ խորութեամբ իւրացնելու գրականութեան դասական եւ ժամանակակից երկու շրջանները:

Այս տարուայ դասընթացներին ընդգրկուեցին Երեւանի 33 դպրոցների Հայոց լեզուի եւ գրականութեան ուսուցիչներ:

Դասաւանդման համար հրաւիրուած էին ճանաչուած գիտնականներ. Սփիւռքից՝ Թէքէեան մշակութային միութեան կենտրոնական վարչութեան առենապետ Տոքթ. Երուանդ Ազատեանը (ԱՄՆ, Տեթրոյթ), Հայաստանից՝ ԳԱԱ համակարգչի, Երեւանի Պետական եւ Մ. Աբովեան մանկավարժական համալսարանների փրոֆէսօր փրոֆ. Կիմ Ադաբեկեանը, Եուրի Աւետիսեանը, Վազգէն Գաբրիէլեանը, Սուրէն Դանիէլեանը, Ազատ Եղիազարեանը, Վազգէն Համբարձումեանը, Լաուրա Մուրադեանը, Սամուէլ Մուրադեանը, ԵՊՀ դոցենտ Սերժ Սրապիոնեանը:

Ուսուցիչների հետ հանդիպեցին ՀՀ Ա.Ժ պատգամաւոր, «Հայ դըպրութիւն» կազմակերպութեան նախագահ Գալուստ Սահակեանը, Ա.Ը. Սպենդիարեան օփերային թատրոնի մենէրգիչ Կարէն Միրզոյեանը: Վերջինս կատարեց արեւմտահայ բանաստեղծների խօսքերով պոլսահայ աւազադոյն երգահան Սիրվարդ Գարամանուկի ռոմանսներից:

Դասընթացների աւարտին տրուեցին պետական նմոյշի վկայագրեր, որոնք ուսուցիչներին յանձնեցին Մանկավարժական համալսարանի պրօռեկտոր Միհայէլ Նադիրեանը, ԵՊՀ հայ գրականութեան ամպիոնի վարիչ Սամուէլ Մուրադեանը, Երեւանի քաղաքապետարանի կրթութեան վարչութեան պետի տեղակալ Սիլվա Աչոյեանը, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքի ներկայացուցիչ, մանկավարժ, Պոլսոյ Գարակէօզեան որբանոցի նախկին տնօրէնուհի Արմաւենի Միրօղլուն եւ կենտրոնի տնօրէն Ս. Դանիէլեանը:

Ի դէպ, Տիկին Արմաւենին ձեռնունայն չէր եկել: Նա իր հետ բերել էր Պատրիարք Մեսրոպ Արք. Երկրորդ Մուրաֆեանի հայրական ջերմ ողջոյնները եւ բարձր առաջնորդման գործակիցներ ստացած վեց ուսուցիչների նուիրեց Գրերի Գիւտի 1600ամեակի առթիւ իր կազմած «Օշական» խառատալիկը:

Ջերմ ու սրտառուչ էր դասընթացների մասնակից ուսուցիչների խօսքը: «Մենք հիմնաւոր գիտելիքներ ստացանք եւ հիմա կարող ենք վստահաբար ասել, որ այլեւս տէր ենք զգում նաեւ արեւմտահայ լեզուին ու գրականութեանը»:

ՓՆԱՐԻԿ Ա.ԲՐԱՀԱՄԵԱՆ
«Սփիւռք»
Գիտաուսումնական կենտրոն

CD reçus

ARMENIE
Musique traditionnelle

par l'Ensemble AZAD

Production **Sunset-France;**
96 rue du Château, 92100 Boulogne

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՕՈՒՑՈՒԿ

Բ.Թ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Քանի մը շաբաթ յետոյ Օտեան հիւանդ անկողին կ'իյնայ· կը կանչէ իր քով Տիմոթէոս Թընկըլըը, որ իրար անցած ու յուզումնալից դէմքով եկաւ վրաս հիւանդանոցին մէջ, եւ խնդրեց որ անգամ մը փրոֆ. Փոթէնը առաջնորդէի Օտեանը քննելու:

Ծօսեցայ իսկոյն դասատուիս, որ իր գործը աւարտելէն յետոյ, զիս իր կառքը առաւ ու միասեղ գացինք Օթէօյլ:

*
**

Թընկըլը Տիմոթէոս մեզ կանխած էր Օտեանին քով, որ սաստիկ կը նեղուէր չնչարգելութենէ. Փոթէնն երկարօրէն քննեց մեծ Հայը: Սիրտը հիւանդ գտաւ: Դեղեր յանձնարարեց եւ մեկնելուատենը երբ Թընկըլը այցեգին տալու ելաւ, փրոֆ. Փոթէնն ոչ միայն մերժեց ընդունիլ, այլեւ՝ նամակ մը ինձ տուաւ, ուղղուած իւր օգնականը եղող տոքթ. Էրնէսթ Կոչէ (որ յետագային փրոֆ.), բաւական ժամանակ զբաղմանեց Օտեանը, առանց որ եւ է փոխարինութեան, անճնուէր հոգածութեամբ իր բոլոր ճարտարութիւնը ի գործ դրաւ, բժշկեց Օտեանը, որ ապրեցաւ քանի մը տարի եւս: Ես արդէն Պոլիս հաստատուած էի իբրեւ բժիշկ, երբ անոր մահը գուժեցին բոլոր հայ թերթերը:

*
**

Թեզս անցուցած օրուանս գիշերը, իմ համեստ քսակէս ճաշ մը սարքեցի բարեկամներուս, եւ ծնողքիս ալ հեռագրով աւետեցի Տոքթէօր աճ Մետրսին վկայութիւս. մեծ էր ուրախութիւնս այս առթիւ այն ատելճան, որ Տոքթորայի պատմուճանս հագած գացի հանել տուի լուսանկարս, զոր ուսանողութեանս պատկերիս հետ կը պահեմ ի յուշ իմ անցեալին:

Թեզս անցընելէս յետոյ, երկար չմընացի Փարիզ, մանաւանդ որ բարեկամներուս պատուականները՝ Տոքթ. Սանճաքեան եւ ուրիշներ մեկնած էին. մեկնած էր նաեւ Տոքթ. Շէրպէթեան, որ ինձմէ տարի մը առաջ աւարտեց եւ որուն հետ ունէի սերտ մտերմութիւն:

Ուստի Փարիզը վերջնականապէս թողուցի 1884 Նոյեմբեր 20ի երեկոյին, ճիշդ ամիս մը յետոյ Ներսէս Պատրիարքի մահէն, որ տեղի ունեցած էր Հոկտ. 26ին, եւ որուն յուղարկաւորութեան ու ծիսական արարողութեան նկարագրութիւնը կարդացած էինք այն յոյժ վսեմ դամբանականին հետ, զոր Նար-պէյ Մորէն Սրբազան արտասանած էր, բնաբան առնելով «Եւ անկաւ այր մեծ յիսրայէլ» խօսքը:

*
**

Ամբողջ ազգը չացաւ մահը Ներսէս Պատրիարքին, որ իւր տասնամեայ պաշտօնավարութեանը միջոցին ամէն ճիզ թափեց, Թրքահայաստանի վիճակին բարւոքմանը համար. ցոյց տուաւ մեծ անճնուիրութիւն, բայց յուսախաբ վախճանեցաւ:

Հայ եկեղեցականութեան կարկառուն մեծ դէմքերէն էր Ներսէս Վարժապետեան. ուսեալ եւ լեզուագէտ, կրցաւ իր շուրջը բոլորել լաւ խորհրդականներ, ու անոնց հետ նուիրուիլ չարունակ Հայկական խնդիրին կարգադրութեանը, որ դժբախտաբար ո՛չ մէկ գոհացումի նշոյլն իսկ չունեցաւ:

Գէորգ Դ. Կաթողիկոսին մահէն յետոյ Ներսէս ընտրուեցաւ ընդհանուր Հայոց Հայրապետ, բայց ինքը չընդունեցաւ. կը նախզգա՞ր թէ իր վախճանը մօտալուտ էր...:

*
**

Ուզուեցաւ սգահանդէս մը կատարել հանգուցեալ պատրիարքին յիշատակին ի յարգանս, բայց Հայկազեան Ուսումնասիրաց ընկերութեան վարիչները փոխած էին: Սիմոն Ռաֆայէլեան, որ այդ ընկերութեան հոգին էր եղած, թողած էր Փարիզը, գացած էր Պոլիս, զի իւր եղբայրը՝ Ազգային Հիւանդանոցին բժշկապետ՝ տոքթ. Միքայէլ Ռաֆայէլեան մեռած էր եւ զաւակները զինքը չտապ կանչած էին: Ես կրնայի գլուխ կանգնիլ այդ հանդէսին պատրաստութեանը, բայց մէկ կողմէն թեզիս քննութիւնը, միւս կողմէն ալ ճամբորդութիւնս, չթոյլատրեցին ինձ հետամտիլ այդ պարտականութեան, որով կարելի չեղաւ այդ սգահանդէսը:

Գիշերուան գնացքով ճամբայ ելայ եւ 1884 Նոյեմբեր 21 կէս օրուան մօտ հասայ Մարսէյլ, ուր Տէր Սահակ Հայրը որուն հեռագրած էի ժամանումս, եկած էր զիս ընդունիլ եւ առաջնորդել իր բնակարանին մօտիկը լաւ պանդոկ մը:

(Շար. 173)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Սեդա Պահարեան 100 եւրօ կը նուիրէ «Ծառաղ»ին, իր մօրաքրոջ՝ Տիկին Գոհար Վտարանդիի եւ Տիկին Սաթենիկ Եսիգարտաշեանի յիշատակին:

(Շար. Ա. էջէն)

է նաեւ թէ անհեթեթութիւն է ակնկալել որ իրենք պայքար կը մղեն փոքր-ի, քիւրտ զինեալ միաւորներուն դէմ: Մերժած է Թուրքիոյ կողմէ իրաքեան միջամտութեան հեռանկարը, ըսելով որ նման պարագայի մը ձեռնածալ դիտողի դիրքին մէջ պիտի չմնան:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ արտաքին գործերու նախարարը ԱՄՆ-էն Գերմանիա տանող գերմանական օդանաւին մէջ որպէս ընթերցումի նիւթ ունեցած է «Թայմ»ի այն թիւը որ Հայկական Ցեղասպանութեան Տէ. Վէ. Տէ. մը ցրուած էր, որպէս փոխադարձութիւն Թրքական քարոզչական արշաւին: Օդանաւին Թուրք ճամբորդներն ալ հակազդած են երեւոյթին ու բացատրութիւն պահանջած նախարարէն: Թուրքիոյ ընդդիմադիր ճակատը նախարարութեան միջազգային մարզի տկարութեան վերագրած է զուգադիպութիւնը:

ՌՈԼԱՆ ՏԻՄԱ, Արտաքին նախկին նախարարը, չաթաւվերջին Թեհրան գացած է, հակառակ անոր որ ոչ մէկ լիազօրութիւն ունեցած է Արտաքին նախարարութենէն: Տեսակցութիւններ ունեցած է բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու հետ, մինչ Լոնտոնի մէջ 6-երը (ԱՄՆ, Մեծն-Բրիտանիա, Ֆրանսա, Չինաստան, Ռուսաստան, Գերմանիա) նոր բանաձեւ մը կը պատրաստեն խստացնելու համար պատժական միջոցները Իրանի դէմ:

ՍԱՈՒԴԻ ԱՐԱԲԻԱ ապրող չորս Ֆրանսացիներ ազատնուած են Փետրուար 26-ին, երկրին հիւսիս-արեւմտեան մէկ ճամբուն վրայ անծանօթներու կողմէ: Զոհերուն մէկը դասատու է Ռիատի մէկ լիսէին մէջ, միւս երկուքն ալ Շնէյտէր ընկերութեան պաշտօնեաներն են: Մաս կը կազմէին երեք ընտանիքներու, որոնք կը ճաշէին, երբ յարձակման ենթարկուած են: Արարքը կը վերագրուի ալ-Քաիտայի ահաբեկիչներուն: Թիրախը միայն այրերը եղած են: Շիրաք եւ կառավարութիւնը իրենց վրդովմունքը արտայայտած են: Փետրուար 8-ին, ալ-Քաիտայի մէկ ղեկոյցը կ'ըսէր.- «Արաբներու չրջանը պիտի մաքրենք խաչակիրներէն եւ իրենց խարխխներէն՝ Իսլամի ծոցին մէջ»:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆի մէջ, Քապուլի հիւսիսը գտնուող Պակրամի ամերիկեան կայանին մէջ Փետր. 27-ին ռճքարփորձ մը գործուած է ԱՄՆ-ու փոխ նախագահին՝ Տ. Շէննէյի այցելութեան առեն, բայց ենթական ոչ մէկ վնաս կրած է: Առաջին տեղեկութիւններու համաձայն 18 մեռեալ կար, յետագային 3 հոգիի մասին խօսուեցաւ միայն:

ԻՐԱՔի նախագահին՝ Ճալալ Թալապանիի առողջական վիճակը խորհրդաւոր բնոյթ ունի եւ գերյոգնութիւնը ամէն բան չի բացատրեր: Փետր. 25-ին, տիպողաբար իրաքեան Քիւրտիստանէն Ծորդանան փոխադրուած է եւ անկարելի չի նկատուիր որ սրտի տագնապ մը ունեցած ըլլայ: Իր հիւանդութիւնը զուգադիպած է երկու փոխ նախագահներէն մէկուն դէմ ձախողած մահափորձի մը հետ: Ռումբ մը պայթած է, երբ Ա. Մահմի Հանրային Աչխատանքներու նախարարութիւն կը մտնէր եւ թեթեւօրէն վիրաւորուած է:

ԼԱ. ՀԷի Արդարութեան միջազգայինատեանը մերժեց Պոսնիոյ բողոքը եւ ընդունելով հանդերձ, որ 1995 Յուլիսին Սրեպրենիչայի ջարդը ցեղասպանութիւն մըն էր, Սերպիան պատասխանատու չընկատեց որպէս Պոսնիոյ դէմ գործուած համատարած ցեղասպանութեան մը հեղինակը:

ՄԻՒՆԻԽի մէջ, Փետր. 26-ին, էռպիւսի ճարտարարուեստական վերակազմակերպումի ծրագիրը հաւանութիւնը ստացաւ ԷՄՏՍ-ի վարչական խորհուրդին, վերջ տալով Ֆրանքեւզեմանական տարակարծութեան: Փառքը 8 ծրագիրը այլեւս միաձայնութիւնը ձեռք ձգեց Ֆրանսացի (Պեառութիւնը եւ Լակառտէը) եւ գերման (Տէմլէր-Գրայսլըր եւ հանրային ու ոչ հանրային ներդրումներ) բաժնետէրերու:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ Թեհրանին յուշագիր մը տուած է ,զգուշացնելու համար իրանեան ուղղութիւններու կողմէ Փետրուար 22-ին իր տարածքին բռնաբարումին մասին: Միջադէպը պատահած է մինչ նախագահ Ահմէտինեժատ այց մը կը կատարէր սահմանային քաղաքը:

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

DÉJEUNER

Au profit de leurs étudiants boursiers de la Maison d'Arménie

Invité d'honneur
Monsieur VARTAN BERBERIAN

le dimanche 11 mars à 13 heures
au YAN'S CLUB — 5 avenue Reille . 75014 Paris

Réservations — Tél.: 01 45 89 20 48

Tout don serait apprécié pour lequel vous recevrez un reçu CERFA

Merci de libeller tout chèque à l'ordre des Amis de la Fondation Marie Noubar
57 boulevard Jourdan - 75014 PARIS

e-mail : amismarienoubar@hotmail.fr

Les activités du mois de Mars
DU
CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

— **CONCERT** avec chants religieux du Chœur SAHAK-MESROP
à la mémoire de HRANT DINK, le rédacteur en chef du journal **Agos** assassiné sauvegament le 19 janvier 2007
le Vendredi 9, à 20h30 en la Cathédrale Arménienne
—— Entrée libre ——

et Messe de Requiem
le Dimanche 11, à 10h — 339 avenue du Prado — 13008 Marseille

— **CONFERENCE :** «L'ARCHITECTURE ECCLESIALE ARMENIENNE»
mère des architectures byzantine, romane, gothique et islamique
avec projections de diapositives par le Dr Albert KHAZINEDJIAN
le Dimanche 11 à 17h30 —

Centre Culturel — 339 avenue du Prado — 13008 Marseille
—— Entrée libre ——

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

NAVASART
Ballet arménien
présente
HAYASTAN
PALAIS DES CONGRES DE PARIS
3 mars à 20h30
4 mars à 15h30

Locations : 01 40 68 00 05
www.palaisdescongres-paris.com
Fnac, Virgin Megastore,
Ticketnet.fr, Leclerc, Carrefour,
Auchan.

www.navasart.com

TELEVISION
France 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» concernant l'Arménie sera diffusée
le dimanche 4 mars de 9h30 à 10h.
Elle a pour titre :
«ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE, DU LOUVRE A LA BNF»

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսի-լէ-Մուլինոյի «Տ. Սէրգիսկիւլեան» մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արա Աբէլեանի, Տամլամեան եւ Տէր Յակոբեան ընտանիքներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաններուն եկգինէ Պօղոսեանի մահուան առթիւ:

□

Section «D. Missakian»
de SEVRAN - LIVRY

Soirée
« P A E L L A »
Le samedi 10 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry-Gargan

Réservations :
— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73
Attention : Nombre de place étant limité, merci de réserver au plus tôt.

□

ISSY-LES-MOULINEAUX

SALON DU LIVRE

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux en partenariat avec la Municipalité, organise un **Salon du Livre** les **10** et **11 mars** à l'Espace Icare, 31 Bd Gambetta, Issy-les-Moulineaux, Métro : Corentin Celton.

Vente de livres, dédicace, conférence.

23e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 23ՐԴ ՇԱՐՔ

(Գ. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Gabriel SOUNDOUKIANTS
LES EPOUX

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ
Ա Մ Ո Ւ Ս Ի Ն Ն Ե Ր (1888)

կիրակի, Մարտ 25, ժամը 16ին
Dimanche 25 mars à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՕՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire

Մուտքը՝ 5 եւրօ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ չրջանին ՁՈՐԵՔՇԱԲԹի երեկոները ժամը 17ին, հակում խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.-

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹի, Մարտ 7ին,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹի, Մարտ 14ին,
ՄԻՋԻՆԲ:

Մարտ 14, առաւօտեան ժամը 10·30ին Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հակում:

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹի, Մարտ 21ին,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹի, Մարտ 28ին:

*
**

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն, պատարագէն առաջ:

ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

*
**

ՊՕՄՈՆ
Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 2
ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30ին:
Կը քարոզէ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆԳ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Date à retenir

L'**Atrium** de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.